ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΛΛΗΝΩΝ
ΠΑΤΕΡΩΝ

ΠΑΧΩΜΙΟΣ
ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ
ΒΙΟΙ ΠΑΧΩΜΙΟΥ

*

ΩΡΣΙΣΙΟΣ

*

ΘΕΟΔΩΡΟΣ
ΜΟΝΑΧΟΣ

*

ΜΑΚΑΡΙΟΣ
Ο ΑΙΓΥΠΤΙΟΣ
(ΟΜΙΛΙΑΙ Α'-Ν')

41

Printed in Greece
Athens 1970

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ
ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ
ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

Π Α Χ Ω Μ Ι Ο Σ

ΠΑΧΩΜΙΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΒΙΟΙ

ΤΡΙΤΟΣ ΒΙΟΣ - ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΒΙΟΣ

Ω Ρ Σ Ι Σ Ι Ο Σ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΟΝΑΧΟΣ

ΜΑΚΑΡΙΟΣ Ο ΑΙΓΥΠΤΙΟΣ

(ΟΜΙΛΙΑΙ Α΄ - Ν΄)

Ἐπιμελείᾳ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Γ. ΜΠΟΝΗ Δ. Θ. καὶ Φ.
Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΑΘΗΝΑΙ 1970

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΑΧΩΜΙΟΣ

ΩΡΣΙΣΙΟΣ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΟΝΑΧΟΣ

ΜΑΚΑΡΙΟΣ Ο ΑΙΓΥΠΤΙΟΣ

ΠΑΧΩΜΙΟΣ

ΒΙΟΣ ΤΡΙΤΟΣ*

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΠΑΧΩΜΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΙΟΣ

1. Ὁ λόγος τοῦ τὰ πάντα κτίσαντος υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐφάνη ἀληθής, ὁ γενόμενος πρὸς τὸν πατέρα ἡμῶν Ἀβραὰμ ἐπὶ τῷ τέλει τῆς πρὸς αὐτὸν εὐαρεστήσεως ἤτοι ὁλοκαρπώσεως τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ, λέγοντος τοῦ Κυρίου· «Ἦ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε καὶ πληθύνων πληθυνῶ σε ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει»[1] καὶ πάλιν· «Ἐν τῷ σπέρματί σου εὐλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς»[2]. Οὗτος γὰρ ὁ μονογενὴς υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ μετὰ Μωϋσέα τὸν θεράποντα αὐτοῦ καὶ τοὺς ἄλλους προφήτας φανεὶς ἄνθρωπος καὶ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαβόμενος[3], τὴν ἐπαγγελίαν τῆς εὐλογίας εἰς πάντα τὰ ἔθνη ἐπλήρωσε, λέγων τοῖς μαθηταῖς· «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος»[4]. Καὶ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν τοῦ εὐαγγελίου αὐξανομένου, ἐκ συγχωρήσεως Θεοῦ διὰ δοκιμὴν πίστεως αὐτοῦ βασιλεῖς ἕλληνες κατὰ τῶν χριστιανῶν ἐκίνησαν πανταχοῦ μέγαν διωγμόν· καὶ πολλῶν μαρτύρων διὰ πολλῶν καὶ ποικίλων βασάνων ἕως θανάτου ἀγωνισαμένων καὶ στεφανωθέντων σὺν Πέτρῳ ἀρχιεπισκόπῳ Ἀλεξανδρείας, ὑπερηύξανε καὶ ἐκραταιοῦτο ἡ πίστις τοῦ Χριστοῦ ἐν πάσῃ χώρᾳ καὶ νήσῳ κατὰ τὰς ἐκκλησίας.

2. Ἐντεῦθεν καὶ μοναστήρια ἤρξαντο γίνεσθαι καὶ ἀσκητῶν τόποι τῶν ἐν ἁγνείᾳ καὶ ἀποταξίᾳ κτημάτων σεμνυνομένων. Καὶ ἐπειδὴ τῶν μαρτύρων τοὺς ἀγῶνας καὶ τὴν ὑπομονὴν εἶδον οἱ πάλαι ἐξ ἑλλήνων γεγονότες μοναχοὶ ἤρξαντο ἀνανεῶσαι τὸν βίον καὶ σκληροτέραις ἑαυτοὺς ἀγωγαῖς ἐθίζειν· περὶ ὧν καὶ ἐλέχθη· «Ὑστερούμενοι, κακουχούμενοι, ἐπ' ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς»[5]. Καὶ οὕτως αὐτοὺς ἀνῆγον τραχυτέρᾳ ἀσκήσει καὶ πρεπούσῃ εὐλαβείᾳ ὡς ἐν νυκτὶ καὶ ἐν ἡμέρᾳ νήφειν καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχειν τὸν σταυρωθέντα Κύριον καὶ τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ ἀγωνισαμένους μάρτυρας.

---

* Κατὰ τὴν ἔκδοσιν Fr. Halkin, Sancti Pachomii Vitae Graecae ἐν Subsidia Hagiographica (19) Bruxelles 1932, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κωδίκων: 9 τῆς ἐν Πάτμῳ Ἱ. Μονῆς Ἁγ. Ἰωάννου (Ἰω. Σακκελίων), Ω 81 τῆς ἐν Ἄθῳ Ἱ. Μονῆς Μ. Λαύρας (Σ. Εὐστρατιάδης - Σπ. Λαυριώτης), 1754 Carnutensi (H. Omont), 480 Suppl. τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων (H. Omont) καὶ 148 τῆς ἐν Ἄθῳ Ἱ. Μονῆς Διονυσίου (Σπ. Λάμπρος).

1. Γεν. 22,17. 2. Γεν. 22,18. 3. Πρβλ. Ἑβρ. 2,16. 4. Ματθ. 28,19. 5. Ἑβρ. 11,37-38.

3. Τοῦ γὰρ ἀσκητικωτάτου καὶ ἀληθῶς ἐναρέτου πατρὸς ἡμῶν Ἀντωνίου τοιοῦτος ἦν ὁ βίος ὡς τοῦ μεγάλου Ἠλιοὺ καὶ Ἐλισσαίου καὶ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ· καθὰ καὶ ἐγγράφως μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ μετὰ τὴν τελευτὴν ὁ ἁγιώτατος ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος, δηλώσας ἐν αὐτῷ καὶ τὴν διαγωγὴν τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Ἀμοῦν, ἀρχιμονάζοντος τῶν ἐν τῷ ὄρει τῆς Νητρίας ἀδελφῶν καὶ τοῦ σὺν αὐτῷ Θεοδώρου. Οἴδαμεν δὲ ὅτι ἐπειδὴ ἐν χείλεσι τοῦ ἀγαπητοῦ τοῦ πάντας εὐλογοῦντος ἐξεχύθη ἡ χάρις[1]—ἐπεσκέψατο γὰρ τὴν γῆν[2] καὶ ἐμέθυσεν αὐτήν, χαρὰν αὐτῇ παρασχὼν ἀντὶ λύπης καὶ στεναγμοῦ—διὰ τοῦτο καὶ εἰς πᾶσαν χώραν ἐγένοντο πατέρες θαυμαστοὶ τῶν μοναχῶν, ὡς καὶ προειρήκαμεν, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζώντων[3]. Ἐν δὲ τῇ Αἰγύπτῳ καὶ Θηβαΐδι μήπω γενομένων πολλῶν, μετὰ τὸν διωγμὸν Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ ἡ μετάνοια τῶν ἐν Χριστῷ πληθυνομένη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τῶν ἐπισκόπων αὐτοῖς ὁδηγούντων πρὸς ἐπίγνωσιν Θεοῦ κατὰ τὴν τῶν ἁγίων ἀποστόλων διδαχήν, σφόδρα ἐκαρποφόρει.

4. Καί τις ἀνὴρ ὀνόματι Παχώμιος καὶ αὐτὸς ἑλλήνων γονέων υἱὸς ἐν Θηβαΐδι ὢν καὶ ἐλέους σφόδρα τυχὼν[4]—ἦν γὰρ ἴσως καὶ αὐτὸς ἐλεήμων—ἐγένετο χριστιανός· καὶ προκόψας ἐν τῇ πίστει ἐγένετο τέλειος μοναχός. Ἀναγκαῖον δὲ τὸν ἐκ παιδόθεν βίον αὐτοῦ κατὰ δύναμιν ἡμᾶς διηγήσασθαι εἰς δόξαν Θεοῦ τοῦ πανταχόθεν πάντας καλοῦντος ἐκ σκότους εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς[5].

5. Ἐγένετο οὖν ποτε παραγενέσθαι σὺν τοῖς γονεῦσι τὸν παῖδα εἰς εἰδωλεῖον τοῖς ἐν τῷ ποταμῷ φαντάσμασι τῶν δαιμόνων θυμιᾶσαι. Καὶ τοῦτον ἰδὼν ὁ ἐπὶ τῆς θυσίας ἱερεὺς ἐποίησε τοῦ τόπου ἐκδιωχθῆναι· καὶ ἐμμανῶς κράζων ἔλεγε· «Τὸν ἐχθρὸν τῶν θεῶν ἐντεῦθεν ἀποδιώξατε». Καὶ ἀκούσαντες οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἐλυπήθησαν σφόδρα, ὡς ἐχθροῦ ὄντος τῶν λεγομένων θεῶν, μὴ ὄντων δέ. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοτε τοῦ οἴνου τοῦ ἐκ τῆς σπονδῆς αὐτῶν ἐπότισαν αὐτόν, καὶ εὐθὺς ἐξέμεσεν ὃ πέπωκεν ὁ παῖς.

6. Ταῦτα δὲ μετὰ τὸ γενέσθαι αὐτὸν μοναχὸν αὐτὸς ἐξηγούμενος περὶ τῶν παιδικῶν αὐτοῦ ἐδήλωσεν εἰπών· ἐν οἷς καὶ τούτου τὴν γνῶσιν τοῖς περὶ αὐτὸν μοναχοῖς φησιν· «Μὴ νομίσητε ὅτι ἐκ προγνώσεως οἱ μηδὲν ἀγαθὸν γινώσκοντες δαίμονες ἐποίησάν με διωχθῆναι, ὡς μέλλοντός μου μετὰ ταῦτα προσελθεῖν τῇ πίστει τῆς ἀληθείας[6]· ἀλλ' ὁρῶντές με καὶ τότε τὰ κακὰ μισοῦντα—ὁ γὰρ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον εὐθῆ ἐποίησε[7]—στοχασάμενοι ἄρα μετὰ ταῦτα ἔσομαι θεοσεβὴς τῇ ἐνεργείᾳ, ἐδίωξάν με οἱ ὑπηρέται αὐτῶν».

7. Μετὰ οὖν τὸν διωγμὸν ἐβασίλευσεν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, ἀπαρχὴ τῶν χριστιανῶν Ῥωμαίων βασιλέων· καὶ πρὸς τύραννον οὗτος

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 44,3. 2. Πρβλ. Ψαλ. 64,10. 3. Πρβλ. Φιλιπ. 4,3. 4. Πρβλ. Ματθ. 5,7. 5. Α' Πέτρ. 2,9. 6. Πρβλ. Β' Θεσ. 2,13. 7. Ἐκκλ. 7,29.

πολεμῶν ἐκέλευσε πολλοὺς τήρωνας συλλαβεῖν· ἐν οἷς καὶ αὐτὸς Παχώμιος συνελήφθη, ὢν ὡς ἐτῶν εἴκοσιν. Καὶ καταπλεόντων τῶν τηρώνων, οἱ κρατοῦντες αὐτοὺς στρατιῶται ὥρμισαν εἰς πόλιν τῶν Θηβῶν καὶ ἐκεῖ ἐνέκλεισαν αὐτούς. Ὀψίας δὲ γενομένης ἀκούσαντές τινες χριστιανοὶ ἐλεήμονες ἤνεγκαν αὐτοῖς φαγεῖν καὶ πιεῖν καὶ ἄλλας χρείας, καθότι ἦσαν ἐν θλίψει. Ὁ δὲ νεανίας Παχώμιος ἐρωτήσας τινὰ περὶ αὐτῶν· «Τίνες εἰσὶν οὗτοι οἱ οὕτως εὔσπλαγχνοι»; ἤκουσε χριστιανοὺς αὐτοὺς εἶναι καὶ πρὸς ξένους καὶ πρὸς πάντας ἐλεήμονας ὑπάρχειν. Καὶ πάλιν πυνθάνεται, τί ἂν εἴη χριστιανός. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ· «Ἄνθρωποί εἰσι τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ φοροῦντες τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· καὶ πᾶν ἀγαθὸν πᾶσι ποιοῦσιν, ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτὸν τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα[1] καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους».*

22. Ἀεὶ γὰρ ὁ Θεὸς τοὺς ἰδίους δούλους δοξάζει, μᾶλλον τοὺς ταπεινοφρόνως προέχοντας λαοῦ· ὃς καὶ τῷ Μωϋσεῖ φησι· «Καὶ σοὶ πιστεύσουσιν εἰς τοὺς αἰῶνας»[2]. Καὶ οὕτως ἐδόξασεν αὐτοῦ τὸ πρόσωπον, ὡς μὴ δύνασθαι τὸν λαὸν εἰς αὐτὸν ἀτενίσαι[3]. Μαθόντες γὰρ κατὰ καιρὸν ὅτι πάντων μέν ἐστι τὸ πιστεύειν, μάλιστα δὲ μοναζόντων, διὰ τοῦτο ταῦτα συνεκεράσαμεν, γράφοντες πρὸς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς φέρειν ἀζημιώτους τῶν λεγομένων τὸ κέρδος. Καὶ γνῶμεν ἀσφαλῶς ὅτι καὶ νῦν λέγει ὁ Θεός· «Τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω»[4]. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς τὴν ὁδὸν τῶν ἁγίων ἐπορεύετο, ὡς γέγραπται· «Μιμηταί μου γίνεσθε»[5]. Καὶ ἀκώλυτος πᾶσι τῆς ἀρετῆς ἡ ὁδός· ἀλλὰ χρήζει ὁ ἄνθρωπος ἀεὶ διδασκαλίας, ὡς ἡ γῆ ἀρδείας καὶ ὑετῶν. Καὶ ἤρκει μέν, εἰ ἐνήφαμεν, εἷς ψαλμὸς ἐκδιδάξαι ἡμᾶς τὴν ἀρετὴν πᾶσαν· διὰ δὲ τὸ εἰς λήθην ἡμᾶς ἐκπίπτειν ταχέως, ἡ ποικίλη τῶν γραφῶν δέδοται ἱστορία. Καὶ νῦν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ πολλὴ ἡ τάξις· πρεσβύτεροι, διάκονοι καὶ ἄλλοι καθεξῆς, καὶ μονάζοντες πάλιν· καὶ πάντες ψάλλομεν· «Μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον»[6]. Τίνες δέ εἰσιν οὗτοι ἀλλ' ἢ περὶ ὧν ὁ λόγος ἡμῖν καὶ ἡ ὑπόθεσις; Ταῦτα οὕτως παρεδόθη ἵνα κἀκεῖνοι δοξασθῶσι καὶ οἱ μετὰ ταῦτα ζηλώσωσι. Καὶ γὰρ ἑκάστου τελείου ὁ βίος, εἰ γραφῇ ὧδε, μᾶλλον παρὰ Κυρίου ἐγράφη.**

29. Γέγονε δὲ τῷ χρόνῳ προκόπτων ἐφάμιλλος τῶν εὐσεβῶς βεβιωκότων· κατηξιώθη δὲ χαρίσματος προρρήσεων καὶ ὀπτασίας ἀγγελικῆς· ἐγένετο δὲ εἰς ἄγαν φιλάνθρωπος καὶ φιλάδελφος. Μετὰ

---

* Τὰ κεφάλαια 8 καὶ 9 ἔχουν δημοσιευθῆ ἐν τῷ Πρώτῳ Βίῳ, τόμ. 40, σελ. 131 (§ 5). Τὰ κεφάλαια 10 καὶ 11 εἰς σελ. 131-2 (§ 6). Τὰ κεφάλαια 12-14 εἰς σελ. 132-3 (§§ 7-9) καὶ τὰ κεφάλαια 15-21 εἰς σελ. 133-6) (§§ 11-17).

** Τὰ κεφάλαια 23 καὶ 24 ἔχουν δημοσιευθῆ ἔνθ. ἀν. εἰς σελ. 136 (§ 18), τὰ δὲ κεφάλαια 25-28 εἰς σελ. 136-8 (§§ 19-22).

1. Πρβλ. Πράξ. 4,24. 2. Ἐξ. 19,9. 3. Πρβλ. Β' Κορ. 3,7. 4. Α' Βασ. 2,30. 5. Α' Κορ. 4,16. 6. Ψαλ. 127,1.

ταῦτα δὲ ἦν κατ' ἰδίαν καθήμενος ἐν σπηλαίῳ, ἀγρυπνῶν καὶ αἰτούμενος τὸ τέλειον θέλημα τοῦ Θεοῦ· οὐκ ἐβούλετο γὰρ ἔχειν φροντίδα, ἀλλ' ἡσυχάζειν κατ' ἰδίαν. Ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου λέγων· «Τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐστιν τὸ διακονεῖν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀποκαταλλάσσειν αὐτοὺς αὐτῷ. Σὺ δέ, Παχώμιε, τὰ κατὰ σεαυτὸν κατώρθωσας· περιττῶς οὖν κάθῃ ἐν τῷ σπηλαίῳ. Δεῦρο λοιπὸν ἐξελθὼν συνάγαγε πάντας τοὺς νεωτέρους μονάζοντας καὶ οἴκησον μετ' αὐτῶν. Καὶ κατὰ τὸν τύπον τὸν διδόμενόν σοι, οὕτως αὐτοῖς νομοθέτησον».

30. Καὶ ἐπιδέδωκεν αὐτῷ δέλτον χαλκῆν, ἐν ᾗ ἐγέγραπτο οὕτως· «Συγχωρήσεις ἑκάστῳ κατὰ τὴν δύναμιν καὶ φαγεῖν καὶ πιεῖν· καὶ πρὸς τὰς δυνάμεις τῶν ἐσθιόντων, ἀνάλογα καὶ τὰ ἔργα αὐτοῖς ἐγχείριζε· καὶ μήτε νηστεῦσαι κωλύσῃς μήτε φαγεῖν. Οὕτω μέντοι τὰ ἰσχυρὰ ἔργα τοῖς ἰσχυροτέροις καὶ ἐσθίουσιν ἐγχείριζε· τὰ δὲ ἄτονα τοῖς ἀσκητικωτέροις καὶ οἶκοι τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦσι. Ποίησον δὲ κέλλας διαφόρους ἐν τῇ αὐλῇ· καὶ τρεῖς κατὰ κέλλαν μενέτωσαν. Ἡ δὲ τροφὴ πάντων ὑπὸ ἕνα οἶκον ἐξεταζέσθω. Καθευδέτωσαν δὲ ἐν ταῖς κέλλαις μὴ ἀνακείμενοι· ἀλλὰ θρόνους οἰκοδομητοὺς ὑπτιωτέρους ποίησον, ἵνα ἐν τῷ καθεύδειν αὐτοὺς κεκάθηνται· φορείτωσαν δὲ ἐν ταῖς νυξὶ λεβίτωνας λινοῦς καὶ ἐζωσμένοι. Ἕκαστος δὲ αὐτῶν ἐχέτω μηλωτὴν αἰγείαν ἠργασμένην, ἧς ἄνευ μηδὲ ἐσθιέτωσαν μηδὲ καθευδέτωσαν. Εἰσιόντες δὲ εἰς τὴν κοινωνίαν κατὰ σάββατον καὶ κυριακὴν τὰς ζώνας λυέτωσαν καὶ τὴν μηλωτὴν ἀποτιθέσθωσαν καὶ μετὰ κουκουλίου εἰσίτωσαν». Κουκούλια δὲ αὐτοῖς ἐτύπωσεν ὡς παιδίοις, ἐν οἷς καὶ κατηνάρια διὰ πορφυρίου ἐκέλευσε τίθεσθαι.

31. Ἐκέλευσε δὲ εἰκοσιτέσσαρα τάγματα εἶναι· καὶ ἑκάστῳ τάγματι πεποίηκε στοιχεῖον ἑλληνικὸν ἀπὸ τοῦ ἄλφα καὶ βῆτα καὶ γάμμα καὶ δέλτα καὶ καθεξῆς. Ἐν τῷ οὖν ἐρωτᾶν καὶ πολυπραγμονεῖν τὸν ἄγγελον· «Εἰς τοσοῦτον πλῆθος πῶς ὁ πρῶτος ἐρωτήσει τὸν δεύτερον»; εἶπεν αὐτῷ· «Τοῖς ἀκεραιοτέροις καὶ ἁπλουστέροις ἐπιθήσεις τὸ ἰῶτα. Ἰδίῳ δὲ σημείῳ καλέσουν τό· Πῶς ἔχει τὸ γ; ὡσανεὶ τὸ τρίτον τάγμα. Εἶτα· Πῶς ἔχει τὸ ζ; ἕβδομον τάγμα. Ἄσπασαι τὸ ρ. Καὶ οὕτως ἑαυτοὺς ἐπισκεπτέσθωσαν. Τοῖς δὲ σκολιωτέροις ἐπιθήσεις τὸ ξ». Καὶ οὕτως κατὰ ἀναλογίαν τῆς καταστάσεως τῶν στοιχείων,ἁρμοζουσῶν τῶν προαιρέσεων καὶ τῶν βίων, ἑκάστῳ τάγματι στοιχεῖον ἐφήρμοσε, μόνων τῶν πνευματικῶν εἰδότων τὰ σημαινόμενα.

32. Ἐγγέγραπτο δὲ καὶ τοῦτο ἐν τῇ δέλτῳ ὅτι· «Ξένον ἄλλου μοναστηρίου ἄλλον ἔχοντα τύπον οὐ δέξῃ, πλὴν τοῦ ξενοδοχεῖν· τούτοις μὴ συμφαγεῖν μὴ συμπιεῖν· μὴ εἰσάγῃς εἰς τὴν μονήν, ἐκτὸς εἰ μὴ εὑρεθῇ εἰς τὴν ὁδὸν ἢ γνωστὸς <ἢ>, ἢ θέλοντα συνεῖναι αὐτοῖς· τὸν τοιοῦτον, ἐπὶ τριετίαν εἴσω μὴ εἰσαγαγεῖν, ἀλλ' ἐργατικώτερα ἔργα ἐπιτελοῦντα οὕτως εἰσδέχεσθαι μετὰ τριετίαν. Ἐσθίοντες δὲ

ἐν ἑνὶ οἴκῳ τὰς κεφαλὰς καλυπτέσθωσαν τοῖς κουκουλίοις, ἵνα μὴ ἀδελφὸς ἀδελφὸν μασώμενον ἴδῃ· οὐδὲ ἐξεῖναι λαλεῖν ἐσθίοντα, οὐδὲ ἐκτὸς τοῦ πίνακος καὶ τῆς τραπέζης ἀλλαχοῦ προσέχειν τῷ ὀφθαλμῷ. Διὰ πάσης δὲ ἡμέρας ποιεῖν εὐχὰς δώδεκα, ὡς εἶναι τὴν εὐχὴν ἄπαυστον· καὶ ἐν ταῖς παννυχίσιν ὡσαύτως· καὶ ἐνάτην ὥραν, ὅτε δοκεῖ τὸ πλῆθος μεταλαμβάνειν, τρεῖς εὐχάς· καὶ ἑκάστῃ εὐχῇ προσάδεσθαι ψαλμόν». Προσαντιλέγοντος δὲ Παχωμίου τῷ ἀγγέλῳ ὅτι ὀλίγαι εἰσὶν αἱ εὐχαί, λέγει αὐτῷ ὁ ἄγγελος· «Ἱκανόν· ταύτας δὲ ἐτύπωσα, ὡς φθάνειν καὶ τοὺς μικροὺς ἐπιτελεῖν τὸν κανόνα καὶ μὴ λυπεῖσθαι ὡς ἀποιήτους. Οἱ δὲ τέλειοι νομοθεσίας χρείαν οὐκ ἔχουσι· καθ' ἑαυτοὺς γὰρ ἐν ταῖς κέλλαις ὅλον ἑαυτῶν τὸ ζῆν τῇ τοῦ Θεοῦ νομοθεσίᾳ παραχωρείτωσαν». Ταῦτα νομοθετήσας ὁ ἄγγελος Κυρίου τῷ Παχωμίῳ καὶ δοὺς αὐτῷ τὴν δέλτον ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ.*

39. Καὶ λοιπὸν πάντα ἐποίησεν ὁ πατὴρ ἡμῶν Παχώμιος ὅσα συνέταξεν αὐτῷ ἐν τῇ δέλτῳ ὁ ἄγγελος Κυρίου. Καὶ συνεστήσατο μοναστήρια, ἐν οἷς τὸ πρῶτον καὶ μέγιστον μοναστήριον, ἔνθα αὐτὸς ὁ μέγας πατὴρ ἡμῶν ᾤκισται, <τὸ> καὶ τὰ ἄλλα ἀποκυῆσαν μοναστήρια, ἀνδρῶν χιλίων τριακοσίων· τὸ δὲ ἐφεξῆς, ἀνδρῶν διακοσίων. Ἐκ τούτων καὶ ἄλλα πλεῖστα ἐγένοντο μοναστήρια κρατήσαντα τὸν αὐτὸν τύπον, συντείνοντα εἰς ἑπτακισχιλίους ἄνδρας.

40. Ἐν τούτῳ τῷ μοναστηρίῳ, ἐν ᾧ ὁ Παχώμιος ᾤκει, γεγόνασι διὰ τὸ μέτριον τῆς χώρας καὶ τὴν τῶν ἀδελφῶν πληθὺν τέχναι διάφοροι· ῥάπται ιε', χαλκεῖς ζ', τέκτονες δ', γναφεῖς ιε', σκυτοτόμοι ιε', βυρσεῖς κ', κηπουροὶ κ', ζεύγη βοῶν καὶ τούτων οἱ ἀροτῆρες ν', καλλιγράφοι δέκα, καμηλάριοι ιβ', πλέκοντες τὰς σπυρίδας τὰς μεγάλας κ', ἄλλοι πλέκοντες τὰ λεγόμενα μαλάκια τὰ σπυριδάλια τὰ μικρὰ ὡσαύτως κ'. Καὶ φύλακας δὲ ἔτρεφον δέκα. Οἱ οὖν ἐφημερευταὶ τοῦ μαγειρείου, καθὼς προλέλεκται, ὄρθριοι ἀνιστάμενοι, οἱ μὲν αὐτῶν περὶ τὸ μαγειρεῖον, οἱ δὲ περὶ τὰς τραπέζας ἐγίνοντο· ἱστῶσιν οὖν αὐτὰς ἀπαρτίζοντες, ἀποτιθέμενοι λαμψάνας συνθετάς, ἐλαίας διαφόρους, τυροὺς καὶ ἄρτον καὶ λεπτολάχανα. Οἱ οὖν ἐν τοῖς τοιούτοις ἔργοις συλλεγόμενοι εἰσίασιν, ἕκαστος καθὼς προῄρητο, οἰκείᾳ προθέσει εἰς τὸ μεταλαβεῖν, οἱ μὲν ἕκτην ὥραν, οἱ δὲ ἑβδόμην, ἄλλοι ὀγδόην, ἕτεροι δὲ ἐνάτην, ἄλλοι δεκάτην, ἄλλοι δὲ βαθεῖαν ἑσπέραν· καὶ οἱ μὲν ὑπὲρ μίαν, ἄλλοι διὰ δύο, ἕκαστος καθὼς ἐβούλετο, κατὰ τὴν νομοθεσίαν τοῦ ἀγγέλου. Ἔτρεφον δὲ καὶ χοίρους διὰ τὰ ἀποσινιάσματα, διὰ τὰ ἀποκαθαρίσματα τῶν λαχάνων, διὰ τὰ ῥιπτόμενα ἀφ' ἑκάστου περισσεύματος· τὸ κρέας μὲν πιπράσκουσι, τὰ δὲ ἄκρη τοῖς νοσοῦσι καὶ τοῖς γέρουσιν ἀνήλισκον, ὅτι ἦν ἡ χώρα μετρία καὶ πολυάνθρωπος. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ πρώτου καὶ μεγίστου μοναστηρίου.**

---

* Τὰ κεφάλαια 33-36 ἐδημοσιεύθησαν εἰς τόμ. 40, σελ. 138-140 (§§ 24-27) καὶ τὰ κεφ. 37 καὶ 38 εἰς σελ. 140 (§ 28).

** Τὸ κεφάλαιον 41 ἐδημοσιεύθη ἔνθ. ἀν. εἰς σελ. 149 (§ 54).

42. Ἀκούσασα δὲ ἡ ἀδελφὴ τοῦ μεγάλου πατρὸς ἡμῶν Παχωμίου τὰ περὶ αὐτὸν ἦλθεν ἰδεῖν αὐτόν. Καὶ πέμπει τὸν προσέχοντα τὴν θύραν τῆς μονῆς ἀδελφὸν εἰπεῖν αὐτῇ· «Ἰδοὺ ἤκουσας περὶ ἐμοῦ ὅτι ζῶ· μὴ λυπηθῇς δὲ ὅτι οὐκ εἶδές με. Ἀλλ' εἰ θέλεις καὶ σὺ τοῦ ἁγίου βίου τούτου μετασχεῖν, ὅπως εὕρωμεν ἔλεος παρὰ τῷ Θεῷ, σκέπτου· καὶ οἱ ἀδελφοὶ ποιοῦσι μονὴν εἰς τὸ ἡσυχάσαι σε ἐκεῖ· καὶ ἴσως καλέσει καὶ ἄλλας σὺν σοὶ εἶναι ὁ Κύριος. Οὐδεμίαν γὰρ ἐλπίδα ἔχει ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ κόσμῳ, εἰ μὴ ποιήσει τὸ ἀγαθὸν πρὶν ἐξέλθῃ τοῦ σώματος εἰς τὸν τόπον οὗ μέλλει κρίνεσθαι καὶ ἀπολαβεῖν κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ»[1]· Καὶ ταῦτα ἀκούσασα ἐδάκρυσε καὶ κατανυσσομένη ἔκλινε τὴν καρδίαν αὐτῆς εἰς τὸ σῴζεσθαι. Καὶ οὕτως ἐγένετο μοναστήριον ἐν τῇ κώμῃ μακρὰν ὀλίγον τῶν ἀδελφῶν. Καὶ ἦν ἀσκουμένη προθύμως σὺν ἄλλαις· καὶ ὅσον ὅσον πληθυνομένων, μήτηρ αὐτῶν ἐγένετο. Καὶ Πέτρον τινὰ εὐλαβέστατον καὶ τὴν ἡλικίαν πρεσβύτην ἔταξεν ἐπισκέπτεσθαι αὐτάς. Ἦν γὰρ ἐκείνου ὁ λόγος ἅλατι ἠρτυμένος[2] καὶ σεμνοὶ λίαν σὺν τῇ διανοίᾳ οἱ ὀφθαλμοί. Πολλάκις τε ὡμίλει αὐταῖς στήκων ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν τὰ τῆς σωτηρίας λόγια. Τούς τε κανόνας ἔγραψε τῶν ἀδελφῶν καὶ ἔπεμψεν αὐταῖς διὰ τοῦ γέροντος Πέτρου, ὅπως κατὰ κυβέρνησιν αὐτῶν στοιχήσωσι.

43. Καὶ εἴ ποτέ τις τῶν ἀδελφῶν μήπω εἰς τελειότητα φθάσας ἤθελεν ἐπισκέψασθαι ἰδίαν τινὰ ἑαυτοῦ, ἔπεμπεν αὐτὸν διὰ τοῦ οἰκιακοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν γέροντα Πέτρον· καὶ οὕτως μετεδίδοτο φάσις τῇ μητρὶ αὐτῶν· καὶ παρούσης ἄλλης αἰδεσίμης ἐπεσκέπτετο τὴν διαφέρουσαν αὐτῷ ἐκεῖνος μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας ἐπιλανθανόμενος ἅμα τῆς σαρκικῆς συγγενείας καὶ μηδὲν φέρων αὐτῇ (οὐ γὰρ εἶχε) καὶ μὴ λαμβάνων ὁμοίως· ἠρκεῖτο γὰρ αὐτοῖς ἀμφοτέροις ἡ ἐλπὶς καὶ ἡ μνήμη τῶν μελλόντων αἰωνίων ἀγαθῶν[3]. Καὶ ὅτε χρεία ἐγένετο οἰκοδομῆσαι ἐκεῖ ἢ ἐργάσασθαι ὧν χρῄζουσιν, ἐπιστήμονα καὶ εὐλαβῆ μετὰ καὶ ἄλλων ὁμοίων ἐκλεξάμενος ἔπεμπεν ἐκεῖσε ἐπὶ τοῦτο· καὶ τῇ ὥρᾳ τοῦ ἐσθίειν ἤρχοντο εἰς τὴν μονήν. Ἐὰν δέ τις τῶν ἐκεῖ ἐτελεύτα, αἱ μὲν μητέρες αὐτῶν ἐποίουν σινδόνα μίαν βληθῆναι εἰς ὅλον τὸ σῶμα· ἔπειτα τῶν ταχθέντων ἀδελφῶν στηκόντων σεμνῶς ἐν συνάξει ἐκεῖσε ὑπὸ στοάν, καὶ αὐτῶν μακρὰν εἰς τὸ ἕτερον μέρος, ἕως ψαλλόντων ἐνταφιασθῇ, καὶ οὕτως εἰς τὸ ὄρος ὑπαγόντων σεμνοτέρως, ψάλλουσαι καὶ αὐταὶ ὄπισθεν τῆς ἁμάξης, τοῦ πατρὸς αὐτῶν μὴ σαλευομένου ἀπὸ τῆς εὐχῆς, ἕως εἰσέλθωσιν εἰς τὴν μονὴν ἐν φόβῳ Θεοῦ· καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις μνήμασιν ἐν τῷ μοναστηρίῳ θάπτοντες αὐτήν. Ηὐξήθη δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν γυναικῶν ἕως τετρακοσίων, τὸν αὐτὸν τύπον ἔχουσαι τοῦ μεγάλου μοναστηρίου ἐκτὸς τῆς μηλωτῆς.

44. Συνέβη δέ ποτε ἐν τούτῳ τῷ γυναικείῳ μοναστηρίῳ πρᾶγμα τοιοῦτον. Ῥάπτης κοσμικὸς περάσας κατὰ ἄγνοιαν ἐζήτει ἔργον·

1. Πρβλ. Ρωμ. 2,6. 2. Πρβλ. Κολ. 4,6. 3. Πρβλ. Ἑβρ. 10,1.

Ἐξελθοῦσα δὲ μία νεωτέρα τῶν παρθένων λόγῳ ἑαυτῆς — ἔρημος γάρ ἐστιν ὁ τόπος — ἐνέτυχεν αὐτῷ ἀκουσίως καὶ δέδωκεν αὐτῷ ἀπόκρισιν ὅτι· «Ἡμεῖς ἔχομεν ῥάπτας ἡμετέρους». Ἄλλη δὲ ὁρῶσα τὴν συντυχίαν ταύτην, χρόνου παρελθόντος γενομένης μάχης μεταξὺ αὐτῶν, ἐξ ἐπιβουλῆς τοῦ διαβόλου ἀπὸ πολλῆς πονηρίας καὶ ζέσεως θυμοῦ ἐσυκοφάντησεν αὐτὴν ἐπὶ τῆς ἀδελφότητος διὰ τὴν συντυχίαν· ἧ συνέδραμον ὀλίγαι οὐ πολλῇ κακίᾳ φερόμεναι. Λυπηθεῖσα δὲ ἐκείνη ὡς τοιαύτην ὑποστᾶσα συκοφαντίαν τὴν μηδὲ εἰς ἔννοιαν αὐτῆς ἐλθοῦσαν καὶ μὴ ἐνέγκασα τὸ πρᾶγμα ἔβαλεν ἑαυτὴν εἰς τὸν ποταμὸν λάθρα καὶ ἐτελεύτησεν οὕτως. Εἰς συναίσθησιν δὲ ἐλθοῦσα ἡ συκοφαντήσασα καὶ ἑωρακυῖα ὅτι ἀπὸ πονηρίας ἐσυκοφάντησε καὶ τὸ ἄλγος τοῦτο εἰργάσατο τῇ ἀδελφότητι, λαβοῦσα ἑαυτὴν ἀπήγξατο καὶ αὐτὴ μὴ ἐνεγκοῦσα τὸ πρᾶγμα. Ἀνήγγειλαν δὲ ταῦτα τῷ μεγάλῳ αἱ λοιπαὶ παρθένοι· καὶ ἐκέλευσε τούτων μηδεμιᾶς προσφορὰν ἐπιτελεσθῆναι· τὰς δὲ λοιπὰς ὡς συνειδυίας καὶ μὴ ἐρευνησάσας τὴν συκοφαντίαν καὶ τὴν συκοφαντήσασαν, ἀλλὰ μᾶλλον πιστευσάσας τὰ εἰρημένα, ἑπταετίαν ὥρισεν ἀκοινωνήτους ποιήσας.

45. Ὀφείλομεν δέ — καὶ γὰρ ὠφέλιμόν ἐστι πᾶσι — διηγήσασθαι καὶ περὶ τοῦ προειρημένου αὐτοῦ γνησίου τέκνου Θεοδώρου, τοῦ ἀπὸ πρώτης αὐτοῦ ἡλικίας χριστιανοῦ ὄντος καὶ ἐκ γονέων ὁμοίως. Ἔοικε δὲ διαφορὰν ἔχειν καὶ μείζονος προκοπῆς Θεόδωρος· οὐ γὰρ ἄσημος ἐκ παιδόθεν τοῦ ποιμνίου Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπίσημος. Οὗτος, γενομένης ἡμέρας ἑορτῆς τῶν χριστιανῶν ἐν δεκάτῃ τοῦ δεκεμβρίου μηνός, ἰδὼν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ μεγάλην οὖσαν κατὰ τὸν κόσμον εὐθηνοῦσαν ἐπιγείοις ἀγαθοῖς, κατενύγη ἡ καρδία αὐτοῦ θείᾳ αἰσθήσει. Καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ ὅτι· «Ἐὰν ἀπολαύσῃς τούτων τῶν βρωμάτων, οὐχ εὑρήσεις τὰ αἰώνια ἀγαθὰ καὶ τὴν ἀληθινὴν ζωήν». Καὶ εὐθὺς ἀναστενάζων εἰσῆλθεν εἰς ἥσυχον τόπον τῆς οἰκίας αὐτοῦ· καὶ ἐπὶ πρόσωπον πεσὼν ἤρξατο δακρύειν καὶ λέγειν· «Ὁ Θεός, οὐ θέλω ταῦτα τὰ τοῦ κόσμου τούτου· σὲ μόνον θέλω καὶ τὸ ἔλεός σου». Ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ πολλὰ ζητήσασα εὗρεν αὐτόν· καὶ βλέπουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὡς ἀπὸ δακρύων, λέγει αὐτῷ· «Τίς ἐλύπησέ σε, τέκνον, καὶ ποῦ ἧς; Ἐγὼ γὰρ καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἐξεδεχόμεθά σε εἰς τὸ φαγεῖν». Αὐτὸς δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῇ· «Ἀπέλθατε, φάγετε ὑμεῖς· ἐγὼ γὰρ τέως ἐσθίειν οὐ βούλομαι». Καὶ οὕτως ἐν τῇ διατριβῇ τυγχάνων ἐνήστευεν ἕως ὀψέ, πολλάκις δὲ καὶ τὰς δύο· καὶ ἐγκρατευόμενος τῶν πολυτελῶν βρωμάτων καὶ τροφῶν ὡς μοναχὸς διῆγεν ἐπὶ δύο ἔτη. Καὶ μετὰ ταῦτα συνεχωρήθη ἐξελθεῖν καὶ εἰς μονὴν ἀναχωρεῖν σὺν τοῖς ἐκεῖσε μοναχοῖς, κἀκείνοις εὐλαβέσιν οὖσι, περὶ τὸν Λατοπολίτην τόπον. Ἦν δὲ τότε ὡς ἐτῶν δεκατεσσάρων.

46. Καὶ καθημένων τῶν μοναχῶν κατ' ὀψὲ λαλεῖν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἤκουσέ τινος λέγοντος περὶ τῆς σκηνῆς τὰ ἅγια καὶ τὰ ἅγια τῶν

ἁγίων[1] καὶ τὴν ἐπίλυσιν ἐπὶ τῶν δύο λαῶν , ὅτι· «Ὁ πρῶτος λαὸς ἡ πρώτη σκηνή ἐστιν· ἡ γὰρ λατρεία διὰ θυσιῶν ζῴων ἦν καὶ ἄρτων φανερῶν καὶ τῆς λυχνίας μετὰ λύχνων, καὶ τὰ ἄλλα. Τὰ δὲ ἅγια τῶν ἁγίων, ἡ κλῆσις τῶν ἐθνῶν ἡ κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν ἐστι, τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου[2] καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ, ἐσωτέρα σκηνὴ καὶ ἐνδοξοτέρα· ἀντὶ γὰρ θυσίας ζῴων, θυμιατήριον θυμιαμάτων, προσευχὴ ἐκτενὴς ἐκ καρδίας εὐθείας ἀναπεμπομένη, καὶ ἀντὶ τραπέζης καὶ κιβωτοῦ, ἡ καθαρὰ διάνοια ἔχουσα τοὺς πνευματικοὺς ἄρτους τῶν μυστηρίων καὶ τὸ βιβλίον τοῦ νόμου τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ, ἃς οἱ πιστοὶ διηνεκῶς ἔχουσιν ἐν καρδίᾳ, ὡς γέγραπται· «Καὶ ἐπὶ τῶν διανοιῶν αὐτῶν γράψω αὐτούς»[3]. Καὶ ἀντὶ φωτὸς τῆς λυχνίας, ἡ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἔλλαμψις, καὶ τὸ θυσιαστήριον ὅπου ὀπτάνεται ὁ Θεὸς πῦρ καταναλίσκον[4], τοῦτ' ἔστιν ὁ Θεὸς Λόγος τῇ ἐνανθρωπήσει· ἱλασμὸς γὰρ ἐγένετο ἡμῖν ὀφθεὶς τῇ σαρκὶ καὶ τῷ πυρὶ τῆς θεότητος τὴν ἁμαρτίαν ἀναλώσας». Καὶ ἐπὶ τῇ λύσει τούτων λέγει ὁ ἀδελφός· «Τὸ ῥητὸν τοῦτο ἤκουσα καὶ τὴν λύσιν τούτων παρὰ ἁγίου ἀνθρώπου τοῦ πατρὸς ἡμῶν Παχωμίου, τοῦ καὶ συνάξαντος ἐν Ταβεννήσει πολλοὺς ἀδελφοὺς προκόπτοντας ἐν Κυρίῳ. Καὶ πιστεύω ὅτι συγχωρήσει ὁ Θεός τινα τῶν ἁμαρτιῶν μου, ὅτι ἐμνήσθην δικαίου ἀνδρὸς κατὰ τὴν ὥραν ταύτην». Καὶ ἀκούσας ὁ παῖς ἔλαβεν ἐν καρδίᾳ πόθον τοῦ ἀνδρός· καὶ ἦν εὐχόμενος καὶ λέγων· «Κύριε, εἰ ἔστιν ἅγιος ἐπὶ τῆς γῆς, καταξίωσόν με ἰδεῖν αὐτὸν καὶ μαθητεῦσαι αὐτῷ, ὅπως δι' αὐτοῦ σώσῃς τὴν ψυχήν μου». Καὶ οὕτως τὸ πλεῖστον τῆς νυκτὸς ἐποίησεν αἰτούμενος τὰ τοιαῦτα.*

56. Ἐμίσει δὲ ὁ πατὴρ ἡμῶν τὸν λεγόμενον Ὠριγένην, οὐ μόνον ὅτι ἐξεβλήθη τῆς ἐκκλησίας, πρὸ Ἀρείου καὶ Μελετίου τῶν κατὰ τῆς ἐκκλησίας Χριστοῦ βλασφημίᾳ καὶ σχήματι ὁμοφρονούντων, ὑπὸ Ἡρακλᾶ τοῦ Ἀλεξανδρείας ἐπισκόπου, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐν τοῖς συντάγμασιν αὐτοῦ γεγραμμένα δεινὰ ἤκουσε καὶ ἐπέγνω αὐτὸν βλάσφημον καὶ τολμηρότερον κατὰ τῆς ἰδίας ζωῆς καὶ ὅτι συνέμεξε τὰ δοκοῦντα πιθανὰ τοῖς ὀρθοῖς ῥήμασι τῆς θείας γραφῆς εἰς ἀπώλειαν τῶν ἀγνοούντων, ὃν τρόπον τις φάρμακον ἀναμειγνύει μέλιτι. Ὅθεν τοῖς ἀδελφοῖς ἐνετείλατο σφόδρα οὐ μόνον ὅπως μὴ ἀναγνῶναι τολμῶσιν, ἀλλὰ μήτε ἀκοῦσαι τῶν λεγομένων ὑπ' αὐτοῦ. Εὑρὼν οὖν ποτε βιβλίον αὐτοῦ ἔβαλεν εἰς τὸ ὕδωρ καὶ ἀπώλεσεν αὐτό, λέγων· «Εἰ μὴ ὅτι τὸ ὄνομα Κυρίου γεγραμμένον ἦν ἐν αὐτῷ, ἐπεὶ ἔκαιον τὰς βλασφημίας αὐτοῦ καὶ φλυαρίας».

57. Ὁ δὲ ἅγιος Ἀθανάσιος ἔβλεπε τὸν σωτῆρα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ

---

* Τὰ κεφάλαια 47-48 ἐδημοσιεύθησαν εἰς τόμ. 40, σελ. 142-3 (§§ 35-37). Τὸ κεφ. 49 εἰς σελ. 148 (§ 50). Τὰ κεφ. 50-53 εἰς σελ. 154-5 (§§ 65-68). Τὰ δὲ κεφ. 54-55 εἰς σελ. 140-1 (§§ 29-30).

1. Πρβλ. Ἑβρ. κεφ. 9. 2. Πρβλ. Ρωμ. 13,10. 3. Πρβλ. Ἑβρ. 10,16. 4. Ἑβρ. 12,29.

αὐτοῦ καθήμενον ἐπὶ θρόνου, ὡς καὶ ὁ ἅγιος Πέτρος ὁ ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας, καθὼς μεμαθήκαμεν ἀπὸ τῶν διαδόχων αὐτοῦ ὀρθοδόξων ἐπισκόπων. Ἡμεῖς δὲ πάλιν τοῦ προκειμένου ἐχώμεθα. Παντοίως ἠσφαλίζετο ὁ πατὴρ ἡμῶν Παχώμιος τηρῶν ἑαυτοῦ τὴν καρδίαν ἀπὸ παντὸς πονηροῦ λογισμοῦ. Καὶ ἐάν τινος ἤκουσέ ποτε καταλαλοῦντος ἑνὸς τῶν πατέρων, οὐκ ἠνείχετο ἀκοῦσαι· ἀπέφευγε γὰρ τὰ τοιαῦτα ὡς ἀπὸ ὄφεως[1]· καὶ ἐπιτιμῶν ἐπαίδευε τοὺς ἐπιχειροῦντας ταῦτα λέγειν, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· «Οὐδείς, φησίν, ἀγαθὸς προφέρει πονηρόν, μάλιστα κατὰ πατέρων ἁγίων, ἐν οἱῳδήποτε τρόπῳ», ὑπομιμνήσκων αὐτοῖς Μαρίας τῆς ἀδελφῆς Μωϋσέως[2]. Τοιοῦτος λίαν καὶ εὐθὺς καὶ ὠφέλιμος τοῖς συντυγχάνουσιν αὐτῷ ἦν, ὡς μὴ ἐθέλειν αὐτοῦ χωρίζεσθαι τοὺς θεατάς.*

66. Οὗτος οὖν ὁ ἅγιος πατὴρ ἡμῶν καθήμενος ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν ἐπληροφόρει αὐτοὺς περὶ παντὸς λογισμοῦ ποιῶν τὴν ἔρευναν, πρῶτον δηλονότι τὰ ἑαυτοῦ αὐτοῖς ἐξαγγέλλων καὶ πῶς δεῖ εὔχεσθαι περὶ ἑκάστου αἰτήματος, διδάσκων ἀφθόνως πάντας τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλπίδα ἔχειν πρὸς τὸν Κύριον καὶ τὴν ἀγάπην εἰς αὐτόν τε καὶ εἰς τὸν πλησίον ἀνυπόκριτον[3] καὶ ἀληθινήν.

67. Σὺν τῶν σωματικῶν δὲ ἰαμάτων καὶ πνευματικῶς ἰᾶτο τοὺς ἀκούοντας κοσμικούς. «Ἀνήρ, φησί, μὴ ἐπιγινώσκων τὸν Κύριον τυφλός ἐστι τῇ διανοίᾳ, ἀνθ' ὧν οὐ βλέπει τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν εἰδωλολατρείαν· εἰ δὲ μετὰ ταῦτα ὁδηγηθῇ ἐπιγνῶναι τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ἀναβλέψῃ, μακάριός ἐστι πορευόμενος κατὰ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. Ἡ γὰρ ἐντολὴ Κυρίου, φησί, τηλαυγὴς φωτίζουσα ὀφθαλμούς»[4]. Καὶ πάντας μὲν ὡδήγει καὶ ἐφωταγώγει ὁ μέγας πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας[5], τοὺς μὲν ἐκκόπτων ἀπὸ τοῦ ψεύδους καὶ συμβιβάζων μὴ λαλεῖν ἄδικα καὶ ἁπλῶς ψεύδεσθαι, τοὺς δὲ εἴργων βεβλαμμένας ἔχοντας τὰς χεῖρας ἀπὸ τῆς ἀργείας τῶν ἐντολῶν καὶ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐργάζεσθαι, τοὺς δὲ ἐν πορνείᾳ καὶ ὑπερηφανίᾳ τυγχάνοντας μετανοεῖν καὶ στοιχεῖν τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ καὶ ποιεῖν ἔργα ἄξια τῆς μετανοίας[6].**

70. Ποτὲ δὲ τῶν ἀδελφῶν ἐν τῇ νήσῳ ὄντων θερίσαι θρύα, μετ' αὐτῶν ἦν Θεόδωρος ἑτοιμάζων τὰς τραπέζας. Μιᾶς δὲ ἑσπέρας ἦλθεν ὁ πατὴρ ἡμῶν Παχώμιος ἀπὸ τοῦ ἔργου νοσῶν. Καὶ κατακειμένῳ ῥιγῶντι ἐπέβαλεν αὐτῷ στρῶμα τρίχινον Θεόδωρος. Καὶ ἰδὼν οὐκ ἠθέλησε, λέγων· «Ἆρον αὐτὸ καὶ βάλε ψιαθίον». Καὶ ἔδωκεν αὐτῷ δράκα φοινίκων ἀντὶ χόρτου. Καὶ ἀποστρέψας ὁ μέγας τὴν δράκα τῶν φοινίκων λέγει μετὰ δακρύων· «Ἐπειδὴ ἡμεῖς ἔχομεν τῶν ἀδελφῶν τὸν κάματον καὶ τὰς χρείας οἰκονομῆσαι, διὰ τοῦτο ἐξουσιάζομεν αὐ-

* Τὰ κεφ. 58-65 ἐδημοσιεύθησαν εἰς τόμ. 40, σελ. 143-6 (§§ 38-45).
** Τὰ κεφάλαια 68-69 ἐδημοσιεύθησαν εἰς σελ. 147-8 (§§ 48-49).
1. Πρβλ. Σοφ. Σειρ. 21,2. 2. Πρβλ. Ἀριθμ. κεφ. 12. 3. Πρβλ. Ρωμ. 12,9. 4. Ψαλ. 18,8. 5. Πρβλ. Β' Πέτρ. 2,2. 6. Πρβλ. Πράξ. 26,20.

τοῖς ἵνα ἀναλίσκωμεν αὐτά; Καὶ ποῦ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ; Ἆρα διῆλθες ὅλας τὰς καλύβας τῶν ἀδελφῶν ταύτην τὴν ὥραν, καὶ ἠσφαλίσω μὴ εἶναί τινας ἀσθενοῦντας; καὶ γὰρ καὶ ἕως τούτων ὁ Θεὸς κριτής ἐστιν».*

75. «Πεισθέντες οὖν, ἀδελφοί, περὶ τῆς μελλούσης τῶν σωμάτων ἀναστάσεως, ὀφείλομεν καὶ πνευματικὴν ἀνάστασιν εἰδέναι, εἰπόντος αὐτοῦ τοῦ Κυρίου· «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται»[1]. Καὶ γὰρ ἀληθὴς ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ὅτι· «Πᾶς ἁμαρτωλὸς πιστεύων καὶ ποιῶν τὰς ἐντολάς, ζήσεται ἡ ψυχὴ αὐτοῦ»[2]. Ψυχῆς γὰρ θάνατος ἡ ἁμαρτία καὶ ζωὴ ἡ δικαιοπραγία. Ἐπισκεψώμεθα δὲ καὶ τοῦτο, ἀδελφοί, πῶς ὁ Κύριος ποτὲ μὲν διὰ πράξεως ἐντελλόμενος ἡμῖν ὑπεδείκνυεν (λοιδορούμενος γάρ· «Δαιμόνιον ἔχεις»[3] οὐκ ἀντελοιδόρει), ποτὲ δὲ διελέγχων τοὺς γραμματεῖς καὶ φαρισαίους λόγῳ ἡμᾶς παιδεύων, ὥς φησι πολλάκις· «Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι»· καὶ τυφλοὺς ὁδηγοὺς καὶ τάφους κεκονιαμένους τούτους[4] ἐκάλει καὶ τὰ ὅμοια τούτων. Ὥσπερ γάρ τις βόθρον βλέπων λέγει τυφλοῖς, μή ποτε περιπατοῦντες πέσωσιν εἰς αὐτὸν εἰς θάνατον βαθὺν ὄντα, οὕτω καὶ ὁ Κύριος ἀπεκάλυψε τὴν κακὴν πρᾶξιν αὐτῶν πρὸς ἀσφάλειαν τῶν πιστῶν, ἵνα μὴ ὁμοιωθέντες αὐτοῖς συναποθάνωμεν. Περὶ δὲ τοῦ λοιδορούμενον αὐτὸν μὴ ἀντιλοιδορεῖν, ἐδίδασκεν ἡμᾶς μὴ ἀνταποδιδόναι τοῖς εἰς ἡμᾶς πλημμελοῦσιν, ἀλλὰ διὰ τῆς ὑπομονῆς κτᾶσθαι τὴν ἀρετήν. Ὅτε δὲ εἶπε Πέτρῳ· «Σατανᾶ»[5], οὐκ αὐτὸν ἔλεγεν, ἀλλὰ τὸν Σατανᾶν, τὸν ὑποβάλλοντα τοῖς ἀνθρώποις τὰ τοῦ κόσμου φρονεῖν καὶ λέγειν».**

77. Οὐκ εἶχε δὲ κἂν εἷς ἐξ αὐτῶν ποιῆσαί τι ἢ εἰς κελλίον εἰσελθεῖν πρὸς ἀδελφὸν χωρὶς βουλῆς καὶ προτροπῆς τῶν προεστώτων. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἱμάτια αὐτῶν τὰ περισσὰ ὁ οἰκιακὸς ἢ ὁ δεύτερος εἶχεν αὐτὰ παριδίως εἰς κελλίον πεφυλαγμένα, ἕως δ' ἂν χρεία τούτων γένηται ἀλλάσσειν πρὸς τὸ πλῦναι τὰ ἀμφιασμένα αὐτοῖς. Ὡσαύτως καὶ τὰ βιβλία, ἐν θυριδίῳ κείμενα, ὑπὸ τὴν φροντίδα ἦν τῶν προειρημένων δύο, τοῦ τε πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου. Ἀργύριον ἢ χρυσίον οὐδὲ ᾔδεσαν, ἐκτὸς τῶν τὴν φροντίδα ποιούντων. Πολλοὶ δὲ ἐτελεύτησαν μὴ εἰδότες κἂν τὴν εἰκόνα τούτων ἢ τὴν ἐπιγραφήν. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ κρατοῦντες αὐτὰ καὶ οἰκονομοῦντες πρὸς μίαν ἡμέραν τὰ εἰσερχόμενα εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν κατεῖχον, καὶ παραυτὰ ἐδίδουν τῷ μεγάλῳ οἰκονόμῳ αὐτὰ καὶ ἐξέωναν.

78. Ὁ δὲ πατὴρ ἡμῶν Παχώμιος ἐν σκαφιδίῳ ποτὲ πλέων, μέλλων ἀπελθεῖν εἰς τὰς μονὰς καὶ ὀψίας γεναμένης εἶπεν αὐτοῖς· «Θέλετε ἀγρυπνήσω τὴν νύκτα ταύτην μεθ' ὑμῶν»; Αὐτῶν δὲ εἰπόντων· «Ναί»,

* Τὰ κεφάλαια 71-72 ἐδημοσιεύθησαν εἰς τόμ. 40, σελ. 148-9 (§§ 52-53). Τὰ δὲ κεφ. 73-74 εἰς σελ. 150-1 (§§ 55-56).

** Τὸ κεφ. 76 ἐδημοσιεύθη εἰς σελ. 152 (§ 58).

1. Ἰω. 11,25. 2. Πρβλ. Ἰεζ. 18,21. 3. Ἰω. 7,20. 4. Πρβλ. Ματθ. 23,15. 16,27. 5. Πρβλ. Ματθ. 16,23.

λέγει αὐτοῖς· «Ἐγὼ τρεῖς τύπους ἐδιδάχθην ὑπὸ τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Παλάμωνος εὔχεσθαι· ἢ εὐξώμεθα ἕως μεσονυκτίου καὶ λοιπὸν κοιμηθῶμεν ἕως πρωΐ, ἢ κοιμηθῶμεν ἕως μεσονυκτίου καὶ ἀγρυπνήσωμεν ἕως πρωΐ, ἢ ἀπ' ἄρτι κοιμηθῶμεν ὀλίγον καὶ εἶθ' οὕτως ἐγερθῶμεν καὶ εὐξώμεθα καὶ πάλιν κοιμηθῶμεν ἕως πρωΐ. Ἓν ἐκ τῶν τριῶν ἐκλέξασθαι». Κἀκεῖνοι δὲ ἐκλεξάμενοι τὸ ἔσχατον, ἔμεινεν ὁ μέγας ἀγρυπνῶν καὶ νηφαλέως ἰσάζων τὰς ὥρας τοῦ ὕπνου καὶ τῆς εὐχῆς, πεῖράν ἔχων τοῦ ἀγρυπνεῖν. Ὁ εἷς δὲ αὐτῶν ὀλιγωρήσας ἀπῆλθε κοιμηθῆναι· ὁ δὲ ἄλλος ἔμεινεν ἕως πρωΐ. Πρὸς ὄρθρον δὲ ἐκάλεσε τὸν ἕτερον τοῦ ποιῆσαι τὴν σύναξιν ἀμφότεροι· καὶ μετὰ ταῦτα ἀπῆλθε κοιμηθῆναι ὁ ἀδελφὸς ὁ ἀγρυπνήσας. Καὶ ὁ μέγας ἤλασε κώπας μετὰ τοῦ κοιμηθέντος τὴν νύκτα, ἕως τῆς μονῆς πολὺ ἔχον τὸ διάστημα.

79. Ὁ προειρημένος δὲ Κορνήλιος ἦν οἰκονόμος ἐκείνης τῆς μονῆς. Ἀκούσας δὲ ὅτι ὁ πατὴρ ἡμῶν Παχώμιος ἔρχεται, συνεκάλεσε τοὺς ἀδελφοὺς πάντας καὶ ἐξῆλθεν εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ· καὶ ἰδόντες ἠσπάσαντο αὐτὸν καὶ τοὺς ἀδελφούς. Εἷς δὲ τῶν ἀδελφῶν τῶν ὄντων μετὰ τοῦ μεγάλου πατρὸς εἰσπορευόμενος ἠρέμα ἠρωτήθη ὑπὸ Κορνηλίου· «Τί ποιεῖ ὁ πατὴρ τὰς ἡμέρας ταύτας»; Καὶ λέγει αὐτῷ ὅτι· «Ὅλως τῇ νυκτὶ ταύτῃ ἐπαίδευσεν ἡμᾶς ἀγρυπνεῖν». Καὶ εἰπόντος τὴν ὑπόθεσιν πᾶσαν, λέγει ὁ Κορνήλιος· «Ὢ ἀσθένεια· ἀφῆκες ἄτονον γέροντα νικῆσαί σε ὄντα νεανίσκον»; Καὶ τούτου λαλοῦντος ἤκουσεν ὁ ἀββᾶς Παχώμιος. Καὶ προσποιησάμενος ὡς μὴ ἀκούσας, ὀψὲ περὶ τὴν πυρκαϊὰν λέγει τῷ Κορνηλίῳ· «Εὐχὴν θέλεις ποιήσωμεν»; Τοῦ δὲ εἰπόντος· «Ὡς θέλεις», ἀναστάντες εὔξασθαι, ἐχρόνισεν ὁ γέρων· καὶ παρεκτείνοντος αὐτοῦ τὴν εὐχὴν καὶ Κορνήλιον δοκιμάζοντος, οἱ σὺν αὐτῷ ὄντες τῷ μεγάλῳ δύο ἀδελφοί, ἐκ τῆς παρελθούσης νυκτὸς γνόντες τὴν πεῖραν, ἐξέβησαν ἐκ τοῦ πλοίου καὶ ἀλλαχοῦ ἀπελθόντες ἐκοιμήθησαν. Ὁ δὲ Κορνήλιος κατελείφθη μετὰ τοῦ πατρός· καὶ στήκων ὁ πατὴρ εἰς τὴν εὐχὴν καὶ χρονίζων σφόδρα, ὁ δὲ Κορνήλιος ἐν ἑαυτῷ ἐμελέτα τὰ ἐκμαθήματα αὐτοῦ. Καὶ ὅτε ἔκρουσαν εἰς σύναξιν πρωΐ, καὶ καταπαύσαντος αὐτοῦ τὴν εὐχήν, λέγει αὐτῷ Κορνήλιος· «Τί ἐποίησας, πάτερ; Οὐδὲ ἐγευσάμην ὕδατος ὀψὲ φαγών». Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ πατήρ· «Ἀφῆκες γέροντα νικῆσαί σε εἰς εὐχήν, Κορνήλιε»; Τότε γνοὺς ὅτι ἤκουσεν ὀψὲ εἰρηκέναι τοῦτο τῷ ἀδελφῷ, λέγει αὐτῷ· «Ἥμαρτον, συγχώρησόν μοι, ὅτι οὐκ ὀρθῶς ἐλάλησα. Τὸ γὰρ ἐν σοὶ πνεῦμα ἅγιόν ἐστι καὶ δύναμις Θεοῦ»[1].*

84. Ἐν ἄλλοις δὲ πάλιν ὁ μέγας πατὴρ ἡμῶν ἐπορεύθη μετὰ τῶν ἀδελφῶν κόψαι θρύα. Καὶ μιᾷ τῶν ἡμερῶν τὴν μεταφορὰν ποιούντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐξαίφνης ἐν ἐκστάσει γέγονε· καὶ ὁρᾷ τοὺς ἀδελ-

---

* Τὰ κεφάλαια 80-81 ἐδημοσιεύθησαν εἰς τόμ. 40, σελ. 153-4 (§§ 62-64). Τὰ δὲ κεφ. 82-83 εἰς σελ. 155-6 (§§ 69 70).

1. Πρβλ. Δαν. 5,12.

φούς τινὰς μὲν περιεχομένους πυρὶ κύκλῳ περιφλογίζοντι εἰς αὐτοὺς καὶ ὑπερβῆναι μὴ δυναμένους, τινὰς δὲ ἐπάνω ἀκανθίνων ξύλων ἀνυποδέτους ἀπὸ σκολόπων ἐμπεπηγμένους καὶ μὴ ἔχοντας πόθεν ἐκβῆναι, ἑτέρους δὲ ἐπὶ μέσου κρημνοῦ ὑψηλοῦ ἑστῶτας καὶ μὴ δυναμένους μήτε ἀνιέναι μήτε βαλεῖν αὐτοὺς κάτω, ποταμοῦ μεγίστου ὄντος καὶ τῶν κροκοδείλων τηρούντων αὐτοὺς ἁλλομένων κάτωθεν. Καὶ ἔτι στήκοντος αὐτοῦ καὶ ὁρῶντος, οἱ ἀδελφοὶ διερχόμενοι καὶ ἀπορρίψαντες τὰ φορτία παρέστησαν εἰς εὐχήν. Καὶ μετὰ πολλὴν ὥραν εἰς ἑαυτὸν ἐλθὼν κελεύει ψωμίζειν τοὺς ἀδελφούς· ὀψὲ γὰρ ἦν ἤδη. Καὶ μετὰ τοῦτο εἶπε συναχθῆναι αὐτοὺς πρὸς αὐτόν· καὶ λοιπὸν εἰπόντος αὐτοῖς τὸ ὅραμα, ἔκλαιον πάντες μετὰ φόβου πολλοῦ· καὶ ἐρωτηθεὶς τί ἂν εἴη τοῦτο, λέγει αὐτοῖς· «Ὡς νομίζω καὶ αἰσθάνομαι, μετὰ τὴν τελευτήν μου ἔσται τοῦτο τοῖς ἀδελφοῖς, ὥστε μὴ εὑρεῖν αὐτοὺς τὸν δυνάμενον ὡς δεῖ παραμυθήσασθαι ἐν Κυρίῳ ἀπὸ τῶν θλίψεων αὐτῶν».

85. Ἀναχωρητής δέ τις ἀδελφὸς ἦλθεν ἰδεῖν αὐτόν. Καὶ αὐτῶν καθημένων καὶ ὁμιλούντων τὰ δέοντα, λέγει τῷ Θεοδώρῳ· «Ἑτοίμασόν τί ποτε ἵνα φάγῃ ὁ ἀδελφός». Ἐξελθὼν δὲ ὁ Θεόδωρος ἐκάθισε, νομίσας ὅτι εἶπεν αὐτῷ· «Ἄφες ἕως οὗ λαλήσω τῷ ἀδελφῷ». Αὐτοῦ δὲ μὴ ἑτοιμάσαντος, λέγει ἄλλῳ οἰκονόμῳ διαβαίνοντι· κἀκεῖνος ἀνεχώρησε μὴ γνοὺς τί ἐστιν ὃ λέγει. Γνοὺς δὲ τοῦτο ὁ πατὴρ πειρασμὸν εἶναι, νηφάλεος ὢν τῷ πνεύματι, ἐγερθεὶς ἡτοίμασε τῷ ἀδελφῷ· καὶ συμφαγὼν ἀπέλυσεν αὐτόν. Καὶ καλέσας τὸν Θεόδωρον λέγει αὐτῷ· «Ὁ κατὰ σάρκα πατήρ σου ἐάν τί σοι εἶπε, παρέβλεπες ἂν αὐτόν; Διὰ τί οὐχ ἡτοίμασας τῷ ἀδελφῷ φαγεῖν, ὥς σοι εἶπον»; Λέγει αὐτῷ Θεόδωρος· «Ἐνόμιζον, πάτερ, ὅτι λέγεις μοι· Ἔξελθε ἵνα λαλήσω τῷ ἀδελφῷ». Καλέσας δὲ καὶ τὸν ἕτερον, εἶπε τὰ αὐτά· κἀκείνου τὸ αὐτὸ εἰπόντος, ἀνεστέναξε λέγων· «Πνεῦμα πονηρὸν ἐνεπόδισε τοῦτο ὅπως λυπηθῶμεν· ἀλλ' εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ δοὺς τὴν μακροθυμίαν καὶ τὴν σύνεσιν. Μάθετε οὖν καὶ ὑμεῖς ἀπὸ τούτου μακροθυμεῖν καὶ φέρειν γενναίως τοὺς πειρασμούς».

86. Πολλάκις δὲ ὁ πατὴρ ἡμῶν ἤκουε τῶν πονηρῶν πνευμάτων, λαλούντων αὐτῶν τὰ ποικίλα αὐτῶν κακὰ τὰ κατὰ τῶν ἀνθρώπων, τοῦ μὲν λέγοντος· «Πρὸς σκληρὸν ἤμην ἄνθρωπον, καὶ ὅταν ὑποβάλλω αὐτῷ λογισμόν, κἀκεῖνος εὐθὺς στήκει εἰς εὐχήν, καὶ οὐ δύναμαι στῆναι, ἀλλὰ καιόμενος ἐξέρχομαι», τοῦ δὲ ὅτι· «Πανουργικῶς καὶ τεχνωδῶς ἀπατῶ αὐτούς», ἄλλου δὲ λέγοντος ὅτι· «Ἔχω τινὰ εὐπειθῆ, καὶ εἴ τι συμβουλεύω αὐτῷ, ἀκούει μου καὶ ποιεῖ· καὶ σφόδρα ἀγαπῶ αὐτόν». — «Τοιγαροῦν, φησὶ τοῖς ἀδελφοῖς, τηρεῖτε ἑαυτοὺς πάντοτε καὶ κατασφραγίζεσθε τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ κατ' αὐτῶν ὑμῶν στρατευομένων, οὐ δυνήσονται πρὸς ὑμᾶς».

87. Ποτὲ δὲ ἐξηγουμένου τοῦ μεγάλου πατρὸς πάλιν τοῖς ἀδελ-

φοῖς τὰ λυσιτελῆ καὶ συμφέροντα τῶν ψυχῶν αὐτῶν, παραχρῆμα κατεσχέθη ἡ καρδία αὐτοῦ μὴ λαλεῖν. Καὶ συνεὶς τῷ πνεύματι πόθεν γέγονε τοῦτο, ἐκάλεσε τὸν οἰκονόμον τῆς μονῆς καὶ ἠρέμα λέγει αὐτῷ· «Ἀπελθὼν εἰς τόδε τὸ κελλίον μάθε τίς ὁ ἐκεῖ καταφρονῶν τῆς ἰδίας ψυχῆς, καὶ γίνου μάρτυς σὺ πῶς ἐβλάβη ὁ τοιοῦτος· πρῶτον, ὅτι οὐκ ἦλθεν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἵνα ἐνδυναμωθῇ κατὰ τοῦ θλίβοντος καὶ ἕλκοντος αὐτὸν εἰς τὸν κόσμον· δεύτερον, ἐπεὶ οὐκ ἦλθεν ἀκοῦσαι, διὰ τί ἐκεῖσε οὐκ εὔχεται, ἀλλὰ κάθηται ἀργός; Οὐκ οἶδα εἰ οὗτος γένηται μοναχός». Καὶ μετ' ὀλίγον ἐκεῖνος ἐξῆλθε τῆς μονῆς καὶ ἀπῆλθε πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ γονεῖς, μὴ παραδοὺς ἑαυτὸν βαστάσαι τὸν σταυρὸν[1] κατὰ δύναμιν.

88. Καὶ ἤρξατο παραβολὴν ὁ ἅγιος λέγειν ὅτι· «Ἔστιν οἰκία ἐν ᾗ ἑκατὸν τόποι εἰσὶ <ἢ> κελλία· ἐὰν ἀγοράσῃ ἀλλότριος ἓν κελλίον παρὰ τοῦ οἰκοδεσπότου, μὴ κωλύεται εἰς τὸ ἴδιον εἰσελθεῖν, κἂν ἐσώτερον ᾖ; Οὕτω καὶ ὁ πιστός· ἐὰν ἔχων τοὺς καρποὺς τοῦ πνεύματος[2], τῇ ἀμελείᾳ καὶ τῇ ἐπιβουλῇ τοῦ ἐχθροῦ ἑνὸς αὐτῶν ἀλλοτριωθῇ, οὐκ ἔσται εὐσθενὴς ἐκείνου τοῦ καρποῦ πρὸς τὸν ἐχθρόν. Ἴσως δὲ ἐὰν μὴ νήψῃ, νικᾷ αὐτὸν καὶ ἐν ἄλλῳ· καὶ οὕτω κατακυριεύει τοῦ ἀνθρώπου ὅλου μὴ ἔχοντος μηδὲν ἀγαθόν. Ἐὰν δὲ πάλιν ἐπιγνοὺς ἑαυτὸν σφίγξῃ, οὐ μόνον τὸν ἕνα κτήσεται καρπὸν οὗ ἀπηλλοτριώθη ποτέ, ἀλλὰ καὶ πολλούς· καὶ σφόδρα προκόψει. Οὐ γὰρ ἓν μέτρον ἐστὶ τῆς θεοσεβείας ἀλλὰ πολλά, καὶ ὁδοὶ πολλαί. Εἰσὶ γὰρ πλούσιοι ἄνθρωποι, καὶ εἰσὶν ὧδε δέκαρχοι καὶ χιλίαρχοι καὶ βασιλεῖς τέλειοι, ὡς τῷ Ἀβραὰμ ἐλέχθη· «Βασιλεὺς εἶ σὺ παρὰ Θεοῦ»[3]. Οὐ μόνον γὰρ ἦν αὐτὸς βασιλεὺς ἁπλῶς, ἀλλ' ὅτι ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων[4] ἦν ἐν αὐτῷ ὡς ἐπὶ θρόνου καθήμενος».

89. Γέρων δέ τις τῶν ἀδελφῶν ἄκακος καὶ καλὸς σφόδρα, Μαῦγος λεγόμενος, τῶν ἀρχαίων οἰκιακῶν, τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ ὡς ἀσθενῶν καὶ λυπούμενος οὐκ ἀπῆλθε μετὰ τῶν ἀδελφῶν θερίσαι θρύα. Ἡ δὲ λύπη αὐτοῦ ἦν ἀπὸ τῆς ὀψὲ κατηχήσεως τοῦ μεγάλου πατρὸς ἡμῶν. Ἀκούσαντος γὰρ αὐτοῦ ὁμιλοῦντος λόγους ἀσφαλείας πολλῆς πρὸς τὴν σωτηρίαν αὐτῶν, καὶ αὐτὸς ξενιζόμενος ταῦτα, ἀγνοῶν τὴν τῶν ἐχθρῶν πανουργίαν κατὰ τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ἔλεγεν εἰδὼς ἑαυτὸν ἐστηριγμένον· «Τί ὅτι τοσαύτας ἀσφαλείας παραδίδωσιν ἡμῖν ὁ γέρων; Μέλλομεν ἄρα καθ' ὥραν πεσεῖν»; Καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν λυπούμενος ἐκοιμᾶτο εἰς τὰς καλύβας. Τοῦτον τοιγαροῦν ἰδὼν ὁ πατὴρ ἐλθόντα λέγει τῷ οἰκονόμῳ· «Φρόντισον αὐτοῦ ἕως ἂν ἔσω εἰσέλθω· βλέπω γὰρ αὐτὸν μέγαν καὶ εὐλαβῆ». Καὶ ἐλθόντος ἔσω τοῦ μεγάλου μετὰ τῶν ἀδελφῶν, ἀπήντησεν αὐτῷ ἐκεῖνος καὶ ἄλλοι σὺν αὐτῷ. Καὶ τῇ διακρίσει τοῦ πνεύματος διωρθώσατο αὐτόν· κἀκείνου πρῶτον ὁμο-

---

1. Πρβλ. Λουκ. 14,27. 2. Πρβλ. Γαλ. 5,22. 3. Γεν. 23,6. 4. Πρβλ. Α' Τιμ. 6,15.

λογήσαντος τὸ σφάλμα αὐτοῦ, ἐπιλέγοντος καὶ τὸ γεγραμμένον ὅτι· «Πολλὰ πταίομεν ἅπαντες[1]· ἀλλ' εὐχώμεθα τῷ Θεῷ τῷ φιλανθρώπῳ καὶ ἐλεήμονι, καὶ ἰάσεται ἡμᾶς. Πλὴν οὖν καὶ ἡμεῖς τηρήσωμεν ἑαυτοὺς ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν». Ἀκούων δὲ ταῦτα Μαῦγος ὁ γέρων ἐθαύμαζε τὴν ἐν πνεύματι ἐνοῦσαν διάκρισιν τῷ μεγάλῳ Παχωμίῳ· καὶ πεισθέντος ἐν ἅπασι καὶ πληροφορηθέντος, ἐδόξασε τὸν Θεόν.

90. Μεθ' ἡμέρας δέ τινας καλεῖ τὸν Θεόδωρον ὁ μέγας πατὴρ ἡμῶν καὶ λέγει αὐτῷ· «Ὅτε ἐξέρχονται οἱ ἀδελφοὶ ἐκ τῆς τραπέζης, παράδος τὴν διακονίαν σου ἑτέρῳ ἀδελφῷ· καὶ δεῦρο ὅπου συναγόμεθα εἰς κατήχησιν κατὰ κυριακήν». Ἐλθόντος δὲ τοῦ Θεοδώρου, λέγει αὐτῷ ὁ μέγας· «Στῆθι ὧδε μέσον τῶν ἀδελφῶν καὶ λάλησον τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸ σύνηθες ἡμῖν». Καὶ παραχρῆμα ἔστη ὁ Θεόδωρος ἄνευ πάσης παρακοῆς καὶ ἤρξατο λαλεῖν ἃ ὁ Κύριος ἔδωκεν αὐτῷ, ἑστώτων πάντων καὶ αὐτοῦ τοῦ μεγάλου Παχωμίου ἀκούοντος ὡς εἷς ἐξ αὐτῶν. Ἦν δὲ Θεόδωρος τῇ μὲν φαινομένῃ ἡλικίᾳ νεώτερος, τῇ δὲ νοουμένῃ φρονήσει πρεσβύτερος, εἰκοσαετῆ χρόνον ἔχων ἐν τῇ μονῇ. Τινὲς δὲ τῶν ἀρχαιοτέρων γερόντων, ἰδόντες ὅτι νεωτέρῳ ἐπέτρεψε τοῦ λαλῆσαι, οὐκ ἠβουλήθησαν ἀκοῦσαι, λέγοντες· «Εἰ ἤδη ἀρχάριος ἡμᾶς διδάσκει, οὐκ ἀκουσόμεθα αὐτοῦ». Καὶ καταλείψαντες τὴν σύναξιν τῶν ἀδελφῶν ἀνεχώρησαν εἰς τὰ κελλία αὐτῶν. Ἀπολυθέντων δὲ τῶν ἀδελφῶν ἀπὸ τῆς ἀκροάσεως, ἀποστείλας ὁ μακάριος Παχώμιος μετεστείλατο τοὺς ἀναχωρήσαντας γέροντας καὶ μὴ βουληθέντας ἀκοῦσαι τοῦ Θεοδώρου. Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς λέγων· «Τίνος ἕνεκεν καταλείψαντες ἡμᾶς ἀνεχωρήσατε εἰς τὰ κελλία ὑμῶν»; Οἱ δέ φασιν· «Ὅτι παιδίον διδάσκαλον ἡμῶν ἐποίησας, τοσούτων γερόντων ἑστώτων καὶ ἄλλων ἀρχαιοτέρων ἀδελφῶν».

91. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ ὅσιος πατὴρ ἀνεστέναξε καὶ εἶπεν· «Ὢ πόσου χρόνου καμάτους ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ ἀπωλέσατε. Οὐκ οἴδατε πόθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κακίας ἐχώρησεν εἰς τὸν κόσμον»; Τῶν δὲ εἰρηκότων· «Πόθεν;» εἶπεν αὐτοῖς· «Ἐκ τῆς ὑπερηφανίας, δι' ἧς ἐξέπεσεν ὁ ἑωσφόρος ὁ πρωῒ ἀνατέλλων καὶ συνετρίβη ὑπὸ τὴν γῆν[2], δι' ἣν καὶ μετὰ θηρίων συνῴκησε Ναβουχοδονόσορ[3] ὁ βασιλεὺς Βαβυλῶνος. Ἢ οὐκ ἠκούσατε τῆς θείας γραφῆς λεγούσης· Βδέλυγμα ἐνώπιον Κυρίου[4] πᾶς ὑψηλοκάρδιος[5], καὶ πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται[6]; Ἐσκυλεύθητε ὑπὸ τοῦ διαβόλου πᾶσαν ὑμῶν ἀρετὴν ἀγνοήσαντες. Μήτηρ γὰρ πάντων τῶν κακῶν καὶ ἀρχηγὸς ἡ ὑπερηφανία. Οὐ γὰρ Θεόδωρον καταλιπόντες ἀπήλθατε, ἀλλὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀποφυγόντες ἐξεπέσατε ἀπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἀληθῶς ἄθλιοι καὶ παντὸς οἴκτου ἄξιοι. Πῶς οὐκ ἐνοήσατε ὅτι ὁ Σατανᾶς ἦν ὁ ἐνεργήσας ὑμῖν τοῦτο, οὗ χάριν ἀπεσχοινίσθητε τοῦ Θεοῦ; Ὢ μεγάλου

---

1. Ἰακ. 3,2. 2. Πρβλ. Ἡσ. 14,12. 3. Πρβλ. Δαν. 5,2. 4. Πρβλ. Παρμ. 11,1. 5. Ἔνθ' ἀν. 16,5. 6. Λουκ. 14,11.

θαύματος καὶ ὑμῶν κατακρίσεως· ὁ Θεὸς ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου δι' ἡμᾶς[1], καὶ ἡμεῖς γῆ καὶ σποδὸς[2] ὑπάρχοντες κατὰ φύσιν ὑπερηφανευόμεθα. Ἀνετράπη γὰρ ἡμῶν ἡ φύσις· ὁ πανύψηλος καὶ λίαν ὑπερμεγέθης διὰ τῆς ταπεινότητος τὸν κόσμον ἑαυτῷ πρὸς σωτηρίαν ἐσαγήνευσε, δυνάμενος καὶ βλέμματι μόνῳ τὰ πάντα καταφλέξαι· ἡμεῖς δὲ μηδὲν ὄντες φυσιούμεθα, ἀγνοοῦντες ὅτι ἐν τῷ τιμὴν ἡμᾶς ἐπιζητεῖν, μᾶλλον ἑαυτοὺς καταδικάζομεν εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς. Οὐκ εἴδατε ἐμὲ στήκοντα καὶ ἀκροώμενον τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ; Ἐπ' ἀληθείας λέγω ὅτι ὠφελήθην μεγάλως ἀκούσας αὐτοῦ· οὐ γὰρ ὡς δοκιμάζων ἐπέτρεψα αὐτῷ λαλῆσαι ὑμῖν, ἀλλ' εἰδὼς ὅτι δύναται ὁ Θεὸς καὶ ἐν νεωτέρῳ δοῦναι λόγον ὠφελείας τοῖς ἀκούουσι. Τί γὰρ λέγει ὁ ἀπόστολος; ὅτι· «Ἐὰν τῷ ἐσχάτῳ ἀποκαλυφθῇ, ὁ πρῶτος σιγάτω»[3]· ὡσανεί· «Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ[4] τῷ διδόντι πᾶσιν ἁπλῶς καὶ μὴ ὀνειδίζοντι»[5]. Πόσον οὖν μᾶλλον ὑμᾶς ἔδει μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας καὶ ταπεινοφροσύνης ἀκοῦσαι αὐτοῦ; Πολλοὶ ἦσαν ἐν Αἰγύπτῳ παλαιότεροι καὶ σοφώτεροι κατὰ σάρκα τοῦ ἁγίου καὶ νέου ἐν ἡλικίᾳ Ἰωσήφ· ἀλλὰ διὰ τὴν ἐν αὐτῷ ἐπουράνιον σοφίαν, πάντων ὑπεραναβέβηκε τῶν ἐν ἀμελείᾳ καταγηρασάντων. Ἐν ἀληθείᾳ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐγὼ ὁ πατὴρ ὑμῶν[6] ἐν Κυρίῳ ὡς μὴ εἰδὼς δεξιὰν ἢ ἀριστερὰν οὕτω διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ἐπηκροώμην αὐτοῦ ὠφεληθείς. Ἐὰν οὖν μὴ μεγάλην ὑπὲρ τοῦ σφάλματος τούτου ἐπιδείξησθε πρὸς τὸν Θεὸν μετάνοιαν ἵνα συγχωρηθῇ ὑμῖν τῆς ὑπεροψίας τὸ παράπτωμα, εἰς ἀπώλειαν ἔσεσθε»[7].

92. Μετὰ ταῦτα δὲ ἔταξεν ὁ μέγας πατὴρ ἡμῶν τὸν Θεόδωρον εἰς Ταβέννησιν οἰκονόμον τῆς μονῆς, καταλαβόμενος αὐτὸν ἱκανὸν εἶναι τῷ πνεύματι· ἦν δὲ ὁ Θεόδωρος τότε ὡσεὶ χρόνων λδ'. Αὐτὸς δὲ ὁ μέγας Παχώμιος ἔμενεν ἐν τῇ μεγάλῃ μονῇ τῇ λεγομένῃ Παβώ, ἔνθα ἡ οἰκονομία ἦν πάντων τῶν μοναστηρίων. Θεόδωρος, δέ, ὡς εἴρηται, ταχθεὶς ἐν Ταβεννήσει, ὡς μὴ ταχθεὶς ἦν, καθότι οὐκ εἶχε θέλημα ἴδιον· ἐπύρωσε γὰρ αὐτὸν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ[8] καὶ ἐστήριξεν αὐτὸν τὰ ἄνω φρονεῖν[9]. Πᾶσαν δὲ τὴν σπουδὴν εἶχε τὸν Θεὸν ἀγαπᾶν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ κατὰ τὴν ἐντολήν[10]. Καὶ προκόπτων ὠφέλει τοὺς ἀδελφούς· εἶχε γὰρ καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ χάριν.

93. Κορνήλιος δὲ καὶ Ψενθαήσιος καὶ Σοῦρος καὶ Ψώης καὶ Πεκύσιος καὶ Παχώμιος ἄλλος καὶ Παῦλος καὶ Ἰωάννης καὶ Παφνούτιος καὶ ἄλλοι πολλοί, οὓς καθ' ἕκαστον ὀνομάσαι περιττόν, οὗτοι πάντες δυνατοὶ τῷ πνεύματι ἦσαν καὶ ἀληθῶς ἀθληταὶ τοῦ Χριστοῦ. Ὁ δὲ μέγας πατὴρ ἡμῶν εἶδεν ἑκάστου τὸν βίον καὶ ἔταξε τοὺς πλείονας αὐτῶν εἰς τὰς μονὰς ἡγουμένους καὶ πατέρας. Ὅσοι δὲ μετὰ τοὺς τοιού-

1. Φιλιπ. 2,8. 2. Πρβλ. Σοφ. Σειρ. 17,32. 3. Πρβλ. Α' Κορ. 14,30. 4. Πρβλ. Α' Κορ. 14,18. 5. Πρβλ. Ἰακ. 1,5. 6. Πρβλ. Ἰω. 4,11. 7. Πρβλ. Δαν. 2,5. 8. Πρβλ. Ψαλ. 104,19. 9. Πρβλ. Κολ. 3,2. 10. Πρβλ. Ματθ. 22,37.

τους πατέρας ὡς ἐν δευτέρᾳ τάξει ἐτύγχανον, καὶ ἠγάπησαν τὸν Θεὸν σφόδρα. Ὧν εἷς τούτων, Τιθόης λεγόμενος, γέγονε τῶν παρθένων πατὴρ ἅγιος καὶ τοῖς οἰκτιρμοῖς τοῦ Θεοῦ ὡς στέαρ πεπιεσμένος καὶ χρηστὸς ὑπεράγαν. Τινὲς δὲ τούτων οὕτως ἐτύγχανον ἀσκηταί, ὡς μὴ μόνον ὑγιαίνοντας ἀπέχεσθαι οἴνου, ἀλλὰ καὶ νοσοῦντας ἐγκρατεύεσθαι· ἦσαν δὲ ὡς ἑβδομήκοντα μοναχοὶ τοιοῦτοι. Οὐ μόνον δὲ οὗτοι, ἀλλὰ καὶ ἕτεροι περιπεσόντες ἀρρωστίᾳ καὶ ἀξιούμενοι ἀπὸ τοῦ καθισματίου αὐτῶν θεῖναι αὐτοὺς ἐπὶ κραββάτων ἕως ἂν συνέλθωσιν ἀπὸ τῆς νόσου, οὐκ ἐσυνεχώρησαν τοῖς ὀχλοῦσιν ἕως τῆς ὥρας τοῦ θανάτου αὐτῶν πρὸς τὸ δυνηθῆναι κἂν καλῶς ἐνταφιασθῆναι αὐτούς· ἀλλ' ἔμενον ἐν τῷ καθισματίῳ συγκαμπτόμενοι ἀποθανεῖν. Καὶ εἰ μὴ ὅτι πολύς ἐστιν ὁ λόγος, εἶχον ἂν πλειόνων ποιῆσαι ἔκθεσιν ὁσίων ἀνδρῶν· ἐπειδὴ οὐκ ἔστι βλαβερόν, ἀλλὰ καὶ λίαν ὠφέλιμον ἀρετὰς τοιούτων ἀνδρῶν ἁγίων μνημονεύειν.

94. Ἀδελφὸς ἦν ἐν τῇ μονῇ Σιλβανὸς ὀνόματι, εἰκοσαετῆ χρόνον ἔχων ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἐν τῷ μοναχικῷ σχήματι. Οὗτος δὲ ἦν ἀπὸ μίμων. Ὃς ἐν ταῖς ἀρχαῖς πάνυ ἐπεμελεῖτο τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς. Χρόνου δὲ πολλοῦ παρελθόντος, ἤρξατο καταφρονεῖν τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας, ὥστε βούλεσθαι αὐτὸν σπαταλᾶν καὶ στρηνιᾶν λοιπόν, ἔτι γε μὴν καὶ τὰ τῆς θυμέλης ἄσεμνα ῥήματα ἀδεῶς μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν τραγῳδεῖν. Τοῦτον καλέσας ὁ μακάριος Παχώμιος ἐπὶ μέσεως τῶν ἀδελφῶν λέγει αὐτῷ· «Πῶς ἐνετειλάμην σοι ἐν τῇ ἀρχῇ, οὐκ οἶδας; Οὐκ εἶπόν σοι ὅτι μέγα ἐστὶ τὸ μοναχὸν γενέσθαι; Οὐ προείρηκά σοι πρὸ τοῦ εἰσελθεῖν σε ὅτι· Βλέπε σεαυτόν, μὴ ἄρα οὐ δύνῃ μοναχὸς γενέσθαι; Καὶ ὡμολόγησας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὅτι· γίνομαι. Καὶ νῦν διὰ τί οὐ προσέχεις ἑαυτόν, εἰ ἀληθῶς θέλεις τὴν ζωήν, ἀλλὰ ἀπέλυσας τὴν καρδίαν σου; Ὅμως ἐπειδὴ οὐ θέλεις εἰς φόβον τῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ ἐλθεῖν, ἐγείρου, ἄπελθε πρὸς τοὺς γονεῖς σου· μηκέτι μείνῃς ὧδε». Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ μακάριος ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀποδυθῆναι τὸ σχῆμα τοῦ μοναχοῦ καὶ λαβόντα αὐτὸν τὰ κοσμικὰ ἱμάτια ἐκβληθῆναι τῆς μονῆς ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν. Ὁ δὲ πεσὼν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ παρεκάλει αὐτὸν λέγων ὅτι· «Ἐὰν συγχωρήσῃς ἔτι τὸ ἅπαξ τοῦτο, ὦ πάτερ, τοῦ μὴ ἐξεῶσαί με τῆς μονῆς, ἕξεις με ἀπὸ τοῦ νῦν μετανοοῦντα ἐφ' οἷς ἐν ἀμελείᾳ διῆγον, ὥστε σε χαρῆναι ἐπὶ τῇ μεταβολῇ τῆς ψυχῆς μου». Ὁ δὲ ἅγιος ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ· «Οἶδας πόσα σε ἐβάστασα καὶ πόσα σε ἐνουθέτησα, ὥστε με καὶ τύπτῆσαί σε πολλάκις, ἄνθρωπον μὴ βουλόμενον μήτε τὴν χεῖρα ἐκτεῖναι ἐπὶ τοιοῦτο· ἐφ' οἷς νῦν ἀνάγκῃ πράττω ἐπὶ σοῦ, ὃς πλέον σου τοῦ τυπτομένου ἤλγουν τὴν ψυχὴν τῷ τῆς συμπαθείας ἐλέῳ. Διὰ γὰρ τὴν ἔνθεόν σου σωτηρίαν τύπτειν σε ἔδοξα, ἵν' ἐκ τούτου δυνηθῶ διορθώσασθαί σε τοῦ σφάλματος. Εἰ τοίνυν νουθετούμενος οὐ μετετράπης, οὔτε παρακαλούμενος ἐπὶ τὸ κρεῖττον μετηνέχθης οὔτε μὴν τυπτόμενος ἐφοβήθης, πῶς δύναμαί σοι συγχωρῆσαι ἔτι»; Ἐπεκτείνοντος δὲ τὴν παράκλησιν τοῦ Σιλβανοῦ καὶ διαβεβαιουμένου διορθοῦσθαι ἑαυτὸν

τοῦ λοιποῦ, ἐγγύας ᾔτησε παρ' αὐτοῦ ὁ ὅσιος πατήρ, μὴ μετὰ τὸ ἀφεθῆναι αὐτὸν τοῖς αὐτοῖς ἐμμεῖναι πάλιν. Πετρωνίου δέ τινος ἀδελφοῦ ἀναδεξαμένου αὐτὸν ἐφ' οἷς ὑπισχνεῖτο κατορθοῦν, συνεχώρησεν αὐτῷ ὁ μακάριος Παχώμιος. Καὶ λέγει τῷ ἀναδεξαμένῳ, μὴ παρόντος Σιλβανοῦ· «Οἶδα μὲν ὅτι ἐκοπίασας τῇ ἀσκήσει ἱκανὸν χρόνον· ἀλλὰ διὰ τὸν Θεόν, ὃν παρέλαβες παῖδα, σύμπασχε αὐτῷ κατὰ πάντα, ἕως ἂν σωθῇ. Οἶδας γὰρ ὅτι ἐγὼ ἀσχολοῦμαι περὶ πολλὰ τῶν ἀδελφῶν». Λαβὼν δὲ αὐτόν, ἦσαν ἀμφότεροι ἐργαζόμενοι ψιαθία, πληροῦντες τὴν νηστείαν καὶ τὰς εὐχὰς ὡς δεῖ. Ὁ δὲ παῖς λαβὼν ἐντολὰς ἀκούειν αὐτοῦ, ἕως φύλλου λαχάνου οὐκ ἤσθιεν ἕως οὗ ἐξέτασεν αὐτόν. Οὕτως δὲ ἦν ταπεινόφρων καὶ πρᾶος λίαν, ὡς μήτε τὸ στόμα αὐτοῦ ἀνοίγειν ἢ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ πρός τινα. Ἤσκει δὲ ἱκανῶς καθ' ἑαυτὸν εἰς ἀγρυπνίαν προσευχῶν, ὥστε μετὰ τὸ κορεσθῆναι δεήσεων ἐκάθητο ἐν μέσῳ τοῦ κελλίου αὐτοῦ πλέκων τὴν νύκτα, καὶ οὕτω μετελάμβανε τὴν χρείαν αὐτοῦ τοῦ ὕπνου. Ἵνα δὲ μὴ πολλὰ λέγωμεν, ἐγένετο ἄνθρωπος ἄξιος δοῦλος τοῦ Θεοῦ. Ἀφ' οὗ γὰρ ἔτυχε τῆς ἀφέσεως παρὰ τοῦ μεγάλου πατρός, ἠγωνίσατο περὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ὥστε αὐτὸν γενέσθαι ὑπογραμμὸν εἰς πᾶσαν ἀρετὴν θεοσεβείας πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς μικροῖς τε καὶ μεγάλοις.

95. Τὸ δὲ μέγα πλεονέκτημα αὐτοῦ τῶν ἀρετῶν, καθὼς καὶ προειρήκαμεν, ἦν ἡ ἐπ' ἄκρον ταπεινοφροσύνη καὶ τὸ μὴ διαλείπειν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἀπὸ δακρύων, ἀλλὰ συμμείγνυσθαι τῇ τροφῇ τὰ δάκρυα. Λεγόντων δὲ αὐτῷ πολλάκις τῶν ἀδελφῶν τὸ μὴ ἐπὶ ξένων προσώπων ἢ ἐπί τινων ὅλως τοῦτο ποιεῖν, διϊσχυρίζετο λέγων ὅτι· «Πολλάκις ἠθέλησα ἐπικρατῆσαι τῶν δακρύων τούτων χάριν τῶν αἰτιῶν, καὶ οὐκ ἴσχυσα». Φασκόντων δὲ τῶν ἀδελφῶν ὅτι· «Δυνατόν ἐστι καθ' ἑαυτὸν μὲν κλαίειν τὸν κατανενυγμένον καὶ ἐν τῇ προσευχῇ δὲ ὁμοίως, μετὰ δὲ τῶν ἀδελφῶν ἐπέχειν. Δύναται γὰρ καὶ ἡ ψυχὴ χωρὶς τῶν φαινομένων τούτων δακρύων κλαίειν. Βουλόμεθα οὖν γνῶναι τί κατὰ νοῦν ἔχων ἀδιαλείπτως βρέχῃ τοῖς δάκρυσιν, ὥστε πολλοὺς ἐξ ἡμῶν βλέποντάς σε αἰδεῖσθαι εἰς κόρον φαγεῖν», ὁ δὲ ἔφη πρὸς τοὺς αὐτὸν ἐπερωτῶντας· «Οὐ θέλετέ με κλαῦσαι ἑαυτὸν βλέποντα ἁγίους ὑπηρετοῦντάς μοι, ὧν καὶ τοῦ κονιορτοῦ τῶν ποδῶν οὐκ εἰμὶ ἄξιος; Οὐκ ὀφείλω οὖν πενθεῖν ἐμαυτόν, ὅτι ἀπὸ θυμέλης ἄνθρωπος ὑπηρετοῦμαι ὑπὸ τοιούτων ἀνδρῶν; Κλαίω οὖν, ἀδελφοί, φοβούμενος μήπως καταποθῶ[1] ὡς Δαθὰν καὶ Ἀβειρών, μάλιστα ὅτι ἀπὸ ἀγνωσίας εἰς γνῶσιν γενόμενος, τῆς κατὰ ψυχὴν σωτηρίας οὐκ ἐφρόντισα, ὡς κινδυνεῦσαί με ἐκβληθῆναι τῆς μονῆς καὶ ἐγγύας δοῦναί με μετὰ φρικωδεστάτων ὅρκων ὑπὲρ τοῦ μηκέτι καταφρονῆσαι τῆς σωτηρίας μου. Διὰ τοῦτο οὖν οὐκ ἐπαισχύνομαι τὰ τοιαῦτα μετελθεῖν· οἶδα γὰρ τὰς ἁμαρτίας μου, ὑπὲρ ὧν εἰ ἦν ἔκδοτον δοῦναι τὴν ψυχήν μου, οὐκ ἔστι μοι χάρις».

1. Πρβλ. Ἀριθ. 16,32.

96. Τούτου οὖν καλῶς ἀγωνιζομένου, διεμαρτύρατο περὶ αὐτοῦ ὁ μακάριος Παχώμιος ἐπὶ παντὸς τοῦ πλήθους τῶν ἀδελφῶν οὕτω λέγων· «Ἰδοὺ διαμαρτύρομαι ὑμῖν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ[1], ἀδελφοί, ὅτι ἀφ'οὗ τὸ κοινόβιον τοῦτο γέγονεν, οὐδεὶς ἐκ πάντων τῶν συνόντων μοι ἀδελφῶν ἐμιμήσατο τὸν χαρακτῆρά μου παντελῶς, εἰ μὴ εἷς μόνος. Ὥσπερ γὰρ ἔριον λευκὸν βαφὲν εἰς πορφύραν τιμίαν, οὐκέτι ἡ βαφὴ ἐξαλείφεται, οὕτως ἡ ψυχὴ ἐκείνου τοῦ ἀδελφοῦ ἐβάφη τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ». Ὤοντο δὲ τὸν ἕνα εἶναι Θεόδωρον, ἄλλοι δὲ Πετρώνιον, ἄλλοι δὲ Ὡρσίσιον. Ἐπερωτήσαντος δὲ τοῦ Θεοδώρου τὸν ἅγιον ἄνδρα περὶ τίνος λέγει, οὐκ ἠθέλησεν εἰπεῖν. Ἐπιμείναντος δὲ τοῦ Θεοδώρου καὶ τῶν λοιπῶν μεγάλων ἀδελφῶν παρακαλούντων μαθεῖν τίς ἂν εἴη ὁ τοιοῦτος, ἀπεκρίθη τούτοις ὁ μέγας λέγων· «Ἐπ' ἀληθείας εἰ ᾔδειν ὅτι κενοδοξῆσαι ἔχει περὶ οὗ μέλω λέγειν, οὐκ ἂν συνέστησα τὸν τοιοῦτον. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἶδα ἀκριβῶς ὅτι ἐπαινούμενος μᾶλλον ταπεινοῖ ἑαυτὸν καὶ εὐτελίζει πλέον, διὰ τοῦτο πρὸς τὸ μιμεῖσθαι ὑμᾶς τὸν κάλλιστον αὐτοῦ τρόπον, καὶ ἐπὶ πάντων ὑμῶν μακαρίσω αὐτόν. Σὺ μὲν γάρ, Θεόδωρε, καὶ ὅσοι εἰσὶ κατὰ σὲ ἐν τῇ μονῇ ἀγωνιζόμενοι, κατὰ μὲν τὸν χρόνον καὶ τὴν ἄσκησιν πατέρες αὐτοῦ ἐστε· κατὰ δὲ τὴν βαθεῖαν ταπείνωσιν καὶ τὸ καθαρὸν τοῦ συνειδότος, μέγας ἐκεῖνός ἐστιν. Ὑμεῖς γὰρ δήσαντες τὸν διάβολον[2] ὡς στρουθίον ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐθήκατε καὶ καθ' ἑκάστην καταπατεῖτε αὐτὸν ὡς χῶμα· ἀλλὰ ἐὰν ἀμελήσητε ἑαυτῶν θαρροῦντες, ἀναστὰς ὁ ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν κείμενος φεύξεται μέν, πάλιν δὲ ἀνθυποστρέψας καθ' ὑμῶν στρατεύσεται. Ὁ δὲ νεώτερος Σιλβανός, ὁ πρὸ χρόνου ὀλίγου ἐκβάλλεσθαι τῆς μονῆς μέλλων διὰ τὴν ἀμέλειαν αὐτοῦ, οὕτως ἐχειρώσατο παντελῶς τὸν διάβολον καὶ ἐξηφάνισεν αὐτόν, ὡς μὴ δύνασθαι ἔτι φανῆναι παρ' αὐτῷ, τῇ ὑπερβολῇ τῆς αὐτοῦ ταπεινοφροσύνης εἰς τέλος νικήσας αὐτόν. Καὶ ὑμεῖς μὲν οἱ καθεξῆς ταπεινοῦντες ἑαυτοὺς ὡς προσθήκην ποιούμενοι τῆς ἑαυτῶν ἀρετῆς, ἔτι ἑαυτοὺς ταπεινώσατε θαρροῦντες ὅτι ἀπροσωπόληπτος ὁ μισθαποδότης. Οὗτος δὲ ὅσον ἀγωνίζεται, τοσοῦτον ἀδόκιμον ἑαυτὸν ἀποφαίνει ἐξ ὅλης αὐτοῦ ψυχῆς καὶ διανοίας ἀχρεῖον καὶ εὐτελῆ ἑαυτὸν ἐνθυμούμενος εἶναι. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὸ δακρύειν πρόχειρον ἔχει ἐκ τοῦ πάνυ ἑαυτὸν ἐξευτελίζειν, καὶ τῶν δρωμένων ἀνάξιον εἶναι λέγων. Ὥστε ὑμεῖς μὲν καὶ τῇ γνώμῃ καὶ τῇ ὑπομονῇ καὶ τοῖς κατὰ τοῦ διαβόλου μετρητοῖς ἀγῶσιν ὑμῶν ὑπερέχετε αὐτοῦ· ὁ δὲ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ὑπεραναβέβηκεν ὑμῶν. Οὐδὲν γὰρ ἄλλο τὸν διάβολον ἐκνευροῖ ὡς ἡ μετὰ πρακτικῆς δυνάμεως ἐξ ὅλης ψυχῆς γινομένη ταπεινοφροσύνη». Οὕτως οὖν ἀγωνιζόμενος Σιλβανὸς ἐν ὅλοις ὀκτὼ ἔτεσιν ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ, τελέσας τὸν καλὸν ἀγῶνα[3] καὶ καταπαύσας αὐτοῦ τὸν βίον ἐν Κυρίῳ, ὡς μαρτυρῆσαι τὸν τοῦ

---

1. Πρβλ. Α' Τιμ. 5,21. 2. Πρβλ. Ἰὼβ 40,24 (29). 3. Πρβλ. Α' Τιμ. 6,11.

Χριστοῦ θεράποντα Παχώμιον περὶ τῆς ἐξόδου αὐτοῦ, ὅτι πλῆθος ἄπειρον ἁγίων ἀγγέλων τεθέαται μετὰ χαρᾶς μεγάλης καὶ ψαλμῳδίας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λαβόντας· καὶ ὡς ἐκλεκτὴν θυσίαν καὶ ὡς παράδοξον ἐν οὐρανοῖς εὑρεθὲν θυμίαμα προσήνεγκαν τῷ Θεῷ.

97. Ἐγένετο δέ ποτε τῷ ἁγιωτάτῳ πατρὶ ἡμῶν Παχωμίῳ ἀπελθεῖν εἰς ἕτερον μοναστήριον ἐπισκέψασθαι τοὺς ἐκεῖσε ἀδελφοὺς τὸ πῶς ἔχουσιν. Ἀπερχόμενος δὲ ἀπήντησε προκομιδὴν κοιμηθέντος ἀδελφοῦ ἐκ τῆς μονῆς ἐκείνης εἰς ἣν ἀπήει. Ἦσαν δὲ πάντες οἱ ἀδελφοὶ τῆς μονῆς ψάλλοντες ἐν τῷ ἐξοδίῳ. Ὑπῆρχον δὲ σὺν αὐτοῖς καὶ οἱ γονεῖς καὶ συγγενεῖς τοῦ κοιμηθέντος. Ἰδόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ πόρρωθεν τὸν ἅγιον ἐρχόμενον πρὸς αὐτούς, ἔστησαν καὶ ἀπέθεντο τὸν κράββατον ἐπὶ τῆς γῆς, ἵνα ἐλθὼν εὐχὴν ποιήσῃ ἐπάνω αὐτοῦ. Ἱστάμενοι οὖν οἱ ἀδελφοὶ ἔψαλλον μετὰ τῶν κοσμικῶν ἄχρι τῆς παρουσίας αὐτοῦ. Ἐλθὼν οὖν καὶ εὐξάμενος ὁ μακάριος ἐκέλευσε τοῖς ἀδελφοῖς μηκέτι ψάλλειν ἔμπροσθεν αὐτοῦ· καὶ ποιεῖ ἐξενεχθῆναι τὰ ἱμάτια τοῦ κοιμηθέντος ἀδελφοῦ, καὶ ἔμπροσθεν πάντων καῆναι αὐτὰ παρακελεύεται. Καυθέντων δὲ αὐτῶν, προσέταξεν ἀρθῆναι τὸ σκήνωμα αὐτοῦ καὶ ἄνευ ψαλμῳδίας ταφῆναι αὐτό. Τῶν δὲ ἀδελφῶν σὺν τοῖς γονεῦσι καὶ συγγενέσι τοῦ τετελευτηκότος ῥιψάντων ἑαυτοὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ ἐπὶ τῷ συγχωρηθῆναι ψάλλεσθαι αὐτῷ, οὐκ ἠνέσχετο τοῦτο ποιῆσαι. Τῶν δὲ γονέων αὐτοῦ λεγόντων· «Τί ποιεῖς, ὦ πάτερ, τὸ καινὸν τοῦτο καὶ ἀθέμιτον πρᾶγμα καὶ ξένον τῆς χριστιανικῆς παραδόσεως προσάπτων τῷ γένει ἡμῶν; Οὐ πρέπει τῇ σῇ ἁγιότητι τοιαύτην ἀσπλαγχνίαν ἐπιδείκνυσθαι ἐπὶ νεκρῷ, ὡς καὶ βαρβάρων ὠμότητα ὑπερβαίνειν τὸ γινόμενον. Ποῖος γὰρ ἐχθρὸς ὁρῶν τοῦ ἀντιδίκου αὐτοῦ τὸ σκήνωμα ἀκίνητον καὶ ἄφωνον κείμενον, εἰς συμπάθειαν ἐλθὼν οὐκ οἰκτειρήσειεν ἄν; Νῦν δὲ καινότερον θέαμα εἴδομεν παρ' ἡμῖν τοῖς χριστιανοῖς, ὃ οὐδὲ παρὰ βαρβάροις ὤφθη ποτέ. Ὄνειδος γὰρ ἀνεξάλειπτον προσάγεις τῷ γένει ἡμῶν διὰ τῆς τοιαύτης ἀσπλαγχνίας. Εἴθε μὴ εἴδομέν σε σήμερον, ἵνα μὴ αἰώνιον μῶμον διὰ σοῦ ὁ οἶκος ἡμῶν κληρονομήσῃ. Εἴθε μὴ μετῆλθε τὸν ἀγριώτατον καὶ ἀσυμπαθῆ βίον τοῦτον ὁ ἄθλιος οὗτος υἱὸς ἡμῶν· οὐ γὰρ ἂν κατέλιπεν ἡμῖν τὴν αἰώνιον ταύτην ὀδύνην. Εἰ γὰρ καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καυθῆναι ἐποίησας, τὸν ψαλμὸν συγχώρησον λεχθῆναι».

98. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ μακάριος Παχώμιος εἶπεν αὐτοῖς· «Ἀληθῶς, ἀδελφοί, πλεῖον ὑμῶν οἰκτείρω τὸν κείμενον τοῦτον καὶ περισσοτέραν φροντίδα ποιούμενος εἰς αὐτὸν ὡς πατὴρ προσέταξα τοῦτο γενέσθαι. Ὑμεῖς γὰρ τοῦ φαινομένου φροντίδα ποιεῖσθε, ὅπερ καὶ μὴ βουλομένων ὑμῶν εἰς γῆν λυθὲν χάριτας ὑμῖν οὐχ ὁμολογήσει. Ἐγὼ δὲ ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἀγωνίζομαι. Ἐὰν γὰρ ψάλλετε αὐτῷ, πλείονες αὐτὸν διαδέξονται κολάσεις ἀπαιτούμενον ὑπὲρ τῶν ψαλλομένων λόγον, ὅτι οὐκ ἀπῆλθεν ἔχων τῶν ψαλμῶν τὴν δύναμιν. Εἰ μὲν οὖν ἀληθῶς θέλετε προσθήκην αὐτῷ ποιῆσαι τῶν αἰωνίων ὀδυνῶν, ψάλλετε αὐτῷ·

καὶ πλέον ὀδυνώμενος καταράσεται ὑμῖν. Εἰδὼς οὖν ἐγὼ τὸ συμφέρον τῆς ψυχῆς αὐτοῦ οὐκ ἐπιμελοῦμαι τοῦ νεκροῦ σώματος αὐτοῦ, τοῦ μετ' ὀλίγον εἰς γῆν ἀναλυομένου. Ἐὰν γὰρ συγχωρήσω ὑμῖν, ὡς ἀνθρωπάρεσκος εὑρίσκομαι παρὰ τῷ Θεῷ, ὅτι ἕνεκεν ἀνθρώπων πληροφορίας τὸ συμφέρον τῆς ψυχῆς παριδὼν κατεφρόνησα τῆς μελλούσης ἐν κρίσει κολάσεως. Πηγὴ γὰρ ὑπάρχων ἀγαθότητος ὁ Θεὸς ζητεῖ προφάσεις δι' ὧν δράξασθαι δύναται τοῦ πηγάζειν εἰς ἡμᾶς τὰ τῆς ἑαυτοῦ χρηστότητος ῥεῖθρα. Ἐὰν οὖν ἡμεῖς, οἱ παρὰ Θεοῦ καταξιωθέντες τῆς θείας αὐτοῦ ἰατρικῆς ἔμπειροι εἶναι, μὴ τὸ ἐπιτήδειον βοήθημα ἑκάστῳ πάθει προσφέρωμεν, ὡς καταφρονηταὶ εἰκότως ἀκουσόμεθα τὸ θεῖον λόγιον· «Ἴδετε οἱ καταφρονηταὶ καὶ θαυμάσατε καὶ ἀφανίσθητε»[1]. Διὰ τοῦτο παρακαλῶ ὑμᾶς, πρὸς τὸ κουφισθῆναι αὐτὸν τῆς μελλούσης τιμωρίας, χωρὶς ψαλμῶν ἄρατε αὐτόν. Δύναται γὰρ ὁ Θεὸς ἀγαθὸς ὢν ὑπὲρ ταύτης τῆς γεναμένης αὐτῷ ἀτιμίας ἄνεσιν αὐτῷ παρασχεῖν καὶ εἰς ζωὴν ἀνακαλέσασθαι. Εἰ γὰρ ἤκουσέ μου πολλάκις νουθετηθεὶς παρ' ἐμοῦ, οὐκ ἂν ἔφθασεν εἰς ταῦτα». Καὶ ταῦτα εἰπόντος τοῦ ἁγίου, ἀπηνέχθη εἰς τὸ ὄρος χωρὶς ψαλμοῦ καὶ ἐτάφη. Προσφορὰ δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐγένετο. Τοῦτο δὲ ἐποίησεν ὁ μέγας ἐκφοβῶν πάντας μὴ καταφρονεῖν τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας. Πῶς δὲ ἠνέσχετο αὐτοῦ ἕως καὶ ἀποθανόντος, οὐκ οἴδαμεν· ὁ Θεὸς οἶδεν[2]. Τοῦτο δὲ γινώσκομεν ὅτι οἱ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ οὐδὲν βλαβερὸν ποιοῦσιν· ἀλλὰ τὸ ἀπότομον αὐτῶν καὶ ἡ χρηστότης μεμειγμένη ἐστὶ καὶ μεμετρημένη γνώσει τελείᾳ.

99. Ἐποίησε δὲ ἡμέρας ὀλίγας ἐν τῇ μονῇ ἐκείνῃ, νουθετῶν καὶ διδάσκων ἕνα ἕκαστον τῶν ἀδελφῶν πρὸς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ πῶς δεῖ ἀγωνίζεσθαι πρὸς τοὺς πειρασμοὺς τοῦ διαβόλου καὶ τὰς μετεμπλοκὰς αὐτοῦ καὶ ὀξυδόρκως ἀναλαβόντας ἡμᾶς τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως[3] ἀκυρῶσαι αὐτοῦ καθ' ἡμῶν τὰ σπουδαζόμενα τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου.

100. Ἔτι δὲ αὐτοῦ ἐκεῖ ὄντος, ἀνηγγέλη αὐτῷ ὅτι· «Ὁ δεῖνα ὁ ἀδελφὸς τῆς ἐν τῇ Χηνοβοσκῶν μονῆς οὕτω καλουμένης νοσεῖ ἰσχυρῶς καὶ θέλει σε ἰδεῖν καὶ εὐλογηθῆναι πρὸ τοῦ ἀποθανεῖν». Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἀναστὰς ἠκολούθει αὐτοῖς. Γενομένου δὲ αὐτοῦ ἀπὸ δύο μιλίων τῆς μονῆς ἐκείνης, ἤκουσε φωνὴν ἐν τῷ ἀέρι ἱεράν· καὶ ἀνανεύσας εἶδε τὴν ψυχὴν τοῦ καλουμένου ἀδελφοῦ μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων ψάλλουσαν καὶ εἰς τὴν μακαρίαν ζωὴν τοῦ Θεοῦ ἀπαγομένην. Τῶν δὲ ἀκολουθούντων αὐτῷ ἀδελφῶν ἀγνοούντων δι' ἣν αἰτίαν ἠτένιζεν ἐν τῷ ἀέρι, μηδὲν ἀκουσάντων ἢ θεασαμένων, ἔλεγον αὐτῷ· «Τί στήκεις, ὦ πάτερ; Ἀπέλθωμεν τὸ τάχος ἵνα ζῶντα καταλάβωμεν τὸν ἀδελφόν». Ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη· «Οὐ καταλαμβάνομεν αὐτὸν ζῶντα· ἰδοὺ γὰρ αὐτῷ ἀτενίζω ἀναγομένῳ εἰς ζωήν. Ἀπέλθατε οὖν ὑμεῖς ἐν εἰρήνῃ εἰς τὴν μονὴν ὑμῶν, τέκνα». Παρακλη-

1. Ἀββ. 1,5. 2. Πρβλ. Β' Κορ. 12,2. 3. Πρβλ. Ἐφ. 6,16.

θεὶς δὲ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν εἶπεν αὐτοῖς τὸν τρόπον τῆς θεωρίας. Καὶ ὑποστρέψαντες εἰς τὴν μονὴν αὐτῶν καὶ πυθόμενοι περὶ τῆς κοιμήσεως αὐτοῦ ἐγνώρισαν ἀκριβῶς τὴν ὥραν ἐν ᾗ εἶπεν αὐτοῖς ὁ μέγας καὶ εὗρον περὶ τοῦ ἀδελφοῦ οὕτως ἀληθῆ.

101. Τοῦ δὲ ἁγίου ἀπερχομένου εἰς τὸ ἴδιον αὐτοῦ μοναστήριον καὶ γενομένου περὶ τὴν ἔρημον τὴν λεγομένην Ἀμνῶν, ἐπέστησαν αὐτῷ λεγεῶνες δαιμόνων ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων παρακολουθοῦντες αὐτῷ καὶ ἄλλοι προτρέχοντες καὶ λέγοντες· «Ἴδε ὁ εὐλογημένος ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ». Τοῦτο δὲ ἐποίουν κενοδοξίαν αὐτῷ βουλόμενοι ἐπισπεῖραι. Ὁ δὲ γνοὺς τὴν κακουργίαν αὐτῶν, ὅσον ἐκεῖνοι ἔκραζον εὐφημοῦντες αὐτόν, τοσοῦτον αὐτὸς ἀναβοῶν πρὸς τὸν Θεὸν ἐξωμολογεῖτο τὰς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας. Ἔλεγε δὲ καὶ πρὸς αὐτούς· «Οὐ δύνασθέ με συναρπάσαι πρὸς κενοδοξίαν, ὦ ἀνοσιώτατοι. Οἶδα γάρ μου τὰς ἀνομίας, δι' ἃς ὀφείλω πάντοτε κλαίειν περὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως. Οὐ δέομαι οὖν τῆς παρ' ὑμῶν ψευδολογίας καὶ δολερᾶς ἀπάτης· ὑμῶν γὰρ τὸ ἔργον ἀπώλεια ψυχῶν ἐστιν. Οὐ συναρπάζομαι οὖν τοῖς ὑμῶν ἐπαίνοις. Οἶδα γὰρ τὸ σοφὸν τῆς κακίας καὶ τῆς ἀνοσίου ὑμῶν γνώμης». Ταῦτα δὲ τοῦ ἁγίου Παχωμίου λέγοντος πρὸς τοὺς δαίμονας, οὐδὲ οὕτως ἐπαύσαντο τῆς ἀναιδείας αὐτῶν, ἀλλὰ παρέμειναν αὐτῷ ἕως ἤγγισεν εἰσελθεῖν εἰς τὴν μονὴν αὐτοῦ· καὶ τότε ὡς ἀσπαζόμενοι αὐτὸν ἀνεχώρησαν.

102. Ἐξελθόντων δὲ τῶν ἀδελφῶν εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ καὶ ἀσπασαμένων αὐτόν, παιδίον ἐξελθὸν μετὰ τῶν ἀδελφῶν ἤρξατο ἐντυγχάνειν αὐτῷ λέγον· «Ἀληθῶς, ὦ πάτερ, ἀφ' οὗ εἰς ἐπίσκεψιν τῶν ἀδελφῶν ἀπῆλθες ἕως ἄρτι, οὔτε λάχανον οὔτε ἀθὴρ ἐψήθη ἡμῖν». Πρὸς ὃν χαριέντως ἀποκριθεὶς εἶπε· «Μὴ λυποῦ, τέκνον· ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν ποιῶ ἑψηθῆναι ὑμῖν». Περιελθὼν δὲ τὴν μονὴν εἰσῆλθεν εἰς τὸ μαγειρεῖον· καὶ εὑρὼν τὸν μάγειρον ἐργαζόμενον ψιαθία εἶπεν αὐτῷ· «Πόσον χρόνον ἔχεις μὴ ἑψῶν τοῖς ἀδελφοῖς λάχανον»; Ὁ δὲ ἔφη· «Δύο μῆνας». Καὶ λέγει αὐτῷ· «Τί τοῦτο ἐποίησας, τῶν ἐντολῶν καὶ κανόνων τῶν ἁγίων πατέρων κελευόντων κατὰ σάββατον καὶ κυριακὴν ἑψεῖσθαι λάχανον τοῖς ἀδελφοῖς»; Ὁ δέ φησι πρὸς αὐτόν· «Ἀληθῶς, πάτερ, ἤθελον καθ' ἑκάστην ἡμέραν αὐτοῖς ἑψεῖσθαι· ἀλλ' ἐπειδὴ εἶδον ὅτι ἑψουμένων τῶν λαχάνων οὐκ ἐσθίουσι, τῶν ἀδελφῶν σχεδὸν πάντων ἐγκρατευομένων καὶ μὴ ἐσθιόντων τὸ ἕψημα, ἵνα οὖν μὴ τὸ μετὰ τοσούτου κόπου γινόμενον ἀνάλωμα μηδενὸς ἐσθίοντος βληθῇ ἔξω— τεσσαράκοντα γὰρ ξέστας ἐλαίου βάλλομεν τῆς ἡμέρας εἰς τὸ σύνηθες ἕψημα τῶν ἀδελφῶν—ἐπεὶ οὖν εἶδον ὅτι οὐκ ἐσθίουσι, τούτου χάριν οὐχ ἥψησα, ἄτοπον ἡγησάμενος τὸ βαλεῖν τοσαῦτα ἀναλώματα ἔξω. Διὰ δὲ τὸ μὴ ἀργόν με καθῆσθαι, ἐργάζομαι ψιαθία μετὰ τῶν ἀδελφῶν, λογισάμενος ἕνα καὶ μόνον ἀρκεῖν τῷ μαγειρείῳ πρὸς τὸ καταρτῦσαι μικρὰ βρώματα τοῖς μεταλαμβάνουσιν ἀδελφοῖς, ἅπερ εἰσὶ λαψάναι μετὰ ὄξους καὶ ἐλαῖαι καὶ σκουρδουμᾶς καὶ λεπτολάχανα».

103. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ ἅγιος γέρων εἶπεν αὐτῷ· «Ἐπληροφόρησας ἐν τῇ ἐπινοίᾳ τῆς πολυλογίας τὸν λογισμόν, ἢ ἔτι εἰσὶν ἕτερα; Εἰπέ». Τοῦ δὲ σιωπήσαντος, εἶπεν αὐτῷ· «Πόσα ψιαθία ἐποιήσατε ὑμεῖς οἱ ἀπὸ τοῦ μαγειρείου σχολάσαντες εἰς τοῦτο τὸ ἔργον»; Ὁ δέ φησι· «Πεντακόσια». Καὶ λέγει αὐτῷ· «Φέρετέ μοι αὐτὰ ὧδε, ἵνα ἐγὼ μετρήσω αὐτά». Ἐνεχθέντων δὲ τῶν ψιαθίων, κελεύει αὐτὰ εἰς τὸ πῦρ βληθῆναι. Καυθέντων δὲ αὐτῶν εἶπε πρὸς τοὺς μαγείρους· «Ὥσπερ τὸν κανόνα τὸν δοθέντα ὑμῖν περὶ τῆς τῶν ἀδελφῶν οἰκονομίας παρείδατε διὰ σατανικὴν κενοδοξίαν καὶ αὐταρέσκειαν λογισμῶν, οὕτως κἀγὼ τὸ ἔργον τῶν χειρῶν ὑμῶν ἀφειδῶς κατέκαυσα, ἵνα μάθετε τί ἐστι καταφρονῆσαι θεσμὸν πατέρων εἰς σωτηρίαν ψυχῶν δοθέντα. Πόσην ὠφέλειαν περιείλατε ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν ἐν τῷ μὴ ἑψῆσαι ὑμᾶς; Ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι ὁ τὴν ἀποχὴν ποιούμενος ἀκουσίως μισθὸν ὀλίγον παρὰ τῷ Θεῷ ἕξει, ὁ δὲ τὴν δεσποτείαν ἐσχηκὼς πλείονα μισθὸν ἔχει, μὴ ἀνάγκῃ καὶ βίᾳ ἐγκρατευόμενος; Οὐκ οἴδατε ὅτι ἐὰν βληθῇ ἐπὶ τὴν τράπεζαν ἕψημα καὶ τούτου διὰ Θεὸν οὐ γεύσωνται οἱ ἀδελφοί, ἕξουσι πλείονα μισθόν, ἐὰν δὲ μὴ δοθῇ αὐτοῖς ἕψημα, ὑπὲρ οὗ οὐκ εἶδον ἐγκράτεια οὐκέτι λογισθήσεται αὐτοῖς; Ὑμεῖς δὲ διὰ ὀγδοήκοντα ξεστία ἐλαίου τοσαύτην καρποφορίαν ἐξεκόψατε τῶν ἀδελφῶν; Ὅλη ἡ τοῦ παντὸς κόσμου ὕλη ἀπολέσθω, καὶ μὴ μία εὐτελὴς ἀρετὴ ἐκκοπήτω ἀπὸ ψυχῆς. Ἐγὼ γὰρ καθ' ἑκάστην ἐβουλόμην ἑψῆσαι καὶ πολλὰ τοῖς ἀδελφοῖς παρατιθέναι ἐδέσματα, ἵνα καθ' ἑκάστην προθέσει ἐγκρατευόμενοι καὶ ἀπεχόμενοι τῶν διδομένων αὐτοῖς, προσθήκην ἀρετῆς καθ' ἑκάστην ποιήσωνται. Εἰ δὲ συμβῇ τινα κακωθέντα μὴ θελῆσαι εἰς τὸν τῶν νοσερῶν τόπον ἀπελθεῖν, ἐλθόντα δὲ εἰς τὴν κοινὴν τράπεζαν ἐπὶ τὸ μεταλαβεῖν τοῦ κατὰ συνήθειαν διδομένου αὐτοῖς λαχάνου, μὴ εὑρεῖν δέ, ὅ τι ἐγένετο; οὐκ ἐσκανδαλίζετο ἄρα τοῦ μὴ εὑρεῖν ἐπὶ τῇ κοινῇ τραπέζῃ τὴν χρείαν αὐτοῦ; Ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι παιδία μάλιστα οὐ δύνανται διαμένειν ἐν τῇ ἀρετῇ μὴ ὑπαρχούσης αὐτοῖς τῆς τελειότητος ἢ μικρᾶς παραμυθίας; Ὅθεν ὑπὲρ τοῦ τοιούτου ὑμῶν πταίσματος εἰλικρινῆ καὶ ἐπίμονον μετάνοιαν προσενέγκαι ὑμᾶς τῷ Θεῷ προσήκει».

104. Διαλεγομένου δὲ τοῦ ἁγίου τοῖς ἀδελφοῖς, παραγενόμενος ὁ θυρωρὸς ἀπήγγειλέν αὐτῷ ὅτι· «Μεγάλοι ἄνδρες ἀναχωρηταὶ ἥκασι καὶ θέλουσι συντυχεῖν σοι». Ὁ δὲ ἔφη· «Κάλεσον αὐτοὺς ὧδε». Εἰσελθόντων οὖν εἰς τὴν μονὴν καὶ ἐλθόντων πρὸς αὐτόν, ἠσπάσατο αὐτοὺς ἅμα τοῖς συνοῦσιν αὐτῷ ἀδελφοῖς. Μετὰ δὲ τὸ ἰδεῖν αὐτοὺς πᾶσαν τὴν ἀδελφότητα καὶ περιελθεῖν ὅλα τὰ κελλία αὐτῶν, ἠθέλησαν αὐτῷ κατ' ἰδίαν διαλεχθῆναι. Καθεσθέντων οὖν αὐτῶν ἐν κελλίῳ ἐφησυχάζοντι, ἀντελάβετο αὐτῶν μεγάλης δυσωδίας ὁ γέρων· οὐκ ἐπέγνω δὲ τότε τὴν αἰτίαν τῆς τοιαύτης δυσωδίας διὰ τὸ κατὰ πρόσωπον διαλεχθῆναι αὐτοῖς καὶ μὴ δύνασθαι διὰ τῆς πρὸς Θεὸν ἐντεύξεως τὴν αἰτίαν μαθεῖν. Ὁρῶν δὲ αὐτῶν τὸν προφορικὸν λόγον καὶ τὸ εἰθισμέ-

νον ἐν ταῖς γραφαῖς ἠπόρει περὶ τῆς νοερᾶς αὐτῶν δυσωδίας. Μετὰ δὲ τὸ πολλὰ αὐτοῖς διαλεχθῆναι ἐκ τῶν ἁγίων γραφῶν καὶ λοιπὸν φθάσαι τὴν ὥραν τῆς ἐνάτης, ἀνέστησαν ἐπὶ τὸ ἀπελθεῖν εἰς τὰ ἴδια. Παρακληθέντες δὲ ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἐπὶ τὸ γεύσασθαι ἐκεῖ, οὐ συνεκατέθεντο, διότι σπουδὴν εἶχον πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου καταλαβεῖν τὸν τόπον αὐτῶν. Εὐξάμενοι δὲ καὶ ἀποταξάμενοι ἀπῆλθον. Ὁ δὲ μακάριος Παχώμιος ὑπὲρ τοῦ μαθεῖν τὴν αἰτίαν τῆς δυσωδίας ἐκείνων εἰσῆλθεν εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ· καὶ εὐξάμενος τῷ Θεῷ ἐκτενῶς, εὐθέως ἔγνω ὅτι δόγματα ἀσεβείας ἦν τὰ ἐκ τῆς ψυχῆς αὐτῶν τοσαύτην δυσωδίαν ἐκπέμποντα. Παραχρῆμα οὖν ἐξελθὼν ἐκ τοῦ κελλίου αὐτοῦ κατεδίωξε τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους· καὶ καταλαβὼν αὐτοὺς λέγει αὐτοῖς· «Θέλω ὑμᾶς ἐρωτῆσαι λόγον». Οἱ δὲ εἶπον· «Λέγε ὃ βούλει». Καί φησι πρὸς αὐτοὺς ὁ μακάριος Παχώμιος· «Τοῦ λεγομένου Ὠριγένους τὰ συγγράμματα ὑμεῖς ἀναγινώσκετε»; Οἱ δὲ ἀκούσαντες εἶπον· «Οὐχί». Ὁ δὲ ἅγιος γέρων εἶπεν αὐτοῖς· «Ἰδοὺ διαμαρτύρομαι ὑμῖν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ[1] ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ἀναγινώσκων Ὠριγένην καὶ δεχόμενος τὰ συγγράμματα αὐτοῦ, εἰς πυθμένα ᾅδου[2] μέλλει καταντᾶν· καὶ ἡ κληρονομία αὐτοῦ ἔσται τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον[3]. Ὃ οὖν ἐγνωρίσθη μοι παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐμαρτυράμην ὑμῖν· ἀνεύθυνος οὖν εἰμι πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τούτου· ὑμεῖς ὄψεσθε· ἰδοὺ ἠκούσατε τὴν ἀλήθειαν. Εἰ δὲ πιστεύετέ μοι καὶ θέλετε ἀληθῶς θεραπεῦσαι τὸν Θεὸν καὶ μὴ γίνεσθαι ὑπόδικοι τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, ὅλα τὰ βιβλία Ὠριγένους εἰς τὸν ποταμὸν ῥίψατε, καὶ μηκέτι θελήσητε ἀναγνῶναι αὐτὰ μηδὲ εἰς ἀκοὴν παραδέξησθε». Καὶ ταῦτα εἰπὼν κατέλιπεν αὐτούς.

105. Καὶ ὑποστρέψας εἰσῆλθεν εἰς τὴν μονὴν αὐτοῦ. Καὶ εὑρὼν τοὺς ἀδελφοὺς εἰς τὰς εὐχὰς τῆς ἐνάτης συνηγμένους καὶ συναχθεὶς μετ' αὐτῶν ἐπλήρωσε τὰς εὐχάς. Καὶ ἐξελθόντων τῶν ἀδελφῶν ἐπὶ τὸ γεύσασθαι, ἔμεινεν αὐτὸς μόνος ἐν τῷ εὐκτηρίῳ· καὶ κλείσας τὴν θύραν[4] ἔμεινεν ἐν αὐτῷ. Καὶ προσηύξατο τῷ Θεῷ, ἀξιῶν γνωρισθῆναι αὐτῷ περὶ τῆς μετὰ ταῦτα καταστάσεως τῶν ἀδελφῶν καὶ τί ἐν τοῖς μεταγενεστέροις τὰ συμβησόμενα αὐτοῖς. Καὶ παρέτεινε τὴν εὐχὴν ἀπὸ ὥρας δεκάτης τῆς ἡμέρας, ἕως οὗ ἔκρουσεν εἰς τὴν νυκτερινὴν λειτουργίαν. Καὶ ἐγένετο περὶ τὸ μεσονύκτιον προσευχομένου αὐτοῦ, ἄφνω περιήστραψεν αὐτὸν φῶς[5]· καὶ ὡς ἐν ἐκστάσει γεγονὼς ἤκουσε φωνῆς λεγούσης ὅτι ζῆν μὲν ὡσαύτως κατὰ Χριστὸν εὐσεβῶς[6]· καὶ τὸν μέλλοντα πλατυσμὸν ἔσεσθαι τῶν μοναστηρίων ἐγνώρισεν αὐτῷ. Ἐθεάσατο δὲ καὶ πλῆθος ἄπειρον ἀδελφῶν ὡς ἐν κοιλάδι τινὶ βαθυτάτῃ καὶ αὐχμηρᾷ λίαν ὁδευόντων, καὶ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν θέλοντας ἀναβῆναι ἐκ τῆς κοιλάδος καὶ μὴ ἰσχύοντας, πολλοὺς δὲ κατὰ πρόσωπον ἄλλων ἀπαντῶντας, μὴ γνωρίζοντας δὲ ἀλλήλους ἀπὸ τῆς περὶ

1. Πρβλ. Α' Τιμ. 5,21. 2. Πρβλ. Παρμ. 14,12. 3. Πρβλ. Ματθ. 8,12. 4. Πρβλ. Ματθ. 6,6. 5. Πρβλ. Πράξ. 9,3. 6. Πρβλ. Β' Τιμ. 3,12.

αὐτοὺς σκοτίας, πολλοὺς δὲ πεσόντας ἀπὸ τῆς ἀτονίας, ἄλλους δὲ πυκτεύοντας ἀνελθεῖν καὶ ἐν τῷ ἐγγίζειν αὐτοὺς τοῦ ἀνιέναι αὖθις καταρασσομένους, ἑτέρους δὲ βοῶντας ἐλεεινῇ τῇ φωνῇ, ὀλίγους δὲ ἐξ αὐτῶν μόλις ποτὲ μετὰ πολλοὺς καμάτους ἰσχύσαντας ἀνελθεῖν ἐκ τῆς κοιλάδος ἐκείνης. Καὶ ἀνελθοῦσιν εὐθέως φῶς ὑπήντησεν αὐτοῖς· ἐλθόντες δὲ εἰς τὸ φῶς ηὐχαρίστησαν μεγάλως τῷ Θεῷ.

106. Τότε ἔγνω ὁ μακάριος Παχώμιος τὰ συμβησόμενα τοῖς ἀδελφοῖς ἐπ' ἐσχάτων καὶ τὴν μέλλουσαν ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις ἔσεσθαι ἀμέλειαν τοῖς ἀδελφοῖς καὶ τὴν πολλὴν πώρωσίν τε καὶ πλάνην καὶ τὴν τῶν ποιμένων ἔκλειψιν συμβήσεσθαι αὐτοῖς· διότι τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν οἱ ἀμελεῖς καὶ ῥάθυμοι ἄρξουσι τῷ ἑαυτῶν πάθει νικήσαντες· καὶ ἐντὸς τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας γενόμενοι, κατὰ τὸ αὐτοῖς ἀρεστὸν οὕτω κρατήσουσιν αὐτῶν, τύποι μόνον ἐσόμενοι καὶ οὐκ εἰς οἰκοδομὴν ἄγοντες, ἀλλ' ἐναμβρυνόμενοι· ὥστε τοὺς μὴ εἰδότας γνῶσιν διὰ τυραννίδος κρατῆσαι τῶν τὴν εἴδησιν ἐχόντων καὶ περὶ ἀρχῆς μάχεσθαι, καὶ τοὺς καλοὺς ὑπὸ τῶν κακῶν διώκεσθαι, καὶ μὴ ἔχειν τοὺς ἀγαθοὺς παρρησίαν ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν, δηλονότι τῶν κατὰ βίαν ποιμαίνειν ἀρξάντων. Καὶ τὸ δὴ λεγόμενον, τὴν θείαν διδασκαλίαν εἰς ἀνθρωπίνην διαγωγὴν[1] μεταβαλοῦσιν.

107. Γνοὺς οὖν ὁ μακάριος γέρων ταῦτα ἀνεβόησε μετὰ κλαυθμοῦ πρὸς τὸν Θεὸν λέγων· «Κύριε παντοκράτωρ, εἰ οὕτως ἔχει γενέσθαι, διὰ τί συνεχώρησας τὰ κοινόβια ταῦτα γενέσθαι, εἰ ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις οἱ μέλλοντες ἄρχειν αὐτῶν τοιοῦτοι ἔσονται κάκιστοι; Τυφλὸς γὰρ τυφλὸν ὁδηγῶν, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται[2]. Εἰκῇ καὶ μάτην ἐκοπίασα; εἰς οὐδὲν ἐγένετο ὁ μόχθος μου; Μνήσθητι, Κύριε, τῶν καμάτων μου καὶ πάντων τῶν ἀδελφῶν τῶν ἐξ ὅλης ψυχῆς διὰ τὸ ὄνομά σου νῦν ἑαυτοὺς ταπεινούντων. Μνήσθητι, Κύριε, ὅτι συνέθου μοι ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος τούτου[3] μὴ ἐκλείπειν τὸ πνευματικόν μου σπέρμα. Σὺ οἶδας, δέσποτα, ὅτι ἀφ' οὗ ἐνεδυσάμην τὸ σχῆμα τοῦ μοναχοῦ, οὐδέποτε ἐκορέσθην ἐπὶ τῆς γῆς τινος οὐδὲ μέχρις ὕδατος».

108. Καὶ ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ ἐγένετο φωνὴ πρὸς αὐτὸν λέγουσα· «Καυχᾶσαι, Παχώμιε, ἄνθρωπος ὤν; Αἴτησαι σεαυτῷ συγγνώμην ἐλέους, ὅτι τὰ σύμπαντα τῷ ἐλέει μου συνίστανται, καὶ ἵνα μή σοι λογισθῇ εἰς ἔπαρσιν». Ταῦτα ἀκούσας, παραχρῆμα ῥίψας ἑαυτὸν ἐπὶ τῆς γῆς ᾐτήσατο ἔλεος παρὰ τοῦ Θεοῦ λέγων· «Κύριε παντοκράτωρ, τὸ ἔλεός σου κατάπεμψον ἐπ' ἐμὲ καὶ μηδέποτε ἀφέλῃς αὐτὸ ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι οἶδα κἀγὼ ὅτι ἄνευ τοῦ ἐλέους σου τὰ σύμπαντα οὐ δύναται εἶναι». Ταῦτα αὐτοῦ προσευχομένου ἰδοὺ δύο ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἐπέστησαν αὐτῷ· καὶ ἦν μετ' αὐτῶν νεώτερος, ἀνεκλάλητον καὶ ἄφατον ἔχων τὴν θέαν τοῦ προσώπου καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέφανον

1. Πρβλ. Μάρκ. 7,7-8. 2. Ματθ. 15,14. 3. Πρβλ. Ματθ. 28,20.

ἐξ ἀκανθῶν. Καὶ ἀναστήσαντες οἱ ἄγγελοι τὸν Παχώμιον, εἶπον αὐτῷ· «Ἐπειδὴ ἠτήσω τὸν Θεόν, κατέπεμψέ σοι τὸ ἔλεος αὐτοῦ. Ἰδοὺ αὐτός ἐστι τὸ ἔλεος αὐτοῦ, ὁ Κύριος τῆς δόξης[1], ὁ Χριστός, ὁ μονογενὴς υἱὸς αὐτοῦ, ὃν ἀπέστειλε τῷ κόσμῳ[2] σωτῆρα, καὶ ἐσταυρώσατε αὐτὸν καὶ στέφανον ἐξ ἀκανθῶν περιεθήκατε αὐτῷ»[3]. Εἶπε δὲ Παχώμιος πρὸς αὐτόν· «Δέομαί σου τῆς ἀχράντου φύσεως, δέσποτα, οὐκ ἐσταύρωσά σε ἐγώ». Ὁ δὲ νεώτερος ὑπομειδιάσας λέγει αὐτῷ· «Οἶδα ὅτι σύ με οὐκ ἐσταύρωσας, ἀλλ' οἱ πατέρες ὑμῶν. Θάρσει δὲ ὅτι ἡ ῥίζα τοῦ σπέρματός σου τοῦ πνευματικοῦ ἕως τοῦ αἰῶνος οὐ μὴ ἐκλίπῃ[4]· καὶ οἱ μέλλοντες ὀλίγοι σῴζεσθαι ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις ἀπὸ τῆς πολλῆς ὀμίχλης τῆς ἀμελείας αὐτῶν, ὑπὲρ τοὺς ἄκρως νῦν πολιτευομένους εὑρεθήσονται· ὅτι <οἱ> νῦν ἔχοντές σε ὡς φωστῆρα πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτῶν, ἐναρέτως τῷ σῷ φωτὶ ἐπερειδόμενοι πολιτεύονται· τοῖς δὲ μεταγενεστέροις ἐν αὐχμηρῷ τυγχάνουσι τόπῳ, εἰ ἑκουσίως ἐν ἀγαθῷ φρονήματι, μηδενὸς αὐτοὺς ὁδηγοῦντος ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν, ἀποπηδήσαντες τῆς κακίας τοῦ ψεύδους, τὴν δικαιοσύνην μετέλθωσιν, ἀμὴν λέγω σοι ὅτι μετὰ τῶν ἄκρως νῦν πολιτευομένων καὶ ἀμέμπτως εὑρεθήσονται τῆς αὐτῆς ἀπολαύοντες σωτηρίας». Καὶ ταῦτα εἰπὼν εἰς οὐρανοὺς ἀνῆλθε τοῦ ἀέρος φωτισθέντος.

109. Θαυμάζοντος δὲ τοῦ μακαρίου Παχωμίου ἐπὶ τοῖς λαληθεῖσιν αὐτῷ, διέμεινεν ἄσιτος. Καὶ εὐθέως κρούουσιν εἰς τὴν νυκτερινὴν σύναξιν. Συναχθέντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ εὗρον αὐτὸν εἰς τὸν εὐκτήριον οἶκον. Τελεσθείσης δὲ τῆς νυκτερινῆς λειτουργίας, ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς λέγων, καθισάντων πάντων εἰς ἀκρόασιν τοῦ λόγου αὐτοῦ· «Ἀδελφοί, ὅσον ἔχετε τὴν πνοὴν ὑμῶν ἐν τῷ γηΐνῳ τούτῳ σώματι, ἀγωνίσασθε ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ὑμῶν. Πρὸ τοῦ ἐλθεῖν τὴν ὥραν ἐκείνην ἐν ᾗ μέλλομεν ἑαυτοὺς κλαίειν, ἐργασώμεθα προθύμως τὴν ἀρετήν. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι εἰ ᾔδειτε τὰ ἐν οὐρανοῖς ἀποκείμενα ἀγαθὰ τοῖς ἀγωνιζομένοις καὶ πῶς οἱ ῥάθυμοι καὶ οἱ ἀποπεσόντες κολάζονται καὶ ὅσα βασανιστήρια ἀπόκεινται τοῖς ἀμελήσασι καὶ μάλιστα τοῖς ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν[5] καὶ μὴ ἀξίως αὐτῆς πολιτευσαμένοις τοῦ ἀποφυγεῖν τὴν ἐν κολάσεσι βάσανον,... Ἀπέλθατε τοιγαροῦν, ἀδελφοί, εἰς τοὺς τάφους καὶ ἴδετε τὴν τῶν ἀνθρώπων ὑπόστασιν ὅτι οὐδέν ἐστι. Τί οὖν κενοδοξεῖ ἄνθρωπος, χοῦς ὑπάρχων[6]; τί δὲ ὑπερηφανεύεται[7], ὅλος ὢν δυσωδία; Κλαύσωμεν οὖν ἑαυτοὺς ὡς καιρὸν ἔχομεν[8], μήποτε ἐλθούσης τῆς ἐξόδου ἡμῶν εὑρεθῶμεν ἀπαράσκευοι καὶ μέλλωμεν τότε τὸν Θεὸν καιρὸν ἄλλον αἰτεῖσθαι πρὸς μετάνοιαν. Ἀθλία ὄντως ψυχὴ ἐκείνη καὶ τρισαθλία ἡ τὸν κόσμον καταλείψασα καὶ ἑαυτὴν καταγράψασα τῷ Θεῷ, ἀξίως δὲ

1. Πρβλ. Α' Κορ. 2,8. 2. Πρβλ. Α' Ἰω. 4,9. 3. Πρβλ. Ματθ. 27,29. 4. Πρβλ. Σοφ. Σειρ. 24,8. 5. Πρβλ. Α' Κορ. 4,3. 6. Πρβλ. Ψαλ. 102,14. 7. Πρβλ. Σοφ. Σειρ. 10,9. 8. Πρβλ. Γαλ. 6,10.

τοῦ ἑαυτῆς ἐπαγγέλματος μὴ ζήσασα. Μὴ οὖν συγχωρήσωμεν, ἀδελφοί, τῷ αἰῶνι τούτῳ ὀλίγῳ ὄντι καὶ εὐτελεῖ καὶ σκιᾷ παρερχομένῃ ἐοικότι[1], ἀφαρπάσαι ἀφ' ἡμῶν τὴν μακαρίαν ἐκείνην καὶ ἀθάνατον ζωήν. Ἀληθῶς φοβοῦμαι, ἀδελφοί, μήποτε οἱ κατὰ σάρκα πατέρες ἐν τῷ κόσμῳ διατρίβοντες καὶ περιαντλούμενοι ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις τε καὶ περιστάσεσιν, οἰόμενοι περὶ ἡμῶν, ὡς δῆθεν ἀνακειμένων τῷ Κυρίῳ καὶ ἐντεῦθεν ἀρραβωνισθέντων ἡμῶν τὰ πρόσοδα τῆς μακαρίας ζωῆς, ἐπικουρίας τυχεῖν παρ' ἡμῶν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, εὑρεθῶσι τοὐναντίον κατακρίνοντες ἡμᾶς καὶ λέγοντες· Οὐ ταῖς εὐχαῖς ὑμῶν ἠλπίζομεν σωθῆναι; καὶ ποῦ ἡ ἀποταγὴ ὑμῶν τοῦ κόσμου καὶ ἡ ἀκολούθησις τοῦ Χριστοῦ»;

110. Λιμοῦ ποτε γενομένου ἐπὶ τοῦ μακαρίου πατρὸς ἡμῶν Παχωμίου καὶ τῶν ἀδελφῶν μὴ ἐχόντων σῖτον, μᾶλλον δὲ μὴ εὑρισκομένου καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν Αἴγυπτον, ἀπέστειλεν ὁ μακάριός τινα τῶν ἀδελφῶν περιελθεῖν τὰς πόλεις καὶ τὴν περίχωρον τοῦ ζητῆσαι σῖτον καὶ ἀγοράσαι, δεδωκὼς αὐτῷ ἐπὶ λόγου ἀγορᾶς σίτου ἑκατὸν δηνάρια. Περιελθὼν δὲ ὁ ἀποσταλεὶς ἀδελφὸς πολλοὺς τόπους καὶ μὴ εὑρηκὼς παρέβαλεν εἴς τινα κώμην καλουμένην Ἑρμουθίν. Καὶ κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ εὑρέ τινα ἐκεῖ ἄνθρωπον πολιτευόμενον, πάνυ εὐσεβῆ καὶ φοβούμενον τὸν Θεόν, ἀκοὴν ἀγαθὴν ἐσχηκότα περὶ τῆς πολιτείας τοῦ ἁγίου Παχωμίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἀδελφῶν. Οὗτος ὁ πολιτευόμενος δημόσιον ἐπεπίστευτο σῖτον. Τούτῳ προσελθὼν ὁ ἀδελφὸς παρεκάλει λέγων πωλῆσαι αὐτῷ σῖτον ἑκατὸν νομισμάτων. Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπεν· «Ἀληθῶς, ἀδελφέ, εἰ εἶχον ἐμὸν σῖτον, ἀπὸ τῶν τέκνων μου λαβὼν ἂν ἔδωκά σοι. Ἀκήκοα γὰρ περὶ τῆς θείας καὶ ἐναρέτου τοῦ ἁγίου ἀνδρὸς Παχωμίου πολιτείας καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἄκουσον δέ μου ὃ μέλλω λέγειν σοι, ἀδελφέ. Δημόσιον σῖτον ἔχω κείμενον, καὶ τέως ἄρτι οὐ ζητεῖται παρὰ τοῦ ἄρχοντος. Εἰ οὖν θέλεις λαβεῖν αὐτὸν ἕως τοῦ καιροῦ τῆς ἅλωνος, ὑπερθέσθαι δύναμαι τὰ δημόσια. Ἐὰν οὖν οἶδας ὅτι δύνασαι ἀποκαταστῆσαι τὸν σῖτον ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, λάβε ὅσον θέλεις». Τοῦ δὲ ἀδελφοῦ εἰπόντος ὅτι· «Οὐχ οὕτως θέλω ἵνα ποιήσῃς μοι· οὐ γὰρ δυνησόμεθα ἀποκαταστῆσαι τὴν ποσότητα ἣν μέλλομεν λαμβάνειν. Ἀλλ' ἐὰν θέλῃς, τῶν ἑκατὸν νομισμάτων οἵας θέλεις τιμῆς παράσχου μοι· εἰ ὅλως δύνασαι ἕως τοῦ καιροῦ τῆς ἅλωνος ὑπερθέσθαι τὰ δημόσια, καλῶς ποιεῖς». Ὁ δέ φησι· «Ναί, δύναμαι καὶ ὑπερθέσθαι, οὐ μόνον τούτων τῶν ἑκατὸν νομισμάτων, φησίν, ἀλλ' ἐὰν θέλῃς καὶ ἄλλων τοσούτων ὁλοκοτίνων λαβεῖν, χάριν μοι παρέχεις ἐν τούτῳ· μόνον εὔχεσθε ὑπὲρ ἐμοῦ». Τοῦ δὲ ἀδελφοῦ εἰπόντος ὅτι· «Οὐκ ἔχομεν χρυσὸν ἕτερον εἰ μὴ τοῦτον», εἶπε τῷ ἀδελφῷ· «Μὴ μελέτω σοι περὶ τούτου, ἀφρόντιστος ἔσο. Ὅταν δὲ εὕρητε, ἀγάγετέ μοι». Ἐπὶ τοῦτον οὖν τὸν ὅρον γεμί-

1. Πρβλ. Σοφ. Σολ. 2,5.

σας τὸ πλοῖον σίτου ἐκ δεκατριῶν ἀρταβῶν τοῦ νομίσματος, μηδαμοῦ καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν Αἴγυπτον εὑρισκομένου, κατέπλευσεν εἰς τὴν μονὴν ὁ ἀδελφὸς μετὰ πολλῆς χαρᾶς.

111. Ἀκούσας δὲ ὁ μέγας ὅτι ἥκει τὸ πλοῖον καὶ ὥρμισε πεπληρωμένον τοῦ σίτου, ἐπύθετο τὸν τρόπον τῆς ἀγορασίας· καὶ μαθὼν πέμπει εὐθέως εἰς τὸ πλοῖον λέγων· «Ἕνα κόκκον τοῦ σίτου μὴ εἰσενέγκητε εἰς τὴν μονήν, μηδὲ ὁ ἀγοράσας τὸν σῖτον εἰς πρόσωπόν μου ἔλθῃ, ἕως οὗ ἀποκαταστήσῃ τὸν σῖτον εἰς τὸν ἴδιον τόπον· ὅτι πάνυ ἠνόμησε τοῦτο πεποιηκώς· καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλων ἑκατὸν νομισμάτων σῖτον αὐτεξουσίως λαβών, ὅπερ οὐκ ἐνετειλάμην ποιῆσαι αὐτῷ, τῷ ἰδίῳ φρονήματι ὑπηρετῶν τὸ πλεῖον ἠγάπησε· καὶ τῷ τῆς φιλοκερδίας πάθει πυρωθεὶς κατεδουλώσατο ἡμᾶς ποιήσας ὑποχειρίους εἶναι, καὶ ἀκορέστως μὲν τῇ φιλανθρωπίᾳ τοῦ δεδωκότος προσελθών, πλεονεξίας <δὲ> τρόπον ἐργασάμενος, ὑπὲρ τὴν χρείαν ἡμῶν κομίσας σῖτον, ἐξ αὐθεντίας δανεισάμενος, ὅπερ οὐκ ἔχομεν πόθεν ἀποσῶσαι. Οὐ μὴν ἀλλ' εἰ καὶ συνέβη αὐτὸν ἐρχόμενον ἀνθρώπινόν τι ὑπομεῖναι ἢ τὸ πλοῖον ναυαγίῳ περιπεσεῖν, τί ἔχομεν ποιῆσαι; Οὐκ ἐμέλλομεν πάντες ὑπόδουλοι γενέσθαι, καὶ τοῦτο δημοσίοις; Διὰ τοῦτο ὅσον ἤνεγκε σῖτον, τοῖς περὶ τὰ μέρη ταῦτα κοσμικοῖς τυγχάνουσι πωλείτω ὡς ἔλαβε παρὰ τοῦ πιστεύσαντος αὐτῷ ἀπὸ δεκατριῶν ἀρταβῶν καὶ οὐ καθώς ἐστιν ἡ σπάνη τῆς πράσεως. Καὶ μετὰ τὸ πωλῆσαι αὐτόν, τὸ χρυσίον λαβὼν ἀποκομιζέτω αὐτὸ τῷ πιστεύσαντι αὐτῷ· τῶν δὲ ἑκατὸν νομισμάτων τῶν ἡμετέρων, ὡς πωλεῖται πανταχοῦ οὕτως καὶ αὐτὸς ὠνησάμενος φερέτω». Ἐποίησε δὲ οὕτως ὁ ἀδελφὸς καθὼς προσέταξεν ὁ μέγας· καὶ ἤνεγκε τὸν σῖτον κατὰ πέντε ἥμισυ ἀρταβῶν τοῦ νομίσματος ἀγοράσας, ἀποδοὺς τῷ πολιτευομένῳ τὰ ἑκατὸν νομίσματα· ὅστις μετὰ πολλῆς ἀθυμίας δεξάμενος διὰ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ λύπην, ἐθαύμασε τὴν ἀγγελικὴν πολιτείαν τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Παχωμίου. Ἀπὸ τότε οὖν οὐκ ἀφῆκε τὸν ἀδελφὸν τοῦτον ἐκβῆναι τῆς μονῆς εἰς διακονίαν, ὡς φιλαργυρίαν νοσήσαντα, ἀλλ' εἴασεν αὐτὸν ἡσυχάζειν, τάξας ἄλλον εἰς διακονίαν τῶν ἀδελφῶν.

112. Οὗτος τοίνυν ὁ προχειρισθεὶς διακονεῖν τοῖς ἀδελφοῖς, λαβὼν παρὰ τοῦ σκυτέως σανδάλια καὶ ἕτερα εἴδη ἐπὶ τὸ πωλῆσαι, πλέον τῆς τιμῆς ἧς εἶπεν αὐτῷ ὁ σκυτεύς, ἐνήνοχεν. Ἅτινα δεξάμενος ὁ σκυτεὺς καὶ ἀριθμήσας, εὗρε τετραπλῆν τὴν τιμὴν ὑπὲρ ἧς ἐνετείλατο αὐτῷ διαπωλῆσαι. Καὶ εὐθὺς ἀνελθὼν πρὸς τὸν μέγαν εἶπεν αὐτῷ· «Ἀληθῶς, ὦ πάτερ, οὐ καλῶς ἐποίησας τάξας τὸν ἀδελφὸν τοῦτον διακονεῖν τὰς ἀποκρίσεις ἡμῶν καὶ τῆς μονῆς, ἔτι ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸ κοσμικὸν φρόνημα». Εἰπόντος δὲ τοῦ μεγάλου· «Τί ἐστι τὸ πρᾶγμα ὃ διεπράξατο κακῶς;» εἶπεν αὐτῷ ὁ σκυτεύς· «Ἔδωκα αὐτῷ σανδάλια καὶ ἕτερα εἴδη ἐπὶ τὸ διαπωλῆσαι, εἰρηκὼς αὐτῷ τὴν ποσότητα τῆς τιμῆς. Ὁ δὲ πωλήσας αὐτὰ πλειόνως, ἤνεγκέ μοι τὴν τιμὴν ὑπὲρ ἣν εἶπον αὐτῷ». Ἀκούσας δὲ ὁ μέγας ταῦτα καὶ καλέσας

τὸν ἀδελφὸν εἶπεν αὐτῷ· «Διὰ τί οὕτως ἐποίησας τὸ πλέον ἀγαπήσας»; Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπεν· «Ἐπ' ἀληθείας, ὦ πάτερ, τὴν τιμὴν ἥν εἶπέ μοι ὁ ἀδελφός, εἶπον τοῖς ἀγοράζουσιν. Οἱ δὲ λέγουσί μοι· «Ἀδελφέ, ἐὰν μὴ κλεψιμαῖά εἰσι, περισσοτέρου ἄξιά εἰσιν». Ἐγὼ δὲ ἐρυθριάσας ἐπὶ τῷ λόγῳ εἶπον αὐτοῖς· «Κλεψιμαῖα μὲν οὐκ εἰσί· τοσούτου δὲ ἐκελεύσθην πωλῆσαι αὐτά. Ὅσον δὲ βούλεσθε, δότε». Οἱ δὲ ὅσον ἤρεσκεν αὐτοῖς ἐδίδουν, ἐμοῦ μὴ μετροῦντος τὸ παρ' αὐτοῖς διδόμενον κέρμα». Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ μέγας εἶπεν αὐτῷ· «Ἥμαρτες μεγάλως τὸ πλέον ἀγαπήσας. Ἀλλὰ ταχέως δραμὼν τὸ περισσὸν τῆς τιμῆς ἀνάδος τοῖς δεδωκόσι. Καὶ ἐλθὼν μετανόησον ὑπὲρ τοῦ πταίσματός σου, καὶ ἡσύχαζε εἰς τὴν μονὴν ἐργαζόμενος τὸ ἴδιον ἐργόχειρον· οὐ συμφέρει γάρ σοι τοῦτο τὸ ἔργον ποιεῖν». Ἐποίησε δὲ ὁ ἀδελφὸς οὕτω καθὼς εἶπεν αὐτῷ ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ. Ἔταξε δὲ εἰς τὴν διακονίαν πασῶν τῶν ἀποκρίσεων τὸν ἅγιον Ζακχαῖον, ἄνδρα ἀγαθὸν ἐν πᾶσι καὶ τέλειον καὶ πάντα ἔπαινον ἀνθρώπων τὸν τῶν ἀγαθῶν πράξεων ἐν ἑαυτῷ δεικνύντα.

113. Ἦν τις ἀδελφὸς ἀσκητὴς ἀσκήσας καθ' ἑαυτὸν τῶν πάνυ ἐπισήμων. Οὗτος, ἀκούσας τὸν θεῖον καὶ ἀγγελικὸν βίον τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Παχωμίου, παρεκάλεσεν αὐτὸν δεχθῆναι εἰς τὸ κοινόβιον αὐτοῦ. Δεξαμένου δὲ αὐτὸν τοῦ μεγάλου, ὀλίγον χρόνον ποιήσας μετὰ τῶν ἀδελφῶν ἐπεθύμει μαρτυρῆσαι, τοῦ κόσμου εἰρηνεύοντος καὶ τῆς ἐκκλησίας προκοπτούσης, Κωνσταντίνου τοῦ ἀοιδίμου καὶ χριστοφόρου τότε βασιλεύοντος. Οὗτος συνεχῶς παρεκάλει τὸν μακάριον λέγων· «Εὖξαι, κῦρι ἀββᾶ, ἵνα γένωμαι μάρτυς». Ὁ δὲ μέγας ἐπετίμα αὐτῷ μὴ συγχωρῆσαι ἔτι τὸν λογισμὸν τοῦτον ἐμμεῖναι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· καὶ νουθετῶν ἔλεγεν αὐτῷ· «Ἀδελφέ, ὑπόμεινον τὸν ἀγῶνα τῆς ἀσκήσεως τὸν μοναχικὸν γενναίως καὶ ἀμώμως κατὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ εὐαρέστησιν· καὶ ἕξεις ἐν οὐρανοῖς τὴν μετὰ τῶν ἁγίων μαρτύρων κοινωνίαν». Ἐκείνου δὲ καθ' ἑκάστην ἐκ σατανικῆς ἐνεργείας ἐπιμένοντος καὶ διενοχλοῦντος τῷ ἁγίῳ ἵνα εὔξηται περὶ αὐτοῦ ἕνεκεν τῆς ἀκαίρου αὐτοῦ ἐπιθυμίας, βουλόμενος δὲ ὁ μέγας ἀποσείσασθαι τὴν τοιαύτην αὐτοῦ ὄχλησιν, εἶπεν αὐτῷ· «Ἔστω, εὔχομαι. Πλὴν εἰ τοῦτο θέλεις, καταλήψεταί σε διὰ τάχους. Ἀσφαλίζου δὲ ἑαυτόν, μή πως, ἐλθούσης τῆς ὥρας, ἀντὶ τοῦ μαρτυρῆσαι ἀρνούμενος εὑρεθῇς τὸν Χριστόν. Ἀληθῶς γάρ, ἀδελφέ, μεγάλως σφάλλει αὐτομολεῖν βουλόμενος εἰς τὸν πειρασμόν».

114. Ἐγένετο δὲ μετὰ δύο ἡμέρας ἀποσταλῆναί τινας τῶν ἀδελφῶν ὑπὸ τοῦ μεγάλου εἰς ἀνωτέραν αὐτῶν κώμην συλλέξαι θρύα εἰς λόγον ψιαθίων τῆς μονῆς. Αὕτη δὲ ἡ κώμη πρόσκειται τοῖς βαρβάροις τοῖς λεγομένοις Βλεμμύοις. Καὶ χρονιζόντων ἐκεῖσε τῶν ἀδελφῶν περὶ νῆσόν τινα ἐν ᾗ πολλὰ θρύα ὑπῆρχον, ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς ὁ μακάριος τὸν ἀδελφὸν τὸν ἐπιθυμοῦντα μαρτυρῆσαι, δαπάνας ὀλίγας ἀπενεγκεῖν τοῖς ἀδελφοῖς, παραγγείλας αὐτῷ ἀσφαλίσασθαι ἑαυτόν,

εἰπὼν τὸ γεγραμμένον ὅτι· «Νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, νῦν ἡμέρα σωτηρίας, μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπήν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία»[1]. Ὁ δὲ λαβὼν ὄνον γεγομωσμένον δαπανῶν, ἐπορεύετο πρὸς τοὺς ἀδελφούς. Γενομένου δὲ αὐτοῦ περὶ τὴν ἔρημον, κατελθόντες ἀπὸ τοῦ ὄρους οἱ βάρβαροι ἐπὶ τὸ ὑδρεύσασθαι ἀπαντῶσιν αὐτῷ· καὶ κατενέγκαντες αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄνου ἔδησαν τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ λαβόντες τὸν ὄνον πεφορτωμένον ἀνήνεγκαν αὐτὸν εἰς τὸ ὄρος πρὸς τοὺς ἄλλους βαρβάρους. Ἰδόντες δὲ οἱ βάρβαροι ἐρχόμενον αὐτόν, ἔγνωσαν ὅτι μονάζων ἐστίν. Εἶτα ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ· «Μονάζον, ἐλθὲ προσκύνησον τοῖς θεοῖς ἡμῶν». Σφαξάντων δὲ ζῷα, σπονδὰς ἐποίησαν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν. Καὶ ἀγαγόντες τὸν μονάζοντα, ἠνάγκαζον αὐτὸν συνσπεῖσαι αὐτοῖς. Μὴ βουλομένου δὲ αὐτοῦ τοῦτο ποιῆσαι, κατέχοντες γυμνὰ τὰ ξίφη αὐτῶν μετὰ θυμοῦ ἠπείλουν αὐτῷ λέγοντες ὡς, εἰ μὴ βούλοιτο θῦσαι τοῖς θεοῖς αὐτῶν καὶ σπεῖσαι αὐτοῖς σπονδὰς ὃν τρόπον κἀκεῖνοι, εὐθὺς ἀνελεῖν αὐτόν. Ὁ δὲ ἰδὼν γυμνὰ τὰ ξίφη αὐτῶν καὶ τὸ ἦθος αὐτῶν ἄγριον δειλιάσας, λαβὼν τὸν οἶνον ἔσπεισε τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν καὶ ἔφαγε μετ' αὐτῶν ἐκ τῶν κρεῶν τῶν εἰδωλοθύτων· καὶ φοβηθεὶς τὸν τοῦ σώματος ἀποθανεῖν θάνατον, τὴν ἀθάνατον ἀπέκτεινε ψυχήν, τὸν δεσπότην ἀρνησάμενος Χριστόν. Ποιήσαντος δὲ αὐτοῦ τοῦτο, λοιπὸν ὡς ἴδιον ὄντα ἤθελον αὐτὸν κατέχειν· μὴ βουληθέντος δέ, ἀπέλυσαν αὐτόν.

115. Ὁ δὲ κατελθὼν ἐκ τοῦ ὄρους καὶ ἐλθὼν εἰς ἑαυτὸν ἔγνω τὴν ἀνομίαν, μᾶλλον δὲ τὴν ἀσέβειαν ἣν ἐποίησε· καὶ σχίσας αὐτοῦ τὰ ἱμάτια καὶ τύψας πολλὰ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἔρχεται εἰς τὴν μονήν. Γνοὺς δὲ τῷ πνεύματι ὁ μακάριος τὸ συμβὰν αὐτῷ, ἐξῆλθεν εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ πάνυ λυπούμενος ἐπ' αὐτῷ. Ὁ δὲ ἰδὼν αὐτὸν ἐρχόμενον, βάλλει ἑαυτὸν ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ἔκραξε μετὰ κλαυθμοῦ· «Ἥμαρτον τῷ Θεῷ καὶ σοί, πάτερ[2], ὅτι οὐκ ἤκουσά σου τῆς ἀγαθῆς συμβουλίας· εἰ γὰρ ἤκουόν σου, οὐκ ἂν ταῦτα ὑπέστην». Ὁ δὲ μακάριος Παχώμιος εἶπεν αὐτῷ· «Ἀνάστα, ἄθλιε, σεαυτὸν ἀπέκλεισας ἀπὸ τῶν τοσούτων ἀγαθῶν. Ἀληθῶς ἐπετέθη σοι στέφανος καὶ ἀπέρριψας αὐτὸν ἀπὸ σοῦ. Ἕτοιμος ὑπῆρχες συγκαταριθμηθῆναι τοῖς ἁγίοις μάρτυσι, καὶ ἑαυτὸν ἀπεσχοίνισας τῆς μακαρίας αὐτῶν κοινωνίας. Ὁ δεσπότης Χριστὸς παρῆν μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων τὸ διάδημα τῆς νίκης ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου βουλόμενος ἐπιθεῖναι, καὶ τοῦτον ἠρνήσω διὰ ῥοπὴν ὥρας. Καὶ ὃν θάνατον μέλλεις ὑφίστασθαι καὶ μὴ βουλόμενος, τοῦτον φοβηθεὶς ἐξέπεσας τοῦ Θεοῦ σου, τὴν αἰώνιον ζωὴν ἀπολέσας. Ποῦ οἱ πρώην σου λόγοι τῆς ἀκαίρου ὀρέξεως»; Εἰπόντος δὲ τοῦ μεγάλου ταῦτα, ἤρξατο πάλιν ἀναβοᾶν, καὶ ὀλοφυρόμενος ἔλεγεν· «Ἥμαρτον κατὰ πάντα, ὦ πάτερ, καὶ οὐ δύναμαι ἔτι ἐπᾶραι εἰς τὸν οὐρανὸν τὸ πρόσωπόν μου[3]. Ἀπωλόμην,

1. Β' Κορ. 6,2-3. 2. Πρβλ. Λουκ. 15,21. 3. Πρβλ. Λουκ. 18,13.

ὦ πάτερ. Οὐκ ἔστι μοι ἀπὸ τοῦ νῦν ἐλπὶς σωτηρίας οὔτε ὑπόστασις τοῦ μετανοῆσαι. Τί οὖν ποιήσω, ὦ πάτερ; Οὐ προσεδόκουν οὕτως γενέσθαι».

116. Ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ μετὰ κλαυθμοῦ, ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ μέγας· «Σὺ μέν, ἄθλιε, παντελῶς σεαυτὸν ἀλλότριον τοῦ Κυρίου ἐποίησας. Ὁ δὲ Κύριος ἀγαθός ἐστι καὶ οὐδέποτε συνέσχεν ὀργὴν αὐτοῦ εἰς μαρτύριον· ὅτι θελητὴς ἐλέους ἐστί[1], καὶ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν δύναται καταποντίσαι εἰς τὴν θάλασσαν. Οὐ γὰρ θέλει τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ[2], ἀλλὰ τὴν μετάνοιαν, καὶ τὸν πεσόντα μὴ ἐμμένειν τῷ παραπτώματι, ἀλλὰ ἀναστῆναι, καὶ τὸν ἀποστρέφοντα μὴ μακρυνθῆναι, ἀλλὰ διὰ τάχους ἐπιστρέψαι πρὸς αὐτόν. Διὰ τοῦτο μὴ ἀπογνῷς σεαυτοῦ· ἔστι γὰρ ἐλπὶς σωτηρίας. Ἐὰν γάρ, φησίν, ἐκκοπῇ δένδρον, πάλιν ἐπανθήσει[3]. Ἐὰν γὰρ θελήσῃς μου ἀκοῦσαι κατὰ πάντα ὅσα ἂν εἴπω σοι, ἕξεις τὴν συγχώρησιν παρὰ τῷ Θεῷ». Ὁ δὲ φωνῇ μεγάλῃ κλαίων ἔλεγεν· «Ἀκούσω σου, πάτερ, ἀπὸ τοῦ νῦν ἐν πᾶσιν οἷς ἐὰν εἴπῃς μοι». Καὶ ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀναχωρήσαντα εἰς ἥσυχον κελλίον ἀποκλεῖσαι ἑαυτὸν καὶ μηδενὶ συντυχεῖν ἕως θανάτου, καὶ ὑπὲρ μίαν ἡμέραν ἐσθίειν αὐτὸν ἅλας καὶ ἄρτον ξηρὸν καὶ ὕδωρ μόνον εἰς ὅλον τὸν χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ, δύο δὲ ψιαθία ποιεῖν αὐτὸν τῆς ἡμέρας, καὶ ἀγρυπνεῖν μὲν ὅσον δύναται, εὔχεσθαι δὲ ὅσον ἰσχύει, μὴ ἀπολείπεσθαι κλαυθμοῦ πᾶσαν ὥραν. Ὁ δὲ ἐποίει καθὼς προσέταξεν αὐτῷ ὁ μέγας· καὶ καθείρξας ἑαυτὸν ἐδιπλασίασε πάντα τὰ ἐνταλθέντα αὐτῷ. Οὐδενὶ δὲ συνετύγχανεν εἰ μὴ τῷ μεγάλῳ καὶ Θεοδώρῳ καὶ ὀλίγοις τῶν πνευματικῶν γερόντων· καὶ τοῦτο ἵνα μὴ βλαβῇ τὴν φρέναν. Ποιήσας δὲ δωδεκαετῆ χρόνον οὕτως καλῶς ἀγωνισάμενος τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι ἐκοιμήθη ἐν καλοῖς, μαρτυρήσαντος αὐτὸν τοῦ μεγάλου.

117. Ἐγένετό ποτε τὸν μακάριον Παχώμιον καὶ Θεόδωρον τὸν ποθούμενον αὐτῷ περιπατοῦντας ἐν τῇ μονῇ τὴν νύκτα, ἄφνω ἰδεῖν αὐτοὺς ἀπὸ μήκοθεν φαντασίαν τινὰ μεγάλην καὶ ἀπάτης γέμουσαν πολλῆς. Ἦν δὲ τὸ φαινόμενον γυναικὸς σχῆμα κάλλος ἔχουσα ἀνεκλάλητον, ὡς μὴ δύνασθαί τινα μήτε τὸ κάλλος μήτε τὸ σχῆμα μήτε τὴν θέαν τῆς προσούσης αὐτῇ φαντασίας διηγήσασθαι· ὡς τὸν Θεόδωρον, τὴν φαντασίαν ἐκείνην ἰδόντα, πάνυ ταραχθῆναι καὶ ἀλλοιοῦσθαι τῷ προσώπῳ. Ὃν θεασάμενος ὁ μέγας οὕτως δειλιάσαντα, ἔλεγεν αὐτῷ· «Θάρσει ἐν Κυρίῳ, Θεόδωρε, καὶ μὴ ἀγωνιάσῃς». Καὶ ἤρξαντο ἀμφότεροι εὔχεσθαι πρὸς τὸ ἀπελαθῆναι ἀπ' αὐτῶν τὴν ἔκπληκτον φαντασίαν ἐκείνην. Εὐχομένων δὲ αὐτῶν, μᾶλλον θαρσαλεώτερον προσήει αὐτοῖς ἀναιδευομένη. Ἐγγιζούσης δὲ αὐτῆς καὶ τοῦ πλήθους τῶν δαιμόνων προτρεχόντων ἔμπροσθεν αὐτῆς καὶ τῆς εὐχῆς αὐτῶν μὴ ἀποστρεψάσης αὐτήν, ἐλθοῦσα πρὸς αὐτοὺς λέγει αὐτοῖς·

1. Πρβλ. Μιχ. 7,18-19. 2. Πρβλ. Ἰεζ. 33,11. 3. Πρβλ. Ἰὼβ 14,7.

«Τί μάτην κοπιᾶτε; Οὐ δύνασθε ἄρτι κατ' ἐμοῦ ποιεῖν οὐδέν, διότι ἐξουσίαν ἔλαβον παρὰ τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ πειράσαι οὓς θέλω. Πολὺν γὰρ ἔχω χρόνον αἰτουμένη τοῦτο παρ' αὐτοῦ». Εἶπε δὲ ὁ ἅγιος Παχώμιος· «Σὺ γὰρ τίς εἶ καὶ πόθεν καὶ τίνα ἦλθες πειράσαι»; Ἀπεκρίθη ἐκείνη καὶ εἶπεν· «Ἐγώ εἰμι ἡ θυγάτηρ τοῦ διαβόλου, ἡ πᾶσα δύναμις αὐτοῦ ὑπάρχουσα· ἐμοὶ γὰρ πᾶσα φάλαγξ δαιμονικὴ δουλεύει· ἐγὼ γάρ εἰμι ἡ τοὺς ἁγίους φωστῆρας εἰς γῆν καταφέρουσα· ἐγώ εἰμι ἡ σκυλεύσασα τὸν Ἰούδαν ἐκ τῆς ἀποστολικῆς περιβολῆς. Πρὸς σὲ οὖν, Παχώμιε, ἔλαβον ἐξουσίαν τοῦ πολεμῆσαί σε· οὐκ ἠδυνήθην γὰρ στέρξαι τῶν δαιμόνων τὸν ὀνειδισμόν, ὅτι οὐδεὶς οὕτως ἐξενεύρωσέ μέ ποτε ὥσπερ σύ. Παιδίοις γὰρ καὶ γηραιοῦσι καὶ τοῖς νέοις πάντας μοι παρεσκεύασας· συνάξας γὰρ κατ' ἐμοῦ τοσοῦτον πλῆθος καὶ πολίσας τὴν ἔρημον, τεῖχος ἀρραγὲς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ περιέθηκας αὐτοῖς κύκλῳ, ὡς μὴ δύνασθαι λοιπὸν τοὺς ἡμετέρους ὑπουργοὺς ἐγγίζειν τινὶ ὑμῶν. Πάντα δὲ ταῦτα συνέβη μοι διὰ τὸν ἐνανθρωπήσαντα Κύριον· αὐτὸς γὰρ δέδωκεν ὑμῖν ἐξουσίαν καταπατεῖν τὴν δύναμιν[1] ἡμῶν καὶ ἐμπαίζειν ἡμῖν».

118. Λέγει αὐτῇ ὁ ἅγιος Παχώμιος· «Ἐμὲ οὖν μόνον ἦλθες πειράσαι, ὡς λέγεις, ἢ καὶ ἄλλους»; Εἶπε δὲ αὐτῷ ἐκείνη ὅτι· «Καὶ σὲ καὶ τοὺς κατὰ σὲ πάντας». Εἶπεν αὐτῇ ὁ Παχώμιος· «Οὐκοῦν καὶ Θεόδωρον καὶ τοὺς λοιπούς»; — «Καὶ πρὸς Θεόδωρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἔλαβον τὴν ἐξουσίαν· ἀλλ' οὐ δύναμαι ὑμῖν ἐγγίζειν τὸ σύνολον». Εἶπεν αὐτῇ· «Διὰ τί οὐ δύνῃ ἐγγίζειν ἡμῖν, εἰ ἔλαβες τὴν ἐξουσίαν ὡς λέγεις»; Εἶπεν ἐκείνη· «Τὴν μὲν ἐξουσίαν ἔλαβον· ἐὰν δὲ πολεμήσω ὑμᾶς, αἰτία ὑμῖν γένωμαι ὠφελείας μᾶλλον ἤπερ βλάβης· καὶ μάλιστα σοί, Παχώμιε, ὅτι κατηξιώθης τοῖς σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς θεατὴς γενέσθαι τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ[2]. Ἀλλ' οὐκ εἰς τὸν αἰῶνα ζήσεσθε τοῖς ὑφ' ὑμῶν νῦν διὰ τῶν εὐχῶν φυλαττομένοις. Ἔσται γὰρ καιρὸς μετὰ τὸν θάνατον ὑμῶν τῶν νῦν φρουρούντων αὐτοὺς ἀπ' ἐμοῦ, ἐν ᾧ μέλλω χορεύειν ἐπ' αὐτούς. Ὑμεῖς γὰρ ἐποιήσατε καταπατεῖσθαί με νῦν ὑπ' αὐτῶν». Λέγει αὐτῇ ὁ μέγας· «Πόθεν γὰρ σὺ οἶδας ὅτι οἱ μεθ' ἡμᾶς οὐκ ἔσονται μᾶλλον γνησίως ὑπὲρ ἡμᾶς δουλεύοντες τῷ Κυρίῳ πρὸς τὸ δύνασθαι αὐτοὺς ἀσφαλίσασθαι τοὺς τότε τῷ τοῦ Θεοῦ φόβῳ»; Ἡ δὲ εἶπε· «Γινώσκω ὅτι ῥάθυμοι ἔσονται καὶ καταφρονηταί. Καὶ τότε καιρὸν ἕξω ἐγὼ ἐν αὐτοῖς». Λέγει αὐτῇ ὁ μέγας Παχώμιος· «Ψεύδῃ κατὰ τῆς ἀνοσίας σου κεφαλῆς, μήτε ὅλως προγνωστικὸν ἔχουσα· Θεῷ γὰρ μόνῳ τὸ προγνωστικὸν ἕπεται· σὺ δὲ τοῦ ψεύδους ἄρχεις»[3]. Ἡ δὲ ἀποκριθεῖσα εἶπεν αὐτῷ· «Κατὰ τὸν σὸν λόγον, κατὰ πρόγνωσιν οὐδὲν ἐπίσταμαι· Θεοῦ γὰρ μόνου ἴδιον τὸ προγνῶναι. Κατὰ στοχασμὸν δέ τινα εἶπόν σοι ὅτι οἶδα». Λέγει αὐτῇ· «Πᾶς στοχασμὸς ἀβέβαιος· σὺ οὖν πῶς στοχάζῃ»; Εἶπεν αὐτῷ ἐκείνη· «Ἐκ τῶν

1. Πρβλ. Λουκ. 10,19. 2. Πρβλ. Β' Πέτρ. 1,16. 3. Πρβλ. Ἰω. 8,44.

ἤδη προβάντων τὰ μηδέπω γενόμενα στοχάζομαι». Εἶπεν αὐτῇ ὁ μακάριος· «Πῶς δύναται τοῦτο γενέσθαι, τὸ μηδέπω ἐνθυμηθὲν ἢ λεχθὲν ἢ πραχθέν»; Ἡ δὲ εἶπεν· «Ἔγνων ὅτι ἐπὶ παντὸς πράγματος ἡ ἀρχὴ διατεταμένῳ πόθῳ πρὸς τὰ σπουδαζόμενα ἔχει τὴν ἕδραν, μάλιστα ἐπὶ θείας φυτείας καὶ οὐρανίου κλήσεως, ἥτις θελήματι Θεοῦ βεβαιοῦται, τέρασί τε καὶ σημείοις καὶ ποικίλαις δυνάμεσι τοὺς μετερχομένους αὐτὴν ἀσφαλιζομένη· παλαιουμένη δὲ καὶ γηράσκουσα ἡ ἀρχὴ τῆς μὲν αὐξήσεως ἀποπίπτει, ἀποπίπτουσα δὲ τῆς αὐξήσεως ἢ χρόνῳ ἀναλίσκεται ἢ νόσῳ μαραίνεται ἢ καταφρονήσει ἀμβλύνεται».

119. Εἶπε δὲ αὐτῇ Παχώμιος· «Τί οὖν, ὡς σὺ φής, τοὺς μεγάλους ἦλθες πειράσαι καὶ οὐχὶ πάντας τοὺς ἀδελφούς, εἴπερ, ὡς λέγεις, ἴδιόν σου ἔργον ἐστὶν ἀπώλεια ψυχῆς καὶ ὑπερβάλλεις πάντας εἰς κακίαν τοὺς δαίμονας καὶ τοσοῦτον ἰσχύεις ὥστε δύνασθαί σε...»; Ἀποκριθεῖσα δὲ εἶπεν αὐτῷ· «Φθάσασα εἶπόν σοι· ἀφ' οὗ ἡ παντοκρατορικὴ δύναμις τοῦ σωτῆρος ἐπὶ γῆς ἐφάνη, ἐξενευρώθημεν ἡμεῖς, ὥστε ἡμᾶς ὡς στρουθίον[1] ἐμπαίζεσθαι παρὰ τῶν θελόντων δουλεύειν τῷ Κυρίῳ καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν πνευματοφόρων ἀνδρῶν. Ἀλλ' εἰ καὶ ἄτονοι γεγόναμεν παρ' αὐτοῦ, οὐκ ἀργοῦμεν τῆς ἐνεργείας ἡμῶν· ἀλλ' οὔτε ἡσυχάζομεν τοῦ ἀντικεῖσθαι ὑμῖν, διότι ἡ φύσις ἡμῶν ἄυπνός ἐστι. Σπείρομεν οὖν τὴν ἰδίαν κακίαν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνταγωνιστοῦ. Μάλιστα ἐὰν ἴδωμεν ὅτι ὑποδέχεται, πλέον ὑποκαίομεν αὐτῷ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας, καὶ λοιπὸν ὡς δυνατοὶ καὶ παλαμναῖοι ἐπιβαίνομεν αὐτῷ. Ἐὰν δὲ μὴ θελήσῃ ὑποδέξασθαι ἡμῶν τὸν σπόρον μηδὲ τὰ παρ' ἡμῶν ὑποβαλλόμενα αὐτῷ ἡδέως καταδέξασθαι τῇ πρὸς τὸν Θεὸν πίστει αὐτοῦ καὶ τῷ νηφαλέῳ τοῦ νοὸς αὐτοῦ, ὡς καπνὸς εἰς ἀέρα διαλυόμενος οὕτως ἐσόμεθα αὐτῷ. Διά τοῦτο πρὸς πάντας οὐ δύναμαι πολεμῆσαι διὰ τὸ μὴ πάντας τὴν τελειότητα ἔχειν. Εἰ γὰρ συνεχωρούμην πρὸς πάντας πολεμῆσαι, πολλοὺς ἐπερειδομένους τῇ σῇ σκέπῃ ἐξηπάτησα ἄν». Τότε ὁ μακάριος ἐνεφύσησεν αὐτῇ εἰπών· «Ὦ τῆς ἀκοιμήτου ὑμῶν κακίας· οὐ παύεσθε γὰρ κατὰ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων μαινόμενοι, ἕως ἂν ἡ θεία καὶ ἄχραντος χάρις τοῦ Θεοῦ ἀναλώσῃ ὑμᾶς». Ταῦτα εἰπὼν αὐτῇ ὁ ἅγιος γέρων Παχώμιος ἐπέτρεψεν ἀπελθεῖν αὐτήν, ἐπιτιμήσας καὶ παραγγείλας αὐτῇ μηδ' ὅλως ἐγγίσαι τῇ μονῇ αὐτοῦ. Πρωΐας δὲ γεναμένης καλέσας πάντας τοὺς μεγάλους γέροντας, ἀπήγγειλεν αὐτοῖς πάντα ὅσα ἤκουσε καὶ εἶδε παρὰ τοῦ ὀλεθρίου δαίμονος. Ἀπέστειλε δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἐν ταῖς ἄλλαις μοναῖς μεγάλους ὑπάρχοντας γέροντας, ἀσφαλιζόμενος αὐτοὺς δι' ὧν ἀπέστειλε γραμμάτων προσμένειν τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ὑπόθεσιν τῆς ὀπτασίας γνωρίσας αὐτοῖς.

120. Ἐγένετο δὲ τὸν μακάριον ἄνδρα τοῦτον Παχώμιον ἐν τοῖς κελλίοις τῆς μονῆς περιερχόμενον ἐπισκέπτεσθαι τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἐπανορ-

1. Πρβλ. Ἰὼβ 40,24 (29).

θοῦσθαι ἑκάστου τὰ νοήματα. Παρέβαλε δὲ καὶ πρός τινα ἀδελφὸν Ῥωμαῖον τῷ γένει ἀπὸ μεγάλου ἀξιώματος τυγχάνοντα, εἰδότα δὲ καὶ τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον καλῶς. Ἐλθὼν οὖν ἐπὶ τὸ νουθετῆσαι αὐτὸν τὰ πρὸς ὠφέλειαν καὶ γνῶναι τῆς καρδίας αὐτοῦ τὰ κινήματα, αἰγυπτιστὶ ἐλάλει αὐτῷ. Οὐκ ἐγίγνωσκε δὲ ὁ ἀδελφὸς τί ἐλάλει ὁ μέγας, διὰ τὸ Ῥωμαῖον αὐτὸν ὑπάρχειν· οὐδὲ ὁ μέγας πάλιν ᾔδει τί ἔλεγεν ὁ Ῥωμαῖος, διὰ τὸ μὴ ἑλληνιστὶ εἰδέναι τὸν μακάριον Παχώμιον. Ἠναγκάσθη οὖν ὁ μέγας καλέσαι ἀδελφὸν τὸν δυνάμενον ἑρμηνεῦσαι τὰ παρ' ἀμφοτέρων λεγόμενα. Ἐλθόντος οὖν τοῦ ἀδελφοῦ ἐπὶ τὸ ἑρμηνεῦσαι, οὐκ ἐβούλετο ὁ Ῥωμαῖος δι' ἑτέρου ἐξειπεῖν τὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ πλημμελήματα, καὶ εἶπε· «Τῷ μεγάλῳ τὰ τῆς καρδίας μου δι' ἐμαυτοῦ καὶ οὐ δι' ἑτέρου ἐξειπεῖν βούλομαι πλημμελήματα, ἀλλ' οὔτε ἀκοῦσαι αὐτά τινα εἰ μὴ τὸν μέγαν». Ἀκούσας δὲ ταῦτα, ἐκέλευσεν ἀναχωρῆσαι τὸν ἑρμηνεύοντα ἀδελφόν. Μὴ δυνάμενος δὲ ὁ ἅγιος γέρων διαλεχθῆναι αὐτῷ διὰ τὸ μὴ εἰδέναι παντελῶς αὐτὸν ἑλληνιστί, νεύει αὐτῷ τῇ χειρὶ προσμεῖναι ἕως οὗ ἔλθῃ πρὸς αὐτόν. Καταλείψας οὖν αὐτὸν ὁ μακάριος ἀπῆλθε προσεύξασθαι καθ' ἑαυτόν. Καὶ ἐκτείνας τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν προσηύξατο πρὸς τὸν Θεὸν λέγων· «Κύριε, παντοκράτωρ, εἰ οὐ δύναμαι ὠφελῆσαι τοὺς ἀνθρώπους οὓς ἀποστέλλεις πρός με ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς διὰ τὸ ἀγνοεῖν με τὰς γλώσσας αὐτῶν, τίς χρεία παραγίνεσθαι αὐτοὺς ἐνταῦθα διὰ τῆς χάριτός σου καὶ τῆς νουθεσίας ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ; Δός μοι, δέσποτα παντοκράτωρ ἀγαθέ, πρὸς διόρθωσιν τῶν ψυχῶν αὐτῶν εἰδέναι με τὰς γλώσσας αὐτῶν». Ἐγένετο δὲ ἐπὶ ὥρας τρεῖς προσευχομένου αὐτοῦ καὶ πολλὰ παρακαλέσαντος τὸν Θεὸν περὶ τούτου, ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατεπέμφθη ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τῇ δεξιᾷ ὡς ἐπιστόλιον χαρτίον γεγραμμένον· καὶ ἀναγνοὺς αὐτὸ ἔμαθε παραχρῆμα πασῶν τῶν γλωσσῶν τὰς λαλιάς. Καὶ δόξαν ἀναπέμψας τῷ Κυρίῳ, ἔρχεται πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἐκεῖνον τὸν Ῥωμαῖον. Καὶ ἤρξατο αὐτῷ διαλέγεσθαι καὶ ἑλληνιστὶ καὶ ῥωμαϊστὶ ἀπταίστως, ὡς ἀκούσαντα τὸν ἀδελφὸν λέγειν τῷ μεγάλῳ ὅτι· «Πάντας ὑπερβάλλεις τῇ διαλέκτῳ». Διορθωσάμενος οὖν αὐτὸν ὡς ἔδει καὶ ὑπὲρ τῶν πλημμεληθέντων αὐτῷ προσευξάμενος καὶ μετάνοιαν τὴν προσήκουσαν αὐτῷ ὁρίσας, παραθέμενος αὐτὸν τῷ Κυρίῳ[1] ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ.

121. Ἐγένετο δὲ ἐπὶ τὴν αὔριον ἐξελθεῖν εἰς ἐπίσκεψιν τὸν μακάριον τῶν λοιπῶν μονῶν. Καὶ παραβαλὼν ἐν τῇ μονῇ τῇ λεγομένῃ Μουνχούσεως, εἰσῄει ἐν αὐτῇ. Ἐν δὲ τῷ μέσῳ τῆς μονῆς ἵστατο συκῆ μεγάλη, ἐν ᾗ συκῇ τινα τῶν παιδίων εἰώθει λαθραίως ἀνέρχεσθαι καὶ τίλλειν ἐξ αὐτῆς σῦκα καὶ ἐσθίειν. Εἰσελθὼν οὖν ὁ μέγας καὶ ἐγγίσας τῇ συκῇ ὁρᾷ ἐν αὐτῇ ἀκάθαρτον πνεῦμα καθήμενον· καὶ εὐθέως ἔγνω τῷ πνεύματι ὅτι τῆς γαστριμαργίας ἐστὶν ὁ δαίμων καὶ ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ἀπατῶν τὰ παιδία. Καλεῖ οὖν τὸν κηπουρὸν καὶ λέγει αὐτῷ·

1. Πρβλ. Πράξ. 20,32.

«Ἀδελφέ, κόψον τὴν συκῆν ταύτην, ὅτι σκάνδαλόν ἐστι τοῖς τὴν γνώμην μὴ ἔχουσιν ἑδραίαν καὶ ὅτι ἀπρεπὲς πρᾶγμά ἐστιν ἵνα αὕτη ἵσταται ἐν μέσῳ τῆς μονῆς». Ὁ δὲ κηπουρὸς ἀκούσας ἐλυπήθη σφόδρα.

122. Ἰωνᾶς δὲ ἐλέγετο ὁ κηπουρός, ὀγδοηκοστὸν πέμπτον ἄγων ἔτος ἐν τῷ μοναστηρίῳ πάνυ σεμνὸν βίον ἀσκήσας. Καὶ μόνος ἔχων πασῶν τῶν ὀπωρῶν τὴν ἐξουσίαν καὶ αὐτὸς μόνος τὰ κάρπιμα δένδρα φυτεύσας τῆς μονῆς, οὐδέποτε ἐν τοῖς τοσούτοις ἔτεσιν ἕως τῆς τελευτῆς αὐτοῦ ἐγεύσατο ὀπώρας οἱασδήποτε τὸ καθόλου, πάντων τῶν ἀδελφῶν καὶ ξένων καὶ τῶν πέριξ οἰκούντων εἰς πλησμονὴν ἐσθιόντων τῷ καιρῷ τῆς ὀπώρας. Εἶχε δὲ ὁ ἀδελφὸς ἐκεῖνος τὸ ἔνδυμα τοιοῦτον· τρεῖς μηλωτὰς συνάψας, εἰς πᾶσαν τοῦ σώματος περιβολὴν αὐταῖς ἠρκεῖτο. Οὔποτε δὲ περιεβάλλετο στρῶμα χειμῶνος ὥρας ἢ θέρους. Οὐδὲ ᾔδει τί ἐστιν ἀνάπαυσις σώματος ἀπὸ τῆς συνεχοῦς ἐργασίας αὐτοῦ, διὰ τὸ προθύμως ἑαυτῷ ἐπιτάττειν εἰς τὸ ἔργον. Ἀλλ' οὔτε ἑψημένου ἤσθιέν ποτε οὔτε ὀσπρέου οὔτε λαχάνου οὔτε ἄλλου τινὸς ἑψητοῦ, πλὴν ἄρτου καὶ ὄξους μετὰ λαχάνων λεπτῶν ὠμῶν εἰς ὅλην τὴν ζωὴν αὐτοῦ. Καὶ οἱ ἀδελφοὶ πάντες διεβεβαιοῦντο περὶ αὐτοῦ λέγοντες ὅτι οὐδὲ τὸν οἶκον τοῦ νοσοκομείου ᾔδει ὁποῖός ἐστιν οὐδὲ τί ἐσθίουσιν οἱ κακούμενοι ἀδελφοί. Πρὸς δὲ τούτοις πᾶσιν οὐδέποτε ἐπὶ νώτου ἐκοιμήθη ἕως βίου ζωῆς αὐτοῦ· ἀλλ' ἡμέρας μὲν ἠργάζετο εἰς τοὺς κήπους, περὶ δὲ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου μεταλαβὼν τροφῆς εἰσῄει εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ καὶ καθήμενος ἐπὶ δίφρου εἰς μέσην τῆς κέλλης αὐτοῦ ἔπλεκε σχοινία, ἕως ὅτου ἔκρουσεν εἰς τὴν νυκτερινὴν σύναξιν. Καὶ οὕτως εἰ συνέβη αὐτὸν ἁρπάσαι ὀλίγου ὕπνου διὰ τὴν τῆς φύσεως ἀνάγκην, καθήμενος καὶ ἐν χερσὶν ἔχων τὰ πλεκόμενα σχοινία οὕτως ἐκοιμᾶτο. Οὐχ ἅπτων δὲ φῶς ἔπλεκε ταῦτα, ἀλλ' ἐν τῇ σκοτίᾳ καθήμενος καὶ ἀποστηθίζων τὰς γραφάς. Ἕνα δὲ λεβίτωνα εἶχε μόνον ὃν ἐφόρει ὅταν ἤμελλε μεταλαμβάνειν τῶν θείων μυστηρίων, καὶ εὐθέως ἀπετίθετο αὐτόν, καθαρὸν αὐτὸν διατηρήσας ἐν τοῖς ὀγδοηκονταπέντε ἔτεσι. Καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ ἦν τὰ ἐπαίνων ἄξια ἃ ἐποίει ὁ μακάριος γέρων ἐκεῖνος, ἅπερ οὐ κατετάξαμεν τῇδε τῇ διηγήσει, ἵνα μὴ εἰς μῆκος ἄπειρον τὸν λόγον ἐκτείνωμεν.

123. Τοῦτον κατελάβομεν ζῶντα ἡμεῖς οἱ συγγραψάμενοι ταῦτα πρὸς οἰκοδομὴν τῶν ἐντυγχανόντων καὶ ἔγνωμεν αὐτὸν καινοτέρῳ τρόπῳ κοιμηθέντα ἐν Χριστῷ[1]. Καθήμενος γὰρ ἐπὶ τοῦ δίφρου αὐτοῦ καὶ πλέκων τὰ σχοινία κατὰ τὸ ἔθος τετελεύτηκεν, ὡς εὑρεθῆναι τὰ σχοινία ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ. Οὐκ ἄφνω δὲ ἐτελεύτησεν ὁ ἅγιος οὗτος ἀνήρ, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ οἰκονομήσαντος οὕτως· ἐνόσησε καθὼς πάντες οἱ ἄνθρωποι καὶ οὐκ ἐπείσθη ἀπελθεῖν εἰς τὸν τῶν νοσερῶν τόπον, διὰ τὸ μὴ θέλειν αὐτὸν ὑπηρετεῖσθαι παρά τινος καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ μηδὲ γεύσασθαί τι τῶν βρωμάτων ὧν ἤσθιον οἱ κακούμενοι ἀδελφοί.

1. Πρβλ. Α' Κορ. 15,18.

Οὔτε μὴν ἐπὶ τοῦ νώτου ἐκοιμήθη κακούμενος, οὔτε δὲ συνεχώρησε καθημένου αὐτοῦ συνήθως ἐπὶ τοῦ δίφρου ὑποβληθῆναί τι ὑποκάτω αὐτοῦ τὸ δυνάμενον ἐν τῇ ἁπαλότητι ἀναπαῦσαι αὐτόν, ἀλλ' οὐδὲ παραστῆναί τινα εἴασε τελευτῶντος αὐτοῦ· ἀμέλει καὶ κατέχων τὸ ἔργον τῶν σχοινίων ὧνπερ ἔπλεκεν, οὕτως ἀνεπαύσατο. Θαυμαστὸν δέ ἐστιν ἀκοῦσαι πῶς ἐθάψαμεν αὐτόν· τῶν γὰρ ποδῶν αὐτοῦ μὴ δυνηθέντων ἁπλωθῆναι διὰ τὸ ἀποξυλωθῆναι αὐτούς, μηδὲ τῶν χειρῶν αὐτοῦ δυναμένων προσκολληθῆναι τῷ σώματι αὐτοῦ, μήτε δύνασθαι αὐτὸν ἀποδυθῆναι τοῦ δερματίνου χιτῶνος, ἕνεκεν τούτου ἠναγκάσθημεν ἐντυλίξαι αὐτὸν ὡς φορτίον καὶ οὕτως θάψαι.

124. Πρὸς τοῦτον παραγενόμενος ὁ ἅγιος Παχώμιος, ἔτι ζῶντος αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ· «Κόψον τὴν συκῆν», περὶ ἧς ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν. Ἀκούσας δὲ εἶπε τῷ μεγάλῳ· «Μηδαμῶς, ὦ πάτερ, ὅτι πλῆθος καρπῶν εἰώθαμεν ἐκ τῆς συκῆς ταύτης ἐκλέγεσθαι τοῖς ἀδελφοῖς». Ἰδὼν δὲ ὁ μακάριος ὅτι ἐλυπήθη ἐπὶ τούτῳ, οὐκ ἠβουλήθη ἀναγκάσαι αὐτὸν ἐπὶ πλεῖον, ἵνα μὴ περισσοτέρως λυπηθῇ· ᾔδει γὰρ τὸν ἄνδρα καὶ τὸν βίον αὐτοῦ μέγαν καὶ θαυμαστὸν ὑπάρχοντα μικροῖς τε καὶ μεγάλοις. Ἐγένετο δὲ τῇ ἐπαύριον καὶ ἰδοὺ ἡ συκῆ ἐκείνη ἐξηράνθη, ὡς μήτε φύλλον εὐθαλὲς μήτε καρπὸν εὑρεθῆναι ἐν αὐτῇ[1]. Τοῦτο οὖν ἑωρακὼς ὁ μακάριος Ἰωνᾶς ἐλυπήθη μεγάλως, οὐ διὰ τὴν συκῆν, ἀλλὰ διὰ τὴν παρακοήν, ὅτι εἰπόντος τοῦ μεγάλου, εὐθέως οὐκ ἔκοψεν αὐτήν.

125. Ὠκοδόμησεν ὁ μακάριος Παχώμιος εὐκτήριον ἐν τῷ μοναστηρίῳ αὐτοῦ καὶ ἐποίησεν αὐτῷ στοὰς καὶ στύλους διὰ πλίνθων ,καὶ πάνυ ἐφιλοκάλησεν αὐτόν. Ἐτέρφθη δὲ ἐπὶ τῷ ἔργῳ αὐτοῦ ὅτι καλῶς ᾠκοδόμησεν αὐτό. Εἰς ἑαυτὸν δὲ γενόμενος διελογίσατο ὅτι ἐκ διαβολικῆς ἐνεργείας γέγονε τὸ θαυμάσαι αὐτὸν ἐπὶ τῇ ὡραιότητι αὐτοῦ. Λαβὼν οὖν σχοινία καὶ δήσας τοὺς στύλους, ἐποίησεν εὐχὴν παρ' ἑαυτῷ καὶ καλέσας τοῖς ἀδελφοῖς ἐκέλευσεν ἕλκειν τὰ σχοινία· καὶ ἔκλινε πάντας τοὺς στύλους ὥστε σκαμβοὺς αὐτοὺς ἀπομεῖναι. Καὶ λέγει πρὸς τοὺς ἀδελφούς· «Δέομαι ὑμῶν, ἀδελφοί, μὴ βιάζεσθε ἐπὶ τὸ καλλωπίζειν τὸ ἔργον τῶν χειρῶν ὑμῶν, ἀλλὰ μᾶλλον σπουδάσατε ἵνα, εἴ τι ἐκ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς δωρεᾶς αὐτοῦ γένηται ἐν τῷ ἔργῳ ἑνὸς ἑκάστου ὑμῶν, μὴ πρὸς τοῦ ἔργου τὸν ἔπαινον ὁ νοῦς ὀλισθήσας θήραμα γένηται τῷ διαβόλῳ. Ὅλως γὰρ οὐ δεῖ προσέχειν ἡμᾶς ὡραιότητι καὶ κάλλει τοῦ αἰῶνος τούτου, ἀλλὰ ἀσφαλίζεσθαι τοὺς ὀφθαλμοὺς περιορᾶν καὶ βρώματος καλοῦ καὶ ἐνδύματος καὶ κελλίου χρησίμου καὶ ἕως βιβλίου τερπνοῦ ἔξωθεν. Τὸ γὰρ κάλλος τοῦ πιστοῦ αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ εἰσιν, ὡς ἐν τῷ ψαλμῷ λέγει· «Κύριε, ἐν τῷ θελήματί σου παρέσχου τῷ κάλλει μου δύναμιν»[2]. Καὶ γὰρ ὁ Ἰωσήφ, κἂν ἦν ὡραῖος τῷ εἴδει σφόδρα[3] καὶ μετῆλθεν εἰς βα-

1. Πρβλ. Ματθ. 21,19. 2. Ψαλ. 29,7. 3. Πρβλ. Γεν. 39,6.

σιλείαν Αἰγύπτου[1], ἀλλ᾽ οὐ προσεῖχε τούτοις ἀπολλυμένοις οὖσι καὶ ῥευστοῖς, τὴν ἁγνείαν ἔχων εἰς ὡραιότητα ἤπερ τὴν βασιλείαν. Ἕτεροι δὲ ἐν ταῖς ὡραιότησιν ἔχοντες τὴν τέρψιν ἀπώλοντο θανάτῳ πονηρῷ, ὃν τρόπον Ἀμνὼν καὶ Ἀβεσαλώμ»[2].

126. Αἱρετικοί τινες μονάζοντες τριχινοφόροι, ἀκούσαντες τὰ περὶ τοῦ ἁγίου Παχωμίου, παραγενόμενοι ἐν τῷ μοναστηρίῳ αὐτοῦ εἶπον πρός τινας τῶν ἀδελφῶν ὅτι· «Ὁ πατὴρ ἡμῶν ἀπέστειλεν ἡμᾶς πρὸς τὸν μέγαν λέγων· Εἰ ἀληθῶς, καθὼς ἀκούω, ἄνθρωπος εἶ τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Θεός σοι ὑπακούει, δεῦρο κοινῶς διαβῶμεν τὸν ποταμὸν τοῖς ποσὶν ἡμῶν, ἵνα γνῶσι πάντες πότερος ἡμῶν μᾶλλον παρρησίαν ἔχει πρὸς τὸν Θεόν»[3]. Ἀνήγγειλαν οὖν οἱ ἀδελφοὶ τῷ μεγάλῳ ταῦτα. Ὁ δὲ ἠγανάκτησε κατὰ τῶν ἀδελφῶν λέγων· «Ὅλως γὰρ διὰ τί κατεδέξασθε καὶ ἀκοῦσαι αὐτῶν φθεγγομένων ταῦτα; Οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ τοιαῦτα προβλήματα ἀλλότριά εἰσι τοῦ Θεοῦ καὶ ξένα παντελῶς τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ τῆς ἡμετέρας πολιτείας; Ἀλλ᾽ οὐδὲ κοσμικοῖς τοῖς εὖ φρονοῦσιν ἴδια ταῦτα καθέστηκε. Ποῖος γὰρ νόμος Θεοῦ ἐπιτρέπει ἡμῖν ταῦτα λέγειν ἢ ποιεῖν; Τοὐναντίον δὲ διὰ τῶν εὐαγγελίων ἐντέλλεται ὁ Σωτὴρ ὅτι· «Μὴ γνώτω ἡ ἀριστερὰ τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου»[4]. Οὐδὲν γὰρ ἀθλιώτερον τῆς ἀνοίας ταύτης καθέστηκε τὸ καταλεῖψαί με τὰς ἁμαρτίας μου πενθεῖν καὶ πῶς ὀφείλω φυγεῖν τὴν αἰώνιον κόλασιν, ἢ νηπιάζοντα τὰς φρένας[5] ἐπὶ τὰ τοιαῦτα προβλήματα ἐλθεῖν». Ἀποκριθέντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ εἶπον αὐτῷ· «Πῶς οὖν, αἱρετικὸς ὢν καὶ ἀλλότριος τοῦ Θεοῦ ὑπάρχων, προσκαλέσασθαί σε εἰς τοιοῦτον ἐθάρσησεν»; Ὁ δὲ μακάριος εἶπεν αὐτοῖς· «Ἠδύνατο περᾶσαι τὸν ποταμὸν ὡς ἐπὶ ξηρᾶς πεζεύων κατὰ συγχώρησιν τοῦ Θεοῦ, συνεργοῦντος αὐτῷ τοῦ διαβόλου, πρὸς τὸ τὴν αἵρεσιν τῆς ἀσεβείας αὐτῶν μὴ διαλυθῆναι τῷ δράματι τῆς ἐπιχειρήσεως πίστιν τοῖς παρ᾽ αὐτοῦ ἀπατηθεῖσιν ἐμβάλλοντος. Ἐξελθόντες οὖν εἴπατε αὐτοῖς τοῖς τὴν τοιαύτην ἀγγελίαν ἡμῖν κομίσασιν, ὅτι· Τάδε λέγει ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ Παχώμιος· Ὁ ἐμὸς ἀγὼν καὶ πᾶσά μου ἡ σπουδὴ αὕτη ἐστίν, οὐ τὸ περᾶσαι τὸν ποταμὸν πεζοποροῦντα, ἀλλὰ πῶς μέλλω διαφυγεῖν τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ καὶ διελθεῖν τὸν ποταμὸν ἐκεῖνον τοῦ πυρὸς τὸν ἕλκοντα ἔμπροσθεν τοῦ βήματος αὐτοῦ, ὑπερπηδᾶν δὲ τὰς τοιαύτας σατανικὰς ἐνεργείας τῇ τοῦ Κυρίου δυνάμει». Καὶ εἰπὼν ταῦτα παρήγγειλε τοῖς ἀδελφοῖς μὴ ἐπὶ τοῖς ἰδίοις κατορθώμασι μέγα φρονεῖν, μήτε ἐπιθυμεῖν ὀπτασίαν ἰδεῖν μήτε δαίμονας θεάσασθαι, μήτε αὐτομολεῖν τοῖς τοιούτοις πράγμασι μηδὲ πειράζειν διὰ τῶν τοιούτων αἰτήσεων τὸ θεῖον, καθὼς λέγει ἡ γραφή· «Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου»[6].

127. Ἠρωτήθη ποτὲ ὁ ἅγιος Παχώμιος παρά τινος ἀδελφοῦ·

---

1. Πρβλ. Γεν. 41,40. 2. Πρβλ. Β' Βασ. 13,28-29. 3. Πρβλ. Α' Ἰω. 3,21. 4. Ματθ. 6,3. 5. Πρβλ. Α' Κορ. 14,20. 6. Δευτ. 6,16.

«Διὰ τί πρὸ μὲν τῆς ἐπιστάσεως τοῦ ἐνοχλοῦντος δαίμονος, σῶον ἔχοντες τὸ τῆς διανοίας φρόνημα, περὶ ἐγκρατείας τε καὶ σωφροσύνης καὶ τῆς λοιπῆς ἀρετῆς φιλοσοφοῦμεν· γεναμένης δὲ τῆς ὥρας τοῦ ἐπιδείξασθαι τὰ φιλοσοφούμενα, οἷον μακροθυμίαν ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμοῦ καὶ ἀμνησικακίαν ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ὀργῆς καὶ ἀκενόδοξον φρόνημα ἐν καιρῷ ἐπαίνου καὶ ἄλλα ἱκανὰ τοιαῦτα, οὐχ ἱκανοῦμεν»; Πρὸς ὃν ἀποκριθεὶς ὁ μέγας εἶπεν· «Ἐπειδὴ τελείως τὴν πρακτικὴν οὐ μετερχόμεθα, διὰ τοῦτο πᾶσαν τὴν τῶν δαιμόνων ἕξιν τε καὶ μετεμπλοκὴν οὐκ ἐπιστάμεθα πρὸς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς, τοῦ ἐνοχλοῦντος τὴν παρουσίαν ἑαυτοῦ σημαίνοντος, ὀξυτέρᾳ τῇ θεωρητικῇ δυνάμει τῆς ψυχῆς ἀποκινῆσαι τὴν περικειμένην σύγχυσιν τῶν τοιούτων λογισμῶν. Διὰ τοῦτο γάρ, φησί, καθ' ἑκάστην ἡμέραν τε καὶ ὥραν τῷ θεωρητικῷ μέρει τῆς ψυχῆς καθάπερ ἔλαιον ἐπιχέοντες τὸν πρὸς Θεὸν φόβον, ὅς τῆς πρακτικῆς ὢν ποιητὴς καὶ λύχνος πρὸς τὴν θεωρίαν τῶν ἐπιβαλλομένων ἡμῖν τυγχάνων, ἄσειστον μὲν τὸν νοῦν ἀπεργάζεται πρὸς ὀργὴν καὶ θυμόν, μνησικακίαν τε καὶ κενοδοξίαν καὶ εἰς κακίαν τῶν λοιπῶν αἰχμαλωτευόντων παθῶν, πατεῖν δὲ παρασκευάσει ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ»[1].

128. Ἐγένετό ποτε, καθημένου τοῦ μακαρίου Παχωμίου ἅμα καὶ ἄλλοις τῶν μεγάλων ἀδελφῶν ἐν τόπῳ τινὶ τῆς μονῆς, ἀδελφόν τινα ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ δύο ψιαθία ὑφάναντα, προθεῖναι αὐτὰ ἔμπροσθεν τοῦ κελλίου αὐτοῦ ἄντικρυς τοῦ τόπου εἰς ὃν μετὰ τῶν ἀδελφῶν ὁ μέγας ἐκάθητο. Τοῦτο δὲ ἐποίησε τῷ τῆς κενοδοξίας ἐπαιρόμενος λογισμῷ, οἰόμενος ἐν τούτῳ ἐπαινεθῆναι ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἢ καὶ τῶν παριόντων ἀδελφῶν· τοῦ κανόνος ἔχοντος ἓν ψιαθίον ποιεῖν τῆς ἡμέρας, οὗτος σπουδὴν τοιαύτην ἐνεδείξατο. Γνοὺς δὲ ὁ μακάριος Παχώμιος ὅτι τῆς κενοδοξίας ὁ δαίμων τὸν ἀδελφὸν ἐκίνησε πρὸς ἔνδειξιν ποιῆσαι, στενάξας μέγα εἶπε τοῖς καθημένοις σὺν αὐτῷ ἀδελφοῖς· «Βλέπετε τὸν ἀδελφὸν τοῦτον, ἐργασάμενον μὲν ὅλην τὴν ἡμέραν, ὅλον δὲ τὸν κόπον αὐτοῦ τῷ διαβόλῳ χαρισάμενον, μηδὲν τοῦ κόπου αὐτοῦ εἰς παραμυθίαν τῆς ἰδίας ψυχῆς αὐτοῦ ἐάσαντα, ὅτι τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων ἤπερ τοῦ Θεοῦ ἠγάπησε· καὶ τῷ μὲν καμάτῳ τὸ ἄθλιον σῶμα συνέτριψε, κενὴν δὲ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τοῦ ἀπὸ τοῦ ἔργου μισθοῦ καθίστησιν». Καλέσας οὖν τὸν ἀδελφὸν ἐκεῖνον ἐπετίμησε καὶ παρῄνεσε καὶ προσέταξεν αὐτῷ ἵνα, εὐχομένων τῶν ἀδελφῶν, κατέχων τὰ δύο ψιαθία, στὰς ὄπισθεν αὐτῶν, λέγῃ· «Δέομαι ὑμῶν, ἀδελφοί, εὔχεσθε ὑπὲρ τῆς ἀθλίας μου ψυχῆς, ἵνα ὁ πανοικτίρμων Θεὸς ταῖς ὑμετέραις εὐχαῖς ἐλεήσῃ αὐτήν, προκρίνασαν τὰ δύο ψιαθία ταῦτα τῆς βασιλείας αὐτοῦ». Καὶ πάλιν γευομένων τῶν ἀδελφῶν, τὸν αὐτὸν τρόπον ἱστάμενον ἐν τῷ μέσῳ πάντων μετὰ τῶν ψιαθίων, τὰ αὐτὰ ῥήματα λέγειν ἕως ἂν ἀναστῶσιν ἐκ τῶν τραπεζῶν οἱ ἀδελφοί. Καὶ μετὰ τὸ ποιῆσαι αὐτὸν

1. Πρβλ. Λουκ. 10,19.

ἕκαστα, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐγκλεισθῆναι κατὰ μόνας ἐν κελλίῳ καὶ ἐπὶ ἑξαμηνιαίου χρόνου καθ' ἑκάστην ἡμέραν δύο ψιαθία ποιεῖν αὐτὸν καὶ ἐσθίειν ἄρτον ξηρὸν μετὰ ἅλατος, καὶ μηδένα τῶν ἀδελφῶν συντυγχάνειν αὐτῷ τὸ σύνολον, πλὴν τοῦ κομίζοντος αὐτῷ τὸν ἄρτον. Καὶ οὕτως διορθωθεὶς ὁ ἀδελφὸς ηὐχαρίστησε τῷ Κυρίῳ.

129. Ἀναγκαῖον δέ ἐστι μνημονεῦσαι ἡμᾶς ἄλλου τινὸς ἁγίου ἀδελφοῦ εἰς ἄκρον τὴν ἀρετὴν πολιτευσαμένου καὶ πρὸς οἰκοδομὴν ὀλίγα τῶν αὐτοῦ διηγήσασθαι. Οὗτος ὁ μακάριος ἀδελφὸς ἀνακεχωρισμένον εἶχε τῶν ἀδελφῶν τὸ κελλίον αὐτοῦ, ἅλατι καὶ ἄρτῳ μόνῳ τὸν ἅπαντα βίον αὐτοῦ διαρκέσας. Ἓν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐποίει ψιαθίον, ὡς πολλάκις, πλέκοντος αὐτοῦ τὰ σχοινία τὰ προχωροῦντα εἰς τὰ ψιαθία, ὑπὸ τῶν θρύων κεντούμενος τὰς χεῖρας αὐτοῦ αἱμάσσειν, ὥστε καὶ αὐτὰ τὰ ψιαθία ἃ ἐποίει τῷ αἵματι τῶν χειρῶν αὐτοῦ μολύνεσθαι. Ἐν τοιαύτῃ δὲ ἀσθενείᾳ δυσιάτῳ τυγχάνων οὐκ ἀπελείφθη ποτὲ τῆς συνάξεως τῶν ἀδελφῶν ἢ συνεχώρει πρὸ αὐτοῦ ἄλλον εὑρίσκεσθαι ἐκεῖ. Ἀλλ' οὐδὲ ἐκοιμήθη ποτὲ τὴν ἡμέραν ἕως τῆς ἐξόδου αὐτοῦ διὰ τὸ ἐργάζεσθαι αὐτόν. Ἔθος δὲ ἦν αὐτῷ κατὰ νύκτα πρὸ τοῦ κοιμηθῆναι ἐκστηθίζειν ἐκ τῶν γραφῶν τινα· καὶ οὕτως ἐκοιμᾶτο ἕως οὗ ἔκρουσεν εἰς τὴν σύναξιν τὴν νυκτερινήν. Εἰσελθόντος δὲ ἀδελφοῦ πρὸς αὐτὸν καὶ ἰδόντος αὐτοῦ τὰς χεῖρας ἀπὸ τῶν ψιαθίων ὧν ἐποίει ἡμαγμένας, λέγει αὐτῷ· «Ἀδελφέ, τί κοπιᾷς οὕτως ἐργαζόμενος ἐν τῇ τοιαύτῃ ὑπάρχων νόσῳ; Μὴ ἐὰν μὴ ἐργάζῃ ἀργίας ἔγκλημα ἕξεις παρὰ τῷ Θεῷ; Οἶδε γὰρ ὁ Κύριος ὅτι θλίβῃ. Καὶ οὐδεὶς οὐδέποτε ἔχων τὴν τοιαύτην νόσον ἥψατο ἔργου, καὶ μάλιστα μηδενός σε ἀναγκάζοντος τοῦ ἐργάζεσθαι· ἄλλους τρέφομεν πτωχοὺς καὶ ξένους διὰ τοῦ Θεοῦ· καὶ σοὶ τῷ ἰδίῳ καὶ τηλικούτῳ ἐκ ψυχῆς ἐν ὑπομονῇ καὶ μετὰ πολλῆς χαρᾶς οὐκ ὀφείλομεν δουλεύειν»; Ἀπεκρίθη αὐτῷ λέγων· «Ἀδύνατόν μοί ἐστι τοῦ μὴ ἐργάζεσθαι, μάλιστα διὰ τὸ εἰρηκέναι τὸν Κύριον διὰ τοῦ ἀποστόλου τὸν ἀργὸν μηδὲ ἐσθίειν»[1]. Ὁ δὲ πάλιν ἀπεκρίθη αὐτῷ· «Οὐ περὶ τῆς φθαρτῆς ταύτης βρώσεως λέλεκται τοῦτο ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου, ἀλλὰ περὶ τῆς πνευματικῆς ἐργασίας. Ὁ αὐτὸς γὰρ ἀπόστολος ἐν ἄλλῳ κεφαλαίῳ λέγει· Οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν, οὐ διὰ τὴν ἀξίαν, ἀλλ' ὡς κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ[2]. Ὁμοίως καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει· Βοῦν ἀλοῶντα οὐ φιμώσεις[3]· καὶ ἄξιος ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ». Καὶ ἐπήγαγε· «Μὴ γὰρ περὶ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ; Δι' ἡμᾶς γὰρ πάντως λέγει[4]. Καὶ ὁ Κύριος ἐν τοῖς εὐαγγελίοις λέγει· Ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον[5]. Παρακαλῶ οὖν σε ἐν Κυρίῳ, κἂν ἄλειφε ἐλαίῳ τὰς χεῖράς σου καθ' ἑσπέραν, ἵνα μὴ κοπιᾷς οὕτω καὶ αἱμάσσῃς». Καὶ ἀσπασάμενος αὐτὸν ἐξῆλθεν. Ὁ δὲ

---

1. Πρβλ. Β' Θεσ. 3,10. 2. Πρβλ. Α' Τιμ. 5,17. 3. Α' Τιμ. 5,18
4. Α' Κορ. 9,9. 5. Ἰω. 6,27.

μακάριος ἐκεῖνος, ἀκούσας τοῦ ἀδελφοῦ, ἠλείψατο τὰς χεῖρας αὐτοῦ. Καὶ πλέον ἐβλάβησαν ἁπαλυνθεῖσαι· καὶ ὑπὸ τῶν θρύων κεντούμεναι ἐν τῷ ἐργάζεσθαι πλέον ᾑμάσσοντο.

130. Πρὸς τοῦτον παραγενόμενος ὁ ἅγιος πατὴρ ἡμῶν Παχώμιος πρὸς τὸ ἐπισκέψασθαι αὐτὸν ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ, προφθάσας λέγει αὐτῷ· «Νομίζεις, ἀδελφὲ Ἀθηνόδωρε, ὅτι τὸ ἔλαιόν σε ὠφελεῖ; Τίς γάρ σε ἠνάγκασεν ἐργάζεσθαι, ἵνα προφάσει τοῦ ἔργου τῷ ἐλαίῳ μᾶλλον καὶ οὐχὶ τῷ Θεῷ ἀναθήσῃς τὰς ἐλπίδας τῆς ὑγείας; Μὴ γὰρ ἀδύνατον ἦν τῷ Θεῷ θεραπεῦσαί σε; Ἀλλὰ τὴν ὠφέλειαν τῆς ψυχῆς σου οἰκονομῶν συνεχώρησεν εἶναί σε ἐν τῷ πάθει». Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε τῷ μεγάλῳ· «Ἥμαρτον, ὦ πάτερ, καὶ τὸ σφάλμα μου ἐπιγινώσκω, ἀλλ' εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, παρακαλῶ σε, ἵνα μοι ὁ Θεὸς συγχωρήσῃ τὴν ἁμαρτίαν ταύτην». Καὶ ὡς ἐπ' ἀληθείας διεβεβαιοῦντο οἱ συνόντες αὐτῷ πατέρες, ὅτι ἐνιαυτὸν ὁλόκληρον ἐπένθει ἑαυτὸν ὑπὲρ τοῦ σφάλματος τούτου, διὰ δύο ἡμερῶν ἐσθίων ἐν τοιούτῳ πάθει ὑπάρχων δεινῷ. Εἰώθει δὲ ὁ μακάριος Παχώμιος τοῦτον τὸν ἀδελφὸν ἐν ταῖς ἀρχαῖς, πρὸ τοῦ σφοδρῶς αὐτὸν κατακυριευθῆναι ὑπὸ τοῦ πάθους, ἀποστέλλειν ἐν ἑκάστῃ μονῇ ὡς τύπον καὶ θεμέλιον πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς γινόμενον, διὰ τὸ εὐχαρίστως αὐτὸν φέρειν τὴν ἀπευκταίαν ἐκείνου τοῦ πάθους ἀσθένειαν καὶ τοσαύτην ἐγκράτειαν ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ[1] ἐπιδείκνυσθαι καὶ ἐπιμονὴν τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν εἰς δόξαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

131. Ἦν τις ἐν τῇ μονῇ ἀδελφὸς Πετρώνιος ὀνόματι, ὅστις ἀφ' οὗ ἐξῆλθε τῆς οἰκίας τῶν γονέων, οὐχ ὑπέστρεψεν ἐκεῖσε, ἕως παρέθετο τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ· οὐ μήν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐναρέτου αὐτοῦ πολιτείας, ἔτι ζῶν ἐποίησε τοὺς κατὰ σάρκα γονεῖς αὐτοῦ καὶ συγγενεῖς καὶ δούλους καταλιπεῖν τὸν κόσμον καὶ ἐλθόντας γενέσθαι μοναχούς. Ὅσα δὲ ἐκέκτητο ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ὃν ἐπαινέσαι ἀξίως οὐκ ἔχω, ἤνεγκεν εἰς τὴν μονήν, ἤτοι βόας καὶ πᾶσαν ἁπλῶς τὴν κατασκευὴν τοῦ οἴκου αὐτοῦ. Δέδωκε δὲ καὶ μονὴν αὐτοῦ παριδίως, εἰς ἣν ὑπῆρχον μοναχοὶ τῶν ἄλλων μονῶν τὸν τύπον ἔχοντες.

132. Ἐπίσκοπος δέ τις τῆς πόλεως Πανός, Ἄρειος λεγόμενος, ἀσκητής, ὀρθόδοξος καὶ θεράπων τοῦ Χριστοῦ, ὀσμησάμενος τὴν συμφωνίαν τῶν ἀδελφῶν καὶ τὴν ἀγγελικὴν αὐτῶν διαγωγήν, μετεπέμψατο πρὸς ἑαυτὸν τὸν μέγαν Παχώμιον· ὃν καὶ ἠξίωσε διὰ συνεργίας Θεοῦ ποιῆσαι περὶ τὴν πόλιν μοναστήριον, ὅπως κἀκεῖ ὁ Θεὸς δοξάζεται καὶ οἱ ἄνθρωποι οἰκοδομοῦνται. Καὶ συνθέμενος ἀπελθὼν ἔλαβεν ἀδελφοὺς οὓς ᾔδει. Καὶ ἐλθὼν μετ' αὐτῶν, ἔδωκεν αὐτοῖς τόπον ἐπιτήδειον. Καὶ οὕτως οἰκοδομούντων φραγμὸν καὶ τὰ λοιπὰ κελλία, τινὲς τὴν οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ ἀγνοοῦντες ἑάλωσαν φθόνῳ καὶ ἤρχοντο νυκτὸς καὶ κατέστρεφον τὸ οἰκοδομούμενον τὴν ἡμέραν. Τῇ δὲ μα-

1. Πρβλ. Β' Τιμ. 4,18.

κροθυμίᾳ τοῦ ἁγίου συμβιβασθέντες παρὰ Κυρίου, ἑστηκότος καὶ ἀγγέλου ὡς δακτύλῳ πυρὸς τὸ τεῖχος περιχαράσσοντος, ᾠκοδομήθη τὸ τοιοῦτον μοναστήριον. Καὶ ἔταξεν ἐκεῖ τινα οἰκονόμον Σαμουὴλ λεγόμενον, ἄνθρωπον ἱλαρὸν τῷ πνεύματι καὶ ἐγκρατῆ, καὶ ἄλλους σὺν αὐτῷ ἱκανούς, καθότι ἐγγὺς πόλεως ἦσαν. Καὶ οὕτως παρέμεινεν αὐτοῖς ὁ πατὴρ ἕως ἑδραιωθῶσι καὶ ἀποκατασταθῶσι.

133. Φιλόσοφος δὲ ἀνὴρ τῆς πόλεως ταύτης ἦλθεν εἰς τὸ μοναστήριον δοκιμάσαι αὐτοὺς ὁποῖοί εἰσιν ἄνθρωποι. Καὶ λέγει· «Καλέσατέ μοι τὸν πατέρα ἡμῶν, λαλήσω αὐτῷ». Ἀκούσας δὲ ὁ πατὴρ ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν Κορνήλιον ἀπολογήσασθαι αὐτῷ. Καὶ ἀπελθόντος τοῦ Κορνηλίου, λέγει αὐτῷ ὁ φιλόσοφος· «Φημίζεσθε ὡς μονάζοντες συνετοὶ καὶ σοφὰ λαλοῦντες. Ἐλαίας τίς ἔφερέ ποτε ἐν τῇ πόλει ἡμῶν Πανὸς διαπράσαι, τῆς πόλεως ἡμῶν ἔνδον πολλὰς ἐχούσης»; Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ Κορνήλιος λέγων· «Ἠκούσθη ποτὲ ὅτι αἱ ἐλαῖαι τῆς πόλεως Πανὸς ποιοῦσιν ἔλαιον ἄνευ ἁλός. Ἡμεῖς γάρ ἐσμεν τὸ ἅλας[1] καὶ ἤλθομεν ἁλίσαι ὑμᾶς». Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ φιλόσοφος ὑπέστρεψε καὶ ἀπήγγειλε τοῖς λοιποῖς αὐτοῦ φίλοις. Εἶτα λέγει ἄλλος φιλόσοφος· «Ἕως τούτου ἐστὶ τὸ ζήτημά σου πρὸς αὐτούς; Ἐγὼ ἀπελθὼν δοκιμάσω αὐτοὺς ἀπὸ τῶν γραφῶν εἰ νοοῦσι». Καὶ ἐλθόντος αὐτοῦ, καλεῖ ὁ μέγας πατὴρ Θεόδωρον καὶ πέμπει αὐτὸν πρὸς αὐτόν. Καὶ ὡς ἐσχάτως εἴρηκεν ἡμῖν Θεόδωρος ὅτι· «Πεμπόμενος πρὸς αὐτὸν ἐφοβήθην πῶς ἀπολογήσασθαι τῷ φιλοσόφῳ· Κορνήλιος γὰρ σοφώτερος ἦν πλέον ἐμοῦ». Ἀπελθόντος οὖν ὡς εἴρηται τοῦ Θεοδώρου, ἠρώτησεν αὐτὸν ὁ φιλόσοφος ζήτημα οὐ δυσεύρετον, λέγων· «Τίς ὁ μὴ γεννηθεὶς ἀπέθανε; τίς δὲ ὁ γεννηθεὶς οὐκ ἀπέθανε; καὶ τίς ἀποθανὼν οὐκ ἐπώζεσεν»; Εἰπόντος δὲ τοῦ Θεοδώρου τὸν μὲν μὴ γεννηθέντα καὶ ἀποθανόντα εἶναι τὸν Ἀδάμ, τὸν δὲ γεννηθέντα καὶ μὴ ἀποθανόντα εἶναι[2] τὸν Ἐνώχ, τὴν δὲ γυναῖκα τοῦ Λὼτ θανοῦσαν καὶ μὴ ἐποζέσασαν, ἀλλὰ στήλην γεναμένην ἁλός[3], ἀποδεξάμενος ὁ φιλόσοφος ἀνεχώρησεν. — Ἦν δέ τις ἐν τῇ μονῇ ἅγιος καὶ δυνατὸς τῷ πνεύματι καὶ τῷ σώματι πεπυρωμένος, τοὔνομα Τολμᾶς, τὴν ἄσκησιν καὶ τὴν ἀγρυπνίαν ἀνενδότως κατέχων ἕως θανάτου.

134. Ἔλαβε δὲ πρὸς τούτοις ὁ πατὴρ ἡμῶν καὶ ἄλλα μοναστήρια πέντε, εἰς ἃ ᾤκησαν ἐκεῖ ἀδελφοὶ τὴν τάξιν καὶ τὴν διαγωγὴν ἔχοντες τῶν λοιπῶν πατέρων, δεδωκὼς αὐτοῖς καὶ χρείας σωματικὰς ἀπὸ τῆς μεγάλης μονῆς Παβώ, ἔνθα ἀπέκειτο πᾶσα ἡ χρεία τῶν μοναχῶν, λαμβάνων ὁ οἰκονόμος τὸ ἐργόχειρον αὐτῶν. Δὶς δὲ τοῦ ἐνιαυτοῦ παρεγένοντο ἐν τῇ μονῇ, ὅπου ὁ πνευματικὸς ἡμῶν πατὴρ Παχώμιος ἦν, δηλονότι τὸ πάσχα καὶ τὸ φθινόπωρον· καὶ τὸ μὲν πάσχα ἔτασσεν αὐτοὺς καθ' ἕνα ἕκαστον εἰς τόπον καὶ ἐποίουν μετ' ἀλλήλων τὸ πάσχα ἑορτάζοντες λόγοις Θεοῦ καὶ ἀγάπῃ· τὸ δὲ φθινόπωρον, ὡς ἔθος εἶχον,

1. Πρβλ. Ματθ. 5,13. 2. Πρβλ. Γεν. 5,24. 3. Πρβλ. Γεν. 19,26.

ἤρχοντο ἀποδιδόντες τῷ μεγάλῳ οἰκονόμῳ τοὺς λόγους τῶν ἔργων αὐτῶν κατὰ μέρος γράφοντες αὐτούς. Καὶ εἴ τινα διαταγὴν ἑκάστης μονῆς ὁ πατὴρ ἔχρῃζεν, ἔλεγε· καὶ ἔτασσεν ἢ οἰκιακὸν καλὸν καὶ ἐπιτήδειον, ἢ μᾶλλον αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἐφρόντιζε πρὸ πάντων περιέρχεσθαι τὰς μονὰς καὶ στηρίζειν τοὺς ὀχλουμένους ὑπὸ λογισμῶν ποικίλων. Ἐδίδασκε δὲ αὐτοὺς τῇ μνήμῃ τοῦ Θεοῦ καὶ τῷ φόβῳ νικᾶν τὰς ἐπινοίας τοῦ ἀντικειμένου, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν εἰς πάντα τὰ συντείνοντα πρὸς ὠφέλειαν τῶν ψυχῶν ὑπεστήριζε καὶ ἐστερέωνε αὐτούς.

135. Ἦν δὲ ἄλλος τις ἀθλητὴς καὶ ἀνταγωνιστὴς πρὸς τὴν ἁμαρτίαν μέχρις αἵματος, Τιθόης λεγόμενος, ταχθεὶς οἰκιακὸς τοῦ νοσοκομείου τῆς μεγάλης μονῆς Παβὼ εἰς τὸ ἀναπαῦσαι τοὺς κακουμένους ἀδελφούς. Καὶ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἑτοιμάζοντος αὐτοῦ τὴν χρείαν τῶν ἀρρώστων, ἦλθε πνεῦμα πονηρὸν πειράσαι αὐτὸν τῇ ἀπάτῃ τῆς ἁμαρτίας. Καὶ πρῶτα μὲν ὑπέβαλεν αὐτῷ ὅπως μεταλάβῃ ἐκ τῶν βρωμάτων τῶν νοσούντων, καὶ ἐὰν αὐτὸν ἴδῃ ἡττηθέντα ἐν τῷ βρώματι, ἐπιρρίψῃ αὐτῷ τὸ πάθος τῆς πορνείας· αὐτοῦ δὲ μὴ παραδεξαμένου, κατῃσχύνθη ὁ ἐχθρός. Καὶ γὰρ διὰ τοῦ ἀγῶνος δοκιμάζονται οἱ πιστοὶ εἰς δόξαν Θεοῦ. Καὶ οὗτος, ὑπὲρ οὗ καὶ εἰς ἐνθύμησιν ἦλθεν, εἰσελθόντων ὀψὲ τῶν ἀδελφῶν εἰς τὴν τράπεζαν φαγεῖν, οὐκ ἀπῆλθε, βουλόμενος καὶ τὴν αὔριον συνάψαι νηστεύων. Καὶ ἔλεγε κλαίων· «Κύριε, οὐ μόνον νηστεύειν ἕως κτήσωμαι τὴν πρὸς σὲ ἀγάπην ἕτοιμός εἰμι, ἀλλὰ κἂν καταλάβῃ με μαρτύριον καὶ καύσωσί με, οὐκ ἐγκαταλείψω τὴν σωφροσύνην, τὸ καύχημα πάντων τῶν ἁγίων. Δέομαί σου, τελείωσόν με ἐν τῷ φόβῳ σου». Καὶ οὕτως ἀγωνισάμενος, καθαρὸς καὶ γνήσιος μαθητὴς γενόμενος, ἐτελεύτησε.

136. Ποτὲ ὑφαίνοντος τοῦ μεγάλου Παχωμίου ψιαθίον ἐν Ταβεννήσει, ἦλθε παιδίον τὴν διακονίαν τῆς ἑβδομάδος ποιοῦν ἐν τῇ μονῇ. Καὶ ἰδὸν αὐτὸν ὑφαίνοντα λέγει αὐτῷ· «Οὐχ οὕτως, πάτερ, μὴ στρέφε τὸ λῶμα οὕτως, ἐπειδὴ ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος παρέδωκεν ἡμῖν ἄλλον τύπον ὑφαίνειν». Καὶ εὐθὺς ἀναστὰς λέγει αὐτῷ· «Ναί, δίδαξόν με τὸν τύπον». Καὶ μετὰ τὸ διδάξαι αὐτόν, ἐκαθέσθη μετὰ χαρᾶς, καταβαλὼν ἐν τούτῳ τὸ πνεῦμα τῆς ὑπερηφανίας. Εἰ γὰρ ἦν ἔχων φρόνημα τῆς σαρκός[1], οὐκ ἂν ἐμέλετο αὐτῷ, ἀλλ' ἐπετίμα τὸ παιδίον ὡς παρὰ τὰ μέτρα λαλήσαντα.

137. Ἄλλοτε δὲ πάλιν ὑφαίνων ψιαθίον ὁ μακάριος πατὴρ ἡμῶν, ὤφθη αὐτῷ δαίμων φάσκων εἶναι αὐτὸν τὸν Χριστόν. Οὐκ ἔχουσι δὲ ἐξουσίαν οἱ δαίμονες οὐ μόνον ὀφθῆναί τινι, ἀλλ' οὐδὲ λογισμὸν κακὸν ὑποβάλλειν ἄνευ συγχωρήσεως Θεοῦ· συγχωροῦνται δὲ ἵνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται[2]. Ἐπεὶ οὖν εἶχεν ὁ ἅγιος τὴν διάκρισιν τοῦ πνεύματος, ὥστε διακρίνειν τὰ πονηρὰ πνεύματα ἀπὸ τῶν ἁγίων, εὐθὺς

1. Πρβλ. Ρωμ. 8,6. 2. Πρβλ. Α' Κορ. 11,19.

ἐλογίσατο τοῦτο ὅτι· «Τῇ ὀπτασίᾳ τῶν ἁγίων, τοῦ θεωροῦντος οἱ λογισμοὶ ἐκλείπουσι τέλεον, καὶ οὐδὲν σκοποῦσιν εἰ μὴ τὴν ἁγιότητα τοῦ ὀπτανομένου. Ἰδοὺ βλέπω ἐγὼ τοῦτο ὅτι φρονῶ καὶ λογίζομαι· δῆλόν ἐστιν ὅτι ψεύδεται· οὐκ ἔστι τῶν ἁγίων». Ἰδὼν δὲ ταῦτα αὐτὸν ἐνθυμούμενον ὁ δαίμων ἤρξατο περιαίρειν τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ. Καὶ ἀναστὰς τῇ πίστει τοῦ Χριστοῦ ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ὡς ἵνα κρατήσῃ αὐτόν, ἅμα καὶ ἐκφυσῶν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Καὶ εὐθὺς ὡσεὶ καπνὸς ἐξέλιπεν ἐκεῖνος.

138. Εἶχε δὲ συνήθειαν τοιαύτην ὁ Θεόδωρος ἔρχεσθαι καθ' ἡμέραν τὰ πρὸς ὀψὲ εἰς Παβώ, μετὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ τὸ ἐν Ταβεννήσει, ὅπως ἀκούσας τὰ λεγόμενα λόγια τῶν γραφῶν παρὰ τοῦ ἀββᾶ Παχωμίου, ἀνακάμψῃ διηγήσασθαι αὐτὰ τοῖς ἀδελφοῖς πρὶν κοιμηθῶσι· καὶ τοῦτο ἐποίει ἐπὶ πολὺν χρόνον. Ἐγένετο δὲ ἅπαξ ἐλθόντα αὐτὸν μὴ εὑρεῖν τὸν μέγαν· καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ δῶμα ἐμελέτα τὰ ἐκμαθήματα τῆς συνάξεως αὐτοῦ τὰ ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν· καὶ μελετῶντος, ἐσείσθη ὁ τόπος ὅπου ἦν. Καὶ διαλογιζόμενος τί ἂν εἴη τοῦτο, κατέβη εἰς τὴν σύναξιν εὔξασθαι· καὶ εἰσελθὼν οὐκ ἠδυνήθη μεῖναι ἀπὸ τοῦ φόβου τοῦ γενομένου ἐκεῖσε· καὶ ἔφριξεν ἐκ τούτου οὐκ ὀλίγα. Ἰδὼν δὲ ὅτι πλεῖον περιττεύει κατ' αὐτοῦ ὁ φόβος, ἐξεπήδησεν ἔξω τῆς θύρας, καὶ οὐκ ᾔδει τί ἦν. Πρωῒ δὲ μετὰ τὴν σύναξιν εὗρε τὸν ἀββᾶν Παχώμιον ἐξηγούμενον ἀρχαίοις πατράσι κατ' ἰδίαν τάδε ὅτι· «Παρ' ὀλίγον ἀπέδωκα ἂν τὴν ψυχήν μου· νυκτὸς γὰρ ἐν τῇ συνάξει εὐχόμενος εὐχήν, παραχρῆμα εἶδον ὀπτασίαν φοβεράν· καὶ τῷ πολλῷ φόβῳ ἐγενόμην ὡς μὴ ὤν. Καὶ ἐδεήθην τοῦ Κυρίου ἵνα μείνῃ ἐν ἐμοὶ καὶ ἐν τοῖς ἀδελφοῖς ὁ φόβος οὗτος ἕως τέλους, μνησθεὶς τῶν περὶ Μωϋσέως πατέρων ὑπὸ τὸ ὄρος Σινᾶ, ὅτε ἦν τὸ πῦρ[1] καὶ τὰ ἄλλα τὰ φοβερά[2]. Καὶ ἔτι μου ὄντος ἐν τῇ ἀνάγκῃ, ἦλθέ τις ἔσω τολμηρῶς· καὶ ἔτυχεν ἐλέους ταχέως ἐξελθών». Ἀπεκρίθη Θεόδωρος καὶ εἶπεν αὐτῷ· «Ἐγὼ ἤμην. Μὴ εὑρίσκων γάρ σε ὀψέ, ἐμελέτων ἐπὶ δώματος· καὶ αὐτοῦ σαλευομένου κατέβην εὔξασθαι· καὶ μὴ δυνηθεὶς ἔφυγον ἔξω». Καὶ ἐθαύμασαν ἀκούσαντες ταῦτα, καὶ μάλιστα ὅτι, τοῦ Κυρίου θέλοντος, ὅταν εἶδε κρυπτόν τι, οὐκ ἐδήλου αὐτοῖς, εἰ μή τί γε εἶδε φθάνοντάς τινας εἰς πίστιν, καὶ ταῦτα τοῖς δοκιμωτέροις εἰς οἰκοδομήν. Οἱ γὰρ ἅγιοι, καὶ ὄντες ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν οὐρανοῖς ἔχουσι τὸ πολίτευμα[3], καθὼς φησιν ὁ ἀπόστολος.

139. Ἐπειδὴ δὲ ἦν παραδεδωκὼς παραδόσεις εἰς σύστασιν τοῦ κανόνος ἐν Ταβεννήσει, ποτὲ ἐν τῷ ἀρτοκοπείῳ ἐλάλησάν τινες, καίπερ παράδοσιν εἶχον τοῦ μὴ λαλεῖν ὅτε ἐργάζονται, ἀλλὰ μελετᾶν κατὰ τὴν ὀφείλουσαν ἐντολὴν τοῦ πατρός. Συνῆκε δὲ τοῦτο ὁ πρεσβύτης τῷ πνεύματι, μακρὰν ὤν, ὅτι παρέβησαν τὴν ἐντολήν. Καὶ παραυτίκα καλεῖ τὸν Θεόδωρον — αὐτὸς γὰρ ἦν τότε πατὴρ τῆς μονῆς — καὶ

1. Πρβλ. Ἐξ. 19,16. 2. Ἔνθ' ἀν. 20,18. 3. Πρβλ. Φιλιπ. 3,20.

λέγει αὐτῷ· «Ἀπελθὼν εὐκαίρως ἐρεύνησον καὶ ἴδε εἰ ὡμίλησάν τινες ἐν τῷ ἀρτοκοπείῳ παρὰ τὴν ἐντολὴν ὀψέ». Καὶ ἀνακρίνας εὗρε πολλούς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. Ὁ δὲ σεβάσμιος γέρων λέγει ὅτι· «Νομίζουσιν ἐκεῖνοι ἀνθρώπινα εἶναι ταῦτα· κἂν περὶ ἐλαχίστου δοθῇ ἐντολή, μέγα ἐστίν. Ἑπτὰ ἡμέρας σιωπῶντες τοσοῦτον πλῆθος ἐν τῇ Ἱεριχὼ κυκλεύοντες ὑπήκουσαν τῇ ἐντολῇ· καὶ ὅτε πάλιν ἔλαβον ἐντολὴν τοῦ κράζειν, πάλιν ὑπακούσαντες ἐπλήρωσαν διὰ τοῦ ἐντειλαμένου αὐτοῖς τὰ τοῦ πνεύματος[1]. Ὅμως καὶ οὗτοι τηρείτωσαν ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν, καὶ συγχωρηθήσεται αὐτοῖς τὸ γενόμενον. Εἰ γὰρ μὴ ἦν ὠφέλιμος ἐκείνη ἡ ἐντολή, οὐκ ἂν παρηγγείλαμεν δι' αὐτῆς».

140. Ἐζήτησεν οὖν αὐτὸν Θεόδωρος διὰ πάθος τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ διὰ τὸ ἀλγεῖν αὐτήν. Καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ· «Νομίζεις ὅτι συμβαίνει πάθος ἢ ἕτερόν τι τοιοῦτον ἄνευ τοῦ Θεοῦ; Διὸ βάσταζε, καὶ ὅτε θέλει, ἰᾶταί σε. Ἴδε τέως δοκιμάζει σε, ὅπως εὑρεθῇς εὐχαριστῶν αὐτῷ, ὡς ὁ τέλειος τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος Ἰὼβ ὑπομένων πάντα τὰ ἐπελθόντα αὐτῷ εὐλόγει τὸν Θεὸν λέγων· «Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον»[2]. Καὶ γὰρ ὁ σταυροφόρος, κἂν μηδὲν ᾖ πάσχων, ἀρκεῖ αὐτῷ ὁ σταυρὸς καὶ ἡ ἄσκησις· καὶ ὁ πάσχων δύναται κατακείμενος εὐχαριστεῖν καὶ ἀγωνίζεσθαι καρτερίᾳ ψυχῆς καὶ ὑπομονῇ καὶ μακροθυμίᾳ· ἐπεὶ καὶ διπλοῦν ἔχει τὸν στέφανον ὁ τοιοῦτος. Καλὸν γὰρ τὸν πάσχοντα ποιῆσαι ὡς δέκα ἔτη ὑπομένοντα τὸ πάθος καὶ μὴ λέγειν ὅτι· Κεχρόνικα». Ταῦτα οὖν ἀκούσας ὁ Θεόδωρος μᾶλλον ἐνισχύθη.

141. Ἔπεμπε δὲ αὐτὸν πολλάκις διέρχεσθαι τὰς μονὰς ἐπισκεπτόμενον. Καὶ διελάλησεν ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν λέγων ὅτι· «Ἐγὼ καὶ Θεόδωρος τὴν αὐτὴν δουλείαν τῷ Θεῷ λειτουργοῦμεν· καὶ ἔχει τὴν ἐξουσίαν καὶ αὐτὸς διατάξασθαι ὡς πατήρ. Ὑπακούετε οὖν αὐτῷ ἐν φόβῳ Θεοῦ». Διερχομένου δὲ αὐτοῦ εἰς τὰς μονάς, οἱ ἀδελφοὶ ὁρῶντες αὐτὸν ἠγαλλιῶντο τῷ πνεύματι. Εἶχε γὰρ παρὰ Κυρίου χάριν πολλήν, ὡς προείπαμεν. Ὁ δὲ πατὴρ ἡμῶν Παχώμιος τέλειος κατὰ πάντα ἦν, ἀλλὰ φοβερὸς καὶ πενθήρης, ἀεὶ μνημονεύων τῶν ἐν βασάνοις ψυχῶν, ὡς περὶ τοῦ πλουσίου ἠκούσαμεν[3].

142. Ποτὲ δὲ τοῦ Θεοδώρου εἰς τὴν μονὴν ὄντος, ἤνεγκαν αὐτῷ ἀδελφόν, διαβάλλοντες αὐτὸν ὡς κλέπτην, ὡς ἵνα βάλῃ αὐτὸν ἔξω. Οὐκ ἦν δὲ αὐτὸς ποιήσας τὸ κλέμμα, ἀλλ' ἕτερος ἀνύποπτος καὶ παρὰ ἀνθρώποις πιστὸς λογιζόμενος. Θεωρήσας δὲ ὁ κλέψας ὅτι οὐ μόνον ἐποίησε τὸ πρῶτον ἁμάρτημα, ἀλλὰ καὶ ἄλλου δι' αὐτὸν κινδυνεύοντος ἐπ' αὐτὸν φθάνει ἡ ἁμαρτία, παραλαβὼν Θεόδωρον κατ' ἰδίαν λέγει αὐτῷ· «Ἐγώ εἰμι ὁ τοῦτο ποιήσας». Ἀπεκρίθη αὐτῷ Θεόδωρος λέγων· «Ἐποίησας μὲν τὸ ἓν πλημμέλημα. Ἐπεὶ δὲ ὡμολόγησας εἰς τὸ ἀθῳῶσαι τὸν ἀναίτιον, λέλυταί σου ἡ ἁμαρτία»[4]. Καὶ λοιπὸν καλεῖ

---

1. Πρβλ. Ἰησ. Ναυῆ 6,10. 16. 2. Ἰὼβ 1,21. 3. Πρβλ. Λουκ. 16,23. 4. Πρβλ. Ἡσ. 40,2.

τὸν ἄλλον καὶ λέγει αὐτῷ· «Ἔγνων ὅτι σὺ οὐκ ἐποίησας τοῦτο. Ὅμως κἂν ἔθλιψάν σε οἱ ἀδελφοὶ μὴ ὄντα ὑπεύθυνον, χρεωστεῖς τῷ Κυρίῳ ἐν ἑτέροις σου πταίσμασι. Διὸ εὐχαρίστει αὐτῷ φοβούμενος αὐτόν». Εἶτα λέγει τοῖς ἀδελφοῖς· «Οὐκ ἠνέγκατέ μοι τὸ κρῖμα τοῦτο; Κἀγὼ ἔγνων ὅτι θέλημα Κυρίου ἐστὶ συγχωρῆσαι αὐτῷ καὶ μηκέτι μνημονεύειν. Πάντες γὰρ ἐλέους χρείαν ἔχομεν ὡς ὄντες ἐν ἁμαρτίαις»[1].

143. Ποτὲ δὲ ἀκούσας ὁ Θεόδωρος μέλος τερπνὸν ὡς ψαλλόντων λίαν ἡδὺ καὶ αἰσθητόν, ἐξετάζει περὶ τούτου τὸν ἅγιον Παχώμιον· «Ἀκούεις, ἀββᾶ»; Λέγει αὐτῷ· «Ναί». — «Τί ἐστι;» φησὶν ὁ Θεόδωρος. Καὶ ὁ πατήρ· «Συνέβη τινὰ ψυχὴν καλὴν αἰρομένην εἰς τὸν οὐρανὸν παρελθεῖν ἡμᾶς ἐπάνωθεν καὶ χαρισθῆναι ἡμῖν τέως τὸ ἀκοῦσαι τῶν ψαλλόντων καὶ αἰνούντων τὸν Θεὸν ἔμπροσθεν».

144. Ἐν ἄλλοτε δὲ ἀμφοτέρων καθημένων περὶ ἀδελφὸν ὀχλούμενον ἤδη ἀποθανεῖν, ὤφθη αὐτοῖς παρὰ Κυρίου ὁ τρόπος τῆς ἐξόδου τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος. Καὶ οὐκ εἰρήκασι ταῦτά τινι, μυστήρια τυγχάνοντα. Οἱ συ ντες οὖν μεγάλοι ἀδελφοὶ ᾐσθάνθησαν αὐτοὺς ὡς ἀτενίζοντας πῶς μετὰ θαύματος ἡσύχως ἁγίους ἐθεώρουν παρόντας τινὰς τῇ ὥρᾳ ἐν ᾗ ἀπέδωκε τὴν ψυχὴν ὁ ἀνακείμενος. Ὅταν δὲ ἠναγκάζοντο οἱ τοιοῦτοι παρά τινων ἀδελφῶν, ἐνίοτε μέρος τι ὧν ἔβλεπον κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου ἐξηγοῦντο προβλέποντες τὴν μέλλουσαν ὠφέλειαν. Πολλάκις δὲ ὁ ἅγιος Παχώμιος ἐρωτώμενος λέγειν αὐτοῖς τὰ δεικνύμενα αὐτῷ, ἐδίδασκεν αὐτοὺς μὴ ἀνέχεσθαι ὅλως τοιούτου λογισμοῦ, ὥστε θέλειν τι τῶν ἀοράτων βλέπειν· καὶ γὰρ τὰ ἀόρατα φόβου καὶ θαύματος πλήρη τῷ ἐρευνῶντι ταῦτα.

145. Ἀκούσας δὲ ἄλλος τις ὀνόματι Θεόδωρος, τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας ἀναγνώστης καὶ ἀσκητής, περὶ τοῦ ἀββᾶ Παχωμίου καὶ τῶν ἀδελφῶν, ἐπεθύμησεν αὐτοὺς ἰδεῖν· καὶ ἐμβὰς εἰς πλοῖον ἦλθεν εἰς Θηβαΐδα. Καὶ οὕτως ἀποδεξάμενος αὐτὸν ὁ ἀββᾶς ἐποίησε μεῖναι ἐν οἰκίᾳ παρά τινι ἀρχαίῳ ἀδελφῷ εἰδότι τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἰς παραμυθίαν, ἕως ἂν μάθῃ καὶ τὴν θηβαϊκήν· ᾐρήσατο γὰρ διὰ παντὸς συνεῖναι αὐτοῖς. Ἦν γὰρ εὐλαβὴς καὶ ὑπήκοος ὡς εἷς τῶν προβάτων τοῦ Κυρίου καὶ ὑπὲρ δύναμιν προκόπτων ἐν ἀσκήσει. Περὶ γὰρ ὀρθοδοξίας ἱκανὸς ἦν καὶ περιβόητος, καθότι ἐγγὺς γέγονε τῆς ἀλλομένης πηγῆς εἰς ζωὴν αἰώνιον[2], δηλαδὴ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀθανασίου, ἀφ᾽ οὗ ποτιζόμενος ἔφθασεν εἰς καρποφορίαν τῶν μεγίστων ἀρετῶν. Ἐπὶ γὰρ τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου οὐκ αὐτὸς ἐκάθητο ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ᾽ ὁ λέγων· «Ὅπου εἰσὶ δύο ἢ τρεῖς εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν»[3], ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος[4], ὁ τῆς ἐκκλησίας θεμέλιος, ὁ καὶ θεμελιώσας αὐτὴν ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς πίστεως, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος.

1. Πρβλ. Ρωμ. 3,23. 2. Πρβλ. Ἰω. 4,14. 3. Ματθ. 18,20. 4. Ματθ. 16,16.

146. Οὕτως οὖν τὸν εἰρημένον Θεόδωρον ἰδὼν ὁ ἀββᾶς Παχώμιος καλῶς ἀγωνιζόμενον καὶ ὑπομένοντα, ἠγάπησε πολλά. Καὶ ἐσπούδασε θηβαϊστὶ μαθεῖν αὐτὸν τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ· Καὶ λοιπὸν ἔταξεν αὐτὸν οἰκιακὸν καὶ ἦν ἡ τάξις αὐτοῦ εὐλαβείας πλήρης. Πολλὰ οὖν παρεκάλει αὐτὸν ὁ ὅσιος πατὴρ συμβιβάζων καὶ διδάσκων τὸ πῶς ὀφείλει κυβερνᾶν ἀνθρώπους· «Μέγα γάρ ἐστι τὸ κατόρθωμα τοῦτο, ἵνα, ἐπὰν ἴδῃς τινὰ ἀμελοῦντα τῆς ἰδίας σωτηρίας, νουθετεῖς αὐτὸν κατ' ἰδίαν καὶ διορθοῦσαι. Ἐὰν δὲ ἅπαξ ἀγανακτήσῃ, ἄφες ἕως ὁ Θεὸς κατανύξῃ αὐτόν. Ὥσπερ γὰρ ἐάν τις θέλῃ σκόλοπα ἐξενεγκεῖν ἀπὸ ποδός τινος, περιορύσσοντος αὐτοῦ ἐὰν αἱμορροήσῃ καὶ ὀδυνηθῇ, ἀφίεται, καὶ ἐμπλάστρου μᾶλλον ἀπαλλακτικοῦ ἐπιθέντος ἢ ἑτέρου τινὸς ὁμοίου μεθ' ἡμέρας αὐτομάτως ὁ σκόλοψ ἐξέρχεται· οὕτως δεῖ καὶ ἐπὶ τῶν παθῶν ποιεῖν. Καὶ γὰρ μὴ ὀργιζόμενός τις κερδαίνει ψυχήν· μὴ ἀντιλεγόμενος πάλιν τῇ μακροθυμίᾳ πλέον αἰδεσιμώτερος οὖν καὶ ὠφελιμώτερος ἔσται ὁ διδάσκων οὕτως τὸν θεῖον νόμον τῷ ὑπηκόῳ. Ἐὰν δὲ σφάλμα μέγα ἐστί, δήλωσον ἡμῖν, καὶ ὡς θέλει ὁ ἐλεήμων Θεός, ποιοῦμεν. Ὁμοίως δὲ φρόντιζε τῶν ἀσθενῶν ὡς ἑαυτοῦ, καὶ γίνου ἐγκρατευόμενος καὶ τὸν σταυρὸν φέρων πλεῖον αὐτῶν, ὡς τάξιν ἔχων πατρός. Τοὺς δὲ κανόνας τῶν ἀδελφῶν τήρησον σὺ πρῶτος, ἵνα καὶ αὐτοὶ τηρήσωσι. Καὶ εἴ τι ἕτερον διακρῖναι θέλων μὴ δυνηθῇς, δήλωσον ἡμῖν, καὶ ἑκάστου τῶν ζητουμένων εὑρήσομεν τὴν ἀκρίβειαν». — Καὶ οὕτως ἦν ἑρμηνεύων ὁ Θεόδωρος, ὅτε ἐξηγεῖτο τοῖς ἀδελφοῖς, διὰ τοὺς μὴ ἀκούοντας αἰγυπτιστί. Ἐποίησε δὲ οἰκιακὸς πρὸ τοῦ τελευτῆσαι τὸν ἀββᾶν Παχώμιον ἔτη δεκατρία. Τῆς μὲν οὖν οἰκίας πρωτότοκος μὲν τῶν ἀπὸ Ἀλεξανδρέων οὗτος· καρποφορία δὲ Αὐξώνιος ὁ μέγας καὶ ἕτερος Αὐξώνιος παιδίον καὶ Νέων ὀνόματι· καὶ Ῥωμαίων θεοφόροι Φύρμος καὶ Ῥώμυλος, καὶ Δόμνος Ἀρμένιος, καὶ οἱ λοιποὶ ἅγιοι. Καὶ οἱ μὲν κατέλαβον τὸν ἅγιον ἐν σώματι, ἄλλοι δὲ οὐ κατέλαβον.

147. Ποτὲ δὲ ἀπῆλθεν ὁ πατὴρ ἐν Ταβεννήσει ἕνεκεν ἀναγκαίου πράγματος ψυχῆς. Καὶ ἀσπασάμενος αὐτοὺς ἐκαθέσθη, ὡς ἔθος ἦν αὐτῷ, ἐξηγήσασθαι πᾶσαν τὴν ἀσφάλειαν τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν καὶ τὴν τῶν ἀντικειμένων πανουργίαν. Ἔλεγε δὲ ὅτι· «Δεῖ, φησί, τὸν μονάχὸν μὴ τῇ φαινομένῃ μόνον τοῦ σώματος ἀσκήσει ἀρκεῖσθαι, νηστείᾳ τυχὸν ἢ ἀγρυπνίᾳ ἤ τινι τοιούτῳ, ἀλλ' ὀφείλει ἀγωνίζεσθαι καὶ περὶ λογισμῶν διαφόρων· φιλαρχίας, μίσους τε καὶ καταλαλιᾶς, τύφου καὶ τῶν τοιούτων. Ἐξαιρέτως δὲ σπουδάζειν ὀφείλει τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ἔνοικον ἔχειν. Ὥσπερ γὰρ τὸ πῦρ καθαρίζει πάντα ἰὸν τοῦ σιδήρου καὶ κατασκευάζει τὰ εἴδη λαμπρά, οὕτως ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ ἀναλίσκει πᾶσαν κακίαν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ κατασκευάζει αὐτὸν σκεῦος εἰς τιμὴν[1] εὔχρηστον τῷ Θεῷ καὶ ἔντιμον εἰς πᾶν ἔργον ἀγα-

1. Πρβλ. Β' Τιμ. 2,21.

θόν. Ἡ δὲ τῆς βλασφημίας ὑποβολὴ τοῦ ἐχθροῦ, ἐὰν εὕρῃ τινὰ μὴ νηφάλεον, κἂν ᾖ ἀγαπῶν τὸν Θεόν, ἐὰν μὴ νήψῃ τελείως ἢ ἐξετάσῃ τινὰ ἐπιστήμονα καὶ μάθῃ τὸ πῶς ὀφείλει νικῆσαι αὐτόν, ἀλλὰ παραδέξηται καὶ συμπεισθῇ τῇ καρδίᾳ, δολία οὖσα τοῦτον ἀπολέσει. Πολλοὶ γὰρ οὕτως ἐθανάτωσαν ἑαυτούς, ὁ μὲν ἀπάνωθεν ὕψους ἑαυτὸν ῥίψας ὡς ἐκστατικός, ὁ δὲ μαχαίρᾳ ἑαυτὸν ἀναρρήξας ἀνέπτυξε τὴν κοιλίαν αὐτοῦ καὶ ἀπέθανεν, ἄλλος εἰς πῦρ ἔρριψεν ἑαυτὸν καὶ ὁλόκαυστος γέγονε, καὶ ἄλλοι ἄλλως. Μέγα γὰρ κακὸν τὸ μὴ ἀναγγεῖλαι τοῦτο ταχέως τῷ ἔχοντι γνῶσιν πρὸ τοῦ χρονίσαι τὸ πάθος. Αὕτη δὲ ἡ θεραπεία, ἣν ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ Κύριος διακρίσει πνεύματος· λέγειν ὀφείλομεν ὅτι· «Εἰ, ὅτε τὸν πλησίον λόγῳ ἐλύπουν, συνετρίβετό μου ἡ καρδία, λόγῳ Θεοῦ ἐλεγχομένου μου, καὶ ἐὰν μὴ ταχέως πείσω αὐτόν, οὐκ ἀναπαύομαι· πόσῳ γε μᾶλλον, δαίμονες ἀκάθαρτοι, εἰ λογίσομαι σὺν ὑμῖν τοῖς ἀποστάταις βλασφημίαν εἰς τὸν ποιήσαντά με Θεόν; Ὅμως κἂν ὑποβάλλετέ μοι ταῦτα, οὐχ ἡττῶμαι· οὐ γὰρ ἐμὰ ταῦτά εἰσιν, ἀλλ' ὑμῶν τῶν μελλόντων κολασθῆναι αἰωνίῳ πυρὶ εἰς αἰῶνα αἰῶνος· ἐγὼ δὲ οὐ παύομαι εὐλογῶν καὶ ὑμνῶν καὶ εὐχαριστῶν τῷ ποιήσαντί με ἐκ μὴ ὄντα Κυρίῳ Θεῷ μου καὶ διατηροῦντί με ἀπὸ τῆς ἐπιβουλῆς ὑμῶν· ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν[1]· Κύριος γὰρ ἐμοὶ βοηθὸς[2] καὶ οὐ παύσομαι ὑμῶν καταρώμενος· ἐπικατάρατοι γάρ ἐστε ἀπὸ Κυρίου Θεοῦ παντοκράτορος». Καὶ οὕτως μετὰ πίστεως ἡμῶν σφραγιζομένων, ἐκλείπει τοῦτο ὡσεὶ καπνός».

148. «Περὶ δὲ τῆς αἰτίας ἧς ἦλθον ὧδε πρὸς ὑμᾶς, τὸ ζητούμενον εὑρέθη ἐν ὀστρακίνῳ κάδῳ», αἰνιγματωδῶς λαλῶν περὶ σφάλματος ψυχῆς ἄλλου. Λαλοῦντος οὖν τοῦ ἀββᾶ Παχωμίου, ἦν τις ἀδελφός, Ἠλίας λεγόμενος, ἁπλοῦς τῇ καρδίᾳ· πρὸ ὥρας ἀναλέξας σῦκα ἔκρυψεν ἐν ὀστρακίνῳ κάδῳ, ὅπως μετὰ τὴν νηστείαν φάγῃ αὐτά. Καὶ ἀκούσας περὶ τούτου, εὐθὺς ἀπῆλθε καὶ ἤνεγκε τὸν κάδον ἐκεῖνον ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν καὶ λέγει τῷ πατρί· «Λέγω σοι, ἀββᾶ, εἰ μὴ ταῦτα ἦν, οὐκ ἤρχου ἐνταῦθα». Καὶ ἐθαύμασε καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἀδελφοὶ πάντες· οὐ γὰρ περὶ αὐτοῦ ἔλεγε μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ ἄλλων πραγμάτων. Εἶτα λέγει αὐτοῖς ὁ πατήρ· «Οὐχ ὅτε ἡμεῖς θέλομεν εἰδέναι τι τῶν κρυπτῶν βλέπομεν, ἀλλ' ὅτε ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ διὰ σωτηρίαν ψυχῶν ἀποκαλύψαι βούλεται. Λέγω δὲ περὶ τοῦ ἐλαχίστου τούτου ὅτι οὐκ ᾔδειν οὔτε ἤκουσα παρά τινος· ἀλλ' ὁ Κύριος, θέλων τὸν ἀδελφὸν τοῦτον μὴ κυριευθῆναι ὑπὸ βρωμάτων, ἀπεκάλυψεν ἡμῖν πρὸς διόρθωσιν αὐτοῦ». Ἔσπευδε δὲ ὁ σεβάσμιος γέρων ἀνακάμψαι εἰς Παβῶ· ἀναστὰς δὲ μετὰ τῶν ἀδελφῶν ηὔξατο, καὶ ἀπῆλθε μὴ γευσάμενος.

149. Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ῥηθείσῃ μονῇ Παβῶ ἀδελφοὶ ἀρχαῖοι, ἁγνοὶ

1. Πρβλ. Ματθ. 7,23. 2. Πρβλ. Ψαλμ. 117,7.

μὲν τῷ σώματι, γογγύζοντες δὲ πολλάκις διὰ τὸ μὴ ἐκ πίστεως ἀκούειν τὰ τοῦ πατρὸς λόγια. Ἐπεὶ δὲ ὁ μέγας πατὴρ ἄνθρωπος ἦν τοῦ Θεοῦ μακρόθυμος καὶ ἀγαπητικὸς καὶ φιλόψυχος, μάλιστα εἰς οὓς ἐκοπίασεν ἐν νουθεσίᾳ καὶ παρακλήσει χρόνον ἱκανόν, οὐκ ἠθέλησε παραβλέπειν αὐτούς, ἀλλ' ἔδωκεν ἑαυτὸν πενθεῖν πρὸς Κύριον ὑπὲρ αὐτῶν, ταπεινῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν νηστείᾳ καὶ ἀγρυπνίᾳ ἄχρι τεσσαράκοντα ἡμέρας, ἄτροφος διατελῶν τὰς ἓξ ἡμέρας. Ἐγένετο δὲ τὸ σῶμα αὐτοῦ λεπτὸν σφόδρα καὶ ἄτονον. Ἰδὼν οὖν ὁ Κύριος τὸν κόπον αὐτοῦ, εἰσήκουσεν αὐτοῦ. Καὶ ἔλαβεν ἕκαστος αἴσθησιν τοῦ ἰαθῆναι ἀπὸ τοῦ ἰδίου σφάλματος· καὶ διορθωσάμενοι κατὰ δύναμιν, οὕτως ἐκοιμήθησαν.

150. Ἦν δέ τις ἄλλος ἀδελφὸς ζέων καὶ δυνατὸς τῷ πνεύματι, ζηλῶν τὴν ὑπομονὴν τοῦ πατρός. Αὐτὸν οὖν ποτε εὐχόμενον ἔκρουσε σκορπίος εἰς τὸν πόδα. Καὶ ἐπιθεὶς τὸν δεδηγμένον πόδα ἐπὶ τὸν σκορπίον, ηὔξατο λέγων· «Εἰ ὁ Θεός με οὐκ ἰᾶται, τίς με ἰάσεται»; Καὶ δοκιμάζων ἑαυτὸν εἰ ὑπομένει, ἤρχετο ἡ ὀδύνη τοῦ ἰοῦ ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ βασανίζουσα αὐτόν, καὶ παρ' ὀλίγον ἔμελλε καὶ τὸ πνεῦμα ἀποδοῦναι. Οὕτως οὖν καρτερῶν ἐνίκησε τὴν ὀδύνην ἕως τῆς συνάξεως.

151. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν ἔλεγεν ὁ ἀββᾶς Παχώμιος τοῖς ἀδελφοῖς, ὡς ὅραμα διηγούμενος· «Εἶδόν ποτε μέγαν οἶκον ἔχοντα στύλους πολλοὺς τεταγμένους ἐν αὐτῷ, εἰς ὃν ὑπῆρχον πολλοὶ ἄνθρωποι ἐν τῷ τόπῳ καὶ μὴ βλέποντες ποῦ ἀπέλθωσι, καί τινας αὐτῶν κυκλεύοντας τοὺς στύλους, καὶ νομίζοντας πολλὴν ὁδὸν ἠνυκέναι ὅπως ἔλθωσιν εἰς τὸ φῶς. Καὶ φωνὴ πανταχόθεν ἠκούετο λέγουσα· «Ἰδοὺ τὸ φῶς ὧδέ ἐστι». Καὶ ἀνέκαμψαν ὡς ἵνα εὕρωσιν αὐτό. Εἶτα πάλιν φωνῆς γεναμένης, ἀνακάμπτουσι πάλιν· καὶ ἦν πολλὴ ταλαιπωρία ἐκεῖσε. Ὕστερον δὲ ὁρῶ λύχνον προπορευόμενον πολλῶν τινων. Τέσσαρες δὲ ἐξ αὐτῶν ἔβλεπον αὐτόν· καὶ πάντες ἀκολουθοῦντες αὐτοῖς, ἕκαστος κρατῶν τὸν ὦμον τοῦ πλησίον αὐτοῦ, ἵνα μὴ πλανηθῇ ἐν τῷ σκότει. Ἐὰν οὖν ἐξ αὐτῶν τις ἀπέλυε τὸν ἔμπροσθεν, σὺν τοῖς ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ ἐπλανᾶτο. Ἐπιγνοὺς οὖν ἐγὼ δύο τινὰς ἀπολύσαντας τοῦ μὴ κρατεῖν, ἔκραζον αὐτοῖς· «Κρατήσατε μὴ ἑαυτοὺς ἀπολέσητε». Ἄλλους δὲ εἶδον, τοῦ λύχνου ὁδηγοῦντος αὐτοῖς, ὅτι ἀνέβησαν οἱ ἀκολουθοῦντες διὰ θυρίδος εἰς τὸ φῶς». Τοῦτο εἰπὼν ὁ πατήρ, εἴρηκέ τισι πάλιν κατ' ἰδίαν, ἅτινα καὶ παρ' αὐτῶν ἠκούσαμεν μετὰ χρόνον πολύν. Καὶ τὴν σύγκρισιν εἶπον ἡμῖν ὅτι· Ὁ σκοτεινὸς οἶκός ἐστιν ὁ κόσμος οὗτος διὰ τὴν πλάνην τῶν ἀνθρώπων, ἑκάστης αἱρέσεως δοκούσης ἔχειν τὴν εὐθεῖαν ὁδόν· ὁ δὲ λύχνος ἐστὶν ἡ πίστις τοῦ Χριστοῦ ἡ σῴζουσα τοὺς πιστεύοντας καὶ ἄγουσα εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· οἱ δὲ τέσσαρες οἱ ὁδηγοῦντες πρὸς αὐτήν, οἱ τέσσαρες εὐαγγελισταί.

152. Θεόδωρος δέ, καθὼς προειρήκαμεν, ταχθεὶς ἦν παρακλήτωρ τῶν ἀδελφῶν. Καὶ μετὰ παρέλευσιν ἑπτὰ ἐτῶν, ἐγένετο αὐτῷ

ἀγὼν μέγας παρὰ Κυρίου εἰς δοκιμήν. Καὶ γὰρ ἀρχαῖοι πατέρες καὶ ἡγούμενοι μοναχῶν συναχθέντες ἐπὶ τὸ αὐτό, τοῦ πατρὸς ἡμῶν κακωθέντος, εἶπον: «Μή ποτε ὁ Κύριος ἐπισκέψεται τὸν πατέρα ἡμῶν καὶ γενώμεθα ὀρφανοί». Εἶπαν δὲ Θεοδώρῳ· «Ἐπειδὴ οὐδεὶς ἡμῶν πᾶσαν τὴν ἀναστροφὴν ἐπίσταται ὡς σύ, πεισθεὶς ὁμολόγησον ἡμῖν ὅτι, ἐὰν γένηται τοῦτο καὶ παρέλθῃ ὁ πατήρ, οὐ παραβλέπομαι ὑμᾶς, ἀλλ' ἵνα σταθῇς διάδοχος αὐτοῦ, μή πως διασκορπισθῶσιν οἱ ἀδελφοί». Αὐτὸς δὲ παραιτούμενος καὶ μὴ συγχωρηθείς, ὀχλούμενος ὑπ' αὐτῶν, ἔδωκεν αὐτοῖς λόγον. Ἀκούσας οὖν τοῦτο ὁ ἅγιος γέρων Παχώμιος καὶ μὴ ἀρεσθείς, ἐκάλεσε πάντας τοὺς ἡγουμένους τῶν μοναχῶν, Σοῦρον, Ψενθαήσιον, Παφνούτιον, Κορνήλιον, καὶ αὐτὸν δὴ τὸν Θεόδωρον. Καὶ λέγει αὐτοῖς· «Ἕκαστος ὑμῶν εἴπῃ τὸ ὑστέρημα αὐτοῦ καὶ τὸν λογισμόν. Ἐγὼ τὸ ἐμὸν πρῶτον λέξω· ἀμελῶ τῶν ἀδελφῶν ἐπισκέπτεσθαι καὶ παραμυθεῖσθαι αὐτοὺς διὰ τὸ εἶναί με ἔξω εἰς τὴν νῆσον, καὶ ἐργαζόμενος τὸν ἀγρὸν διὰ τὴν τροφὴν τῶν ἀδελφῶν, προφάσει τοῦ λιμὸν γενέσθαι τὰ νῦν. Εἰπὲ οὖν καὶ σύ, Θεόδωρε, τὸ σόν». Καὶ λέγει· «Ἐγὼ ἐποίησα ἔτη ἑπτὰ ὑπὸ σοῦ πεμπόμενος εἰς τὰς μονὰς ἐπισκέπτεσθαι καὶ διατάσσειν πάντα ὥσπερ σύ· καὶ οὐδέποτε τοῦτο ἀνέβη εἰς τὴν καρδίαν μου, ὅτι ἴσος μετὰ τῶν ἀδελφῶν τῇ τάξει εἰμὶ ἐγώ, ἀλλ' ἐσχατώτερος. Νῦν δὲ ὀχλοῦμαι τούτῳ τῷ λογισμῷ καὶ οὔπω ἠδυνήθην νικῆσαι». Λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Παχώμιος· «Καλῶς· οὐκέτι ἔχεις ἐξουσίαν οὐδενός. Ἀναχώρησον σεαυτὸν πού ποτε καὶ δεήθητι τοῦ Θεοῦ · ἴσως συγχωρήσει σοι». Καὶ οὕτως ἀνέστη λυπούμενος σφόδρα καὶ ἀπῆλθεν εἰς κελλίον ἥσυχον πενθεῖν ἑαυτὸν μετὰ κλαυθμοῦ καὶ ὀδύνης πολλῆς, φοβούμενος μὴ ὁ Θεὸς ἀποστρέψῃ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ[1], ὅτι ἐλύπησε τὸν δοῦλον αὐτοῦ, ἐπειδὴ εἶχεν αὐτὸν τέλειον καὶ ἀήττητον.

153. Ἐποίησε δὲ δύο ἔτη ἐν τῇ ἐπιτιμίᾳ, τῶν μεγάλων ἀδελφῶν πολλάκις παραμυθουμένων αὐτόν· καὶ γὰρ οὐκ ἦν ἁμάρτημα τὸ γενόμενον, ἀλλὰ μόνον φρονῆσαι αὐτὸν ὅτι· «Κἀγὼ μετ' αὐτῶν ἴσος εἰμί». Θέλων δὲ αὐτὸν ὁ μέγας τέλειον καταστῆσαι καὶ ἀφίλαρχον παντελῶς, τούτου ἕνεκα ἐπετίμησεν αὐτὸν καὶ ἀφώρισε. Πρὸ δὲ τοῦ ἀναχωρῆσαι εἶπεν αὐτῷ Θεόδωρος ὅτι· «Ἔχω τι ἀπαλλάξαι ἐν Μονχοσί. Πέμψον με, καὶ ταχέως ἔρχομαι». Καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν μόνον. Καὶ πορευόμενος ἔκλαιε λέγων· «Κύριε, ἆρα μετάνοιαν ἔτι ἔχω»; Καὶ φθάσας εἰς τὸ πορθμεῖον Χηνοβοσκείων, ἀνέβη. Ἦσαν δὲ δύο γέροντες ἐν τῷ πλοίῳ. Καὶ ὁ εἷς ἤρξατο ἐγκωμιάζειν αὐτὸν λέγων τῷ ἄλλῳ· «Μακάριος οὗτος ὁ μοναχός». Εἶτα λέγει ὁ ἄλλος· «Τί τὸν ταλαίπωρον μακαρίζεις; Οὔπω ὅλως ἔφθασεν εἰς τὸ μέτρον τοῦ μαργουνίου». Καὶ λέγει· «Τί ἐστι τὸ μέτρον αὐτοῦ»; Ἄρχεται οὖν λέγειν παραβολήν· «Γεωργός τις ἦν σκληρός. Οὐ προσεκαρτέρησε δέ τις

1. Πρβλ. Ψαλμ. 26,9.

μετ' αὐτοῦ ἐνιαυτὸν ὅλον. Ἐγερθεὶς δέ τις πορεύεται πρὸς αὐτόν, λέγων· «Ἐγὼ ἐργάζομαι μετὰ σοῦ». Λέγει αὐτῷ· «Καλῶς». Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ποτίζειν εἶπεν· «Ὑδραγωγήσωμεν νυκτὸς ποτίζειν τὸν ἀγρὸν καὶ μὴ ἡμέρας». Ἀποκρίνεται οὖν ἐκεῖνος καὶ λέγει· «Σοφία ἐστὶ τοῦτο, ἵνα μή τις πίῃ μήτε κτῆνος μήτε ἄνθρωπος μήτε ἄλλο τι ἐκ τοῦ ὑδραγωγοῦ ἡμῶν». Ὅτε δὲ ἤμελλεν ἀροτριᾶν, λέγει αὐτῷ· «Τὸν ἀγρὸν ἡμῶν οὕτως σπείρωμεν· αὔλακα σῖτον, καὶ αὔλακα κριθήν, καὶ ἕτερον ἄρακα, ὡσαύτως καὶ τὰ λοιπὰ οὕτως». Καὶ εἶπεν ἐκεῖνος· «Ἡ σύνεσις αὕτη μείζων τῆς προτέρας ἐστίν· ὁ γὰρ σπόρος ἡμῶν ὡραῖος εὑρίσκεται ὡς ἀπὸ ποικίλων ἀνθῶν». Ἀλλὰ καὶ ὁ χόρτος χωρὶς σπέρματος...· λέγει αὐτῷ· «Ἄγωμεν θερίσαι». Καὶ ἀπεκρίθη· «Ἄγωμεν». Ἦν δὲ ἀκμὴν χλωρόν. Καὶ λέγει· «Μέγα κέρδος ἐστὶ τοῦτο τοῦ ἀχύρου· εὑρίσκεται χλωρὸν καὶ καλόν». Καὶ μετὰ τὸ ἀλοῆσαι λέγει αὐτῷ· «Ἔνεγκε τὸ μαργούνιον, καὶ μέτρῳ μεταφέρομεν αὐτό». Καὶ λέγει· «Τοῦτο φρονιμώτερον τῶν ἄλλων· καὶ τὸ ἄχυρον συντηρεῖται καὶ ἡ ποσότης γνωρίζεται». Καὶ μετὰ τὸ δοκιμάσαι αὐτὸν ἐν πᾶσι τούτοις καὶ εὑρεῖν αὐτὸν ὑπήκοον καὶ ἀδιάκριτον, λέγει αὐτῷ· «Σὺ οὐκέτι γίνῃ μισθωτός, ἀλλὰ υἱὸς καὶ κληρονόμος». Τοιγαροῦν ἐὰν καὶ οὗτος ὁ μοναχὸς μετρήσῃ τὸ μαργούνιον, δύναται τυχεῖν τοῦ μακαρισμοῦ».

154. Λέγει δὲ αὐτῷ ὁ ἕτερος γέρων· «Ἐπειδὴ τὴν παραβολὴν εἶπας, εἰπὲ καὶ τὴν σύγκρισιν». Εἶτα ἀποκρίνεται ἐκεῖνος· «Ὁ γεωργός ἐστιν ὁ Θεός· ὅτι δὲ ἦν σκληρός, διότι τὸν σταυρὸν ἐντέλλεται βαστάζειν[1] καὶ μὴ ἔχειν θέλημα καρδίας τὸν θέλοντα δουλεύειν αὐτόν. Παχώμιος γὰρ ὁ τούτου πατήρ, ὑπακούσας αὐτῷ κατὰ πάντα, ἐγένετο εὐάρεστος ἐνώπιον αὐτοῦ[2]. Ἐὰν δὲ καὶ οὗτος ὑπομένῃ καθ' ὁμοιότητα αὐτοῦ, ἔσται κληρονόμος καὶ οὗτος». Ἀκούων δὲ ταῦτα Θεόδωρος ἀπηνεοῦτο, θαυμάζων τὰ λεγόμενα καὶ τοὺς λέγοντας. Καὶ ἐκβὰς τοῦ πλοίου οὐκέτι ἑώρακεν αὐτούς· ἦσαν γὰρ ἄγγελοι παρὰ Θεοῦ πεμφθέντες αὐτῷ εἰς διόρθωσιν αὐτοῦ, παραμυθίαν δὲ τοῦ ἀββᾶ Παχωμίου μαρτυροῦντος τοῦτο μετὰ ταῦτα. Ἕως δὲ ἀνέκαμψεν εἰς τὴν μονὴν Παβώ, διελογίζετο τὰ ἀκουσθέντα αὐτῷ παρὰ Θεοῦ. Ἐλυπεῖτο δὲ οὐχ ὅτι ἐκωλύθη τῆς διακονίας, ἀλλ' ὅτι ὅλως ἐδέξατο λογισμὸν τοιοῦτον, μάλιστα ὅτι ἦν ἀκούσας τοῦ ἀββᾶ Παχωμίου λέγοντος ὅτι· «Ὥσπερ νεκρὸς ἄλλοις νεκροῖς οὐ λέγει· «Κεφαλὴ ὑμῶν εἰμι», οὕτως ὀφείλει διακεῖσθαι ὁ προέχων τινῶν. Καὶ γὰρ κἀγὼ οὕτως ἔχω, ὡς οὐδέποτε ἐλογισάμην ὅτι πατήρ εἰμι[3] τῶν ἀδελφῶν, ἀλλ' αὐτός ἐστι μόνος ὁ Θεὸς πατὴρ καὶ δεσπότης πάντων ἡμῶν».

155. Μετὰ ταῦτα οὖν Ζακχαῖός τις, ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἐνάρετος, ἐπιστεύθη ἐν Ταβεννήσει τὴν οἰκονομίαν τῶν ἀδελφῶν. Καὶ ᾐτήσατο Θεόδωρον παρὰ τοῦ ἀββᾶ Παχωμίου, λέγων· «Οἱ ὀφθαλμοὶ Θεοδώ-

1. Πρβλ. Λουκ. 14,27. 2. Πρβλ. Γεν. 17,1. 3. Πρβλ. Ματθ. 23,9.

ρου ἐβλάβησαν ἀπὸ τοῦ πολλὰ κλαίειν. Θέλεις λάβω αὐτὸν μετ᾽ ἐμοῦ ἐν τῷ πλοίῳ εἰς Ἀλεξάνδρειαν»; Λέγει αὐτῷ· «Λάβε καὶ ἐν τῷ πλοίῳ καὶ πανταχοῦ». Καὶ ἀπῆλθε σὺν αὐτῷ ἐπιτραπεὶς παρὰ τοῦ μεγάλου πατρός. Καὶ ἦν ὡς νεόφυτος χθὲς γενόμενος μοναχός, ταπεινοφροσύνῃ πολλῇ καὶ πραότητι προσανέχων. Μετὰ ταῦτα οὖν ὡμολόγησεν ὁ ἅγιος Παχώμιος περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἐχαρίσατο αὐτῷ ὁ Κύριος τὴν προτέραν αὐτοῦ προκοπὴν ἑπταπλασίονα.

156. Ἦν δὲ καὶ αὐτὸς ταπεινὸς ὁ πατὴρ ἡμῶν Παχώμιος ὑποτασσόμενος πλεῖον πάντων τῶν οἰκιακῶν. Ἵστατο δὲ τῇ ὥρᾳ τῆς κατηχήσεως μετὰ τῶν ἀδελφῶν, ἀκούων ὡς εἷς ἐξ αὐτῶν. Τὰ δὲ λεβιτονάρια αὐτοῦ ἐν τῷ κελλίῳ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ἦν τοῦ οἰκονόμου· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, οὐκ εἶχεν ἐξουσίαν ἑαυτῷ λαβεῖν χρείαν τινὰ τοῦ σώματος, εἰ μὴ παρὰ τοῦ οἰκονόμου. Πλεῖον γὰρ τῶν αἰωνίων βασάνων ηὐλαβεῖτο μὴ ἀποξενωθῆναι τῆς ταπεινώσεως καὶ τῆς γλυκύτητος τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

157. Ἐν μιᾷ οὖν ἐξερχομένων τῶν ἀδελφῶν τοῦ φαγεῖν καὶ λαμβανόντων ἔμπροσθεν τῆς θύρας τὸ λεγόμενον κορσελήνιον, ὡς ἔθος ἦν τῶν ἐκεῖ, ἦλθε καὶ ὁ πατὴρ καὶ ἔλαβε τὸ μέρος αὐτοῦ. Καὶ ἀναχωρήσας εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος ὁ Ἀλεξανδρεύς. Καὶ ἐλθόντων αὐτῶν ἔνθα ἦν καθήμενος, ἠρώτησεν αὐτὸν λέγων· «Ἤκουσα περὶ Κορνηλίου ὅτι ἐγκρατής ἐστι σφόδρα, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ συνάξει μὴ ἀφιέναι τὴν διάνοιαν αὐτοῦ μετεωρίζεσθαι. Κἀγὼ οὖν ταύτῃ τῇ ὥρᾳ δοκιμάσας μετὰ πολλῆς τῆς νήψεως, μόλις ἴσχυσα ποιῆσαι τρεῖς εὐχὰς κατέχων μου τὸν λογισμόν. Εἰπὲ οὖν μοι· Πῶς δύναμαι ἀκούων λόγους Θεοῦ καὶ εὐχόμενος μὴ μετέωρον ἔχειν τὸν νοῦν»; Καὶ λέγει αὐτῷ παραβολήν· «Δοῦλος κατὰ σάρκα ὁρῶν ἐλεύθερον θέλει καὶ αὐτὸς εἶναι ἐλεύθερος· κἂν ᾖ πτωχός, ἄρχων θέλει καὶ αὐτὸς εἶναι· καὶ ὁ ἄρχων, βασιλεύς. Καὶ Κορνήλιος, ὡς πολλὰ ἀγωνισάμενος, παρὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἐκτήσατο ὅπερ ἔχει. Καὶ σὺ καμὼν ὁμοίως πίστευε καὶ λήψῃ πρὸς τὴν ἀξίαν».

158. Μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν νεκροῦ σκήνωμα ἐξεφέρετο ἐν τῇ ὁδῷ. Καὶ ἀπαντήσας αὐτῷ ὁ μέγας πατὴρ ἡμῶν Παχώμιος ὁρᾷ δύο ἀγγέλους ἀκολουθοῦντας τῷ νεκρῷ ὀπίσω τοῦ κραββάτου. Καὶ λογισάμενος περὶ αὐτῶν παρεκάλεσε τὸν Θεὸν ἀποκαλύψαι αὐτῷ τὸ γεγονός. Καὶ ἦλθον οἱ δύο ἄγγελοι πρὸς αὐτόν· καὶ εἶπεν αὐτοῖς· «Διὰ τί ὑμεῖς ἄγγελοι ὄντες ἀκολουθεῖτε τῷ νεκρῷ»; Καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ ἄγγελοι· «Ὁ εἷς ἡμῶν τῆς τετράδος ἐστὶ καὶ ὁ ἕτερος τῆς παρασκευῆς. Καὶ ἐπειδὴ ἕως οὗ ἐτελεύτησεν ἡ ψυχὴ αὕτη οὐ παρέλιπε νηστεύουσα τετράδα καὶ παρασκευήν, κατὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς παρηκολουθήσαμεν τῷ σκηνώματι αὐτῆς, ὅτι ἕως θανάτου ἐφύλαξε τὴν νηστείαν· κατὰ τοῦτο οὖν καὶ ἡμεῖς ἐδοξάσαμεν αὐτὴν ἀγωνισαμένην ἐν Κυρίῳ».

159. Δίκαιον δὲ ἡγησάμεθα εἶναι πρὸς ὠφέλειαν δεῖξαι ἐν ὀλίγῳ τὸ κατὰ πάντα συμβουλευτικὸν τοῦ μεγάλου πατρός. Καὶ τὰ μὲν ἐν τῇ

διατάξει τοῦ ἀγγέλου[1], τὰ δὲ ἐξ ἐπερωτήσεως ἁγίων ἀνδρῶν, τὰ δὲ ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν, πάντα ἦν πράττων καὶ μὴ οἰόμενος εἰς ἑαυτὸν φρονεῖν τι. Οὐχ ὡς μὴ γινώσκων δὲ τὰ τοῦ πνεύματος τοῦτο ἔπραττεν, ἀλλὰ μιμούμενος καὶ ἐν τούτῳ τοὺς πρὶν πατέρας καὶ διδασκάλους καὶ αὐτὸν τὸν ἀπόστολον Παῦλον. Φαίνεται γὰρ καὶ αὐτὸς μετὰ τὴν τοσαύτην γνῶσιν καὶ ἀποκάλυψιν τοῦ Θεοῦ περὶ τῆς διδαχῆς καὶ τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ ἀνατιθέμενος τοῖς περὶ Ἰάκωβον· λέγει γὰρ ταπεινοφρονῶν· Καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον ὃ κηρύσσω, μή πως εἰς κενὸν τρέχω ἢ ἔδραμον»[2].

160. Παρεγένετό ποτε ὁ μέγας Μακάριος πρὸς τὸν πατέρα ἡμῶν· καὶ λέγει αὐτῷ Παχώμιος ὅτι· «Εἰσὶν ἀδελφοὶ ὧδε μεθ' ἡμῶν ἀτάκτως περιπατοῦντες. Καλόν ἐστι παιδεῦσαι αὐτούς»; Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ μέγας Μακάριος· «Παίδευσον καὶ κρῖνον δικαίως τοὺς ὑπὸ σέ, ἔξω δὲ μὴ κρίνῃς τινά. Γέγραπται γάρ· Οὐχὶ τοὺς ἔσω ὑμεῖς κρίνετε; τοὺς δὲ ἔξω ὁ Θεὸς κρινεῖ»[3].

161. Ἐπεὶ δὲ ἡ φήμη τοῦ μεγάλου Παχωμίου ἔφθασεν ἕως εἰς μακράν, καὶ πολλοῖς ὑπόθεσις γέγονε σωτηρίας. Πολλοὶ δὲ περὶ αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους ἀντέβαλον, τινὲς μὲν ὡς ἡ ἀλήθεια ἔχει ἐπαινοῦντες αὐτόν, τινὲς δὲ καὶ ὑπὲρ τὰ μέτρα ἐγκωμιάζοντες. Καὶ μεταξὺ αὐτῶν γέγονεν ἀμφιβολία τὸ εἶναι καὶ λέγεσθαι αὐτὸν διορατικόν. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ οὖν Λατῶν παρόντων ἐπισκόπων καὶ μοναχῶν, ἦλθε καὶ ὁ πατὴρ ἐκεῖ μετά τινων ἀρχαίων ἀδελφῶν κληθεὶς παρ' αὐτῶν γυμνάσασθαι περὶ τοῦ πράγματος τούτου. Καὶ βλέπων τοὺς περὶ αὐτὸν φιλονεικοῦντας, ἐσιώπησε. Καὶ λοιπὸν ἐρωτώμενος παρὰ τῶν ἐπισκόπων Φίλωνος καὶ Ἐμώη τοῦ ἀπολογήσασθαι, λέγει αὐτοῖς· «Οὐ σὺν ἐμοὶ ἦτε ἐν τῷ μοναστηρίῳ μοναχοὶ πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς ὑμῶν; Οὐκ οἴδατέ με τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι ὡς καὶ ὑμεῖς ἀγαπῶντα τὸν Θεὸν καὶ φροντίζοντα τῶν ἀδελφῶν; Ὅτε Μωϋσῆς ὁ τοῦ μαγδόλου λεγόμενος ἐδαιμονίσθη καὶ ὑπὸ δαιμόνων θανατωθῆναι ἔμελλεν, οὐκ ἔγνωτε πῶς δι' ἐμοῦ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐβοήθησεν αὐτῷ; ἵνα μὴ εἴπω ἄλλο». Ἀποκρίνονται αὐτῷ ὅτι· «Ὁμολογοῦμέν σε ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ εἶναι, καὶ γινώσκομεν ὅτι ἔβλεπες τοὺς δαίμονας, πολεμῶν αὐτοὺς ἀποστῆναι τῶν ψυχῶν. Πλήν, ἐπειδὴ ἀγὼν μέγας περὶ τὸ διορατικόν ἐστιν, ἀπολόγησαι περὶ αὐτοῦ· καὶ πείσομεν ἡμεῖς τοὺς ἀντιλέγοντας καὶ γογγύζοντας».

162. Καὶ λέγει αὐτοῖς· «Οὐκ ἠκούσατέ μου πολλάκις λέγοντος ὅτι ἤμην παιδίον μὴ εἰδὸς τί ἐστι Θεὸς καὶ ὅτι ἐξ ἑλλήνων ἤμην γονέων; Τί οὖν ἐχαρίσατό μοι τὸ χριστιανὸν γενέσθαι; οὐκ αὐτὸς ὁ φιλάνθρωπος Θεός, ὁ καὶ μετὰ ταῦτα δοὺς βοήθειαν εἰς τὸ ὁδηγεῖν καὶ φροντίζειν πολλῶν ψυχῶν μοναχῶν πρὸς σωτηρίαν; Πολλάκις κατ' ἰδίαν εὑρίσκονται δύο ἢ ἕνδεκα καὶ μετὰ πολλοῦ κόπου κυβερνῶσιν

1. Πρβλ. Πράξ. 7,53. 2. Γαλ. 2,2. 3. Α' Κορ. 5,12-13.

ἐν φόβῳ Θεοῦ ἀλλήλους. Ἡμεῖς δὲ τοσοῦτον πλῆθος ὄντες ἐννέα μοναστηρίων οἱ νύκτα καὶ ἡμέραν σπουδάζοντες τηρῆσαι τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς ἀμέμπτους διὰ τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ, οὐ πρόδηλον ὅτι ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ διοικούμεθα καὶ κυβερνώμεθα, καὶ γινώσκειν τὰς πανουργίας τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων ὡς καὶ αὐτοὶ ὁμολογεῖτε; Ἐχαρίσατο δὲ ἡμῖν καὶ τοῦτο, οὐ δι' ἑαυτοὺς ἀλλὰ διὰ τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὅτι οὕτως βούλεται ὁ Κύριος, γνῶναι ἡμᾶς, τίς ὁ πορευόμενος καλῶς καὶ τίς ὁ ἐν ὑποκρίσει ὢν μοναχός. Ἀφῶμεν δὲ πρόλογον τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ· οἱ κατὰ κόσμον φρόνιμοι καὶ νοήμονες, ἐὰν ποιήσωσιν ὀλίγας ἡμέρας ἐν μέσῳ ἀνθρώπων, ἑνὸς ἑκάστου διακρίνοντες οὐκ ἐπιγινώσκουσι τὴν διάθεσιν τῶν ἀνθρώπων; Ὁ δὲ ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος Κύριος, ὁ τὸ ἴδιον αἷμα δι' ἡμᾶς ἐκχέας, ἐὰν ἴδῃ τινὰ ἐξ ὅλης καρδίας μὴ θέλοντα τὴν ἀπώλειαν τοῦ πλησίον ἀλλὰ μᾶλλον πολλῶν ψυχῶν σωτηρίαν, οὐ χαρίζεται αὐτῷ χάρισμα διακρίσεως, τὸ πῶς σώσει αὐτοὺς ἀμέμπτους ἤτοι διακρίσει πνεύματος ἁγίου ἤτοι ὀπτασίᾳ καὶ ἀποκαλύψει, ὅτε βούλεται ὁ Κύριος; Μὴ γὰρ ὅτε βουλόμεθα, βλέπομεν τὰ πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν, ἀλλ' ὅταν θελήσῃ ὁ πᾶσαν κυβέρνησιν τῆς κτίσεως ἔχων. Ἄνθρωπος γὰρ καθ' ἑαυτὸν ματαιότητι ὡμοιώθη[1]· γενόμενος δὲ ὑπὸ Θεὸν γνησίως, οὐκέτι ματαιότης ἐστίν, ἀλλὰ ναὸς Θεοῦ, καθὼς λέγει αὐτός· «Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω»[2] οὐ πᾶσιν, ἀλλὰ μόνοις τοῖς ἁγίοις τοῖς ποιήσασι τὸ θέλημα αὐτοῦ λέγει· ὡς καὶ ἐν ὑμῖν καὶ τοῖς καθ' ὑμᾶς πᾶσιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν ἐμοὶ Παχωμίῳ, ἐὰν ποιήσω τὸ θέλημα αὐτοῦ».

163. Ταῦτα οὖν ἀκούσαντες ἐθαύμασαν τὴν παρρησίαν καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην τοῦ ἀνδρός. Καί τινες ἐξ αὐτῶν ἐξ ἐνεργείας τοῦ ἐχθροῦ φθονήσαντες, τῷ λόγῳ μὴ πεισθέντες, ἤθελον ἀποκτεῖναι αὐτόν. Ἦλθε γάρ τις ἐνεργούμενος ὑπὸ δαίμονος, ἔχων μάχαιραν τοῦ σφάξαι αὐτόν· ἀλλὰ διὰ τῶν συνόντων αὐτῷ ἀδελφῶν ἔσωσεν αὐτὸν ὁ Κύριος· καὶ διασωθεὶς τῇ χάριτι τοῦ Κυρίου, ἦλθε μετὰ τῶν ἀδελφῶν εἰς τὴν μονὴν αὐτῶν τὴν ἐσχάτην τὴν λεγομένην Παχνοῦν, οὖσαν ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῆς αὐτῆς πόλεως.

164. Μετὰ τὸ ἐξελθεῖν τὸ πλοῖον ἀπὸ Ἀλεξανδρείας—δύο γὰρ μόνα ἦσαν ὅλα τοῦ κοινοβίου, τὸ μὲν ἓν εἰς τὸ πωλῆσαι τὰ ψιαθία διὰ τὴν τροφὴν καὶ τὰς ἄλλας χρείας, τὸ δὲ ἄλλο διὰ τοὺς λεβίτονας αὐτῶν— Ζακχαῖος δὲ καὶ Θεόδωρος ἐλθόντες ἀπὸ Ἀλεξανδρείας ἠσπάσαντο τὸν πατέρα αὐτῶν καὶ τοὺς ἀδελφούς. Καὶ λέγει αὐτοῖς· «Πῶς ἔχει ἡ ἐκκλησία»; Ἐλυπεῖτο γὰρ τότε δι' αὐτήν, ἐπειδὴ μετὰ βίας οἱ βλάσφημοι Ἀρειανοὶ μετὰ Γρηγορίου τινὸς ὡς λησταί τινες ἐπανέστησαν αὐτῇ· περὶ ἧς καὶ ηὔχετο τῷ Θεῷ, σφόδρα ὀδυνώμενος τὴν καρδίαν διὰ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ οὕτως ἀδικούμενον καὶ μὴ ἔχοντα τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἀθανάσιον τὸν χριστοφόρον ἄνδρα. Καὶ εἰπόντων ὅτι· «Ἀκμὴν

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 143,4. 2. Β' Κορ. 6,16.

ἐν σάλῳ ἐστίν», ἔλεγεν αὐτοῖς· «Πιστεύομεν τῷ συγχωρήσαντι ταῦτα γενέσθαι Κυρίῳ πρὸς δοκιμὴν τῶν πιστῶν, ὅτι ἔσται ἐκδίκησις». Καὶ μετὰ ταῦτα λέγει αὐτοῖς τὴν θλῖψιν τὴν γενομένην αὐτῷ ἐν τῇ Λατῶν ἐκκλησίᾳ, εὐχαριστῶν καὶ λέγων ὅτι· «Ὀφείλομεν ὑπομένειν πάντα πειρασμόν· οὐ γὰρ βλάπτει ὁ πειρασμός, ἀλλὰ καὶ ὠφελεῖ τὸν εὐχαρίστως δεχόμενον. Οὗτοι μὲν ὀρθόδοξοι πατέρες καὶ ἀδελφοί εἰσιν οἱ ἐξετάζοντες τὰ καθ' ἡμᾶς. Καὶ εἰ ὁ ἐχθρὸς ἔν τισιν ἰδίοις ἐπονηρεύσατο[1] καθ' ἡμῶν ἐκτὸς γενομένων πρὸς ὀλίγον τοῦ τείχους, λέγω δὴ τοῦ νόμου, ἀλλ' ὁ Θεὸς καὶ τούτους καὶ ἡμᾶς ἔσωσεν. Αὐτὸς δὲ ὁ ἁγιώτατος πάπας Ἀθανάσιος, τοσοῦτον χρόνον ὑπὸ ἐχθρῶν πολεμούμενος, μακάριός ἐστιν ὡς ἀληθῶς· καὶ οὐ δύνανται πρὸς αὐτὸν ἔχοντα τὸν Θεὸν βοηθὸν τῆς πίστεως αὐτοῦ. Καὶ πληρωθήσεται εἰς αὐτὸν τὸ γεγραμμένον· Πᾶσα φωνὴ ἐπαναστήσεταί σοι εἰς κρίσιν, καὶ πάντας αὐτοὺς ἡττήσεις»[2]. Καθὼς καὶ ἐγένετο· ἀπεκατεστάθη γὰρ ταχέως ὁ πάπας μετὰ δόξης εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν.

165. Μετὰ δὲ τὸ πάσχα νόσος κατέλαβε τοὺς ἀδελφοὺς παρὰ Κυρίου, καὶ κατεκλίθησαν ἐν πάσαις ταῖς μοναῖς ἀδελφοὶ ὡς ἑκατὸν ἢ καὶ πλεῖον. Ἐκακώθη δὲ καὶ ὁ πατήρ. Ἡ δὲ νόσος ἦν ἡ λεγομένη λοιμική· καὶ ὅτε ἐλάμβανέ τινα ὁ πυρετός, εὐθὺς ἠλλάσσετο τῷ χρώματι, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ αἱματώδεις ἐγίνοντο, καὶ ἦν ὡς πνιγόμενος ἕως οὗ ἀπεδίδου τὸ πνεῦμα. Τότε καὶ Σοῦρος ἀπέθανεν ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς Παχνῶν, καὶ Κορνήλιος ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς Μονχόσεως, καὶ Παφνούτιος ὁ οἰκονόμος πασῶν τῶν μοναστηρίων, ὁ μένων ἐν Παβῷ, καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν μεγάλων ἀδελφῶν. Θεόδωρος δὲ διηκόνει τῷ ἀββᾷ Παχωμίῳ. Τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ χρονίσαι αὐτὸν ἐν τῇ νόσῳ, ἐγένετο λεπτὸν σφόδρα· ἡ δὲ καρδία αὐτοῦ καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ἦν ὡς πῦρ καιόμενον.

166. Πρὸ οὖν δύο ἡμερῶν τοῦ τελευτῆσαι αὐτόν, συγκαλεῖ τοὺς ἄλλους πατέρας τῶν μονῶν καὶ τοὺς ἡγουμένους αὐτῶν· καὶ λέγει αὐτοῖς· «Βλέπετε ὅτι ἤδη ἐπισκέπτεταί με ὁ Κύριος ἐξελθεῖν τοῦ βίου. Ἐκλέξασθε οὖν ἑαυτοῖς τὸν δυνάμενον ἐν Κυρίῳ κυβερνῆσαι ὑμᾶς». Καὶ λυπούμενοι σφόδρα οὐκ ἴσχυσαν δοῦναι αὐτῷ ἀπόκρισιν. Καλεῖ οὖν τινα τῶν τῆς μονῆς Χηνοβοσκείων, Ὠρσίσιον λεγόμενον, ὃς καὶ ἦν δυνατὸς τῇ πίστει, ταπεινόφρων τε καὶ ἀγαθός· καὶ λέγει αὐτῷ· «Περιελθὼν ἅπαντας τοὺς ἀδελφοὺς ἐξέτασον τίνα αἱροῦνται». Καὶ περιελθὼν ἠρώτησε πάντας. Οἱ δὲ μετὰ κλαυθμοῦ εἶπον· «Ἀφ' οὗ παρέδωκεν ἡμᾶς Κύριος εἰς τὰς χεῖράς σου, οὐδένα οἴδαμεν εἰ μὴ σέ. Καὶ νῦν ὃ βούλει ποίει». Λέγει δὲ αὐτοῖς· «Εἰ πιστεύετέ μοι, Πετρώνιος οὗτος δύναται φροντίζειν ὑμῶν». Ἦν γὰρ καὶ αὐτὸς τότε ἀσθενῶν ἐν τῇ μονῇ αὐτοῦ τῇ λεγομένῃ Πανός.

167. Μετὰ ταῦτα οὖν εὐξάμενοι ἀνεχώρησαν. Καὶ λέγει ὁ ἀββᾶς

1. Πρβλ. Ψαλ. 73,3. 2. Ἡσ. 54,17.

Παχώμιός τινι ἀδελφῷ· «Ποίησον ἀγάπην καὶ ἔνεγκέ μοι στρῶμα, ὅτι τοῦτο βαρύ ἐστι καὶ τὸ σῶμά μου οὐ φέρει. Ἔχω γὰρ ἤδη τεσσαράκοντα ἡμέρας νοσῶν. Ὅμως εὐχαριστῶ τῷ Κυρίῳ». Ἀπελθὼν οὖν ἐκεῖνος εἰς τὸ οἰκονομεῖον, ἔλαβε στρῶμα καλὸν καὶ ἐλαφρόν, καὶ ἐπέβαλεν αὐτῷ. Καὶ ἰδὼν τὴν διαφορὰν τοῦ στρώματος λέγει αὐτῷ· «Ἆρον αὐτὸ ἀπ' ἐμοῦ· οὐ γὰρ ὀφείλω διαφορὰν κεκτῆσθαι ἐν οὐδενὶ τῶν ἀδελφῶν· ὁπωσδήποτε γὰρ τὰς ἡμέρας μου παρέρχομαι ἕως ἐξέλθω τοῦ σώματος».

168. Καὶ λοιπὸν ἤδη ἦν πρὸς τὸ ἀποδοῦναι τὸ πνεῦμα. Κρατεῖ οὖν τὸν πώγωνα Θεοδώρου καὶ λέγει αὐτῷ· «Τὰ ὀστᾶ μου ἐὰν μὴ κρύψωσιν, ἐξένεγκε αὐτὰ ἐκεῖθεν». Θεοδώρου δὲ νομίσαντος ὅτι παραγγέλλει αὐτῷ μὴ ἀφιέναι τὸ σῶμα αὐτοῦ ὅπου θάπτουσιν, ἀλλὰ μετατιθέναι αὐτὸ ἀλλαχοῦ λάθρα, λέγει αὐτῷ· «Οὕτως κελεύεις ὥστε μὴ πρόδηλον εἶναι τὸν τόπον πᾶσι»; Καὶ λέγει αὐτῷ· «Οὐ μόνον τοῦτο λέγω σοι, ἀλλὰ καὶ τοῦτο». Καὶ τρὶς παρήγγειλεν αὐτῷ· ἔλεγε δὲ καὶ τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀμελούντων μὴ ἀμελεῖν, ἀλλὰ διεγείρειν αὐτοὺς τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ. Εἶτα λέγει αὐτῷ Θεόδωρος· «Καλῶς». Καὶ οὕτως ἀπέδωκε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τὴν ἁγίαν τῇ ιδ' τοῦ παχὼν μηνός. Ὅλην δὲ τὴν νύκτα ἀγρυπνούντων περὶ αὐτὸν ἀναγνώσεσι καὶ ψαλμῳδίαις καὶ εὐχαῖς, καὶ κηδευθὲν τὸ ἅγιον αὐτοῦ σῶμα ἀπηνέχθη εἰς τὸ ὄρος μετὰ ψαλμῶν καὶ ἐτάφη. Καὶ καταβάντων αὐτῶν, μετεβίβασαν αὐτὸν Θεόδωρος καὶ ἄλλοι τρεῖς ἀδελφοὶ εἰς ἕτερον τόπον, καὶ ἔστιν ἐκεῖ ἕως ἄρτι.

169. Οἱ δὲ ἀποσταλέντες ἐπὶ τὸν ἀββᾶν Πετρώνιον ἤνεγκαν αὐτὸν νοσοῦντα. Καὶ ἐν αὐτῇ ὢν τῇ νόσῳ ἦν ἀνδρεῖος καὶ νηφάλεος. Καὶ ποιήσας ὀλίγας ἡμέρας κυβερνῶν τοὺς ἀδελφοὺς λόγῳ Θεοῦ κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ μεγάλου πατρὸς αὐτῶν, ἐτελεύτησε. Μέλλων δὲ ἀποδοῦναι τὸ πνεῦμα ἐξήτασε τοὺς ἀδελφοὺς τίνα βούλονται διάδοχον πατέρα ἔχειν ἀντ' αὐτοῦ. Εἰπόντων δὲ πάλιν τῶν ἀδελφῶν τὴν μέριμναν ταύτην αὐτοῦ εἶναι, ἔταξεν αὐτοῖς τὸν ἀββᾶν Ὡρσίσιον, περὶ οὗ καὶ πρότερον ἐμνημονεύσαμεν. Καὶ ἀκούσας Ὡρσίσιος ἔκλαυσε λέγων· «Οὐκ ἔστι τῆς ἐμῆς δυνάμεως τοῦτο». Καὶ οὕτως κηδεύσαντες τὸν ἅγιον Πετρώνιον ἔθαψαν αὐτὸν εἰς τὸ ὄρος.

170. Ἦν δὲ ὁ ἀββᾶς Ὡρσίσιος λίαν ἀγαθὸς καὶ ταπεινός. Καὶ περιήρχετο τὰ μοναστήρια ἐπισκεπτόμενος τοὺς ἀδελφοὺς νηφαλέως· ὃς ἐσπούδαζε φυλάττειν τὰς παραδόσεις τοῦ ἁγίου πατρὸς Παχωμίου. Καὶ στήκων καὶ καθήμενος, συνεχῶς ἐλάλει τὸν λόγον αὐτοῖς τοῦ Θεοῦ, ὠφελῶν αὐτοὺς μεγάλως. Ἐμνημόνευε δὲ πολλάκις τοῦ λόγου τοῦ ἀββᾶ Παχωμίου λέγοντος αὐτῷ, ὅτε ἦν κεφαλὴ εἰς τὴν μονὴν τὴν λεγομένην Χηνοβοσκεῖον, ὅτι· «Κἂν οὔπω ἔλαβες πολλὴν τὴν γνῶσιν παρὰ Θεοῦ, ἀλλ' εἰπὲ αὐτοῖς παραβολήν· καὶ ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ αὐτήν». Καὶ οὕτως λαλῶν αὐτοῖς τὰς παραβολὰς ἀπέλυεν αὐτούς· καὶ ἐθαύμαζον ἀκούοντες οἱ ἀδελφοί.

Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν λέγει τοῖς ἀδελφοῖς· «Οἴδαμεν ὅτι ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν ὁ ὅσιος πατὴρ ἡμῶν ἐν τελείᾳ γνώσει ἐστήριξεν ἡμᾶς. Ἀλλὰ κατὰ τὴν πτωχείαν μου λέγω κἀγὼ ὅτι ἐὰν μὴ ὁ ἄνθρωπος φυλάξῃ τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν καλῶς διὰ παντὸς νήφων, ἐπιλανθάνεται πάντα ὅσα λόγια Θεοῦ ἤκουσε καὶ ἀμελεῖ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας· καὶ οὕτως ὁ ἐχθρὸς εὑρὼν ἐν αὐτῷ τόπον, ἐκ τοῦ κατὰ μικρὸν καταβάλλει αὐτόν. Ὥσπερ γὰρ λύχνος σκευασθεὶς καὶ φαίνων, ἐὰν ἀμεληθῇ λαβεῖν ἔλαιον, σβέννυται κατ' ὀλίγον, καὶ λοιπὸν ἐνδυναμοῦται τὸ σκότος κατ' αὐτοῦ· οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλ' ἐνίοτε μῦς περιερχόμενος ζητήσει τὸ ἐλλύχνιον καταφαγεῖν· πρὸ τοῦ οὖν σβεσθῆναι οὐ δυνήσηται τέλεον καταφαγεῖν αὐτό· ἐὰν δὲ ἴδῃ ὅτι οὐ μόνον φῶς οὐκ ἔχει, ἀλλ' οὔτε θέρμην πυρός, τότε τὸ ἐλλύχνιον ἀνασπάσας θέλων φαγεῖν, καταβάλλει καὶ τὸν λύχνον εἰς τὸ συντριβῆναι· καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ὀστράκινος, ταχέως ἀπόλλυται· ἐὰν δὲ χαλκοῦς εὑρεθῇ, ὑπὸ τοῦ οἰκοδεσπότου ἄνωθεν σκευάζεται. Οὕτω καὶ ψυχῆς ἀμελούσης ὅσον ὅσον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀναχωρεῖ, ἕως τέλεον ἀποσβεσθῇ τῆς θέρμης αὐτῆς· καὶ λοιπὸν ὁ ἐχθρὸς καταφαγὼν τὴν προθυμίαν τῆς ψυχῆς καὶ τὸ σῶμα ἀφανίζει κακίᾳ, καὶ συντρίβεται τέλεον. Ἐὰν δὲ μείνῃ ἐκεῖνος καλῶς τῇ διαθέσει πρὸς τὸν Θεόν, ἡρπάγη δὲ ἐν ἀμελείᾳ πολλάκις ὡς ἄνθρωπος, ὁ Θεὸς ὁ οἰκτίρμων βάλλει εἰς αὐτὸν τὸν φόβον αὐτοῦ καὶ τῶν κολάσεων τὴν μνήμην· καὶ νήψαντος αὐτοῦ, διατηρεῖ αὐτὸν εἰς τὰ ἔμπροσθεν. Διὰ τοῦτο καλῶς ὁ ἀπόστολος λέγει· «Τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε»[1]. Τηρῶμεν οὖν νηφαλέως τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς ἐντολὰς ἕως τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ». Καὶ ταῦτα λαλήσας ἀνέστη εὔξασθαι, οἰκοδομήσας αὐτοὺς τῇ παραβολῇ.

171. Οὗτος ὁ ἀββᾶς Ὡρσίσιος, καὶ ὅτε περιῆν ὁ ἀββᾶς Παχώμιος, ἦν ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν ζηλῶν τὸν βίον αὐτοῦ· κατέλαβε γὰρ αὐτὸν χρόνον ἱκανὸν συνδιάγων. Ὅτε δὲ ἔταξεν αὐτὸν εἰς Χηνοβοσκεῖον ἡγούμενον, γογγυσάντων τινῶν περὶ αὐτοῦ ὡς ὄντος νεοφύτου πρὸς τὴν τάξιν, ἀκούσας, ὁ ἀββᾶς Παχώμιος ἔλεγε περὶ αὐτοῦ ἐκείνοις ὅτι· «Μὴ νομίσητε τῶν ἀρχαιοτέρων εἶναι μόνων τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Καίτοι ἀρχαῖος γογγύζων περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, οὐκ ἔστιν ἀρχαῖος, ἀλλ' οὔτε ἀρχὴν ἔβαλε τοῦ μοναχοῦ, ταπείνωσιν καὶ ἀγάπην μὴ κτησάμενος. Ὁ γὰρ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς Ἰησοῦς Χριστὸς ἄλλο τι οὐ θέλει παρὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ φόβον καὶ ἀγάπην. Ἡ δὲ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται[2]. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὕτως προκόπτων Ὡρσίσιος λυχνία χρυσῆ ἐστιν ἐν οἴκῳ Κυρίου. Καὶ τὸ γεγραμμένον καταλήψεται αὐτὸν τό· Ἡρμοσάμην ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ Κυρίῳ»[3].

172. Ἐγένετο δὲ ὅτε ὁ ἁγιώτατος Ἀθανάσιος ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἀνέκαμψε μετὰ δόξης ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως, ἦλθον πολλοὶ τῶν

1. Α' Θεσ. 5,19. 2. Ρωμ. 13,10. 3. Β' Κορ. 11,2.

πατέρων εἰς συντυχίαν αὐτοῦ. Καὶ ἀπερχόμενοι οἱ ἀδελφοὶ μετὰ τοῦ πλοίου εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἤκουσαν τὸν μακάριον πατέρα ἡμῶν Ἀντώνιον ἐν τῷ ὄρει τῷ ἔξω εἶναι· καὶ ὁρμίσαντες ἀνέβησαν ἰδεῖν αὐτὸν καὶ εὐλογηθῆναι παρ' αὐτοῦ ὡς ὄντος ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ. Καὶ αὐτὸς ἀκούσας ἐληλυθέναι τοὺς ἀδελφούς, βιασάμενος ἑαυτὸν ἀνέστη· ἦν γὰρ πρεσβύτης σφόδρα· καὶ ἐξελθὼν ἠσπάσατο αὐτούς. Καὶ λοιπὸν ἐρωτᾷ τούτους· «Πῶς ὁ ἀββᾶς Παχώμιος»; Αὐτῶν δὲ κλαιόντων, συνῆκεν ὅτι ἀπέθανε· καὶ λέγει αὐτοῖς· «Μὴ κλαίετε· πάντες ὑμεῖς ἐγένεσθε ὁ Παχώμιος. Λέγω γὰρ ὑμῖν, μεγάλην ἀνεδέξατο διακονίαν τὴν συναγωγὴν τοσούτων ἀδελφῶν, καὶ τῇ τῶν ἀποστόλων ὁδῷ πεπόρευται». Ἀποκρίνεται ὁ ἀββᾶς Ζακχαῖος καὶ λέγει αὐτῷ· «Σὺ μᾶλλον, πάτερ ἅγιε, παντὸς τοῦ κόσμου ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ φῶς[1] τυγχάνεις, καὶ ἡ φήμη σου ἕως τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων ἀπῆλθε, καὶ δοξάζουσι τὸν Θεὸν διὰ σοῦ». Καὶ λέγει αὐτῷ· «Ἀδελφὲ Ζακχαῖε, ἀποπείθω σε. Κατὰ τὴν ἀρχὴν ὅτε γέγονα μοναχός, οὐκ ἦν κοινόβιον θρέψαι ἢ ἄλλας ψυχὰς συναθροῖσαι, ἀλλ' ἕκαστος τῶν ἀρχαίων μοναχῶν μετὰ τὸν διωγμὸν κατὰ μόνας ἠσκεῖτο. Μετὰ ταῦτα δὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν Παχώμιος ἐποίησε τοῦτο τὸ ἀγαθὸν παρὰ Θεοῦ. Ἄλλος μὲν πρὸ αὐτοῦ Ἀωτᾶς ὀνόματι ἠθέλησε τὴν διακονίαν ταύτην κτήσασθαι· καὶ ἐπειδὴ ἐξ ὅλης καρδίας οὐκ ἐσπούδασε, διὰ τοῦτο οὐκ ἐπέτυχεν αὐτῆς. Περὶ δὲ τοῦ πατρὸς ὑμῶν ἤκουσα πολλάκις καλῶς ἀναστρεφομένου κατὰ τὰς γραφάς. Καὶ ἐν ἀληθείᾳ ἠβουλήθην πολλάκις ἰδεῖν αὐτὸν καὶ ἐν σώματι· τάχα δὲ ἄξιος οὐκ ἤμην· ὅμως ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ χάριτι Χριστοῦ βλέπομεν ἀλλήλους καὶ πάντας τοὺς ἁγίους πατέρας. Στῆτε οὖν καὶ στηρίχθητε καὶ τελειώθητε. Εἴπατε δέ μοι· τίνα κατέστησε διάδοχον αὐτοῦ»; Αὐτῶν δὲ εἰπόντων· «Τὸν ἀββᾶν Πετρώνιον· κἀκεῖνος ἀποθνήσκων τὸν ἀββᾶν Ὡρσίσιον», λέγει· «Μὴ καλεῖτε αὐτὸν Ὡρσίσιον, ἀλλ' Ἰσραηλίτην. Καὶ ἐὰν ἀπέλθητε πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ἀθανάσιον, τὸν ἄξιον ἀληθῶς τῆς ἐπισκοπῆς, εἴπατε αὐτῷ· Τάδε λέγει ὁ Ἀντώνιος· Πρόσεχε τοῖς τέκνοις τοῦ Ἰσραηλίτου». Καὶ οὕτως εὐξάμενος καὶ εὐλογήσας αὐτούς, ἀπέστειλεν αὐτούς, γράψας ἐπιστολὴν αὐτῷ δι' αὐτῶν. Καὶ λοιπὸν ἐλθόντες εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὑπεδέξατο αὐτοὺς ὁ πάπας ἀγαπῶν αὐτούς, μάλιστα διὰ τὸν λόγον τοῦ μακαρίου Ἀντωνίου, γινώσκων αὐτὸν ὁποῖος ἦν.

173. Μετὰ ταῦτα δὲ ὁ ἀββᾶς Ὡρσίσιος ἔταξε πρὸς καιρὸν Θεόδωρον οἰκιακὸν γενέσθαι τῶν τεκτόνων τῆς μονῆς Παβώ. Ἄλλος δέ τις, πατὴρ τῆς μονῆς Παχνῶν, Μακάριος ὀνόματι, μετὰ ἀββᾶν Σοῦρον, ᾐτήσατο τὸν ἀββᾶν Θεόδωρον παρὰ τοῦ ἀββᾶ Ὡρσισίου, ὅπως μετ' αὐτοῦ πέμψῃ αὐτὸν εἰς τὴν μονὴν αὐτοῦ, ὡς ἵνα ποιήσῃ τοὺς ἄρτους αὐτῶν. Ἤδει γὰρ ὅτι εἰς παραμυθίαν γενήσεται τοῦτο. Καὶ μετὰ τὸ πάσχα ἀπῆλθε μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν μονήν. Καὶ ἔτι ἐν τῷ

1. Πρβλ. Ματθ. 5,14.

πλοίῳ ὄντων αὐτῶν, προσῆλθε τῷ Θεοδώρῳ ἀδελφός τις καθημένῳ, καὶ βλέπων ὡς νεόφυτον ταπεινὸν καὶ ἡσύχιον, λέγει αὐτῷ· «Πόσον χρόνον ἐποίησας ἐν τοῖς ἀδελφοῖς»; Ὁ δὲ εἶπεν· «Ὀλίγον». Καὶ λέγει αὐτῷ· «Οἶδας πρὸς τοῦ σε ἐσθεῖν ἀρτοκόπος»; Καὶ λέγει αὐτῷ· «Ἁπλῶς». Πάλιν εἶπε τῷ Θεοδώρῳ· «Ἐὰν ἐλθὼν εἰς τὸ ἀρτοκοπεῖον ἐργάσασθαι ἴδῃς τινὰ πλέον γελῶντα ἢ ἕτερον μαχόμενον, καθὼς ἐν κοινοβίῳ διάφοροί εἰσι, μὴ σκανδαλισθῇς, ἀλλὰ σεαυτῷ καὶ τοῖς νηφαλέοις πρόσεχε». Καὶ ἀνταποκρίνεται αὐτῷ· «Καλῶς». Καὶ μετὰ τὸ ὁρμίσαι τὸ πλοῖον εἰς τὸ μοναστήριον, ἀκούσαντες οἱ ἀδελφοὶ περὶ αὐτοῦ ἐξῆλθον πάντες εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ μετὰ χαρᾶς· ᾔδεισαν γὰρ αὐτὸν ἀπὸ τότε παρακλήτορα ψυχῶν εἶναι. Κἀκεῖνος δὲ ὁ λαλήσας αὐτῷ ὡς νεοφύτῳ ἐν τῷ πλοίῳ, θεασάμενος τοὺς ἀδελφοὺς δοξάζοντας αὐτόν, ᾐσχύνθη καὶ ἐφοβήθη ὡς τοιαῦτα τολμήσας λαλῆσαι ἀνθρώπῳ τοιούτῳ.

174. Ὁ δὲ ἀββᾶς Ὡρσίσιος ἔτρεφε τοὺς ἀδελφοὺς κατὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ. Καὶ ἔτι μᾶλλον προσετέθη αὐτῷ ὁ λόγος τοῦ λαλῆσαι εἰς παράκλησιν τῶν ἀδελφῶν. Καὶ οὐ μόνον διὰ παραβολῶν ἐλάλει αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ τῶν ῥημάτων τὴν σύγκρισιν· καὶ τοὺς κανόνας τοῦ κοινοβίου, οὓς ἔδωκεν ὁ ἀββᾶς Παχώμιος εἰς σύστασιν αὐτοῦ, παρήγγειλλε τηρεῖν, ὁμοίως καὶ τὰς διατάξεις τῶν πατέρων καὶ οἰκιακῶν καὶ δευτέρων τῶν μοναστηρίων. Ἔταξε δὲ αὐτοὺς κατὰ τοὺς δύο καιροὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ, τῷ τε πάσχα καὶ τῷ φθινοπώρῳ, τὸν λόγον τῆς χρείας αὐτῶν τῆς σωματικῆς καὶ τοῦ ἔργου καὶ τοῦ ἀναλώματος αὐτῶν εἰσκομίζειν πρὸς τὸν μέγαν οἰκονόμον.

175. Καὶ οὕτως διάγοντες, διετήρει αὐτοὺς ὁ Κύριος ἐν ὁμονοίᾳ καὶ ἀγάπῃ καθὼς ἦσαν τὸ πρότερον· οὔπω γὰρ ἦσαν ἀκμὴν πολλοὶ κοιμηθέντες τῶν ἀρχαίων· οὗτοι δὲ ὑπῆρχον Ψενθαήσιος, Σαμουήλ, Παχώμιος, Παῦλος, Ἰωάννης, καὶ Ἱερακαπόλλων, ὃς καὶ ὄπιθεν εἴρηται παραμυθησάμενος ἐν Κυρίῳ τὸν πατέρα ἡμῶν Παχώμιον ἀπὸ τῶν θλίψεων τῶν ἐπελθουσῶν αὐτῷ· σὺν τούτοις καὶ ὁ μέγας Τιθόης καὶ Ἰωνᾶς καὶ ἄλλοι πολλοί, καὶ Θεόδωρος ὁ πολιτικός, ἔτι γε μὴν σὺν τούτοις καὶ Θεόδωρος, ὃν ἐπύρωσεν ὁ Κύριος διὰ τοῦ μεγάλου πατρὸς ἐν πνεύματι τοῦ γενέσθαι αὐτὸν σκεῦος ἐκλογῆς[1]. Τοσούτων γὰρ λύχνων ὄντων ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, σκότος οὐκ ἐφαίνετο· ἡ γὰρ ἐντολὴ Κυρίου τηλαυγὴς φωτίζουσα ὀφθαλμούς[2].

176. Τοῦ δὲ ἀββᾶ Παφνουτίου τοῦ οἰκονόμου τῆς μονῆς ἀποθανόντος Παβαῶ, ὁ ἀββᾶς Ὡρσίσιος κατέστησεν ἄλλον ἀντ' αὐτοῦ οἰκονομεῖν, ὀνόματι Ψαρφθίν· γενναῖος καὶ ἐν πόνοις καρτερικὸς ὑπάρχων καὶ αὐτὸς ἀρχαῖος.

177. Τῶν δὲ ἀδελφῶν πολλάκις ἐξεταζόντων τὸν Θεόδωρον διὰ πνευματικὸν ῥῆμα λύειν αὐτοῖς ἢ ὅραμα τοῦ ἀββᾶ Παχωμίου εἰπεῖν,

1. Πρβλ. Ψαλ. 9,15. 2. Ψαλ. 18,9.

ἔλεγεν οὕτως· «Ἰδοὺ ὁ πατὴρ Ὠρσίσιος, ἐξετάσωμεν αὐτὸν εἴ τι θέλομεν, καὶ λέγει ἡμῖν· καὶ γὰρ αὐτός ἐστιν ὁ πατὴρ ἡμῶν». Καθημένου δὲ τοῦ ἀββᾶ Ὠρσισίου λαλῆσαι αὐτοῖς—ἔθος γὰρ ἦν ἐξ ἀρχῆς κατ' ὀψὲ μετὰ τὸ ἔργον καὶ τὸ φαγεῖν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καθεσθέντας ἐρευνᾶν τὰς γραφάς, καθότι ἀμέριμνοι ἦσαν κατὰ πάντα, εἰ μὴ μόνον μεριμνᾶν περὶ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας· οἱ δὲ τεταγμένοι φροντίζειν δυνάμενοι ἐφρόντιζον ὡς ὑπηρέται Θεοῦ, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου τὴν λέγουσαν· «Ἐφ' ὅσον γὰρ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, ἐμοὶ ἐποιήσατε»[1]—καὶ λαλοῦντος αὐτοῖς τοῦ ἀββᾶ Ὠρσισίου τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἦν καὶ αὐτὸς καθήμενος Θεόδωρος καὶ ἀκούων ὡς παιδίον ἄκακον, λέγων ἐν ἑαυτῷ· «Οὐδὲν οἶδα, ἐφ' ὅσον ἐλύπησα τὸν Θεὸν καὶ τὸν πατέρα, ἐν ᾧ ἐποίησα τότε». Οὕτως δὲ ἦν ταπεινόφρων, ὡς καὶ ἐμαρτύρησε περὶ αὐτοῦ ἀπόντος ὁ ἀββᾶς Παχώμιος ὅτι· «Ἑπταπλασίονα ἐκέρδησε Θεόδωρος τῇ ἐπιτιμίᾳ ταύτῃ ὑπὲρ ὃ ἦν».

178. Ἔλεγε δὲ ὁ πατὴρ Ὠρσίσιος ὅτι· «Ὁρῶ τινας ὑμῶν, θέλοντας λαβεῖν ὀνόματα καὶ ἀρχὴν ἢ οἰκονομίαν ἢ ἕτερόν τι, οὐ δι' ἄλλο, εἰ μὴ δι' ὑπακοήν· (ἐπεὶ οὐδεὶς ἤθελεν ὀνομασθῆναι μέγας, φοβούμενος μὴ ἐλάχιστος εὑρεθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν)[2]. Κἀμὲ δὲ ὅτε ἔταξεν ὁ ἀββᾶς Πετρώνιος, ἔκλαυσα ἱκανῶς, φοβούμενος τὸν κίνδυνον τῶν ψυχῶν. Οὐ μόνον δὲ ἐγὼ ὁ ἁμαρτωλός, ἀλλὰ καὶ οἱ ἅγιοι· πρῶτος Μωϋσῆς πεμπόμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν λαὸν παρῃτεῖτο τῇ ταπεινοφροσύνῃ, εἰ μὴ ὅτι ὠργίσθη αὐτῷ ὁ Θεὸς ἕνεκεν τούτου, καὶ τότε ἀνεδέξατο τὴν διακονίαν[3]. Καὶ ἡμεῖς οὖν, ἀδελφοί, ἀκούοντες τὸ γεγραμμένον ὅτι· «Πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται»[4], τηρήσωμεν ἑαυτούς. Οὐ πάντων δέ ἐστι τὸ κυβερνῆσαι ψυχάς, εἰ μὴ τελείων ἀνθρώπων». Εἶπε δὲ καὶ παραβολὴν τοιαύτην· «Πλίνθος ὠμή, βαλλομένη εἰς θεμέλια ἐγγὺς ποταμοῦ, οὐχ ὑπομένει μίαν ἡμέραν· ἐὰν δὲ διὰ πυρὸς ὀπτηθῇ, ὡς λίθος διαμένει. Οὕτως καὶ ἄνθρωπος, σαρκικὸν φρόνημα ἔχων καὶ μὴ πυρωθεὶς κατὰ τὸν Ἰωσὴφ τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ[5], λύεται εἰς ἀρχὴν μετελθών· πολλοὶ γὰρ τῶν τοιούτων οἱ πειρασμοὶ ἐν μέσῳ τῶν ἀνθρώπων. Καλὸν δέ τινα γνῶναι τὰ ἴδια μέτρα καὶ ἀποθέσθαι τὸ βάρος τῆς ἀρχῆς, ἵνα μὴ κινδυνεύσῃ. Οἱ δὲ ἑδραῖοι τῇ πίστει καὶ τῇ προθέσει τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἀμετακίνητοί εἰσι. Περὶ γὰρ τοῦ ἁγιωτάτου Ἰωσήφ, ἐὰν εἴπῃ τις ὅτι οὐκ ἦν ἐπίγειος, οὐχ ἁμαρτήσει τὸ ὅσα καὶ ἐν ποίᾳ χώρᾳ ἐπειράσθη, ὅπου οὐκ ἦν τότε ἴχνος θεοσεβείας. Ἀλλ' ὁ Θεὸς τῶν πατέρων αὐτοῦ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ ἐξείλατο αὐτὸν ἐκ πάσης θλίψεως[6], καὶ νῦν ἐστι ἐν τοῖς πατράσιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Καὶ ἡμεῖς τὰ μέτρα ἡμῶν ἐπιγνόντες ἀγωνισώμεθα· μόλις γὰρ οὕτως δυνηθῶμεν ἐκφυγεῖν τὴν

1. Πρβλ. Ματθ. 25,40. 2. Πρβλ. Ματθ. 5,19. 3. Πρβλ. Ἐξ. 4,10.14. 4. Λουκ. 18,14. 5. Πρβλ. Ψαλ. 104,19. 6. Πρβλ. Πράξ. 7,10.

κρίσιν τοῦ Θεοῦ. Καὶ πολλὰ ἕτερα τοιαῦτα εἰπὼν ηὔξατο. Καὶ εἶθ' οὕτως ἀνεχώρησαν οἱ ἀδελφοὶ εἰς τὰ σκηνώματα αὐτῶν.

179. Καὶ ἐπληθύνθησαν μετὰ ταῦτα οἱ ἀδελφοὶ σφόδρα· ἕνεκεν δὲ τῆς τροφῆς τοῦ πλήθους τῶν ἀδελφῶν, ἤρξαντο πλατύνεσθαι καὶ ἐπικτίζεσθαι ἀγροὺς καὶ ὕλας. Καὶ ἑκάστη μονὴ τὰ πρὸς ἀμέλειαν ἐχώρει, καθότι ἐπληθύνθησαν αἱ σωματικαὶ φροντίδες. Εἷς δέ τις πατὴρ μοναστηρίου Μονχόσεως, ὀνόματι Ἀπολλώνιος, ἠθέλησεν ἑαυτῷ, παρὰ τὸν κανόνα τῆς κοινωνίας τῶν λοιπῶν μοναστηρίων, ἀγοράσαι πλείονας χρείας. Καὶ ἀνακρινομένου τούτου ὑπὸ τοῦ ἀββᾶ Ὠρσισίου καὶ ἐπιτιμωμένου, ἠγανάκτησε καὶ ἠβουλήθη τὸ μοναστήριον αὐτοῦ χωρίσαι τοῦ κοινοβίου κατ' ἐπιβουλὴν τοῦ ἀντικειμένου. Συνήρπασε δὲ καὶ ἔπεισε πολλοὺς καὶ μεγάλους τοῦ μοναστηρίου τοῦτο ποιῆσαι. Καὶ πολλὰ βλαβέντα δι' ἐκεῖνον τὰ μοναστήρια, ἀντιστήκοντες καὶ λέγοντες ὅτι· «Οὐκέτι ὑποφέρομεν ἄλλο τὴν κοινωνίαν τῶν ἀδελφῶν», μὴ πεισθέντος οὖν ἐκείνου τοῦ ἀποσχίστου τοῖς λόγοις τοῦ ἀββᾶ Ὠρσισίου, ἐνίσχυσεν ὁ πειρασμός.

180. Ἰδὼν οὖν ὁ ἀββᾶς Ὠρσίσιος ἑαυτὸν θλιβόμενον καὶ δυσφοροῦντα σφόδρα ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ὑποθέσει—χρόνον γὰρ εἶχεν ἤδη ἐγκαρτερῶν ἐν ταῖς θλίψεσι μέχρι θανάτου — ὕστερον δὲ σκεψάμενος καὶ ἄλλον συνεργὸν ἔχειν πρὸς τὴν πατρικὴν αὐτοῦ τάξιν, εἰσελθὼν νυκτὸς εἰς ἥσυχον τόπον ἔκλαυσεν ἱκανῶς (καὶ αὐτοστοματὶ εἴρηκεν ἡμῖν) ταῦτα λέγων· «Ὁ Θεός, τοῦτο παρέδωκέ μοι ὁ δοῦλός σου ὁ ἀββᾶς Πετρώνιος, ἵνα κερδήσω μᾶλλον καὶ σώσω πολλούς. Νῦν δὲ βλέπω ὅτι οὐ πολλοὶ ἀκούουσιν ἡμῶν τὰ πρὸς σωτηρίαν ἑαυτῶν, ἀλλ' ἕκαστος ἀκολουθεῖ τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ, εἰ μὴ οἱ πιστοὶ δοῦλοί σου οἱ ἀναστραφέντες καλῶς σὺν τῷ πατρὶ ἡμῶν καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἔχοντες τὸν φόβον σου. Ἐγὼ δὲ θλίβομαι βλέπων ὅλην τὴν μονὴν ταραττομένην οὐκ ἐξ ἐμοῦ· οὐδένα γάρ, ὡς οἶδας, ἔθλιψα, Κύριε. Οὐ μόνον δὲ ταύτην τὴν μονὴν φοβοῦμαι, ἀλλὰ καὶ τὰς λοιπάς, ἵνα μὴ λάβωσιν ἀφορμὴν οἱ ζητοῦντες ἀφορμήν, καὶ ἔκτοτε ἔχωσι τὴν ἐξ ὁμονονίας ἀγάπην. Νῦν οὖν, Κύριε, οὐκέτι δύναμαι μόνος κυβερνῆσαι αὐτούς. Δεῖξόν μοί τινα τὸν δυνάμενον, καὶ ὀνομάσω αὐτὸν αὐτοῖς, ἵνα μὴ ἐγὼ αἴτιος γένωμαι ψυχῶν».

181. Καὶ τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ εἶδεν ἐνύπνιον· καὶ ὡς βλέπων ἦν, ἐθεάσατο δύο κραββάτους· ὁ μὲν εἷς καλὸς ἀλλὰ παλαιός, ὁ δὲ ἕτερος καλὸς καὶ στερεός. Καὶ χρηματίζεται αὐτῷ οὕτως· «Ἀνάπαυσον σεαυτὸν ἐπὶ τῷ στερεῷ τούτῳ κραββάτῳ». Καὶ νοήσας τῷ πνεύματι ἐκεῖνον τὸν κράββατον εἶναι Θεόδωρον τόν ποτε μετὰ τοῦ μεγάλου Παχωμίου ὁμόψυχον ὑπάρχοντα, πρωΐας γεναμένης, ὡς ἤδη κουφισθεὶς τῆς θλίψεως, μᾶλλον δὲ ὅτι καὶ ἠγάπα αὐτὸν διὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ ταπείνωσιν καὶ εἰδότα ὑπομένειν ἀντιλογίας, συνήγαγε πάντας τοὺς ἡγουμένους καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς, ἀπόντος τοῦ Θεοδώρου, λέγων· «Οὐκ ἀγνοεῖτε τὸν περιόντα πειρασμόν. Καὶ ἰδοὺ ἔμεινα χρόνον δοκῶν παύε-

σθαι τοῦτον, καὶ ὁρῶ μᾶλλον ἔτι αὐξάνοντα αὐτόν, καθὼς καὶ ὑμεῖς ὁρᾶτε. Διὰ τοῦτο ὁμολογῶ ὑμῖν· οὐκέτι δύναμαι τὴν φροντίδα ταύτην ὑποστῆναι μόνος. Καὶ οἶδα ὅτι οὐδεὶς ὑμῶν ἀναγκάζει με παραιτήσασθαι τοῦτο· ἀλλ' ὅτι ἔγνων ἀσφαλῶς ὅτι οὐ δύναμαι. Ὁ δὲ Θεὸς καὶ οἱ πατέρες μου οὐ μέμφονταί με, γνόντες τὰ μέτρα μου. Ὃν δὲ βλέπω ἱκανὸν κατὰ πάντα εἰς τοῦτο, αὐτός ἐστιν ὁ τότε καὶ πάλιν πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος». Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπῆλθε νυκτὸς εἰς τὴν μονὴν τῶν Χηνοβοσκείων, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ. Οἱ δὲ ἀδελφοὶ πάντες ἀκούσαντες μετὰ χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως ἐκράτησαν Θεόδωρον ὡς πατέρα. Αὐτὸς δὲ δέδωκε λόγον μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν, εἰ μὴ ἀπαντήσει τῷ ἀββᾷ Ὠρσισίῳ.

182. Καὶ μετὰ τὸ ἐλθεῖν αὐτὸν μεταπεμφθέντα, λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Ὠρσίσιος ὅτι· «Μὴ γὰρ ἡμεῖς ἐτάξαμέν σε. Ὁ πατὴρ ἡμῶν Παχώμιός ἐστιν ὁ τάξας σε, προσημαίνων τοῦτο, ὅτε ἐκράτησε τὸν πώγωνά σου τρίτον καὶ εἶπε· Μνήσθητι, Θεόδωρε, μὴ ἐάσῃς τὰ ὀστᾶ μου ὅπου ἐτάφησαν». Καὶ ἀκούσας ταῦτα ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος οὐκέτι ἀντεῖπε. Καὶ οὕτως αὐτὸν παραδοὺς τοῖς ἀδελφοῖς οὐκέτι ἀνέκαμψεν εἰς τὰ Χηνοβοσκεῖα. Καὶ ἐστάθη ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος ὑπεισελθὼν τὴν διακονίαν τῶν ἀδελφῶν. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀδελφοὶ πάντες τῶν μοναστηρίων ἠγαλλιάσαντο σφόδρα, μάλιστα οἱ ἀρχῆθεν ἐπιγινώσκοντες αὐτὸν τέκνον γνήσιον ὄντα τοῦ μακαρίου Παχωμίου καὶ ὅτι ὁ λόγος αὐτοῦ χάριν εἶχε καὶ ἴασιν ψυχῆς ἐν θλίψει. Ὃς καὶ γέγονε θαυμαστὸς ὑπήκοος τῷ ἀββᾷ Ὠρσισίῳ, ὥστε εἰπεῖν τὸν ἀββᾶν Ὠρσίσιον ὅτι· «Ἀληθῶς κλίνη ἐστὶ πάσης ἀναπαύσεως ὁ ἄνθρωπος οὗτος». Οὐ γὰρ ἡγεῖτο ἑαυτόν ποτε πατέρα τινός, ἐπειδὴ ἔλαβε τὴν τάξιν καὶ ἐκοπία νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἕνεκεν τῆς σωτηρίας τῶν ἀδελφῶν ἐν Κυρίῳ, μιμνησκόμενος τῆς ἐπιτιμίας τοῦ μεγάλου πατρός, ἀλλὰ διάδοχον καὶ ὑπηρέτην τοῦ ἀββᾶ Ὠρσισίου. Ἀναχωρήσας οὖν ὁ ἀββᾶς Ὠρσίσιος, ὅτε ἔμελλε ποιεῖν τι ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, περιπατῶν ἤρχετο πρὸς τὸν ἀββᾶν Ὠρσίσιον, ἐξετάζων αὐτὸν καὶ ἐρωτῶν τό· «Τί θέλεις ἵνα ποιήσω»; Αὐτὸς δὲ ὁ ῥηθεὶς Θεόδωρος, ἐπειδὴ τὸ φίλαρχον ἐξερίζωσεν ἀφ' ἑαυτοῦ παντελῶς, παιδευθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ φθάσας εἰς τελειότητα, διὰ τοῦτο οὐ μόνον τὸν ἀββᾶν Ὠρσίσιον τῇ πολλῇ αὐτοῦ χρηστότητι ἀνέπαυεν, ἀλλὰ καὶ πάντας, ὥστε λέγειν τὸν ἀββᾶν Ὠρσίσιον ὅτι· «Ἀρτίως ἄρχω μᾶλλον ἢ ὅτε ἤμην μόνος».

183. Ὅτε οὖν συνῆγε τοὺς ἀδελφοὺς λαλεῖν αὐτοῖς τὴν πρώτην κατήχησιν, ἔλεγεν οὕτως· «Ποῦ εἰσιν οἱ ἀρχαῖοι; Ἐνισχύσατε ἐν Κυρίῳ, καὶ ὁμονοήσωμεν συμπάσχειν ἀλλήλοις, ἵνα μὴ ὁ ἐχθρὸς σκορπίσῃ τὸν κάματον τοῦ πατρὸς ἡμῶν. Οὐκ ἀγνοεῖτε γὰρ αὐτοῦ τὴν ὑπομονὴν τῶν θλίψεων πρὸς τοὺς δαίμονας. Καὶ οὔπω πέντε ἔτη γέγονε, καὶ ἐπελαθόμεθα τῆς τοσαύτης χαρᾶς καὶ εἰρήνης ἧς εἴχομεν πρὸς ἀλλήλους· καὶ οὕτως ἤμεθα ἐπὶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν μὴ ἔχοντες

μήτε ἐν τῇ καρδίᾳ μήτε ἐν τῷ στόματι μηδὲν ἕτερον, εἰ μὴ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τὸν ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον γλυκύτερον[1], καὶ οὐκ ἠσθανόμεθα ὡς ἐπὶ γῆς ζῶντες ἀλλ' ἐν οὐρανοῖς ἑορτάζοντες. Ἄνθρωπος γὰρ ἐν ψύχει καὶ παγετῷ μεγάλῳ ὑπάρχων, ἕως οὗ τρέχει καὶ βιάζεται, ἀναθερμαίνεται καὶ ἀναζωπυροῦται καὶ τέρπεται καὶ ἀγάλλεται εἰς οὐδὲν λογιζόμενος τὴν ψυχρότητα· ἐπὰν δὲ χαυνώσῃ ἀπὸ τοῦ δρόμου, ξηραίνεται ἡ θέρμη καὶ ἀφανίζεται, καὶ τότε στένει καὶ τρέμει ἀπὸ τοῦ ψύχους. Καὶ ἡμεῖς καθ' ὅσον ζητοῦμεν τὸν Θεόν, κατὰ τοσοῦτον καὶ ἡ χρηστότης αὐτοῦ φαίνεται ἐφ' ἡμᾶς, γλυκαίνουσα τὰς ψυχὰς ἡμῶν καὶ ὑποστηρίζουσα. Ἀρτίως οὖν γνῶτε πῶς ἐσμεν. Καὶ ἐπιστρέψωμεν πάντες πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· καὶ πιστεύομεν εἰς τοὺς οἰκτιρμοὺς αὐτοῦ, ὅτι ἵνα ἀνανεώσῃ ἡμᾶς». Ταῦτα οὖν λέγων ἔκλαιε, καὶ ἡ οἰμωγὴ τοῦ κλαυθμοῦ αὐτοῦ ἐξήρχετο ἐνώπιον τῶν ἀδελφῶν. Καὶ οὕτως εὐξάμενος ἀπέλυσε τοὺς ἀδελφούς. Καὶ ἐμβὰς εἰς πλοῖον μετά τινων ἀδελφῶν ἐπορεύθη ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀδελφοὺς τῶν μοναστηρίων, καὶ ἐστήριξεν αὐτοὺς καὶ ἑδραίωσε τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. Καὶ μετὰ πολλοῦ ἀγῶνος καὶ συνέσεως πνευματικῆς ἔπεισε καὶ τὸν πατέρα τῆς μονῆς ἧς ἔμελλε σχισθῆναι, Ἀπολλώνιος ὀνόματι· καὶ εἰρήνευσε μετὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ ἐξηκολούθησε τῇ τάξει αὐτῶν καὶ τῇ κοινωνίᾳ. Καὶ τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ κατῃσχύνθη ὁ ἐχθρός.

184. Καὶ ἦν ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος νηφάλεος σφόδρα περὶ τὴν τῶν ψυχῶν σωτηρίαν, παραμυθούμενος ἕνα ἕκαστον καὶ ἀλείφων πρὸς τοὺς ἀγῶνας ὡς δόκιμος ἰατρός. Οὐδεὶς γὰρ τῶν ἀδελφῶν ὑπεστέλλετο ἢ ἐφείδετο ἀποκρύπτειν τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ, ἀλλὰ πάντα ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ[2] κατ' ἰδίαν αὐτῷ καθωμολόγουν, καὶ παρευθὺ τὴν ἴασιν ἐλάμβανον, ὁρῶντες αὐτὸν περιχαρῆ καὶ εὐπρόσιτον. Εἴωθε γὰρ τοῦ διδασκάλου τὸ χρηστὸν καὶ περιχαρὲς καὶ συμπαθητικὸν τοῦ μαθητοῦ ἐκπομπεύειν τοὺς κρυπτοὺς λογισμοὺς καὶ ἀποκαθαίρειν. Καὶ λοιπὸν ἕνα ἕκαστον, ὡς ἐπολεμεῖτο ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ὡς πεῖραν ἔχων ἐδίδασκεν ἀντιστήκειν τοῖς πονηροῖς λογισμοῖς καὶ ὅτι· «Ἀθλοῦντες νομίμως στεφανωθήσεσθε[3], καθὼς λέγει ὁ μακάριος Παῦλος». Ἐὰν δὲ ἔβλεπέ τινα ἀμελοῦντα τὴν ἰδίαν σωτηρίαν καὶ καταφρονοῦντα, μετὰ πολλῆς τῆς μακροθυμίας ἐνουθέτει αὐτὸν καὶ ἔλεγε τὰ φοβερὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ, τό· «Φοβερὸν ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος»[4] καὶ κολάζει ἁμαρτωλοὺς ὁ Θεός. Εὐεργέτης γάρ ἐστι καὶ ἀγαθός, καὶ βούλεται πάντας σωθῆναι καὶ εἰς τὴν αἰώνιον ἀνάπαυσιν εἰσελθεῖν»[5]. Καὶ πάλιν ἔλεγεν ὅτι· «Ἐάν τις σκανδαλισθῇ ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, ὑπὲρ τὸ μέτρον ἐμοῦ μακροθυμοῦντος, ἐγὼ αἴτιος εὑρίσκομαι τούτου». Διὰ τοῦτο οὐχ ἡσύχαζεν, ἀλλὰ μετὰ σπουδῆς μεγάλης τὴν μέριμναν αὐτοῦ ἐπέρριπτεν ἐπὶ Κύριον εὐχόμενος καὶ λέγων· «Κύριε, σκέπασον

1. Πρβλ. Ψαλ. 18,11. 2. Πρβλ. Β' Κορ. 3,18. 3. Πρβλ. Β' Τιμ. 2,5. 4. Ἑβρ. 10,31. 5. Πρβλ. Α' Τιμ. 2,4.

καὶ βοήθησον τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν». Ἔλεγε δὲ καὶ τοῦτο εὐχόμενος· «Μέγας ἀγών ἐστί τινα ὑπὲρ αὐτοῦ λόγον δοῦναι· πόσῳ γε μᾶλλον ὑπὲρ πολλῶν ψυχῶν; Διὰ τοῦτο γινώσκω ὅτι ὡς σκιά ἐσμεν, καὶ φύλακες ψυχῶν οὐκ ἐσμέν· οὐ γὰρ φθάνομεν εἰς τὸ μέτρον τοῦτο. Σὺ δὲ ὁ γινώσκων καὶ πλάσας κατὰ μόνας τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων[1], φύλαξον ἡμᾶς καὶ πάντα τὸν κόσμον ἀπὸ τῶν φθονερῶν δαιμόνων, ὅτι οὐδεὶς δύναται σῶσαι ἡμᾶς, εἰ μὴ σύ, Κύριε, Κύριε ὁ Θεὸς τῆς δόξης».

185. Ὅτε δὲ προσήρχοντό τινες κοσμικοί, ἢ ἐν ὁδῷ ἔτυχεν ἢ ἐν μοναστηρίῳ, περὶ δαιμονιζομένου ἢ ἄλλως πάσχοντός τινος, ἔλεγεν αὐτοῖς· «Μὴ νομίζητε ὅτι ἱκανοί ἐσμεν πρεσβεῦσαι ὑπὲρ τούτων ἁμαρτωλοὶ τυγχάνοντες. Ἐὰν δὲ θέλῃ ὁ οἰκτίρμων Θεὸς τοῦ ἰδίου πλάσματος φείσασθαι, ἐξουσίαν ἔχει· ἀγαθὸς γὰρ ὢν ἀεί ποτε πρὸς πάντας τὴν ἀγαθότητα αὐτοῦ ἐπιδείκνυται». Ἐπὶ πολὺ δὲ ἐνοχλούντων καὶ ἀξιούντων αὐτὸν εὔχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν, ηὔχετο· «Τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ γενέσθω». Καὶ οὕτως ἐθεράπευεν αὐτοὺς ὁ Κύριος. Ταῦτα ἐποίει ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ ἀναθρέψαντος αὐτὸν πατρὸς τοῦ μακαρίου ἀββᾶ Παχωμίου· τὴν γὰρ ὁδὸν τῶν ἁγίων ἣν ὥδευον, ἀκλινῶς καὶ αὐτὸς ἐπορεύετο.

186. Καὶ λοιπὸν ἐποίησεν οὕτως ὁ Θεόδωρος καὶ ἕτερα μοναστήρια ἐπὶ τοῖς γεναμένοις ἐξ ἀρχῆς περὶ τὴν Ἑρμούπολιν δύο, μετὰ γνώμης τοῦ ἀββᾶ Ὡρσισίου καὶ ἔταξεν ἐκεῖσε πατέρας νηφαλέους καὶ εὐλαβεῖς, πρώτους καὶ δευτέρους, καθ᾽ ὁμοιότητα τῶν ἄλλων μοναστηρίων. Ὡσαύτως καὶ περὶ Ἑρμουθὶμ ἕτερον μοναστήριον, τάξας ἐν αὐτῷ προεστῶτας καὶ ἀδελφούς, τυπώσας αὐτοῖς τὸν κανόνα καὶ τὴν διάταξιν τῶν λοιπῶν μοναστηρίων. Καὶ τῶν παρθένων ἄλλην μονὴν ἐν κώμῃ τῇ ἐπιλεγομένῃ Βιχνέ, μήκοθεν τῆς μονῆς Παβὼ ἀπὸ μιλίου ἑνός. Ἐν ἑτέρῳ δὲ τόπῳ ἔτι περιὼν ἐν τῷ βίῳ ὁ μακάριος Παχώμιος ἐποίησε καὶ ἄλλην μονὴν τῶν παρθένων· ἀμφότεραι δύο αὗται οὖν αἱ μοναὶ ἦσαν ἐπαρκοῦσαι εἰς ἱμάτια ἔρεια καὶ στρώματα καὶ λεβίτονας καὶ τὴν λοιπὴν χρείαν τῶν ἀδελφῶν, τοῦ οἰκονόμου τῆς μεγάλης μονῆς πέμποντος αὐταῖς ἔργον διὰ τοῦ πατρὸς αὐτῶν Ἐπωνύχου ἁγίου ἀνδρός.

187. Ἐπεὶ δὲ ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος ἤκουσε τὸν γογγυσμὸν τὸν τότε γενόμενον περὶ τοῦ ἀββᾶ Παχωμίου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ τὴν θλῖψιν διὰ τοῦ διορατικοῦ αὐτοῦ χαρίσματος — ἦν γὰρ καὶ αὐτὸς τότε ἐν τῷ πλοίῳ — ἀπὸ τότε ἤρξατο κρύπτειν εἴ τι βούλημα Κυρίου ἐν ὁράματι εἶδεν ἢ ἔβλεπε· συνῆκε γὰρ τοῦτο ὠφέλιμον. Τοῖς δὲ ἀδελφοῖς ἔλεγεν ὅτι· «Πλέον τί ἐστι τοῦ ἔχειν πνεῦμα ἅγιον, ἐὰν ὀρθῶς πιστεύῃ καὶ φυλάσσῃ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ; Οὗτος γὰρ ναὸς Θεοῦ δηλονότι ἐστίν. Ὅπου γάρ ἐστι Θεός, ἐκεῖ ἐξουσία πᾶσα καὶ παρρησία. Ἐπεὶ καὶ ἐν παλατίῳ βασιλέως πᾶν ἔνδοξον ἐκεῖ ἐστι. Καὶ γὰρ καὶ ἡ τότε σκηνὴ

1. Πρβλ. Ψαλ. 32,15.

οὕτως ἦν ἔχουσα πάντα τὰ συντελοῦντα εἰς δόξαν Θεοῦ. Μηδεὶς οὖν ἀμφιβάλλῃ περὶ ἀνθρώπου Θεοῦ, ἐὰν ἀκούσῃ ὅτι ὅραμα εἶδεν, τοῦ δείξαντος τὰς ὁράσεις ἐν αὐτῷ οἰκοῦντος. Ἀλλὰ μᾶλλον ἀσφαλείας χρεία καὶ ἐν τούτῳ, μὴ δόξῃ τις ἑαυτὸν εἶναί τι μηθὲν ὤν[1], καὶ ἐξαπατηθῇ εἰς ἐπιθυμίαν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ τοῦ ἰδεῖν τι καὶ σκανδαλισθεὶς ἐμπέσῃ εἰς ἔκστασιν ὡς οἱ πολλοί. Ἀλλὰ καὶ ὁ φθάσας εἰς τὰ τοιαῦτα μέτρα καὶ ὁ μήπω καταλαβὼν ἔχωμεν πάντες πολλὴν ταπεινοφροσύνην, εὐχόμενοι τοῦ ἐκφυγεῖν τὰς αἰωνίους κολάσεις. Καὶ γὰρ οἱ ἅγιοι τοῦτο εὔχονται, λέγοντος ἑνός· «Φύλαξον τὴν ψυχήν μου[2] καὶ λύτρωσαι αὐτήν»[3]. Καὶ πάλιν εὐχαριστῶν τῷ Κυρίῳ Παῦλος ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ σωτηρίᾳ λέγει· «Ἐρρύσθην ἐκ στόματος λέοντος»[4]. Λέοντα δὲ λέγει τὸν ὠρυόμενον ψυχὰς καταπιεῖν· πολὺ γὰρ δόλιός ἐστι, καὶ ἐσθ' ὅτε τὸ ψεῦδος ποιεῖ ἀλήθειαν· καὶ ἐὰν μὴ ἀκρότατος διακριτικὸς εὑρεθῇ πρὸς αὐτὸν ὁ πειραζόμενος πλανᾶται. Ὁ δὲ μὴ πλανώμενός ἐστιν ὁ ἐν παντὶ τῷ Θεῷ καὶ τοῖς ἁγίοις ὑπακούων ἀδιακρίτως. Καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί, νοήσαντες ταῦτα, τηρήσωμεν ἕκαστος τὸ ἴδιον μέτρον, ὁ δοκῶν ποιμὴν ψυχῶν εἶναι καὶ ὁ δοκῶν πρόβατον. Ὅμως πάντες εὐξώμεθα πρόβατον εἶναι· οὐδεὶς γὰρ ποιμήν[1], εἰ μὴ αὐτὸς ὁ εἰπών· Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός». Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων.

188. Αὐτὸς δὲ ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος ἀπὸ τότε ἀκούσας — καὶ αὐτὸς γὰρ παρῆν ὅτε ὁ μακάριος Ἀντώνιος ὑπεδέξατο τοὺς ἀδελφοὺς ὡς τέκνα, καὶ ὁ ἅγιος πάπας σφόδρα ἠγάπησε τοὺς δύο, ὡς τὸν ἀββᾶν Παχώμιον, οὕτως καὶ τὸν Θεόδωρον ἢ καὶ πλέον — λέγων τοῖς ἀδελφοῖς ὅτι· «Ἐγὼ ἤκουσα, καὶ ὑμεῖς παρῆτε οἱ ἀρχαῖοι, τοῦ πατρὸς ἡμῶν λέγοντος ὅτι· Ἐν τῇ γενεᾷ ἡμῶν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ τρία ὁρῶ κεφάλαια ὑπὸ τοῦ Θεοῦ αὐξανόμενα εἰς ὠφέλειαν πάντων· ὁ ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος ὁ ἀθλητὴς τοῦ Χριστοῦ περὶ τῆς πίστεως ἕως θανάτου, καὶ ὁ ἅγιος ἀββᾶς Ἀντώνιος ὑπογραμμὸς τοῦ ἀναχωρητικοῦ βίου, καὶ ἡ κοινωνία αὕτη, <ἣ> τύπος ἐστὶ πάντων τῶν θελόντων συνάγειν ψυχὰς κατὰ Θεὸν καὶ ἀντιλαμβάνεσθαι αὐτῶν ἕως ἂν τελειωθῶσιν».

189. Καὶ ἐγένετο μετὰ ταῦτα, ζητουμένου τοῦ ἁγίου ἐπισκόπου Ἀθανασίου ὑπὸ Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως ἐξ ἐπιβουλῆς τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χριστοῦ Ἀρειανῶν — ἠρεύνησε γὰρ πανταχοῦ περὶ αὐτοῦ — καὶ φήμης διαδοθείσης· «Μὴ ἄρά ἐστι παρὰ τοῖς μοναχοῖς τοῖς Ταβεννησιώταις κρυπτόμενος, ὡς ἀγαπῶν αὐτούς»; ἀνέπλευσεν ὁ δοὺξ ἐπὶ τοῦτο. Καὶ ἀναπλέοντος αὐτοῦ, κατὰ συγκυρίαν ἦν καὶ αὐτὸς ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος καταπλέων ἐπισκέψασθαι τὰς μονὰς τῶν ἀδελφῶν περὶ τὴν Ἑρμούπολιν. Καὶ αὐτοῦ ἐγγίσαντος τῆς ἀνωτέρας μονῆς τῆς λεγομένης Καιώρ, βλέπει ἀναπλέοντα τὸν δοῦκα· καὶ συνῆκε παρὰ Κυρίου

1. Πρβλ. Γαλ. 6,3. 2. Ψαλ. 24,20. 3. Πρβλ. Ψαλ. 68,18. 4. Β' Τιμ. 4,17. 5. Πρβλ. Α' Πέτρ. 5,8. 6. Πρβλ. Ἰω. 10,14.

τὸ μέλλον γενέσθαι καὶ ἐδήλωσε τοῖς ἀδελφοῖς. Καὶ θελησάντων τῶν ἀδελφῶν ἀνακάμψαι καὶ προλαβεῖν τὸν δοῦκα, ἵνα μὴ ταράξῃ τοὺς ἀδελφοὺς ἐν Παβώ, λέγει αὐτοῖς ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος· «Δι' ὃ ἤλθομεν τοσοῦτον διάστημα ἐπισκέψασθαι τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ, καλόν ἐστι καὶ τοῦτο διοικῆσαι χωρὶς λύπης». Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπῆλθεν εἰς τὰς μονάς.

190. Ἐλθὼν δὲ Ἀρτέμιος ὁ δοὺξ εἰς τὴν μονήν, ἐκέλευσε νυκτὸς τὸ στρατόπεδον περιτηρῆσαι τὴν μονήν. Αὐτὸς δὲ ἔξω τῆς συνάξεως ἦν καθήμενος μετὰ τῶν πραιποσίτων, ἔνθεν κἀκεῖθεν τοξόται παρεστῶτες αὐτῷ καὶ βλέποντες. Οἱ ἀδελφοὶ δὲ ἐφοβήθησαν. Ὁ δὲ προρρηθεὶς Πεκύσιος, ἅγιος ὤν, παρεθάρρυνε τοὺς ἀδελφοὺς μὴ δειλιᾶν ἐν Κυρίῳ. Ὁ δὲ δοὺξ δι' ἑρμηνέως ἐξετάζει τοὺς ἀδελφούς· «Ποῦ ἐστιν ὁ πατὴρ ὑμῶν»; Ἀποκρίνεται ὁ ἀββᾶς Πεκύσιος λέγων· «Εἰς τὰς μονάς». Καὶ ὁ δούξ· «Καὶ ὁ μετ' αὐτὸν ποῦ ἐστι»; Δεικνύουσιν αὐτῷ τὸν ἀββᾶν Ψαρφὶν τὸν μέγαν οἰκονόμον. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ δοὺξ κατ' ἰδίαν· «Ἐπειδὴ πρόσταξιν ἔχω βασιλικὴν κατὰ Ἀθανασίου τοῦ ἐπισκόπου καὶ λέγεται παρ' ὑμῖν εἶναι». Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Ψάρφιος λέγων· «Αὐτὸς μὲν πατὴρ ἡμῶν ἐστιν, οὐδέποτε δὲ εἶδον αὐτοῦ πρόσωπον. Ὅμως οὖν ἰδοὺ ἡ μονὴ καὶ ἐρεύνησαι». Μετὰ οὖν τὸ ἐρευνῆσαι καὶ μὴ εὑρεῖν αὐτόν, λέγει αὐτοῖς ἐν τῇ συνάξει· «Δεῦτε, εὔξασθε ὑπὲρ ἐμοῦ». Εἶπαν δὲ αὐτῷ· «Οὐ δυνάμεθα, διὰ τὸ ἔχειν ἡμᾶς ἐντολὴν παρὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν μετ' οὐδενὸς εὔξασθαι συναιρομένου Ἀρειανοῖς». Ἔβλεπον γάρ τινα τῶν Ἀρειανῶν ὡς ἐπίσκοπον μετὰ τοῦ δουκός. Καὶ λοιπὸν ἐξελθόντων αὐτῶν, ηὔξατο μόνος. Καὶ κοιμωμένου αὐτοῦ ἐν τῇ συνάξει ἡμέρας, ἀνέστη αἱμορροῶν τὴν ῥῖνα καὶ ταρασσόμενος· οὐκ ᾔδει μέντοι ἀσφαλῶς τί γέγονεν αὐτῷ, ἀλλ' ἦν ἔμφοβος λέγων· «Τῷ ὁράματί μοι τῷ γενομένῳ μόλις ἐλέῳ Θεοῦ ἐξέφυγον τὸν θάνατον». Καὶ οὕτως ἀνεχώρησεν. Ὁ δὲ ἀββᾶς Θεόδωρος ἀνελθὼν καὶ ἀκούσας ταῦτα, ἐδόξασε τὸν Θεόν.

191. Τῶν δὲ ἀδελφῶν ἀποθνησκόντων πολλῶν, ὥστε καθ' ἡμέραν ἑνὸς ἢ δύο τελειουμένων, καὶ ἅπαξ ὑπαγόντων εἰς τὸ ὄρος, ἐκοπίασαν σφόδρα, ὅτι τὸ ὕδωρ τῆς ἀναβάσεως τὸν ἀγρὸν ἤρξατο πληροῦσθαι. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ· «Τί ποιήσομεν ἐὰν ἄλλος ἀποθάνῃ; Οὐδὲ γὰρ δύναται πλοῖον ἀπελθεῖν διὰ τὸ μὴ εἶναι πολλὰ ὕδατα». Καὶ λέγει αὐτοῖς ὅτι· «Ὡς πιστεύομεν, φείσεται ἡμῶν ὁ Θεός». Καὶ ἐν τούτῳ οὐκέτι ἀπέθανέ τις, ἕως παρῆλθεν ἡ ἀνάβασις. Καὶ ἐθαύμασαν οἱ ἀδελφοὶ πάντες.

192. Ἐν μιᾷ οὖν καθημένων αὐτῶν, λέγει αὐτῷ τις ἀδελφὸς ἐξηγουμένῳ· «Ἀββᾶ Θεόδωρε, διὰ τί, ὅτε λέγουσί μοί τινες σκληρόν τι, εὐθέως ὀργίζομαι»; Ἀποκρίνεται καὶ λέγει· «Οὐκ ἔστι ξένον. Καὶ ἡ ἄκανθα ἀπὸ πέλυκος λαβοῦσα ἐκφέρει κόμμι». Καὶ ἐξετάζουσιν αὐτὸν οἱ ἀδελφοί· «Τί ἐστι τοῦτο»; Καὶ λέγει· «Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ νοεῖται ἄμπελος. Καὶ ἐάν τις λάβῃ βότρυν σταφυλῆς ἐκ τοῦ καρποῦ

αὐτῆς καὶ θέλῃ ἐκπιάσαι αὐτόν, οὐδὲν ἐκβάλλει εἰ μὴ οἶνον γλυκύν. Οὕτως καὶ τοῦ πιστοῦ θλιβομένου ἢ ἔργῳ ἢ λόγῳ ἢ λογισμῷ, οὐδὲν ἔχει καρποφορεῖν, εἰ μὴ τὴν χρηστότητα τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ· σαρκικὸς δὲ ἄνθρωπος θυμώδης οὐδὲν ἄλλο εἰ μὴ πικρίαν ἀνωφελῆ. Λέγω δὲ ὑμῖν ἐγὼ ὁ ταῦτα λαλῶν· φοβοῦμαι μὴ ἐκπέσω τῆς χειρὸς τοῦ Θεοῦ, ἐν τῷ μή με πυροῦσθαι πρὸς τὴν στάσιν τοῦ καθ' ἡμῶν πολέμου τοῦ ἐχθροῦ, καθὼς καὶ ὁ προφήτης λέγει· «Ὅλην τὴν ἡμέραν πολεμῶν ἔθλιψέ με»[1]. Εἰ γὰρ ἄγγελοι ἐξέπεσον καὶ ἄλλοι τῶν προφητῶν καὶ ἄλλοι τῶν ἀποστόλων — οὐ μόνον λέγω τὸν Ἰούδαν, ἀλλὰ καὶ τοῦ Παύλου τῶν μαθητῶν πολλούς, ἀφ' ὧν καὶ ἀφώρισε τοὺς γνησίους ἐν ταῖς Πράξεσιν[2] — ὀφείλομεν καὶ ἡμεῖς φοβεῖσθαι. Καὶ εἰ θέλετε, εἴπω ὑμῖν ὑπόδειγμα, ἵνα φοβηθῆτε τὸν Θεόν· ὥσπερ γὰρ πέτρα ἱσταμένη ἕως τῶν νεφελῶν στενὴ καὶ τεθλιμμένη, ἄχρι τεσσάρων πήχεων ἔχουσα πλάτος, καὶ ἔνθεν κἀκεῖθεν αὐτῆς ἀπέραντον βάθος φθάνον ἀπὸ ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν· καὶ ὅτε βαπτίζεται ἄνθρωπος, ἐὰν ἢ ἐπαγγειλάμενος τὸν μοναχόν, λαβὼν τὴν σφραγῖδα τοῦ πνεύματος, εἰς ἀνατολὰς ὁδεύει. Λογισώμεθα δὲ οὐ μόνον τὸ βάθος, ἀλλὰ καὶ τὸ στενὸν τῆς ὁδοῦ, ὥστε, ἐάν τις ἐκκλίνῃ ὀλίγον, ἀπόλλυται καὶ ἡ μνήμη αὐτοῦ οὐχ εὑρίσκεται. Ἐξ ἀριστερῶν δὲ αὐτῆς ἐπιθυμία κακὴ τῆς σαρκός, καὶ ἐκ δεξιῶν ὑπερηφανία καρδίας· ταῦτά εἰσι τὰ βάθη. Ἐὰν δὲ ὁδεύῃ τις καλῶς μετὰ φόβου, φθάνει εἰς τὰς ἀνατολὰς καὶ εὑρίσκει ἐπὶ θρόνου τὸν σωτῆρα· καὶ ἔνθεν κἀκεῖθεν αὐτοῦ στρατιαὶ ἀγγέλων καὶ στέφανοι αἰώνιοι, στεφανοῦντες τὸν ὀρθῶς πρὸς αὐτὸν πορευόμενον».

193. «Ἐὰν δὲ εἴπῃ τις ὅτι, εἴ ποτέ τις ἠπατήθη ἢ ἡρπάγη ἐνὶ τούτων, ἤδη ἀπώλετο καὶ οὐκέτι μετάνοιαν ἔχει, ἐρῶ αὐτῷ ὅτι ὁ ἔχων μετάνοιαν ἄνθρωπος, κἂν ἐγγίσῃ τοῦ ἐμπεσεῖν τῇ ἀμελείᾳ, οὐκ ἀφίησιν αὐτὸν ὁ Κύριος τέλεον ἀπολέσθαι, καθὼς γέγραπται· «Ἐμοῦ δὲ παρὰ μικρὸν ἐσαλεύθησαν οἱ πόδες»[3]. Δεικνύει δὲ αὐτῷ τὴν χάριν διὰ μάστιγος νόσου ἢ λύπης ἢ αἰσχύνης τοῦ σφάλματος, ἵνα αἰσθηθεὶς ἔλθῃ ἐν μέσῳ τῆς ὁδοῦ τῆς στενῆς, ἕως παρέλθῃ καὶ μηκέτι ἐκκλίνῃ βῆμα ποδός, καθ' ὅσον τεσσάρων πηχῶν ἡ ὁδός ἐστιν. Ὁ δὲ ἐκπίπτων τοιοῦτός ἐστιν οἷος ὁ Ἰούδας· πολλὰ ὑπὸ τοῦ Κυρίου εὐεργετηθεὶς καὶ ἰδὼν σημεῖα μεγάλα ἕως ἀναστάσεως νεκρῶν, ἔχων τε τὸ γλωσσόκομον[4], οὐκ ᾐσθήθη τῆς χάριτος· διὰ τοῦτο ἐκκλίνας τῆς ὁδοῦ τέλεον ἀπώλετο φιλαργυρίᾳ καὶ προδοσίᾳ. Οἱ δὲ καλοί, κἂν ὀλίγον ἀμελήσωσιν, ἀλλ' ὡς ἄργυρος πυρὶ πυρούμενοι[5] καθαρίζονται[5], τὸν ἰὸν ἀποβάλλοντες. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ μακάριος Δαυίδ· «Ἐγὼ δὲ ἐν τῷ πλήθει τοῦ ἐλέους σου εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου»[6]. Εἰ οὖν αὐτὸς οὕτως λέγει, πόσῳ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ ταλαίπωροι;

1. Ψαλ. 55,2. 2. Πρβλ. Πράξ. 19,9. 3. Ψαλ. 72,2. 4. Πρβλ. Ἰω. 12,6. 5. Πρβλ. Ψαλ. 65,10. 6. Ψαλ. 5,8.

194. «Νοήσωμεν δὲ καὶ τοῦτο τὸ κέρδος, ὅπερ παρὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἠκούσαμεν ἐκ τῶν νοημάτων τῶν θείων γραφῶν, ὅτι ἄνθρωπος καθαρθῆναι θέλων ἀπὸ ἁμαρτίας τινός, οἷον ἀπὸ ὀργῆς ἢ ἄλλου πάθους, ἐὰν μὴ ὀνειδιζόμενος εἴπῃ ἅπαξ ἐν ἑαυτῷ ὅτι· «Ἰδοὺ ἐκέρδησα σήμερον νομισμάτιον χρυσοῦν ἕν»· καὶ ἐὰν δεύτερον πάλιν ὑβρισθῇ, εἴπῃ ὅτι· «Ἐκέρδησα ἕως πλῆθος χρυσίου», οὐ δύναταί τοῦ μὴ ὀργισθῆναι». Ἠρωτήθη δὲ παρὰ τῶν ἀδελφῶν ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος· «Καὶ ἐὰν γένηται ὡς βίᾳ βαστάζων τὸ ὄνειδος ἅπαξ, τί ποιήσει καὶ ἐπὶ τῷ δευτέρῳ ὀνειδισμῷ, μᾶλλον δὲ πολλάκις»; Καὶ ἀπεκρίθη ὁ Θεόδωρος· «Αἱ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου ἀληθῶς χρυσίον καὶ λίθοι τίμιοί εἰσιν, καὶ γλυκύτεραι ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον[1], ὡς γέγραπται. Ἀλλ' οὐκ οἴδαμεν ταύτας οὐδὲ ἐπεγνώσαμεν διὰ τὸ φρόνημα τῆς σαρκός[2]. Τίς δέ ποτε λέγει ἀνθρώπῳ ῥίψαντι αὐτῷ καθαρὸν ἄρτον ὅτι· «Τοῦτο βαστάζω σε τὸ ἅπαξ. Ἐὰν δὲ καὶ προσθῇς δοῦναί μοι καὶ ἄλλο, ἐκφέρω σου τὰς κόρας τῶν ὀφθαλμῶν»; Καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἀγαπᾷ τὸν διδόντα αὐτῷ καὶ τρέφοντα; Οἱ γὰρ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ οὐ μόνον τοὺς διώκοντας αὐτοὺς ἔφερον κακοποιοῦντας, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ηὔχοντο[3] κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ σωτῆρος. Καὶ ὁ ἀπόστολός φησι· «Κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ»[4]. Τί δὲ ἄξιον ἐποίησας, ἄνθρωπε, ὥστε κληρονόμον σε τοῦ Θεοῦ εἶναι; ὅτι ἐδιώχθης; ἢ ὅτι ἀπεκτάνθης δι' αὐτόν; Ὅλως οὐκ ἀρκεῖ σοι εἰς μισθὸν τοῦτο μόνον ἡ δόξα τοῦ κόσμου; Τίς γὰρ ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ οὐ δοξάζει, μάλιστα μάρτυρα Χριστοῦ; Ὅμως μεγάλη τοῦ Θεοῦ ἡ ἀγαθότης καὶ ἀμέτρητος. Λάβωμεν δὲ καὶ εὐτελὲς ἕτερον παράδειγμα. Ὅμοιός ἐστιν ὁ Θεὸς ἀνθρώπῳ λέγοντι ἡμῖν· «Δότε μοι ὅσα ἔχετε σκεύη ὀστράκινα καὶ πήλινα τῆς οἰκίας ὑμῶν, ἀπολέσω αὐτά· καὶ ἰδοὺ λάβετε ἀντ' αὐτῶν χρυσᾶ καὶ ἀπὸ λίθων τιμίων»· καὶ οὐκ ἠθελήσαμεν. Καὶ πολλάκις καὶ πάντοτε ποιῶν τοῦτο οὐκ ἐπαύσατο ὁ Θεός· ἀλλ' ἡμεῖς οὐδέπω ἔγνωμεν, ὡς γέγραπται· Ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὢν οὐ συνῆκε, παρεσυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς»[5].

195. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ ἀδελφοί· «Ποῖόν ἐστι τὸ ἔργον τῆς ψυχῆς, καὶ ποῖον τὸ ἔργον τῶν χειρῶν»; Καὶ ἀπεκρίθη· «Πάντα τὰ γινόμενα διὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ταῦτα ἔργα τῆς ψυχῆς εἰσι. Τὸ δὲ εἰς λόγον ἑαυτοῦ ἐργάζεσθαι ἢ καὶ συνάγειν, τοῦτο ἔργον τῶν χειρῶν ἐστιν». Καὶ ἠρωτήθη· «Δεῖξον τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ὅτι ἀγνοοῦμεν». Καὶ λέγει· «Ἰδοὺ ἀκούεις περί τινος ὅτι ἀσθενεῖ, καὶ λέγεις ὅτι· «Ἀφεῖναι ἔχω τὸ ἐργόχειρόν μου καὶ ἀπελθεῖν δι' αὐτόν; ἀλλὰ τελειώσω αὐτὸ καὶ οὕτως ὑπάγω». Καὶ πάλιν ἐὰν ἔλθῃ ἀδελφὸς λέγων σοι· «Ποίησον ἀγάπην· δός μοι χεῖρα», καὶ λέγεις· «Πῶς ἔχω ἀφεῖναι τὸ ἐργόχειρόν μου καὶ ἀπελθεῖν»; Ἰδοὺ ἐὰν μὴ ἀπέλθῃς, κατήρ-

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 18,11. 2. Πρβλ. Ρωμ. 8,6. 3. Πρβλ. Ματθ. 5,44. 4. Ρωμ. 8,17. 5. Ψαλ. 48,13.

γήσας τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ὅ ἐστι τὸ ἔργον τῆς ψυχῆς, διὰ τὸ ἔργον τῶν χειρῶν· καὶ οὐχ οὕτως ἐστίν· ἀλλ' ἐάν τις ζητήσῃ σε, ὕπαγε· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, ὅ ἐστι τὸ ἔργον τῆς ψυχῆς». Καὶ οὕτως ὁ μακάριος Θεόδωρος ἐδίδασκε καθ' ἑκάστην τοὺς ἀδελφούς, καὶ ἦν κοπιῶν καὶ ἀγωνιζόμενος μεγάλως ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἐν τοῖς ἐπικειμένοις πειρασμοῖς.

196. Ἐν ταῖς πόλεσι δὲ ὢν Ἀντινόου καὶ Ἑρμουπόλεως ὁ πάπας Ἀθανάσιος καὶ βλέπων τὸν ἀββᾶν Θεόδωρον τῷ πνεύματι ζέοντα[1] καὶ τοσαύτην ἔχοντα προθυμίαν καὶ δύναμιν κατανοήσας λέγει τοῖς ἄλλοις ἐπισκόποις· «Βλέπετε τὸν πατέρα τῶν τοσούτων ἀδελφῶν πῶς ἔμπροσθεν ἡμῶν ἀγωνιᾷ; Οὐκ ἐσμὲν καὶ ἡμεῖς πατέρες; Ἰδοὺ οἱ πατέρες οἱ ἔχοντες ταπεινοφροσύνην καὶ ὑποταγὴν διὰ τὸν Θεόν. Μακάριοι καὶ εὐλογημένοι εἰσὶν οἱ τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου φοροῦντες ἀεί, οἷς ἡ ἀτιμία δόξα ἐστί, καὶ ὁ πόνος αὐτοῖς ἀνάπαυσις, ἕως ἂν στεφανωθῶσι». Καὶ οὕτως πάντα τὸν λαὸν εὐλογήσας ἀπέλυσεν. Ὁ δέ γε θειότατος πάπας Ἀθανάσιος ἀπελθὼν εἰς τὰ μοναστήρια καὶ βλέπων τὴν διάθεσιν τῶν ἀδελφῶν γνησίαν εἰς αὐτόν, σφόδρα ἐχάρη λίαν δοξάζων τὸν Θεόν. Καὶ περιῆγεν ὅλα τὰ τῶν μοναστηρίων ἔν τε ταῖς ἐκκλησίαις καὶ ταῖς τραπέζαις, καὶ πάντα τὰ τῶν ἄλλων χρειῶν καὶ ἑκάστης οἰκίας τὰ κελλία, ἕως τῶν καθισμάτων τῆς ἀναγκαίας χρείας. Καὶ πάντα θαυμάσας, ἀνελθὼν ἐν τῷ πλοίῳ λέγει τῷ Θεοδώρῳ· «Ἐποιήσατε ἔργον μέγα ἀναπαύοντες ψυχάς· μάλιστα τοὺς κανόνας ὑμῶν τῶν μοναχῶν ἤκουσα· καὶ εἶδον ἅπαντας τοὺς μετὰ σοῦ πατέρας καὶ ἀδελφούς, οἵτινές εἰσι θαυμαστοὶ λίαν, καὶ οἱ κανόνες ὑμῶν. Πάντες δὲ ὁρῶσί σε ὡς αὐτὸν τὸν Χριστόν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐγγύς ἐστι τὸ πάσχα, κατάλαβε τοὺς ἀδελφοὺς κατὰ τὸν τύπον ὃν ἔχετε· κἀγὼ ὡς ἂν ὁ Κύριος οἰκονομήσῃ, ποιῶ». Καὶ ἀσπασάμενος αὐτὸν ἀπέλυσε, γράψας τῷ ἀββᾷ Ὡρσισίῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ἐπιστολὴν δι' αὐτοῦ περιέχουσαν οὕτως· «Εἶδον τὸν συνεργόν σου καὶ πατέρα τῶν ἀδελφῶν Θεόδωρον καὶ ἐν αὐτῷ τὸν Κύριον τοῦ πατρὸς ὑμῶν Παχωμίου· καὶ ἠγαλλιασάμην ὁρῶν τῆς ἐκκλησίας τὰ τέκνα, καὶ ηὔφραναν ἡμᾶς οὐ μετρίως· οἷς ὁ Κύριος δώῃ τὸν μισθόν. Μέλλων δὲ Θεόδωρος ἀπ' ἐμοῦ πρὸς ὑμᾶς ἔρχεσθαι, ἔλεγέ μοι τοῦτο ὅτι· Μέμνησό μου. Κἀγὼ εἶπον αὐτῷ· Ἐὰν ἐπιλάθωμαί σου, Ἱερουσαλήμ, ἐπιλησθείη ἡ δεξιά μου· κολληθείη ἡ γλῶσσά μου τῷ λάρυγγί μου, ἐὰν μή σου μνησθῶ»[2]. Καὶ οὕτως τὸ πλοῖον ἀφεὶς σὺν τοῖς ἀδελφοῖς ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος μετὰ τοῦ πάπα, λέγει αὐτοῖς· «Ὅπου δ' ἂν θέλῃ, ἀπέλθατε μετ' αὐτοῦ· ἐξουσίαν γὰρ ἔχει καὶ τοῦ σώματος ἡμῶν».

197. Καὶ ἦν ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος παραμυθούμενος τὸν ἀββᾶν Ὡρσίσιον διὰ τὴν ποτε γεναμένην θλῖψιν. Καὶ ἤρξατο μικρὸν παραβιάζειν αὐτὸν καὶ ἕλκειν πρὸς τὴν μονὴν Παβώ, ἵνα ἐπισκέψηται τοὺς

1. Πρβλ. Ρωμ. 12,11. 2. Ψαλ. 136,5-6.

ἀδελφούς· ἦν γὰρ ἐν τῇ μονῇ Μονχοσῇ. Ὃς καὶ συνθέμενος, προλαβὼν ὁ Θεόδωρος ἐποίησε τὸν ἑβδομάριον κροῦσαι τὸ ξύλον. Καὶ συναχθέντες οἱ ἀδελφοὶ ἠσπάσαντο αὐτὸν πάντες. Καὶ τῇ ὥρᾳ τῆς κατηχήσεως ἐποίησεν αὐτὸς ἐν μέσῳ αὐτῶν τὴν κατήχησιν, καθὼς ἦν τὸ πρότερον. Ἵστατο δὲ ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος ὡς διάδοχος αὐτοῦ καὶ ἀκούων. Μετὰ δὲ ταῦτα οὐκ ἀφῆκεν ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος ἀπελθεῖν τὸν Ὡρσίσιον, ἀλλ' ἦσαν ὁμόψυχοι καὶ ὁμόφρονες πρὸς ἀλλήλους ἐν ἅπασιν. Ἀπὸ δὲ τῆς πολλῆς αὐτῶν ἀγάπης ὠφελοῦντο οἱ ἀδελφοὶ τὰ μέγιστα καὶ ἐθαύμαζον πάντες τὴν ἀγάπην αὐτῶν καὶ τὴν χρηστότητα. Καὶ λοιπὸν ὡς δεύτερος ἦν τοῦ ἀββᾶ Ὡρσισίου ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος· ἠρώτα γὰρ αὐτὸν εἰς πάντα. Ἅπαξ δὲ ἀπήρχετο ὁ ἀββᾶς Ὡρσίσιος εἰς τὰ μοναστήρια τοὺς ἀδελφοὺς ἐπισκέπτεσθαι· ὁ δὲ πατὴρ Θεόδωρος οὐκ ἦν σχολάζων δι' ἣν εἶχε φροντίδα.

198. Καὶ ἐπεὶ προειρήκαμεν ὅτι πολλοὶ ἀγροὶ καὶ ὗλαι τοῦ κόσμου προσεγένοντο αὐτοῖς, καὶ καιρὸν πρὸς καιρὸν προσετίθουν τὰ μοναστήρια καὶ ἐν αὐτοῖς ἠσχολοῦντο· ὀλίγοι δέ τινες ἐξ αὐτῶν ἐφύλασσον τὸν κανόνα τοῦ ἁγίου Παχωμίου, μὴ ἔχοντες βάρος ὕλης τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου τὸν λέγοντα· «Ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστός ἐστι καὶ τὸ φορτίον ἐλαφρόν»[1]. Βλέπων οὖν ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος πολλοὺς τῶν ἀρχαίων ἀδελφῶν βουλομένους παραλλάξαι τὴν πολιτείαν καὶ τὴν διάταξιν τοῦ μακαρίου μεγάλου γέροντος, ἦν προσκαρτερῶν ἐν τῇ εὐχῇ μετὰ κλαυθμοῦ, ἐν νηστείᾳ καὶ ἀγρυπνίᾳ, φορῶν κατὰ νύκτα ἔσωθεν τοῦ λεβίτονος ἱμάτιον τρίχινον καὶ δεόμενος τὸν Κύριον ποιῆσαι τὸ συμφέρον. Τοῦτο δὲ ἐποίει εἰς τὸ ὄρος ἔνθα ἦσαν οἱ τάφοι τῶν ἀδελφῶν ὡς ἀπὸ μιλίων τριῶν κατὰ νύκτα ἀπερχόμενος καὶ εὐχόμενος. Ἀκολουθήσας δὲ αὐτῷ μιᾷ εἷς τῶν ἀδελφῶν εἶδεν αὐτὸν οὐ μακρὰν στήκοντα ἐπὶ τὸ μνημεῖον τοῦ πατρὸς ἡμῶν Παχωμίου καὶ εὐχόμενον· καὶ ἀκούων τὴν εὐχὴν αὐτοῦ ἐφοβήθη. Ηὔχετο δὲ οὕτως· «Κύριε, τοῦ δούλου σου ἀββᾶ Παχωμίου, οὗ νῦν στήκω ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ, εἰ θέλημά σού ἐστιν, εὐδόκησον τοῦ ἐπισκέψασθαί με. Ἐπληθύνθη γὰρ ἡ ἀμέλεια ἡμῶν, καὶ οὐκ ἐργαζόμεθα τὸ ἀγαθόν. Ἀλλ' αὐτός, Κύριε, τοὺς δούλους σου μὴ ἐγκαταλίπης· κἂν ἀμελῶμεν, διέγειρον ἡμᾶς· κἂν καταφρονῶμεν, ἐκφόβησον ἡμᾶς, ὑπομιμνήσκων τὰς αἰωνίους βασάνους· καὶ δὸς ἡμᾶς ὁδεύειν τὴν ὁδόν σου τὴν ἀγαθήν· ὅτι σὺ ἔπλασας ἡμᾶς, Κύριε, καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ παραδοῦναι αὐτὸν ὑπὲρ πάντων ἡμῶν[2], ἵνα ἡμεῖς σωθῶμεν». Καὶ ἐχρόνισε σφόδρα τοῦτο εὐχόμενος· καὶ λοιπὸν κατέβη πληρώσας τὴν εὐχήν.

199. Ἦν δὲ τότε πρὸ τοῦ πάσχα ἀσθενῶν τις, λεγόμενος Ἥρων, πολιτικός, δεύτερος τοῦ ἀββᾶ Θεοδώρου τοῦ πολιτικοῦ· ὅνπερ καὶ προσεδόκουν ἀποθανεῖν. Ἐξελθὼν δὲ ὁ πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος ἀπὸ

1. Ματθ. 11,30. 2. Πρβλ. Ρωμ. 8,32.

τῆς συνάξεως ἐλάλησεν αὐτῷ· καὶ ἐκάμμυσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ. Καὶ λοιπὸν εἶπεν ὅτι· «Ὁ ἀδελφὸς οὗτος ὁ κοιμηθεὶς σημεῖόν ἐστιν ἄλλου ἀνυπονοήτου τινὸς μέλλοντος κοιμηθῆναι». Καὶ οὕτως ἠγρύπνησαν οἱ ἀδελφοὶ ἀναγινώσκοντες περὶ τὸ σκήνωμα τοῦ τεθνεῶτος· πρωῒ δὲ τῆς κυριακῆς μετ' εὐφροσύνης καὶ ἀγαλλιάσεως ἔθαψεν αὐτόν, τῶν ἀδελφῶν ψαλλόντων.

200. Αὐτὸς δὲ νοσήσας καὶ λαλήσας τοῖς ἀδελφοῖς τὰ συμφέροντα αὐτοῖς, γινώσκων ἤδη μεταβαίνειν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου[1], προαπέστειλε τοὺς ἀδελφοὺς ἑκάστου μοναστηρίου μετὰ προθυμίας πολλῆς. Καὶ λοιπὸν νοσοῦντι παρῆν ὁ ἀββᾶς Ὠρσίσιος καὶ πάντες οἱ μεγάλοι πατέρες καὶ ἀδελφοί. Βλέπων δὲ αὐτὸν Ὠρσίσιος ὅτι ἤδη ἔκλινεν εἰς τὸ ἀποθανεῖν, συνεκάλεσε τοὺς ἀδελφοὺς εἰς σύναξιν εὔξασθαι ὑπὲρ αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ ἐᾶσαι αὐτόν· καὶ πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον μετὰ κλαυθμοῦ πικροῦ ὁμοῦ καὶ πάντων τῶν ἀδελφῶν, ἔλεγεν οὕτως· «Κύριε, τὸν ἀναπαύοντα ἡμᾶς αἴρεις· καὶ τίνι καταλιμπάνεις ἡμᾶς; Ἆρον ἐμέ, καὶ ἄφες αὐτόν, τὸν δυνάμενον οἰκονομεῖν καὶ διορθώνειν τοὺς ἀδελφούς». Ἐποίησαν δὲ τρεῖς ἡμέρας οὕτως. Καὶ λοιπὸν ἐπεὶ ἤγγισεν ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος ἀποδοῦναι τὴν ψυχήν, λέγει τῷ ἀββᾷ Ὠρσισίῳ, τῶν ἄλλων ἑστώτων· «Μὴ ἄρα ἐλύπησά σέ ποτε ἢ ἐν λόγῳ ἢ ἐν διαταγῇ»; Καὶ οὐκ ἠδυνήθη ἀπολογήσασθαι αὐτῷ ἀπὸ τοῦ κλαυθμοῦ. Εἶτα πάλιν λέγει· «Οὐκ οἶδα εἰ ἐλύπησα οὐ μόνον σέ, ἀλλ' οὐδὲ ἕτερον ἀδελφόν. Οὐ γὰρ ἠμέλησά ποτε τῆς σωτηρίας τῆς ἐμῆς ψυχῆς· καὶ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐμόν, ἀλλὰ τοῦ ἐλεήμονος Θεοῦ. Ἰδοὺ μάρτυς ὁ ἐν οὐρανοῖς πιστός»[2]. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἀπέδωκε τὴν ἁγίαν αὐτοῦ ψυχὴν τῷ Κυρίῳ, τῇ δευτέρᾳ τοῦ παχὼν μηνός.

201. Ἀπὸ δὲ τοῦ πολλοῦ κλαυθμοῦ καὶ τῆς οἰμωγῆς, μὴ δυνάμενοι ἐγκρατευθῆναι τοῦ κλαυθμοῦ, ἤκουσαν οἱ εἰς τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ μοναχοί· κἀκεῖνοι γνόντες τοῦτο οὐκ ἴσχυον μετρίως φέρειν τὸ συμβάν. Τὰ δὲ λοιπὰ τὰ γενάμενα οὐ δυνάμεθα γράφειν, ἵνα μὴ εἰς μῆκος τὸν λόγον ἐκτείνωμεν. Ἀγρυπνήσαντες οὖν καὶ ποιήσαντες τὴν συνήθη ψαλμῳδίαν, πρωῒ κηδεύσαντες τὸ λείψανον ἀπήνεγκαν αὐτὸ μετὰ ψαλμῶν εἰς τὸ ὄρος καὶ ἔθαψαν. Καὶ μετὰ τὸ ὑποστρέψαι αὐτοὺς κάτω, ἀπῆλθεν ἀρχαῖός τις, δεύτερος τοῦ μοναστηρίου Παβώ, ὀνόματι Ναφερσαής, μετὰ καὶ ἄλλων ἀδελφῶν· καὶ μετέθηκαν τὸ σκήνωμα τοῦ ἀββᾶ Θεοδώρου ἐγγὺς τοῦ σκηνώματος τοῦ ἀββᾶ Παχωμίου. Οἱ δὲ ἀδελφοὶ ἦσαν λυπούμενοι σφόδρα ἱκανὰς ἡμέρας, λέγοντες ὅτι· «Ἡμεῖς ἐλυπήσαμεν αὐτόν· καὶ συνεχῶς τοῦ Κυρίου δεηθεὶς ὅπως λάβῃ αὐτόν, ἔτυχε τῆς αἰτήσεως. Καὶ ἰδοὺ ἀπῆλθε πρὸς τὴν αἰώνιον αὐτοῦ ἀπόλαυσιν, καταλείψας ἡμᾶς ὀρφανούς». Ἐμέμνηντο δὲ τῆς πρὸς πάντας αὐτοῦ πολλῆς χρηστότητος καὶ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ οὗ εἶχεν ἀδιαλείπτως ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ λατρεύων αὐτῷ ἐν ταπεινώσει τὸν ἅπαντα χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ.

1. Πρβλ. Ἰω. 13,1. 2. Πρβλ. Ἰώβ 16,19.

Ὁ δὲ ἀββᾶς Ὡρσίσιος ἦν πάλιν κατέχων τὴν ἰδίαν τάξιν, κυβερνῶν τοὺς ἀδελφοὺς κατὰ τὸ δυνατὸν αὐτῷ· ἦν γὰρ ἀγαθὸς λίαν καὶ ἀγαπῶν τοῦ σῶσαι ψυχάς. Καὶ ὁ Θεὸς ἐνίσχυσεν αὐτόν· ἐπλάτυνε δὲ τῶν γραφῶν τὰ νοήματα· καὶ ἐν εἰρήνῃ ἐκυβέρνησε τοὺς ἀδελφοὺς χρόνους πολλούς.

202. Ἀκούσας δὲ ὁ ἁγιώτατος πάπας Ἀθανάσιος περὶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου ἐλυπήθη πολλά· καὶ ἔγραψε τῷ ἀββᾷ Ὡρσισίῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς, παραμυθούμενος ἐπὶ τῇ κοιμήσει αὐτοῦ, τάδε· «Ἀθανάσιος Ὡρσισίῳ, πατρὶ μοναχῶν, καὶ πᾶσι τοῖς σὺν σοὶ ἀσκουμένοις τὸν μονήρη βίον, ἐν πίστει Θεοῦ ἑδραιωμένοις ἀγαπητοῖς καὶ ποθεινοτάτοις ἀδελφοῖς, ἐν Κυρίῳ χαίρειν. Ἤκουσα περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ μακαρίου Θεοδώρου, καὶ πάνυ μετὰ πολλῆς φροντίδος ἤνεγκα τὴν ἀκοὴν ταύτην, εἰδὼς αὐτοῦ τὸ πρὸς ὑμᾶς χρήσιμον καὶ φιλάνθρωπον. Ὅμως εἰ μὲν μὴ ἦν Θεόδωρος, πολλοῖς ἂν ὑμῖν ἐχρησάμην λόγοις μετὰ δακρύων λογιζόμενος τὰ μετὰ τὸν θάνατον. Ἐπεὶ δὲ Θεόδωρός ἐστιν, ὃν ὑμεῖς τε καὶ ἡμεῖς ἐγνώκαμεν, τί δεῖ γράφοντά με λέγειν ἢ ὅτι μακάριός ἐστι Θεόδωρος, ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν[1] καὶ πάλιν, μακάριος ὄντως ἐστὶ καὶ φοβούμενος τὸν Κύριον[2]. Νῦν γὰρ μακαρίζειν τεθαρρήκαμεν, ἔχοντες ἀσφαλῆ τὸν λόγον, ὅτι κατήντησεν εἰς τὸν ἀκύμαντον λιμένα καὶ ἀμέριμνον βίον. Εἴθε καὶ ἐφ' ἑκάστου ἡμῶν τοῦτο γέγονεν· εἴθε τρέχων ἕκαστος κατήντησεν εἰς τὸν τῆς ζωῆς λιμένα· εἴθε τρέχων ἕκαστος προσώρμισε τὸ ἴδιον σκάφος πρὸς τὸν ἀμέριμνον ἐκεῖνον βίον, ὡς ἂν ἀναπαυόμενος λέγῃ μετὰ τῶν πατέρων· Ὧδε κατοικήσω, ὅτι ᾑρετισάμην αὐτήν[3]. Οὐκοῦν, ἀγαπητοὶ καὶ ποθεινότατοι ἀδελφοί, μὴ κλαίετε Θεόδωρον· οὐ γὰρ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει[4] εἰς τὴν ἀπέραντον καὶ ἀτελεύτητον ζωήν, ἔνθα ἀπέδρα ὀδύνη, λύπη καὶ στεναγμός»[5]. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀθανάσιος.

203. Τοῖς δὲ ἀδελφοῖς πᾶσιν ἦν κυβερνῶν, καθὼς καὶ προείρηται, ἐν τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ ὁ μέγας καὶ ἅγιος Ὡρσίσιος. Ἡμεῖς δὲ ἀξιοῦμεν ἀμφοτέρους, τόν τε μέγαν Παχώμιον καὶ Θεόδωρον τὸν ἡγιασμένον, καὶ πάντας τοὺς προειρημένους πατέρας καὶ ἀδελφοὺς πρεσβείαν ὑπὲρ ἡμῶν ποιῆσαι καὶ ἱλασμὸν τῶν ἡμετέρων ἐπταισμένων αἰτῆσαι, καὶ εὑρεῖν ἔλεος ἔμπροσθεν τοῦ φρικτοῦ καὶ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ[6]· ᾧ προσκύνησις, δόξα καὶ κράτος μόνῳ σὺν Πατρὶ καὶ Πνεύματι τῷ παναγίῳ αἰῶνας εἰς ἅπαντας οὐ μετρουμένους.

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 1,1. 2. Πρβλ. Ψαλ. 111,1. 3. Ψαλ. 131,14
4. Πρβλ. Ματθ. 9,24. 5. Πρβλ. Ἠσ. 35,10. 6. Πρβλ. Β' Κορ. 5,10.

ΒΙΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ *

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΘΑΥΜΑΤΩΝ ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΑΙ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΥ ΠΑΧΩΜΙΟΥ

1. Ὄντως ἀληθὴς ἡ θρυλλουμένη παροιμία, ὅτι οὐ πολλοὺς Αἴγυπτος, ἐπὰν δὲ τέκῃ, μέγα τίκτει· ἔτι δὲ ἀληθεστέρα πάλιν ἡ πρόρρησις τοῦ Θεοῦ, ἣν πρόπαλαι πρὸς τὸν Ἀβραὰμ ἐποιήσατο ὅτι· «Ἐν τῷ σπέρματί σου ἐνευλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη»[1], ἐπεὶ καὶ πέρας ἡ ἐπαγγελία αὕτη ἐδέξατο καὶ εἰς ἔργον ἐκβέβηκε διὰ τῆς ἐπιγενομένης ὕστερον τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκώσεως. Ἐκ γὰρ τοῦ σπέρματος Ἀβραὰμ τὸ κατὰ σάρκα γενόμενος[2] ὁ Χριστὸς πάντα τὰ ἔθνη πρὸς ἑαυτὸν συνήγαγε καὶ συνεκάλεσεν ἀντὶ τῆς προτέρας πλάνης καὶ εἰδωλομανίας ἐπὶ τὴν θεοσέβειαν μετατραπέντα καὶ τὴν τῆς ἀληθινῆς καὶ ὀρθῆς πίστεως ἐπίγνωσιν, οὐχ ἥκιστα δὲ πάντων τῶν ἄλλων τοὺς τῆς Αἰγύπτου οἰκήτορας, τοσοῦτον τῇ εὐσεβείᾳ ἐκλάμψαντας καὶ τοῖς ὑπὲρ ἀρετῆς ἀγωνίσμασι μετὰ τὸ ἐπιστρέψαι εἰς τὴν ἀλήθειαν, ὅσον τὸ πρὶν τῇ ἀσεβείᾳ δεδούλωντο καὶ τῇ περὶ τὰ εἴδωλα ματαιότητι. Καὶ ὅτε μὲν γὰρ ἐν ἀρχῇ τῆς τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα διαδόσεως οἱ κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμοὶ βαρύτεροι καὶ σφοδρότεροι ἐπεγίνοντο, ἅτε τῆς ἑλληνικῆς θρησκείας ἔτι ἐπικρατούσης καὶ τὸ κῦρος ἁπανταχοῦ ἐπιφερομένης, πλείους τῶν ἄλλων χωρῶν ἁπασῶν ἡ Αἴγυπτος προήνεγκε τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ ἐναθλήσαντας καὶ πᾶσαν ἰδέαν βασάνων ὑπενεγκόντας στερρότατα καὶ αὐτὸν τὸν πικρότατον θάνατον. Καὶ ὅτε δὲ πάλιν εὐδοκίᾳ θεοῦ πέπτωκε μὲν ἡ τῶν δυσσεβῶν καὶ ἀνόμων τυράννων ὀφρῦς καὶ ἐλώφησε τὰ παρὰ τῶν ἀθέων τοῖς πιστοῖς ἐπενηνεγμένα δεινά, διαλάμπειν δὲ ἤρχετο τὸ τῆς θεοσεβείας φῶς ἐν τῇ οἰκουμένῃ καὶ ἀκολούθως τούτῳ καὶ τὸ μοναχικὸν πολίτευμα εἴτ' οὖν φιλόσοφον ἐν τῇ γῇ πανταχοῦ περιηύγαζεν, οὐκ ἄλλο τι ἔθνος ἀλλ' ἢ τὸ τῶν Αἰγυπτίων ἀρχηγέτας τοῦ τοιούτου καλοῦ εὑρήσει ὁ ἐρευνῶν. Εἴτε μὲν γὰρ τὴν μονήρη φιλοσοφίαν καὶ ἀνεπίμεικτον εἴποι τις, Ἀντώνιος εὕρηται ὁ ταύτης καθηγητὴς καὶ διδάσκαλος, τὸ ὑπερφυὲς τῆς Αἰγύπτου θρέμμα καὶ βλάστημα· εἴτε τὴν μιγαδικὴν συναυλίαν τῶν μοναχῶν καὶ τὰ ἐκ τῶν πλειόνων τοιαῦτα συστήματα, Παχώμιον εὑρήσομεν τὸν πολιστὴν

---

* Κατὰ τὴν αὐτὴν ἔκδοσιν τοῦ Fr. Halkin, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Κωδίκων: ὑπ' ἀριθμ. 3 Ἑλλην. τοῦ Μονάχου (I. Hardt), E 182 τῆς ἐν Ἁγ. Ὄρει Ἱ. Μονῆς Μ. Λαύρας (Σ. Εὐστρατιάδης - Σπ. Λαυριώτης), Ω 81 τῆς ἰδίας Ἱ. Μονῆς, καὶ 148 τῆς ἐν Ἁγ. Ὄρει Ἱ. Μονῆς Διονυσίου (Σπ. Λάμπρου).

1. Γεν. 22,18. 2. Πρβλ. Ρωμ. 1,3.

τούτων καὶ συναγωγέα καὶ νομοθέτην καὶ ἔξαρχον· ὃς καὶ αὐτὸς Αἰγύπτιος καὶ τῶν Αἰγυπτίων ὅτι κεφάλαιον· οὗ νῦν καὶ ὁ βίος καὶ τὸ πολίτευμα πρόκειται ἡμῖν τοῦ λόγου σκοπός.

2. Ἄξιον γὰρ εἴπερ τινὸς ἄλλου τὰς περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἱστορίας καὶ τὰ θαύματα καὶ λέγειν καὶ ἀκούειν καὶ διὰ μνήμης ἄγειν ἀεί, ὥστε πρὸς τὸν τοῦ καλοῦ ζῆλον ἅπαντας ἐρεθίζεσθαι. Διδάξει γὰρ αὐτοὺς ὁ λόγος, τίς μὲν ἦν καὶ ποῖος ὁ πρῶτος τὴν ἀγγελικὴν ἐπὶ γῆς ἐκείνην καὶ θείαν συστησάμενος πολιτείαν καὶ πόθεν ἀφορμηθεὶς ἔργῳ ἐπεβάλετο τηλικούτῳ καὶ οὕτω καλῷ, τίνες δὲ αὐτῷ αἱ παρασκευαὶ καὶ ποῖα πρὸς τὴν τοῦ ἔργου συντέλειαν τὰ ἐφόδια, αἵ τε πρῶται νομοθεσίαι καὶ διατάξεις αἱ τὴν μοναχικὴν πολιτείαν ἄρτι ἀποκυηθεῖσαν σπαργανοῦσαι καὶ γαλακτοτροφοῦσαι καὶ διαπλάττουσαι καὶ ῥυθμίζουσαι, παρὰ τίνος δὲ ἄρα καὶ ἐπενοήθησαν, πότερον τῶν ἀνθρώπων τις τούτων εἰσηγητὴς ἢ καὶ αὗται καθ' ὅμοιον τῇ παλαιᾷ καὶ θείᾳ νομοθεσίᾳ παρὰ θείου ἀγγέλου εἰσηνέχθησάν τε καὶ παρεδόθησαν. Τότε μὲν γὰρ Μωϋσῆς ἦν ὁ τὰς πλάκας δεξάμενος[1], νῦν δὲ Παχώμιος ὁ παρὰ ἀγγέλου τὰς πτύχας, ὡς λέγεται, κομισάμενος, ἐν αἷς τὰ ἱερὰ τοῦ μοναχικοῦ βίου ἐγέγραπτο νόμιμα. Ταῦτα γὰρ πάντα ἱστορήσουσα ἔρχεται ἡ παροῦσα γραφὴ καὶ κατὰ μέρος τὰ ἐκείνου διηγησομένη ἐξαίσια κατορθώματα, πρότερον ἐπικαλεσαμένη τὴν αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ μεγάλου ὁσίου πατρὸς εὐμένειαν καὶ ἀρωγὴν εἰς τὸν τοῦ ἐπιχειρήματος ἀπαρτισμόν. Ποιήσεται δὲ τὴν ἀρχήν, ὡς εἰκός, ἀπὸ τοῦ γένους αὐτοῦ, κατὰ τὸν νόμον τῶν ἐγκωμίων.

3. Ἡ μὲν οὖν ἐνεγκοῦσα τοῦτον καὶ θρεψαμένη Θηβαῒς ὑπῆρχεν ἡ ἐν Αἰγύπτῳ· γονεῖς δὲ αὐτῷ Ἕλληνες τὴν θρησκείαν καὶ τοῖς εἰδώλοις προστετηκότες· φύεται δὲ ἄρα καὶ τὸ ῥόδον ἐξ ἀκανθῶν, ἐκ τῶν ἀχρήστων τὸ εὔχρηστον καὶ τῶν ἀνόδμων τὸ εὐωδέστατον. Ἔτι δὲ παιδὸς ὄντος αὐτοῦ καὶ ὑπὸ τοῖς γονεῦσιν ἀναγομένου καὶ τῇ πατρῴᾳ δεισιδαιμονίᾳ καὶ πλάνῃ, ὡς τὸ εἰκός, ἑπομένου κατὰ ἄγνοιαν τοῦ βελτίονος, ἡ τῆς ψυχῆς γαλήνη καὶ τὸ τῆς γνώμης εὐθὺ καὶ πρὸς ἀρετὴν εὐφυὲς οὐ μετρίως διεφαίνετο τοῖς ὀξύτερον διορᾶν δυναμένοις καὶ τῆς ψυχῆς ἀνιχνεύειν τὰ ἀπόρρητα καὶ κρυπτόμενα. Ἀμέλει καὶ τῶν γονέων αὐτοῦ ποτε πρὸς εἰδωλεῖόν τι ἐπιφοιτησάντων, ὥστε τὰς εἰωθυίας τοῖς δαίμοσι θυσίας προσενεγκεῖν, συνείπετο μὲν αὐτοῖς καὶ ὁ παῖς, ὁ μετὰ ταῦτα μέγας πατὴρ οὑτοσί, καὶ πρὸς τὸ ἀνίερον ἱερὸν ἐπορεύετο. Ἐπεὶ δὲ πλησιάσειε ταῖς θύραις, ἐκεῖσέ που παρεστὼς ὁ τῶν ἐν αὐτῷ δαιμόνων θεραπευτὴς καὶ τοῦτον προσιόντα μετὰ τῶν αὐτοῦ γεννητόρων ἰδὼν ἀνακέκραγεν εὐθὺς ἐμμανῶς, διακονούμενος πάντως τῷ ἐμπνέοντι αὐτῷ δαιμονίῳ. «Τὸν ἔχθιστον τοῦτον τοῖς θεοῖς οὐ δέον προσιέναι τῷ ναῷ, ἀλλ' ἀποδιωκτέον ἐντεῦθεν». Ἄλλοτε δὲ πάλιν τῶν τοκέων αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ οἴνου τοῦ τοῖς δαίμοσιν

1. Ἐξ. 31,18.

ἐσπεισμένου ἐγχεάντων αὐτῷ, ἐκπέπωκε μέν, παραχρῆμα δὲ ὅλον ἐξεμήμεκε.

4. Ταῦτα δὲ αὐτὸς ἐκεῖνος χρόνῳ ὕστερον διηγεῖτο, μοναχὸς ἤδη γενόμενος καὶ τῶν κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν γεγονότων αὐτῷ τὴν μνήμην ἀνανεούμενος. Ἐφ' οἷς καὶ ταῦτα προσετίθει, παρεγγυώμενος ὁμοῦ καὶ διδάσκων μήτι νομίζειν τὸ προορατικὸν χάρισμα καὶ τοῖς δαίμοσιν ἐνυπάρχειν κἀκ τούτου προλέγειν πολλάκις τὰ μέλλοντα γίνεσθαι· σὺν γὰρ τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς καὶ τούτου αὐτοὺς ἀποστερηθῆναι μετὰ τὴν ἄνωθεν ἔκπτωσιν τοῦ χαρίσματος· δεινοὺς δὲ ὄντας ἦθος ψυχῆς ἀνθρωπίνης εὐθὺς ἐκ παιδὸς ἀνιχνεύειν καὶ διορᾶν καὶ τὴν ἐφ' ἑκάτερα ταύτης ῥοπήν, εἴτε τὰ καλὰ εἴτε τὰ φαῦλα, ἐκ τῶν πρώτων κατανοεῖν κινημάτων καὶ διαθέσεων, εἰκὸς ἐντεῦθεν τεκμαίρεσθαι ποία τις ἔσται τῷ χρόνῳ συμπροϊοῦσα καὶ ποῖ προβήσεται τελευτῶσα· ψυχὴν μὲν γὰρ ἅπασαν ἁπλῆν ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ Θεοῦ διαπεπλάσθαι καὶ ἀγαθήν· τῆς δὲ τῶν οἰκείων αὐτῇ καὶ τῶν ἐναντίων προκειμένης αἱρέσεως, ἐφ' ὁπότερα τὴν γνώμην ἔχει καὶ τὴν διάθεσιν ῥέπουσαν, ταῦτα καὶ προαιρεῖσθαι αὐτὴν καὶ τούτοις συνήδεσθαι· «Οὐδὲν οὖν, φησί, θαυμαστὸν τούτους καὶ περὶ ἐμοῦ τῷ στοχασμῷ προκαταλαβεῖν τὸ ἐσόμενον, καὶ ὅτι χριστιανὸς γενήσομαι πάντως εἰκασμῷ συνιδεῖν, τὸ τῆς ψυχῆς ἦθος κατανοήσαντας εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἄπλαστον ὂν καὶ ἀτεχνῶς μισοπόνηρον». Ταῦτα μὲν ὁ ἅγιος ἔλεγε διηγησάμενος ἑαυτοῦ τὸ ἐκ παιδὸς ἔτι πρὸς τὸ τῶν δαιμόνων φῦλον ἐπιεικῶς ἄσπονδον καὶ πολέμιον· ἡμῖν δὲ ὁ λόγος ἀναλαβέτω πάλιν τὸν εἱρμὸν τῆς κατ' αὐτὸν διηγήσεως καὶ δηλούτω τὴν πρόφασιν καὶ ἀρχὴν τῆς πρὸς τὰ κρείττονα καὶ θειότερα μεταβολῆς ἐκείνου καὶ μεταθέσεως.

5. Ἐπεὶ γὰρ εἰς ἀνδρὸς ἡλικίαν ἀναβεβήκει ὁ θαυμαστὸς Παχώμιος, τῇ στρατιωτικῇ τάξει συνηνέχθη τοῦτον καταλεγῆναι ἐξ αἰτίας τοιαύτης· τῷ μεγάλῳ καὶ χριστιανικωτάτῳ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ, ἄρτι τῶν σκήπτρων τοῦ κράτους ἐπιλαβομένῳ καὶ πρὸς τοὺς δυσσεβεῖς τυράννους τὰ ὅπλα κεκινηκότι, χρεία γέγονε καὶ νεοσυλλέκτου τινὸς στρατιᾶς. Καὶ διεφοίτων τὴν Αἴγυπτον οἱ τοὺς νέους καὶ εἰς τοῦτο ἐπιτηδείους ἐπιλεγόμενοι. Καθίσταται γοῦν καὶ ὁ θεῖος οὗτος ἀνὴρ εἷς τῶν τηρώνων, διὰ σωματικὴν εὐεξίαν καὶ ῥώμην εἰς τούτους καταλεγείς· εἰκοστὸν γάρ που ἔτος ἦγε τὸ τηνικαῦτα τῆς ἡλικίας, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος διεβεβαιοῦτο. Ἐπεὶ δὲ οἱ νεόλεκτοι οὗτοι διὰ θαλάσσης ἀγόμενοι ἀθρόοι εἴς τινα πόλιν τῶν Θηβῶν κατῆραν, ὑπὸ φυλακὴν αὐτοὺς οἱ ἄγοντες ἐποιήσαντο, ὥστε μή τινας αὐτῶν ἐν τῷ μεταξὺ ἀποδρᾶναι· ὀψὲ δὲ τῆς ἡμέρας τῶν τινες χριστιανῶν ἐκεῖσε παρατυχόντες καὶ τοὺς πεφυλαγμένους ἰδόντες ἐστενοχωρημένους, οἷα εἰκὸς ἐπὶ ξένης καὶ κακουχουμένους καὶ τῶν ἀναγκαίων δεομένους, καὶ τούτους οἰκτισάμενοι, εὐμενῶς τε προσήεσαν αὐτοῖς καὶ τροφὰς ἱκανὰς ἀπεκόμισαν καὶ ἄλλ' ἄττα, ὧν ἕκαστος ἐκείνων δηλαδὴ χρήζων ἐτύγχανεν· ἤδη γὰρ καὶ πρὸς τὸν ἀπόπλουν ἡτοιμάζοντο. Τότε δὴ ὁ Παχώμιος θαυμά-

σας τὸ φίλοικτον καὶ μεταδοτικὸν τῶν ἀνδρῶν, ἤρετο τοὺς παρόντας, τίνες ποτὲ εἶεν οἱ πρὸς τὰς εὐποιΐας οὕτως ἑτοιμότατοι καὶ αὐθόρμητοι· μαθὼν δὲ ὅτι χριστιανοί, ἐπανήρετο πάλιν, οἱ δὲ χριστιανοὶ πόθεν λέγοιντο· καὶ ἤκουε παρὰ τῶν ἐρωτωμένων, ὅτι ἀπὸ τῆς οἰκείας αὐτῶν ὀνομάζονται θρησκείας· πιστεύοντες γὰρ εἰς τὸν Χριστόν, τὸ ἐκείνου φέρουσιν ὄνομα· πᾶν δὲ ἀγαθὸν πρὸς πάντας ποιεῖν ἐκμανθάνουσι, παλλαπλασίονας ἐλπίζοντες τὰς τῆς εὐποιΐας ἀμοιβὰς παρὰ Θεοῦ κομιεῖσθαι κατὰ τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα· ταμιεύεσθαι γὰρ ὑπ'αὐτοῦ ἑκάστῳ τῶν ἀνθρώπων μετὰ τὸν θάνατον τὰς ἀξίας ἀνταποδόσεις τῶν πεπραγμένων κατὰ τὸν βίον.

6. Ταῦτα τῷ Παχωμίῳ οἷον εἴ τι κέντρον καὶ ἀρχὴ ὠδῖνος καὶ πόθου τοῦ πρὸς Θεὸν τὰ ῥήματα γίνεται· καὶ θαυμάζει μὲν τὸ τῆς χριστιανικῆς πίστεως μεγαλόψυχον, φωτίζεται δὲ τὴν διάνοιαν· καὶ τὴν καρδίαν πυρωθεὶς καὶ ἀγαλλιαθεὶς τῷ πνεύματι, ἀναχωρεῖ κατ' ἰδίαν εἰς τὸ τῆς φυλακῆς ἡσυχέστερον· καὶ καθ' ἑαυτὸν γενόμενος, εἰς οὐρανὸν τὰς χεῖρας ἐξέτεινε καὶ οὕτως ηὔξατο πρὸς ὃν οὔπω ἐγνώκει Θεόν· «Κύριε, ὁ οὐρανοῦ καὶ γῆς ποιητής[1], ἐὰν ἐπιβλέπων ἐπιβλέψῃς ἐπὶ τὴν ἐμὴν ταπείνωσιν[2] καὶ δωρήσῃ μοι τὴν τῆς σῆς σοφίας καὶ θεότητος ἐπίγνωσιν, ἐξέλῃ δέ με καὶ τῆς παρούσης ὀδύνης καὶ περιστάσεως, σὸς γενήσομαι ὅλος, σοὶ στρατευθήσομαι, τῷ σῷ στοιχήσω διὰ βίου παντὸς βουλήματι καὶ προστάγματι, τὰς σὰς φυλάξω ἕως τέλους ἐντολάς».

7. Ταῦτα εὐξάμενος, ἐπειδὴ ὁ καιρὸς ἐκάλει ἀπᾶραι τούτους ἐκεῖθεν, ἐμβὰς μετὰ τῶν συστρατιωτῶν ἀνέπλεεν. Ὅτε δὲ καταίροιεν ἐν τῷ μεταξὺ εἰς πόλεις τινάς, τῶν ἄλλων πάντων τοῖς ἐγχωρίοις ἀναμειγνυμένων καὶ ἀτάκτως ἀναστρεφομένων καὶ πρὸς τὰς σωματικὰς ἡδονὰς καταφερομένων, ἐκεῖνος οὐμενουν αὐτοῖς συνυπήγετο, ἀλλὰ προσέχων ἦν διὰ παντὸς ἑαυτῷ, μήτε ὑπείκων τοῖς ἐφελκομένοις τοῦτον ἐπὶ τὰ αἰσχρά, μήτε τῶν τωθαζόντων αὐτὸν διὰ τοῦτο ἐπιστρεφόμενος· σφόδρα γὰρ ἐξ ἔτι νέας τῆς ἡλικίας τὴν ἁγνείαν ἐφίλει καὶ μετεδίωκεν. Ἀμέλει καὶ ὁ Θεὸς ἐπήκοος γίνεται τῆς αὐτοῦ προσευχῆς, ἣν ἐν τῇ φυλακῇ ὢν ὁ μακάριος ἐποιήσατο. Καὶ φθάνει μὲν ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος τὰς τυραννίδας καταστρεψάμενος· ἀπολύονται δὲ οἱ τήρωνες τῆς ἐκστρατείας ἀπὸ προστάγματος, ἐπειδὴ οὐκέτι ἐζήτει αὐτοὺς ἡ χρεία. Τῷ γοῦν Παχωμίῳ, ἀνεθέντι λοιπὸν τοῦ τῆς στρατείας δεσμοῦ, περιστερᾶς αὐτίκα φύονται πτέρυγες, καὶ τάχει πολλῷ ἐπάνεισιν εἰς τὴν Αἴγυπτον· ἐκεῖσε δὲ γενόμενος οἰκίαν μὲν πατρῴαν καὶ θρησκείαν χαίρειν ἐᾷ, μηδὲ τοὺς γονεῖς ἰδεῖν ἀνασχόμενος· φυγῇ δὲ φεύγων τὸν κόσμον εἰς τὴν ἄνω Θηβαΐδα μετανίσταται, καὶ εἰς κώμην παραβάλλει τινὰ ᾗ κλῆσις τὰ Χηνοβόσκια· ἐν ᾗ ἐκκλησίαν εὑρηκὼς κατ' εὐδοκίαν Θεοῦ[3] χριστιανικήν, τῷ ταύτης ἱερεῖ πρόσεισι

1. Πρβλ. Πράξ. 4,24. 2. Πρβλ. Α' Βασ. 1,11. 3. Πρβλ. Ἐφ. 1,9.

μετὰ σπουδῆς καὶ ἀνακαλύπτει τὸν οἰκεῖον περὶ τὴν εὐσέβειαν πόθον καὶ τὴν πίστιν ὁμολογεῖ καὶ ζητεῖ τοῦ θείου ἀξιωθῆναι βαπτίσματος· καὶ ἀποδεχθεὶς τῆς ἀγαθῆς προαιρέσεως εὐθὺς προτελεῖται τὰ εἰωθότα καὶ τὸ θεῖον ὑποδέχεται φώτισμα. Κατὰ δὲ τὴν νύκτα ἐκείνην τὴν μετὰ τὸ ἅγιον λουτρὸν ὄψιν καθ' ὕπνους ὁρᾷ θεόπεμπτον ἀληθῶς καὶ προμηνύουσαν φανερῶς τὴν μέλλουσαν ἐν τῇ γῇ παρὰ τῆς ἄνωθεν χάριτος καταβληθῆναι δι' αὐτοῦ καὶ συστῆναι κατάστασιν τοῦ μοναχικοῦ βίου, συνεστηκυῖαν μὲν τῇ στερεότητι τῆς ἀσκήσεως, γλυκεῖαν δὲ τῇ ἐλπίδι τῶν ἀμοιβῶν καὶ τῇ ἐλλάμψει τῆς θείας γνώσεως· ἔδοξε γὰρ ἑαυτὸν δρόσῳ πολλῇ οὐρανόθεν καταψεκάζεσθαι, ταύτην δὲ τῇ δεξιᾷ τῶν χειρῶν αὐτοῦ συναχθεῖσαν μὴ διαρρεῖν ἀπ' αὐτῆς, ἀλλ' ἐπισυνίστασθαι καὶ εἰς μέλι συμπήγνυσθαι, καὶ τέλος κατὰ γῆς ἐκεῖνο πεσεῖν τὸ μελίπηκτον, καὶ φωνὴν αὐτῷ ἐξ ὕψους αὐτίκα συνεισπεσεῖν λέγουσαν· «Παχώμιε, σύνες τὸ ὁραθέν· ἀποβήσεται γάρ σοι τὸ ὅραμα καὶ εἰς ἔργον μετέπειτα».

8. Ἐντεῦθεν ἐπὶ πλέον τῷ θείῳ ἔρωτι κατασχεθεὶς τὸν μοναχικὸν ἡρετίσατο βίον καὶ τούτου μάλιστα τὸν ἀναχωρητικὸν καὶ ἡσύχιον. Ἀκηκοὼς δὲ Παλάμωνα τὸν γενναῖον ἐν αὐτῷ διαπρέπειν, καταλαμβάνει τε τοῦτον ὡς εἶχε τάχους καὶ τῇ κέλλῃ αὐτοῦ παραστὰς ἔκοπτε τὴν θύραν. Καὶ ὁ γέρων ἀνοίξας λέγει αὐτῷ αὐστηρῶς οὑτωσὶ καὶ ἀποτόμως· «Τί θέλεις, ἄνθρωπε; τίνα ζητεῖς»; (Ποιεῖ γὰρ καὶ ἄλλως τὸ τοῦ ἀνθρώπου ἦθος σκληρότερον ἡ χρονία μόνωσις). Ὁ δὲ Παχώμιος μεθ' ὑποστολῆς ἀπεκρίνατο· «Ἀπέστειλέ με, ὦ πάτερ, πρὸς σὲ ὁ Θεός, ἵνα καταστήσῃς με μοναχόν· τούτου γὰρ τοῦ σχήματος σφόδρα ἐφίεμαι». Ὁ οὖν Παλάμων (καὶ γὰρ ἦν σοφὸς ψυχῆς ἔνστασιν βασανίσαι καὶ διελέγξαι) οὐδὲ προσήκατο τὸν πρόσφυγα τὴν ἀρχήν, ἀλλ' εὐθὺς ἀποχωρεῖν ἐκέλευεν, ὡς οὐκ ἂν ποτε ὑπομενοῦντα τῆς σὺν αὐτῷ διαίτης τὸ σκληρὸν καὶ ἐπίπονον. Καὶ γὰρ δὴ καὶ ἄλλους οὐκ ὀλίγους ἔλεγε προσελθόντας αὐτῷ ὁμοίως ἐπαγγείλασθαι τὴν εἰς τὸ διηνεκὲς παρ' αὐτῷ προσεδρείαν, ταχὺ δὲ πρὸς τοὺς τῆς ἀσκήσεως πόνους ἀπαγορεύσαντας οἴχεσθαι. Οὐ μὴν τὸν Παχώμιον ἀπέτρεπε ταῦτα τῆς θερμοτάτης προθέσεως· ἀλλ' ἐδεῖτο ἐπιμόνως τοῦ γέροντος παραδέξασθαι τοῦτον καὶ πεῖραν αὐτοῦ τῆς καρτερίας λαβεῖν. Ὁ μέντοι Παλάμων καὶ ἔτι ἀποπειρώμενος τοῦ ἱκέτου κατέλεγε πρὸς αὐτὸν καὶ αὐτὰ τὰ τῆς ἐγκρατείας καὶ τὰ τῆς κακοπαθείας εἴδη κατὰ λεπτόν, ἐμφαίνων τὸ τραχὺ καὶ σκληρὸν τῆς κατ' αὐτὸν ἀγωγῆς καὶ ἀφόρητον τοῖς πολλοῖς· «Ἐγὼ γάρ, φησί, θέρους μὲν δι' ὅλης νηστεύειν εἴωθα τῆς ἡμέρας, χειμῶνος δὲ αὖ δι' ἡμερῶν δυοῖν προσίεμαι τροφήν· ἡ δέ μοι ἄρτος ἐστὶ καὶ ἅλες καὶ πλέον οὐδέν· ἐλαίου γὰρ καὶ οἴνου ἄγευστος πάντη διατελῶ. Ἀγρυπνῶ δὲ τὸ ἥμισυ τῆς νυκτός, εἰς εὐχήν τε καὶ μελέτην τῶν θείων λογίων τοῦτο παραναλίσκων· πολλάκις δὲ καὶ τὴν νύκτα ὅλην ἄυπνος διαγίνομαι. Ἄπελθε οὖν τό γε νῦν ἔχον ἐντεῦθεν καὶ δοκίμασον κατὰ σεαυτὸν πρῶτον εἰ δύνασαι φέρειν τὰ τοιαῦτα, καὶ οὕτως

ἐπάνηκε πρὸς ἡμᾶς». Ταῦτα μὲν εἶπεν ὁ γέρων ἀμφιβάλλων ἔτι περὶ τῆς τοῦ Παχωμίου προθυμίας καὶ διὰ τοῦτο δεδιττόμενος τοῦτον, μή ποτε ἐνδώσῃ τοῦ σκοποῦ καὶ ἀπὸ μόνης τῆς ἀκοῆς καὶ οἷον ἀποναρκήσῃ πρὸς τὸ ἐπίπονον τῆς ἀσκήσεως· ἠγνόει δὲ εἰς πεδίον τὸν ἵππον προκαλούμενος καὶ τὸν ξυρὸν τῇ ἀκόνῃ προσάγων· ταῦτα δὴ τὰ τῆς παροιμίας. Παχωμίῳ γὰρ τὰ παρὰ τοῦ Παλάμωνος εἰρημένα οὐχ ὅπως ἤμβλυνε τὴν τῆς προθυμίας ἀκμήν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐστόμωσεν, οἷον σιδήρῳ βαφὴ τῇ ἐκείνου γεγενημένα ψυχῇ. Διὰ τοῦτο καὶ ἐνστατικώτερον πάλιν φησὶ πρὸς τὸν γέροντα· «Τῷ Θεῷ πεποιθώς, ὦ πάτερ, εὐχαῖς τε ταῖς σαῖς ἐπαγγέλλομαι ὑπομένειν πάντα μάλα προθύμως ὁπόσα κατέλεξας».

9. Καὶ τότε λοιπὸν ὁ γέρων εἴσω τε τῆς στέγης αὐτὸν παραδέχεται καὶ κοινωνὸν διαίτης καὶ ἀσκήσεως προσλαμβάνεται. Ἦν δὲ αὐτοῖς τὸ μὲν ἔργον νήφειν ἀεὶ καὶ σχολάζειν τῇ προσευχῇ[1]· σάκκους δὲ τριχίνους ὑφαίνειν τὸ πάρεργον, καὶ τόπους οὐκ εἰς τὴν αὐτῶν ἀπόλαυσιν, ἀλλ' εἰς τὴν τῶν δεομένων χρείαν εἰωθότας χωρεῖν. Πρὸς μέντοι τὴν τοῦ ὕπνου βίαν, ἀγρυπνοῦσι πολλάκις ἐπεισπίπτουσαν, διαπυκτεύων ὁ ἀθλητὴς Παλάμων καὶ ὑπὲρ ἀμφοῖν ἀνθιστάμενος, τί μηχανᾶται; Σπυρίδα λαμβάνων μίαν μὲν αὐτός, ἑτέραν δὲ τῷ Παχωμίῳ διδούς, ἐπὶ τὴν τοῦ ὄρους ἄμμον ἐβάδιζε σὺν ἐκείνῳ καὶ ταύτην συνάγοντες καὶ ταῖς σπυρίσιν ἐμβάλλοντες, ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ ἄμφω μετέφερον· καὶ οὕτω τὸ τοῦ ὕπνου βάρος ἀπετινάσσοντο καὶ πρὸς τὸ ἀγρυπνεῖν πάλιν ἀνενεοῦντο. Εἰώθει δὲ ὁ γέρων συνεχῶς τῷ Παχωμίῳ ἐπιφωνεῖν· «Νῆφε, Παχώμιε, μή σε καταλαβὼν ὑπνώττοντά ποτε ὁ πόλεμιος καὶ ἀφύλακτον εὑρηκὼς τραυματίσῃ λάθρα καὶ κινδυνεύσῃς περὶ τὰ καίρια καὶ εἰς κενὸν ὁ κόπος ἡμῶν ἀποβῇ»[2]. Οὐ μὴν ἀλλ' ὁρῶν αὐτοῦ τὴν ἄκραν ὑπακοὴν καὶ τὴν ἐπ' ἐλπίδι τῆς σωτηρίας ὑπομονὴν ἥδετο σφόδρα καὶ ἐδόξαζε τὸν Θεόν.

10. Τῆς ἑορτῆς δέ ποτε τοῦ πάσχα ἐπιστάσης, λέγει ὁ γέρων πρὸς τὸν Παχώμιον· «Ἐπειδὴ ἑορτὴ σήμερον λαμπρὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως, ἑτοίμασον ἡμῖν, τέκνον, τὸ ἄριστον». Καὶ ὁ Παχώμιος ἔλαιον ἀπὸ τοῦ ταῖς λαμπάσιν ἡτοιμασμένου λαβών, τῷ τετριμμένῳ ἐπικατέχεεν ἅλατι· ἅλες γὰρ ἦν ἡ τροφὴ τῷ Παλάμωνι ἐνίοτε δὲ καὶ λαμψάκιον χωρὶς ἐλαίου καὶ ὄξους· πολλάκις δὲ καὶ σποδῷ μειγνύων τοὺς ἅλας οὕτως αὐτῶν μετελάμβανεν. Ὡς οὖν τότε, τῆς τροφῆς αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Παχωμίου παρατεθείσης, τὸ ἔλαιον ἐθεάσατο, τύψας τὸ πρόσωπον καὶ δακρύων πλησθείς· «Ὁ Κύριός μου, εἶπε, χθὲς ἐσταυρώθη τὰ ἔσχατα ὑβρισθείς, κἀγὼ τρυφήσω σήμερον ἐλαίου μεταλαβών»; Καὶ οὐ πρὶν ἠνέσχετο ἅψασθαι τῶν ἁλῶν, καίτοι πολλὰ τοῦ Παχωμίου παρακαλοῦντος αὐτὸν διακριθῆναι πρὸς τὴν ἑόρτιον ἡμέραν, ἕως οὗ ἀρθέντων τῶν τῷ ἐλαίῳ ἠρτυμένων, ἀνέλαιοι ἕτεροι παρετέθησαν ἅλες· καὶ τότε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ὡς ἔθος τούτοις ἐπιβαλὼν προσήκατο

1. Πρβλ. Α' Κορ. 7,5. 2. Πρβλ. Α' Θεσ. 3,5.

τὴν τροφήν. Οὕτω τῆς δεσποτικῆς ἐντολῆς ὁλοσχερῶς περιείχετο καὶ καθάπαξ ἑαυτὸν ἀνεπίστροφον πρὸς τὴν τοῦ σώματος θεραπείαν διετήρει. Ὅπως δὲ καὶ ταπεινώσεως εἶχε καὶ διακρίνειν οἷός τε ἦν τὰ τοῦ δαίμονος τῆς ὑπερηφανίας βουλεύματα καὶ τεχνάσματα, δηλώσει καὶ τοῦτο ὁ λόγος.

11. Μιᾷ γάρ ποτε τῶν νυκτῶν ἀγρυπνίαν πάννυχον ἐκτελούντων αὐτῶν καὶ πῦρ ἀναψάντων, παρέλαβέ τις πρὸς αὐτοὺς μοναχὸς καὶ ἰδὼν ὑποκειμένην ἀνθρακιὰν ἔφη πρὸς τὸν Παλάμωνα· «Εἴ τις ὑμῶν πίστιν λέγει κεκτῆσθαι, τῶν ἀνθράκων τούτων ἐπιβὰς ἐκτελεσάτω τὴν προσευχὴν ἣν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ὁ Χριστὸς παρέδωκε»[1]. Συνῆκεν ὁ γέρων ὑπερηφανίας δαιμονικῆς εἶναι ταῦτα τὰ ῥήματα· καὶ παραχρῆμα ἐπιτιμᾷ τούτῳ καὶ ἀποσχέσθαι τῶν τοιούτων παρεγγυᾷ λογισμῶν· πεπλανῆσθαι γὰρ αὐτὸν ὑπὸ τοῦ διαβόλου καὶ συνόλως ἀπονενοῆσθαι, τοιαῦτα καὶ φρονοῦντα καὶ λέγοντα. Ὁ δὲ μηδὲν τῆς πρεσβυτικῆς νουθεσίας ἐπιστραφεὶς ἥλατο κατὰ τοῦ πυρὸς γυμνοῖς τοῖς ποσὶ καὶ τὴν προσευχὴν ἅπασαν ἀπεστομάτισεν ἐπιβεβηκὼς τῆς ἀνθρακιᾶς· καὶ ἀπαθὴς τὸ καθόλου ἐκ δαιμονικῆς πάντως ἐνεργείας διέμεινε κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ· πρὸς γὰρ τοὺς σκολιοὺς σκολιὰς ὁδούς, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἀποστέλλει ὁ Θεός[2]. Ἔδοξε μὲν οὖν ὁ ἄθλιος μέγα τι ποιῆσαι ὡς τάχα τῆς φλογὸς ὑπεράνω γενόμενος, μὴ συνιεὶς ὅτι ἕτερον αὐτὸν πῦρ τὸ τῆς ὑπερηφανίας δεινῶς κατενέμετο. Καὶ μέλλων αὖθις ἔωθεν ἀναχωρεῖν ἐκεῖθεν, κατειρωνεύετο τῶν τιμίων ἀνδρῶν καὶ ὀνειδιστικῶς ἤλεγχεν οἱονεὶ τὸ τῆς ἀρετῆς ἀτελές, λέγων· «Ποῦ ἡ πίστις ὑμῶν»; Ὡς δὲ ἔγνω τὸν ἄνθρωπον ὁ πονηρὸς καὶ χαιρέκακος δαίμων τελείως αἰχμαλωτισθέντα τὴν διάνοιαν καὶ τῇ ἐκ τοῦ τύφου ἀχλύι σκοτισθέντα, ἐπιτίθεται κατὰ τὸ φανερὸν αὐτῷ ὁ ἐχθρὸς ὡς εὐαλώτῳ ἤδη καθεστηκότι· καὶ σχηματίσας ἑαυτὸν εἰς γυναῖκα εὐπρεπεστάτην τὸ εἶδος, προσῆλθε τῷ οἰκίσκῳ τοῦ μοναχοῦ διάγοντι καθ' ἑαυτόν. Καὶ κρούσαντι τούτῳ τὴν θύραν ἀνοίγει ὁ ἡσυχαστής· καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ εἰσελθοῦσα· «Δανειστάς, ὦ πάτερ, ἐπικειμένους μοι καὶ διοχλοῦντας φεύγουσα πάρειμι· ἀλλὰ δέομαι, κρύψόν με ὑπὸ τὴν στέγην τὴν σήν, μέχρις ἂν ἐκεῖνοι παρέλθοιεν». Πείθεται τοῖς λόγοις τούτοις τοῖς ἀπατηλοῖς ὁ κακοδαίμων, καὶ σύνοικον ἑαυτῷ οἴμοι προσλαμβάνει τὸν τῆς ἀσελγείας ἔξαρχον δαίμονα, μὴ πολυπραγμονήσας, μὴ διακρίνας εἰ πιθανὰ ταῦτα καὶ λόγου ἐχόμενα, μηδὲ ἐν νῷ λαβὼν τὰς ἐπιβουλὰς καὶ ἐνέδρας τοῦ διαβόλου, ἃς τοῖς μοναχοῖς μάλιστα συσκευάζειν ἐπιτηδεύει· τοιοῦτον γὰρ τὸ τῆς πωρώσεως πάθος, ἥτις οὐ τοσοῦτον ἄλλοθεν ὅσον ἐκ τῆς ὑπερηφανίας ἐπιγίνεσθαι εἴωθε. Τί τὸ ἐπὶ τούτοις; Ὁ μὲν δαίμων ἐκμαίνει τὸν μοναχὸν τοῖς τῆς ἐπιθυμίας ὑπεκκαύμασι καὶ τοξεύμασιν· ὁ δὲ οὐκ ἀντέχει, ἀλλ' ἐνδίδωσι ταῖς βολαῖς καὶ μαλάσσεται τῷ πυρὶ καὶ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ὑπολισθαίνει καὶ πρόσεισι τῇ φαινομένῃ

1. Πρβλ. Ματθ. 6,9. 2. Παρμ. 21,8.

γυναικί, αὐτῷ λέγω τῷ δαίμονι. Ὁ δὲ τοῦτον εὐθὺς εἰς γῆν καταράσσει, ὅλον ὅλος εἰσδὺς καὶ τῶν φρενῶν ἀποστήσας τὸν δείλαιον· ἔκειτο γοῦν ἐπὶ πολὺ κατὰ γῆς ἐρριμμένος ὡσεὶ νεκρός. Μόλις δὲ καὶ ὀψὲ δυνηθεὶς ἐξαναστῆναι καὶ ἐν συναισθήσει γενόμενος τοῦ κατασχόντος αὐτὸν δαίμονος, δρομαῖος ἐπὶ τὸν Παλάμωνα παραγίνεται τρόμῳ παλλόμενος καὶ διηγεῖται αὐτῷ τὸ πάθος μετὰ δακρύων ἐξαγορεύων τὸ οἰκεῖον πταῖσμα καὶ λέγων· «Ἐγώ, πάτερ, τῆς ἀπωλείας αἴτιος ἐμαυτῷ· πολλὰ γάρ με νουθετούντων ὑμῶν οὐχ ὑπήκουσα ἐξ ἀνοίας· τοιγαροῦν ἐκομισάμην τῆς παρακοῆς τὰ ἐπίχειρα· διὸ παρακαλῶ, βοηθήσατέ με, ναὶ βοηθήσατε τῷ ἀθλίῳ διαφθαρῆναι κακῶς ὑπὸ τοῦ δαίμονος κινδυνεύοντι». Ἔτι ταῦτα λαλῶν ὁ ταλαίπωρος, καὶ τοῦ Παλάμωνος καὶ τοῦ Παχωμίου ὑπὸ συμπαθείας εἰς ὀδυρμοὺς καταγομένων, αἴφνης ὥσπερ οἴστρῳ τινὶ βληθεὶς διὰ τῶν θυρῶν ἐξεπήδησε καὶ πρὸς τὸ ὄρος ἔτεινε δρόμῳ μακρῷ ὑπὸ τοῦ ἀκαθάρτου πνεύματος ἐλαυνόμενος, ἕως κατήντησεν εἰς πόλιν τινὰ τοῦ Πανὸς καλουμένην· ἐκεῖσε δὲ μετ' ὀλίγον εἰς βαλανείου τινὸς ἐσχάραν ἐνῆκεν ὁ ἄθλιος ἑαυτὸν καὶ διεφθάρη ὑπὸ τοῦ πυρός.

12. Ταῦτα τῷ Παχωμίῳ εὐλαβείας τε ὅτι πολλῆς παίδευμα γίνεται καὶ ταπεινοφροσύνης διδασκαλία, τόν τε τοῦ Θεοῦ φόβον τῇ ἐκείνου ψυχῇ μᾶλλον ἐνίησιν· ὃς δὴ καὶ ῥιζωθεὶς ἐν αὐτῇ βεβαίως καὶ αὐξηθεὶς οὐκ ἐδίδου χώραν τοῖς πάθεσιν οὐδὲ παρείσδυσιν εἰς αὐτήν, καρποὺς δὲ μᾶλλον οἰκείους ἐξήνθει καὶ βλαστοὺς ἀρετῆς· ὥστε τὸν γέροντα, διὰ θαύματος πολλάκις ποιούμενον τὴν σωματικὴν ἐκείνου ἄσκησιν καὶ τὸ φερέπονον, ἔτι πλέον θαυμάζειν τὸ τῆς ψυχῆς ἀνδρεῖον αὐτοῦ καὶ ὑπέρτερον τῶν παθῶν καὶ τὸ πρὸς τὴν μελέτην τῶν θείων λογίων ἄοκνον καὶ ἀνένδοτον, πρὸς δὲ καὶ τὸ συντηρητικόν τε καὶ ἀνεπίληστον τῶν ἅπαξ ἀναληφθέντων αὐτῷ μαθημάτων.

13. Τῆς μὲν οὖν πρὸς τοὺς πόνους ὑπομονῆς ἐκείνου καὶ καρτερίας δεῖγμα καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων· τοῦ γὰρ ὄρους, ὅθεν αὐτοῖς ξυλεύεσθαι ἦν, ἀκανθῶν πεπλησμένου, δι' αὐτῶν βαδίζων προθύμως ὁ ἀσκητὴς Παχώμιος (καὶ εἰς τὴν τοιαύτην γὰρ ὑπηρεσίαν αὐτὸς εἰώθει τῷ γέροντι ὑπουργεῖν) κατετραυμάτιζε τοὺς πόδας καὶ χαλεπῶς διετίθει ταῖς ἀλγηδόσι βαλλόμενος· ἐνθυμούμενος δὲ τοὺς ἥλους ἐκείνους, χειρῶν τε καὶ ποδῶν διατρήσεις ἃς Δεσπότης ὑπὲρ ἡμῶν τῇ σαρκὶ ἀνεδέξατο, ῥάων ἐγίνετο καὶ τὰς ὀδύνας ἔφερε γενναιότερον.

14. Ταῦτα δὲ ἀπὸ τῶν συγγεγονότων τῷ Παχωμίῳ μετὰ τοῦτο γερόντων εἰς ἀκοὰς ἦλθεν ἐμοί· κἀκεῖνοι δὲ αὖ ἀπ' αὐτοῦ ἐκείνου ἀκηκοέναι ἔλεγον, εἰωθότος ὁπότε σχολὴν ἄγοιεν ἀπὸ τῆς ἀκροάσεως τῶν θείων λογίων, φράζειν πρὸς τοὺς συνόντας τὰ τοιαῦτα, οὐ δι' ἐπίδειξιν, ἄπαγε—τίς γὰρ ἐκείνου πλέον τοῦ ἀλαζονεύεσθαι ἀφειστήκει;—ἀλλ' ὠφελείας χάριν τῶν ἀκουόντων καὶ τῆς εἰς τὰ καλὰ προτροπῆς. Πολλῶν δὲ πάνυ καὶ μεγάλων περὶ αὐτοῦ διηγημάτων παρὰ φιλαλήθων ἀνδρῶν εἰς τὰς ἐμὰς ἐληλυθότων ἀκοάς, τὰ πλείω παρείθη, ἀμετρίαν

λόγου φεύγοντι καὶ τὸν πολέμιον ταῖς ἀκοαῖς κόρον φυλαττομένῳ· ἱκανὰ δὲ τοῖς γε συνετοῖς ἀνδράσι καὶ τὰ ὀλιγοστὰ ταῦτα, ὅσα δηλαδὴ ὑποβληθείη τῇ παρούσῃ γραφῇ, τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀνυπέρβλητον ἀρετὴν καὶ τὴν πρὸς πάντα τὰ καλὰ εὐτονίαν καὶ ἔνστασιν παραστήσασθαι· ἐπεὶ καὶ γεῦσις μόνη βραχεῖα γνωρίζει τὸν ἐν τῷ πίθῳ πολὺν ἀνθοσμίαν καὶ ὄνυξ τὸν λέοντα, καὶ κράσπεδόν τις ἐσθῆτος μόνον ἰδὼν ὅλην ἔγνω τοῦ ὑφάσματος τὴν εὐπρέπειαν· ἀλλ' ἐπὶ τὰ ἑξῆς ἐπανιτέον.

15. Ἤδη γοῦν ἐν ἕξει τοῦ ἀσκητικοῦ βίου γεγονὼς ὁ θεῖος Παχώμιος καὶ οὐ μετρίαν ἐπίδοσιν τῆς κατὰ ψυχὴν εἰληφὼς προκοπῆς, οἷός τε ἦν καὶ καθ' ἑαυτὸν ἀγωνίζεσθαι. Ἀμέλει καὶ μόνος ἐν ἐρημίαις γινόμενος καὶ Θεῷ συγγινόμενος, καθάπερ ὁ ἀετοῦ νεοσσὸς ὑψιπέτης ἤδη καθεστηκὼς καὶ τοῦ τεκόντος δίχα θηρᾶν ἱκανός, καὶ ἐρημίαν ἐξ ἐρημίας ἀμείβων ἀφικνεῖται καὶ πρὸς κώμην τινὰ οἰκητόρων ἔκπαλαι χηρεύουσαν καλουμένην Ταβέννησιν· καθ' ἣν εὐχομένῳ τούτῳ συνήθως φωνὴ ἄνωθεν ἐληλύθει, ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ παραμένειν κελεύουσα καὶ μοναστήριον δείμασθαι, πολλῶν μελλόντων προσελεύσεσθαι αὐτῷ διὰ τὴν οἰκείαν σωτηρίαν καὶ τὸν μοναχικὸν βίον ὑπὸ τούτῳ καθηγεμόνι αἱρήσεσθαι. Διακρίνας τοιγαροῦν ὁ Παχώμιος τῷ καθαρῷ τῆς ψυχῆς θείαν ἀληθῶς εἶναι τὴν τοιαύτην φωνήν, πρὸς τὸν πνευματικὸν αὐτοῦ πατέρα ἐπάνεισι τὸν Παλάμωνα καὶ ἀποκαλύπτει τούτῳ τὰ πρὸς αὐτὸν λαληθέντα· καὶ ὅτι τούτοις ὑπακούειν αὐτῷ δέδοκται πάντως κἀντεῦθεν ἀναχωρεῖν εἰς τὸν δηλωθέντα τόπον διασαφεῖ. Ταῦτα οὐ μετρίως καθίκετο τῆς ἱερᾶς ἐκείνου ψυχῆς, τέκνου χωρισμὸν ὄντως ἀγαπητοῦ μηδὲ ἀκοῇ μόνῃ φερούσης. Ἐπεὶ δὲ πολλὰ δεόμενος παρ' αὐτῷ μένειν οὐκ ἔπειθε τὸν Παχώμιον, σὺν αὐτῷ λοιπὸν ἐντεῦθεν κἀκεῖνος μετανίσταται· καὶ τὴν ἔρημον ἐκείνην κώμην καταλαβόντες, μικρὰν αὐτόθι μονὴν εἴτ' οὖν οἰκίσκον τέως οἰκοδομοῦσιν· εἶτα ὁ γέρων εἰς τὸ οἰκεῖον μέλλων ἐπανιέναι ἡσυχαστήριον, οὕτως ἔφη πρὸς τὸν Παχώμιον· «Σὺ μέν, ὦ τέκνον, μένοις ἐνταῦθα καὶ σῴζοιο· πέπεισμαι γὰρ ἐκ Θεοῦ σοι τοῦτο πάντως ἐπιταγῆναι· ἐμοὶ δὲ πρὸς τὸ ἐμαυτοῦ κελλίον ἐπαναζεῦξαι δέδοκται· φέρε δὴ συνθώμεθα πρὸς ἀλλήλους ἵνα μὴ καθάπαξ ὦμεν ἀλλήλων ἀφεστηκότες, ἀλλ' ὁ ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον ἐν μέρει φοιτᾷ ἕως ἔξεστι». Συνέδοξε ταῦτα ἀμφοτέροις· καὶ τοῦ γέροντος μόνου εἰς τὴν ἰδίαν ἐπανελθόντος διαγωγὴν καὶ χωρὶς ἑκατέρου τὴν ἄσκησιν ποιουμένου, ὅμως τὴν ἀπὸ τοῦ χωρισμοῦ ἀθυμίαν θεραπεύοντες διετέλουν κατὰ τὰ συγκείμενα ταῖς πρὸς ἀλλήλους ἀμοιβαδὸν ἐπιφοιτήσεσιν.

16. Ὀλίγου δέ τινος παραρρυέντος καιροῦ, συνέβη τὸν Παλάμωνα ἀρρωστίᾳ περιπεσεῖν, τοῦ σπληνὸς αὐτῷ ἀπὸ τῆς σκληρᾶς ἀσκήσεως καὶ ψυχροποσίας κακωθέντος. Πολλάκις μὲν γὰρ ὕδατι μόνῳ ἐχρῆτο παρ' ὅλην τὴν ἡμέραν, μὴ ἄρτον μὴ ἄλλο τι σιτίον προσιέμενος· πολλάκις δὲ τὸ ἀνάπαλιν ἄρτῳ μόνῳ ἤρκεῖτο, μηδὲ ὕδατος κἂν βραχέος ἀπογευόμενος. Ἐπεὶ δέ τισι τῶν εἰς αὐτὸν φοιτώντων πεισθεὶς τὴν

δίαιταν βραχύ τι μετήλλαξε καὶ τὰ δοκοῦντα χρήσιμα εἶναι καὶ λυσιτελῆ πρὸς τὴν τοῦ σώματος θεραπείαν προσήκατο, ταχὺ πάλιν μεταμεληθεὶς πρὸς τὴν προτέραν ἐκείνην σκληραγωγίαν ἐπαλινδρόμησεν, οὕτως εἰπὼν ἐν ἑαυτῷ· «Εἰ οἱ μάρτυρες τὰ σώματα σιδήρῳ κατατεμνόμενοι, ὄνυξι σπαραττόμενοι, στρεβλούμενοι, καιόμενοι ἐκαρτέρουν γενναίως ὡς ὑπὲρ Χριστοῦ πάσχοντες, ἐγὼ τὰς ἐκ τοῦ νοσήματος ἀλγηδόνας οὐχ ὑποίσω, ἀλλὰ ἀνέξομαι θεραπειῶν καὶ τροφῶν ἀσυνήθων, καὶ ταῦτα μηδὲν ὑπ' αὐτῶν πρὸς ὑγείαν ὠφελούμενος»; Οὕτως ὁ γέρων τῇ προθυμίᾳ τῆς ἀσκήσεως νεάζειν ἀεὶ φιλονεικῶν καὶ πᾶσαν ἀποσειόμενος θεραπείαν σωματικὴν καὶ τῆς εἰωθυίας καὶ αὐστηρᾶς διαίτης ἀνενδότως ἐχόμενος, βαρυτέρας μετὰ βραχὺ τῆς νόσου ᾔσθετο· καὶ ἐπὶ μῆνα κατακείμενος ὅλον, τοῦ θείου Παχωμίου, συμπαρόντος αὐτῷ καὶ ὡς οἷόν τε νοσοκομοῦντος, τέλος πρὸς Κύριον ἐκδημεῖ[1]· καὶ τῆς ἀγγελικῆς ἐκεῖθεν ἀξιοῦται χοροστασίας τε καὶ λαμπρότητος ὁ τῷ ὄντι μακάριος. Παχώμιος δὲ τὸ τίμιον ἐκείνου σῶμα ταφῇ παραδεδωκὼς ἐπάνεισι πρὸς τὴν ἰδίαν μονήν.

17. Ὅτε δὴ καὶ ὁ κατὰ σάρκα τούτου ἀδελφὸς Ἰωάννης αὐτῷ προσφοιτᾷ καὶ τὴν σὺν αὐτῷ αἱρεῖται διαγωγὴν τὸν μοναχικὸν βίον ὑπελθών, ἐφ' ᾧ καὶ μάλα ἡδέως ὁ Παχώμιος διετέθη (οὐδὲ γὰρ ἦν ποτε τεθεαμένος τινὰ τῶν οἰκείων ἐξ ὅτου δηλαδὴ τὴν ἀρχὴν ἐπὶ τὴν δηλωθεῖσαν ἐκστρατείαν ἐκείνην ἅμα τοῖς τήρωσιν ἀπεδήμησεν) εἷλκον οὖν ὁμοθυμαδὸν τὸν τῆς ἀσκήσεως ζυγὸν μετὰ πάσης εὐτονίας ἄμφω τὼ ἀδελφώ, ἅτε ἀδελφὰ φρονοῦντες κἀν τῇ πνευματικῇ διαγωγῇ καὶ περὶ τὴν τῆς ἀρετῆς ὁμοννοοῦντες ἐπίκτησιν, καὶ αὐτὸ τὸ ἐργόχειρον κοινῶς ἐργαζόμενοι· ῥάκια γὰρ ταῖς χερσὶν ἐξύφαινον· καὶ τὸ ἐντεῦθεν περιγενόμενον τοῖς πένησι διένεμον, ἑαυτοῖς δὲ τοσοῦτον ἀπεκράτουν ὅσον ἀποχρῆν πρὸς μόνον τὸ ζῆν. Ἕνα δὲ λεβίτωνα ἑκάτερος ἔχων ἐφόρει ἀεί· καὶ εἴ ποτε πλῦναι τοῦτον ῥυπῶντα ἐδέησεν, ἕτερον οὐκ ἦν τὸ παράπαν ἀλλάξασθαι· Παχωμίῳ δὲ καὶ τρίχινον ἦν τὸ ἔσθημα τὸ σαρκίον ἐπίτηδες τρύχοντι καὶ σκληραγωγοῦντι. Καὶ ὃ τῶν ἐκείνου μᾶλλον ἔνι θαυμάσαι, οὐκ ὀλίγον χρόνον διατετέλεκε μηδ' ὅλως ἀνακλινόμενος ἐπὶ κραββάτου ποτὲ μηδὲ ἐν αὐτῷ τῷ κοιμᾶσθαι, ἀλλ' ὅτε δέοι ὕπνῳ τὸ σῶμα διαναπαῦσαι πεπονηκὸς ἐκ τῆς συντόνου προσευχῆς τε καὶ ἀγρυπνίας, ἐπί τινος δίφρου καθήμενος καὶ μηδὲ πρὸς τοῖχον ἐπερειδόμενος, οὕτως ἠναγκάζετο ὑπνώττειν καὶ βραχείας τινὸς ἀπολαύειν ἀναπαύσεως. Καὶ τοῦτο ἐπὶ πεντεκαίδεκα διετέλεσεν ἔτη ποιῶν· ὃ καὶ πολλοὶ ἐμιμήσαντο τῶν ἀρχαιοτέρων τε καὶ νεωτέρων πατέρων, οἱ μὲν ἀκοῇ παρειληφότες, οἱ δὲ αὐτόπται γεγονότες τοῦ ἀγωνίσματος καὶ μαθητὰς ἑαυτοὺς τοῦ Παχωμίου πεποιηκότες.

18. Μνημονεύων δὲ τῆς ἄνωθεν φωνῆς ἐκείνης ὁ ὅσιος, ἥτις αὐτῷ ἐπέσκηπτε περὶ μοναστηρίου οἰκοδομῆς, ὡς πολλῶν παρ' αὐτῷ φοι-

1. Πρβλ. Β' Κορ. 5,8.

τῆσαι μελλόντων πόθῳ τε τοῦ μοναχικοῦ βίου καὶ τῆς ὑπ' ἐκείνῳ διαγωγῆς, ἤρξατο κτίζειν ἅμα τῷ ἀδελφῷ. Ἐν δὲ τῇ διαγραφῇ τῶν μέτρων τοῦ μέλλοντος οἰκοδομεῖσθαι μοναστηρίου συνέβη διενεχθῆναι πρὸς ἀλλήλους τοὺς ἀδελφούς· ὁ μὲν γὰρ Ἰωάννης συνέστελλεν ὡς οἷόν τε τὴν τούτου περιοχὴν καὶ βραχυτέροις τὰ μέτρα διαστήμασι περιέγραφεν· ἡσυχίας τε γὰρ ἦν ἐραστὴς καὶ πρὸς τὸν μονήρη βίον πλέον ἀπέκλινε. Παχώμιος δὲ τὸ ἀνάπαλιν ἐπλάτυνε τὰ σχοινίσματα[1], γραφικῶς εἰπεῖν, καὶ μείζοσιν ὁρίοις περιελάμβανε τὴν τῆς μονῆς διακράτησιν· ἐμέμνητο γὰρ τοῦ θείου κελεύσματος καὶ πρὸς πολλῶν ὑποδοχὴν ἐδοκίμαζε μᾶλλον ἑτοιμάζειν αὐτήν. Καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης ἐπιτιμῶν τῷ ἀδελφῷ (ἦν γὰρ καὶ καθ' ἡλικίαν προήκων) πέρπερόν τε αὐτὸν ἀπεκάλεσε καὶ διεκελεύσατο παύσασθαι. Παχώμιος δὲ μέχρι τοῦ ὁρμῆσαι μόνον παροξυνθεὶς οὐκ ἀντεῖπε, καίτοι δικαιότερα μέλλων λέγειν, ἀλλ' ἐγκρατὴς ὁμοῦ καὶ θυμοῦ καὶ γλώττης ἐγένετο, μηδὲ βραχὺ πρὸς τὸν ἐπισκώψαντα ῥῆμα προέμενος. Κολάζων δὲ ὁ μακάριος καὶ αὐτὴν τὴν ὁρμὴν τοῦ θυμοῦ, τῆς ἐπιούσης νυκτὸς εἴς τι κατώγαιον ἀνεχώρησεν οἴκημα καὶ τὰς χεῖρας ὑψοῦ διάρας (εἰώθει γὰρ συναιρομένας ἔχειν ταύτας ἐπὶ πολὺ τῷ συντόνῳ τῆς προσευχῆς)· «Ὅρα, ὁ Θεός, εἶπεν, ἔτι ἐν ἐμοὶ τὸ τῆς σαρκός ἐστι φρόνημα[2]· ἔτι κατὰ σάρκα ζῶν[3] ὁ τάλας ἐγὼ διατελῶ. Οὐαί μοι λοιπὸν ὅτι τεθνήξομαι, εἴπερ, κατὰ τὸ εἰρημένον τῷ ἀποστόλῳ, τὸ τῆς σαρκὸς φρόνημα θάνατός ἐστι· πῶς γὰρ οὐ κατὰ σάρκα ζῶ, καὶ ταῦτα μετὰ τοσούτους τῆς ἀσκήσεως πόνους καὶ μετὰ τοσαύτην τῆς καρδίας ἑτοιμασίαν, εἴ γε ὁ θυμὸς οὑτωσὶ συναρπάζει με καθ' οἱανδήτινα πρόφασιν, ἔστω γὰρ εἶναι δικαιοτάτην αὐτήν; Ἐλέησόν με, Κύριε, μὴ ἀπόλωμαι· εἰ γὰρ σὺ μὴ στηρίξεις με καὶ ὁλοσχερῶς καθαρίσεις, καὶ μέρος ἐν ἐμοὶ μικρὸν ὅσον ὁ ἐχθρὸς μεταλάβῃ, ὑποχείριος αὐτῷ γενήσομαι. Γέγραπται γάρ· Ἐάν τις ὅλον τὸν νόμον τηρήσῃ, πταίσῃ δὲ ἐν ἑνί, πάντων γέγονεν ἔνοχος[4]. Πέπεισμαι δὲ ὡς εἴ γε τύχοιμι τῶν σῶν οἰκτιρμῶν καὶ τῆς σῆς βοηθείας, τὴν ὁδὸν τῶν ἁγίων σου κἀγὼ μαθήσομαι καὶ πορεύσομαι, εἶτα καὶ ἄλλοις ἔσομαι ὁδηγός, διδάσκων ἅπερ μεμάθηκα· εἰ γὰρ μὴ μάθοιμι αὐτὸς πρῶτον, πῶς ἑτέρους διδάσκειν δυνησαίμην τὰς σὰς ἐντολάς, εἴ γε καὶ κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν σου πολλοὶ μέλλοιεν φοιτᾶν πρὸς ἐμέ, τὴν μοναχικὴν πολιτείαν ὑπ' ἐμοὶ τῷ ἐλαχίστῳ πολιτευσόμενοι»;

19. Ταῦτα καὶ τοιαῦτα ἕτερα παρ' ὅλην τὴν νύκτα συναίρων καὶ προσευχόμενος μετὰ στεναγμῶν καὶ δακρύων ἐν πνιγηρῷ τῷ οἰκίσκῳ καὶ κατὰ τὴν τοῦ θέρους ἀκμήν, ἔλαθε τὰ πρὸ τῶν ποδῶν πηλὸν ἐργασάμενος ἱδρῶσιν ἐκείνου φυραθέντα καὶ δάκρυσιν. Οὕτως οὖν ἐν πολλῇ πρᾳότητι καὶ εἰρηνικῇ καταστάσει διατηρῶν ἑαυτὸν ὁ ὅσιος ὑπήγετο πάντας εἰς τὸ πείθεσθαι αὐτῷ καὶ τὰ τούτου ζηλοῦν καὶ μιμεῖσθαι

1. Πρβλ. Ἠσ. 54,2. 2. Πρβλ. Ρωμ. 8,6. 3. Πρβλ. Ρωμ. 8,13. 4. Ἰακ. 2,11.

κατορθώματα, σὺν πᾶσι δὲ καὶ αὐτὸν τὸν ἀδελφόν. Ἀλλ᾿ οὗτος μὲν ὁ Ἰωάννης οὐ μετὰ πολὺν χρόνον τέλει τοῦ βίου ἐχρήσατο· καὶ τοῦτον ἐντίμως μετὰ ψαλμῶν καὶ ὕμνων ὁ Παχώμιος ταφῇ παραδέδωκε.

20. Μονωθεὶς δὲ καὶ πάλιν τῷ χωρισμῷ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συναθλητοῦ, οὐχ ἡττήθη τῇ ἀκηδίᾳ, οὐδ᾿ ἐνεδεδώκει ὅλως πρὸς τὰ κατὰ τῆς σαρκὸς ἀγωνίσματα· ἀλλὰ τῆς αὐτῆς καὶ πάλιν ἐπιπόνου εἴχετο καὶ κατὰ πάντα ἐγκρατεστάτης διαγωγῆς, οὐ τὸ σῶμα μόνον ὑπωπιάζων[1] καὶ ὑποχείριον τιθεὶς τῷ νοΐ, ἀλλὰ καὶ τὴν καρδίαν καθαρὰν[2] ὅτι μάλιστα διαφυλάττων καὶ θεοπτίας ἀξίαν κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου μακαρισμόν. Διὰ ταῦτα καὶ συνεχῶς αὐτῷ οἱ δαίμονες ἐπετίθεντο καὶ διὰ πάσης ἐπεβούλευον μηχανῆς, παντὶ τρόπῳ πειράζοντες εἴ πως δυνηθεῖεν μετακινῆσαι ποσῶς ἢ ὅλως διασαλεῦσαι πέτραν οὕτω στερρὰν καὶ ἀντίτυπον. Εὐχομένῳ τε γὰρ ἐνίοτε καὶ πρὸς γονυκλισίαν ἑαυτὸν καθιέντι, δόκησιν ἐνεποίουν ὁρᾶν τὰ ἔμπροσθεν βόθυνον, ἵνα φοβούμενος μὴ κλίνῃ τὰ γόνατα· ὁ δὲ συνιεὶς τῆς τούτων κακοτεχνίας, τὴν γονυκλισίαν μᾶλλον ἐπέτεινεν. Ἄλλοτε δὲ πάλιν βαδίζοντος αὐτοῦ, οἱ μὲν ἔνθεν οἱ δὲ ἔνθεν διαστάντες καὶ εἰς πρόοδον ἑαυτοὺς πομπικὴν διατάξαντες, εἶτα τὸν ὄχλον δῆθεν ἀποσοβοῦντες ὡς ἀπὸ ἄρχοντος· «Δότε τόπον, ἔλεγον, τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ». Ὁ δὲ κατεγέλα τῆς αὐτῶν ματαιότητος.

21. Καί ποτε σεισμῷ καὶ κλόνῳ τὸ ἡσυχαστήριον αὐτοῦ διεσάλευον ἔνδον προσευχομένου, ὡς δοκεῖν αὐτίκα καταπεσεῖσθαι· ὁ δὲ προεβάλλετο κατ᾿ αὐτῶν τὸν ψαλμὸν οὗ τὸ ῥητόν· Ὁ Θεὸς ἡμῶν καταφυγὴ καὶ δύναμις, βοηθὸς ἐν θλίψεσι ταῖς εὑρούσαις ἡμᾶς σφόδρα, διὰ τοῦτο οὐ φοβηθησόμεθα ἐν τῷ ταράσσεσθαι τὴν γῆν καὶ μετατίθεσθαι ὄρη ἐν καρδίαις θαλασσῶν[3], καὶ τὰ ἑξῆς. Ἄλλοτε δὲ πάλιν ἀλεκτρυόνος μορφὴν ὁ δαίμων ἀναλαβὼν καθημένῳ καὶ ἐργαζομένῳ παρέστη πλησίον τῷ ἀσκητῇ καὶ ἐκόκκυσεν· ὁ δὲ τῇ τοῦ σταυροῦ σφραγίδι πλήξας αὐτὸν φυγάδα πεποίηκε. Ποτὲ δὲ καὶ φύλλον δένδρου προθέντες εἰς μέσον, εἶτα σχοινίοις ἑκατέρωθεν καταδήσαντες ἔσυρον, ἀλλήλοις ἐγκελευόμενοι καὶ ἀτεχνῶς ἐοικότες πιεζομένοις τισὶ καὶ μοχθοῦσιν ὑπὸ τῆς βαρύτητος δῆθεν τοῦ ὑπ᾿ αὐτῶν συρομένου φυλλιδίου· τοῦτο δὲ ἐμηχανῶντο πρὸς γέλωτα ἄτακτον τὸν ὑπέρσεμνον κινῆσαι βουλόμενοι. Ὁ δὲ μᾶλλον αὐτοῖς ἐπεστέναζεν, ἀφ᾿ οἵων εἰς οἷα ἐκπεπτώκασιν ἐνθυμούμενος. Ἐσχημάτισαν ἑαυτούς ποτε οἱ παμπόνηροι καὶ εἰς γυναῖκας γυμνάς, καὶ τροφῆς μεταλαμβάνοντι παρεκάθισαν τῷ ἁγίῳ· τοῦ δὲ προσέχοντος ἑαυτῷ καὶ μηδὲ ὁρᾶν ὅλως ἐκείνους ἀνεχομένου, αἰσχυνόμενοι ἀπηλλάττοντο ἐφ᾿ οἷς οὐδὲν οὐδαμῶς ἀνύειν τι κατ᾿ ἐκείνου ἠδύναντο. Τί οὖν οἱ παμμόχθηροι ἐξέκαμον ἐπὶ τούτοις καὶ ἀνῆκαν τὰς κατὰ τοῦ ἀσκητοῦ ἐπιβουλάς; Οὐδαμῶς· ἀλλ᾿ ἐπεὶ ταῖς μηχαναῖς οὐδὲν ἐπέραινον καὶ τοῖς ἐξ ἀδήλων ἐπιχειρήμασιν, ἐκ τοῦ

1. Πρβλ. Α' Κορ. 9,27. 2. Πρβλ. Ματθ. 5,8. 3. Ψαλ. 45,2-3.

φανεροῦ λοιπὸν ἐπιφύονται τῷ ὁσίῳ καὶ τὴν ἀναίδειαν ἀντὶ τῆς κακουργίας προβάλλονται.

22. Καί ποτε νυκτὸς ἀρχομένης προσβάλλοντες αὐτῷ ἀναφανδὸν πληγὰς ἐπέθηκαν δεινοτάτας καὶ οὐκ ἀνῆκαν αἰκιζόμενοι χαλεπῶς ἕως ἡμέρα κατέλαβεν, ὥστε τὸ ἅγιον πονήρως ἐπὶ πολὺ τὸ σῶμα διατεθῆναι καὶ μηδεμιᾶς ἐθελῆσαι τυχεῖν θεραπείας ἐπὶ τοῖς προσγεγονόσι τραύμασιν. Εὔδηλον δὲ πάντως ἐκ τῶν παθῶν τοῦ γενναίου Ἰώβ, ὅτι τοῖς δαίμοσιν ἡ κατὰ τῶν σωμάτων ἡμῶν ἐξουσία καὶ τυραννὶς κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ καὶ παραχώρησιν δίδοται[1], ἵνα διὰ πάσης οἱ δίκαιοι πείρας δοκιμασθέντες καὶ δίκην χρυσίου πυρωθέντες τοῖς πειρασμοῖς, τέλειοι πρὸς ἀρετὴν εὑρεθῶσι καὶ ὅτι μάλιστα δόκιμοι.

Τότε δ' οὖν τὸν θεῖον Παχώμιον ἀσθενῶς ἔχοντα διὰ τὰς ἐκ τῶν δαιμόνων πληγάς τις τῶν γερόντων τῶν ἔκπαλαι τὴν μοναχικὴν ἐπανῃρημένων βιοτὴν ἐπισκεψόμενος ἐληλύθει· Ἱερακαπόλλων ἦν ὄνομα τῷ μοναστῇ· ὃς δὴ καὶ ἀσπασάμενος τὸν ἀθλητὴν παρεκάλει μάλα γνησίως ἀνδρίζεσθαι οὑτωσὶ κατὰ τῶν ἐπεμβαινόντων τούτῳ δαιμόνων καὶ μηδαμῶς ἐκλύεσθαι μηδὲ καταπίπτειν τοῖς ἐξ αὐτῶν πειρασμοῖς· «Ἐὰν γάρ σε, φησίν, ὃ μὴ γένοιτο, καταβάλωσιν ἐκεῖνοι ἢ καὶ ὅλως ἐκφοβήσωσι τὸν πάντων ἡμῶν ἔξαρχον καὶ πρωταγωνιστὴν τῶν ὅσοι τὸν αὐτόν σοι δρόμον τῆς ἀσκήσεως διανύομεν καὶ πρὸς ὃν οἱονεὶ σκοπὸν καὶ ὑπόδειγμα τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἀποβλέπομεν, τίς οὐκ ἐνδώσει τῶν ἄλλων; τίς οὐ δραπετεύει καὶ φύγῃ τὸν πρὸς τοὺς ἀντικειμένους πόλεμον, καταβεβλημένον ὁρῶν τὸν προβολέα ἡμῶν καὶ πρωταγωνιστὴν καὶ πρὸς τοὺς σωματικοὺς πόνους οὕτω ταχέως ἀπαγορεύσαντα; Ἵνα οὖν μὴ καὶ τῆς ἡμῶν ἀπωλείας εὐθύνας ὑφέξῃς μηδὲ τὸ ἡμέτερον αἷμα ἐκ τῶν χειρῶν τῶν σῶν, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐκζητηθῇ[3], ἀνδριστέον σοι, ὦ γενναῖε, κατὰ δαιμόνων μάλα νεανικῶς καὶ μηδὲ τὸ βραχύτατον μαλακιστέον πρὸς τὰς ἐπιβουλὰς ἐκείνων καὶ τὰς παντοίας ἐπιθέσεις καὶ τὰ παλαίσματα». Τούτοις ὁ Παχώμιος τοῖς λόγοις τοῦ γέροντος οὐ μετρίως παρακληθεὶς ἔτι μᾶλλον ἐπερρώσθη πρὸς τοὺς ἀγῶνας καὶ τὸν κατὰ τῶν δαιμόνων ἐπέτεινε πόλεμον. Πρὸς μέντοι τὸν καλὸν Ἱερακαπόλλωνα οὕτω διετέθη τὸ ἀπὸ τοῦδε γνησίως καὶ ὡς εἰπεῖν ἀνεκράθη, ὡς μηδὲ χωρισθῆναι βούλεσθαι τὸ παράπαν αὐτοῦ· ἀμέλει καὶ διετέλεσαν κατὰ συνθήκας πνευματικὰς συνόντες τε καὶ συνασκοῦντες διὰ βίου, ἕως πρὸς τὴν ἀμείνω ζωὴν ὁ γέρων ἀπῆρε τὰ τῆδε λιπών· καὶ ἐτάφη καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῶν ἁγίων χειρῶν τοῦ μεγάλου πατρός.

23. Παχωμίῳ δὲ τοσαύτη χάρις παρὰ Θεοῦ δεδώρητο, καὶ τηλικαύτην παρρησίαν διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐκέκτητο πίστεως, ὡς καὶ ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων κατὰ τὸ γεγραμμένον πατοῦντα τοῦτον ἀβλαβῆ διαμένειν[4], ἤδη δέ ποτε καὶ κροκοδείλῳ χρησάμενον ὡς ὀχήματι

1. Πρβλ. Ἰὼβ 2,5-7. 2. Πρβλ. Α' Πέτρ. 1,7. 3. Πρβλ. Λουκ. 11,50. 4. Πρβλ. Λουκ. 10,19.

διαπεράσαι τὸν ποταμόν, καὶ τοῖς λοιποῖς δὲ ἀγρίοις θηρίοις συναναστρέφεσθαι ἀδεῶς, μηδὲν ὑπ' αὐτῶν βλαβερὸν ὑφιστάμενον. Ἐπεὶ δὲ ἤδη καὶ τὸ τῆς γνώσεως χάρισμα εἰλήφει ἀπὸ Θεοῦ, εὐχαριστῶν αὐτῷ διετέλει, ὅτι μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦ τῆς διακρίσεως φωτὸς κατηξίωτο, δι' οὗ τὸ ζητεῖν καὶ ἀνερευνᾶν τὸ θεῖον ἠδύνατο βούλημα.

24. Ηὔξατο δέ ποτε καὶ τὸν ὕπνον ἐξ αὐτοῦ παντάπασιν ἀποστῆναι, ἵνα καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἄυπνος διατελῶν μὴ διαλίποι βάλλων ταῖς προσευχαῖς καὶ διώκων τοὺς ἐναντίους κατὰ τὸ γεγραμμένον· «Καταδιώξω τοὺς ἐχθρούς μου καὶ τροπώσομαι, καὶ οὐκ ἀποστραφήσομαι ἕως ἂν ἐκλίπωσι»[1]. Καὶ λέγεται χαρισθῆναι θεόθεν αὐτῷ καὶ τοῦτο τὸ αἴτημα ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον, κατὰ ταὐτὸν Ἀντωνίῳ τῷ θείῳ. Καὶ ἦν λοιπὸν ἀγρυπνῶν ἀνενδότως οὐ τῷ σώματι μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ ψυχῇ, καὶ ὡς ἐν ἐσόπτρῳ διαφανεῖ τῇ καθαρᾷ καρδίᾳ τὸν Θεὸν φανταζόμενος· οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν τὸν οὕτω κεκαθαρμένον καὶ πεφωτισμένον προοράσεώς τε ἀξιωθῆναι καὶ ὀπτασίας ἀγγελικῆς· δηλώσει δὲ καὶ περὶ τούτων ὁ λόγος.

25. Διαβὰς γάρ ποτε ἅμα τοῖς ἀδελφοῖς εἴς τι νησίδιον τοῦ ποταμοῦ Νείλου κατὰ χρείαν θρύων ὧν ἐδέοντο εἰς ψιάθων κατασκευήν, εἶτα τῶν ἄλλων μετὰ τὸν ἐκ χειρὸς κάματον εἰς ὕπνον ὑπαχθέντων, αὐτὸς ἰδίᾳ που χωρισθεὶς ἀγρυπνῶν τε καὶ προσευχόμενος διετέλει καθάπερ εἰώθει, τὸ τοῦ Θεοῦ τέλειον θέλημα διδαχθῆναι δεόμενος· διελογίζετο γὰρ ἐνδοιάζων, μή ποτε ὁ ἡσύχιος βίος καὶ φροντίδων ἀπηλλαγμένος τοῦ κοινωνικοῦ καὶ θορύβων μεστοῦ ὑπάρχει θεοφιλέστερος. Ὡς οὖν ηὔχετο περὶ τούτου, ἐπιστὰς αὐτῷ ἄγγελος θεῖος· «Τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τοῦτό ἐστιν, εἶπε, τὸ τοῖς ὁμογενέσι διακονεῖν καὶ καταλάσσειν τῷ Θεῷ τούτους εἰς δύναμιν». Τότε μὲν οὖν ὁ ἄγγελος τρὶς τοῦτο εἰπὼν πρὸς αὐτὸν ἀπηλλάγη. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπειδὴ λοιπὸν εἰς πλῆθος ἐπεδίδου πολὺ τὸ τῶν μοναχῶν σύστημα καὶ σοφωτέρας αὐτοῖς ἔδει προστασίας καὶ κυβερνήσεως, πάλιν τῷ Παχωμίῳ φανεὶς ὁ αὐτὸς ἄγγελος, ἐπὶ πλεῖόν τε τούτῳ προσομιλεῖ καὶ διὰ πλειόνων τὰ ποιητέα διδάσκει καὶ παραδίδωσι· περὶ ὧν καὶ ἐροῦμεν αὐτίκα.

26. Ὁ τοίνυν Παχώμιος, ἐξ ὧν τε ἤκουσε πρότερον ἄνωθεν διὰ τοῦ ἀγγέλου λαληθέντων αὐτῷ καὶ ὧν αὐτὸς πάλιν τηνικαῦτα τούτῳ ὑπέθετο, τὸ τοῦ Θεοῦ διερμηνεύων θέλημα, πληροφορίαν ἤδη λαβὼν πάντας ἁπλῶς ὑπεδέχετο, τούς τε κατ' οἰκείαν γνώμην αὐτῷ προσερχομένους καὶ τοὺς παρὰ τῶν γονέων προσαγομένους· οὐ μὴν τηνικαῦτα καὶ τοῦ σχήματος μετεδίδου οὐδὲ τῷ τῶν μοναχῶν ταχέως αὐτοὺς ἐνέκρινε τάγματι· ἀλλ' ἐδοκίμαζε πρῶτον, καὶ οὕτως αὐτοὺς ἐπιλεγόμενος τὰ μοναχικὰ ἐξεπαίδευεν, ἀπὸ τῶν εὐκολωτέρων ἀρχόμενος καθάπερ εἰκὸς καὶ προβιβάζων κατὰ μικρὸν ἐπὶ τὰ μείζω καὶ τελεώτερα· κόσμῳ τε γὰρ ἀποτάξασθαι παντελῶς τὴν ἀρχὴν αὐτοὺς

1. Πρβλ. Ψαλ. 17,38.

ἔδει καὶ σχέσεως συγγενικῆς ἀπορρῆξαι δεσμά, ναὶ μὴν καὶ συνηθείας οἰκείων καὶ φίλων κρείττους γενέσθαι, καὶ χρημάτων δὲ καὶ κτημάτων καθάπαξ ἐπιλαθέσθαι καὶ πάντων τῶν τοῦ βίου ἡδέων· τούτοις εἵπετο καὶ ἡ τοῦ ἰδίου θελήματος παντελῶς ἐκκοπή, ἡ ἄκρα ὑπακοή, ἡ πρὸς τοὺς πόνους ὑπομονή, ἡ πρὸς τὰ σαρκικὰ πάθη ἀντίστασις καὶ ἀντιπαράταξις. Τοιούτοις ὁ μέγας καθηγητὴς προγυμνάσμασι χρώμενος καὶ διὰ τοιαύτης ἀκολουθίας καὶ τάξεως παιδοτριβῶν τοὺς οἰκείους μαθητὰς εἰς τὴν μοναχικὴν ἐνῆγε καὶ καθωδήγει τελειότητα. Καὶ τὸ μεῖζον ὅτι ἐκείνους μὲν διὰ τὸ νεοπαγὲς καὶ ἀστήρικτον πάσης παντελῶς διακονίας καὶ λειτουργίας ἀνῆκε, μόνην παραδοὺς αὐτοῖς τὴν μελέτην τῶν θείων γραφῶν καὶ ἐξαιρέτως τῶν τοῦ εὐαγγελίου ἁγίων λογίων οἷς ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ἀρδευόμενοι καὶ τρεφόμενοι ἐπιδιδόναι τε πρὸς ἀρετὴν ἔμελλον καὶ ὡραίαν αὐτῆς ἤδη τὴν ἄνθην ὑπέφαινον. Ἑαυτὸν δὲ λοιπὸν μόνον πάσῃ ὑπετίθει χρείᾳ καὶ ὑπηρεσίᾳ τῆς τε μονῆς καὶ τῶν ἀδελφῶν, θαυμαστῇ χρώμενος ὁ πρεσβύτης ἀνδρείᾳ καὶ προθυμίᾳ καὶ εἷς ἅπασιν ἐπαρκῶν καὶ κοινῇ καὶ καθ' ἕνα, καὶ προσέτι μηδὲ τῆς εἰωθυίας τὸ παράπαν ἀσκήσεως ἀφιστάμενος. Οὕτως ἄρα πρὸς τὸ πονεῖν κάλλιστα ἐγεγύμναστο καὶ τοσαύτην πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἐπεδείκνυτο τὴν στοργὴν καὶ συμπάθειαν.

27. Ἀμέλει καὶ κατεπλήττοντο ἅπαντες τὸ φερέπονον αὐτοῦ καὶ φιλάδελφον βλέποντες· ἅμα δὲ καὶ συνιέντες τῆς ἑαυτῶν ὠφελείας καὶ πρὸς ἀρετὴν ἐπιδόσεως, ἧς αἴτιον ἐκεῖνον μετὰ Θεὸν κατελάμβανον, διαφερόντως ἐτίμων αὐτὸν ὥσπερ εἰκός, καὶ ὅσα καὶ πατέρα χρηστὸν καὶ κομιδῇ φιλόπαιδα στέργοντες προθύμως λίαν τούτῳ ὑπήκουον. Ἤδη δὲ καὶ τῆς ἐθελοδουλείας ἐκείνου καὶ διακονίας πρὸς μίμησιν διανίσταντο· καί ποτε διὰ ταῦτα συνελθόντες ὁμοῦ· «Φεῦ, πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον, οἷον ἠγνοοῦμεν; πόσον τῆς ἀληθείας ἀπεπλανώμεθα νομίζοντες ἐξ ἀνοίας ὅτι τῶν ἀνθρώπων οἵ τε ἀγαθοὶ ἐξ ἀρχῆς οὕτω γεγέννηνται, οἵ τε πονηροὶ ὁμοίως, καὶ κατὰ ἀποκλήρωσίν τινα οἱ μὲν τὴν ἀρετὴν ἐκ φύσεως ἔλαχον, οἱ δὲ τὴν κακίαν, καὶ ἀμεταθέτως ἔχουσι πρὸς τὰ ἐναντία ἑκάτεροι. Ἀλλ' ἰδοὺ νῦν ἡ πεῖρα σαφῶς ψευδῆ ταύτην τὴν δόξαν ἡμῶν καὶ ματαίαν ἀπήλεγξεν· ὁ γὰρ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος οὗτος ἔργοις αὐτοῖς ἡμᾶς ἐπληροφόρησεν ὡς τὸ ἁμαρτάνειν ἢ κατορθοῦν προαιρέσεώς ἐστιν, ἀλλ' οὐ φύσεως· γονέων γὰρ φὺς ἑλληνιζόντων τὴν θρησκείαν καὶ παρὰ τοιούτων ἀνατραφεὶς τε καὶ παιδευθείς, οἴκοθεν ὕστερον καὶ ἐξ ἰδίας προαιρέσεως τὴν εἰδωλολατρείαν διαπτύσας τῇ εὐσεβείᾳ προσέδραμε καὶ τὰς σωτηριώδεις ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ ὡς οὐκ ἄλλος κατώρθωσεν. Ἐξὸν οὖν καὶ ἡμῖν καὶ παντὶ τῷ βουλομένῳ τῆς μὲν κακίας, κἂν πρότερον ἐπεκράτει παρὰ ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ῥᾳδίως ἀποστῆναι, τὴν δὲ ἀρετὴν πάσῃ σπουδῇ μεταδιώκειν καὶ ἐγκολπίζεσθαι. Καὶ τοῦτό ἐστιν ἄρα τὸ ἐν γραφῇ δηλούμενον· Δεῦτε πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς[1]. Ὁ-

1. Ματθ. 11,28.

σους δὲ καὶ ὑφίσταται πόνους ὑπὲρ ἡμῶν ὁ πατὴρ καὶ διδάσκαλος, μόνος τὰς ὑπὲρ τῶν ὅλων φροντίδας ἐπ' ὤμων ἀράμενος, μόνος ὑπὲρ πάντων ταλαιπωρούμενος, παντὶ τῷ δεομένῳ τινὸς αὐτὸς τὸ χρειῶδες ἐπαρκῶν, τῷ κρούοντι τὴν θύραν αὐτὸς ὑπακούων, τοῦ κήπου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ λαχάνων ἐπιμελόμενος καὶ τὰ πρὸς τὴν θεραπείαν ἑτοίμως παρέχων, τοῖς πᾶσι πάντα γινόμενος κατὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου φωνήν, ἵνα πάντας ἡμᾶς εἰ δυνατὸν κερδήσῃ[1]. Τί οὖν ἡμεῖς καθήμεθα περιμένοντες πότε ἡμῖν ἐκεῖνος τὰ σιτία προσοίσει καὶ τὰ ποτὰ καὶ τὴν ἄλλην θεραπείαν τοῦ σώματος, ἀρρώστοις ἀνθρώποις ἀτεχνῶς ἐοικότες ἢ καὶ ἀναπήροις τισὶ καὶ ἐστερημένοις χειρῶν τε καὶ ποδῶν πρὸς ἐνέργειαν; Φέρε δὴ μιμησώμεθα τὸ τοῦ προεστῶτος φιλόπονον, καὶ ἀντιλαβώμεθα καὶ αὐτοὶ ἔργου τινός· διακονήσωμεν ἀλλήλοις ἐν μέρει, καθάπερ ἐκεῖνος πᾶσιν ὁμοῦ· συζήσωμεν αὐτῷ καὶ συναποθάνωμεν, καὶ ταύτην ἀποδῶμεν ἀμοιβὴν τῷ φιλοτέκνῳ πατρὶ οὕτως ἡμᾶς καλῶς καὶ θεοφιλῶς ὁδηγοῦντι καὶ κατευθύνοντι». Ταῦτα λέγοντες ἀντελαμβάνοντο καὶ αὐτοὶ ἐθελοντὶ τῆς διακονίας καὶ τὸν καθηγητὴν ἐμιμοῦντο λοιπὸν κατὰ δύναμιν, ἀλλήλοις τὰς χρείας προθύμως ἀποπληροῦντες καὶ τοῖς πόνοις ἐνασμενίζοντες.

Ἐτόλμησαν δέ ποτε καὶ ἐρωτῆσαι αὐτόν· «Διὰ τί σὺ μόνος κάμνεις, ὦ πάτερ, πάντα τὰ τῆς μονῆς ἔργα ποιῶν»; Ὁ δὲ πρὸς αὐτούς· «Τίς, ἔφη, ὦ τέκνα, ζεῦγος ἴδιον ζεύγνυσιν, ἔπειτα ἀφίησιν αὐτὸ ὑπὲρ δύναμιν κοπιᾶν, ἕως ἂν τελείως ἐξατονῆσαν εἰς γῆν κατενεχθῇ; Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον κἀγὼ οὐ θέλω ὑμᾶς ἐπὶ πολὺ κοπιᾶν ἐν ταῖς σωματικαῖς ταύταις διακονίαις, ἵνα μὴ εἰς τὰ ἀναγκαιότερα τῆς πνευματικῆς ἀσκήσεως ἐκλελυμένοι εὑρίσκησθε καὶ ἄτονοι· διὰ ταῦτα, τοῦ Κυρίου στηρίζοντος τὴν ἐμὴν ἀσθένειαν καὶ δυναμοῦντος, οὐ παύσομαι διακονεῖν ὑμῖν καὶ τὰς ἀναγκαίας χρείας ἀποπληροῦν· οὐ γὰρ ἐγὼ μείζων ἢ ἐντιμότερος τοῦ Χριστοῦ, ὃς ἐν μέσῳ τῶν οἰκείων μαθητῶν ἀνεστρέφετο τούτοις διακονῶν[2]. Οὕτω γὰρ δουλεύοντός μου τῷ Θεῷ καὶ ὑμῖν, κἀγώ τε ἀναπαύομαι καὶ ὑμεῖς, ἀπερικόπως τὰς ἀρετὰς ἐργαζόμενοι, τέλειοι γενήσεσθε τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ πληρωταί. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὑμῶν τοὺς δυναμένους συναίρεσθαί μοι τὰ τοιαῦτα καὶ προθυμουμένους συνεργεῖν μοι καὶ συμπονεῖν, οὐ κωλύσω».

28. Προσήρχοντο οὖν αὐτῷ καὶ τῇ κατ' αὐτὸν νεοσυστάτῳ μονῇ συχνοὶ καὶ συχνάκις πάντοθεν παραβάλλοντες ἐκ τῆς πανταχοῦ τρεχούσης φήμης καὶ τὴν μετ' αὐτοῦ συνοίκησιν ἀσμένως αἱρετιζόμενοι. Ἵνα δὲ καὶ κατ' ὄνομά τινας αὐτῶν διαλάβωμεν, προέδραμον μὲν Ψανθάισις καὶ Σουροῦς καὶ Ὀψῆς· χρόνῳ δὲ ὕστερον ἐπηκολούθησαν Πεκύσιος καὶ Κορνήλιος καὶ Παῦλος, Παχώμιός τε ἕτερος καὶ Ἰωάννης· μεθ' οὓς ἐληλύθει καὶ Θεόδωρος ὁ θαυμάσιος, παιδίον ὢν ἔτι ὡσεὶ δέκα καὶ τεσσάρων ἐτῶν· ὃς δὴ καὶ γνήσιον κατὰ πνεῦμα τέκνον

1. Πρβλ. Α' Κορ. 9,22. 2. Πρβλ. Λουκ. 22,27.

τῷ Παχωμίῳ ἐγεγόνει, ὡς καὶ τὴν ἀρετὴν ὅτι μάλιστα τῷ πατρὶ ἐοικώς. Καὶ οὕτως πολλῶν πανταχόθεν ἀφικνουμένων διὰ τὸ ἐξακούεσθαι τὰ τῆς ἀρετῆς τοῦ μεγάλου πατρός, εἰς ἑκατὸν περιέστη τὰ πρῶτα ὁ τῶν μοναχῶν ἀριθμός. Προϊόντος δὲ τοῦ καιροῦ, καὶ πλείους πολλῷ κατέστησαν.

29. Ὡς οὖν ἔδει τῷ τοσούτῳ πλήθει τύπου καινοτέρου τινὸς καὶ διατάξεως θειοτέρας πρὸς τὴν πνευματικὴν πολιτείαν, ἐπιστὰς πάλιν ὁ ἄγγελος ἰδίᾳ προσευχομένῳ δίδωσιν αὐτῷ δέλτον χαλκῆν, ἐν ᾗ ἐγέγραπτο ταῦτα· «Συγχωρήσεις ἑκάστῳ κατὰ τὴν οἰκείαν δύναμιν καὶ φαγεῖν καὶ πιεῖν· καὶ πρὸς τὴν ἑκάστου ἰσχὺν ἀνάλογον καὶ τὰ ἔργα αὐτοῖς ἐγχειρίσεις, ἤγουν τοῖς μὲν ἰσχυροτέροις τὰ σώματα καὶ πλείονα προσιεμένοις τροφὴν τὰ μείζω καὶ δυσχερέστερα, τὰ δὲ ἐλάττω καὶ εὐκοπώτερα τοῖς διὰ τῆς ἀσκήσεως τὸ σῶμα καταπονοῦσι καὶ ἡσυχάζειν ἐθέλουσιν· οὔτε δὲ νηστεῦσαι κωλύσεις οὔτε φαγεῖν. Ποιήσεις δὲ σκηνώματα διάφορα ἐν τῇ αὐλῇ· καὶ καθ' ἓν τρεῖς μενέτωσαν ἀδελφοί. Ἡ δὲ τροφὴ πάντων ὑπὸ ἕνα οἶκον ἐξεταζέσθω. Καθευδέτωσαν δὲ μὴ ἀνακείμενοι, ἀλλὰ θρόνους ὑπτιωτέρους ἐνῳκοδομημένους τοῖς οἰκήμασι ποιήσεις αὐτοῖς, ἐν οἷς μεταλαμβανέτωσαν ὕπνου· φορείτωσαν δὲ ἐν ταῖς νυξὶ λεβίτωνας λινοῦς καὶ ἔστωσαν ἐζωσμένοι. Ἕκαστος δὲ αὐτῶν ἐχέτω μηλωτὴν αἰγείαν ἐξειργασμένην, ἧς ἄνευ μήτε ἐσθιέτωσαν μήτε καθευδέτωσαν· εἰσιόντες δὲ εἰς τὴν κοινωνίαν ἐν σαββάτοις καὶ κυριακαῖς τὰς ζώνας λυέτωσαν καὶ τὰς μηλωτὰς ἀποτιθέσθωσαν. Κουκούλια δὲ αὐτοῖς ἐν ταῖς κεφαλαῖς ἐπιτιθέσθωσαν ἄμαλλα ὡς παιδίοις, ἐν οἷς καὶ σταυροῦ τινα τύπον ἐκ βαφῆς πορφυρᾶς ἐνσημαινέσθαι».

30. Ἐπὶ τούτοις ὁ ἄγγελος εἰς εἴκοσι καὶ τέσσαρα τάγματα τὸ τῶν μοναχῶν σύστημα παρηγγύησε διελεῖν κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰκοσιτεσσάρων γραμμάτων, καὶ ἕκαστον τάγμα ἑνὶ στοιχείῳ καλέσαι, τῶν ἑλληνικῶν φημι τούτων, ἀρξάμενον ἀπὸ τοῦ ἄλφα καὶ καθεξῆς μέχρι τοῦ ὢ τοῦ μεγάλου. Ἐρωτήσαντος δὲ τοῦ Παχωμίου τὸν ἄγγελον· «Πῶς ἀλλήλους κατὰ τάγμα ἀσπάσονται ἢ πῶς περὶ ἀλλήλων τὰς πεύσεις ποιήσονται;» ἔφη ἐκεῖνος ὅτι· «Ἀπὸ τῆς τῶν γραμμάτων προσηγορίας ἀφ' ὧν οὗτοι ὀνομάζονται, οἷον· «Πῶς ἔχει τὸ ἄλφα;» δηλαδὴ τὸ τάγμα τὸ οὕτως ὀνομαζόμενον, καὶ πάλιν· «Ἄπελθε πρὸς τὸ βῆτα», καὶ πάλιν· «Ἀπὸ τοῦ γάμμα τάγματος πάρειμι». Κατὰ μέντοι τὰς διαφορὰς ὡς ἐπίπαν τοῦ τρόπου τῶν ἀδελφῶν καὶ τὰς διαιρέσεις αὐτῶν τὰς εἰς τὰ τάγματα ποιήσασθαι παρηγγύησεν, ὥστε ἰδίως μὲν εἶναι τοὺς ἀπραγμονεστέρους, ἰδίως δὲ τοὺς πρακτικωτέρους, τούς τε ἁπλουστέρους ὡσαύτως καὶ τοὺς ποικιλωτέρους ταῖς γνώμαις καὶ τοὺς λοιποὺς ὁμοίως· πολλαὶ γὰρ αἱ τῶν τρόπων διαφοραί. Καὶ τὰ στοιχεῖα δὲ τῶν γραμμάτων, ὡς ἔνι μάλιστα, συμβολικῶς αὐτοῖς ἐκέλευσεν ἐπιτίθεσθαι, οἷον τοῖς μὲν ἁπλοϊκωτέροις τὸ ἰῶτα, τὸ ξῖ δὲ αὖ τοῖς σκολιωτέροις, καὶ τὰ λοιπὰ ὡσαύτως, ὥστε καὶ

τούτων ἕκαστον σύμβολον εἶναι τῆς τοῦ τάγματος ἰδιότητος, μόνων τῶν πνευματικῶν εἰδότων τὰ σημαινόμενα.

31. Ἐγέγραπτο δὲ καὶ τοῦτο ἐν τῇ δέλτῳ ὅτι· «Ξένον, ἄλλου μοναστηρίου ἔχοντα τύπον, οὐ δέξῃ, ὅτι μὴ ἐπὶ τῷ ξενοδοχῆσαι καὶ μόνον, οὐχ ὥστε μέντοι καὶ συνεστιαθῆναι τοῖς ἀδελφοῖς· οὔτε δὲ κοσμικὸν εἰς τὴν μονὴν παραδέξῃ, ἐκτὸς εἰ μὴ ὁδοιπόρον. Εἰ δὲ θελήσει τις ὡς τῷ κόσμῳ ἀποταξάμενος συνεῖναι τοῖς ἀδελφοῖς, τὸν τοιοῦτον ἐπὶ τριετίαν ἐν τοῖς ἔργοις τῆς μονῆς δοκιμάζειν· δεδωκότα δὲ πεῖραν ὑπομονῆς ἐν τούτῳ τοῦ χρόνου τῷ διαστήματι, οὕτως εἰσδέχεσθαι. Ἐσθίοντες δέ, φησίν, ἐν ἑνὶ οἴκῳ, τοῖς κουκουλίοις τὰς κεφαλὰς καλυπτέσθωσαν, ἵνα μὴ ἀδελφὸς ἀδελφὸν ὁρῴη μασώμενον». Ἐνετέλλετο δὲ καὶ ἐσθίοντας μὴ λαλεῖν μηδὲ ἐκτὸς τοῦ πίνακος καὶ τῆς τραπέζης τὸ ὄμμα σοβεῖν· εὐχὰς δὲ δυοκαίδεκα ἡμέρας διὰ πάσης ποιεῖν, ὡς εἶναι τὴν εὐχὴν ἄπαυστον ὡς εἰπεῖν, καὶ ἐν ταῖς παννυχίσιν ὡσαύτως· ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ κατὰ τὴν ἐνάτην ὥραν, ὅτε τὸ πλῆθος μεταλαμβάνει τροφῆς, τρεῖς εὐχάς, καὶ ἐν τῷ λυχνικῷ ἕξ· καὶ ψαλμὸν δὲ προσᾴδεσθαι ἑκάστῃ εὐχῇ. Τοῦ δὲ Παχωμίου αἰτιωμένου τὴν ὀλιγότητα τῶν εὐχῶν, ὁ ἄγγελος ἱκανὰς ἔλεγεν εἶναι καὶ ταύτας, ὥστε καὶ τοὺς ἀσθενεστέρους ἐπιτελεῖν δύνασθαι τὸν κανόνα καὶ μὴ λυπεῖσθαι ὡς ὑστεροῦντας. «Οἱ δὲ τέλειοι, φησί, νομοθεσίας χρείαν οὐκ ἔχουσι· καθ' ἑαυτοὺς γὰρ ἐν τοῖς ἰδίοις κελλίοις ὅλην ἑαυτῶν τοῖς θείοις θεσμοῖς ἀνατεθείκασι τὴν ζωήν». Ταῦτα ὁ ἄγγελος τῷ Παχωμίῳ διαταξάμενος καὶ δοὺς αὐτῷ τὸν θεῖον νόμον ἀνάγραπτον ἐν τῇ δέλτῳ, ἀπῆλθε. Κἀκεῖνος κατὰ τὰς ἐν αὐτῷ παραδόσεις ἦγε τοὺς ἀδελφούς, οὐ τῷ λόγῳ μόνῳ διδάσκων, ἀλλὰ καὶ τοῖς καθ' ἑαυτὸν ὑποδείγμασι πρὸς τὰ κάλλιστα προτρεπόμενος.

32. Ὁπότε δὲ ἔδει τούτους τῶν θείων μυστηρίων μεταλαμβάνειν ἅμα τῷ καθηγητῇ, τῶν πρεσβυτέρων τινὰ ἀπὸ τῶν ἐγγύθεν ἐκκλησιῶν μετεκαλεῖτο· οὐ γὰρ ἦν ἐν αὐτοῖς τις τῶν μοναχῶν ἱερατικῷ ἐγκατειλεγμένος βαθμῷ, ἅτε μηδὲ τοῦ προεστῶτος τοῦτο ἡγουμένου λυσιτελές· οὐ γὰρ καλὸν εἶναι ἔλεγε τὸ ἀρχῆς ἐφίεσθαι καὶ δόξης ἐν κοινοβίῳ, ἵνα μὴ ἀφορμὴ γένηται τοῦτο ζηλοτυπίας καὶ φθόνου τοῖς ἀδελφοῖς παρὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, κἀντεῦθεν λοιπὸν ἀπ' ἀλλήλων διασχισθῶσιν· «Ὡς γὰρ ἐκ μικροῦ, φησί, σπινθῆρος ὅλον ἐξάπτεται λήιον, εἰ μή τις αὐτὸ τάχιον κατασβέσει, καὶ τοῦ γεωργοῦ τοὺς πόνους ἀπόλλυσιν, οὕτω καὶ φιλαρχίας σπινθὴρ ὀλίγος φιλονεικίας οὐ μικρᾶς καὶ στάσεως καὶ μυρίων κακῶν ἀνάψει μεγίστην φλόγα τοῖς μοναχοῖς». Ὑποτάσσεσθαι δὲ μᾶλλον τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τούτοις παρῄνει καὶ τοὺς παρὰ τῶν ἐπισκόπων κεχειροτονημένους διὰ τιμῆς ἄγειν, καὶ ὁπότε εἴη χρεία τῆς ἱερᾶς λειτουργίας, τούτους μετακαλεῖσθαι· μηδὲ γὰρ πάντας λευΐτας εἶναι τὸ παλαιόν, ἀλλ' ἢ μόνους τοὺς ὑπὸ Θεοῦ ἐγκριθέντας. «Πλὴν καὶ εἴ τις τῶν ἀλλαχοῦ μοναχῶν τῆς ἱερωσύνης ἀξιωθείη, οὐκ ἐξουθενητέον οὐδὲ τοῦτον ὡς

φίλαρχον, ἄπαγε· μάλιστα εἰ καὶ πρὸς βίαν ὑπήχθη τοῖς τῆς ἱερωσύνης θεσμοῖς· λογιστέον δὲ μᾶλλον ὡς πατράσιν ὑπήκοον καὶ κατὰ τοῦτό γε μιμητὴν τῶν ἄλλων. Οὐ γὰρ δεῖ κρίνειν οὐδ' ἐπὶ προφανέσιν ἁμαρτήμασιν ἄνθρωπον[1]· παραχωρητέον δὲ τῷ μόνῳ κριτῇ καὶ οἷς ἐκεῖνος ἐπιτρέπει τὴν κρίσιν ἐν πνεύματι· ἡμῖν δὲ τοῖς μικροῖς συμπαθητέον ἀλλήλοις, τῇ τε ἀγάπῃ πρὸς ἅπαντας καὶ τῇ ἐλεημοσύνῃ χρηστέον». Ὅταν δὲ παραγένοιτό τις ὡς αὐτὸν κληρικὸς μονάσαι βουλόμενος, κατὰ μὲν τὴν ἀξίαν τοῦ κλήρου τιμῆς τινος καὶ ὑποστολῆς ἠξιοῦτο· κατὰ δὲ τοὺς κανόνας τοῦ μοναστηρίου ὡς τῶν ἀδελφῶν εἷς ἀνεστρέφετο, ταπεινούμενος ἑκουσίως ὥσπερ καὶ οἱ λοιποί.

33. Γερόντων δὲ καὶ παιδίων καὶ τῷ σώματι ἀσθενῶν διττὴν ἐποιεῖτο τὴν ἐπιμέλειαν, ψυχῶν τε αὐτῶν ὁμοῦ προνοούμενος καὶ σώματα θεραπεύων. Ἔχαιρε δὲ μάλιστα τοῖς ἐπιδιδοῦσι κατ' ἀρετὴν καὶ μιμηταῖς αὐτοῦ γινομένοις· οὓς καὶ εἰς τὴν προστασίαν τῶν ἀδελφῶν εἴς τε τὰς διακονίας ἔταττε τῆς μονῆς, ὃν μὲν οἰκονόμον προχειριζόμενος, ὃν δὲ συνεργὸν τούτῳ καὶ τῇ τάξει δεύτερον· τοῦτο ποιῶν καὶ καθ' ἑκάστην διακονίαν, ὥστε εἶναι δύο μὲν τοὺς τῆς τροφῆς προνοουμένους τῶν ἀδελφῶν, οἷς ἦν δι' ἐπιμελείας ὅσα εἰς τὴν τράπεζαν ἔδει ὁσημέραι παρασκευάζεσθαι, ὥστε τὸν μὲν βουλόμενον ἀπολαύειν τροφῆς, τὸν δὲ μὴ τοῦτο βουλόμενον ἐγκρατεύεσθαι· δύο δὲ αὖ πάλιν ὁμοίως τοὺς περὶ τὴν νοσοκομίαν ἀσχολουμένους, τὸν μὲν οἰκονόμον, τὸν δὲ συνεργόν, οἷς τοῦτο μόνον ἔργον ἦν τῶν καμνόντων ἡ θεραπεία· δύο δὲ ξενοδόχους καὶ θυρωροὺς κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν, ὅπως ὑποδεχόμενοι τοὺς φοιτῶντας εἰς τὴν μονὴν τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ προσφέρωσι θεραπείαν, τούς τε βουλομένους ἐκ τούτων τὸν μοναχικὸν ἑλέσθαι βίον παρ' ἑαυτοῖς κατέχοντες προγυμνάζωσιν εἰς τὰ τῆς ἀσκήσεως καὶ πρὸς τὴν τοῦ θείου σχήματος μετάληψιν ταῖς διδασκαλίαις προευτρεπίζωσι· δύο δὲ πάλιν ἑτέρους, οἷς ἔδει πιπράσκειν τὰ τῶν μοναχῶν ἐργόχειρα καὶ ἀντὶ τούτων ὠνεῖσθαι τὰ πρὸς τὴν χρείαν. Ἄλλοι δὲ πάλιν ὡσαύτως ἐπὶ τοῖς ἐργαζομένοις ἐτάχθησαν τά τε ἄλλα καὶ τὴν τῶν ψιάθων κατασκευήν. Ἑκάστῳ δὲ τούτων τῶν οἰκονόμων ὑπαλλάττειν εἴθιστο τοὺς ὑπηρετοῦντας τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἀντεισάγειν ἑτέρους εἰς τὴν τῶν ἐκείνων διακονίαν, αὐτοὺς δὲ εἰς ἕτερα πάλιν καθιστᾶν ἔργα, κατὰ γνώμην δηλαδὴ τοῦ μεγάλου καθηγητοῦ, ὃς οἰκονόμος τε τῶν οἰκονόμων καὶ πατὴρ τῶν πατέρων ἐτύγχανεν ὤν. Θέλημα γὰρ ἴδιον ἐν τοῖς ἀδελφοῖς οὐκ ἦν τὸ παράπαν, οὐδὲ παρακοῆς νόσημα. Τοῦ δὲ οἰκονόμου κατά τινα χρείαν ἀποδημήσαντος, ἀναπληροῦν ἀνάγκη τὴν τάξιν ἐκείνου τὸν συνεργόν, ἕως ἂν αὐτὸς ἐπανέλθῃ· ὥστε μηδέποτε τοὺς διακονητὰς ἐρήμους εἶναι τοῦ ἐπιτάττοντος.

34. Τῆς μὲν οὖν σωματικῆς θεραπείας τῶν ἀδελφῶν οὕτως ἐπε-

1. Πρβλ. Ἰακ. 4,12.

μελεῖτο ὁ μέγας πατήρ· τῆς δὲ ψυχικῆς εὐεξίας καὶ ἀσκήσεως, πῶς; Κατηχήσεις τρεῖς μὲν ἐκέλευσε παρὰ τοῦ οἰκονόμου τῆς μονῆς κατὰ ἑβδομάδα γίνεσθαι πρὸς αὐτούς, τὴν μίαν μὲν ἐν σαββάτῳ, ἐν τῇ κυριακῇ δὲ τὰς λοιπὰς δύο· παρὰ δὲ τῶν οἰκειακῶν εἴτ' οὖν τῶν λοιπῶν οἰκονόμων ἑτέρας δύο, τὴν μίαν μὲν κατὰ τὴν τετράδα τῆς ἑβδομάδος, κατὰ τὴν παρασκευὴν δὲ τὴν δευτέραν. Παρέδωκε δὲ καὶ τὰς διατάτάξεις τοῖς ἀδελφοῖς τὰς ἐγγεγραμμένας τῇ δέλτῳ τῇ παρὰ τοῦ ἀγγέλου δοθείσῃ.

35. Καὶ διάφορα συνεστήσατο μοναστήρια· ὧν τὸ πρῶτον καὶ μέγιστον ἦν τὸ κατ' αὐτὸν ἀνδρῶν χιλίων καὶ τριακοσίων ὑπάρχον, τὸ δὲ μετὰ τοῦτο διακοσίων ἦν ἀδελφῶν, καὶ τὰ λοιπὰ πάλιν ὀλίγῳ πλειόνων ἢ ἐλασσόνων· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν ὡς εἰς ἑπτακισχιλίους μοναχοὺς ἐποσοῦντο ἅπαντες οἱ ἐν τοῖς παρ' αὐτοῦ συστᾶσι μοναστηρίοις ἀσκούμενοι. Ἐν δὲ τῷ πρωτοτύπῳ μοναστηρίῳ τοῦ μεγάλου καὶ τεχνῖται διάφοροι συνηθροίσθησαν, ὥστε ῥάπτας μὲν ἐν αὐτῷ πεντεκαίδεκα εἶναι, χαλκεῖς ἑπτά, τέκτονας τέσσαρας, βαφεῖς πεντεκαίδεκα καὶ σκυτοτόμους τοσούτους, βυρσεῖς εἴκοσι καὶ κηπουροὺς τοσούτους, ζεύγη βοῶν πεντήκοντα, δέκα τοὺς περὶ τὸ καλλιγραφεῖν ἠσχολημένους, δύο τοὺς ταῖς καμήλοις ἐπιστατοῦντας, τοὺς τὰς σπυρίδας πλέκοντας τεσσαράκοντα· ἐτρέφοντο δὲ ἐν τῇ μονῇ καὶ φύλακες δέκα. Τῶν δὲ διακονουμένων περὶ τὴν τράπεζαν εὐθὺς ἐκ τῆς ἔω τῶν εἰωθότων ἐδεσμάτων αὐτὴν πληρούντων (ἄρτοι δὲ καὶ λάχανα καὶ τυροὶ καὶ ἐλαῖαι αὐτὰ ὑπῆρχον), ἐξῆν τοῖς ἐργαζομένοις αὐθαιρέτως εἰσιέναι καθ' ὥραν τῆς ἡμέρας ὁποίαν αὐτῶν ἕκαστος βούλοιτο καὶ μεταλαμβάνειν τροφῆς. Ἐτρέφοντο δὲ καὶ χοῖροι ἐν τῇ μονῇ· ὧν σφαττομένων τὰ μὲν ἄκρα τοῖς νοσοῦσι τῶν ἀδελφῶν καὶ τοῖς γεγηρακόσι πρὸς βρῶσιν ἀνεῖτο, τὸ δὲ λοιπὸν κρέας ἀπημπολεῖτο. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἐγένετο ἐν τῷ μεγάλῳ μοναστηρίῳ, ἔνθα καὶ ὁ μέγας πατὴρ τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο.

36. Ἀθανασίου δὲ τοῦ μεγάλου κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τοὺς ἀρχιερατικοὺς οἴακας τῆς κατὰ Ἀλεξάνδρειαν ἐκκλησίας ἐγκεχειρισμένους, εἴς τε τὴν ἄνω Θηβαΐδα καὶ μέχρι Συήνης αὐτῆς κατ' ἐπισκοπὴν τῶν ἐκκλησιῶν ὡρμημένου καὶ διαπλέοντος τὴν Ταβέννησιν, συνεξῆλθεν ὁ μέγας ἅμα πᾶσι τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἀδελφοῖς εἰς τὴν ἐκείνου ὑπάντησιν καὶ δεξίωσιν, εὐχῶν τε τῶν ἐκείνου καὶ τῆς εὐλογίας μετάληψιν, ἐν ἀγαλλιάσει καρδίας καὶ ψαλμικοῖς ᾄσμασιν. Αἰσθόμενος δὲ ὅτι μεγαλυνθείη παρ' αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Τεντύρων — τῆς γὰρ ἐκείνου ἐνορίας ἡ Ταβέννησις ἦν, κἀκ τούτου συνήθη καὶ γνώριμον ἐκέκτητο τὸν Παχώμιον καὶ ἀξίως τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ ᾐδεῖτο καὶ ἐτίμα τὸν ἄνδρα, ὡς καὶ ἐκκλησίαν χάριν τῶν ἐκεῖσε διατριβόντων ποιμένων κατασκευάσαι διὰ τὴν τούτου ἀξίωσιν — καὶ ὡς ἀπὸ τῆς τοῦ ἐπισκόπου μαρτυρίας καὶ συστάσεως ζητοίη τοῦτον ὁ μέγας ἀρχιερεὺς πατέρα καὶ πρεσβύτερον καταστῆσαι τῶν κατὰ τὴν ἐνορίαν αὐτοῦ μοναχῶν,

ἀπέκρυψεν ἑαυτὸν ἀναμείξας τῇ τοῦ πλήθους κοινότητι, ἕως ἐκεῖνος παρέλθοι. Πλὴν καὶ μὴ εἰς ὁμιλίαν τῷ περιωνύμῳ τούτῳ ἀρχιποίμενι καταστάς, ἀλλὰ διὰ τῆς θαλάσσης μόνον παραπλέοντα κατιδών, καὶ ἀκοῇ δὲ μανθάνων τὰ κατ' αὐτὸν καὶ ὅσους ὑπὲρ εὐσεβείας καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἀγῶνας πρὸς τοὺς αἱρετικοὺς καὶ κινδύνους ἀνέτλη, ἔχαιρεν αὐτῷ ἐς τὰ μάλιστα ὅσον ἐμίσει τοὺς περὶ τὸν Ἄρειον καὶ Ὠριγένην.

37. Τούτῳ γὰρ καὶ διαφερόντως ἀπηχθάνετο, ὅτι τοῖς δοκοῦσιν ἐκκλησιαστικοῖς τε καὶ ὀρθοῖς τὰ αἱρετικὰ δόγματα συγκεράσας οἷόν τι δηλητήριον φαρμάκῳ χρηστῷ, πολλοῖς ἀπώλειαν δι' αὐτῶν προξενεῖ. Ἀμέλει καὶ παρῄνει τοῖς ἀδελφοῖς μηδὲ ἄχρι καὶ ψιλῆς ἀκοῆς τῶν ὑπ' ἐκείνου τι λεγομένων προσίεσθαι. Καί ποτε βιβλίον εὑρὼν ἐκείνου κατὰ τοῦ ὕδατος βάψας διέφθειρεν, εἰπὼν ὡς, εἰ μὴ τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα εἶχεν ἐγγεγραμμένον, κἂν εἰς πῦρ ἐμβαλὼν κατακαύσειε τὰς ἐν αὐτῷ βλασφημίας καὶ φλυαρίας. Καὶ πρὸς μὲν τοὺς αἱρετικοὺς οὕτως ἀποστρόφως διέκειτο· ἐκάκιζε δὲ οὐδὲν ἧττον καὶ πᾶσαν διαβολὴν κατὰ ἀδελφοῦ γινομένην· «Οὐδείς, λέγων, ἀγαθὸς προφέρει τι πονηρὸν ἐν οἱῳδήποτε τρόπῳ καὶ μάλιστα κατὰ πατέρων ἁγίων ἢ ἀδελφῶν». Οὕτω δὲ λίαν ἡδὺς καὶ ὠφέλιμος τοῖς ἐντυγχάνουσιν ἦν, ὡς τὸν ἅπαξ τούτῳ καταστάντα εἰς ὁμιλίαν μηκέτι αὐτοῦ ἐθέλειν χωρίζεσθαι μηδ' ἐπὶ βραχύ.

38. Τῆς δὲ ἀδελφῆς αὐτοῦ παραβαλούσης ἐκεῖσε κατὰ τὴν περὶ αὐτοῦ φήμην, ἰδεῖν μὲν αὐτὴν οὐκ ἠνέσχετο· διὰ δὲ τοῦ θυρωροῦ τῆς μονῆς δηλοῖ αὐτῇ ταῦτα· «Μὴ λυποῦ ὅτι οὐ τεθέασαί με· ἰδοὺ γὰρ μεμάθηκας ὅτι ζῶ. Ἀλλ' εἰ βούλει καὶ σὺ τοῦ ἁγίου τούτου βίου καὶ σχήματος μετασχεῖν, γενήσεταί σοι ἐνταῦθά που πλησίον μονή. Καὶ ἴσως ὁ Κύριος καὶ ἄλλας καλέσει πρὸς τὸ συνεῖναι καὶ συμμονάζειν σοι. Οὐδεμία γὰρ ἀνθρώπῳ σωτηρίας ἐλπὶς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰ μὴ ποιήσει τὸ ἀγαθὸν πρὶν ἐξέλθοι τοῦ σώματος· ἕκαστον γὰρ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἐκδημίαν κρίσις ἐκεῖθεν ἀναμένει καὶ ἀνταπόδοσις τῶν ἐνταῦθα βεβιωμένων». Ὡς οὖν ἤκουσεν αὕτη ἐκεῖνα, εἰς δάκρυά τε ὑπηνέχθη, καὶ ταχὺ μάλιστα πρὸς τὸν μοναχικὸν βίον ἀπέκλινε. Καὶ γίνεται αὐτῇ μοναστήριον ἐν τῇ κώμῃ οὐ πολὺ ἀπέχον τοῦ μεγάλου μοναστηρίου· ἐν ᾧ ἀσκουμένης αὐτῆς μάλα προθύμως, καὶ ἄλλαι προσῆλθον οὐκ εἰς μακρὰν τὴν αὐτὴν ἐπαναιρούμεναι ἄσκησιν, εἶτα καὶ ἄλλαι καὶ ἄλλαι· καὶ οὕτω πολλῶν πάνυ γεγονυιῶν, μήτηρ αὐτῶν ἐκείνη κατέστη. Καὶ ὁ μέγας Πέτρον τινὰ τῶν ἐν τῇ μονῇ ὅτι μάλιστα εὐλαβῆ καὶ τῇ ἡλικίᾳ προήκοντα ἔταξεν ἐπ' αὐτάς. Ἦν γὰρ καὶ ὁ λόγος ἐκείνου ἅλατι, φασίν, ἠρτυμένος[1] καὶ πρὸς διδασκαλίαν ἡδύς, καὶ τὸ ἦθος σεμνότητος οὐκ ἀλλότριον. Διὰ τούτου τοιγαροῦν τοῦ καθηγητοῦ καὶ τοὺς τῆς μονῆς κανόνας ὁ μέγας πατὴρ αὐταῖς παραδίδωσιν. Εἴ ποτε δέ τις τῶν ἀδελφῶν συγγενῆ τινα ἑαυτοῦ τῶν μοναζουσῶν ἰδεῖν βουλη-

---

1. Πρβλ. Κολ. 4,6.

θείη, ἀπεστέλλετο πρὸς τὸν Πέτρον· ὁ δὲ τῇ ἀδελφῇ τοῦ μεγάλου ἀνέφερε περὶ τούτου· καὶ οὕτω κατὰ γνώμην ἐκείνης ἐπεσκέπτετο τὴν προσήκουσαν αὐτῷ κατὰ γένος ὁ ἀδελφός, συμπαρούσης αὐτοῖς καὶ ἄλλης τινὸς τῶν ἐντιμοτέρων γυναικῶν, ὥστε τὰς τοιαύτας ἐντεύξεις κατὰ τὴν ἁρμόζουσαν ἀκρίβειαν καὶ παρατήρησιν γίνεσθαι.

Εἰ δέ τις τούτων τῶν μοναζουσῶν ἀποβιῴη, σινδόνι μὲν τὸ ταύτης σῶμα περιεστέλλετο καὶ προὐτίθετο ἐν τῇ αὐλῇ τῆς τούτων μονῆς. Ἀπεστέλλοντο δὲ ἀδελφοὶ ἀπὸ τῆς μονῆς τοῦ μεγάλου πατρός, οἳ καὶ ὑπὸ τὴν στοὰν ἑστῶτες μάλα σεμνῶς, τῶν γυναικῶν κατὰ τὸ ἀντικρὺ μέρος ἑστηκυιῶν, οὐκ ὀλίγον ἀπέχοντος τοῦ θατέρου, τὴν διὰ τῶν ψαλμῶν ὁσίαν τὰ πρῶτα, εἶτα καὶ τὴν διὰ τῆς ταφῆς ἀπεδίδουν αὐτῇ, εἰς τὸ ὄρος τὸ ταύτης σῶμα ἐπὶ ἁμάξης ἀνακομίζοντες μετὰ τῶν συνήθων ψαλμῳδιῶν, ἐν ᾧ ἦσαν αὐτοῖς αἱ ταφαί, τῶν γυναικῶν ὄπισθεν ἑπομένων καὶ ψαλλουσῶν καὶ αὐτῶν. Καὶ τοῦτο μὲν οὕτως εἰώθει γίνεσθαι· ηὐξήθη δὲ ὁ τῶν μοναζουσῶν ἀριθμὸς ἕως τετρακοσίων, τὸν αὐτὸν τύπον τῆς ἀσκήσεως καὶ αὐτῶν ἐχουσῶν, ὃν καὶ οἱ τοῦ μεγάλου μοναστηρίου μοναχοί, δίχα τῆς μηλωτῆς.

39. Συνέβη δέ ποτε ἐν τῷ γυναικείῳ τούτῳ μοναστηρίῳ πρᾶγμα τοιοῦτον. Τῶν κοσμικῶν τις, ῥάπτης τὴν τέχνην, παραβαλὼν ἐκεῖσέ ποτε, εἱστήκει ἐκτός, μαθεῖν δεόμενος εἰ χρεία τις αὐτοῦ τῆς τέχνης ἐν ταῖς μοναζούσαις. Ἐξελθοῦσα δὲ νεωτέρα τις τῶν παρθένων κατὰ χρείαν ἰδίαν, περιτυγχάνει τε ἀκουσίως αὐτῷ· καὶ μαθοῦσα ἐφ' ᾧ πάρεστι, κεκτῆσθαι τὴν μονὴν ἔφη ῥάπτας ἰδίους καὶ μὴ χρῄζειν αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ δῆλον ἐγένετο τυχαίως καὶ ἄλλῃ τινὶ τῶν μοναζουσῶν. Συμβὰν δὲ μετὰ ταῦτα διαφοράν τινα μεταξὺ τούτων ἐξ ἐπηρείας δαιμονικῆς, εἶτα καὶ φιλονεικίαν γενέσθαι νεανικήν, συκοφαντεῖ τὴν παρθένον ἡ ἑτέρα, τὴν πρὸς τὸν ῥάπτην συντυχίαν ἐπὶ πάσης τῆς ἀδελφότητος προφέρουσα κατ' αὐτῆς ὡς ἐπὶ αἰσχρῷ τινι γεγονυῖαν. Ὁ δὲ λόγος οὗτος ταῖς μὲν ψευδὴς ἔδοξε, ταῖς δὲ ἀληθής, οἷα φιλεῖ ἐπὶ τῶν λεγομένων ἀφανῶς. Ἡ οὖν συκοφαντηθεῖσα, σφόδρα δηχθεῖσα τὴν καρδίαν καὶ μὴ ἐνεγκοῦσα μηδὲ τὸ ψευδὲς τῆς ῥυπαρᾶς κατηγορίας, ἐξελθοῦσα λαθραίως εἰς τὸν ποταμὸν ἔρριψεν ἑαυτὴν καὶ οὕτω τὸν βίον κατέστρεψεν. Ὅπερ γνοῦσα ἡ συκοφαντήσασα καὶ συνεῖσα ὡς αὕτη γένοιτο τῇ παρθένῳ τῆς ἀδίκου ἀπωλείας αἰτία, δέον διὰ μετανοίας καὶ ἐξαγορεύσεως καὶ δακρύων καὶ στεναγμῶν τὸ πταῖσμα ἰάσασθαι· ἡ δὲ εἰς ἀπόγνωσιν, φεῦ, ἐμπίπτει καὶ τὴν αὐτὴν τῇ συκοφαντηθείσῃ ὀλιγοψυχίαν σχοῦσα ἡ ἀθλία βρόχων ἀψαμένη ἐκ τοῦ εὐθέος ἀπήγξατο. Τούτων δὲ εἰς ἀκοὰς ἐλθόντων τῷ μεγάλῳ πατρί, ἐκεῖνος καὶ ἀμφοτέρων τῶν ἑαυτὰς διαχειρισαμένων καταγνούς, μηδετέρας μὲν τούτων προσφορὰν ἐπιτελεσθῆναι ἐκέλευσε· τὰς δὲ περιούσας πάσας, ὡς μὴ δι' ἐρεύνης τὸ πρᾶγμα θεμένας τῆς προσηκούσης, ἀλλὰ προχείρως οὕτω καὶ ἀβασανίστως ὑπαχθείσας τῇ συκοφαντίᾳ τῆς ἀδελφῆς, ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη τῆς κοινωνίας ἀπεῖρξε.

40. Πολλῶν δὲ ἐν τῇ μονῇ τοῦ μεγάλου κατ' ἀρετὴν διαλαμπόντων ὥσπερ εἰκός, ὁ μᾶλλον τῶν ἄλλων θαυμαζόμενος Θεόδωρος ἦν· οὗ καὶ ἀνωτέρω τοῦ λόγου μνήμην ἐποιησάμεθα, ὡς εἰς υἱοῦ τάξιν τῷ μεγάλῳ καθεστηκότος διὰ τὴν ἐμφέρειαν τῆς ἀρετῆς. Ἐροῦμεν δὲ καὶ περὶ αὐτοῦ ὀλίγα τινὰ τῶν εἰς ἀκοὰς ἐληλυθότων ἡμῖν. Λέγεται γὰρ ὡς ἰδών ποτε κατὰ τὴν πατρῴαν οἰκίαν ἑορτῆς πανδήμου καταλαβούσης παρασκευήν τινα πολυτελῆ καὶ λαμπρὰν — ἦσαν γὰρ αὐτῷ οἱ γονεῖς πλούτῳ κομῶντες σὺν τῷ καὶ εὐσεβείας μετέχειν — ἔτι παῖς ὢν κομιδῇ, θείᾳ τινὶ κατανύξει τιτρώσκεται τὴν ψυχήν· καὶ οὕτω λέγει πρὸς ἑαυτόν· «Ἀλλ' εἰ τούτων γε, ὦ Θεόδωρε, ἀπολαύσειας τῶν βρωμάτων, τῶν αἰωνίων πάντως ἀγαθῶν στερηθήσῃ». Καὶ στενάξας ἐπὶ τῷ λόγῳ, εἰσέδυ τε εἴς τινα τῶν τῆς οἰκίας μυχῶν καὶ πρηνῆ καταβαλὼν ἑαυτόν· «Ὁ Θεός, εἶπε σὺν δάκρυσιν, ὁ τῶν κρυπτῶν γνώστης[1], σὺ οἶδας ὅτι οὐδὲν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τῆς σῆς ἀγάπης προέκρινα· διὸ ἱκετεύω σε, δέσποτα, ὁδήγησόν με εἰς τὸ σὸν θέλημα καὶ φώτισόν μου τὴν διάνοιαν εἰς τὸ ἐκτελεῖν ἀεὶ τὰς σὰς ἐντολάς». Ἡ οὖν μήτηρ ἀναζητοῦσα τοῦτον μηδαμοῦ τέως φαινόμενον, μόλις εὑρίσκει· εἶτα καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ κατανοοῦσα δακρύων μεστούς, ἐπυνθάνετο μή τις ἔτυχε λυπήσας αὐτόν· ἅμα δὲ καὶ μαθεῖν ἐζήτει, τίνος χάριν τῆς τραπέζης ἀπολειφθείη, καὶ ταῦτα πολυτελοῦς ὡς ἐν ἑορτῇ ἑτοιμασθείσης. Καὶ ἠνάγκαζε συνελθεῖν καὶ αὐτὸν καὶ συνεστιαθῆναι τοῖς λοιποῖς ἀδελφοῖς· ἦσαν γὰρ αὐτῷ καὶ ἕτεροι σύγγονοι. Ὁ δ' ὁλοσχερῶς παραιτησάμενος τὴν τροφὴν καὶ τὴν μητέρα ἀποπεμψάμενος, διετέλει νηστεύων καὶ προσευχόμενος ἕως ὀψέ· τοῦτο δὲ ἐντεῦθεν ἀρξάμενος πολλάκις ἐποίει· ἐνίοτε δὲ καὶ ἐς δύο ἡμέρας ἅπαξ τὰ σῖτα προσίετο· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, κατὰ τοὺς ἀσκουμένους τῶν μοναχῶν ἔτι ἐν τῷ κόσμῳ ἀναστρεφόμενος τὴν οἰκείαν ἐκόλαζε δίαιταν ἐπὶ διετίαν ὅλην ἑαυτὸν προγυμνάζων. Καὶ τέλος εἴς τι μοναστήριον ἀναχωρῆσαι συνεχωρήθη, ἱδρυμένον μὲν περὶ τὸν καλούμενον Λατοπολίτην τόπον, μοναχοὺς δὲ ἔχον εὐλαβεῖς, ἐτῶν γεγονὼς τότε δέκα καὶ τεσσάρων.

41. Ἐν ᾧ καὶ διήκουσέ ποτέ τινος ἐξηγουμένου τὰ περὶ τὴν νομικὴν ἐκείνην σκηνήν, ὅτι ἡ μὲν πρώτη σκηνὴ[2] καὶ τὰ ἅγια ὁ πρῶτος ἂν εἴη λαός· ἡ γὰρ λατρεία διὰ θυσιῶν καὶ αἵματος ἦν καὶ ἄρτων φανερῶν καὶ τῆς λυχνίας καὶ τῶν λοιπῶν· τὰ δὲ ἅγια τῶν ἁγίων τὴν τῶν ἐθνῶν κλῆσιν τὴν κατὰ τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου δηλοῖ· ἀντὶ γὰρ θυσίας ζῴων, θυμιατήριον ἦν ἐκεῖσε θυμιαμάτων εἴτ' οὖν προσευχὴ ἐκτενὴς ἐκ καρδίας τῷ Θεῷ ἀναπεμπομένη, τράπεζά τε καὶ κιβωτὸς εἴτ' οὖν διάνοια καθαρά, τοὺς πνευματικοὺς ἄρτους ἔχουσα, λέγω δὴ τὰ θεῖα μυστήρια καὶ νοήματα, καὶ τὸ βιβλίον τοῦ νόμου τὰς τοῦ Χριστοῦ δηλαδὴ ἐντολάς, ἃς οἱ πιστοὶ διηνεκῶς ἔχουσιν

---

1. Δαν. (Σουζ.) 42. 2. Πρβλ. Ἑβρ. κεφ. 9.

ἐν καρδίᾳ[1] ὥσπερ ἐν βιβλίῳ τινὶ κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ἐπὶ τῶν διανοιῶν αὐτῶν βαλῶ αὐτούς· ἔτι δὲ καὶ τὸ φῶς τῆς λυχνίας, ὃ τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἔλλαμψιν νοητέον, καὶ τὸ ἱλαστήριον, ἐν ᾧ ὁ Θεὸς ὠπτάνετο πῦρ καταναλίσκον[2], τὸν Θεὸν Λόγον τὸν ἐνανθρωπήσαντα δι' ἡμᾶς· ἱλασμὸς γὰρ ἡμῖν οὗτος ἐγένετο[3] ὀφθεὶς τῇ σαρκὶ καὶ τὴν ἁμαρτίαν ἀναλώσας τῷ πυρὶ τῆς θεότητος. — Ὁ οὖν ἐξηγησάμενος ταῦτα τελευταῖον καὶ τοῦτο προσέθηκεν, ὡς παρὰ Παχωμίου ταῦτα διακούσοι, ἀνδρὸς μεγάλου τὴν ἀρετὴν καὶ τῷ Θεῷ ᾠκειωμένου, τοῦ καὶ ἐν Ταβεννήσει τοιοῦτον συντάξαντος μοναστήριον καὶ πολλοὺς τῷ Θεῷ ἐν τούτῳ προσαγαγόντος. Ταῦτα τὰ ῥήματα τῷ παιδὶ Θεοδώρῳ πόθον ἐνίησι τοῦ θείου Παχωμίου πολὺν ὅτι μάλιστα· καὶ διὰ πάσης σχεδὸν τῆς νυκτὸς ἐκείνης ἐδεῖτο τοῦ Θεοῦ ἐκτενῶς ἰδεῖν τε τὸν ἅγιον καὶ μαθητεῦσαι αὐτῷ.

42. Μεθ' ἡμέραν δὲ Πεκύσιος ὁ γέρων ὁ τοῦ ἁγίου ἐκείνου μαθητὴς παρέβαλε κατά τινα χρείαν εἰς ἐκείνην τὴν μονήν· καὶ ἐπανιόντι αὐτῷ πάλιν πρὸς τὸ ἴδιον μοναστήριον εἵπετο κατὰ πόδας καὶ ὁ Θεόδωρος. Ἐπεὶ δὲ καταλάβοι τὴν μονὴν τοῦ μεγάλου, πρῶτον μὲν εἰς γῆν πεσὼν εὐλόγησε τὸν Θεόν, ὅτι ἐπακούσοι τῆς αἰτήσεως αὐτοῦ. Ἔπειτα τῷ Παχωμίῳ εἰς ὄψιν ἐλθών, δακρύων ἐπλήσθη τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ θερμότερον ἔκλαιεν· ὁ οὖν Παχώμιος ὀδυρόμενον ἰδὼν τὸ μειράκιον· «Μὴ κλαῖε, εἶπεν αὐτῷ· ἐγὼ γὰρ τοῦ σοῦ πατρὸς ὑπηρέτης εἰμί», πατέρα ἐκείνου τὸν Θεὸν αἰνιττόμενος.

43. Ἐνδιατρίψαντος δὲ ἤδη παρὰ τῷ μεγάλῳ ἐκείνῳ πατρὶ τοῦ Θεοδώρου χρόνον ἱκανόν, ὁρῶν ἐκεῖνος τὴν διαφέρουσαν αὐτοῦ ἄσκησιν καὶ τὴν κατ' ἀρετὴν ἐπίδοσιν, οὕτω περὶ αὐτοῦ ὑπῆρχε φρονῶν ὡς καὶ τὰς τῶν ἄλλων ἀδελφῶν ψυχὰς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ μετ' αὐτὸ εὐθὺς πιστευθήσεσθαι μέλλοντος. Ἦν γὰρ αὐτῷ τὰ τρία ταῦτα διαφερόντως προτερήματα· καθαρότης καρδίας, λόγου συμμετρία καὶ χάρις, καὶ τὸ τῆς ὑπακοῆς ἀδιάκριτον μέχρι θανάτου.

44. Ἀκούσασα δὲ ἡ μήτηρ τοῦ Θεοδώρου τούτου ἐκεῖσε διάγειν τὸν παῖδα αὐτῆς, ἧκεν αὐτόθι, ἅμα καὶ ἐπιστολὰς φέρουσα πρὸς τὸν μέγαν πατέρα ἐπισκόπων τινῶν ἀποδοθῆναι αὐτῆς τὸν υἱὸν κελευόντων· ἥτις ἐπιξενωθεῖσα εἰς τὴν τῶν παρθένων μονήν, τὰς ἐπιστολάς τε τῷ Παχωμίῳ διέπεμψε καὶ τὸν υἱὸν ἰδεῖν τέως ἠξίωσεν. Ὁ δὲ Παχώμιος τῷ Θεοδώρῳ δηλοῖ περὶ τούτου, ἀπελθεῖν τε κελεύει πρὸς τὴν μητέρα καὶ πεῖσαι αὐτήν. Ὁ δὲ Θεόδωρος ἀντέφησε μεθ' ὑποστολῆς· «Καὶ πῶς ἄν, ὦ πάτερ, εἰ τοῦτο ποιήσαιμι, οὐ δυσαρεστήσω τῷ Θεῷ, πρόσκομμα τοσούτῳ πλήθει μοναχῶν γεγονώς; Οἱ υἱοὶ Λευὶ γονεῖς καὶ ἀδελφοὺς κατειργάσαντο[4], ἵνα εὐαρεστήσωσι τῷ Κυρίῳ· κἀγὼ παροργιῶ τοῦτον διὰ στοργὴν μητρικήν; Οὐκ ἔστι μοι μήτηρ· τῷ κό-

1. Πρβλ. Ἑβρ. 10,16. 2. Πρβλ. Ἑβρ. 12,29. 3. Πρβλ. Β' Ἰω. 2,2.
4. Πρβλ. Ἐξ. 32,28.

σμῳ ἀπεταξάμην, Χριστὸν ἀντὶ πάντων εἱλόμην». Καὶ ὁ Παχώμιος· «Εἰ σύ, φησίν, ἀγαπᾷς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τὴν μητέρα, οὐδὲ ἐμέ, τέκνον, ἀντιλέγοντα ἕξεις, ἀλλὰ καὶ μάλιστα εἰς τοῦτο τὸ ἐπαινετὸν καὶ σωτήριον ἐννόημα ὁλοψύχως προτρεπόμενον. «Ὁ φιλῶν γὰρ πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστι μου ἄξιος»[1] φησὶν ὁ Κύριος τὸν τέλειον ὁριζόμενος. Ἀλλ' οὐδὲ οἱ πατέρες ἡμῶν καὶ ἐπίσκοποι οἱ ἐπιστείλαντες περὶ σοῦ λυπηθήσονται ὅτι μὴ τῇ μητρὶ σεαυτὸν ἐπιδέδωκας· χαρήσονται δὲ μᾶλλον ἐπὶ τῇ φιλοθέῳ διαθέσει. Ἁμαρτία μὲν γὰρ οὐκ ἔστι, τὸ τοῖς ἰδίοις προσομιλεῖν, εἴ τις ὡς μέλη Χριστοῦ ὁρᾷ τούτους καὶ ἀγαπᾷ καθάπερ καὶ ἅπαντας τοὺς πιστούς· δεῖ δὲ ὅμως τῶν καλῶν τὸ κρεῖσσον ἐκλέγεσθαι καὶ Χριστὸν προτιμᾶν τῶν ἄλλων ἁπάντων». Ἡ οὖν μήτηρ τῆς θέας τοῦ παιδὸς ἀτυχήσασα, ἐπ' οἴκου μὲν ἀναζεῦξαι οὐκ ἠβουλήθη. Αὕτη δὲ παρὰ ταῖς παρθενευούσαις ἔμεινε, λέγουσα ὅτι· «Ἐντεῦθεν καὶ τὸν υἱόν ποτε ὄψομαι» — σφόδρα γὰρ τοῦτον ἐφίλει — «καὶ τὴν ἐμαυτῆς κερδανῶ πάντως ψυχήν».

45. Καὶ περὶ μὲν τοῦ Θεοδώρου τοῦ θείου τοσαῦτα τό γε νῦν ἔχον εἰπόντες, τὰ λοιπὰ πάλιν ἐν τοῖς ἰδίοις τούτων καιροῖς ἐπαγάγωμεν· ἐπὶ δὲ τὰ κατὰ τὸν Παχώμιον πάλιν τὴν διήγησιν τρέψωμεν. Ἦσάν τινες, πρὸ τοῦ τὸ κοινόβιον συστῆναι ὑπὸ τοῦ μεγάλου τούτου πατρός, τῷ σαρκικῷ στοιχοῦντες φρονήματι καὶ μὴ τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ στοιχειούμενοι. Τούτους ἐπειδὴ πολλὰ πολλάκις νουθετῶν ὁ μέγας πατὴρ οὐκ ἔπειθεν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ὑπ' αὐτῶν ἐχλευάζετο, πόρρω που διαστὰς πρηνῆ τε κατέβαλεν ἑαυτὸν καὶ οὕτως ηὔξατο λέγων· «Ὁ Θεός, σὺ ἐνετείλω τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν ἀγαπᾶν[2]· κατὰ γοῦν τὴν ἐντολήν σου ταύτην στέργων κἀγὼ τούτους τοὺς ἀδελφούς, ὑπὲρ αὐτῶν ἐντυγχάνω δεόμενος ἐπιβλέψαι σε ἐπ' αὐτοὺς καὶ τοῦ σοῦ ἐλέους τούτους ἀξιῶσαι, κατάνυξίν τε καὶ θεῖον φόβον ταῖς τούτων ψυχαῖς ἐμβαλεῖν καὶ ἐπίγνωσιν τῆς κατὰ μοναχοὺς πολιτείας, ὅπως καὶ αὐτοὶ πρὸς σὲ ἀποβλέπωσι μόνον καὶ ἐν σοὶ τὰς ἐλπίδας ἔχωσι τῆς σωτηρίας ὁμοίως τοῖς λοιποῖς ἀδελφοῖς». Ταῦτα εὐξάμενος παραδίδωσιν αὐτοῖς κανόνα περί τε τῆς συνάξεως καὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἀνηκόντων τοῖς μοναχοῖς, ὡς ἐξ ἀνάγκης λοιπὸν οὕτω μονάζειν ὀφείλουσι, καίτοι θεόθεν ἅμα προγνοὺς ὡς οὐ στοιχήσουσι τῷ κανόνι[3] οὔτε τὸ ἴδιον ἀρνήσονται θέλημα· ὃ δὴ καὶ εἰς τέλος ἐξέβη. Τὴν ὑπακοὴν γὰρ ἐκεῖνοι μὴ φέροντες ἐκ τῆς μονῆς ἐδραπέτευσαν. Οἱ λοιποὶ μέντοι, ὥσπερ ζιζανίων τινῶν ἐκ μέσου ἀρθέντων, ηὐξάνοντό τε καὶ καρποὺς ἐπηγγέλλοντο ἀρετῆς κατὰ λήιον ἀδρυνόμενοι εἰς στάχυας.

46. Ἐπέλιπε δέ ποτε σῖτος αὐτοῖς, ἐπειδὴ ὅσα ἐκ τῶν ἐργοχείρων ἐπορίζοντο, εἰς ἐλεημοσύνας ἀνήλισκον. Ὡς οὖν οὐδὲν ἦν ἕτερον παρ' αὐτοῖς, δύο στρώματα ἐκέλευσεν ἀποδόσθαι, ἅπερ τις αὐτόθι μονάσαι βουλόμενος ἤνεγκεν, ἵνα διὰ τοῦ τιμήματος τούτων σῖτος

1. Ματθ. 10,37. 2. Πρβλ. Λευιτ. 19,18. 3. Πρβλ. Γαλ. 6,16.

ἀγορασθείη. Μετὰ δὲ τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα, ἧκέ τις εἰς τὴν μονὴν ὀρθριαίτερον, σίτου τοῖς μοναχοῖς χορηγίαν ἐπαγγελλόμενος· ἔφη γὰρ ὡς εἰς τὴν τῶν μετάλλων ἐμπεσὼν τιμωρίαν, εὔξαιτο διάδοσιν σίτου τοῖς πένησιν ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ ποιήσασθαι σωτηρίας, κελευσθείη δὲ δι' ὀνείρατος τοῖς μοναχοῖς τούτοις ἐπιδοῦναι τὸν σῖτον, ὡς ἀνθρώποις τοῦ Θεοῦ καὶ χρείαν ἔχουσι τούτου νυνί· «Ἀποστείλαντες οὖν διακομίσατε τοῦτον». Οὗ δὴ γενομένου, αὐτίκα ἀπῄει θαυμάσαι τοῖς ἀδελφοῖς τὴν ταχεῖαν οὕτω καὶ ἀπροσδόκητον τοῦ Θεοῦ περὶ τοὺς οἰκείους δούλους πρόνοιαν καὶ ἀντίληψιν.

47. Ἦν δέ τις ὁμολογητὴς γεγονὼς ἐν τῷ τοῦ διωγμοῦ καιρῷ Διονύσιος ὄνομα, οἰκονόμος τῆς ἐκκλησίας Τεντύρων, τά τε ἄλλα εὐλαβὴς ἀνὴρ καὶ ὅτι μάλιστα φίλος τῷ Παχωμίῳ. Οὗτος ἀκηκοὼς ὅτι μὴ συγχωροίη ὁ μέγας πατὴρ εἰς τὴν μονὴν εἰσιέναι τοὺς παραβάλλοντας ἐκεῖσε ξένους, ἀλλ' ἰδιαζόντως ἀναπαύοιε τῷ πρὸς τῇ πύλῃ τῆς μονῆς κατεσκευασμένῳ ξενῶνι, οὐ μετρίως ἐλυπήθη. Ἀμέλει καὶ πρὸς αὐτὸν εἰς Ταβέννησιν ἀφικόμενος, ἐμέμφετο τούτου χάριν τῷ ὁσίῳ. Ὁ δὲ πάνυ πράως ἀποκρινάμενος· «Οἶδεν ὁ Θεός, εἶπεν, ὅπερ οἶμαι μηδὲ τὴν σὴν ἀγάπην ἠγνοηκέναι, ὅτι οὐδέποτε λυπῆσαι ψυχὴν ἁπλῶς οἱουδήτινος ἠβουλήθην. Καὶ πῶς ἂν ἐτόλμησα λυπῆσαι τὸν Κύριον λέγοντα· «Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε»[1], ἐξουθενῶν τοὺς προσιόντας καὶ ἀλλοτριῶν τούτους τῶν ἀδελφῶν ὡς ἀναξίους; Ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐδὲ διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν ἰδιαζούσης τοὺς ξένους ἀξιοῦμεν διαγωγῆς. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο τὸ κοινόβιον καὶ νεοτελεῖς ἔχει μήπω εἰδότας τί ἐστι μοναχός, καὶ παιδία ἔτι ἀγνοοῦντα τὴν δεξιὰν αὐτῶν καὶ τὴν ἀριστερὰν[2] καὶ διδασκαλίας δεόμενα καὶ μαθήσεως, τούτου χάριν οὐκ ἔκρινα δεῖν αὐτοῖς ἐπεισάγειν τοὺς ξένους· δειναὶ γὰρ αἱ τῶν θύραθεν ἐπιμειξίαι ἔθιμα συγχεῖν καὶ νόμιμα πάτρια. Ὅρα δὲ εἰ μὴ καὶ αὐτοῖς τοῦτο τοῖς ξενιζομένοις λυσιτελεῖ πρὸς τιμὴν ὁμοῦ καὶ ἀνάπαυσιν, οὓς ἐν μὲν τῷ καιρῷ τῆς συνάξεως συμπαραλαμβάνω πρὸς τὴν εὐχήν, μετὰ δὲ τοῦτο εἰς πρέποντα καὶ ἡσύχιον τόπον ἀπαγαγὼν θεραπεύω δεόντως, αὐτουργὸς γενόμενος τῆς ἐκείνων ὑπηρεσίας καὶ τὸν Ἀβραὰμ[3] ἐν τούτῳ μιμούμενος κατὰ δύναμιν». Ὑπὸ τούτων ὁ Διονύσιος τῶν λόγων πεισθεὶς αὖθις εἴχετο τῆς πρὸς τὸν μέγαν πατέρα φιλίας καὶ ὁμονοίας ὡς τὸ πρὸ τοῦ.

48. Τοῦτον δὲ τὸν Διονύσιον ἠξίωσέ τις γυνή, τῷ τῆς αἱμορροίας πάθει συνεχομένη, πρὸς ἑαυτὸν μεταστείλασθαι τὸν Παχώμιον, εἰδυῖα φίλον αὐτοῦ ὄντα. Ἐπίστευσε γάρ, ὡς ἔοικε, καὶ αὐτὴ καθάπερ ἡ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ἐκείνη, ὡς εἰ ἅψεται τούτου ὥσπερ τοῦ δεσποτικοῦ κρασπέδου ἐκείνη[4], τεύξεται πάντως καὶ αὐτὴ τῆς ἰάσεως. Καὶ

---

1. Ματθ. 25,40. 2. Πρβλ. Ἰωνᾶ 4,11. 3. Πρβλ. Γεν. κεφ. 18.
4. Πρβλ. Λουκ. 8,44.

δὴ μεταπεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ Διονυσίου ὁ μέγας ὡς ἐπί τινι χρείᾳ ἑτέρᾳ, ἐκάθητο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκείνῳ προσομιλῶν· καὶ ἡ γυνὴ καιροῦ λαβομένη, ὄπισθεν αὐτοῦ ἠρέμα ἐπελθοῦσα, τοῦ κουκουλίου ἅπτεται ὃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἦν τοῦ ἁγίου, καὶ παραχρῆμα τὴν ἴασιν δέχεται.

49. Ἐροῦμεν δὲ καὶ μακροθυμίας ἐκείνου καὶ διακρίσεως θαῦμα οὐδὲν ἔλαττον. Ἔν τινι τῶν ἐγγὺς μοναστηρίων τῶν ὑπὸ τὴν μεγάλην μονήν, ἀδελφὸς ἦν ὃς τὸν τῆς μονῆς προεστῶτα ᾔτει τινὰ τάξιν μετὰ σπουδῆς· ὁ δὲ οὐκ ἐπένευσεν, ἀνάξιον αὐτὸν τῆς τοιαύτης τάξεως εἶναι νομίζων. Ὡς δὲ ἐκεῖνος ἐνέκειτο καὶ οὐκ ἀνίει διοχλῶν, ὁ προεστὼς βουλόμενος ἀποκρούσασθαι τοῦτον, ἐπὶ τὸν μέγαν πατέρα τὴν αἰτίαν μετέθετο, εἰπὼν ἐκεῖνον μὴ βουληθῆναι κατανεῦσαι εἰς τοῦτο, «ἐπειδή, φησίν, ἐκοινωσάμην τοῦτο αὐτῷ». Τοῦτο δὲ εἶπεν οὐκ ἀληθεύων, ἀλλὰ τὴν σπουδαρχίαν ἐκείνου παῦσαι ζητῶν. Οὐ μὴν ἔπαυσεν· ἀλλὰ τοὐναντίον ὀργῆς ἐκεῖνος πλησθεὶς ἐπελάβετό τε αὐτοῦ καὶ εἷλκεν ὡς πρὸς τὸν μέγαν· «Δεῦρο, λέγων, ἀπίωμεν πρὸς ἐκεῖνον καὶ τὸ παρὰ σοῦ λεγόμενον σύστησον». Καὶ ὁ μὲν ἄκων ἐπηκολούθει, ἀπορῶν καὶ δεδιὼς περὶ τοῦ συμβησομένου ἐντεῦθεν. Ὁ δὲ σπουδαρχῶν ἐκεῖνος, καταλαβὼν τὸν μέγαν οἰκοδομῇ τειχίου προσασχολούμενον μετὰ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν, ὃ τῇ μονῇ κύκλῳ περιεβάλλετο, παράφορος ὢν ὅλος ὑπὸ τοῦ θυμοῦ, ψεύστην τε ἀπεκάλει τὸν ὅσιον, καὶ καταβάντα θᾶττον ἐκέλευσεν εἰπεῖν τὴν αἰτίαν δι' ἣν αὐτὸν τῆς ἐπιζητουμένης τάξεως κρίνει ἀνάξιον. Τοῦ δὲ ἁγίου σιωπῶντος, ἔτι θρασύτερον ἐκεῖνος ἐμφραγῆναι τούτου τὸ στόμα ἔλεγε μὴ δυναμένου ἀπολογεῖσθαι, καὶ οὕτως ἀνέδην ψευδομένου τοῦ διορατικὸν τάχα λέγοντος ἑαυτόν, τῇ δὲ ἀληθείᾳ καὶ πάνυ πεπηρωμένου τὸ τῆς ψυχῆς ὀπτικόν. Ὡς δὲ οὐδὲ πρὸς ταῦτα ὅλως ἀπεκρίνατό τι ὁ ἀνεξίκακος, ἀλλ' ἢ τοῦτο ἔλεγε μόνον· «Ἥμαρτον, συγχώρησόν μοι, τέκνον, παρακαλῶ· οὐ πώποτε καὶ σὺ ὡς ἄνθρωπος ἐπλημμέλησας;» οὕτως μόλις ὁ τεθυμωμένος καὶ ὑβρίζων ἐπαύσατο. Ὁ δὲ μέγας τὸ ἐν χερσὶν ἔργον αὐτίκα καταλιπών, ἀνηρώτα ἰδίᾳ τὸν προεστῶτα τῆς μονῆς, κλαίοντα καὶ συντετριμμένον ὁρῶν, τί ποτε εἴη τὸ παρὰ τοῦ μοναχοῦ προτεινόμενον. Ὁ δὲ πρὸς αὐτόν· «Ἤτει, φησίν, ἡμᾶς, πάτερ ἅγιε, οὗτος, πρᾶγμα ὑπὲρ τὴν αὐτοῦ ἀξίαν ὑπάρχον σαφῶς· ἐγὼ δὲ ἐπεὶ οὐχ οἷός τε ἤμην πείθειν αὐτὸν παραιτούμενος, οὐδὲ γὰρ ἠνείχετό μου τὸ σύνολον ἀπαναινόμενος, προφάσει πρὸς αὐτὸν ἐχρησάμην τῇ σῇ δῆθεν παραγγελίᾳ. Ἀλλ' ἰδοὺ ὁ ἄφρων οὗτος οὐχ ὅπως ἐπαύσατο, ἀλλὰ καὶ προσέθετο μᾶλλον τοῖς ἰδίοις κακοῖς, σὲ τὸν ὅσιον οὕτω θρασέως καὶ ἀναιδῶς λοιδορήσας». Ὁ δὲ ἅγιος, μεμψάμενος τοῦτον ὅτι μὴ πρὸς αὐτὸν τὸ πρᾶγμα ἀνήνεγκεν, ἐκέλευσε δοῦναι τῷ μοναχῷ τὸ σπουδαζόμενον αὐτῷ· «Ἐάν πως, φησί, τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐντὸς ἀρκύων πεσοῦσαν τῷ τῶν ψυχῶν θηρευτῇ ἀποσπᾶσαί τε καὶ ἀναρρύσασθαι[1] δυνηθείημεν· συμ-

1. Πρβλ. Β' Τιμ. 2,26.

βαίνει γὰρ καὶ τὸν κακὸν πολλάκις εὐεργετούμενον ἀγαθύνεσθαί πως καὶ πρὸς τὸ βέλτιον μεταβάλλεσθαι· καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ τὸ συμπάσχειν ἀλλήλοις καὶ ὑπὲρ τῆς ἀλλήλων σωτηρίας πάντα ποιεῖν». Γίνεται ταῦτα· καὶ τυχὼν ὁ μοναχὸς οὗ ἐπεθύμει, μαλάσσεται τὴν ψυχὴν καὶ πρὸς τὸν ἅγιον ἐπάνεισι μετὰ νήψεώς τε καὶ κατανύξεως πάνυ πολλῆς· καὶ τοῦτον περιπτυσσόμενος, ἄνθρωπόν τε τοῦ Θεοῦ ἀπεκάλει καὶ ὑπερυψωθῆναι τοῦτον ταῖς ἀρεταῖς ὡμολόγει. Συνιέναι γὰρ ἔφη πῶς ἐξηττηθέντα δῆθεν τῆς αὐτοῦ κακίας καὶ ἀφροσύνης νικήσειεν ὡς ἀληθῶς τῇ μακροθυμίᾳ καὶ τῇ χρηστότητι· «Εἰ γὰρ μὴ ἐμακροθύμησας, φησί, τότε ἐμοῦ φεισάμενος οὕτως ἀφραίνοντος, ἀλλ' εἰπεῖν τι προήχθης πρός με σκληρότερον, ἀποστάτης ἂν ἐγενόμην τοῦ μοναχικοῦ ἀξιώματος καὶ ἀλλότριος τοῦ Θεοῦ· εὐλογητὸς οὖν, πάτερ, σὺ τῷ Θεῷ, ὅτι μοι διὰ σοῦ ἡ τῆς ψυχῆς σωτηρία περιεγένετο». Τοῦτο μὲν οὖν τῆς τοῦ ἁγίου μακροθυμίας καὶ διακρίσεως τὸ θαῦμα καὶ ἀποτέλεσμα· ῥητέον δὲ καὶ τοῦ διορατικοῦ αὐτοῦ χαρίσματος ἔργον, ἅμα δὲ καὶ τῆς ἰαματικῆς αὐτοῦ δυνάμεως τὸ αὐτό.

50. Προσῆλθέ τις τῷ ἁγίῳ δεόμενος ἰάσασθαι τὴν αὐτοῦ θυγατέρα, ἐν ταῖς παρθένοις μὲν τεταγμένην, δαίμονι δὲ κάτοχον οὖσαν. Ὁ δέ, ἐπεὶ οὐκ ἦν ἔθος αὐτῷ γυναιξὶν ὁμιλεῖν, ἓν τῶν ἱματίων αὐτῆς ἐκέλευσε πρὸς αὐτὸν εἰσαχθῆναι· εἰσαχθέντος δὲ προσβλέψας· «Οὐκ ἔστιν αὐτῆς, ἔφη, τουτὶ τὸ ἱμάτιον». Τοῦ δὲ πατρὸς τῆς κόρης αὐτῆς εἶναι τοῦτο διαβεβαιουμένου· «Αὐτῆς μὲν εἶναι, εἶπεν ὁ ἅγιος, συντίθεμαι καὶ αὐτός· ἀλλ' οὐ τηρεῖ τὴν ἁγνείαν, τῷ σχήματι μόνῳ παρθένος τυγχάνουσα· διὸ δὴ καὶ ἔφην ἐγὼ μὴ ἁρμόζειν αὐτῇ τὴν τῆς παρθενίας στολήν. Οὐ μὴν ἀλλ' εἰ ὁμολογήσει τοῦ λοιποῦ φυλάττειν τὴν ἁγνείαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς σῆς ἀκοῆς, τότε οἰκτειρήσας αὐτὴν ὁ Θεὸς πάντως ἰάσεται». Τί τὸ ἐπὶ τούτοις; Ἀνακρίνει ὁ πατὴρ τὴν κόρην· ὁμολογεῖ ἐκείνη τὴν ἁμαρτίαν· ἐπαγγέλλεται μεθ' ὅρκου μηκέτι τὰ αὐτὰ πλημμελήσειν, ἀλλ' ἑαυτὴν ἁγνὴν συντηρήσειν εἰς τὸ ἑξῆς. Πέμπει δὲ μετὰ τοῦτο ὁ μέγας πρὸς αὐτὴν ἅγιον ἔλαιον· καὶ χρισθεῖσα, τῆς τοῦ δαίμονος ἐξάντης παραχρῆμα ἐπηρείας γίνεται. Καὶ ἀπῆλθε δοξάζουσα τὸν Θεόν[1].

51. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἕτερός τις τὸν υἱὸν αὐτοῦ τῷ μεγάλῳ προσήνεγκεν, ὄντα καὶ αὐτὸν πονηρῷ δαίμονι κάτοχον. Ὁ δὲ εὐλογήσας ἄρτον δίδωσι, προσενεγκεῖν τῷ υἱῷ πεινῶντι παρεγγυήσας. Ἐπεὶ δὲ πεινήσας ὁ παῖς ᾔτησεν ἄρτον, ὁ μὲν πατὴρ τὸν παρὰ τοῦ μεγάλου δεδομένον τούτῳ προσέφερεν· ὁ δὲ τοῦτον μὲν ἀπεστράφη, ἑτέρου δὲ προσενεχθέντος ἔφαγε· καὶ πάλιν ὡς τὸ πρότερον ἔμενε δαιμονῶν. Ὁ οὖν πατὴρ μικρὰ τρύφη τοῦ ἄρτου λαβὼν καὶ τυρὸν αὐτοῖς ἐπικνίσας καὶ φοινίκων ἐγκαταμείξας τεμάχια, πεινῶντι πάλιν προσφέρει τῷ υἱῷ· ὁ δὲ διαψηλαφήσας τὰ μὲν τοῦ ἄρτου τρύφη ἀπέρριψε, τὰ δὲ λοιπὰ

1. Πρβλ. Λουκ. 5,25.

καταβέβρωκε. Τότε δὴ ὁ πατὴρ ἐπὶ δύο ἡμέρας ἄσιτον τοῦτον ἀφεὶς παντελῶς, εἶτα τὸν ἄρτον ἐκεῖνον ζωμῷ ἐγκαταμείξας καὶ ἔλαιον ἐπιχέας, παρέθηκε τῷ παιδί. Ὁ δὲ τῇ πείνῃ νικώμενος καὶ τῷ ἥδει τῆς βρώσεως θελγόμενος προσήκατο εὐμαρῶς τὴν τροφήν· καὶ αὐτίκα ὕπνου τε χρηστοῦ μετελάμβανε, καὶ ὑγιὴς ὢν τοῦ λοιποῦ διετέλεσε, τοῦ ἀκαθάρτου πνεύματος δραπετεύσαντος. Ἐφ' οἷς ὁ πατὴρ πάνυ περιχαρὴς γεγονώς, τὴν μονήν τε κατειλήφει καὶ τὰ περὶ τῆς ἰάσεως τοῦ παιδὸς πρὸς τὸν ἅγιον ἀπαγγέλλει, εὐχαριστῶν τε τούτῳ καὶ τῷ Θεῷ τὸν ὀφειλόμενον αἶνον ἀποδιδούς.

52. Πολλοῖς δὲ καὶ ἄλλοις ὁ Θεὸς τὸν πιστὸν αὐτοῦ θεράποντα Παχώμιον ἐδόξασε θαύμασι καὶ ἰάμασιν, εἰωθὼς ἀεὶ ἐπακούειν αὐτοῦ προσευχομένου καὶ δεομένου. Ἀλλ' οὔτε ἐπὶ τούτῳ ἐφάνη ποτὲ ἐκεῖνος μεγαλαυχούμενος οὔτε πάλιν ὁπότε πολλάκις ἀτυχήσει τῆς αἰτήσεως, δῆλος ἐγεγόνει λυπούμενος· ἀνετίθει γὰρ ἅπαντα τοῖς κρίμασι τοῦ Θεοῦ καὶ πάντα ἔφασκεν ἐκεῖνον ποιεῖν πρὸς τὸ λυσιτελὲς τῶν ἀνθρώπων. Καὶ διὰ τοῦτο οὐ τὸ ἑαυτοῦ θέλημα γίνεσθαι πάντως ἐσπούδαζεν, ἀλλὰ τὸ τοῦ Θεοῦ· καὶ γὰρ τὸν Κύριον ἡμῶν τοῦτο νομοθετεῖν καὶ διδάσκειν ἡμᾶς ἐν τῷ λέγειν πρὸς τὸν πατέρα· «Πλὴν μὴ τὸ ἐμὸν θέλημα, ἀλλὰ τὸ σὸν γενέσθω»[1]. Καίτοι ἕν εἰσιν αὐτὸς καὶ ὁ πατήρ[2], ἀλλὰ τὸ τῆς ἀνθρωπότητος θέλημα τῷ πατρικῷ τε καὶ θεϊκῷ ὑποτάσσων, ἐδίδασκε καὶ ἡμᾶς τὸ αὐτὸ ποιεῖν καὶ τῶν μὲν ἰδίων θελημάτων ἀφίστασθαι, τοῖς δὲ τῶν πατέρων τε καὶ διδασκάλων ἀκολουθεῖν.

53. Ἔλεγε δὲ καὶ τῶν σωματικῶν ἰαμάτων κρείττω εἶναι τὰ ψυχικά. «Ἐὰν γάρ τις τὸν ἀργεῖν εἰωθότα καὶ οἷον παρειμένον τὰς χεῖρας πρὸς τὸ ἐργάζεσθαι διεγείρῃ καὶ πράττειν τὰ ἀγαθά, ἐν τῷ διδάσκειν αὐτὸν καὶ προτρέπεσθαι ἐπὶ τὰ καλά, ἆρα οὐχ οὗτος ἰάσατο τὸν ἀμελῆ καὶ ῥᾴθυμον; Ἢ ἐάν τις τὸν τὴν εἰδωλολατρίαν νοσοῦντα καὶ ἀγνοοῦντα τὸν ἀληθινὸν καὶ μόνον Θεὸν πρὸς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας[3] ἀγάγῃ διὰ τῆς θεοπνεύστου διδασκαλίας καὶ κατὰ τὰς θείας ἐντολὰς ὁδηγήσῃ πορεύεσθαι, ἆρα οὐ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἐσκοτισμένου τούτου διήνοιξε καὶ ἀντὶ ζοφώδους ἀγνοίας τὸ τηλαυγὲς τῆς θείας ἐπιγνώσεως φῶς ἐνῆκεν αὐτοῖς; Ἡ γὰρ ἐντολὴ Κυρίου, φησί, τηλαυγὴς φωτίζουσα ὀφθαλμούς[4]. Ἔστι δέ τις καὶ μογγιλάλος κατὰ ψυχήν, ὁ στοιχῶν δήπου τῷ ψεύδει καὶ λαλῶν ἄδικα καὶ ῥήμασι δολίοις ἀποκρυπτόμενος τὴν ἀλήθειαν· εἰ οὖν καὶ οὗτος ὑπὸ διδασκάλου συμβιβασθείη παῦσαι ἀπὸ κακοῦ τὴν γλῶτταν αὐτοῦ καὶ τὰ χείλη μὴ λαλεῖν δόλον[5], οὐχὶ καὶ οὗτος ἐθεραπεύθη ἀντὶ μογγιλάλου μεγαλόφωνος γεγονώς; Ἔστι καὶ λέπρας νόσος ἐν τῇ ψυχῇ, ἡ τῆς ὑπερηφανίας φημὶ καὶ τοῦ τύφου· ἣν ἐάν τις θεραπευθῇ λόγοις πνευματικοῖς, οὐχὶ καὶ οὗτος ἐκαθαρίσθη»;

---

1. Λουκ. 22,42. 2. Ἰω. 10,30. 3. Πρβλ. Β' Τιμ. 2,25. 4. Ψαλ. 18,9. 5. Πρβλ. Ψαλ. 33,14.

54. Ταῦτα λέγων ὁ μέγας προσέθηκέ τι καὶ τοιοῦτον· «Ἠρώτησέ με, φησίν, ἀδελφός τις· Τίνες αἱ ὁράσεις, ὦ πάτερ, ἃς εἴωθας βλέπειν ἐν ἐκστάσει γινόμενος; Κἀγὼ ἀπεκρινάμην πρὸς αὐτόν· Ὁ κατ' ἐμὲ ἁμαρτωλὸς οὐκ αἰτεῖ τὸν Θεὸν τυχεῖν ὁράσεως θείας· ἡ γὰρ τοιαύτη αἴτησις παρὰ τὸ τοῦ Θεοῦ πέφυκε θέλημα, ὡς καὶ ὑπερηφανίας πολλάκις πρόξενος γινομένη καὶ αὐχήματι περιβάλλουσα· ῥητέον δέ σοι ὅμως περὶ ὁράσεως, ἐπειδήπερ ἀκοῦσαι ποθεῖς. Ἐὰν ἴδῃς ἄνθρωπον ἁγνείᾳ συζῶντα καὶ ταπεινοφροσύνης ἐξηρτημένον, ἐλεήμονα, πρᾶον, χρηστόν, συμπαθῆ, φιλόθεον, φιλάδελφον, πάσαις ἁπλῶς κομῶντα ταῖς ἀρεταῖς, ὦ οἵου ὁράματος ἔτυχες· αὐτὸν γὰρ τὸν ἀόρατον Θεὸν ἰδεῖν ἠξιώθης ἐν τῷ ὁρωμένῳ ἐκείνου ναῷ καὶ τῇ εἰκόνι αὐτοῦ. Πλὴν καὶ τὸ διορατικὸν χάρισμα εἴτ' οὖν προορατικὸν παρὰ Θεοῦ δίδοται, φησί, τοῖς ἁγίοις ὅταν ἐθέλῃ· καὶ αὖθις οὐ δίδοται ὅταν μὴ θέλῃ. Ἀποκαλύπτοντος μὲν γὰρ αὐτοῖς τὰ κρύφια τοῦ Θεοῦ, διορατικοὶ γίνονται καὶ προορατικοί· μὴ ἀποκαλύπτοντος δέ, οὐδὲν τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων διενηνόχασιν, ὥσπερ ἀμέλει καὶ ὁ προφήτης Ἐλισσαῖος εἰπὼν πρὸς τὸν Γιεζῆ μὴ δηλωθῆναι αὐτῷ παρὰ τοῦ Κυρίου τὴν κατὰ τὴν Σουναμίτιδα θλῖψιν[1]. Ἀλλ' αἱ μὲν τοιαῦται ὁράσεις οὐκ ἀεὶ δήπου, ἀλλ' ὅταν ὁ Θεὸς βούληται μόνον, εἰώθασι γίνεσθαι. Μακαρία δὲ μᾶλλον ὅρασις ἐκείνη ἐστὶ δι' ἧς τις διηνεκῶς τὸν Θεὸν καθορᾷ κατὰ τὸν εἰπόντα· Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντὸς ὅτι ἐκ δεξιῶν μού ἐστιν ἵνα μὴ σαλευθῶ[2]. Καὶ τὸ μὲν μὴ ὁρᾶν τὰ κρυπτὰ οὐδένα κατέκρινε, τὸ δὲ μὴ πρὸς τὸν Θεὸν ἀποβλέπειν καὶ πάνυ πολλούς, οἵτινες κατὰ τὸ γεγραμμένον «οὐ προέθεντο τὸν Θεὸν ἐνώπιον αὐτῶν»»[3].

55. Ἔλεγε δὲ ὅτι εὐχερέστερόν ἐστι παιδίοις μᾶλλον παραδιδόναι τὸ τοιοῦτον χάρισμα ἢ τοῖς προβεβηκόσι, τὸν Σαμουὴλ παράδειγμα τοῦ λόγου ποιούμενος· «Καθαρὰ γάρ, φησί, γῆ ἕτοιμος εἰς ἀμπέλου φυτείαν· ἡ δὲ κεχερσωμένη δεῖται καθάρσεως καὶ πόνων πολλῶν ἵνα πρὸς φυτείαν εὔθετος γένηται»· χρείαν δὲ ὅμως εἶναι καὶ τῇ καθαρᾷ γῇ ἐπιμελείας καὶ φυλακῆς ἵνα μὴ λάθῃ χερσομανήσασα καὶ ἀπολέσῃ τὴν φυτείαν ἣν ἔτυχε δεξαμένη. «Μηδεὶς δέ, φησί, τολμήσῃ ψυχὴν βλάψαι ἢ σκανδαλίσαι μηδὲ μέχρι λογισμοῦ, ἵνα μὴ ἐξορύξῃ κόρην ὀφθαλμοῦ βλέποντος τὸν Θεόν». Τὸ δὲ φυλάσσειν τὰ νήπια[4] δηλοῦν ἐδίδασκε τὸ τὴν συνείδησιν καθαρίζειν φόβῳ Θεοῦ καὶ ἀληθείᾳ μέχρι καὶ τοῦ σμικροτάτου διανοήματος· τὸν γὰρ ποιοῦντα τοῦτο φυλάσσειν ὡς ἀληθῶς μετὰ τοῦ Κυρίου τὰ νήπια, ὡς καὶ εἰς τοῦτο δηλαδὴ συνεργοῦντος τοῦ Κυρίου[5], καθάπερ ἀμέλει καὶ πρὸς ἅπασαν ἀρετήν.

56. Τοιαῦτα μὲν ὁ Παχώμιος εἰώθει λέγειν τε καὶ διδάσκειν· Θεοδώρῳ δέ, περὶ οὗ πρόσθεν εἴπομεν, ἐπιμελὲς ἦν προσέχειν τε τοῖς

---

1. Πρβλ. Δ' Βασ. 4,27. 2. Ψαλ. 15,8. 3. Ψαλ. 53,5. 4. Πρβλ. Ψαλ. 114,6. 5. Πρβλ. Μάρκ. 16,20.

ἐκείνου διδάγμασι καὶ κατ' ἴχνος βαδίζειν τοῦ διδασκάλου. Ἦν δέ τις ἀδελφὸς ἐν τῇ μονῇ ὃς ὑπὸ τοῦ Παχωμίου πολλὰ νουθετούμενος διὰ τὴν ψυχικὴν πάντως ὠφέλειαν, οὐ μετρίως ἔφερε τὰς νουθεσίας, ὥστε καὶ ἀναχώρησιν ἀπὸ τῆς μονῆς ἤδη βουλεύεσθαι. Ὅπερ αἰσθόμενος ὁ Θεόδωρος πάνυ σοφῶς μετῆλθε τοῦτον καὶ ὠφελίμως· πλησιάζων γὰρ τῷ ἀδελφῷ προσεποιεῖτο δυσχεραίνειν καὶ αὐτὸς καὶ μάλα λυπεῖσθαι κατὰ τοῦ σφετέρου πατρός· «Ὁρᾷς γάρ, φησίν, ὡς ἀπότομός ἐστι κομιδῇ καὶ οὐδενὶ φορητός. Οὐκ οἶδα δὲ εἰ ἐπὶ πλέον δυνήσομαι τούτου ἀνέχεσθαι καὶ μένειν ἐνταῦθα». Ὁ δέ· «Τί λέγεις;» πρὸς τὸν Θεόδωρον ἀπεκρίθη, «καὶ σὺ τὰ αὐτὰ πάσχεις ἐμοί, καὶ πρὸς τὰς τοῦ γέροντος ἀπείρηκας ἐπιπλήξεις»; — «Ναί, φησίν, ἔγωγε, ὁ Θεόδωρος· τί δε καὶ σὺ τὰ ὅμοια πέπονθας»; — «Καὶ μάλιστα», εἶπεν ὁ μοναχός. «Φέρε οὖν, πρὸς ἐκεῖνον πάλιν ὁ Θεόδωρος, ἀλλήλους παραμυθώμεθα καὶ ἔτι τοῦ γέροντος ἀνασχώμεθα· καὶ εἰ μὲν ἀμείψει τὸν τρόπον καὶ χρηστότερος ἡμῖν γένηται, μείνωμεν ὑπ' αὐτῷ· εἰ δ' οὐχί, ἀναχωρήσαντές που ἀλλαχόσε ἐν ἀναπαύσει τε πάντως ἐσόμεθα καὶ τῶν πολλῶν αἰτιαμάτων ἐλεύθεροι γενησόμεθα». Ὑπὸ τούτων τῶν συναινετικῶν λόγων τοῦ συνετοῦ Θεοδώρου ῥᾴων ὁ ἀδελφὸς ἐκεῖνος ἐγένετο καὶ ἀπέστη τέως τοῦ τῆς ἀναχωρήσεως λογισμοῦ. Καὶ ὁ Θεόδωρος τῷ Παχωμίῳ ταῦτα δηλοῖ, ἀγνοοῦντος τοῦ ἀδελφοῦ. Ὁ δὲ Παχώμιος· «Κάλεσον, ἔφη, μοι τοῦτον, καὶ ὅταν παραστῇ, προσποιοῦ μέμφεσθαί μοι καὶ ὀνειδίζειν διὰ τὸ τοῦ ἤθους δῆθεν ἀπότομον καὶ σκληρόν· κἀγὼ πέποιθα, Θεοῦ συνεργοῦντος, παρακαλέσαι τε καὶ καταπραῢναι τὸν ἀδελφόν». Γίνεται ταῦτα· καὶ τοῦ Θεοδώρου, ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ τοῦ ἄλλου ἀδελφοῦ, ὀνειδίζοντος τῷ γέροντι τὴν σκληρότητα, ἐκεῖνος εὐθὺς συγχώρησιν ἐζήτει παρ' αὐτοῦ· «Εἰ γὰρ καὶ ὡς ἄνθρωπος, φησίν, ἥμαρτον, ἀλλ' ὡς πατὴρ ἀξιῶ συγγνώμης τυχεῖν· ἢ γὰρ οὐκ ὀφείλετε ὡς ἀγαπητὰ τέκνα νουθεσίαν πατρὸς ὑπομένειν»; Τοῦ δὲ Θεοδώρου πάλιν πρὸς ἐλέγχους καθισταμένου καὶ ἀντιλέγοντος, ἔνευσεν αὐτῷ ἠρέμα ὁ ἄλλος ἀδελφὸς παύσασθαι καὶ μὴ πλέον ἀντιφθέγξασθαι τῷ πατρί, ὡς τάχα παρακληθεὶς ἱκανῶς ὑπὸ τῆς τοῦ καθηγητοῦ ταπεινώσεως. Καὶ οὕτως ἀπέπαυσε τὸν ἀδελφὸν ὁ Θεόδωρος, σοφῇ χρησάμενος πανουργίᾳ τῆς κατὰ τοῦ πατρὸς λύπης, κἂν τῷ μοναστηρίῳ πάλιν προσμένειν χωρὶς ἐνδοιασμοῦ τινος παρεσκεύασεν.

57. Ἐπανιτέον δὲ αὖθις πρὸς τὸν μέγαν. Κατέσχε τοῦτόν ποτε οἷα ἄνθρωπον καὶ σῶμα περικείμενον διακαὴς πυρετός, ὥστε ἐφ' ἡμέρας δύο ἄτροφον παντελῶς διαμεῖναι μηδὲ ἀναστῆναι ὅλως δυνάμενον. Κατὰ δὲ τὴν τρίτην ἡμέραν κατὰ μικρὸν ἑαυτὸν βιασάμενος ἐξανέστη, καὶ πόθῳ τοῦ Θεοῦ εἰς προσευχὴν καταστὰς εὐθέως κουφίζεται καὶ τῆς νόσου παντάπασιν ἀπαλλάττεται. Τοῦ οἰκονόμου δὲ τῆς μονῆς προσελθόντος αὐτῷ καὶ πυνθανομένου εἰ χρήζει τροφῆς, περιζωσάμενος τὴν ὀσφὺν ἀπῄει τε εἰς τὴν τράπεζαν καὶ συνειστιάθη τοῖς ἀδελφοῖς.

58. Πληθυνθέντων δὲ μάλα τῶν περὶ αὐτόν, ὁρῶν τὴν μονὴν στενοχωρουμένην, μετήγαγέ τινας αὐτῶν εἰς ἑτέραν κώμην, ἠρημωμένην καὶ ταύτην, ἥτις ἐκαλεῖτο Παβοῦ· ἐν ᾗ καὶ μοναστήριον ᾠκοδόμησεν, οἰκονόμον τε κατέστησεν ἐν αὐτῷ καὶ μετ' ἐκεῖνον ἑτέρους τούτου συνεργοὺς καὶ τἄλλα δὴ ὅσα ἐν τῇ μεγάλῃ μονῇ τῆς Ταβεννήσεως ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου ἐθεσμοθετήθη. Μετὰ δὲ ταῦτα προσῆλθέ τις αὐτῷ γηραιὸς ἀσκητὴς ἑτέρας μονῆς ἐξηγούμενος, Ἐπώνυχος τοὔνομα· ἐκαλεῖτο δὲ Χηνοβόσκια ἡ τούτου μονή· ἠξίωσε δὲ τὸν Παχώμιον ἀποστεῖλαι καὶ εἰς αὐτὴν τῶν οἰκείων τινὰς μοναχῶν, καὶ τοὺς αὐτοὺς πνευματικοὺς νόμους καὶ διορισμοὺς κἀκεῖ καταστῆσαι· ὃ δὴ καὶ πεποίηκεν ὁ μέγας. Καὶ εἰς τετάρτην δὲ πάλιν μονήν, τὴν οὕτω προσαγορευομένην Μογχοσήν, τὰ αὐτὰ ἔθιμα κατεστήσατο, ὑπὸ τῶν ὄντων ἐκεῖσε δυσωπηθεὶς ἀδελφῶν. Ἦν δέ τις ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ μοναχὸς ἀρχαῖος, τά τε ἄλλα πνευματικὸς καὶ τῇ πρὸς Θεὸν ἀγάπῃ σφόδρα συνδεδεμένος· Ἰωνᾶς ἦν ὄνομα τούτῳ.

59. Τοσούτων δὲ ἤδη μοναστηρίων ὑπὸ τὴν αὐτοῦ γενομένων ἐπιστασίαν καὶ πρόνοιαν, διττὴν αὐτῶν ἐποιεῖτο τὴν ἐπιμέλειαν ὁ πατήρ, τάς τε σωματικὰς χρείας τούτοις περιποιούμενος καὶ τὰς ψυχικὰς ἐπάγων διορθώσεις καὶ προκοπάς, καὶ παρακαλῶν μνημονεύειν ἀεὶ τῶν πρὸς αὐτοὺς λεγομένων· ὃ δὴ καὶ διετέλουν ποιοῦντες. Μετὰ γὰρ τοὺς θείους ὕμνους καὶ τὰς εὐχὰς ἐκάθηντο συλλαλοῦντες περὶ ὧν ἤκουσαν ἐκείνου διδάσκοντος καὶ τὴν μνήμην ὡς οἷόν τε τῶν λαληθέντων ἀθροίζοντες, ἵνα μηδὲν αὐτοὺς λάθῃ διαφυγόν. Ἀργοῦ δὲ ῥήματος[1] ἢ κοσμικοῦ οὐδὲ εἰς ἔννοιαν ἤρχοντο. Ἀργυρίου δὲ καὶ χρυσίου καὶ αὐτὴν τὴν ὄψιν τὴν τοῖς πολλοῖς ποθεινήν, συνόλως ἀπεστρέφοντο· πολλοὶ δὲ αὐτῶν καὶ ἔφθασαν τοῦ βίου ὑπεξελθεῖν πρὶν ἢ ταῦτα ἰδεῖν ὅλως ἐν ὀφθαλμοῖς· μόνοις γὰρ τοῖς διακονηταῖς ἐγνωρίζοντο τὰ τοιαῦτα.

60. Διερχόμενος δὲ περί τινας τάφους ὁ μέγας ἤκουσέ τινων κλαιόντων ἐπὶ νεκροῖς· καὶ λέγει πρὸς τὸν Θεόδωρον (συνῆν γὰρ αὐτῷ τὰ πολλά)· «Οὗτοι μὲν κλαίουσι νεκροὺς οὓς ἀναστῆσαι οὐκ ἂν δυνηθεῖεν· φέρε δὴ καὶ ἡμεῖς πρῶτον μὲν ἑαυτούς, ἔπειτα δὲ καὶ τοὺς πλησίον πενθήσωμεν· καὶ ἴσως ἐξεγερεῖ κειμένους ὁ Κύριος κατὰ τὸ εἰρημένον· Ἔγειρε ὁ καθεύδων καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χριστός»[2].

61. Καὶ κάλλει δὲ σωματικῷ καὶ ὡραιότητι μηδαμῶς προσέχειν ἐδίδασκεν, ἀλλ' ἀπέχειν τὸν ὀφθαλμὸν παντάπασι θεαμάτων τοιούτων, ὑπερορᾶν δὲ καὶ βρώματος ἡδέος καὶ ἐνδύματος στιλπνοῦ, ἔτι δὲ καὶ οἰκήματος εὐπρεποῦς, ἀλλὰ καὶ βιβλίου τερπνοῦ καὶ κεκοσμημένου τὰ ἐκτός, πρὸς μόνον δὲ τὸ κάλλος τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἀτενίζειν καὶ τοῦτο ποθεῖν ἐξ ὅλης ψυχῆς.

1. Πρβλ. Ματθ. 12,36. 2. Ἐφ. 5,14.

62. Ἦν δέ τις ἐν τῇ μονῇ ἀδελφός, δοκῶν μὲν ἑαυτῷ ἀγωνιστὴς εἶναι καὶ ἀσκητής, οὐ καλῶς δὲ τὸ καλὸν μετιὼν οὐδὲ κατὰ τὸν θεῖον, σκοπόν. Τοῦτον παραλαβών ποτε ὁ μέγας ἰδίως· «Οὐκ οἶδας, ἀδελφέ, φησί, τί ὁ Κύριος ἐν τοῖς εὐαγγελίοις λέγει σαφῶς ὅτι· Καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός[1]; Καὶ σὺ τοίνυν ἐπάκουσόν μου εἰσηγουμένου σοι τὰ συνοίσοντα· ὁρῶ γάρ σε ὑπὸ τοῦ ἀντικειμένου φθονούμενον καὶ πρὸς τὸν τῆς ὑπερηφανίας κρημνὸν συνωθούμενον ἀτεχνῶς. Τί οὖν; Συμβουλεύω σοι ἀποστῆναι μὲν τοῦ ἰδίου θελήματος καὶ τῆς καθ' ἑαυτὸν ἀσκήσεως ταύτης, τοῖς δὲ λοιποῖς ἀδελφοῖς συνεύχεσθαί τε καὶ συνεσθίειν, ἕως ἂν ὁ τῆς ὑπερηφανίας δαίμων ἀπὸ σοῦ παντάπασιν ἀποστῇ». Τούτοις ἐκεῖνος τοῖς τοῦ καθηγητοῦ παραινετικοῖς λόγοις πεισθείς, πρὸς μὲν τὸ παραχρῆμα πεισθῆναι ἔδοξε. Μετὰ μικρὸν δὲ πρὸς τὸν ἴδιον, φασίν, ἔμετον ἐπανῆλθε[2], καὶ πρὸς ἑαυτὸν εἰρηκώς· «Ποῦ γέγραπται· μὴ νηστεύσῃς, μὴ ἀσκήσῃς, μὴ εὔξῃ;» πάλιν εἴχετο κατὰ κράτος τῆς κατὰ μόνας ἀσκήσεως, μᾶλλον δὲ οἰήσεως, εἰπεῖν οἰκειότερον, καὶ ματαιοπονίας. Καλέσας τοίνυν ὁ Παχώμιος τὸν Θεόδωρον· «Οἶδας, φησί, τέκνον, ὅτι με λίαν λυπεῖ ὁ ἀδελφὸς οὑτοσὶ παρακούων τῆς ἐμῆς παραινέσεως; Ἀπελθὼν οὖν ἐπίσκεψαι τοῦτον καὶ γνῶθι τί πράττων τυγχάνει». Εὑρὼν οὖν αὐτὸν ὁ Θεόδωρος προσευχόμενον ἐκτενῶς ἐν τῇ ἰδίᾳ κέλλῃ, ἐδήλωσε τῷ μεγάλῳ· ὁ δὲ πάλιν αὐτὸν ἀποστέλλει ἐπιτάξας· «Κώλυσον αὐτὸν εὔχεσθαι καὶ εὐθὺς ἐν αὐτῷ φανεῖταί σοι ἡ τοῦ δαίμονος ἐνέργεια». Ἀπελθὼν οὖν ὁ Θεόδωρος ἐποίησεν ὡς ἐκελεύσθη· καὶ ὁ δαίμων εὐθὺς πρὸς αὐτὸν ἀνεβόησε δι' ἐκείνου· «Ὦ ἀσεβέστατε, εὔξασθαί με κωλύεις»; Εἶτα καὶ ξύλον ἀράμενος ἐπανετείνατο ὡς τὴν κεφαλὴν ἐκείνου πατάξων· ὁ δὲ παρὰ τοῦ Θεοδώρου ἐπιτιμηθεὶς ἐν τῷ τοῦ Κυρίου ὀνόματι, τῆς φορᾶς ἐπεσχέθη. Καὶ λέγει πρὸς τὸν Θεόδωρον ὁ δαίμων διὰ τοῦ ἀσκητοῦ· «Βούλει μαθεῖν ὅτι καὶ οἱ τὰ λιγυρὰ καὶ ἐν ἡδονῇ ψάλλοντες ὑπ' ἐμοῦ ἐνεργούμενοι ψάλλουσι; Δεῦρο πρόσσχες τῷ ψάλλοντι νῦν πῶς τὴν αὐτὴν λέξιν ἐννεάκις λαλεῖ». Ἦν γάρ τις μοναχὸς ἐν κελλίῳ τῆς μωσαϊκῆς ᾠδῆς τὴν ἀρχὴν ἐπὶ στόματος φέρων, καὶ τὸ «Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ· ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται»[3] πολλάκις ἀνακυκλῶν καὶ ᾄδων ὡς ἐδόκει πρὸς τὸ τερπνότερον. Τῷ οὖν Θεοδώρῳ ἀκηκοότι τῆς ψαλμῳδίας ἐκείνης τοῦ μοναχοῦ, θαυμάζειν ἐπῄει, ἀλλὰ μὴν καὶ φοβεῖσθαι ἀναλογιζομένῳ τὸ ποικίλον καὶ πολυμήχανον τῆς τῶν δαιμόνων ἐπιβουλῆς. Οὐ μὴν ἀλλ' ὁ μέγας Παχώμιος πολλὰ τοῦ Θεοῦ δεηθεὶς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἐκείνου τοῦ ὑπερηφάνου, μόλις ἠδυνήθη ἀπαλλάξαι αὐτὸν τοῦ τοιούτου νοσήματος· καὶ οὕτω σωφρονισθεὶς ἐκεῖνος ὑπήκοος ἦν τοῦ λοιποῦ τῷ κοινῷ πατρὶ καὶ εἰς πάντα καταπειθής.

63. Τὸν δέ γε Θεόδωρον τοῦτον πολλάκις καὶ εἰς τὰς ἄλλας μο-

1. Ἰω. 6,38. 2. Πρβλ. Παρμ. 26,11. 3. Ἐξ. 15,1.

νὰς ὁ μέγας διέπεμπεν ἐπισκοπῆς ἕνεκεν, λέγων αὐτῷ τε κἀκείνῳ τὴν αὐτὴν εἶναι διακονίαν, καὶ καθάπερ αὐτῷ οὕτω καὶ τῷ Θεοδώρῳ ὑπακούειν τοὺς ἀδελφοὺς παρακαλῶν. Ἀμέλει καὶ τοῦ Θεοδώρου ἐπισκοποῦντος αὐτούς, ἔχαιρον καὶ ἠγάλλοντο τῷ πνεύματι· πλήρης γὰρ ἦν χάριτος[1] ὁ ἀνήρ. Παχώμιος μὲν γὰρ εἰ καὶ τῇ τελειότητι ὑπερεῖχεν, ἀλλὰ φοβερὸς ἦν τῷ εἴδει καὶ σκυθρωπάζων ἀεὶ ἅτε μνημονεύων τῶν ἐκεῖσε κολάσεων.

64. Συνὼν δὲ αὐτῷ ποτε ὁ Θεόδωρος ἤκουσε μελῳδίας ψαλλόντων τινῶν, ἀμήχανον ἐχούσης τὴν ἡδονὴν καὶ οὐκ ἐοικυῖαν ὅλως ἀνθρωπίνῃ φωνῇ· ἔφη οὖν πρὸς τὸν γέροντα· «Ἀκούεις, ἀββᾶ»; Ὁ δέ· «Ναί, φησί, τέκνον».—«Τί οὖν ἐστι τοῦτο;» ἐρωτήσαντος πάλιν τοῦ Θεοδώρου, «Ψυχὴ δικαίου τινός, ἀπεκρίναντο ὁ Παχώμιος, νῦν ἀπαλλαγεῖσα τοῦ σώματος καὶ δι' ἡμῶν αὐτῶν παρελθοῦσα, πρὸς τὰ οὐράνια αἴρεται· καὶ περὶ ταύτην ἡ μελῳδία τῶν ἀγόντων αὐτὴν καὶ παραπεμπόντων ἀγγέλων αἰνούντων δι' αὐτῆς τὸν Θεόν· ἡμῖν δὲ τέως ἐκ Θεοῦ κεχάρισται τὸ ταύτης ἀκοῦσαι». Καὶ ἄλλοτε πάλιν ἀδελφῷ ἀποθνήσκοντι παρακαθημένων ἀμφοτέρων αὐτῶν, ὤφθη αὐτοῖς παρὰ Κυρίου ὅπως ἡ ψυχὴ ἀπολυθείη τοῦ σώματος· οὐ μὴν καὶ πρὸς ἑτέρους εἰρήκασι τὸ μυστήριον, ἀλλὰ τῶν ἀδελφῶν οἱ συνόντες αὐτοῖς τότε, βλέποντες τούτους πρὸς τὸν ἀέρα μετὰ θαύματος ἀτενίζοντας ὅτι πολλοῦ, συνῆκαν τὸ γεγονός.

65. Ἦν δέ τις ἐν τοῖς ἀδελφοῖς ὀνόματι Σιλβανός, κομιδῇ νέαν ἄγων τὴν ἡλικίαν, ὃν ἀμελῶς ὁ πατὴρ βλέπων διάγοντα καὶ προπετεστέρῳ πολλάκις τῷ γέλωτι χρώμενον, προσκαλεσάμενος ἤλεγξεν· «Οὐκ ἐγώ σοι, λέγων, ἐξ ἀρχῆς μονάσαι βουλομένῳ προείρηκα ὁποῖόν τι τὸ πρᾶγμα τοῦτο τῆς μοναχικῆς καταστάσεώς ἐστιν, ὡς οὐκ εὐχερὲς οὐδὲ ῥᾴδιον, καὶ διεμαρτυράμην δοκιμάσαι πρότερον σεαυτὸν εἰ ἄρα δυνήσῃ φέρειν τουτονὶ τὸν ζυγὸν καὶ οὕτως αὐτὸν ὑπεισελθεῖν, καὶ ὡμολόγησας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· «Δυνήσομαι»; Διὰ τί οὖν οὐ προσέχεις σεαυτῷ, ἀλλ' ἐκκεχυμένως ζῇς ὥσπερ καὶ τῶν κοσμικῶν οἱ ἀπροσεκτικώτεροι, καὶ πρὸς ἡδονὰς ἑαυτὸν ἀνῆκας καὶ γέλωτας; Ὅμως ἐπειδὴ οὕτως ἔχεις, ἄπιθι πρὸς τοὺς ἰδίους γονεῖς καὶ μηκέτι μείνῃς ἐνθάδε». Ἀκούσας οὖν ὁ νέος ἤρξατο κλαίειν σφοδρῶς· οὐ γὰρ ἠνείχετο τὴν μοναδικὴν πολιτείαν καταλιπεῖν καὶ εἰς τὸν κόσμον αὖθις ἀνθυποστρέψαι. Πολὺς τοίνυν ἐγίνετο τὴν παράκλησιν δεόμενος τοῦ πατρὸς καὶ συγχωρηθῆναι ἀξιῶν ὡς οὐκέτι πλημμελῶς διάξων, ἀλλὰ μοναχικῶς βιωσόμενος. Παραδίδωσιν οὖν αὐτὸν ὁ μέγας Ψενάμμωνί τινι μοναχῷ, ἀνδρὶ καλῷ τε καὶ ἀγαθῷ· παρ' ᾧ παιδευόμενός τε καὶ νουθετούμενος, τοιοῦτος ἐγεγόνει καὶ εἰς τοσαύτην ἐληλύθει ἐπίδοσιν ἀρετῆς ὥστε, καθημένων ποτὲ τῶν ἀδελφῶν, εἰπεῖν πρὸς αὐτοὺς τὸν Παχώμιον ὅτι· «Ἔστι τις ἐν ἡμῖν μοναχὸς οἷον ἐξ ὅτου

1. Πρβλ. Πράξ. 6,8.

γέγονα μοναχὸς οὐκ εἶδον ἐγώ· ὥσπερ γὰρ ἔριον λευκόν, ἐὰν πορφύρᾳ βαφῇ, ἀνεξάλειπτον ἔχει τὸ τῆς βαφῆς χρῶμα παντάπασιν, οὕτως καὶ ἡ τούτου ψυχή, τὴν ἀπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος βαφὴν δεξαμένη, ἀναλλοίωτος ἀπὸ τῆς ἀγαθῆς ἕξεως διαμένει· κἂν ἐπαινέσῃς αὐτόν, οὐ διαχυθήσεται· κἂν ψέξῃς, οὐκ ἀνιαθήσεται· ἀλλ' ὁ αὐτός ἐστιν ἀεὶ μεταβολὴν μὴ δεχόμενος». Τοῦ δὲ Θεοδώρου εἰπόντος· «Δεῖξον ἡμῖν τουτονί· μὴ Πετρωνίου καὶ Κορνηλίου μείζων ἐστίν;» ἀπεκρίθη ὁ μέγας πρὸς αὐτόν· «Τί ἄλλους καταλέγεις; Σοῦ αὐτοῦ μείζων ἐκεῖνος. Κατὰ μὲν γὰρ ἡλικίαν καὶ ἄσκησιν πατέρες αὐτοῦ εἶναι δοκεῖτε· κατὰ δὲ τὴν βαθυτάτην ταπείνωσιν καὶ τὴν καθαρωτάτην συνείδησιν, ὑμῶν ἐκεῖνος προέχων ἐστί. Καὶ ὑμεῖς μὲν τὸν θῆρα τὸν ὑμῖν πολεμοῦντα τοῖς ποσὶν ὑμῶν δήσαντες ὑπεθήκατε· κἂν ἀμελήσητε, λυθεὶς ἐπανασταίη πάλιν ὑμῖν. Σιλβανὸς δὲ τελέως αὐτὸν κατειργάσατο καὶ ἀπώλεσεν». Ἐτῶν δὲ διαγενομένων ἑπτὰ ἐξ ὅτου Σιλβανὸς πρὸς τὴν ἀμείνω μετέβαλε πολιτείαν, ἐν τοιαύτῃ καταστάσει πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε, πολλὴν μάλα τῷ Παχωμίῳ ἐπὶ τῇ τελειώσει αὐτοῦ τὴν εὐφροσύνην καταλιπών.

66. Νόσου δὲ τότε χαλεπῆς εἰς τὰς μονὰς ἐνσκηψάσης, πολλοὶ πάνυ τῶν ἀδελφῶν ἐκοιμῶντο ἑκάστοτε· ἔστι γὰρ ὅτε ἑκατὸν ὁμοῦ ἢ καὶ πλείονες ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας μετήλλαττον. Πυρετὸς ἦν λαῦρος ἡ νόσος ἐκείνη, τό τε χρῶμα εὐθὺς μεταβάλλων καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑφαίμους ποιῶν καὶ πνιγμὸν ἐργαζόμενος καὶ οὕτω τὸν ἁλόντα κατεργαζόμενος. Τότε καὶ Σουρᾷ τελευτῆσαι συνέβη τῷ ἡγουμένῳ τῆς μονῆς Παχνοῦν, καὶ Κορνηλίῳ τῷ ἡγουμένῳ τῆς μονῆς Μογχώσεως, καὶ Παφνουτίῳ τῷ οἰκονόμῳ τῶν μοναστηρίων συμπάντων καὶ ἄλλοις ὅτι πλείστοις τῶν ἀδελφῶν.

Θεόδωρος δὲ διηκόνει Παχωμίῳ τῷ θείῳ· κατειλήφει γὰρ ἤδη καὶ τοῦτον ὁ πυρετός, ὑφ' οὗ τό τε σῶμα ἐξετάκη παντάπασι καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ διάπυροι ἐγεγόνεισαν. Ὡς οὖν ᾔσθετο τῆς τελευτῆς ἤδη προσεγγιζούσης, δυσὶν ἡμέραις πρὸ ταύτης συνεκάλεσε πρὸς ἑαυτὸν τοὺς ἀδελφοὺς ἅπαντας· καὶ περὶ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ προειπὼν ἐκέλευσεν ἐκλέξασθαι τὸν προστησόμενον αὐτῶν μετὰ τὴν αὐτοῦ ἀποβίωσιν. Τοὺς δὲ ἄρα τοσαύτη κατέσχεν ἀδημονία καὶ λύπη ἐπὶ τῇ προσδοκωμένῃ στερήσει τοῦ σφετέρου πατρός, ὡς μηδὲ φωνὴν τὸ παράπαν προέσθαι μηδὲ ἀντιφθέγξασθαί τι πρὸς αὐτὸν δυνηθῆναι, ἀλλ' ἢ μόνον δακρύειν τε καὶ στενάζειν. Καλέσας οὖν τινα τῶν ἀπὸ τῆς μονῆς ᾗ τὸ ὄνομα Χηνοβόσκια, Ὀρσίσιον καλούμενον, μάλα πνευματικὸν ἄνδρα καὶ τίμιον, περιελθεῖν κελεύει πάντας τοὺς ἀδελφούς, καὶ τίνα αἱροῖντο καθηγεμόνα πυθέσθαι. Οἱ δὲ μετὰ θρήνου πολλοῦ ἀπεκρίναντο· «Ἐξ ὅτου παρέδωκεν ἡμᾶς ὁ Κύριος εἰς τὰς χεῖρας τὰς σάς, οὐδένα οἴδαμεν ἕτερον τοιοῦτον ὅτι μὴ σέ· καὶ νῦν τῇ σῇ βουλῇ καὶ γνώμῃ τὴν τοῦ προστησομένου ἡμῶν ἀνατίθεμεν ἐκλογήν». Καὶ ὁ Παχώμιος· «Οὐκοῦν, εἶπεν, εἰ πιστεύετέ μοι, ἴστε ὡς ἐὰν ἐπιβιώῃ Πετρώνιος, δύναται προΐστασθαι καὶ φροντίζειν ὑμῶν». Ἦν γὰρ κἀκεῖνος ἀσθε-

νῶν τηνικαῦτα κατὰ τὴν οἰκείαν μονὴν τὴν τοῦ Πανὸς λεγομένην.

67. Τούτων ῥηθέντων οἱ μὲν ἀδελφοὶ εὐξάμενοι ἀνεχώρησαν· ὁ δὲ Παχώμιος ἔφη πρός τινα τῶν περὶ αὐτὸν ἀδελφῶν· «Ποίησον ἀγάπην καὶ ἔνεγκέ μοι τῶν λεπτοτέρων τι ἐπιβλημάτων· τὸ γὰρ ἐπικείμενόν μοι βαρὺ ὂν φέρειν οὐ δύναμαι· τεσσαράκοντα γὰρ ἡμέρας ἤδη κάμνων διατελῶ· ἀλλ' εὐχαριστῶ τῷ Κυρίῳ καὶ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ». Καὶ ὁ μὲν ἀπὸ τοῦ οἰκονομείου λαβὼν ἐπέθηκε τῷ γέροντι κουφοτέραν ἐπιβολήν· ὁ δ' εὐθὺς ἆραι ταύτην κελεύει, ὡς πάντως τεθνηξόμενος καὶ κούφου τε καὶ βαρέος ἐπιβλήματος διαφορὰν μὴ ὀφείλων ὑπολογίζεσθαι.

68. Ἤδη δὲ γεγονὼς πρὸς ταῖς ἐσχάταις ἀναπνοαῖς, παρεστηκότος αὐτῷ τοῦ Θεοδώρου, ἥψατό τε τῶν γενείων αὐτοῦ καὶ περὶ τοῦ λειψάνου ἐπέσκηψεν ἵνα, μετὰ τὸ ταφῆναι ὅπου τοῖς ἀδελφοῖς ἐγίνοντο αἱ ταφαί, λάθρᾳ τοῦτο ἀλλαχοῦ μεταθήσῃ. Εἶτα καὶ περὶ τοῦ μὴ ἀμελεῖν αὐτὸν μηδέποτε τῶν ἀδελφῶν ἐντειλάμενος, τὴν μακαρίαν αὐτοῦ ψυχὴν χερσὶν ἀγγέλων παρέθετο. Καὶ οἱ μοναχοὶ πάντες διὰ πάσης νυκτὸς περὶ αὐτὸν ἀγρυπνήσαντες ἀναγνώσεσί τε καὶ ψαλμῳδίαις χρησάμενοι, μεθ' ἡμέραν εἰς τὸ ὄρος ἀνακομίσαντες τὸ ἱερὸν αὐτοῦ λείψανον, ἐν τοῖς ἐκεῖσε μνήμασι τοῦτο κατέθεντο. Ἀπαλλαγέντων δὲ τῶν ἄλλων ἐκεῖθεν, οἱ περὶ τὸν Θεόδωρον ὑπομείναντες μετατεθείκασιν αὐτό, καθάπερ αὐτοῖς ἐπέσκηψεν, ἀλλαχοῦ, ἔνθα καὶ εἰς δεῦρο τυγχάνει κρυπτόμενον.

69. Οἱ δὲ ἀποσταλέντες ἐπὶ τὸν ἀββᾶν Πετρώνιον, ὃν ἑαυτοῦ διάδοχον εἰς τὴν τῶν ἀδελφῶν προστασίαν ὁ μέγας προείλετο, ἤνεγκαν τὸν πρεσβύτην τῇ νόσῳ κρατούμενον, ἐρρωμένον μέντοι τῷ πνεύματι καὶ τὸν λογισμὸν νήφοντα. Ὃς καὶ ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας κυβερνήσας τοὺς ἀδελφούς, ἀπὸ τῆς προσκαίρου ζωῆς καὶ αὐτὸς πρὸς τὴν ἀίδιον μετεχώρησε, προτρεψάμενος τοὺς ἀδελφοὺς πρὶν ἢ τελευτήσῃ, ὃν ἂν αὐτοὶ ἐθελήσωσι προελέσθαι εἰς προστασίαν, ἀνατεθείσης δὲ πάλιν αὐτῷ τῆς ἐπιλογῆς παρ' ἐκείνων, Ὀρσίσιον τὸν μνημονευθέντα εἰς τὴν ἡγουμενείαν προχειρισάμενος. Περὶ οὗ καὶ ὁ μέγας Ἀντώνιος παρά τινων ἀδελφῶν ἐκ τῆς Ταβεννησίων μονῆς πρὸς αὐτὸν ἀφικομένων πυθόμενος, ἐκέλευσε μηκέτι αὐτὸν Ὀρσίσιον, ἀλλ' Ἰσραηλίτην καλεῖν· οὕτως ἦν ἄκρος τὴν ἀρετήν.

70. Τῷ δὲ Ὀρσισίῳ τούτῳ καὶ ὁ θεῖος Θεόδωρος τὴν τῶν μοναστηρίων ἐκείνων προστασίαν καὶ ἐπιμέλειαν συνδιήνεγκε, πολλὰ παρακληθεὶς ὑπ' ἐκείνου, μᾶλλον δὲ θεόθεν κινηθείς. Ἐπειδὴ γὰρ εἰς πολὺ πάνυ πλῆθος ἐπιδεδώκασιν αἱ μοναὶ καὶ τὰ τῆς πρώην ἀκριβείας ἤδη παρεχαράττετο, πολλῶν αὐταῖς ἐπεισαγομένων καὶ περισσῶν καὶ ἀπαιδεύτων, ὥστε τινὰς αὐτῶν καὶ τελείως καταφρονεῖν τῶν ἀγγελικῶν ἐκείνων διαταγμάτων καὶ ἀποσχίζειν ἐπιχειρῆσαι τὰ οἰκεῖα μοναστήρια τῶν λοιπῶν καὶ ἀλλοτριοῦν τῆς κοινῆς προστασίας τοῦ πάντων ἐξάρχοντος, καὶ οὐχ οἷός τε ἦν μόνος Ὀρσίσιος ἐπανάγειν αὐτούς, καίτοι πολλὰ παρακαλῶν καὶ δεόμενος, τούτου χάριν καὶ τὸν θεῖον

Θεόδωρον εἰς συγκρότησιν τοῦ ἀγωνίσματος προσελάβετο· ὃς δὴ καὶ συνεργὸς αὐτῷ καὶ σύμπνους γενόμενος, ἐπὶ πᾶσί τε θεραπεύων καὶ ὑποκείμενος μεγάλα ὠφέλησε καὶ πολλὴν εἰργάσατο διόρθωσιν ταῖς μοναῖς, ἅτε καὶ τῇ τοῦ λόγου δυνάμει καὶ τῇ τοῦ πνεύματος χάριτι δραστικὸς ὢν καὶ ἀνυσιμώτατος. Κἀκείνου δὲ πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος καὶ τὴν μακαρίαν ἐκείνην λῆξιν, Ὀρσίσιος μόνος ὑπολειφθεὶς ἐπὶ πολὺν χρόνον τῶν ἀδελφῶν ἐξηγήσατο· καὶ οὕτω κἀκεῖνος μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ ἀνεπαύσατο[1].

71. Τοιοῦτος ὁ τοῦ μεγάλου Παχωμίου βίος ἡμῖν παραδέδοται ὑπὸ πάντων τῶν τὰ ἐκείνου καὶ ἐγγράφως καὶ ἀγράφως ἀκριβωσαμένων. Ἔξεστι δὲ καὶ ἀπὸ τῶν μνημονευθέντων ἐνταῦθα ὀλίγων τὴν ὅλην τοῦ ἀνδρὸς χαρακτηρίσαι πολιτείαν καὶ ἄσκησιν· πάντα γὰρ τὰ ἐκείνου λέγω ἀγωνίσματα καὶ διδάγματα καὶ τοῦ μοναδικοῦ καὶ ἀγγελικοῦ βίου ὑποτυπώματα καὶ αὐτὰ τὰ θαυματουργήματα συντάξασθαι καὶ ἀναγράψασθαι, καὶ χρόνου καὶ ἔργου πολλοῦ καὶ πόνου μάλα συχνοῦ. Ἀρκεῖ δὲ ταῦτα τοῖς φιλαρέτοις εἰς μίμησιν καὶ ὠφέλειαν, χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ πρέπει πᾶσα τιμὴ καὶ δόξα, μεγαλωσύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων[2]· ἀμήν.

---

1. Πρβλ. Σοφ. Σειρ. 47,23. 2. Πρβλ. Ἰούδ. 25.

0

ΩΡΣΙΣΙΟΣ

ΩΡΣΙΣΙΟΣ († c. 380)

1. Ὁ Ὠρσίσιος ἢ Ὠρσιέσιος (Horsi-isi) ὑπῆρξεν ὁ τρίτος διάδοχος τοῦ Παχωμίου. Ἀπέθανε περὶ τὸ 380. Τὸν ὑπ' αὐτοῦ συνταχθέντα «Κανόνα» περὶ μοναχῶν (Gennadius, De vir. Ill. 9) μετέφρασεν ὁ Ἱερώνυμος εἰς τὴν λατινικὴν (Migne, PL CIII, 453. Migne, PG 40, 869. Grützmacher, Hieronymus I, 71. Leipold, Schenute von Atripe, Texte und Unters. N. F. 10, 1, 35. Bardenhewer III, 85, 3. 615,3e. Graf, Lex. f. Theol. u. Kirche VIII, 787). Δύο ἐπιστολαὶ τοῦ Μ. Ἀθανασίου πρὸς αὐτὸν ἐν Migne, PG 26, 977B καὶ Β.Ε.Π. (Ἀποστολ. Διακον.) 33, 180/1.

2. Συμφώνως πρὸς τὸν «βίον τοῦ Παχωμίου» (ἔκδ. Halkin, Subsidia hagiogr. 19) ἀνῆκεν οὗτος εἰς τὴν μοναχικὴν ἀδελφότητα τοῦ Χηνοβοσκίωνος, ἧς ἐχρημάτισε καὶ προεστὼς ἢ ἡγούμενος. Ὑπὸ τοῦ Παχωμίου ὡρίσθη διάδοχος αὐτοῦ ὁ Πετρώνιος, ὅστις ὅμως δύο μόλις μῆνας μετὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς ἡγουμενίας ἀπέθανεν ἐκ πανώλους. Ὁ πρώην ἡγούμενος τῆς ἀδελφότητος τοῦ Χηνοβοσκίωνος Ὠρσίσιος, ἀνέλαβε νῦν τὴν ὅλην ἡγουμενίαν τῆς πολυπληθοῦς ἀδελφότητος, μὲ ἕδραν τὴν Ταβέννησον ἢ Ταβεννήσιον. Ἀλλὰ περὶ τὸ 350, λόγῳ ἀντιθέσεων μερίδος μοναχῶν κατὰ τῶν αὐστηρῶν διατάξεων τοῦ «Κανόνος» τοῦ Παχωμίου, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τῆς ἡγουμενίας. Ὁ ἤπιος καὶ εἰρηνικὸς χαρακτὴρ τοῦ Ὠρσισίου ἦτο ἀδύνατον νὰ κατασιγάσῃ τὴν μοναχικὴν ἀνταρσίαν τῆς ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ πολυπληθεστέρας καθισταμένης ἀδελφότητος. Ὅθεν καὶ ἐκάλεσε τὸν ἰσχυρᾶς βουλήσεως μοναχὸν Θεόδωρον, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ παρέδωκε τὰ ἡνία τῆς ἡγουμενίας τῆς ὅλης ἀδελφότητος. Ὁ Θεόδωρος, φύσις ἡγετικὴ καὶ ἀνὴρ ἰσχυρᾶς βουλήσεως, ἐπέτυχε ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν εἰρήνην καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν τάξιν ἐν τῇ ἀδελφότητι. Ἀλλά, μετὰ τὸν ἐν ἔτει 368 ἐπελθόντα θάνατον τοῦ Θεοδώρου, ἐκλήθη καὶ πάλιν ὑπὸ τῆς ἀδελφότητος ὁ Ὠρσίσιος καὶ ἀνέλαβε τὴν ἡγουμενίαν. Λίαν πιθανῶς πρὸς τοῦτο συνήργησε καὶ ὁ Μ. Ἀθανάσιος (Halkin, μν. ἔ. 119, 19 καὶ 95, 15 ἑξ. Opitz, ἐν Pauly-Wissowa-Kroll-Mittelhaus, RE d. Class. Altertumswiss. τ. 36,1, 1418/9). Κοπτικαὶ πηγαὶ φέρουσι τὸν Ὠρσίσιον κληθέντα ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας (385-412) περὶ τὸ 385, ὅπως ἔλθῃ εἰς Ἀλεξάνδρειαν διὰ τὸν ἁγιασμὸν τοῦ ὕδατος τοῦ πρὸς βαπτισμὸν τῶν κατηχουμένων προοριζομένου. Ἀλλὰ τοῦτο ἀμφισβητεῖται (W. E. Crum, Der Papyruskodex saec. VI-VII der Philippsbibli. in Cheltenhanm. Schriften Wiss. Ges. Strassburg

XVIII, 65), ἀφοῦ ὁ μὲν Ὠρσίσιος ἀπέθανε περὶ τὸ 380, ὁ δὲ Θεόφιλος ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τὸ 385.

3. Ὁ μεταφράσας εἰς τὴν λατινικὴν τοὺς «Κανόνας» τοῦ Παχωμίου Ἱερώνυμος, συμπεριέλαβεν, ἐκτὸς τριῶν ἐπιστολῶν καὶ ἀποφθεγμάτων τοῦ Παχωμίου, κανονικὰς διατάξεις τοῦ Θεοδώρου καὶ τοῦ Ὠρσισίου, μάλιστα κατὰ ῥητὴν δήλωσιν ἐν τῷ προλόγῳ του ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἱερωνύμου, ὅτι μετέφρασε «Pachomii et Theodori et Orsiesii praecepta». Ἀλλ' ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν ἔργων τοῦ Ἱερωνύμου, μετ' ἐκπλήξεως παρατηροῦμεν, ὅτι πλὴν τῶν «praecepta Pachomii» καὶ μιᾶς ἐπιστολῆς τοῦ Θεοδώρου, δὲν ἀκολουθεῖ καὶ ὅ,τι ἀναφέρεται εἰς τὸν Ὠρσίσιον (Migne, PL 23,99-100). Πλὴν ὅμως ὁ Γεννάδιος, ὁ ἐκ τῆς Ἱερωνυμείου μεταφράσεως ἀντλῶν, ἐμφανίζεται γνωρίζων τρεῖς ἐπιστολὰς τοῦ Θεοδώρου καὶ ἓν βιβλίον τοῦ Ὠρσισίου, ὑπὸ τὸν τίτλον «Doctrina de institutione monachorum»» (Gennad., De vir. ill. 8-9). Πρόκειται περὶ μοναχικῶν κανόνων ἐκ 56 κεφαλαίων (Migne, PG 40, 869-894. Migne, PL 103, 453/76 ἐκ τοῦ «Codex Regularum monasticarum...» τοῦ Βενεδίκτου τοῦ ἐξ Ἀνιανοῦ (774 μοναχός). Ἡ γνησιότης τοῦ ἔργου δὲν ἀμφισβητεῖται. Ἀμφισβήτησις ἐγείρεται περὶ τοῦ λατινιστὶ μόνον παραδοθέντος ἔργου, ὑπὸ τὸν τίτλον: «S. Orsiesii, De sex cogitationibus sanctorum libellus» (Migne, PG 40,895/6), μὴ μαρτυρουμένου οὐδὲ ὑπὸ τοῦ Γενναδίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἐκδ.: Migne, PG 40, 869-94. ML 103, 453-76 ἐν τῷ τοῦ Βενεδίκτου τοῦ ἐξ Ἀνιανοῦ (Η' αἰ.) ἔργῳ: «Codex Regularum...». P. B. Albers, S. Pachomii abbatis Tab. Regulae monasticae. Accedit S. Orsiesii eiusdem Pachomii discipuli Doctrina de institutione monachorum (Enchiridion Patristicum, ed. M. J. Rouet de Journel, Freiburg i. Br. 1953[18].) Bonn 1923, 91-125. Καλυτέρα [ἐκδ.: A. Boon, ὡς ἐσημειώθη ἡ ἔκδοσις ἐν βιβλιογρ. τοῦ Παχωμίου σσ. 109-147. - L. T. Lefort, Oeuvres de S. Pachôme et de ses disciples (Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium 159). Louvain 1956. Μελέται: L. T. Lefort, Un document Pacômien méconnu: Muséon 60 (1947) 269-83 (Σαχιδικὸν ἀπόσπασμα τοῦ Ὠρσισίου «monita»). Τοῦ αὐτοῦ, ἐν CSCO 159 (1956) XVII-XXX. - H. Bacht, Studien zum «Liber Orsiesii»: Historisches Jahrbuch der Görsesgesellschaft, 77 (1958) 98-124.

Κωνσταντῖνος Γ. Μπόνης Δρ. Θ. καὶ Φ.
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΘΕΟΔΩΡΟΣ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΟΝΑΧΟΣ († 27 Ἀπριλίου 368)

1. Ὁ Θεόδωρος, ὡς καὶ ἐν τῷ περὶ Ὡρσισίου κεφαλαίῳ εἴπομεν, ὑπῆρξε φύσει ἡγετικὴ μορφὴ καὶ ἀνὴρ ἰσχυρᾶς βουλήσεως. Οὗτος ἐπέτυχε περὶ τὸ 350 ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν διασαλευθεῖσαν τάξιν ἐν ταῖς μοναχικαῖς κοινότησι τῶν Ταβεννησιωτῶν, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πετρωνίου καὶ τὴν ἀνάληψιν τῆς ἡγουμενίας ὑπὸ τοῦ ἠπίου τὸν χαρακτῆρα καὶ εἰρηνικοῦ Ὡρσισίου. Πολλὰ νέα μοναστήρια ἱδρύθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου, ἐπὶ δὲ τῶν ἡμερῶν του ηὐξήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν μεταξὺ τῆς ἀδελφότητος τῶν Ταβεννησιωτῶν. Ὁ ἡγούμενος Θεόδωρος ἀπέθανε τὴν 27 Ἀπριλίου 368, ἀφοῦ ἐπὶ 18 ἔτη διηύθυνεν ὑποδειγματικῶς τὴν πολυπληθεστάτην μοναχικὴν ἀδελφότητα. Τότε ἐπεστείλατο ὁ μ. Ἀθανάσιος ἐπιστολὴν εἰς τὸν ἀββᾶν Ὡρσίσιον: «Κοιμηθέντος ἐκείνου, σὺ τὴν ὅλην φροντίδα ἀναδέξῃ», γράφει αὐτῷ ὁ Μ. Ἀθανάσιος (Ὅρα τὴν ἐπιστ. ἐν Migne, PG 26, 977-80 καὶ Β.Ε.Π. 33, 180-81). Οἱ βιογράφοι τοῦ Παχωμίου ἐξαίρουν τὸ ὅτι ὁ Θεόδωρος διὰ τῶν ἐπιτυχιῶν του συνεπλήρωσε τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου καὶ πρώτου ἱδρυτοῦ τῆς ἀδελφότητος.

2. Ἐπιστολαί. Ὁ Γεννάδιος (De vir. ill. 8-9 ἐν Migne, PL 58, 1064), ὁ ἐν Μασσαλίᾳ ἡμιπελαγιανὸς πρεσβύτερος, ἀποδίδει εἰς τὸν Θεόδωρον τρεῖς ἐπιστολάς. Ἡ μία, ὑπὸ τοῦ Ἱερωνύμου μεταφρασθεῖσα, φέρει τὴν ἐπιγραφήν: «Ad omnia monasteria de Pascha». Συνιστᾷ διὰ θερμῶν λέξεων τὴν ψυχῇ τε καὶ σώματι συμμετοχὴν εἰς τὴν ἐπὶ θύραις μεγάλην ἑορτὴν τοῦ Πάσχα: «Omnes nos, senatus filiorum Israel, et cum eis secundi veniamus ad Pascha». Καὶ διὰ τοὺς «κατηχουμένους», ἐννοῶν ἀσφαλῶς τοὺς «δοκίμους» καὶ μὴ εἰσέτι ἀναδεχθέντας ἐπισήμως τὴν κουράν, δι' ἧς ἀνεγνωρίζοντο «μοναχοί», πρὸς τὰ λοιπὰ μέλη τῆς ἀδελφότητος τὴν ἰσοτιμίαν ἀπολαμβάνοντες, συνιστᾷ: «Catechumeni qui sint in monasteriis lugere antiqua peccata et praeparare se sanctificationi animarum et corporum, ut possint sustinere sanguinem et corpus Domini Salvatoris». Ἑλληνιστὶ σῴζεται σύντομος ἐπιστολὴ τοῦ Θεοδώρου, πρὸς τοὺς μοναχοὺς τῆς Νιτρίας, ἣν καὶ ἐκδίδομεν ἐνταῦθα. Στρέφεται κατὰ τῶν Ἀρειανῶν καὶ συνιστᾷ ἐμμονὴν εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τῆς Ἐκκλησίας, ἣν ἐκπροσωπεῖ ὁ Αἰγύπτιος ἐπίσκοπος Ἄμμων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἐκδ. Migne, PL 23, 99-100. Ἀρίστη ἐκδ. A. Boon, Μν. ἐ. ἐν βιβλ. «Ὡρσισίου» σσ. 105-106. Ἡ ἑλληνιστὶ γεγραμμένη ἐπιστολὴ παρὰ Acta SS. Maii 3. Antwerp 1680, 63-71. Ἡ λατιν. μετάφρ. αὐτόθι σσ. 347-357. Πρβλ. P. Ladeuze, Étude sur le cénobitisme Pachomien. Louvain 1898, 108-111. Τρία κοπτιστὶ ἀποσπάσματα τῶν Κατηχήσεων τοῦ Θεοδώρου ἐδημοσιεύθησαν παρὰ τοῦ L. T. Lefort, CSCO 159. Louvain 1956, 37-60. Γαλλιστὶ μετάφρ.: Αὐτόθι 160 σ. 38-66. Πρβλ. τοῦ αὐτοῦ, Un document Pakhômien méconnu: Mus. 60 (1947) 269-83 (σαχιδικὸν ἀπόσπασμα μιᾶς Κατηχήσεως). Παλαιοτέραν βιβλ. παρὰ O. Bardenhewer, III, 86-7. Ὅρα καὶ J. Quasten, Patrology III, 160-1.

Κωνσταντῖνος Γ. Μπόνης Δρ. Θ. καὶ Φ.
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΝΙΤΡΙᾼ ΜΟΝΑΧΟΥΣ *

«Τοῖς ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς τοῖς ἐν τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις καὶ μοναχοῖς Θεόδωρος ἐν Κυρίῳ χαίρειν. Γινώσκειν ὑμᾶς θέλω ὅτι ἡ ὑπερηφανία τῶν Ἀρειανῶν ἀνέβη πρὸς τὸν Θεόν[1]· καὶ ὁ Θεὸς ἐπισκεψάμενος τὸν λαὸν αὐτοῦ καὶ ἰδὼν τὰς θλίψεις ἃς ὑπομένει, ἠλέησεν αὐτόν· καὶ ἐπηγγείλατο ἐλεῆσαι καὶ ἐλευθερῶσαι τῶν θλίψεων τούτων τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν. Ἔσται οὖν καιρός, ἐν ᾧ τῶν διωγμῶν τούτων ἡ ἐκκλησία ἐλευθερωθήσεται. Εἶπε γὰρ ὁ Θεὸς περὶ μὲν τῶν Ἀρειανῶν· «Καὶ ἐκδικήσω ἐπὶ Βαβυλῶνα καὶ ἐξοίσω ἃ κατέπιεν ἐκ τοῦ στόματος αὐτῆς»[2]. Περὶ δὲ τῆς ἐκκλησίας· «Τίς ἐξ ὑμῶν ὃς εἶδε τὸν οἶκον τοῦτον τῇ δόξῃ αὐτοῦ τῇ ἔμπροσθεν; Διότι μεγάλη ἔσται ἡ δόξα τοῦ οἴκου τούτου ἡ ἐσχάτη ὑπὲρ τὴν πρώτην»[3]. Ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀδελφοί, παρακαλεῖτε τοὺς ἐν τοῖς μέρεσιν ἐκείνοις θλιβομένους ὑπ' αὐτῶν, ἵνα μή τινος ἐκκλίνῃ ἡ πίστις· οὔπω γὰρ πεπλήρωνται αἱ ἁμαρτίαι τῶν Ἀρειανῶν. Ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ μετ' ἐμοῦ ἀδελφοί· ἐρρωμένους ὑμᾶς ὁ Κύριος διαφυλάξαι, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί».

---

* Ἐν «Ἐπιστολῇ Ἄμμωνος Ἐπισκόπου περὶ Πολιτείας καὶ βίου μερικοῦ Παχωμίου καὶ Θεοδώρου» κατὰ τὴν ἔκδοσιν Fr. Halkin, Sancti Pachomii Vitae Graecae, ἐν Subsidia Hagiographica (19) 1932, σελ. 97-98, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κωδίκων Florentini Laurentiani XI, 9 (A. Bandini) καὶ 367 τῆς ἐν Ἄθῳ Ἱ. Μονῆς Ἰβήρων (Σπ. Λάμπρου).

1. Πρβλ. Ψαλ. 73,23. 2. Ἱερ. 28,44. 3. Ἀγγ. 2,3. 10.

ΜΑΚΑΡΙΟΣ Ο ΑΙΓΥΠΤΙΟΣ (300-390)

1. Βίος: Ἐκ τῶν πολλῶν φερωνύμων Μακαρίων ὁ ἐπονομαζόμενος «ὁ Αἰγύπτιος» ἢ «ὁ πρεσβύτερος», δηλ. τὴν ἡλικίαν, καὶ «ὁ μέγας» θεωρεῖται ὁ σπουδαιότερος. Αἱ πηγαί, ἐξ ὧν ἀντλοῦμεν τὰς περὶ αὐτοῦ εἰδήσεις, μεστὰς θρυλικῶν ἀφηγήσεων καὶ θαυματουργιῶν, εἶναι αἱ ἑξῆς: Ἡ «Λαυσαϊκὴ Ἱστορία» τοῦ Παλλαδίου (ca. 419-20) (Κεφ. ΙΘ' καὶ Κ'), οἱ ἱστορικοὶ Σωκράτης (380-μετὰ τὸ 439· Migne, PG, 67, 29-872· βιβλ. Δ', κεφ. 23), Σωζομενὸς (Ἐκκλ. Ἱστορία συνταχθεῖσα ca. 439-50, ἐν βιβλ. Γ' κεφ. 14), ἡ περὶ τὸ 400 ὑπὸ τοῦ Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας δῆθεν συνταχθεῖσα «Historia monachorum in Aegypto» καὶ ὑπὸ τοῦ Ῥουφίνου πιθανώτατα εἰς τὴν λατινικὴν μεταφρασθεῖσα (ca. 403) (Migne, PL, 21, 387-462), τὰ «Ἀποφθέγματα τῶν Πατέρων», τὰ ἀνωνύμως παραδοθέντα καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ Ε' αἰ. πιθανῶς συνταχθέντα (Migne, PG, 65,71-440) καὶ ὁ ἡμιπελαγιανὸς πρεσβύτερος ἐν Μασσαλίᾳ Γεννάδιος ἐν τῷ ἔργῳ του «De viris illustribus» (ca. 480, Migne, PL, 18, 1059-1120. Νεωτ. ἔκδ. ὑπὸ C. A. Bernoulli καὶ E. C. Richardson, κεφ. 11). Ἐκτενέστερος εἰς τὰς περὶ Μακαρίου εἰδήσεις εἶναι ὁ Παλλάδιος, ὁ καὶ ἀρχαιότερος.

2. Ὁ Παλλάδιος λοιπὸν τὸν ἡμέτερον Μακάριον, ὡς καὶ τὸν νεώτερον ὁμώνυμόν του Ἀλεξανδρέα χαρακτηρίζει «γενναίους ἄνδρας καὶ ἀκαταγωνίστους ἀθλητὰς» (Migne, PG, 34, 1034A). Ὁ ἴδιος ἐπὶ πολλὰ ἔτη συζήσας μετὰ τῶν Αἰγυπτίων καὶ Παλαιστινίων ἀσκητῶν, φύσει εὔπιστος, ἀλλ' εἰλικρινής, αἰσθάνεται ἐν τούτοις τὴν ἀνάγκην νὰ παρακαλέσῃ τὸν πρὸς ὃν ἀπευθύνεται φίλον του Λαῦσον, ὅπως μὴ θεωρήσῃ τοῦτον «ψευδόμενον», ἐν τῇ ἀφηγήσει τῶν «μεγάλων ἄθλων» τῶν Μακαρίων, «μικροῦ δεῖν δυσπίστων τοῖς ἀπίστοις» ὄντων. Καὶ προστίθησιν: «Ἐμοῦ τοίνυν μὴ ψευδομένου διὰ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου, πιστότατε τῶν ἀνδρῶν Λαῦσε, καὶ αὐτὸς μὴ ἀπίστει τοῖς τῶν ἁγίων Πατέρων ἄθλοις, ἀλλὰ μᾶλλον ἐγκαλλωπίζου τούτων τῶν ἀοιδίμων καὶ ὄντως μακαρίων, τῶν κατ' ἀξίαν τῶν ὁσίων ἄθλων αὐτῶν τῆς ἀσκήσεως καὶ τὰ ὀνόματα κεκτημένων» (Αὐτόθι 34,1043B).

3. Ὁ Μακάριος ὁ πρεσβύτερος «Αἰγύπτιος τῷ γένει ὑπῆρχε» (Αὐτόθι). Ἔζησε «τὰ σύμπαντα ἔτη ἐνενήκοντα», ἐξ ὧν τὰ ἑξήκοντα ἐν τῇ ἐρήμῳ. Τριακονταετὴς ἐπεδόθη εἰς αὐστηρὰν ἄσκησιν, ἐλθὼν εἰς τὴν ἔρημον τῆς Σκηθίας. Παρὰ τὸ σφρῖγος τῆς νεανικῆς του ἡλικίας, ἐπὶ δέκα ὅλα ἔτη τοσαύτην καρτερίαν ἐν μέσῳ τῶν

ἀσκητικῶν πόνων ἐπεδείξατο, ὥστε οἱ γνώριμοι αὐτοῦ ὠνόμασαν τοῦτον «π α ι δ α ρ ι ο γ έ ρ ο ν τ α», «ἐπειδὴ θᾶττον τῆς ἡλικίας προέκοψεν ταῖς ἀρεταῖς» (Αὐτόθι 34,1043Β). Τεσσαρακονταετὴς κατηξιώθη τῆς ἱερωσύνης, χειροτονηθεὶς πρεσβύτερος, ἄγνωστον ὑπὸ τίνος ἐπισκόπου· πάντως πατριαρχεύοντος τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου (328-73). Τότε δ' ἔλαβεν ἀπὸ Θεοῦ ἐξουσιαστικὴν δύναμιν κατὰ τῶν πονηρῶν πνευμάτων, τὸ χάρισμα τῶν ἰαμάτων καὶ τὸ πνεῦμα τῶν προρρήσεων. Ἡ ἔρημος τῆς Σκήτεως ἢ Σκήθεως (ἢ Ἀσκήθεως ἢ Σκήθιος ἢ Σκιάθεως, πρβλ. καὶ τὴν ἡμετέραν νῆσον Σκίαθον) ἀνῆκεν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Νιτρίας, τῆς καλουμένης κοιλάδος τοῦ Νατρώβ. Ἔκειτο δ' ἡ ἔρημος αὕτη νοτίως τῆς λίμνης Μαρεώτιδος. Ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Μαρεώτιδος μέχρι τῶν ὀρέων τῆς Νιτρίας ὑπελογίζετο μὲ πεζοπορείαν μιᾶς καὶ ἡμισείας ἡμέρας. Σημειωτέον δ' ὅτι ἡ λίμνη Μαρεώτιδος ἔκειτο πλησίον τῆς πόλεως Τερενούθεως, δυτικῶς τοῦ δέλτα τοῦ Νείλου (Πρβλ. W. B o u s s e t, *Apophthegmata*. Tübingen 1923, σ. 60). Οἱ ἐρημῖται ἢ ἀναχωρηταὶ τῆς ἐρήμου τῆς Σκήτεως — ὡς ἐν εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ ἡ ὅλη περιοχὴ ὠνομάζετο — εἰς τοὺς ἑξῆς τέσσαρας τόπους τῆς περιοχῆς ἤρχοντο πρὸς ἄσκησιν· εἰς τὰ ὄρη τῆς Νιτρίας, εἰς τὰ λεγόμενα Κελλία, εἰς τὴν ἔρημον τῆς Σκήτεως, ἐν στενοτέρᾳ ἐννοίᾳ, εἰς τὸ ὄρος Φέρμη καὶ τέλος εἰς τὸ ὄρος Πέτρα (B o u s s e t, σ. 60 καὶ σημ. 2).

4. Περαιτέρω ὁ Π α λ λ ά δ ι ο ς λέγει ὅτι ἐν τῇ ἐνδοτάτῳ τῆς Σκήτεως ἐρήμῳ δύο μαθηταὶ ἐγένοντο τῷ Μ α κ α ρ ί ῳ. Καὶ ὁ μὲν Ἰ ω ά ν ν η ς ἦτο ὁ ὑπηρέτης αὐτοῦ, πλησίον αὐτοῦ διὰ παντὸς εὑρισκόμενος, ὅπως βοηθῇ τοὺς εἰσερχομένους πρὸς θεραπείαν. Ὁ δὲ ἕτερος τῶν μαθητῶν-ἀσκητῶν ἀνεχώρει κατ' ἰδίαν εἰς Κέλλαν. Τὸν μαθητήν του Ἰωάννην ἤλεγξεν ὁ ὅσιος Μ α κ ά ρ ι ο ς ἐπὶ φιλαργυρίᾳ καὶ προεῖπεν αὐτῷ, ὅτι θὰ τιμωρηθῇ αὐστηρῶς διὰ τὸ πάθος του τοῦτο διὰ τρομερᾶς ἀσθενείας, ὅπερ καὶ ἐγένετο περὶ τὸ 350, δέκα πέντε ἔτη ὕστερον ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς προρρήσεως καὶ εἴκοσιν ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς των εἰς τὴν ἔρημον τῆς Σκήτεως. Ὁ Ἰωάννης παθὼν τὴν φοβερὰν ἀσθένειαν τῆς ἐλεφαντιάσεως ἐτελεύτησε κάκιστα ὡς ὁ Ἰούδας.

5. Εἶτα ὁ Π α λ λ ά δ ι ο ς ἐπαινῶν τὴν αὐστηρὰν ἄσκησιν τοῦ Μ α κ α ρ ί ο υ, τὸν κατὰ Θεὸν ζῆλον αὐτοῦ, τὰς νηστείας καὶ στερήσεις τούτου, τὰς ἀδιαλείπτους προσευχὰς καὶ δεήσεις, ὥστε πολλάκις ὁ ἅγιος νὰ περιέρχηται εἰς ἔκστασιν, ἐπειδὴ τὸν πλείονα χρόνον προσδιέτριβε τῷ Θεῷ («ἢ τοῖς ἐπ' οὐρανὸν πράγμασιν»), ἐξ οὗ καὶ τὸ χάρισμα τοῦ ποιεῖν θαύματα ἔλαβε παρὰ τοῦ Θεοῦ. — Ἐν τῇ ἀφηγήσει τῶν θαυμάτων τοῦ Μ α κ α ρ ί ο υ, διακρίνει τις τὸ εὔπιστον καὶ ἀφελὲς τοῦ καλοῦ κἀγαθοῦ Π α λ λ α δ ί ο υ. Διότι ἡ ἀφήγησίς του ἀναφέρεται εἰς τερατουργήματα μᾶλλον παρὰ εἰς λογικὰ

F

θαυμαστὰ ἔργα τοῦ ὁσίου. Ἐξ οὗ καὶ ἡ παράκλησίς του, ἵνα μὴ θεωρηθῇ ψευδόμενος! Λέγει ἐπὶ παραδείγματι ὅτι ἀνὴρ Αἰγύπτιος ἠράσθη σώφρονος ἐγγάμου γυναικός. Μὴ δυνηθεὶς νὰ δελεάσῃ ταύτην, προσῆλθεν εἰς μάγον τινὰ καὶ γόητα, ὅστις ἀποτυχὼν καὶ οὗτος εἰς τὸ νὰ παραπλανήσῃ τὴν σώφρονα καὶ πιστὴν σύζυγον, διὰ μαγείας ἐπέτυχεν, ὅπως πάντες οἱ βλέποντες τὴν γυναῖκα νομίζουσι ταύτην «φοράδα»! Τὸ αὐτὸ ἔπαθε καὶ ὁ σύζυγος αὐτῆς, ὅστις ἀπεφάσισε νὰ φέρῃ τὴν «φοράδα» αὐτοῦ —τὴν σύζυγόν του— εἰς τὴν ἔρημον ὅπου ἠσκήτευεν ὁ Μακάριος, ὅπως θεραπεύσῃ αὐτήν. Οἱ ἀδελφοὶ μοναχοὶ ἠπόρησαν, δι' ὅσα εἶδον καὶ ἤκουσαν. Ἀλλ' ὁ ὅσιος Μακάριος προέγνω τὰ περὶ αὐτῆς καὶ πρὶν ἔτι φθάσῃ ὁ σύζυγος μετὰ τῆς «φοράδος» αὐτοῦ. Διὸ καὶ ἐπετίμησε τοὺς μοναχούς, οἵτινες ἦλθον διὰ νὰ ἀναγγείλουν αὐτῷ τὰ τῆς ἀφίξεως τοῦ τεθλιμμένου συζύγου μετὰ τοῦ φορτίου αὐτοῦ: «Ὑμεῖς ἵπποι ἐστέ, εἶπε πρὸς τοὺς μοναχοὺς ὁ ἅγιος, οἱ τῶν ἵππων ἔχοντες τοὺς ὀφθαλμούς· ἐκείνη δὲ γυνή ἐστιν, ὡς καὶ ἐκτίσθη, μὴ μετασχηματισθεῖσα, ἀλλὰ μόνον τοῦτο φαινομένη τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν ἠπατημένων. Καὶ προσαχθείσης αὐτῷ ταύτης, εὐλογήσας ὕδωρ, καὶ ἀπὸ κορυφῆς ἐκχέας αὐτῇ γυμνῇ, ἐπηύξατο τῇ ταύτης κεφαλῇ. Καὶ παραχρῆμα ἐποίησεν αὐτὴν πᾶσι τοῖς ὁρῶσι γυναῖκα φανῆναι» (Αὐτόθι 34, 1044A-D).— Ἔκχυσιν τοῦ τιμίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου ἐπὶ τῆς πασχούσης ἐκ σοβαρᾶς ἀσθενείας Γοργονίας, τῆς ἀδελφῆς τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, τοῦ καὶ Ναζιανζηνοῦ, καὶ ἐπάλειψιν ὅλου τοῦ σώματός της, ἀναφέρει καὶ ὁ θεῖος Γρηγόριος ἐν τῷ Ἐπιταφίῳ Λόγῳ του «Εἰς τὴν ἀδελφὴν Γοργονίαν», παρὰ Migne, PG, 35, 789-817, κεφ. ΙΗ'. Τὴν πρᾶξιν ταύτην τῆς ἰδίας ἀδελφῆς χαρακτηρίζει ὁ Γρηγόριος «εὐσεβῆ καὶ καλὴν ἀναισχυντίαν». (Ὁ εἰς Γοργονίαν Ἐπιτάφιος ἐλέχθη περὶ τὸ 370, τὸ ἔτος τοῦ θανάτου αὐτῆς). — Ἄξιον σημειώσεως θεωροῦμεν καὶ τὸ ὅτι ὁ Μακάριος ἀπέδωκε τὸ πάθημα τῆς γυναικὸς εἰς τὸ γεγονός, ὅτι «ἐπὶ πέντε ἑβδομάδας μὴ προσεληλυθέναι τοῖς ἀχράντοις μυστηρίοις τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν» ταύτην (34,1049A). Ἡ σημασία τοῦ χωρίου ἔγκειται εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν ἀσκητῶν τῆς ἐρήμου περὶ συχνῆς θείας κοινωνίας, τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ Δ' αἰ.

6. Τὰ συρρέοντα πλήθη, ἵνα ἐκζητήσωσι τὴν θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν των καὶ δεχθῶσι τὰς εὐλογίας τοῦ ὁσίου ἀνδρός, ἠνάγκασαν τὸν Μακάριον νὰ διανοίξῃ ὑπόγειον «σύριγγα ὀρύγματος ἀπὸ τῆς κέλλης ἑαυτοῦ μέχρις ἡμισταδίου εἰς τὸ ἄκρον σπήλαιον». «Καὶ εἴ ποτε πλείονες αὐτῷ ὤχλουν, κρυπτῶς ἐκ τῆς κέλλης αὐτοῦ ἐξιὼν ἀπῄει εἰς τὸ σπήλαιον, καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ηὕρισκεν... Ἀπιὼν δ' ἕως τοῦ σπηλαίου διὰ τῆς σύριγγος εἰκοσιτέσσαρας ἐποίει προσευχὰς καὶ ἐρχόμενος πάλιν τὰς αὐτὰς» (Αὐτόθι). — Ἕτερα θαύματα τοῦ ἁγίου Μακαρίου εἶναι τὰ ἑξῆς, κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ Παλ-

λ α δ ί ο υ: α) Ἡ ἀνάστασις νεκροῦ, ἵνα πείσῃ αἱρετικὸν ἀρνούμενον τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν. β) Ἡ θεραπεία δαιμονιζομένου νέου, τυραννουμένου καὶ ὑπὸ ἀδηφαγίας, εἰς σημεῖον ὥστε «μετὰ τὸ φαγεῖν τριῶν μοδίων ἄρτους καὶ πιεῖν ἀμφορέα Κιλικίσιον ὕδατος, ἅπερ ἐρευγόμενος εἰς ἀτμὸν ἀνέλυεν τὰ βρώματα. Οὕτως γὰρ ἀνηλίσκοντο τὰ βρωθέντα παρ' αὐτοῦ καὶ ποθέντα, ὡς ὑπὸ πυρὸς» (Αὐτόθι). Καὶ συνεχίζει ὁ Π α λ λ ά δ ι ο ς: «Οὗτος τοίνυν ὁ νεανίσκος μὴ ἐπαρκούμενος παρὰ τῆς ἰδίας μητρός, πολλάκις τὴν ἰδίαν ἤσθιε κόπρον, καὶ τὸν ἑαυτοῦ ἔπινεν οὖρον» (Αὐτόθι). Καὶ ἐν κατακλεῖδι ὁ Π α λ λ ά δ ι ο ς ταῦτα προστίθησι: «Ταῦτα τὰ παράδοξα θαύματα πεποίηκεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ ἑαυτοῦ γνησίου φίλου Μ α κ α ρ ί ο υ, οὗ ἡ ἀθάνατος ψυχὴ νῦν μετ' ἀγγέλων ἐστί. Τῷ ἁγίῳ τούτῳ ἐγὼ ο ὐ. σ υ ν τ ε τ ύ χ η κ α· πρὸ ἐνιαυτοῦ γὰρ τῆς εἰς ἔρημον εἰσόδου ἐμῆς οὗτος ὁ πολεμιστὴς τῶν ἀλόγων παθῶν ἐκεκοίμητο» (34,1049D).

7. Ὅτι ὁ Αἰγύπτιος Μ α κ ά ρ ι ο ς ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ μέγας ἀθλητὴς καὶ ἥρως τοῦ ἀναχωρητικοῦ βίου ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Σκήτεως, βεβαιοῦσιν οἱ τὰ κατ' αὐτὸν ἱστορήσαντες Π α λ λ ά δ ι ο ς (Λαυσ. ἱστορ. ΙΘ') καὶ Ρ ο υ φ ῖ ν ο ς (Hist. monach. κεφ. 28. Πρβλ. καὶ Ἀποφθέγματα 203-34). Ἀλλ' ὡς ἱδρυτὴς τοῦ ἀναχωρητικοῦ βίου ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Σκήτεως θεωρεῖται ὁ «Ἀ μ μ ο ῦ ν ὁ Ν ι τ ρ ι ώ τ η ς», ὁ καὶ σύγχρονος τοῦ μεγάλου Ἀ ν τ ω ν ί ο υ. Ἀλλὰ περὶ Ἄ μ μ ω ν ο ς ἢ Ἀ μ μ ω ν ί ο υ ἐλέχθησαν τὰ δέοντα ἐν προγενεστέρῳ τόμῳ 40 τῆς ΒΕΠ καὶ ἐν τῇ οἰκείᾳ θέσει τῆς Εἰσαγωγῆς (σελ. 77). Ὁ Ρ ο υ φ ῖ ν ο ς ἐπεσκέφθη πιθανῶς τοὺς μοναχοὺς τῆς Σκήτεως περὶ τὸ ἔτος 394 καὶ θεωρεῖ τὸν Μ α κ ά ρ ι ο ν πρὸ μακροῦ κοιμηθέντα. Ὁμοίως καὶ ὁ Π α λ λ ά δ ι ο ς ἀναφέρει ὅτι πρὸ ἑνὸς ἔτους τῆς ἐπισκέψεώς του εἶχεν ἤδη ἐκδημήσει εἰς Κύριον ὁ Μ α κ ά ρ ι ο ς, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν. Ἐκ τῶν εἰδήσεων τούτων ὁρμηθεὶς καὶ ὁ Bousset ἔκρινεν ὅτι ὁ θάνατος τοῦ ὁσίου τούτου μοναχοῦ πρέπει νὰ τεθῇ ἐντὸς τῆς δεκαετίας 380-390. Ἐφ' ὅσον δ' ἀπέθανεν ἐνενηκοντούτης, πρέπει οὗτος νὰ ἐγεννήθη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 290-300. Κατὰ τὸν Ρ ο υ φ ῖ ν ο ν (Hist. eccles. II, 4) ὁ Μ α κ ά ρ ι ο ς ἐξωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἀρειανόφρονος πατριάρχου Λ ο υ κ ί ο υ, ὅστις ἐπέβη τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ θρόνου μετὰ τὸν ἐκδιωγμὸν τοῦ πατριάρχου Π έ τ ρ ο υ Β' (373-80), εἴς τινα νῆσον τῆς Αἰγύπτου, ἐπανελθὼν εἰς τὸ ἀσκητήριόν του μετὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ διωγμοῦ ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν τῶν ὀρθοδόξων καὶ πιστῶν ὀπαδῶν τοῦ μ. Ἀ θ α ν α σ ί ο υ (Πρβλ. Θ ε ο δ ω ρ. Ἐκκλ. Ἱστ. Δ', 18,19. Σ ω κ ρ ά τ. Ἐκκλησ. Ἱστ. Δ', 2. Σ ῳ ζ ο μ. Ἐκκλ. Ἱστ. Ϛ', 19,26). Κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦτον πολλοὶ τῶν μοναχῶν τῆς Σκήτεως ἀνεδήσαντο τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου. Ὅτι ὁ Μ α κ ά ρ ι ο ς ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ μ. Ἀ ν τ ω ν ί ο υ δὲν ἀναφέρεται ῥητῶς. Ἁπλῶς οἱ ἱστορικοὶ μνημονεύου-

σιν ἐπισκέψεων αὐτοῦ πρὸς τὸν μ. Ἀντώνιον (Σωζομ. Ἐκκλ. Ἱστ. Γ', 14. Ρουφ. II,8).

8. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ λεχθῇ ὅτι ὁ ἐν κεφ. ΙΖ' τῆς Λαυσαϊκῆς Ἱστορίας ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Παλλαδίου Μακάριος πρέπει νὰ διακρίνηται τοῦ ὁμωνύμου του Μακαρίου τοῦ πρεσβυτέρου, τοῦ Αἰγυπτίου. Τὸν πρῶτον ἐγνώρισε προσωπικῶς ὁ Παλλάδιος καὶ παρὰ τοῦ ἰδίου ἔμαθε πῶς διέπραξε τὸν ἀκούσιον φόνον, ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποίου ἦλθεν εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἐπεδόθη εἰς αὐστηροτάτην ἄσκησιν πρὸς σωτηρίαν τῆς ψυχῆς του καὶ οὕτως ὡς ὁ ἀκούσιος φόνος ἐγένετο αὐτῷ ὑπόθεσις σωτηρίας (Migne, PG, 34, 1041A-B). Τοὐναντίον, τὸν Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον, τὸν «μέγαν», ὁ Παλλάδιος δὲν ἐγνώρισε προσωπικῶς, διότι ῥητῶς βεβαιοῖ ὅτι εἶχε πρὸ ἔτους ἀποθάνει κατὰ τὴν ἄφιξίν του εἰς τὴν Σκῆτιν καὶ τὸν τόπον τῆς ἀσκήσεως τοῦ μεγάλου ἐρημίτου μοναχοῦ (Παλλ. Λαυσ. Ἱστ. παρὰ Migne, PG, 34,1049D: «Τῷ ἁγίῳ τούτῳ ἐγὼ οὐ συντετύχηκα· πρὸ ἐνιαυτοῦ γὰρ τῆς εἰς ἔρημον εἰσόδου ἐμῆς οὗτος ὁ πολεμιστὴς τῶν ἀλόγων παθῶν ἐκεκοίμητο»). Εἰς τὸ σφάλμα τῆς ταυτίσεως τῶν δύο τούτων Μακαρίων φαίνεται περιπεσὼν ὁ Bousset (Μν. ἔ. σ. 61). — Ἀξία ἰδιαιτέρας προσοχῆς εἶναι ἐπίσης ἡ πληροφορία, ὡς ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ ἀσκητοῦ Ποιμένος (Migne, PG, 65, κεφ. 166), ὅτι «ἀπὸ τρίτης γενεᾶς τῆς Σκήτεως καὶ τοῦ ἀββᾶ Μωυσέως οὐκ ἦλθον ἔτι οἱ ἀδελφοὶ εἰς προκοπήν». Ἄλλαις λέξεσιν μεσοῦντος τοῦ Ε' αἰ. ἤρξατο ἡ παρακμὴ τοῦ μοναχικοῦ βίου τῆς Σκήτεως. Σαφέστερον ὁμιλεῖ περὶ τούτου χωρίον ἀποδιδόμενον εἰς τὸν ἀββᾶν Ἀρσένιον (ca.350-445/50) Ἐν τοῖς Ἀποφθέγμασι (Migne, PG, 65 κεφ. 42 καὶ 21) φέρεται κλαίων ἐπὶ τῇ ἐρημώσει τῆς Σκήτεως: «ὅτε δὲ ἠρημώθη ἡ Σκῆτις, ἐξῆλθε κλαίων καὶ ἔλεγεν· ἀπώλεσεν ὁ κόσμος τὴν Ῥώμην καὶ οἱ μοναχοὶ τὴν Σκῆτιν». Τὴν ἐρήμωσιν τῆς Σκήτεως ὁ Bousset (Μν. ἔ. σ. 64 σημ. 1) ἀποδίδει εἰς βαρβαρικὰς καὶ ληστρικὰς ἐπιδρομὰς μὲ ἀποτέλεσμα τὴν δῄωσιν καὶ τὴν καταστροφήν. Ἀλλ' ὅτι ἡ Σκῆτις ἐξηκολούθει ζῶσα διὰ τῶν καταφευγόντων πρὸς ἄσκησιν εὐσεβῶν ἀσκητῶν, φαίνεται βέβαιον, ἐφ' ὅσον καὶ μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν μεγάλων μορφῶν τοῦ ἀναχωρητικοῦ βίου καὶ ἄλλα ὀνόματα ἀσκητῶν μνημονεύονται ἐκ τῆς «τρίτης γενεᾶς» (Ὅρα Bousset, μν. ἔ. σ. 65 ἑ.). Περὶ Ἀρσενίου διαλαμβάνει καὶ ὁ Κύριλλος Σκυθοπολίτης ἐν Βίῳ Εὐθυμίου (Ed. Schwartz, Kyrillos von Skythopolis, Leipzig 1939, Texte und Untersuchungen, Τόμ. 49, Τεῦχος 2, σ. 34, 1-24).

9. Χαρακτηρισμός. Πᾶσαι αἱ περὶ Μακαρίου πηγαὶ ἐξαίρουν τὴν εὐσέβειαν, τοὺς ἄθλους ἐν τῇ ἀσκήσει καὶ τὰς μεστὰς θρυλικῶν ἐξάρσεων θαυματοποιΐας τοῦ ἥρωος ἐρημίτου τῆς Σκήτεως. Πλὴν τοῦ Παλλαδίου, ὁμιλοῦσι περὶ θαυματουργιῶν τοῦ Μ. καὶ

οἱ ἱστορικοὶ Σωκράτης καὶ Σωζομενὸς (Σώκρατ. Ἐκκλ. Ἱστ. Δ', 23: «Ὁ μὲν οὖν Αἰγύπτιος Μακάριος τοσαύτας θεραπείας ποιησάμενος καὶ τοσούτους τῶν δαιμονώντων ἐξήλασε δαίμονας, ὡς ἰδίας δεῖσθαι συγγραφῆς, ὧν χάριτι Θεοῦ διεπράξατο· ἦν δὲ μετὰ τοῦ εὐλαβοῦς πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας αὐστηρός». Καὶ Σωζομ. Ἐκκλ. Ἱστ. Γ', 14: «Τὸν δὲ Αἰγύπτιον (Μακάριον) λόγος, ὡς καὶ νεκρὸν ζῆν ἐποίησεν, ἵν' ἑτερόδοξον πείσῃ νεκρῶν ἀνάστασιν ἔσεσθε· διεβίω γὰρ ἀμφὶ τὰ ἐνενήκοντα ἔτη· ἑξήκοντα δὲ ἐκ τούτων ἐν ταῖς ἐρήμοις διέτριβεν· αὐτίκα τε φιλοσοφεῖν ἀρχόμενος, ἔτι νέος ὢν διέπρεπε, παιδαριογέροντα παρὰ τῶν μοναχῶν ὀνομάζεσθαι καὶ τεσσαράκοντα ἔτη γεγονότα, χειροτονηθῆναι πρεσβύτερον»).— Ἀλλ' οἱ ἱστορικοὶ οὗτοι προδήλως φαίνονται ἐπηρεασθέντες ὑπὸ τοῦ Παλλαδίου. Ἀλλὰ καὶ οὗτος τὰς περὶ Μ. εἰδήσεις ἤντλησεν ἐξ ἀφηγήσεων συνασκητῶν ἢ καὶ μαθητῶν τοῦ Μ. Πέρα λοιπὸν τῆς ὀφειλομένης τιμῆς εἰς τὸν ὅσιον «πολεμιστὴν τῶν ἀλόγων παθῶν», κατὰ τὸν Παλλάδιον, διερωτᾶταί τις ποῦ ὀφείλεται ἡ διατήρησις ὑπὸ τῆς ἄχρι σήμερον παραδόσεως τοῦ τίτλου τοῦ «μεγάλου». Συγγράμματα δὲν ἀναφέρουσιν αἱ πηγαὶ ὅτι κατέλιπε. Τὰ ἐπ' ὀνόματί του φερόμενα ἔργα, ἡ κριτικὴ ἀπέδειξε συλλήβδην μὴ γνήσια. Καὶ ἡ Ἐπιστολή, περὶ τῆς ὁποίας πρῶτος ὁ Γεννάδιος ὁ ἡμιπελαγιανὸς πρεσβύτερος ἐν Μασσαλίᾳ ὁμιλεῖ, κατατάσσεται μεταξὺ τῶν ἀμφισβητουμένων (Γενναδίου, De vir. ill. κεφ. 10: «Μακάριος, ὁ μοναχὸς ἐκεῖνος ὁ Αἰγύπτιος, ὁ σημείοις καὶ ἀρεταῖς ἔνδοξος, μίαν μόνην πρὸς τοὺς νεωτέρους μοναχοὺς ἔγραψεν ἐπιστολήν, ἐν ᾗ διδάσκει ἐκεῖνον τελείως δύνασθαι λατρεύειν τῷ Θεῷ, ὅς, γιγνώσκων ἑαυτόν, ἑκουσίως φέρει πάντα πόνον, ἀγωνίζεται γενναίως πρὸς τὰ πάθη, ἵνα μὴ ἀποβάλῃ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ χάριν, καί, τέλος, διαφυλάττων ἑαυτὸν ἐν καθαρότητι, ἀφικνεῖται πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς καθαρότητα». (Ὅρα Φιλαρέτου-Παγίδα, Ἱστορικὴ διδασκαλία περὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ἐν Ἱεροσολύμοις 1886, τ. I, σ. 111, II, σ. 339). Ἡ παράδοσις λοιπὸν διετήρησε τὸν ἔνδοξον τίτλον τοῦ «μεγάλου», στηριζομένη ἀφ' ἑνὸς εἰς τοὺς ἐγκωμιαστικοὺς περὶ Μ. λόγους τοῦ Παλλαδίου καὶ τῶν ἐκ τούτου ἐξαρτωμένων ἱστορικῶν, ἀλλ' ἅμα καὶ εἰς τὴν χειρόγραφον παράδοσιν σπουδαίων πράγματι ἔργων, ἀποδιδομένων κακῶς τῷ Μ. Οὗτος δὲν δύναται νὰ συγκριθῇ οὔτε πρὸς τὸν Ἀντώνιον, ἀλλ' οὔτε καὶ πρὸς τὸν Παχώμιον, τοὺς ὄντως «μεγάλους» ἐκπροσώπους τοῦ ἀσκητικοῦ βίου.

Ἡ Ἐκκλησία πάντως ἐτίμησε τὸν ἄνδρα, κατατάξασα τὸν Μ. μεταξὺ τῶν ὁσίων, καθορίσασα ἡμέραν τελέσεως τῆς μνήμης αὐτοῦ τὴν 19ην Ἰανουαρίου, ἡ δὲ Δυτικὴ τὴν 15ην τοῦ αὐτοῦ μηνός.

10. Συγγράμματα, κακῶς ἀποδιδόμενα εἰς τὸν Μακάριον.

Παρὰ τὴν κακῶς εἰς τὸν Μ. ἀποδιδομένην ὑπὸ τῆς χειρογράφου

παραδόσεως μιᾶς ὅλης σειρᾶς ἔργων, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ διαλάβωμεν περὶ αὐτῶν, ἐφ' ὅσον ἄχρι σήμερον δὲν ἀνευρέθη ὁ πραγματικὸς συντάκτης τῶν ἔργων τούτων, φέρεται δὲ καὶ ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν ὁ Μακ. ὡς ὁ πάτρων, ἐνῷ θὰ ἔπρεπε τοὐλάχιστον ὑπὸ τὸν ἐνδεικτικώτερον τίτλον τοῦ «Ψευδο-Μακαρίου» τὰ ἔργα ταῦτα νὰ ἐκδίδωνται.

1) «Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου Ὁμιλίαι πνευματικαί, πάνυ πολλῆς ὠφελείας πεπληρωμέναι, περὶ τῆς ὀφειλομένης καὶ σπουδαζομένης Χριστιανοῖς τελειότητος». α) Ὁ τίτλος οὗτος παρέχεται ἔν τε τῇ παλαιᾷ ἐκδόσει τοῦ Migne, PG, 34, 449-821) καὶ ἐν τῇ νεωτάτῃ τῶν Hermann Dörries, Erich Klostermann καὶ Matthias Kroeger (1964). Πρόκειται περὶ 50 Ὁμιλιῶν (;) ἢ «Λόγων» ἢ «Διδασκαλιῶν» ψυχοσωτηριολογικοῦ περιεχομένου, μεστῶν πνευματικῶν παραινέσεων ἠθικοθρησκευτικῆς ἐποικοδομῆς, «περὶ τῆς ὀφειλομένης καὶ σπουδαζομένης Χριστιανοῖς τελειότητος». Αἱ Ὁμιλίαι 6, 7, 8, 12, 15, 26, 27, 37 καὶ 40 εἶναι συντεταγμέναι ἐν μορφῇ ἐρωτήσεων καὶ ἀποκρίσεων. Ἁπλῆ ἀνάγνωσις τῶν λεγομένων τούτων («Ὁμιλιῶν») μὲ ἔπεισεν ὅτι ὁ περισσότερον συληθεὶς ἐκ τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ ἀγνώστου συμπιλητοῦ εἶναι ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας (ca. 370-27 Ἰουνίου 444). Πρβλ. π.χ. τὴν Ὁμιλ. 30 πρὸς τὸ βιβλ. ΙΒ' τῆς «Βίβλου τῶν θησαυρῶν» ἐν Migne, PG, 75, 1849D ἑ. Ἀλλὰ πλὴν τοῦ Κυρίλλου καὶ οἱ Καππαδόκαι Πατέρες ἀφθόνως ἐσυλήθησαν ὑπὸ τοῦ ἀγνώστου συμπιλητοῦ. Γρηγόριος Νύσσης, Μ. Βασίλειος, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ἀκόμη καὶ ὁ ἅγιος Ἀμφιλόχιος οὐχὶ μικρὸν συνέβαλον εἰς τὸν ἀπαρτισμὸν τῆς παρούσης ἀσκητικοδιδακτικῆς βίβλου. Ἀσφαλῶς καὶ πλεῖστοι ἄλλοι συγγραφεῖς συνεισέφερον τῷ καλῷ κἀγαθῷ συλλέκτῃ. Ἓν μόνον ἐνταῦθα λεχθήτω. Δὲν δεχόμεθα αἱρετικὸν τὸν ἄγνωστον συντάκτην τοῦ ἔργου. Ἁπλούστατα οὗτος ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του νὰ συντάξῃ ἀσκητικοδιδακτικοῦ περιεχομένου ἔργον, ὁ ἴδιος ὢν ἀσκητής, κινηθεὶς πρὸς τοῦτο ἐκ ζήλου πρὸς ἐποικοδομὴν τῶν πολλῶν καὶ δὴ καὶ νέων ἀσκητῶν, προέβη bona fide εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ παρόντος πολυμόρφου ἔργου, ἀντλήσας τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν πλέον δοκίμων συγγραφέων, χωρὶς νὰ δύναται νὰ κρίνῃ ἐπακριβῶς τὴν ἀκρίβειαν τῶν λεπτεπιλέπτων δογματικῶν ἐννοιῶν καὶ διακρίσεων. Οὔτε λοιπὸν Μεσσαλιανὸν δεχόμεθα τοῦτον, οὔτε Πελαγιανὸν ἢ Ἡμιπελαγιανόν, οὔτε Αὐγουστινιανόν, ἀλλ' οὔτε κἂν Ἀντιρρητικὸν συγγραφέα. Ὅτι τὸ ἔργον συνέταξε πρὸς ἐποικοδομητικοὺς σκοποὺς καὶ ὅτι τοῦτο ἀπηυθύνετο πρὸς μοναχούς, ὁ ἴδιος προφανῶς ἐν τῇ ἀσκήσει ἔμπειρος ἀναδειχθείς, ἐμφαίνεται ἐκ τῆς ἐν κατακλεῖδι τῆς 50ῆς Ὁμιλ. ἀποστροφῆς τοῦ συντάκτου, δι' ἧς ἄλλωστε καὶ ἡ ἑνότης τοῦ ἔργου δηλοῦται καὶ ἡ ὑπὸ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ συγ-

γραφέως σύνταξις αὐτοῦ. Ἰδοὺ λοιπὸν ἡ τελευταία αὐτοῦ πρὸς τοὺς πολλοὺς «συνετοὺς» ἄνδρας παραίνεσις τοῦ συντάκτου: «Διὰ πλειόνων δὲ ἔτι περὶ τούτων ἔχοντες ἐπιστεῖλαι τῇ διαθέσει τῆς ὑμετέρας εἰλικρινείας δι' ὀλίγων ἐδώκαμεν ὑμῖν ἀφορμὴν ὡς συνετοῖς ἀνδράσιν, ἵνα ἐπεργασάμενοι καὶ ἐξερευνήσαντες τὴν τῶν λόγων δύναμιν συνετώτεροι γένησθε ἐν κυρίῳ, καὶ τὴν ἁπλότητα τῆς καρδίας ὑμῶν αὐξάνητε ἐν τῇ αὐτοῦ χάριτι καὶ δυνάμει τῆς ἀληθείας, ἵνα μετὰ πάσης ἀσφαλείας ἀντεχόμενοι τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας καὶ ῥυσθέντες ἀπὸ πάσης περιεργείας καὶ δολιότητος τοῦ ἀντικειμένου καταξιωθῆτε ἄπτωτοι καὶ ἀκατάγνωστοι εὑρεθῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς διαγνώσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν».— Μακρὰν ὁδὸν ἠθέλομεν ὁδεύσει, ἐὰν ἐπρόκειτο ἐνταῦθα ν' ἀσχοληθῶμεν περὶ τὸ πρόβλημα τῶν πηγῶν, ἐξ ὧν ἤντλησεν ὁ συντάκτης τοῦ ἔργου. Τὸ ἔργον τοῦτο θὰ ἀπήτει εἰδικὴν πραγματείαν. Χάριν ὅμως τῆς ἱστορίας τοῦ θέματος, παραθέτομεν ἐν συντομίᾳ καὶ τὰς ἄχρι σήμερον ἐκτεθείσας ἀπόψεις, γνώμας ἢ καὶ θεωρίας τῶν μελετητῶν.

β) Ὡς συντάκτην τοῦ ἔργου δέχονται ἐκ τῶν ἡμετέρων ὁ Κων. Κοντογόνης (Φιλολογικὴ καὶ κριτικὴ Ἱστορία τῶν ἀπὸ τῆς Α' μέχρι τῆς Η' ἑκατοντ. ἀκμασάντων ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων καὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν. Ἐν Ἀθήναις 1853, τ. 1-2, σσ. 11, 497-504), ὁ Φιλάρετος (Ἱστορικὴ διδασκαλία περὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας συγγραφεῖσα μὲν ῥωσσιστὶ ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Τσερνιγόβου Φιλαρέτου, ἐξελληνισθεῖσα δὲ ὑπὸ Νεοφύτου Παγίδα. Ἐν Ἱεροσολύμοις 1886, τ. I, σ. III, τ. II, σσ. 337-46) καὶ ὁ Δημ. Σ. Μπαλᾶνος (Πατρολογία, οἱ ἐκκλησιαστικοὶ Πατέρες καὶ συγγραφεῖς τῶν ὀκτὼ πρώτων αἰώνων. Ἐν Ἀθήναις 1930, σσ. 280-82)· ἐκ δὲ τῶν ξένων ὑποστηρικτὴς τῆς γνησιότητος εἶναι ὁ μέγας Γερμανὸς Πατρολόγος Otto Bardenhewer (Geschichte der altkirchlichen Literatur. Freiburg i. Br. 1912, Τόμ. 1-5, III, σσ. 87-93) καὶ ὁ Ἄγγλος C. Gore (The Journal of Theol. Studies. London 1906/7, σ. 85 ἑ.). Πάντες οἱ νεώτεροι ἐρευνηταὶ μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου ἐκδότου τῶν «Ὁμιλιῶν» Hermann Dörries (1964) ἀρνοῦνται τὴν πατρότητα τούτων εἰς τὸν Αἰγύπτιον Μακάριον. Ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τῆς ἐκδ. τῶν ἔργων τοῦ Μακαρ. ὑπὸ τοῦ J.-P. Migne, PG, 32,2-410 εὑρίσκει τις, πλὴν τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πρώτου ἐκδόντος τὰς Ὁμιλίας Johannes Picus ἐν ἔτει 1559 H. J. Floss († 1881) ἐπιμεληθέντος τῆς παρὰ Migne ἐκδόσεως μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως, καὶ πάσας τὰς γνώμας τῶν πρὸ αὐτοῦ συγγραφέων ἀπὸ τοῦ Πέτρου Possinus, τοῦ J Bapt. Cotelerius, τοῦ J. Sal. Semlerius, τοῦ J. Picus, τοῦ Zachar. Pithenius, τῶν Michael Sonnius, Claudius Morellus, Sebastianus Cramoisy, τοῦ Joh. Trithemius, τοῦ Jo. Georgii Pritii, τοῦ Andreae Gallandii, τοῦ Casimirus Oudinus, τοῦ

Guilielmus Caveus καὶ τέλος τοῦ *Johannes Albertus Fabricius*, ὅστις παρέχει τὰς περισσοτέρας εἰδήσεις περὶ τῆς ὅλης ἐρεύνης τῶν Ὁμιλιῶν μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰ. (*Migne, PG*, 34,391-400).

γ) Τὴν ὅλην διὰ τῶν χφφ. παράδοσιν τῶν Ὁμιλιῶν, τὰς ἐκδόσεις αὐτῶν, τὰς μεταφράσεις, τὰς συλλογάς, τὰς πηγὰς καὶ τὴν ὅλην βιβλιογραφίαν εὑρίσκει τις ἀνέτως ἐν τῃ εἰσαγωγῇ τοῦ *Matthias Kroeger* τῆς ὑπὸ *Hermann Dörries* τελευταίας ἐκδόσεως. Ἐνταῦθα καὶ πᾶσαι αἱ ἐκτεθεῖσαι ἀπόψεις περὶ τῆς γνησιότητος ἢ μὴ τοῦ ἔργου. Περὶ δὲ τοῦ ὑποτιθεμένου συγγραφέως ἐπραγματεύθη διεξοδικώτερον ὁ W. S t r o t h m a n n, *Die arabische Makariustradition. Diss. theol. Götting. 1934*. Ὁ H. Dörries ὡς συντάκτην τοῦ ἔργου ὑποθέτει τὸν ἐκ Μεσοποταμίας Μεσσαλιανὸν Σ υ μ ε ώ ν, ἡγετικὸν στέλεχος τῆς αἱρέσεως ταύτης (*Dörries, Symeon von Mesopotamien, Texte u. Untersuchungen 55/1. Lpz. 1941*). Πρῶτος, ὅστις ἠμφισβήτησε τὴν γνησιότητα τοῦ ἔργου, δριμυτάτην ἀσκήσας κριτικήν, εἶναι ὁ ἡμέτερος Ν ε ό φ υ τ ο ς ὁ Καυσοκαλυβίτης, ὅστις καὶ ἐπεσήμανε τὰς μεσσαλιανικὰς θέσεις τοῦ ἔργου, χαρακτηρίσας τοῦτο ἀσυζητητὶ νόθον. Ἡ κριτικὴ τοῦ Νεοφύτου εἶναι καὶ κατὰ τοῦτο ἀξιόλογος, διότι ὑπὸ συντηρητικοῦ ἀνδρὸς ἐξετέθη καὶ μάλιστα εἰς ἐποχὴν μὴ ἀνεχομένην τοῦ εἴδους τούτου τὰς ἀμφισβητήσεις (Πρβ. Κ. Δ υ ο β ο υ ν ι ώ τ ο υ, Κρίσις περὶ τῶν Συγγραμμάτων Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου. Ἐπ. Ἑ. Βυζ. Σπ. 1 (1924), 86-92). Διεξοδικώτερον διέλαβε καὶ τὴν θέσιν τοῦ Ν ε ο φ ύ τ ο υ ὑπεστήριξε διὰ τῶν ἰδίων θέσεων ὁ Βενεδικτῖνος *Villecourt* (*Comptes rendus des séances de l' Académie des inscr. et. bel. lettres 1920*, σ. 250 ἑ.), θεωρήσας ὡς συντάκτην τῶν Ὁμιλιῶν Μεσσαλιανόν, τὴν ἀκμὴν τοῦ ὁποίου τοποθετεῖ πρὸ τοῦ 390 (;), πρὸ δηλ. τῆς ἐν Σίδῃ συνόδου, ἥτις κατεδίκασε μὲν μὲ πρόεδρον τὸν περίφημον Ἀ μ φ ι λ ό χ ι ο ν Ἰκονίου (343 (;) - 400 ca.) τὴν αἵρεσιν τῶν Μεσσαλιανῶν ἢ Εὐχιτῶν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ σύγγραμμα τούτων εἰδικόν. Τὴν ἰδίαν γνώμην ἐξέθεσαν καὶ οἱ A. Wilmart, A. Jülicher καὶ μάλιστα ὁ G. L. Marriott. Ὁ τελευταῖος τὰς ὁμιλίας ἐθεώρησεν ὡς τὸ «Βιβλίον Ἀσκητικὸν» ἢ μόνον «Ἀσκητικὸν» καλούμενον, τὸ καὶ βασικὸν ἔργον τῶν Μεσσαλιανῶν. Τὸ βιβλίον, ὡς γνωστόν, κατεκρίθη ὑπὸ τῆς Γ' ἐν Ἐφέσῳ οἰκουμ. συνόδου τοῦ 431, ὡς «βλάσφημον καὶ αἱρετικόν». Μόνον ἀποσπάσματα τούτου σῴζονται παρὰ ἐκκλησ. συγγραφεῦσι (Πρβλ. Τ ι μ ο θ έ ο υ, πρεσβυτ. Κ/πόλεως, Περὶ ἐπιστροφῆς τῶν αἱρετικῶν, παρὰ *Migne, PG*, 86,1, 45-52. Ὁμοίως Δ α μ α σ κ η ν ο ῦ, Περὶ τῶν αἱρέσεων, αὐτόθι 80,1, PG; 94, 728-37). Ἡ θεωρία τοῦ Dörries περὶ ἀναθεωρήσεως τοῦ αἱρετικοῦ περιεχομένου τῶν Ὁμιλιῶν, γενομένην κατὰ τὸν Ι' αἰ. τῇ ἐπιδράσει τοῦ Σ υ μ ε ὼ ν τοῦ Νέου Θεολόγου δὲν θεωρεῖται πειστική. Ὁ περίφημος φιλόλογος W. Jaeger, καθηγητὴς τοῦ Παν/μίου τοῦ Harvard θεωρεῖ ὅτι ὅ τε συντάκτης τῆς λεγομένης

«Μεγάλης Ἐπιστολῆς», περὶ ἧς κατωτέρω, καὶ ὁ τῶν Ὁμιλιῶν εἶναι εἷς καὶ ὁ αὐτός. Ἐκ τούτου καὶ ἡ ὅλη ὑπόθεσις περὶ Μεσσαλιανικῆς προελεύσεως τοῦ ἔργου παύει πλέον ἰσχύουσα. Ὡς γνωστὸν τὸ τοῦ Γρηγορίου Νύσσης ἔργον «Περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν σκοποῦ» (Migne, PG, 46, 288-308, Πρβλ. W. Jaeger, The rediscovered Works of Ancient Christian Literature: Gregory of Nyssa and Macarius, Leiden 1954, σσ. 208-30) ἀπεδείχθη ὑπὸ τοῦ Jaeger ὅτι ἀποτελεῖ τὴν πηγήν, ἐξ ἧς ἤντλησεν ὁ συντάκτης τῆς «Μεγάλης Ἐπιστολῆς». Τὸ περὶ τῶν πηγῶν λοιπὸν θέμα τῶν «Ὁμιλιῶν» καὶ τοῦ συντάκτου αὐτῶν, παραμένει, ὡς καὶ πρότερον, ἄλυτον. Ἡ περαιτέρω ἔρευνα πέποιθα ὅτι θ' ἀποκαλύψῃ τὸν συμπιλητὴν ἀπὸ πολλῶν συγγραφέων ἀντλοῦντα. Ὡρισμέναι, φέρ' εἰπεῖν, Ὁμιλίαι ἐμφανίζουσι συγγένειαν ἐκφράσεως πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Ψευδο-Καισαρίου, Διάλογοι τέσσαρες (Migne, PG, 38, 852-1189. Πρβλ. Κ. Μπόνη, Ποῖος ὁ συντάκτης τοῦ τετραμεροῦς Διαλόγου τοῦ Ψευδο-Καισαρίου Ναζιανζηνοῦ. Ἐπετ. Ἑτ. Βυζ. Σπ. 23 (1953), 261-279. Ὅρα ἰδίᾳ τὸ ἐξαίρετον ἔργον τοῦ Rudolf Riedinger, Pseudo-Kaisarios (Byz. Archiv. 12). München 1969 μάλιστα τὸ κ. 4: Die Quellen des Pseudo-Kaisarios, σ. 283 ἑξ.), πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποδεικνύει, ἐπίσης ὅτι ἀμφότεροι οἱ συμπιληταὶ ἤντλουν πολλάκις ἐκ τῶν ἰδίων πηγῶν. Μετ' ἐπιστασίας εἶναι γεγραμμένον τὸ ἄρθρον τοῦ Βασ. Ψευτογκᾶ, ἐν Θρησκ. καὶ Ἠθικ. Ἐγκυκλοπ. Ἀθῆναι 1966, τ. 8, 469-77, ἔνθα ὁ βουλόμενος δύναται ν' ἀναζητήσῃ τὰς ἄχρι τοῦδε ἐκτεθείσας γνώμας τῶν εἰδικῶν ἐπιστημόνων ἐπὶ τοῦ καθόλου προβλήματος τῶν «Ὁμιλιῶν» τοῦ Ψευδο-Μακαρίου.

δ) Ἡ ἡμετέρα ἔκδοσις ἀκολουθεῖ τὸ κείμενον τῆς τελευταίας ἐκδόσεως τῶν Dörries, Klostermann καὶ Kroeger. Σημειωτέον δ' ὅτι ἡ παράδοσις τοῦ κειμένου γίνεται ὑπὸ τὴν μορφὴν τριῶν τύπων συλλογῶν: α) Τῆς «Κανονικῆς Συλλογῆς» ἢ τοῦ «τύπου II». Τοῦ τύπου τούτου εἶναι αἱ παλαιαὶ ἐκδόσεις Picus (1559), Floss καὶ Migne (1860) ὡς καὶ τοῦ Marriott ἐκδόντος ἑτέρας 7 ἀνεκδότους Ὁμιλίας, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κωδίκων 1) Baroccianus 213 τῆς Bodleian Βιβλιοθήκης τῆς Ὀξφόρδης τοῦ ΙϚ' αἰ. (φφ. 202ᵛ-240ᵛ) καὶ 2) Holkhamiensis 55 (Ἑλλην. χφφ. D2 A6) τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Lord Leicester ἐν Holkham. β) Τῆς γνωστῆς ὡς συλλογῆς τύπου I. Κατ' αὐτὴν ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ H. Dörries 64 Ὁμιλίαι ἐν γερμανικῇ μεταφράσει ἐν τῷ ἔργῳ τον Symeon von Mesopotamien, Texte u. Untersuchungen 55/1, 1941, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κώδ. Vatic. Gr. 694. γ) τῆς συλλογῆς τύπου III (χφφ. Ἀθηνῶν καὶ Ἁγ. Ὄρους). Τούτου τοῦ τύπου ἐξέδωκαν οἱ E. Klostermann καὶ E. Berthold 28 Ὁμιλίας ἐν τῷ ἔργῳ των Neue Homilien des Macarius — Symeon (aus Typus III,) Berlin 1961.

2) Ἐ π ι σ τ ο λ α ί: Τέσσαρες Ἐπιστολαὶ εἶναι ἐκδεδομέναι παρὰ Migne (34,405-446). α) «A d f i l i o s D e i» («πρὸς τοὺς υἱοὺς τοῦ Θεοῦ», μόνον λατινιστί, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ ἡμιπελαγιανοῦ Γ ε ν ν α δ ί ο υ De vir. ill. 10). Αὕτη ταυτίζεται πρὸς τὴν πρώτην ἐπιστολὴν συριακῆς συλλογῆς ἐξ ὀκτὼ ἐπιστολῶν, ἀποκρύφων θεωρουμένων. Κριτικὴν ἔκδ. ἐδημοσίευσεν ὁ A. Wilmart (La lettre spirituelle de l' abbé Macaire: Rev. d' Ascét. et de Mystique 1 (1920) 58-83). β) «Ἐ π ι σ τ ο λ ὴ μ ε γ ά λ η κ α ὶ π ά ν υ ὠ φ έ λ ι μ ο ς» (Migne, PG, 34,409-41), ἡ καὶ παρασχοῦσα τὰ μεγαλύτερα προβλήματα τοῖς εἰδικοῖς. Δύο πραγματεῖαι, φέρουσαι τὸ ὄνομα τοῦ Μακαρίου, φέρονται συγγενεύουσαι εἰς περιεχόμενον πρὸς τὴν «Μεγάλην Ἐπιστολήν». Αἱ πραγματεῖαι αὗται, αἱ ψευδωνύμως τῷ Μακαρίῳ ἀποδιδόμεναι, εἶναι: «Περὶ τελειότητος ἐν πνεύματι» καὶ «Περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν σκοποῦ». Ὁ J. Stiglmayr ἀπέδειξε ταυτότητα τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τῆς Ἐπιστολῆς πρὸς τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ «Περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν σκοποῦ» ἔργου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης, ὁ δὲ Dörries ἀπεκάλυψεν ἀντιγραφὴν τοῦ πρώτου μέρους ἐκ τῆς 40ῆς Ὁμιλίας τοῦ Ψευδο-Μακαρίου.- Περὶ τῶν γνωμῶν τοῦ Villecourt, ὡς καὶ τοῦ Jaeger, ἐλέχθησαν τὰ δέοντα ἀνωτέρω. Σήμερον ἐπικρατεστέρα θεωρεῖται ἡ γνώμη τοῦ Jaeger, περὶ ἐξαρτήσεως τῆς Ἐπιστολῆς ἐκ τοῦ γνησίου ἔργου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης «Περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν σκοποῦ». γ) «Ἐ π ι σ τ ο λ ὴ π ρ ὸ ς μ ο ν α χ ο ὺ ς» (Migne, PG, 34, 441-4) μόνον λατινιστί, φέρει δὲ ὡς τίτλον τὴν ἀρχικὴν φράσιν «Lignorum copia ingentem excitat flammam (=Ἀφθονία ξύλων πελωρίαν φλόγα ἐγείρει), θεωρεῖται ἐπίσης νόθος. δ) καὶ ἑτέρα λατινιστὶ ἐκδεδομένη Ἐ π ι σ τ ο λ ὴ «Π ρ ὸ ς μ ο ν α χ ο ὺ ς» (Migne, PG, 34, 444-6) εἶναι ἐπίσης νόθος.

3) Π ρ α γ μ α τ ε ῖ α ι ἢ Λ ό γ ο ι ἀ σ κ η τ ι κ ο ί.

Ἑπτὰ «Πραγματείας» ἢ «Λόγους» ἀσκητικοῦ περιεχομένου μᾶς ἀναφέρει ἐπ' ὀνόματι τοῦ Μακαρίου ἡ χειρόγραφος παράδοσις: α') «Π ε ρ ὶ φ υ λ α κ ῆ ς κ α ρ δ ί α ς» (Migne, PG, 34 821-41), β') Π ε ρ ὶ τ ε λ ε ι ό τ η τ ο ς ἐ ν π ν ε ύ μ α τ ι» (34, 811-52), γ') «Π ε ρ ὶ π ρ ο σ ε υ χ ῆ ς» (34,853-65), δ') «Π ε ρ ὶ ὑ π ο μ ο ν ῆ ς κ α ὶ δ ι α κ ρ ί σ ε ω ς» .(34,865-89), ε') «Π ε ρ ὶ ὑ ψ ώ σ ε ω ς τ ο ῦ ν ο ὸ ς» (34,889-908), ς') «Π ε ρ ὶ ἀ γ ά π η ς» (34,908-36) καὶ ζ') «Π ε ρ ὶ ἐ λ ε υ θ ε ρ ί α ς τ ο ῦ ν ο ό ς» (34, 936-68). Τὰ ἔργα ταῦτα ἀποτελοῦν συμπίλημα ἐκ τῶν Ὁμιλιῶν τοῦ Ψευδο-Μακαρίου. Ὁ κῶδ. 104 Vind. σημειοῖ τὸ ὄνομα τοῦ Συμεῶνος Λογοθέτου (10ος αἰ.), τοῦ καὶ Μεταφραστοῦ, ὡς συνθέτου τῶν πραγματειῶν.

4) Ε ὐ χ α ί. Δύο Εὐχαὶ ἀποδίδονται εἰς τὸν Μακάριον (Migne, PG, 34, 445-8): α) Ἡ πρώτη ἄρχεται: «Ὁ Θεός, ἱλάσθητί μοι τῷ

ἁμαρτωλῷ, ὅτι οὐδὲν ἐποίησα ἀγαθὸν ἐνώπιόν σου». β) Ἡ δὲ δευτέρα ἄρχεται: «Ἅγιε ἄγγελε, ὁ ἐφεστὼς τῆς ἀθλίας μου ψυχῆς» καὶ φέρει τὴν ἐπιγραφήν: «Εὐχὴ εἰς τὸν ἅγιον ἄγγελον τὸν ἀπὸ Θεοῦ ταχθέντα σκέπειν καὶ διαφυλάττειν ἡμᾶς». Ἀμφοτέρων ἡ γνησιότης ἀμφισβητεῖται καὶ ὀρθῶς. Καὶ μόνη ἡ ἐπίκλησις τῶν πρεσβειῶν «τῆς παναχράντου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου» ἀποδεικνύει τὴν μετὰ τὸν Ε' αἰ. προέλευσιν τῆς πρώτης Εὐχῆς. Καὶ αἱ δύο Εὐχαὶ εἶναι ἐν λειτουργικῇ χρήσει παρ' ἡμῖν. Περιττὸν νὰ εἴπωμεν, ὅτι καὶ τὰ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Μ α κ. φερόμενα «Ἀ π ο φ θ έ γ μ α τ α» θεωροῦμεν σύνθεσιν μεταγενεστέρας ἐποχῆς, ἐπὶ τῇ βάσει ἴσως προφορικῶν παραδόσεων. (Πρβλ. B o u s s e t, Apophthegmata σ. 66-8 καὶ μάλιστα τὸ κ. 18: Entstehungszeit der Apophthegmata) (M i g n e, PG, 34, 229-64, 65,257-281).

Σ υ μ π έ ρ α σ μ α. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων συνάγεται ὅτι πάντα τὰ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Μ α κ α ρ ί ο υ τοῦ Αἰγυπτίου φερόμενα ἔργα, δὲν ἀνήκουσιν εἰς αὐτόν, ἀλλ' εἰς ἕτερον πολὺ μεταγενέστερον συγγραφέα, ἐφ' ὅσον ἡ διήκουσα δι' ὅλων τῶν ἔργων ἑνιαία κατεύθυνσις ὑποδηλοῖ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν συντάκτην τούτων. Ἡ μεγάλη λοιπὸν ὑπόληψις, ἡ ἄχρι τοῦ νῦν ἀποδιδομένη εἰς τὸν Μ α κ ά ρ ι ο ν τὸν Αἰγύπτιον ὡς συγγραφέα, καταπίπτει ἀφ' ἑαυτῆς. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν αἴρει καὶ τὴν ἀξίαν καὶ σπουδαιότητα τοῦ περιεχομένου τῶν συγγραμμάτων τούτων, τῶν τηλικαύτην ἐπίδρασιν ἀσκησάντων εἰς τὴν καθόλου ἀσκητικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ζωήν. Τὰ ἐκ τῶν «Ὁμιλιῶν» κυρίως διδάγματα ἀνέλυσεν ἐπιτυχῶς ὁ Β α σ. Ψ ε υ τ ο γ κ ᾶ ς ἐν τῷ ἄρθρῳ του (Θρησκ. καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλ., τ. 8, 474-6) «Μακάριος».

ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ ΤΙΤΛΩΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ κ. ἄ.

AAB	=	*Abhandlungen, Berlin.*
BKV	=	*Bibliothek der Kirchenväter, Kempten.*
DTC	=	*Dictionnaire de Théologie Catholique, Paris.*
EC	=	*Enciclopedia Cattolica, Roma.*
HTS	=	*Harvard Theological Studies, Cambridge (Mass.).*
HThR	=	*Harvard Theological Review, Cambridge (Mass.).*
JThSt	=	*Journal of Theological Studies, London-Oxford.*
Mu	=	*Le Muséon, Louvain.*
OC	=	*Oriens Christianus, Leipzig.*
OCP	=	*Orientalia Christiana Periodica, Roma.*
RAM	=	*Revue d' Ascétique et de Mystique, Toulouse.*
REB	=	*Revue des Études Byzantines, Paris.*
ROC	=	*Revue de l'Orient Chrétien, Paris.*
SPCK	=	*Society for Promoting Christian Knowledge, London.*
ST	=	*Studi e Testi, Roma.*
ThGl	=	*Theologie und Glaube, Paderborn.*
ThLZ	=	*Theologische Literaturzeitung, Leipzig.*
ThQ	=	*Theologische Quartalschrift, Tübingen.*
ThR	=	*Theologische Revue, Münster.*
TU	=	*Texte und Untersuchungen, Leipzig-Berlin.*

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γενικὰ ἔργα.

Ἔκδοσις: PG. 34, 449-822.

Μελέται: Schiwietz S., Das morgenländische Mönchtum, vol. I. Mayence 1904, σσ. 97-101. — C. F l e m m i n g, De Macarii Aegyptii scriptis quaestiones. Göttingen 1911. — E. A m a n n, Macaire: DTC 9 (1452-1455). — H. C. E. W h i t e, New Coptic Texts from the Monastery of St. Macarius (The Monasteries of the Wadi n' Natrûn I). New York 1926. — G. G r a f, Geschichte der christlichen arabischen Literatur I (ST 118). Vatican City 1944, 389-395. — E. P e t e r s o n, Macario il Grande: EC 7 (1951) 140 ἑξ.

1. Ὁμιλίαι Πνευματικαί. Ἔκδοσις: PG 34, 449-822. — G. L. M a r r i o t t, Macarii anecdota. Seven unpublished Homilies of Macarius (HTS 5). Cambridge (Mass.), 1918. H. D ö r r i e s, E. K l o s t e r m a n n, M. K r o e g e r, Die 50 geistlichen Homilien des Makarios. Berlin 1964.

Μεταφράσεις: Ἀγγλιστί: J. W e s l e y, A Christian Library I, Bristol 1749; 2α ἐκδ. London, 1819. — A. J. M a s o n, Fifty Spiritual Homilies of St. Macarius the Egyprian (SPCK). London 1921 (based on a revision of Mignes' text). — Γερμανιστί: G. A r n o l d, Leipzig 1696; 2α ἐκδ. Goslar, 1702: 3η ἐκδ. 1716. — N. C a s s e d e r, 2 τόμοι. Bamberg 1819, 1820. — M. J o c h a m, Sämtliche Schriften des hl. Macarius des Grossen, BKV. Kempten 1878, σσ. 63-424. — D. S t i e f e n h o f e r, BKV² 10 (1913).

Μελέται: J. S t o f f e l s, Die mystische Theologie Macarius' des Ägyptes und die altesten Ansatze christlicher Mystik. Bonn 1908. Cf. J. S t i g l m a y r, Altchristliche Mystik: ThR 8 (1909) 234-240. — J. S t o f f e l s, Makarius der Ägypter aus den Pfaden der Stoa: ThQ 92 (1910) 88-105, 243-265. — J. S t i g l m a y r, Makarius der Grosse und das christliche Kultleben: ThGI 1 (1909) 734-736· τοῦ αὐτοῦ: Makarius der Grosse und Gregor von Nyssa:Th.Gl. 2 (1910) 571· τοῦ αὐτοῦ: Der Mystiker Makarius und die 'Weltweisen', insbesondere Sokrates: Katholik 90,2 (1910) 55-59· τοῦ αὐτοῦ: Bilder und Vergleiche aus dem byzantinischen Hofleben in den Homilien des Makarius: Stimmen der Zeit 80 (1911) 414-427· τοῦ αὐτοῦ, Makarius der Grosse im Lichte der Kirchlichen Tradition: ThGI 3 (1911) 274-288· τοῦ αὐτοῦ: Sachliches und Sprachliches bei Makarius von Ägypten (Programm Feldkirch). Innsburg 1912· τοῦ αὐτοῦ: Die Agrapha bei Makarius von Ägypten: ThGI 5 (1913) 634-641. — G. L. M a r r i o t t, The Lausiac History of Palladius and a Homily ascribed to Macarius of Egypt: JThSt 18 (1917) 68-69· τοῦ αὐτοῦ: The Seven Homilies of Macarius in Florilegia: JThSt 18 (1917) 70-71· τοῦ αὐτοῦ: Symeon Metaphrastes and the Seven Homilies of Macarius of Egypt: JThSt 18 (1917) 71-72· τοῦ αὐτοῦ: The Tractate of Symeon Metaphrastes 'De perfectione in spiritu': JThSt 19 (1918) 331-333· τοῦ αὐτοῦ: Isaac of Nineveh and the Writings of Macarius of Egypt: JThSt 20 (1919) 345-347· τοῦ αὐτοῦ: The Authorship of a Homily attributed to St. Macarius of Egypt: JThSt 21 (1920) 177-179. — J. P a c h e u, L' expérience mystique de Macaire l' Égyptien: Revue de philosophie 20 (1920) 109-136. — L. V i l l e c o u r t, Homélies spirituelles de Macaire en arabe sous le nom de Siméon Stylite: ROC 21 (1918/19) 337-344· τοῦ αὐτοῦ:

La date et l' origine des 'homélies spirituelles' attribuées à Macaire: Comptes rendus de l' Académie d' inscriptions et de Belles-Lettres (1920) 250-258. — A. Wilmart, *Origine véritable des homélies pneumatiques*: *RAM* I 1920, 361-377; — A. Jülicher, *Geheiligte Ketzer*: 25 (1921) 67 ἑξ. — G. L. Marriott, *The Homilies of Macarius*: *JThSt* 22 (1921) 259-262. — J. Stiglmayr, *Pseudo-Makarius und die Aftermystik der Messalianer*, *ZkTh* 49 (1925) 244-260. — M. Viller, *La question du Pseudo- Macaire*: *RAM* 6 (1925) 421-422. — G. L. Marriott, *The Messalians and the Discovery of their Ascetic Book*: *HThR* 19 (1926) 191-198. — E. Amann, *Messaliens*: *DTC* 10, 792-795. — E. Peterson, *Die Häretiker der Philippusakten*: *ZNW* 31 (1932) 97-111· τοῦ αὐτοῦ: *Die Schrift des Eremiten Markus über die Taufe und die Messalianer*: *ZNW* 31 (1932) 273-288· τοῦ αὐτοῦ: *Zum Messalianismus der Philippus-Akten*: *OC* 29 (1932) 172-179· τοῦ αὐτοῦ: *Irrige Zuweisung asketischer Texte*: *ZkTh* 57 (1933) 271-273 (25 Ὁμιλίαι). — W. Strothmann, *Die arabische Makariustradition*. Diss. Göttingen, Shonhütte, 1934. — J. Hausherr, *L' erreur fondamentale et la logique du messalianisme*: *OCP* 1 (1935) 328-360· τοῦ αὐτοῦ: *Quanam aetate prodierit 'Liber graduum'*: *OCP* 1 (1935) 495-502. — K. Rahner, *Ein messalianisches Fragment über die Taufe*: *ZKTh* 61 (1937) 258-271 (πρβλ. *MG* 40, 847). — J. Ziegler, *Dulcedo Dei*, Münster 1937, 85-88. — A. Kemmer, *Charisma Maximum*, Louvain 1938 (Σχέσις τῆς διδασκαλίας τοῦ Κασσιανοῦ πρὸς τὴν αἵρεσιν τῶν Μεσσαλιανῶν) — H. Dörries, *Symeon von Mesopotamien. Die Überlieferung der messalianischen Makarios-Schriften* (*TU* 55, 1). Leipzig 1941. — E. Klostermann, *Symeon und Makarius. Bemerkungen zur Textgestalt zweier divergierender Überlieferungen* (*AAB* 11, 1943), Berlin 1944· τοῦ αὐτοῦ: *ThLZ* 73 (1948) 687-690. — W. Völker, *Neue Urkunden des Messalianismus?*: *ThLZ* 68 (1943) 129-136. — R. A. Klostermann, *Die slavische Überlieferung der Makariusschriften*. Göteborg 1950. — W. Jaeger, *Two rediscovered Works of Ancient Christian Literature: Gregory of Nyssa and Macarius*. Leiden 1954, 208-230. Cf. H. Dörries, *Christlicher Hummanismus und mönchische Geist-Ethik*: *ThLZ* 70 (1954) 643-656. — E. Klostermann, *Vor einer neuen Ausgabe der Homilien des Makarius-Symeon*: *FF* 28 (1954) 361-363. — J. Darrouzès, *Notes sur les homélies du Pseudo-Macaire*: *Mus* 67 (1954) 297-309. — A. Wenger, *Gregoire de Nysse et le Pseudo-Macarie*: *REB*. 13 (1955), 145-150. — A. Kemmer, *Gregor von Nyssa und Pseudo-Makarius, Der Messalianismus im Lichte Herzensmystik*: *SA*. 38 (1956) 288-282. — D. Staniloae, *Autour des 'Homélies Spirituelles' de S. Macaire d' Égypte*: *Mitropolia Oltenei* (Craïova) 9 (1957), 15-38. — Αἱ βασικαὶ πηγαὶ τῆς Ἱστορίας τῶν Μεσσαλιανῶν πρβλ. M. Kmosko. *Liber Graduum. Patrologia Syriaca* 3, Paris 1926.

2. Ἐπιστολαί: Ἔκδοσις: *Epistola Sancti Macarii monachi ad filios Dei*: *PG* 34, 406-410 (Λατινιστί). Νέα ἔκδοσις ὑπὸ A. Wilmart, *La lettre spirituelle de l'abbé Macaire*: *RAM* 1 (1920) 58-83. A. Baumstark, *Eine syrische Übersetzung des Makariosbriefes 'ad filios Dei'*: *OC* 9 (1919) 130-132. — G. L. Marriott, *Macarius of Egypt: his Epistle ad Filios Dei in Syriac*: *JThSt* 20 (1919) 42-44. — E. Amelineau, *Monuments pour servir à l'histoire de l'Égypte chrétienne. Histoire des monastères de la Basse-Égypte* (*Annales du Musée Guimet* 25) Paris 1894, 122-125.

Μελέται: G. L. Marriott. *Gennadius of Marseilles on Macarius of Egypt*: *JThSt* 20 (1919) 347-349. — A. Baumstark, *Geschichte der syrischen Literatur*, Bonn 1922, 85. A. Wilmart, *La fausse lettre*

latine de Macaire: RAM 3 (1922) 411-419. — P. Resch, *La doctrine ascétique des premiers maîtres égyptiens*. Paris 1931, 39-41.

3. Ἡ Μεγάλη Ἐπιστολή: Ἔκδοσις: PG, 34, 409-441. — Νέα κριτικὴ ἔκδοσις ὑπὸ W. Jaeger, *Two rediscovered Works of Ancient Christian Literature: Gregory of Nyssa and Macarius*. Leiden 1954, 233-301.

Μελέται: J. Stiglmayr, *Makarius der Grosse und Gregor von Nyssa*: ThG 2 (1910) 571. — L. Villecourt, *La grande lettre de Macaire, ses formes textuelles et son milieu littéraire*: ROC 22 (1921) 29-56. — W. Jaeger, ἔνθ. ἀν. 145-230.

4. Πραγματεῖαι: Ἔκδοσις: PG, 34, 821-968.

Μελέται: J. Stiglmayr, *Sachliches und Sprachliches bei Makarius von Ägypten*, Innsbruck 1912. 7, 2. — L. Villecourt, *St. Macaire, les opuscules ascétiques et leur relation avec les homélies spirituelles*. Mus 35 (1922) 203-212. — W. Jaeger, ἔνθ. ἀν. 156-162.

Κων. Γ. Μπόνης, Δρ. Θ. καὶ Φ.
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑΙΓΥΠΤΙΟΥ

ΟΜΙΛΙΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ

ΠΑΝΥ ΠΟΛΛΗΣ ΩΦΕΛΕΙΑΣ ΠΕΠΛΗΡΩΜΕΝΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΦΕΙΛΟΜΕΝΗΣ ΚΑΙ ΣΠΟΥΔΑΖΟΜΕΝΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙΣ ΤΕΛΕΙΟΤΗΤΟΣ.*

ΟΜΙΛΙΑ Α'.

*'Αλληγορικὴ παράφρασις παρὰ τῷ 'Εζεκιὴλ τῷ προφήτῃ γεγραμμένης ὀπτασίας.***

1 [449] *** Α'. 'Ιεζεκιὴλ ὁ μακάριος προφήτης ὀπτασίαν καὶ ὅρασιν ἔνθεον καὶ ἔνδοξον θεωρήσας διηγήσατο[1] καὶ ἔγραψεν ὀπτασίαν μυστηρίων ἀλαλήτων γέμουσαν. Εἶδε γὰρ ἐν τῷ πεδίῳ ἅρμα Χερουβείμ, τέσσαρα ζῷα πνευματικά, ἐν ἑκάστῳ ζῴῳ τέσσαρα πρόσωπα ἔχοντα, τὸ ἓν πρόσωπον λέοντος καὶ τὸ ἓν πρόσωπον ἀετοῦ καὶ τὸ ἕτερον μόσχου καὶ τὸ ἄλλο πρόσωπον ἀνθρώπου. Καὶ πτέρυγες καθ' ἕκαστον πρόσωπον ὡς μὴ εἶναι ὕστερά τινι ἢ ὀπίσθια. Καὶ οἱ νῶτοι αὐτῶν ὀφθαλμῶν ἔγεμον καὶ αἱ κοιλίαι ὁμοίως πεπλήρωντο ὀμμάτων, καὶ οὐκ ἦν τόπος τις, ὃς οὐκ ἔγεμεν ὀφθαλμῶν. Καὶ τροχοὶ καθ' ἓν πρόσωπον, τροχὸς ἐν τροχῷ καὶ ἐν τοῖς τροχοῖς ἦν πνεῦμα. Καὶ εἶδεν ὡς ὁμοίωμα ἀνθρώπου καὶ ἐπ' αὐτῶν καθεζόμενον ὡς ὁμοίωμα ἀνθρώπου καὶ τὰ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὡς ἔργον σαπφείρου. Καὶ ἔφερε τὸ ἅρμα τὸ Χερουβεὶμ καὶ τὰ ζῷα τὸν ἐποχούμενον Δεσπότην· οὗ ἐὰν ἐβούλετο πορεύεσθαι κατὰ πρόσωπον ἀπῄεσαν. Καὶ εἶδεν ὑποκάτω τοῦ Χερουβίμ, ὡς χεῖρα ἀνθρώπου ὑποβαστάζουσαν καὶ φέρουσαν.

Β'. Καὶ τοῦτο ὅπερ εἶδεν ὁ προφήτης ἐν ὑποστάσει, ἀληθινὸν ἦν καὶ βέβαιον. 'Υπεδείκνυτο δέ τι ἕτερον καὶ προετυποῦτο μυστικὸν

---

* Κατὰ τὴν κριτικὴν ἔκδοσιν τῶν: Hermann Dörries, Erich Klostermann, Matthias Kroeger, Die 50 Geistlichen Homilien des Makarios. Berlin 1964.

** Αἱ πρὸ ἑκάστης τῶν ὁμιλιῶν ὑπάρχουσαι μικραὶ εἰσαγωγικαὶ περιλήψεις ἀναδημοσιεύονται ἐνταῦθα ἐκ τῆς ἐκδόσεως τοῦ J. - P. Migne.

*** Οἱ ἐντὸς ἀγκυλῶν ἀριθμοὶ παραπέμπουσιν εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ J. - P. Migne, τόμ. 34, 449 κ. ἑξ., οἱ δὲ ἄνευ ἀγκυλῶν εἰς τὴν ὡς ἄνω κριτικὴν ἔκδοσιν H. Dörries, E. Klostermann, M. Kroeger.

1. 'Ιεζ. 1,1 ἑξ. 10, 2 ἑξ.

καὶ θεϊκὸν πρᾶγμα, μυστήριον ἀποκεκρυμμένον ἀληθῶς ἀπὸ τῶν αἰώνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν[1] ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν χρόνων φανερωθὲν[2] ἐπὶ τῆς ἐπι[452]φανείας τοῦ Χριστοῦ. Ψυχῆς γὰρ μυστήριον ἐθεώρει τῆς μελλούσης **2** δέχεσθαι τὸν ἑαυτῆς Κύριον καὶ θρόνος δόξης αὐτῷ γενέσθαι. Ψυχὴ γὰρ ἡ καταξιωθεῖσα κοινωνῆσαι τῷ Πνεύματι τοῦ φωτὸς αὐτοῦ καὶ καταλαμφθεῖσα ὑπὸ τοῦ κάλλους τῆς ἀρρήτου δόξης αὐτοῦ, ἑτοιμάσαντος αὐτὴν ἑαυτῷ εἰς καθέδραν καὶ οἰκητήριον, ὅλη φῶς γίνεται, καὶ ὅλη πρόσωπον, καὶ ὅλη ὀφθαλμός· καὶ οὐδὲν αὐτῆς μέρος μὴ γέμον τῶν πνευματικῶν ὀφθαλμῶν τοῦ φωτός· τοῦτ' ἔστιν οὐδὲν ἐσκοτισμένον, ἀλλ' ὅλη δι' ὅλου φῶς καὶ πνεῦμα ἀπεργασθεῖσα, καὶ ὅλη ὀφθαλμῶν γέμουσα, μὴ ἔχουσα δὲ ὕστερόν τι ἢ ὄπισθεν μέρος, ἀλλὰ πάντη κατὰ πρόσωπον τυγχάνει οὖσα, ἐπιβεβηκότος ἐπ' αὐτὴν καὶ ἐπικαθεσθέντος τοῦ ἀρρήτου κάλλους τῆς δόξης τοῦ φωτὸς τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὥσπερ ὁ ἥλιος πάντη ὅμοιός ἐστι, μὴ ἔχων τι μέρος ὕστερον ἢ ἐλλεῖπον, ἀλλ' ὅλος ἐξ ὅλου δεδόξασται τῷ φωτί, καὶ ὅλος φῶς ἐστιν, ὁμοιομελὴς τυγχάνων· ἢ ὥσπερ πῦρ, αὐτὸ τὸ φῶς τοῦ πυρός, ὅλον ὅμοιον αὐτῷ ἐστι, καὶ οὐκ ἔχει ἐν ἑαυτῷ πρῶτον ἢ ἔσχατον ἢ μεῖζον καὶ ἔλαττον· οὕτω καὶ ψυχὴ ἡ καταλαμφθεῖσα τελείως ὑπὸ τοῦ ἀρρήτου κάλλους τῆς δόξης τοῦ φωτὸς τοῦ προσώπου Χριστοῦ καὶ κοινωνήσασα Πνεύματι ἁγίῳ τελείως καὶ κατοικητήριον καὶ θρόνος Θεοῦ καταξιωθεῖσα γενέσθαι, ὅλη ὀφθαλμός, καὶ ὅλη φῶς, καὶ ὅλη πρόσωπον, καὶ ὅλη δόξα, καὶ ὅλη πνεῦμα γίνεται, οὕτως αὐτὴν κατασκευάζοντος Χριστοῦ, τοῦ φέροντος καὶ ἄγοντος καὶ βαστάζοντος καὶ φοροῦντος αὐτὴν καὶ οὕτως εὐτρεπίζοντος καὶ κατακοσμοῦντος κάλλει πνευματικῷ· καὶ γὰρ Χείρ, φησίν, ἀνθρώπου ὑποκάτω ἦν τοῦ Χερουβείμ[3], ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ἐν αὐτῇ βασταζόμενος καὶ ὁδηγῶν αὐτήν.

Γ'. Τύπον δὲ ἔφερον τὰ τέσσαρα ζῷα τὰ φέροντα τὸ ἅρμα αὐτῶν τῶν ἡγεμονικῶν λογισμῶν τῆς ψυχῆς. Ὥσπερ γὰρ ὁ ἀετὸς βασιλεύει τῶν **3** ὀρνέων καὶ ὁ λέων τῶν ἀγρίων θηρίων καὶ ὁ ταῦρος τῶν ἡμέρων ζῴων, καὶ ὁ ἄνθρωπος τῶν κτισμάτων, οὕτως εἰσὶ καὶ οἱ βασιλικώτεροι λογισμοὶ τῆς ψυχῆς, λέγω δὴ τὸ θέλημα, ἡ συνείδησις, ὁ νοῦς, ἡ ἀγαπητικὴ δύναμις· δι' αὐτῶν γὰρ τὸ ἅρμα τῆς ψυχῆς κυβερνᾶται, καὶ εἰς τούτους ἐπαναπαύεται ὁ Θεός. Κατ' ἄλλον δὲ τρόπον, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν ἁγίων τὴν ἐπουράνιον λαμβάνεται. Καὶ ὥσπερ ἐκεῖ λέγει, ὅτι Τὰ ζῷα ἦν ὑψηλὰ λίαν γέμοντα ὀφθαλμῶν[4] καὶ οὐκ ἦν δυνατόν τινι καταλαβεῖν τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀφθαλμῶν ἢ τὸ ὕψος, ὅτι οὐκ ἐδόθη τούτων ἡ γνῶσις· καὶ ὥσπερ τὰ ἐν οὐρανῷ ἄστρα, τὸ μὲν θεωρεῖν καὶ

1. Πρβλ. Κολ. 1,26. 2. Πρβλ. Α' Πέτρ. 1,20. 3. Πρβλ. Ἰεζ. 10,2. ἑξ. 4. Πρβλ. Ἰεζ. 10, 12.

θαυμάζειν ἐδόθη πᾶσιν ἀνθρώποις, τὸ δὲ γινώσκειν τὸν ἀριθμὸν ἢ καταλαβεῖν οὐκ ἐδόθη· καὶ τῶν τῆς γῆς φυτῶν τὸ μὲν ἀπολαύειν ἐδόθη πᾶσι, τὸ δὲ εἰδέναι τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν οὐδενὶ δυνατόν, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ τῆς ἐπουρανίου Ἐκκλησίας τῶν ἁγίων[1], τὸ μὲν εἰσελθεῖν εἰς αὐτὴν καὶ ἀπολαύειν πᾶσι τοῖς βουλομένοις ἀγωνίσασθαι ἐδόθη, τὸ δὲ ἰδεῖν καὶ καταλαβεῖν τὸν ἀριθμόν, αὐτῷ μόνῳ ἀπονενέμηται γινώσκειν. **4** Ἄγεται τοίνυν καὶ φέρεται ὁ ἐποχούμενος ὑπὸ τοῦ ἅρματος, καὶ τοῦ θρόνου τῶν ὁλοφθάλμων ζῴων, (ἤτοι ὑφ' ἑκάστης ψυχῆς γινομένης αὐτῷ θρόνου καὶ καθέδρας, καὶ οὔσης ὀφθαλμοῦ καὶ φωτός), **[453]** ἐπιβεβηκὼς αὐτῇ καὶ ἡνιοχῶν ταῖς ἡνίαις τοῦ Πνεύματος, καί, καθὼς ἐπίσταται, ὁδηγῶν αὐτήν. Ὥσπερ γὰρ τὰ ζῷα τὰ πνευματικά, οὐχ ὅπου ἠβούλοντο πορεύεσθαι ἐπορεύοντο, ἀλλ' ὅπου ᾔδει καὶ ἤθελεν ὁ ἐπικαθήμενος καὶ εὐθύνων, οὕτω καὶ ἐνταῦθα, αὐτὸς ἡνιοχεῖ καὶ ἄγει ὁδηγῶν τῷ Πνεύματι αὐτοῦ, οὕτω καὶ πορεύονται, οὐ κατὰ τὸ αὐτῶν θέλημα· ὅτε βούλεται ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐρριμμένου τοῦ σώματος ἡνιοχεῖ καὶ ἐλαύνει ἐν τοῖς οὐρανοῖς τῷ φρονήματι τὴν ψυχήν· καὶ πάλιν ὅτε βούλεται, ἔρχεται ἐν τῷ σώματι καὶ τοῖς λογισμοῖς· ὅτε δὲ βούλεται, εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς, καὶ ἀποκαλύψεις μυστηρίων[2] δείκνυσιν αὐτῇ. Ὦ τοῦ καλοῦ καὶ χρηστοῦ καὶ μόνου ἡνιόχου ἀληθινοῦ! **5** Οὕτω δὲ καταξιωθήσονται καὶ τὰ σώματα ἐν τῇ ἀναστάσει, τῆς ψυχῆς οὕτω νῦν προδοξαζομένης καὶ τῷ Πνεύματι ἀνακιρνωμένης.

Δ'. Ὅτι δὲ οὐράνιον φῶς γίγνονται αἱ ψυχαὶ τῶν δικαίων, αὐτὸς ὁ Κύριος τοῖς ἀποστόλοις ἔλεγεν· Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου[3]. Αὐτὸς γὰρ ἀπεργασάμενος αὐτοὺς φῶς, δι' αὐτῶν φωτίζειν τὸν κόσμον προσέταξε: καί, «Οὐ καίουσι», φησί, «λύχνον, καὶ τιθέασιν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ· οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων»[4]. Ἀντὶ τοῦ· Μὴ κρύψητε τὸ δόμα ὃ ἐλάβετε παρ' ἐμοῦ, ἀλλὰ δότε πᾶσι τοῖς βουλομένοις· καὶ πάλιν· «Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός. Ἐὰν ᾖ ὁ ὀφθαλμός σου φωτεινός, ὅλον τὸ σῶμά σου πεφώτισται· εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινόν ἐστιν. Εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος, τὸ σκότος πόσον»[5]; Ὥσπερ γὰρ τοῦ σώματος οἱ ὀφθαλμοὶ φῶς εἰσι, καὶ ἐπὰν οἱ ὀφθαλμοὶ ὑγιεῖς ὦσιν, ὅλον τὸ σῶμα πεφώτισται· ἐπὰν δὲ παρεμπέσῃ τι καὶ σκοτισθῶσιν, ὅλον τὸ σῶμα σκοτεινόν ἐστιν· οὕτως οἱ ἀπόστολοι ὀφθαλμοὶ καὶ φῶς ὅλου τοῦ κόσμου ἐτέθησαν. Ἔλεγεν

---

1. Α' Κορ. 14,33. 2. Πρβλ. Ρωμ. 16,25. 3. Ματθ. 5,14. 4. Ματθ. 5,15-16. 5. Ματθ. 6,22-23. Λουκ. 11,34.

οὖν αὐτοῖς παραγγέλλων ὁ Κύριος· Ἐὰν ὑμεῖς στῆτε, καὶ μὴ παρατραπῆτε, φῶς ὄντες τοῦ σώματος. ἰδοὺ ὅλον τὸ σῶμα πεφώτισται τοῦ κόσμου. Εἰ δὲ ὑμεῖς οἱ ὄντες φῶς σκοτισθῆτε, τὸ σκότος πόσον, ὅ ἐστιν ὁ κόσμος[1]; Φῶς οὖν γενόμενοι οἱ ἀπόστολοι, φῶς διηκόνησαν τοῖς πιστεύσασι, τὰς καρδίας αὐτῶν φωτίσαντες τῷ ἐπουρανίῳ τοῦ Πνεύματος φωτί, ᾧπερ καὶ αὐτοὶ πεφωτισμένοι ἐτύγχανον.

Ε.΄ Καὶ ἅλας αὐτοὶ ὑπάρχοντες ἤρτυον καὶ ἥλιζον πᾶσαν ψυχὴν πιστεύουσαν τῷ ἅλατι τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἔλεγε γὰρ αὐτοῖς ὁ Κύριος· «Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς[2]», γῆν τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων καλῶν. Διηκόνησαν γὰρ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων τὸ ἐπουράνιον ἅλας τοῦ Πνεύματος, ἀρτύσαντες αὐτούς, καὶ ἀσήπτους καὶ ἀσινεῖς ἀπεργασάμενοι ἐκ πολλῆς δυσωδίας. Ὥσπερ **6** γὰρ κρέας, ἐὰν μὴ ἔχῃ ἅλας, σέσηπται, καὶ πολλῆς δυσωδίας μεμέστωται, ὥστε πάντας ἀποστρέφεσθαι ἐκ τῆς κακίστης ὀσμῆς, καὶ σκώληκες ἕρπουσιν εἰς τὸ σεσηπὸς κρέας, καὶ **[456]** ἐκεῖ ἐννέμονται καὶ ἐσθίουσι καὶ φωλεύουσιν· ἐπὰν δὲ ἔλθῃ τὸ ἅλας, ἀναιροῦνται καὶ ἀπόλλυνται οἱ ἐκεῖ νεμόμενοι σκώληκες, καὶ ὀσμὴ τῆς δυσωδίας παύεται — (ἡ γὰρ φύσις τοῦ ἅλατος ἀναιρετική ἐστι τῶν σκωλήκων, καὶ τῆς δυσωδίας ἀφανιστική), — τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ πᾶσα ψυχὴ ἡ μὴ ἡλισμένη τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, καὶ μὴ μετέχουσα τοῦ ἅλατος τοῦ ἐπουρανίου, τοῦτ᾽ ἔστι τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, σέσηπται, καὶ δυσωδίας πολλῆς λογισμῶν πονηρῶν ἐμπέπλησται, ὥστε ἀποστρέφεσθαι τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῆς δεινῆς δυσωδίας τῶν ματαίων λογισμῶν τοῦ σκότους καὶ τῶν παθῶν τῶν ἐν τῇ τοιαύτῃ ψυχῇ ἐνοικούντων. Καὶ οἱ κακοὶ καὶ δεινοὶ σκώληκες, ἅ ἐστι τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας[3], καὶ αἱ δυνάμεις τοῦ σκότους, ἐν αὐτῇ ἐμπεριπατοῦσι, κἀκεῖ ἐννέμονται, καὶ φωλεύουσι καὶ ἕρπουσι καὶ αὐτὴν ἐσθίουσι καὶ φθείρουσι. «Προσώζεσαν γάρ», φησί, «καὶ ἐσάπησαν οἱ μώλωπές μου»[4]. Ἐπὰν δὲ **7** προσφύγῃ τῷ Θεῷ, καὶ πιστεύσῃ, καὶ αἰτήσῃ τὸ ἅλας τῆς ζωῆς, τὸ ἀγαθὸν καὶ φιλάνθρωπον Πνεῦμα, τότε ἐλθὸν τὸ ἅλας τὸ οὐράνιον ἀναιρεῖ τοὺς δεινοὺς σκώληκας, καὶ ἀφανίζει τὴν πονηρὰν δυσωδίαν, καὶ καθαίρει αὐτὴν τῇ ἐνεργείᾳ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ· καὶ οὕτως ὑγιὴς καὶ ἀσινὴς ἀπεργασθεῖσα[5], ὑπὸ τοῦ ἅλατος τοῦ ἀληθινοῦ, εἰς χρῆσιν καὶ ὑπηρεσίαν τῷ ἐπουρανίῳ Δεσπότῃ ἀποκαθίσταται. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐν τῷ νόμῳ ὑποδείγματι χρώμενον ὁ Θεὸς ἐκέλευε πᾶσαν θυσίαν ἅλατι ἁλίζεσθαι[6].

Ϛ΄. Δεῖ οὖν πρῶτον τυθῆναι ὑπὸ τοῦ ἱερέως, καὶ ἀποθανεῖν, καὶ τότε ἁλισθῆναι μελισθέν, εἶθ᾽ οὕτως εἰς τὸ πῦρ ἐπιτίθεσθαι. Ἐὰν

---

1. Πρβλ. Ματθ. 6,23. 2. Ματθ. 5,13. 3. Πρβλ. Ἐφ. 6,2. 4. Ψαλ. 37, 6. 5. Πρβλ. Ἐφ. 3,7. 6. Πρβλ. Λευϊτ. 2,13.

γὰρ μὴ πρῶτον θύσῃ καὶ θανατώσῃ τὸ πρόβατον ὁ ἱερεύς, οὐχ ἁλίζεται, οὔτε εἰς ὁλοκάρπωσιν τῷ Δεσπότῃ προσάγεται. Οὕτω καὶ τὴν ἡμετέραν ψυχὴν προσερχομένην τῷ ἀληθινῷ ἀρχιερεῖ Χριστῷ, δεῖ τυθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, καὶ τῷ φρονήματι ἀποθανεῖν, καὶ τῇ κακίστῃ ζωῇ, ἐν ᾗ ἔζη, τοῦτ' ἔστι τῇ ἁμαρτίᾳ[1] καὶ ὥσπερ ζωὴν αὐτῆς ἐξελθεῖν δεῖ ἐξ αὐτῆς, τὴν τῶν παθῶν πονηρίαν. Ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα, ἐπὰν ἐξέλθῃ ἡ ψυχή, ἀπέθανε, καὶ οὐκέτι ζῇ τῇ ζωῇ ἐν ᾗ ἔζη, οὔτε ἀκούει, οὔτε περιπατεῖ, οὕτως ἐπὰν θύσῃ καὶ θανατώσῃ τῷ κόσμῳ τὴν ζωὴν ἡμῶν ὁ ἐπουράνιος ἀρχιερεὺς Χριστὸς τῇ χάριτι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ἀποθνήσκει τῇ ζωῇ τῆς πονηρίας, ᾗ ἔζη, καὶ οὐκέτι οὔτε ἀκούει, οὔτε λαλεῖ οὔτε πολιτεύεται ἐν τῷ σκότει τῆς 8 ἁμαρτίας· ὅτι διὰ τῆς χάριτος ἐξέρχεται, ὥσπερ ψυχὴ αὐτῆς, ἡ πονηρία τῶν παθῶν. Καὶ ὁ Ἀπόστολος βοᾷ λέγων· «Ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ»[2]. Ψυχὴ γὰρ ἡ ἀκμὴν ζῶσα ἐν τῷ κόσμῳ καὶ τῷ σκότει τῆς ἁμαρτίας, καὶ μὴ θανατωθεῖσα ἀπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἔτι τὴν ψυχὴν τῆς κακίας, τοῦτ' ἔστι τὴν ἐνέργειαν τοῦ σκότους τῶν παθῶν τῆς ἁμαρτίας, ἐν ἑαυτῇ ἔχουσα, καὶ ὑπ' αὐτῆς ποιμαινομένη, οὐκ ἔστι τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, οὐκ ἔστι τοῦ σώματος τοῦ φωτός, ἀλλ' ἔστι σῶμα τοῦ σκότους καὶ ἐκ τῆς μερίδος τοῦ σκότους ἀκμὴν ἐστιν. Ὥσπερ γὰρ καὶ πάλιν, οἱ ἔχοντες τὴν ψυχὴν τοῦ φωτός, τοῦτ' ἔστι τὴν δύναμιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐκ τῆς μερίδος εἰσὶ τοῦ φωτός.

Ζ'. Ἀλλ' ἐρεῖ τις· Πῶς σῶμα τοῦ σκότους λέγεις τὴν [457] ψυχήν, μὴ οὖσαν αὐτοῦ κτίσμα; Ὧδε προσεχόντως καὶ ὀρθῶς νόησον· Ὥσπερ ἔνδυμα ἱμάτιον, ὃ φορεῖς, ἄλλος κατεσκεύασε, καὶ σὺ αὐτὸ ἐνδύεσαι· ὁμοίως καὶ οἶκον ἕτερος ᾠκοδόμησε καὶ ἔκτισε, καὶ σὺ οἰκεῖς ἐν αὐτῷ· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Ἀδὰμ παραβὰς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀκούσας τοῦ πονηροῦ ὄφεως, ἐπράθη καὶ ἐπώλησεν ἑαυτὸν τῷ διαβόλῳ· καὶ ἐνεδύσατο τὴν [illegible]ν ὁ πονηρός, τὸ καλὸν κτίσμα[3], ὃ κατεσκεύασεν ὁ Θεὸς πρὸς 9 τὴν [illegible]οῦ εἰκόνα[4], ὡς καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει· «Ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, ἐθριάμβευσεν αὐτοὺς ἐν τῷ σταυρῷ»[5]. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἡ ἔλευσις τοῦ Κυρίου γεγένηται, ἵνα ἐκβάλῃ αὐτοὺς καὶ ἀπολάβῃ τὸν ἴδιον οἶκον καὶ ναόν, τὸν ἄνθρωπον. Τούτου τοίνυν ἕνεκεν σῶμα λέγεται ἡ ψυχὴ τοῦ σκότους τῆς πονηρίας, ἕως οὗ ἐστιν ἐν αὐτῇ τὸ σκότος τῆς ἁμαρτίας, ὅτι ἐκεῖ ζῇ εἰς τὸν αἰῶνα τὸν πονηρὸν τοῦ σκότους, καὶ ἐκεῖ κεκράτηται, καθὼς καὶ Παῦλος, σῶμα ἁμαρτίας, καὶ σῶμα θανάτου καλῶν λέγει· «Ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας»[6]. Καὶ πάλιν· «Τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου»[7];

---

1. Πρβλ. Ρωμ. 6,2. 2. Γαλ. 6,14. 3. Α' Τιμ. 4,4. 4. Πρβλ. Γεν. 1,25. 5. Πρβλ. Κολ. 2,15. 6. Ρωμ. 6, 6. 7. Ρωμ. 7, 24.

'Ομοίως πάλιν ἡ πιστεύσασα τῷ Θεῷ ψυχὴ καὶ ἐκ τῆς ἁμαρτίας ῥυσθεῖσα καὶ θανατωθεῖσα ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ σκότους, καὶ τὸ φῶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὥσπερ ζωὴν λαβοῦσα, καὶ ἐκεῖθεν ζήσασα, ἐκεῖ λοιπὸν διατρίβει, ὅτι ἐκεῖ κεκράτηται τῷ φωτὶ τῆς θεότητος. Οὔτε γὰρ φύσεως τῆς θεότητός ἐστιν ἡ ψυχή, οὔτε φύσεως τοῦ σκότους τῆς πονηρίας, ἀλλ' ἔστι κτίσμα τι νοερόν, καὶ ὡραῖον, καὶ μέγα, καὶ θαυμαστόν, καὶ καλόν, ὁμοίωμα καὶ εἰκὼν Θεοῦ[1]· καὶ διὰ τὴν παράβασιν εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν ἡ πονηρία τῶν παθῶν τοῦ σκότους.

Η'. Τὸ λοιπόν, ᾧ συγκέκραται, καὶ συνήνωται ἡ ψυχὴ ἐν τοῖς θελήμασιν· ἤτοι οὖν τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῇ ἔχουσα, καὶ ἐν αὐτῷ ζῶσα ἐν πάσαις ταῖς ἀρεταῖς, τοῦ φωτὸς τῆς ἀναπαύσεώς ἐστιν, ἤτοι τὸ σκότος τῆς ἁμαρτίας ἔχουσα, τῆς κατακρίσεως τυγχάνει. Ψυχὴν γὰρ τὴν θέλουσαν ζῆσαι παρὰ Θεῷ ἐν ἀναπαύσει καὶ φωτὶ αἰωνίῳ, προσελθεῖν δεῖ, ὡς προείρηται, τῷ ἀληθινῷ ἀρχιερεῖ Χριστῷ, καὶ τυθῆναι καὶ ἀποθανεῖν τῷ κόσμῳ, καὶ τῇ προτέρᾳ ζωῇ τοῦ σκότους τῆς πονηρίας, καὶ μετατεθῆναι ἐν ἑτέρᾳ ζωῇ καὶ ἀνατροφῇ θείᾳ. Ὥσπερ ἐάν τις ἀποθάνῃ ἐν πόλει, οὔτε φωνῆς τῶν ἐκεῖ ἀκούει, οὔτε λαλιᾶς, οὔτε ἤχων, ἀλλὰ καθάπαξ ἀπέθανε, καὶ μετατίθεται ἐν ἑτέρῳ τόπῳ, ἔνθα οὐκ εἰσὶ φωναὶ καὶ κραυγαὶ τῆς πόλεως ἐκείνης· οὕτω καὶ ἡ ψυχή, ἐπὰν τυθῇ καὶ ἀποθάνῃ, ἐν ᾗ διατρίβει καὶ ζῇ πόλει τῆς κακίας τῶν παθῶν, οὐκέτι ἀκούει τῆς φωνῆς τῶν διαλογισμῶν τοῦ σκότους· οὐκ ἔτι ἀκούεται ἐν αὐτῇ λαλιὰ καὶ κραυγὴ ματαίου διαλογισμοῦ, καὶ ταραχῆς πνευμάτων σκότους, ἀλλὰ μετατίθεται εἰς πόλιν ἀγαθότητος καὶ εἰρήνης μεστήν, εἰς πόλιν φωτὸς θεότητος, κακεῖ ζῇ καὶ ἀκούει, κἀκεῖ πολιτεύεται καὶ λαλεῖ, καὶ διαλογίζεται, κἀκεῖ ἐργάζεται ἔργα πνευματικὰ καὶ Θεοῦ ἄξια.

[460] Θ'. Παρακαλέσωμεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς τυθῆναι διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ καὶ ἀποθανεῖν τῷ αἰῶνι τῆς πονηρίας τοῦ σκότους, καὶ ἀναιρεθῆναι ἐν ἡμῖν τὸ πνεῦμα τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἐνδύσασθαι καὶ λαβεῖν ψυχὴν Πνεύματος οὐρανίου, καὶ μετατεθῆναι ἐκ τῆς κακίας τοῦ σκότους εἰς τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀναπαῆναι ἐν ζωῇ ὅλους αἰῶνας. Ὥσπερ γὰρ ἐν σταδίῳ τὰ ἅρματα τρέχουσι καὶ τὸ προλαμβάνον ἐμποδίζει καὶ ἐπέχει καὶ κωλύει τὸ ἕτερον, τοῦ μὴ προκόψαι καὶ προλαβεῖν εἰς νῖκος, οὕτως οἱ διαλογισμοὶ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἁμαρτίας τρέχουσιν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ· ἐὰν οὖν τύχῃ προλαβεῖν τὸν διαλογισμὸν τῆς ἁμαρτίας, ἐμποδίζει καὶ ἐπέχει, καὶ ἀνακόπτει καὶ κωλύει τὴν ψυχὴν τοῦ μὴ προσεγγίσαι τῷ Θεῷ, καὶ τὸ κατ' αὐτῆς νῖκος ἄρασθαι· ὅπου δὲ αὐτὸς ὁ Κύριος ἐπιβαίνει καὶ ἡνιοχεῖ τὴν ψυχήν, πάντοτε αὐτὸς νικᾷ, ἡνιοχῶν καὶ ὁδηγῶν ἐπιστημόνως τὸ ἅρμα τῆς ψυχῆς εἰς τὸ οὐράνιον καὶ ἔνθεον φρόνημα διὰ παντός. Οὔτε γὰρ πολεμεῖ πρὸς τὴν κακίαν, ἀλλ' αὐθέντης καὶ ἐξουσιαστὴς ὑπάρχων ἀεὶ τὴν νίκην αὐτὸς ἐργάζεται.

---

1. Πρβλ. Γεν. 1,26.

Ἄγεται τοίνυν τὰ Χερουβὶμ οὐχ ὅπου θέλουσι πορεύεσθαι, ἀλλ ὅπου ὁ ἐπιβεβηκὼς καὶ ἡνιοχῶν ὁδηγεῖ, καὶ ὅπου θέλει αὐτός, ἐκεῖ πορεύονται, καὶ αὐτὰ βαστάζει. «Χεὶρ γάρ», φησίν, «ἀνθρώπου ὑποκάτω αὐτῶν ἦν»[1]. Ἄγονται αἱ ἅγιαι ψυχαὶ καὶ ὁδηγοῦνται ὑπὸ τοῦ ἡνιοχοῦντος Πνεύματος τοῦ Χριστοῦ, ὅπου βούλεται, ὅτε βούλεται, ἐν οὐρανίοις λογισμοῖς· ὅτε βούλεται, ἐν τῷ σώματι· ἔνθα βούλεται, ἐκεῖ αὐτῷ διακονοῦσιν. Ὥσπερ γὰρ τοῦ πετεινοῦ οἱ πόδες τὰ πτερά εἰσιν, οὕτω τὸ οὐράνιον φῶς τοῦ Πνεύματος ἀναλαμβάνει τὰ πτερὰ τῶν λογισμῶν τῶν ἀξίων ψυχῶν, ὁδηγοῦν καὶ ἡνιοχοῦν ὡς οἶδεν αὐτό.

Ι΄. Σὺ τοίνυν ὅταν ἀκούῃς ταῦτα, πρόσχες σεαυτῷ, εἰ κέκτησαι ταῦτα ἐν ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ ἐν τῇ ψυχῇ σου· οὐ γάρ εἰσιν ἁπλῶς λόγοι λα**11**λούμενοι, ἀλλ' ἔργον ἀληθείας ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενον. Καὶ εἰ οὐ κέκτησαι, ἀλλὰ πτωχεύεις ἐκ τῶν τηλικούτων πνευματικῶν ἀγαθῶν, λύπην καὶ πένθος καὶ πόνον ἀδιάλειπτον ὀφείλεις ἔχειν ὡς ἀκμὴν νεκρὸς ὢν ἀπὸ τῆς βασιλείας, καὶ ὡς τραυματίας ἀεὶ βόα πρὸς τὸν Κύριον, καὶ αἴτει πιστῶς, ἵνα καὶ αὐτὸς ταύτης τῆς ἀληθινῆς ζωῆς καταξιωθῇς. Ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα τοῦτο ποιήσας ὁ Θεὸς οὐκ ἐκ τῆς αὐτοῦ φύσεως, οὐδὲ ἐκ τοῦ σώματος ἔδωκεν αὐτῷ ἔχειν τὴν ζωήν, τὴν βρῶσιν καὶ τὴν πόσιν καὶ τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ ὑποδήματα, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν οἰκονομίαν τῆς ζωῆς ἔξωθεν ἔδωκεν ἔχειν αὐτόν, καθ' ἑαυτὸ τὸ σῶμα γυμνὸν ποιήσας, καὶ χωρὶς τῶν ἔξωθεν τοῦ σώματος ὄντων ζῆσαι τὸ σῶμα ἀδύνατον, τοῦτ' ἔστι, χωρὶς βρώσεως καὶ πόσεως, καὶ ἐνδυμάτων· ἐὰν δὲ εἰς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν μόνον στῇ, μηδὲν τῶν ἔξωθεν προσλαβόν, διαφθείρεται καὶ ἀπόλλυται, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ψυχὴ ἡ μὴ ἔχουσα φῶς θεῖον, κτισθεῖσα δὲ κατ' εἰκόνα Θεοῦ[2]· οὕτω γὰρ αὐτὴν ᾠκονόμησε καὶ εὐδόκησεν ἔχειν τὴν αἰώνιον ζωήν, οὐκ ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς ἑαυτοῦ θεότητος ἐκ τοῦ ἰδίου πνεύματος, ἐκ τοῦ ἰδίου φωτὸς ἔχειν βρῶσιν καὶ πό**[461]**σιν πνευματικήν, καὶ ἐνδύματα οὐράνια ἅ ἐστιν ἡ ὄντως ζωὴ τῆς ψυχῆς.

ΙΑ΄. Ὥσπερ οὖν τῷ σώματι, καθὼς προείρηται, ἡ ζωὴ οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ ἐστιν, ἀλλ' ἔξωθεν αὐτοῦ, τοῦτ' ἔστιν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ χωρὶς τῶν ἔξωθεν αὐτοῦ ὄντων, ἀδύνατον αὐτὸ ζῆσαι, οὕτω καὶ ἡ ψυχή, ἐὰν μὴ γεννηθῇ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς ἐκείνην τὴν γῆν τῶν ζώντων **12** κἀκεῖθεν τραφῇ πνευματικῶς καὶ αὐξήσῃ τῷ Κυρίῳ προκόπτουσα, καὶ ἀμφιασθῇ ἐκ τῆς θεότητος ἄρρητα ἄμφια οὐρανίου κάλλους, χωρὶς ἐκείνης τῆς τροφῆς ζῆσαι αὐτὴν ἐν ἀπολαύσει καὶ ἀναπαύσει ἀφθάρτῳ ἀδύνατον. Ἔχει γὰρ ἡ θεία φύσις καὶ ἄρτον ζωῆς, τὸν εἰπόντα, «Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς»[3]· καί, «Ὕδωρ ζῶν»[4]· καί, «Οἶνον εὐφραίνοντα καρδίαν ἀνθρώπου»[5]· καί, «Ἀγαλλιά-

1. Ἰεζ. 10,21. 8. 2. Πρβλ. Γεν. 1,26. 3. Ἰω. 6,35. 4. Ἰω. 4,10. 5. Ψαλ. 103,15.

σεως ἔλαιον»[1], καὶ παμποίκιλον τροφὴν οὐρανίου Πνεύματος, καὶ ἐνδύματα φωτὸς οὐράνια ἐκ τοῦ Θεοῦ τυγχάνοντα. Ἐν τούτοις ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ τῆς ψυχῆς. Οὐαὶ σώματι, ὁπόταν εἰς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ἕστηκεν, ὅτι διαφθείρεται καὶ ἀποθνήσκει· καὶ οὐαὶ ψυχῇ, εἰ εἰς τὴν ἑαυτῆς φύσιν μόνον ἕστηκε, καὶ εἰς τὰ ἑαυτῆς ἔργα μόνον πέποιθε, μὴ ἔχουσα θείου Πνεύματος κοινωνίαν[2], ὅτι ἀποθνήσκει ζωῆς αἰωνίου θεότητος μὴ καταξιωθεῖσα. Ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων, ἐπὰν μηκέτι τὸ σῶμα δύνηται λαβεῖν τροφήν, ἀπελπίζουσιν αὐτούς, καὶ κλαίουσι πάντες γνήσιοι φίλοι, συγγενεῖς καὶ ἀγαπητοί, οὕτω κλαίει ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἅγιοι ἄγγελοι τὰς ψυχὰς τὰς μὴ τρεφομένας τροφὴν οὐράνιον τοῦ Πνεύματος, καὶ ἐν ἀφθαρσίᾳ ζησάσας. Ταῦτα δὲ καὶ πάλιν φημί· οὐκ εἰσὶν ἁπλῶς λόγοι λαλούμενοι, ἀλλ' ἔργον πνευματικῆς ζωῆς, ἔργον ἀληθείας, εἰς τὴν ἀξίαν καὶ πιστὴν ψυχὴν γιγνόμενον.

ΙΒ'. Εἰ τοίνυν ἐγένου θρόνος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπιβέβηκεν ἐπὶ σὲ ὁ οὐράνιος ἡνίοχος, καὶ ἐγένετο ἡ ψυχή σου ὅλη ὀφθαλμὸς πνευματικός, καὶ ὅλη φῶς· καὶ εἰ ἐτράφης ἐκείνην τὴν τοῦ Πνεύματος τροφήν, καὶ εἰ ἐποτίσθης ἐκ τοῦ ζῶντος ὕδατος, καὶ εἰ ἐνεδύσω τὰ τοῦ ἀρρήτου φωτὸς ἐνδύματα, εἰ τούτων ἁπάντων ὁ ἔσω σου ἄνθρωπος ἐν πείρᾳ καὶ πληροφορίᾳ καθέστηκεν, ἰδοὺ ζῇς καὶ τὴν ὄντως αἰώνιον ζωήν, ἀπὸ τοῦ νῦν μετὰ τοῦ Κυρίου ἀναπαυομένης τῆς ψυχῆς σου. Ἰδοὺ κέκτησαι καὶ ἔλαβες ταῦτα παρὰ τοῦ Κυρίου ἐν ἀληθείᾳ, ἵνα ζῇς ζωὴν ἀληθινήν. Εἰ δὲ μηδὲν τούτων σύνοιδας σεαυτῷ, κλαῖε καὶ λυποῦ καὶ ὀδύρου, ὅτι τοῦ αἰωνίου καὶ **13** πνευματικοῦ πλούτου ἀκμὴν οὐδέπω τετύχηκας, καὶ τὴν ὄντως ζωὴν ἀκμὴν οὐδέπω ἐδέξω. Πόνον οὖν ἔχε περὶ τῆς πτωχείας σου, δεόμενος τοῦ Κυρίου νυκτὸς καὶ ἡμέρας[3], ὅτι εἰς τὴν δεινὴν πενίαν τῆς ἁμαρτίας ἕστηκας. Εἴθε δὲ κἂν πόνον τις ἐκέκτητο, διὰ τὴν ἑαυτοῦ πτωχείαν, καὶ μὴ ὥσπερ κεκορεσμένοι ἐν ἀμεριμνίᾳ διήγομεν. Ὅτι ὁ πόνον ἔχων καὶ ζητῶν καὶ αἰτῶν τὸν Κύριον ἀδιαλείπτως, ταχέως τεύξεται τῆς ἀπολυτρώσεως[4], καὶ τοῦ ἐπουρανίου πλούτου, καθὼς ὁ Κύριος ἔλεγε περὶ τοῦ ἀδίκου κριτοῦ καὶ τῆς χήρας διεξερχόμενος τὸν λόγον· «Πόσῳ μᾶλλον ὁ Θεὸς ποιήσει **[464]** τὴν ἐκδίκησιν τῶν βοώντων πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας· ναὶ λέγω, ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει»[5]· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

---

1. Ψαλ. 44,8. 2. Πρβλ. Φιλιπ. 2,1. 3. Πρβλ. Β' Τιμ. 1,3. 4. Α' Θεσ. 5,17. 5. Λουκ. 18,7-8. 6. Α' Πέτρ. 4,11.

ΟΜΙΛΙΑ Β΄.

Περὶ τῆς βασιλείας τοῦ σκότους, τοῦτ᾽ ἔστι, τῆς ἁμαρτίας· καὶ ὅτι μόνος ὁ Θεὸς δύναται αἴρειν ἀφ᾽ ἡμῶν τὴν ἁμαρτίαν καὶ ῥύσασθαι ἡμᾶς ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἄρχοντος τοῦ πονηροῦ.

Α΄. Ἡ βασιλεία τοῦ σκότους, ὁ πονηρὸς ἄρχων, αἰχμαλωτεύσας τὸν ἄνθρωπον ἀπ᾽ ἀρχῆς, οὕτω περιέθηκε καὶ ἐνέδυσε τὴν ψυχὴν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ σκότους. Ὡς ἂν ᾖ ἄνθρωπος καὶ ποιήσωσιν αὐτὸν βασιλέα, καὶ ἐνδύσωσιν αὐτὸν ἐνδύματα βασιλικά, καὶ ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ὀνύχων βασιλικὰ φορῇ, οὕτως τὴν ψυχὴν καὶ ὅλην τὴν ὑπόστασιν αὐτῆς ἐνέδυσε τὴν ἁμαρτίαν ὁ ἄρχων ὁ πονηρός, καὶ ὅλην ἐμίανε καὶ ὅλην ᾐχμαλώτευσεν εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. Οὐκ ἀφῆκεν οὔτε ἓν μέλος αὐτῆς ἐλεύθερον ἀπ᾽ αὐτοῦ, οὐ λογισμούς, οὐ νοῦν, οὐ σῶμα, ἀλλ᾽ ἐνέδυσεν αὐτὴν πορφυρίδα τοῦ σκότους. Ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα οὐχὶ ἓν μέρος ἢ **14** μέλος πάσχει, ἀλλ᾽ ὅλον ἐξ ὅλου παθητόν ἐστιν, οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ ὅλη ἔπαθε τὰ τῆς κακίας πάθη καὶ ἁμαρτίας. Ἐνέδυσεν οὖν τὴν ψυχὴν ὅλην, τὸ ἀναγκαῖον τοῦ ἀνθρώπου μέλος καὶ μέρος ὁ πονηρὸς τὴν κακίαν αὐτοῦ, τοῦτ᾽ ἔστι, τὴν ἁμαρτίαν, καὶ οὕτω τὸ σῶμα παθητὸν καὶ φθαρτὸν ἐγένετο.

Β΄. Ὅταν γὰρ λέγῃ ὁ Ἀπόστολος· «Ἐκδύσασθε τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον»[1], τέλειον λέγει, ὀφθαλμοὺς ἔχοντα πρὸς ὀφθαλμούς, κεφαλὴν πρὸς κεφαλήν, ὦτα πρὸς ὦτα, χεῖρας πρὸς χεῖρας, πόδας πρὸς πόδας. Ὅλον γὰρ τὸν ἄνθρωπον ψυχὴν καὶ σῶμα ἐμίανεν ὁ πονηρός, καὶ κατέσπασε, καὶ ἐνέδυσε τὸν ἄνθρωπον, παλαιὸν καὶ μιαρὸν ἄνθρωπον, ἀκάθαρτον καὶ θεομάχον, μὴ ὑποτασσόμενον τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ[2], αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν, ἵνα μηκέτι βλέπῃ, ὡς θέλει ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ᾽ ἵνα πονηρῶς ὁρᾷ, καὶ πονηρῶς ἀκούῃ, καὶ πόδας ἔχῃ σπεύδοντας ἐπὶ κακοποιΐαν, καὶ χεῖρας ἐργαζομένας ἀνομίαν καὶ καρδίαν πονηρὰ διαλογιζομένην[3]. Παρακαλέσωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς τὸν Θεόν[4], ἵνα ἐκδύσῃ ἡμᾶς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ὅτι αὐτὸς μόνος ἆραι ἀφ᾽ ἡμῶν τὴν ἁμαρτίαν δύναται· ὅτι ἰσχυρότεροι ἡμῶν εἰσιν οἱ αἰχμαλωτεύσαντες ἡμᾶς[5], καὶ κατέχοντες ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτῶν. Αὐτὸς **15** δὲ ἐπηγγείλατο τοῦ ῥύσασθαι ἡμᾶς ἐκ τῆς κακῆς δουλείας ταύτης. Ὥσπερ γὰρ ὅταν ἥλιος ᾖ, καὶ ἄνεμός τις πνέῃ, ὁ μὲν ἥλιος ἴδιον σῶμα ἔχει καὶ ἰδίαν φύσιν, ὁμοίως καὶ ὁ ἄνεμος ἰδίαν φύσιν ἔχει καὶ ἴδιον σῶμα, καὶ οὐδεὶς δύναται χωρίσαι τὸν ἄνεμον ἀπὸ τοῦ ἡλίου, εἰ μὴ μόνος ὁ Θεὸς παύσει, ἵνα μηκέτι πνέῃ· οὕτω καὶ ἡ ἁμαρτία τῇ ψυχῇ μεμειγμένη ἐστίν, ἐχούσης ἑκάστης ἰδίαν φύσιν.

---

1. Ἐφ. 4,22. Κολ. 3,9. 2. Πρβλ. Ρωμ. 8,7. 3. Πρβλ. Ψαλ. 57,3. Παρ. 6,18. 4. Πρβλ. Ψαλ. 34,4. 5. Ψαλ. 136,3.

Γ'. Ἀδύνατον οὖν ἐστι χωρίσαι τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἐὰν μὴ ὁ Θεὸς παύσῃ καὶ στείλῃ τὸν πονηρὸν τοῦτον ἄνεμον τὸν ἐνοικοῦντα τῇ ψυχῇ καὶ [465] τῷ σώματι. Καὶ πάλιν· ὥσπερ τις θεωρεῖ πετεινὸν πετόμενον, καὶ βούλεται καὶ αὐτὸς πτῆναι, μὴ ἔχων δὲ πτερὰ ἀδυνάτως ἔχει πέτασθαι, οὕτω καὶ τῷ ἀνθρώπῳ τὸ μὲν θέλειν παράκειται τοῦ εἶναι καθαρόν[1], καὶ ἄμωμον, καὶ ἄσπιλον, καὶ μὴ ἔχειν ἐν ἑαυτῷ τὴν κακίαν, ἀλλ' ἀεὶ μετὰ τοῦ Θεοῦ εἶναι· τὸ δύνασθαι δὲ οὐκ ἔχει· πετασθῆναι μὲν εἰς τὸν ἀέρα τὸν θεϊκὸν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος θέλει, ἀλλ' ἐὰν μὴ λάβῃ πτέρυγας, **16** οὐ δύναται. Παρακαλέσωμεν οὖν τὸν Θεόν, ἵνα δῷ ἡμῖν πτέρυγας περιστερᾶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἵνα πετασθῶμεν πρὸς αὐτόν[2], καὶ καταπαύσωμεν, καὶ ἵνα διαχωρίσῃ καὶ παύσῃ ἀπὸ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἡμῶν τὸν πονηρὸν ἄνεμον, αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν τὴν κατοικοῦσαν ἐν τοῖς μέλεσι[3] τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἡμῶν· αὐτῷ γὰρ μόνῳ δυνατὸν τοῦτο ποιῆσαι. «Ἴδε» γάρ, φησίν, «ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[4]. Αὐτὸς μόνος τὴν ἐλεημοσύνην ταύτην ἐποίησε τῶν ἀν**17**θρώπων τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ, ὅτι λυτροῦται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας· καὶ τοῖς προσδοκῶσιν ἀεὶ καὶ ἐλπίζουσι, καὶ αἰτοῦσιν ἀδιαλείπτως[5], ποιεῖ τὴν σωτηρίαν ταύτην τὴν ἀνεκδιήγητον.

Δ'. Ὥσπερ ἐν νυκτὶ ζοφερᾷ καὶ μελανῇ πνέει ἄνεμός τις ἄγριος καὶ πάντα τὰ φυτὰ καὶ τὰ σπέρματα κινεῖ, καὶ ἐρευνᾷ, καὶ σείει, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος πεσὼν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς νυκτὸς τοῦ σκότους, τοῦ διαβόλου, καὶ ὢν ἐν νυκτὶ καὶ σκότει, κλονεῖται τῷ δεινῷ ἀνέμῳ τῆς ἁμαρτίας πνέοντι, καὶ σείεται, καὶ κινεῖται καὶ ἐρευνᾶται πᾶσαν τὴν φύσιν, τὴν ψυχήν, τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ καὶ τὸν νοῦν καὶ πάντα σείεται τὰ σωματικὰ μέλη· καὶ οὐδὲν ἐλεύθερον, οὐδὲ ἀπαθὲς μέλος ψυχῆς ἢ σώματός ἐστιν ἀπὸ τῆς ἐνοικούσης ἐν ἡμῖν ἁμαρτίας, ὁμοίως ἐστὶν ἡμέρα φωτὸς καὶ ἄνεμος θεῖος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πνέων καὶ ἀναψύχων τὰς ψυχάς, τὰς οὔσας ἐν ἡμέρᾳ τοῦ φωτὸς θεϊκοῦ καὶ διϊκνούμενος πᾶσαν τὴν ὑπόστασιν τῆς ψυχῆς, καὶ τοὺς λογισμοὺς καὶ πάντα τὰ μέλη τοῦ σώματος ἀναψύχων **18** καὶ ἀναπαύων ἀναπαύσει θεϊκῇ καὶ ἀλαλήτῳ. Τοῦτο ἔλεγεν ὁ Ἀπόστολος· «Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν τέκνα νυκτός, οὐδὲ σκότους· πάντες γὰρ ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε, καὶ υἱοὶ ἡμέρας»[7]. Καὶ ὥσπερ ἐκεῖ ἐν τῇ πλάνῃ ἄνθρωπον τέλειον ἐνεδύσατο ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος[8] καὶ φορεῖ ἔνδυμα βασιλείας σκότους, ἔνδυμα βλασφημίας, ἀπιστίας, ἀφοβίας, κενοδοξίας, ὑπερηφανίας, φιλαργυρίας, ἐπιθυμίας καὶ τὰ ἄλλα ὁμοίως τῆς βασιλείας τοῦ σκότους φορέματα ῥακώδη καὶ ἀκάθαρτα καὶ μιαρά,

---

1. Πρβλ. Ρωμ. 7,18. 2. Πρβλ. Ψαλ. 54,7. 3. Πρβλ. Ρωμ. 7,20. 23; 4. Ἰω. 1,29. 5. Πρβλ Α' Θεσ. 5,17. 6. Πρβλ. Ρωμ. 7,17. 20. 7. Α Θεσ. 5,5. 8. Πρβλ. Ρωμ. 6,6·

οὕτω πάλιν ἐνταῦθα ὅσοι ἀπεδύσαντο τὸν παλαιὸν καὶ καταχθόνιον ἄνθρωπον[1] καὶ ὅσους ἂν ἐξέδυσεν Ἰησοῦς τὰ ἐνδύματα τῆς βασιλείας τοῦ σκότους, ἐνεδύσαντο τὸν νέον καὶ ἐπουράνιον ἄνθρωπον[2] Ἰησοῦν Χριστὸν (πάλιν ὁμοίως ὀφθαλμοὺς πρὸς ὀφθαλμούς, ὦτα πρὸς ὦτα, κεφαλὴν πρὸς κεφαλήν), ἵνα ὅλος καθαρὸς ᾖ καὶ φορῶν τὴν ἐπουράνιον εἰκόνα.

Ε΄. Καὶ ἐνέδυσεν αὐτοὺς ὁ Κύριος ἐνδύματα βασιλείας φωτὸς ἀρρήτου[3], ἐνδύματα **19** πίστεως, ἐλπίδος, **[468]** ἀγάπης, χαρᾶς, εἰρήνης, ἀγαθωσύνης, χρηστότητος, καὶ πάντα ὁμοίως τὰ ἑξῆς, ἐνδύματα φωτός, ζωῆς, θεϊκά, ζῶντα, ἀναπαύσεως ἀνεκλαλήτου, ἵνα ὥσπερ ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστί, καὶ χαρά, καὶ εἰρήνη, καὶ χρηστότης, καὶ ἀγαθωσύνη, οὕτω καὶ ὁ νέος ἄνθρωπος γένηται κατὰ χάριν. Καὶ ὥσπερ ἡ βασιλεία τοῦ σκότους καὶ ἡ ἁμαρτία κέκρυπται εἰς τὴν ψυχὴν ἕως ἡμέρας τῆς ἀναστάσεως, ὅτε καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα τῶν ἁμαρτωλῶν τῷ σκότει καλυφθῇ τῷ ἀπὸ τοῦ νῦν κεκρυμμένῳ εἰς τὴν ψυχήν, οὕτω καὶ ἡ βασιλεία τοῦ φωτός, καὶ ἡ ἐπουράνιος εἰκών, Ἰησοῦς Χριστὸς μυστικῶς νῦν τὴν ψυχὴν φωτίζει καὶ βασιλεύει εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἁγίων. Κεκρυμμένος δὲ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀνθρώπων, μόνοις ἐστὶ Χριστὸς **20** τοῖς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοῖς θεωρούμενος ἐν ἀληθείᾳ ἕως ἡμέρας τῆς ἀναστάσεως, ὅτε καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα καλυφθήσεται καὶ δοξασθήσεται τῷ τοῦ Κυρίου φωτί, τῷ ὄντι ἀπὸ τοῦ νῦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ εἰς τὴν ψυχήν, ἵνα καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα συμβασιλεύσῃ τῇ ψυχῇ, τῇ ἀπὸ τοῦ νῦν λαμβανούσῃ τὴν βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ, ἀναπαυομένῃ καὶ φωτιζομένῃ φωτὶ αἰωνίῳ. Δόξα τοῖς οἰκτιρμοῖς καὶ τῇ εὐσπλαγχνίᾳ αὐτοῦ, ὅτι ἐλεεῖ τοὺς δούλους αὐτοῦ, καὶ φωτίζει, καὶ ῥύεται αὐτοὺς ἐκ τῆς βασιλείας τοῦ σκότους, καὶ χαρίζεται αὐτοῖς τὸ ἑαυτοῦ φῶς, καὶ τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν[4], ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Γ΄.

Ὅτι οἱ ἀδελφοὶ ἐν εἰλικρινείᾳ, ἐν ἀκεραιότητι, ἐν ἀγάπῃ καὶ εἰρήνῃ μετ᾽ ἀλλήλων συνδιάγειν, καὶ ἐν τοῖς ἔσω λογισμοῖς ἀγῶνα καὶ πόλεμον ποιεῖν ὀφείλουσιν.

Α΄. Οἱ ἀδελφοὶ ὀφείλουσιν ἐν ἀγάπῃ πολλῇ συνεῖναι ἀλλήλοις εἴτε εὔχονται εἴτε ἀναγινώσκουσι τὰς Γραφὰς εἴτε ἔργον τι ποιοῦσιν, ἵνα ἔχωσι τὸν θεμέλιον τῆς ἀγάπης πρὸς ἀλλήλους. Καὶ οὕτω δύναται εὐδοκία γενέσθαι εἰς ἐκείνας τὰς προαιρέσεις, καὶ οἱ εὐχόμενοι, καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες, καὶ οἱ ἐργαζόμενοι πάντες δύνανται ἐν ἀκεραιότητι

---

1. Κολ. 3,9. 2. Πρβλ. Α΄ Κορ. 15,47-49. 3. Πρβλ. Γαλ. 5,22. 4. Πρβλ. Α΄ Πέτρ. 4,11.

καὶ ἁπλότητι διάγοντες μετ' ἀλλήλων ὠφεληθῆναι. Τί γὰρ γέγραπται; «Γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς»[1], ἵνα ὃν τρόπον οἱ ἐν οὐρανοῖς ἄγγελοι σύνεισιν ἀλλήλοις ἐν ὁμονοίᾳ πολλῇ, ἐν ἀγάπῃ καὶ εἰρήνῃ διάγοντες, καὶ οὐκ ἔστιν ἐκεῖ ἔπαρσις ἢ φθόνος, ἀλλ' ἐν ἀγάπῃ καὶ εἰλικρινείᾳ μετ' ἀλλήλων εἰσίν, οὕτως καὶ οἱ ἀδελφοὶ ὦσι μετ' ἀλλήλων. Συμβαίνει τινὰς εἶναι τριάκοντα ὑπὸ τὸ ἕν. Ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα οὐ δύνανται προσκαρτερεῖν, ἀλλά τινες μὲν αὐτῶν σχολάζουσι τῇ εὐχῇ ὥρας ἕξ, καὶ βούλονται ἀναγνῶναι, ἄλλοι δὲ προθύμως δια-**21**κονοῦσιν, ἄλλοι δ' ἐξ αὐτῶν ἐργάζονταί τι ἔργον.

Β'. Ὀφείλουσιν οὖν οἱ ἀδελφοί, εἴ τι ποιοῦσιν, ἐν ἀγάπῃ καὶ χαρᾷ εἶναι μετ' ἀλλήλων· καὶ ὁ ἐργαζόμενος περὶ τοῦ εὐχομένου οὕτω λεγέτω, ὅτι· Ὃν ὁ ἀδελφός μου κτᾶται θησαυρόν, ἐπεὶ κοινός ἐστιν, κἀγὼ ἔχω. Καὶ ὁ εὐχόμενος περὶ τοῦ ἀναγινώσκοντος οὕτω λεγέτω, ὅτι· Ὃ ἐκεῖνος ὠφελεῖται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, εἰς ἐμὸν κέρδος προχωρεῖ. Καὶ ὁ ἐργαζόμενος αὖθις τοῦτο λεγέτω, ὅτι· Τὴν διακονίαν ἣν ποιῶ, κοινή ἐστιν ὠφέλεια. Ὥσπερ γὰρ τὰ μέλη τοῦ σώματος πολλὰ ὄντα ἕν ἐστι σῶμα[2], καὶ **[469]** βοηθοῦσιν ἀλλήλοις, καὶ ἕκαστον ἴδιον ἔργον ἐκτελεῖ, πλὴν ὁ ὀφθαλμὸς ὑπὲρ ὅλου τοῦ σώματος βλέπει[3], καὶ ἡ χεὶρ ὑπὲρ ὅλων τῶν μελῶν ἐργάζεται, καὶ ὁ πούς περιπατεῖ, ὅλα τὰ μέλη ἐπιφερόμενος, καὶ ἄλλο συμπάσχει[4], οὕτω καὶ οἱ ἀδελφοὶ μετ' ἀλλήλων ἤτωσαν. Καὶ μήτε ὁ εὐχόμενος κρινέτω τὸν ἐργαζόμενον[5], διατὶ οὐκ εὔχεται· μήτε ὁ ἐργαζόμενος κρινέτω τὸν εὐχόμενον, ὅτι ἐκεῖνος παραμένει, κἀγὼ ἐργάζομαι· μήτε ὁ διακονῶν κρινέτω τὸν ἕτερον. Ἀλλ' ἕκαστος εἴ τι ποιεῖ, εἰς δόξαν Θεοῦ[6]. Ὁ ἀναγινώσκων τὸν εὐχόμενον ἔχει ἐν ἀγάπῃ καὶ χαρᾷ, τοῦτο λογιζόμενος, ὅτι ὑπὲρ ἐμοῦ εὔχεται· καὶ ὁ εὐχόμενος περὶ τοῦ ἐργαζομένου τοῦτο λογιζέσθω, ὅτι ὃ ποιεῖ, εἰς κοινὴν ὠφέλειαν ποιεῖ.

Γ'. Καὶ οὕτω δύναται ὁμοφωνία πολλὴ καὶ εἰρήνη καὶ συμφωνία ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης[7] κρατεῖν ἀλλήλους, καὶ συνδιάγειν μετ' ἀλλήλων ἐν ἀκεραιότητι καὶ ἀφελότητι καὶ εὐδοκίᾳ Θεοῦ. Τὸ δὲ κεφαλαιωδέστερον πάντων δηλονότι ἡ προσκαρτέρησίς ἐστι τῆς εὐχῆς· πλὴν δὲ ἓν ζητεῖται, ἵνα **22** ἔχῃ τις θησαυρὸν ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ τὴν ζωὴν ἥτις ἐστὶν ὁ Κύριος ἐν τῷ νῷ· εἴτε ἐργάζεται εἴτε εὔχεται εἴτε ἀναγινώσκει, ἵνα ἔχῃ ἐκεῖνο τὸ κτῆμα τὸ μὴ παρερχόμενον, ὅ ἐστι τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Εἰσὶ δέ τινες τοῦτο λέγοντες, ὅτι ὁ Κύριος μόνους φανεροὺς καρποὺς ἀπαιτεῖ παρὰ τῶν ἀνθρώπων, τὰ δὲ κρυπτὰ ὁ Θεὸς κατορθοῖ. Οὐχ οὕτως δέ εἰσι τὰ πράγματα, ἀλλ' ὥσπερ εἰς

1. Ματθ. 6, 10. 2. Πρβλ. Α' Κορ. 12,12. 3. Πρβλ. Ρωμ. 12,4. 4. Πρβλ. Α' Κορ. 12,26. 5. Πρβλ. Ρωμ. 14,3. 6. Πρβλ. Α' Κορ. 10,31. 7. Πρβλ. Ἐφ. 4,3.

τὸν ἔξω ἄνθρωπον ἀσφαλίζεται[1], οὕτως ὀφείλει καὶ ἐν τοῖς λογισμοῖς ποιεῖν ἀγῶνα καὶ πόλεμον· ἀπαιτεῖ σε γὰρ ὁ Κύριος, ἵνα ὀργισθῇς σεαυτῷ καὶ μάχην ποιήσῃς μετὰ τοῦ νοός **23** σου, μήτε συμφωνήσῃς μήτε συνηδυνθῇς τοῖς λογισμοῖς τῆς κακίας.

Δ'. Λοιπὸν τὸ ἐκριζῶσαι τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὸ συνὸν κακόν, τοῦτο τῇ θείᾳ δυνάμει μόνον δυνατόν ἐστι κατορθῶσαι. Οὐκ ἔξεστι γὰρ οὔτε δυνατὸν ἀνθρώπῳ ἐξ ἰδίας δυνάμεως ἐκριζῶσαι τὴν ἁμαρτίαν. Τὸ ἀντιπαλαῖσαι, ἀντιμαχεσθῆναι, δεῖραι, δαρῆναι σόν ἐστιν· ἐκριζῶσαι δὲ Θεοῦ ἐστιν. Εἰ γὰρ σὺ ἠδύνου τοῦτο ποιῆσαι, τίς χρεία τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου; Ὡς γὰρ οὐκ ἔστι τὸν ὀφθαλμὸν ἄνευ φωτὸς βλέπειν ἢ λαλεῖν ἄνευ γλώττης ἢ ἀκούειν ἄνευ ὤτων ἢ περιπατεῖν ἄνευ ποδῶν ἢ ἐργάζεσθαι ἄνευ χειρῶν, οὕτως οὐ δύναταί τις ἄνευ τοῦ Ἰησοῦ σωθῆναι ἢ εἰσελθεῖν εἰς βασιλείαν οὐρανῶν. **24** Εἰ δὲ λέγεις, ὅτι· Ἐν τοῖς φαινομένοις οὐ πορνεύω, οὐ μοιχεύω, οὐκ εἰμὶ φιλάργυρος, λοιπὸν δίκαιός εἰμι, πεπλάνησαι ἐν τούτῳ νομίσας, ὅτι πάντα ἐξετέλεσας. Οὐκ εἰσὶ μόνον τρία μέρη τῆς ἁμαρτίας, εἰς ἃ ὀφείλει τις ἀσφαλίσασθαι, ἀλλὰ μυρία· ἡ ἀφοβία, ἡ τύφωσις, ἡ ἀπιστία, τὸ μῖσος, ὁ φθόνος, ἡ δολιότης, ἡ ὑπόκρισις, πόθεν ἐστίν; Οὐκ ὀφείλεις πρὸς ταῦτα ἔχειν τὴν πάλην καὶ τὸν ἀγῶνα ἐν τοῖς λεληθόσιν, ἐν τοῖς λογισμοῖς; Ὥσπερ ἐὰν ᾖ ληστὴς ἐν οἰκίᾳ, τὸ λοιπὸν ὑποθλίβει σε, καὶ οὐκ ἐᾷ σε ἀμεριμνεῖν, ἄρχῃ δὲ καὶ σὺ ἀντιτύπτειν αὐτόν, δέρεις, δέρῃ· οὕτως ὀφείλει καὶ ἡ ψυχὴ ἀντιπίπτειν καὶ ἀντιμάχεσθαι, καὶ ἀντικρούειν.

[472] Ε'. Λοιπὸν ἡ προαίρεσις ἀντιμαχομένη καὶ ἔχουσα πόνον καὶ θλῖψιν, ἄρχεται ἀνωτέρα γίνεσθαι· πίπτει, ἐγείρεται, πάλιν ῥίπτει ἡ ἁμαρτία, εἰς δέκα ἢ εἰς εἴκοσιν ἀγῶνας νικᾷ τὴν ψυχὴν καὶ ῥίπτει, καὶ ἡ ψυχὴ διὰ χρόνου εἰς μίαν ἀγωγὴν νικᾷ τὴν ἁμαρτίαν. Πάλιν ἐὰν ὑπομείνῃ ἡ ψυχὴ καὶ μὴ χαυνωθῇ, κατὰ μέρος ἄρχεται πλεονάζειν καὶ διακρίνειν, καὶ ἀποφέρεσθαι τὰ νικητήρια κατὰ τῆς ἁμαρτίας. Ἀλλ' εἰ καὶ ἐν τούτοις ἐξετάζεται, ἀκμὴν ἡ ἁμαρτία καταστρέφει τὸν ἄνθρωπον, ἕως οὗ ἔλθῃ «εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας»[2] καὶ τελείως νικήσῃ τὸν θάνατον· γέγραπται γάρ· «Ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος»[3] καὶ οὕτως ἀνώτεροι γίγνονται καὶ νικηταὶ τοῦ διαβόλου. Εἰ δέ, καθὼς προείπομεν, λέγει τις· Οὐ πορνεύω, οὐ μοιχεύω, οὐ φιλαργυρῶ, ἀρκεῖ μοι, οὗτος εἰς τρία μέρη ἠγωνίσατο, καὶ εἰς ἄλλα εἴκοσιν, ἅπερ ἔχει ἡ ἁμαρτία κατὰ τῆς ψυχῆς, οὐκ ἠγωνίσατο, ἀλλ' ἡττήθη. Ὀφείλει οὖν εἰς πάντα ἀγωνίζεσθαι, καὶ ἀθλεῖν· ὁ γὰρ νοῦς, καθὼς πολλάκις εἴπομεν, ἀντίπαλός ἐστι καὶ ἔχει ἰσόρροπον δύναμιν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν τοῦ ἀντιλέγειν καὶ ἐναντιοῦσθαι τοῖς λογισμοῖς.

ϛ'. Εἰ δὲ λέγεις ἰσχυροτέραν εἶναι τὴν ἐναντίαν δύναμιν καὶ βασι-

1. Πρβλ. Β' Κορ. 4,16. 2. Ἐφ. 4,13. 3. Α' Κορ. 15,26.

λεύειν τὸ ὅλον τὴν κακίαν κατὰ τοῦ ἀνθρώπου, ἄδικον ποιεῖς τὸν Θεὸν καταχρίνοντα τὴν ἀνθρωπότητα· διότι ὑπήκουσε τῷ Σατανᾷ,ὁπότε ἰσχυρό**25**τερός ἐστι, καὶ ἀναγκαστικῇ τινι δυνάμει ὑποτάσσει· μειζότερον καὶ ἰσχυρότερον αὐτὸν ἐποίησας τῆς ψυχῆς καὶ ἐντέλλῃ μοι· μὴ ὑπακούσῃς; Ὥσπερ ἐὰν ᾖ νεανίσκος, καὶ ἔχῃ πάλην πρὸς παιδίον, καὶ ἐὰν ἡττηθῇ τὸ παιδίον, καταχρίνεται, διὰ τί ἡττήθη. Τοῦτο πολλῆς ἀδικίας ἐστίν. Ὅθεν ἡμεῖς λέγομεν ἀντίπαλον εἶναι τὸν νοῦν καὶ ἰσόρροπον, καὶ ἡ τοιαύτη ψυχὴ ἐπιζητοῦσα τυγχάνει βοηθείας καὶ ἀντιλήψεως, καὶ καταξιοῦται τῆς λυτρώσεως. Ἡ γὰρ πάλη καὶ ὁ ἀγὼν ἐπὶ τῇ ἰσοδυναμίᾳ κεῖται. Δοξάζομεν Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Δʹ.

Τὸν δρόμον τοῦ σταδίου τοῦ κόσμου τούτου προσεχόντως καὶ ἀκριβῶς διέρχεσθαι δεῖ τοὺς Χριστιανούς, ἵνα ἐπαίνων οὐρανίων παρὰ Θεοῦ καὶ ἀγγέλων τύχωσι.

Αʹ. Οἱ τὸν βίον τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν πολλῇ ἀκριβείᾳ κατορθῶσαι βουλό**26**μενοι, πρὸ πάντων τοῦ διανοητικοῦ καὶ διακριτικοῦ μέλους τῆς ψυχῆς ἐν πάσῃ δυνάμει ἐπιμελεῖσθαι ὀφείλουσιν, ἵνα τὴν διάκρισιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ἐν ἀκριβείᾳ κτησάμενοι, καὶ τὰ παρὰ φύσιν εἰσαχθέντα πάθη τῇ καθαρᾷ φύσει πάντοτε διακρίνοντες, εὐθέτως καὶ ἀπροσκόπως πολιτευσώμεθα, ἵνα ὡς ὀφθαλμῷ τῷ τῆς διακρίσεως μέλει χρώμενοι, ἀσυνδύαστοι καὶ ἀσύνθετοι πρὸς τὰς τῆς κακίας ὑποθέσεις εἶναι δυνηθῶμεν, καὶ οὕτω τῆς θείας δωρεᾶς καταξιωθέντες, ἄξιοι τοῦ Κυρίου γενώμεθα. **27** Ἀπὸ δὲ τῶν ὁρωμένων ὑπόδειγμα **[473]** λάβωμεν· ἔοικε γὰρ τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ, καὶ τὰ τοῦ σώματος πράγματα τοῖς τῆς ψυχῆς, καὶ τὰ φαινόμενα τοῖς κρυφίοις.

Βʹ. Ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα ἔχει ὁδηγὸν τὸν ὀφθαλμόν, καὶ αὐτὸς ὁρῶν ὅλον ὁδηγεῖ τὸ σῶμα εἰς εὐθύτητα· ὑπόθου δέ μοι διέρχεσθαί τινα διὰ τόπων ὑλωδῶν καὶ ἀκανθῶν πεπληρωμένων καὶ βορ**28**βόρων, ἔνθα καὶ πῦρ ἀναβάλλει καὶ ξίφη παραπεπήγασι, κρημνοί τε καὶ ὑδάτων πλήθη ἐκεῖ τυγχάνει. Τὸ λοιπὸν ὁ γοργὸς καὶ σπουδαῖος καὶ εὐκίνητος ἔχων τὸν ὀφθαλμὸν ὁδηγὸν πάνυ προσεχόντως παρέρχεται τοὺς χαλεποὺς ἐκείνους τόπους, συνέχων πανταχόθεν χερσὶ καὶ ποσὶ τὸν χιτῶνα αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἐν ταῖς ὕλαις καὶ ἀκάνθαις περισχισθῇ ἢ ὑπὸ τοῦ βορβόρου ἀφανισθῇ ἢ ὑπὸ ξίφους διακοπῇ. Καὶ ὁ ὀφθαλμὸς ὅλον ὁδηγεῖ τὸ σῶμα, φῶς ὢν αὐτοῦ, ἵνα μὴ κρημνοῖς καταρραγῇ, ἢ ὕδασι **29** καταποντισθῇ ἤ τινι χαλεπῷ καταβλαβῇ. Ὁ οὕτω γοργὸς καὶ συνετὸς καὶ μετὰ πάσης νήψεως παρερχόμενος, συσφίγγων τὸν χιτῶνα αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ εὐθέως ὁδηγούμενος φυλάσσει καὶ ἑαυτὸν ἀβλαβῆ καὶ τὸν χιτῶνα τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ ἄκαυστον

καὶ ἄσχιστον διατηρεῖ. Ἐὰν δέ τις ᾖ ἀργὸς καὶ ὀκνηρὸς καὶ ῥᾴθυμος καὶ βαρὺς καὶ χαῦνος διὰ τῶν τοιούτων παρερχόμενος τόπων, περιρρέων ὁ χιτὼν αὐτοῦ ἔνθεν καὶ ἔνθεν, εἰς τὰς ὕλας καὶ ἀκάνθας περισχίζεται ἢ ὑπὸ τοῦ πυρὸς κατακαίεται διὰ τὸ μὴ συνέχειν πάντοθεν ἀνδρείως τὸ ἔνδυμα ἢ ὑπὸ τῶν παραπεπηγμένων ξιφῶν παρακόπτεται ἢ ὑπὸ τοῦ βορβόρου σπιλοῦται, καὶ ἁπαξαπλῶς τάχιον καταφθείρει τὸν καλὸν καὶ καινὸν τοῦ ἐνδύματος χιτῶνα διὰ τὴν ἀπροσεξίαν καὶ χαυνότητα καὶ ὀκνηρίαν αὐτοῦ· εἰ δὲ μὴ καλῶς καὶ εὐθέως τῷ ὀφθαλμῷ προσέχει, καὶ αὐτὸς εἰς φάραγγα πεσεῖται ἢ ἐν τοῖς ὕδασι καταποντισθήσεται.

Γ'. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ ψυχὴ φοροῦσα ὥσπερ χιτῶνα καλόν, τὸ ἔνδυμα τοῦ σώματος, ἔχουσα διακριτικὸν μέλος εὐθῦνον ὅλην τὴν ψυχὴν μετὰ τοῦ σώματος, παρερχομένη διὰ τῶν ὑλῶν καὶ ἀκανθῶν τοῦ βίου καὶ βορβόρου καὶ πυρὸς καὶ κρημνῶν, τοῦτ' ἔστιν ἐπιθυμιῶν, καὶ ἡδονῶν, καὶ τῶν λοιπῶν ἀτόπων τοῦ αἰῶνος τούτου, πάντοθεν ὀφείλει μετὰ νήψεως[1], καὶ ἀνδρείας, καὶ σπουδῆς, καὶ προσοχῆς συσφίγγειν καὶ φυλάσσειν ἑαυτήν, καὶ τὸν χιτῶνα τοῦ σώματος, μή που περισχισθῇ ἐν ταῖς τοῦ κόσμου ὕλαις καὶ ἀκάνθαις μεριμνῶν καὶ ἀσχολιῶν καὶ περισπασμῶν γηΐνων, καὶ ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῆς ἐπιθυμίας κατακαυθῇ· οἷον ἐνδεδυμένη τὸν ὀφθαλμὸν ἀποστρέφει τοῦ μὴ ἰδεῖν πονηρά, τὸ οὖς ὁμοίως ἀποστρέφει τοῦ μὴ ἀκούειν καταλαλιάν, τὴν γλῶσσαν τοῦ μὴ λαλεῖν μάταια, χεῖρας καὶ πόδας ἀπὸ ἐπιτηδευμάτων κακῶν. Ἔχει γὰρ θέλημα ἡ ψυχὴ τοῦ ἀποστρέψαι καὶ κωλῦσαι τὰ μέλη τοῦ σώματος ἀπὸ κακίστων θεαμάτων καὶ ἀκοῆς πονηρᾶς καὶ αἰσχρᾶς καὶ λόγων ἀπρεπῶν καὶ ἐπιτηδευμάτων κοσμικῶν καὶ πονηρῶν.

Δ'. Ἀποστρέφει δὲ καὶ ἑαυτὴν ἡ ψυχὴ ἀπὸ ῥεμβασμῶν φυλάττουσα τὴν καρδίαν τοῦ μὴ ῥέμβεσθαι ἐν τῷ κόσμῳ τὰ μέλη τῶν λογισμῶν
30 αὐτῆς· καὶ οὕτως ἀγωνιζομένη, καὶ σπουδάζουσα, καὶ συν-**[476]** έχουσα πάντοθεν ἐν πολλῇ προσοχῇ τὰ μέλη τοῦ σώματος ἀπὸ κακῶν, ἄσχιστον καὶ ἄκαυστον καὶ ἄσπιλον τὸν καλὸν χιτῶνα τοῦ σώματος διαφυλάσσει· καὶ αὐτὴ διὰ τοῦ γνωστικοῦ καὶ διανοητικοῦ καὶ διακριτικοῦ θελήματος αὐτῆς, τὸ δὲ πᾶν διὰ τῆς τοῦ Κυρίου δυνάμεως φυλαχθήσεται, αὐτὴ ἑαυτὴν ὅση δύναμις συσφίγγουσα, καὶ πάσης ἐπιθυμίας κοσμικῆς ἀποστρέφουσα καὶ οὕτως ὑπὸ Κυρίου βοηθουμένη εἰς τὸ ἐξ ἀληθείας φυλαχθῆναι αὐτὴν ἀπὸ τῶν προειρημένων κακῶν. Ἐπὰν γὰρ ἴδῃ ὁ Κύριός τινα γενναίως ἀποστρεφόμενον τὰς τοῦ βίου ἡδονάς, καὶ περισπασμοὺς καὶ μερίμνας ὑλικὰς καὶ δεσμοὺς γηΐνους, καὶ ῥεμβασμοὺς λογισμῶν ματαίων, δίδωσι τὴν ἰδίαν τῆς χάριτος βοήθειαν, ἄπτωτον διατηρῶν τὴν ψυχὴν ἐκείνην διεξερχομένην καλῶς τὸν ἐνεστῶτα πονηρὸν αἰῶνα[2]. Καὶ οὕτως ἡ ψυχὴ ἐπαίνων οὐρα-

---

1. Πρβλ. Λουκ. 16,8. 2. Πρβλ. Γαλ. 1,4.

νίων παρὰ Θεοῦ καὶ ἀγγέλων τεύξεται, ὅτι τὸν χιτῶνα τοῦ σώματος αὐτῆς καλῶς διεφύλαξε καὶ ἑαυτήν, ὅσον τὸ ἐν αὐτῇ δυνατόν, πᾶσαν ἐπιθυμίαν τοῦ κόσμου ἀποστραφεῖσα, καὶ ὑπ' αὐτοῦ βοηθηθεῖσα τὸν δρόμον τοῦ σταδίου τοῦ κόσμου[1] τούτου καλῶς διεξελήλυθεν.

Ε'. Εἰ δέ τις ἐν χαυνότητι καὶ ῥᾳθυμίᾳ μὴ προσεχόντως ἐν τῷ βίῳ τούτῳ πορεύεται, καὶ ἐκ θελήματος ἰδίου οὐκ ἀποστρέφεται πᾶσαν ἐπιθυμίαν τοῦ κόσμου καὶ τὸν Κύριον μόνον ἐν πάσῃ ἐπιθυμίᾳ ζητεῖ, εἰς τὰς ἀκάνθας καὶ ὕλας τοῦ κόσμου τούτου περιπείρεται, καὶ ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῆς ἐπιθυμίας ὁ χιτὼν τοῦ σώματος παρακαίεται, καὶ ὑπὸ τοῦ βορβόρου τῶν ἡδονῶν σπιλοῦται, καὶ οὕτως ἀπαρρησίαστος ἡ ψυχὴ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως εὑρίσκεται, τὸ ἔνδυμα αὐτῆς ἄσπιλον μὴ δυνηθεῖσα τηρῆσαι, ἀλλὰ καταφθείρασα αὐτὸ ταῖς ἀπάταις τοῦ αἰῶνος τούτου· καὶ διὰ τοῦτο ἀπόβλητος τῆς βασιλείας γίγνεται· τί γὰρ ποιήσει ὁ Θεὸς τῷ θελήματι ἰδίῳ παραδιδόντι ἑαυτὸν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀπατωμένῳ ταῖς ἡδοναῖς αὐτοῦ ἢ ῥεμβασμοῖς ὑλικοῖς ἐκπλανωμένῳ; Ἐκείνῳ γὰρ βοήθειαν δίδωσι τῷ **31** ἀποστρεφομένῳ τὰς ὑλικὰς ἡδονὰς καὶ προτέρας συνηθείας καὶ βίᾳ τὴν διάνοιαν πάντοτε πρὸς Κύριον ἕλκοντι ἀρνουμένῳ τε ἑαυτόν. καὶ τὸν Κύριον μόνον ἐπιζητοῦντι. Τοῦτον διατηρεῖ τὸν φυλασσόμενον πανταχόθεν ἐκ τῶν παγίδων καὶ βρόχων τῆς ὕλης τοῦ κόσμου, «τὸν μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν κατεργαζόμενον»[2], καὶ μετὰ πάσης προσεχείας διὰ τῶν παγίδων καὶ βρόχων καὶ ἐπιθυμιῶν τοῦ αἰῶνος τούτου παρερχόμενον, καὶ τὴν τοῦ Κυρίου βοήθειαν ἐπιζητοῦντα καὶ τῷ ἐλέει αὐτοῦ διὰ τῆς χάριτος σῴζεσθαι ἐλπίζοντα.

Ϛ'. Ἰδοὺ γὰρ αἱ πέντε παρθένοι αἱ φρόνιμοι[3] νήψασαι καὶ γοργευσάμεναι τὸ ξένον τῆς ἑαυτῶν φύσεως, λαβοῦσαι τὸ ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις τῆς καρδίας αὐτῶν, τοῦτ' ἔστι τὴν ἄνωθεν χάριν τοῦ Πνεύματος, ἠδυνήθησαν συνεισελθεῖν τῷ Νυμφίῳ εἰς τὸν ἐπουράνιον νυμφῶνα. Αἱ δὲ ἄλλαι, αἱ μωραί, αἱ ἐν τῇ ἰδίᾳ φύσει ἀπομείνασαι, οὐκ ἔνηψαν καὶ ἐσπούδασαν δέχεσθαι τὸ ἔλαιον τῆς ἀγαλλιάσεως[4] ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν, **[477]** ὡς ἔτι ἐν σαρκὶ ἦσαν[5]. Ἀλλ' ὥσπερ ἀπεκοιμήθησαν δι' ἀμέλειαν, καὶ χαυνότητα καὶ ῥᾳθυμίαν καὶ ἀγνωσίαν ἢ καὶ οἴησιν δικαιοσύνης. Διὸ καὶ τοῦ νυμφῶνος τῆς βασιλείας ἀπεκλείσθησαν, μὴ δυνηθεῖσαι εὐαρεστῆσαι τῷ ἐπουρανίῳ Νυμφίῳ[6]. Δεσμῷ γὰρ κόσμου καὶ ἀγάπῃ τινὶ γηΐνῃ κατασχεθεῖσαι τὴν ἀγάπην αὐτῶν ὅλην καὶ τὸν ἔρωτα πρὸς τὸν οὐράνιον Νυμφίον οὐκ ἔδωκαν, οὔτε τὸ ἔλαιον ἐκομίσαντο. Καὶ γὰρ αἱ τὸ ξένον τῆς φύσεως, τὸν ἁγιασμὸν τοῦ Πνεύματος[7] ζητοῦσαι ψυχαὶ ὅλην τὴν ἀγάπην αὐτῶν πρὸς Κύριον ἀποδεσμοῦσι, κἀκεῖ περιπατοῦσι κἀκεῖ εὔχονται κἀκεῖ λογίζονται, πάντα ἀποστρε-

1. Πρβλ. Β' Τιμ. 4,7. 2. Φιλιπ. 2,12. 3. Πρβλ. Ματθ. 25,1 ἑξ.
4. Πρβλ. Ψαλ. 44,8. 5. Πρβλ. Ρωμ. 7,5. 6. Πρβλ. Ἑβρ. 11,6.
7. Πρβλ. Β' Θεσ. 2,13. Α' Πέτρ. 1,2.

φόμεναι. Διὸ καταξιοῦνται λαβεῖν τὸ ἔλαιον τῆς ἐπουρανίου **32** χάριτος καὶ οὕτως ἄπτωτοι διεξελθεῖν δύνανται, τελείως τῷ πνευματικῷ Νυμφίῳ εὐαρεστοῦσαι. Αἱ γὰρ εἰς τὴν φύσιν αὐτῶν ἀπομένουσαι ψυχαὶ τῷ λογισμῷ ἐπὶ τῆς γῆς ἕρπουσιν, ἐπὶ γῆς λογίζονται, ἐπὶ γῆς τὴν δίαιταν ὁ νοῦς αὐτῶν ἔχει· καὶ τῷ μὲν δοκεῖν νομίζουσι τοῦ Νυμφίου εἶναι, καὶ δικαιώμασι κεκοσμῆσθαι σαρκός[1], ἄνωθεν δὲ ἐκ τοῦ Πνεύματος οὐκ ἐγεννήθησαν, τὸ ἔλαιον τῆς ἀγαλλιάσεως[2] μὴ δεξάμεναι.

Ζ'. Αἱ γὰρ πέντε λογικαὶ αἰσθήσεις τῆς ψυχῆς, ἐὰν δέξωνται τὴν ἄνωθεν χάριν καὶ τὸν ἁγιασμὸν τοῦ Πνεύματος, ἀληθῶς παρθένοι φρόνιμοι[3] τυγχάνουσι, τὴν ἄνωθεν τῆς χάριτος δεξάμεναι φρόνησιν. Εἰ δὲ εἰς τὴν φύσιν αὐτῶν μόνην ἀπομείνωσι, μωραὶ εὑρίσκονται καὶ τέκνα τοῦ κόσμου ἀποδείκνυνται· οὐκ ἀπεδύσαντο γὰρ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου[4], κἂν τῷ δοκεῖν νομίζουσι δι' εὐλογοφανείας τινὰς καὶ σχῆμα τοῦ Νυμφίου εἶναι νύμφαι. Ὥσπερ γὰρ αἱ ὅλαι ἐξ ὅλου τῷ Κυρίῳ προσκολλώμεναι[5] ψυχαὶ ἐκεῖ εἰσι τῷ λογισμῷ κἀκεῖ εὔχονται κἀκεῖ περιπατοῦσι κἀκεῖ ἐπιποθοῦσιν εἰς τὴν τοῦ Κυρίου ἀγάπην· οὕτω πάλιν ψυχαί, αἱ ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ κόσμου δεθεῖσαι, καὶ ἐν τῇ γῇ τὴν δίαιταν ἔχειν βουλόμεναι, ἐκεῖ περιπατοῦσι καὶ ἐκεῖ λογίζονται, ἐκεῖ ὁ νοῦς ἐνδιαιτᾶται. Διὸ καὶ ἀμετάτρεπτοι πρὸς τὸ ἀγαθὸν φρόνημα τοῦ πνεύματος[6] τυγχάνουσι. Ξένον οὖν τι τῆς φύσεως ἡμῶν, (λέγω δὴ τὴν ἐπουράνιον χάριν) χρεὼν συστῆναι καὶ συμπλακῆναι τῇ φύσει ἡμῶν, ἵνα δυνηθῶμεν εἰς τὸν ἐπουράνιον νυμφῶνα τῆς βασιλείας τῷ Κυρίῳ συνεισελθεῖν καὶ τῆς αἰωνίου σωτηρίας τυχεῖν.

Η'. Ξένον γὰρ τῆς φύσεως ἡμῶν, τὴν κακίαν τῶν παθῶν διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ πρώτου ἀνθρώπου ἐν ἑαυτοῖς ἐδεξάμεθα, ἣν καὶ ὥσπερ φύσιν ἡμῶν καταστᾶσαν συνηθείᾳ καὶ προλήψει πολλῇ διὰ τοῦ ξένου τῆς φύσεως ἡμῶν, τῆς ἐπουρανίου δωρεᾶς τοῦ Πνεύματος[7], **33** ἐξωσθῆναι πάλιν χρὴ καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν καθαρότητα ἀποκαταστῆναι. Καὶ μὴ ἐκείνην τὴν ἐξ οὐρανοῦ ἀγάπην τοῦ Πνεύματος δεξώμεθα νῦν ἐν πολλῇ αἰτήσει καὶ δεήσει καὶ πίστει καὶ προσευχῇ καὶ ἀποστροφῇ τοῦ κόσμου καὶ προσκολληθῇ τῇ ἀγάπῃ, ἥτις ἐστὶν ὁ Κύριος, καὶ ἁγιασθῇ ἡ μιανθεῖσα ὑπὸ τῆς κακίας φύσις ἡμῶν ὑπὸ τῆς ἀγάπης ἐκείνης τοῦ Πνεύματος, καὶ ἕως τέλους διαμείνωμεν ἄπτωτοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ ἀκριβῶς ἀναστρεφόμενοι, τῆς ἐπουρανίου βασιλείας τυχεῖν οὐ δυνησόμεθα.

[480] Θ'. Λεπτὸν δέ τινα λόγον καὶ βαθὺν κατὰ τὴν προσοῦσάν μοι δύναμιν εἰπεῖν βούλομαι· διὸ συνεπῶς ἀκούσατε· Ἐσωματοποίησεν ἑαυτὸν ὁ ἄπειρος καὶ ἀπρόσιτος καὶ ἀποίητος Θεὸς δι' ἄπειρον καὶ ἀνεννόητον χρηστότητα, καὶ ὡς εἰπεῖν συνεσμίκρυνεν ἐκ τῆς ἀπρο-

---

1. Πρβλ. Ἑβρ. 9,10. 2. Πρβλ. Ψαλ. 44,8. 3. Πρβλ. Ματθ. 25,1.
4. Πρβλ. Α' Κορ. 2,12. 5. Πρβλ. Α' Κορ. 6,17. 6. Πρβλ. Ρωμ. 8,6.
7. Πρβλ. Πράξ. 2,38.

σίτου[1] δόξης, ἵνα συνενωθῆναι δυνηθῇ τοῖς ἀοράτοις αὐτοῦ κτίσμασιν, (οἷον ψυχαῖς ἁγίων καὶ ἀγγέλων λέγω), ἵνα δυνηθῶσι ζωῆς θεότητος μετασχεῖν. Ἕκαστον γὰρ κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν σῶμά ἐστιν, ὁ ἄγγελος, ἡ ψυχή, ὁ **34** δαίμων· ὅτι κἂν λεπτά ἐστιν, ὅμως ἐν ὑποστάσει καὶ χαρακτῆρι καὶ εἰκόνι κατὰ τὴν λεπτότητα τῆς φύσεως αὐτῶν σώματα τυγχάνει λεπτά. Ὥσπερ ἐν ὑποστάσει τοῦτο τὸ σῶμα παχύ ἐστιν, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ λεπτὴ οὖσα περιέλαβε τὸν ὀφθαλμὸν δι' οὗ ὁρᾷ, τὸ οὖς δι' οὗ ἀκούει, ὁμοίως τὴν γλῶσσαν δι' ἧς λαλεῖ, τὴν χεῖρα, καὶ ἀπαξαπλῶς πᾶν τὸ σῶμα, καὶ τὰ μέλη αὐτοῦ περιλαβοῦσα ἡ ψυχὴ συγκέκραται, δι' οὗ ἀπεργάζεται πάντα τὰ τοῦ βίου ἐπιτηδεύματα.

Ι'. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ ἄπειρος καὶ ἀνεννόητος Θεὸς τῇ χρηστότητι αὐτοῦ ἐσμίκρυνεν ἑαυτόν, καὶ ἐνεδύσατο τὰ μέλη τοῦ σώματος τούτου καὶ περιέλαβεν ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς ἀπροσίτου δόξης, καὶ διὰ ἡμερότητα καὶ φιλανθρωπίαν μεταμορφούμενος σωματοποιεῖ ἑαυτόν, καὶ ἀναμείγνυται καὶ παραλαμβάνει τὰς ἁγίας καὶ εὐαρέστους καὶ πιστὰς ψυχάς, καὶ γίγνεται μετ' αὐτῶν εἰς ἓν Πνεῦμα[2], κατὰ τὸ λόγιον Παύλου· ψυχὴ ὡς εἰπεῖν εἰς ψυχὴν καὶ ὑπόστασις εἰς ὑπόστασιν, ἵνα δυνηθῇ ἡ **35** ψυχὴ ἐν τῇ θεότητι ζῆσαι καὶ αἰσθέσθαι ἀθανάτου ζωῆς, καὶ δόξης ἀφθάρτου μέτοχος γένηται, ἥ γε ἀξία αὐτοῦ καὶ εὐάρεστος. Εἰ γὰρ ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι[3] πεποίηκε τὴν ὁρωμένην κτίσιν τοιαύτην, ἐν πολλῇ τινι διαφορᾷ καὶ ποικιλίᾳ, καὶ πρὶν γενέσθαι οὐκ ἦν, ἠθέλησε δὲ καὶ εὐκόλως ἐποίησεν ἐκ τῶν μὴ ὄντων ὑποστάσεις παχείας καὶ σκληράς, (οἷον γῆν λέγω, ὄρη, δένδρα· ὁρᾷς οἷα σληρότης φύσεως), καὶ πάλιν μέσα ὕδατα καὶ ἐξ αὐτῶν γεννᾶσθαι πετεινὰ προσέταξε καὶ πάλιν λεπτότερα, πῦρ, καὶ ἀνέμους, καὶ διὰ λεπτότητα μὴ ὁρώμενα τῷ τοῦ σώματος ὀφθαλμῷ.

ΙΑ'. Πῶς ἡ ἄπειρος καὶ ἀνεκδιήγητος τῆς πολυποικίλου σοφίας τοῦ Θεοῦ[4] τέχνη ἔκτισεν ἐκ μὴ ὄντων παχύτερα καὶ λεπτότερα καὶ ἁπαλώτερα σώματα ἐνυπόστατα τῷ θελήματι αὐτοῦ, πόσῳ μᾶλλον αὐτὸς ὢν ὡς **36** θέλει, καὶ ὃ θέλει διὰ χρηστότητα ἄφραστον, καὶ ἀγαθότητα ἀνεννόητον μεταβάλλει καὶ σμικρύνει, καὶ ἐξομοιοῖ ἑαυτόν, σωματοποιῶν κατὰ χώρησιν ταῖς ἁγίαις καὶ ἀξίαις πισταῖς ψυχαῖς, ἵνα ὁραθῇ αὐταῖς ὁ ἀόρατος καὶ ψηλαφηθῇ κατὰ τὴν φύσιν τῆς λεπτότητος τῆς ψυχῆς ὁ ἀψηλάφητος, καὶ αἴσθωνται αὐτοῦ τῆς γλυκύτητος, καὶ τῆς χρηστότητος τοῦ φωτὸς τῆς ἀρρήτου ἀπολαύσεως αὐτῇ πείρᾳ ἀπολαύσωσιν. Ὅτε βούλεται πῦρ γίνεται πᾶν φαῦλον καὶ ἐπείσακτον πάθος τῆς ψυχῆς κατακαῖον· καὶ **[481]** γὰρ «ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον»[5], φησίν. Ὅτε βούλεται, ἀνάπαυσις ἄρρητος καὶ ἄφραστος, ἵνα ἀναπαῇ ἀναπαύσει θεότητος ἡ ψυχή· ὅτε βούλεται, χαρὰ καὶ εἰρήνη, θάλπων καὶ περιέπων αὐτήν.

1. Πρβλ. Α' Τιμ. 6,16. 2. Πρβλ. Α' Κορ. 6,17. 3. Πρβλ. Ρωμ. 4,17. 4. Πρβλ. Ἐφ. 3,10. 5. Δευτ. 4,24. Ἑβρ. 12,29.

ΙΒ΄. Εἰ δὲ καὶ εἰς ἓν τῶν κτισμάτων ἑαυτὸν ἀφομοιῶσαι βούλεται, δι᾽ ἀγαλλίασιν καὶ εὐφροσύνην τῶν νοερῶν κτισμάτων, οἷον ἢ πόλις φωτὸς Ἱερουσαλὴμ ἢ ὄρος Σιὼν ἐπουράνιον, δύναται ὡς θέλει πάντα καθὼς εἴρηται· «Ὑμεῖς δὲ προσεληλύθατε Σιὼν ὄρει καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ»[1]. Πάντα εὔκολα αὐτῷ ἐστι καὶ εὐχερῆ, εἰς ἃ θέλει μεταμορφουμένῳ ταῖς ἀξίαις αὐτοῦ καὶ πισταῖς ψυχαῖς· μόνον τις ἀγωνιζέσθω φίλος[2] καὶ εὐάρεστος αὐτῷ[3] γίγνεσθαι, καὶ αὐτῇ πείρᾳ καὶ αἰσθήσει ὄψεται ἀγαθὰ ἐπουράνια καὶ τρυφὴν ἀνέκφραστον, καὶ πλοῦτον ἄπειρον θεότητος, ἀληθῶς «ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη»[4], τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου γιγνόμενον εἰς ἀνάπαυσιν τῶν ἀξίων ψυχῶν καὶ ἀγαλλίασιν καὶ τρυφὴν καὶ ζωὴν αἰώνιον. Σωματοποιεῖ γὰρ ἑαυτὸν καὶ εἰς βρῶσιν καὶ πόσιν ὁ Κύριος, καθὼς γέγραπται ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· «Ὁ τρώγων τὸν ἄρτον **37** τοῦτον ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα»[5], ἵνα ἀναπαύσῃ ἀνεκλαλήτως καὶ ἐμπλήσῃ εὐφροσύνης πνευματικῆς τὴν ψυχήν· καὶ γάρ φησιν· «Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς»[6]. Ὁμοίως καὶ εἰς πόσιν νάματος ἐπουρανίου, καθώς φησιν· «Ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον»[7], «καὶ πάντες», φησί, «τὸ αὐτὸ πόμα ἐποτίσθημεν»[8].

ΙΓ΄. Οὕτως ἑκάστῳ τῶν ἁγίων Πατέρων ὤφθη ὡς ἠθέλησε καὶ ὡς συνέφερεν· ἄλλως τῷ Ἀβραάμ, ἄλλως τῷ Ἰσαάκ, ἄλλως τῷ Ἰακώβ, ἄλλως τῷ Νῶε, τῷ Δανιήλ, τῷ Δαυΐδ, τῷ Σολομῶν, τῷ Ἡσαΐᾳ, καὶ ἑκάστῳ τῶν ἁγίων προφητῶν. Ἄλλως τῷ Ἠλίᾳ, ἄλλως τῷ Μωϋσῇ· καὶ ἐγὼ νομίζω, ὅτι Μωϋσῆς κατὰ πᾶσαν ὥραν ἐν τῷ ὄρει, ἐν τῇ τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν νηστείᾳ, εἰς ἐκείνην τὴν πνευματικὴν τράπεζαν εἰσερχόμενος ἐνετρύφα καὶ ἀπέλαυεν[9]. Ἑκάστῳ οὖν τῶν ἁγίων ὡς ἠθέλησεν ὤφθη εἰς τὸ ἀναπαῦσαι καὶ σῶσαι[1] καὶ εἰς ἐπίγνωσιν Θεοῦ[11] ἀγαγεῖν. Πάντα γὰρ αὐτῷ εὐχερῆ ἐστιν ἃ βούλεται, καὶ ὡς θέλει σμικρύνων ἑαυτὸν σωματοποιεῖ καὶ μεταμορφοῦται ὀπτανόμενος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν ἐν ἀπροσίτῳ δόξῃ φωτός[12], κατὰ πολλὴν καὶ ἄφραστον ἀγάπην φανερούμενος τοῖς ἀξίοις κατὰ τὴν αὐτοῦ δύναμιν. Ψυχὴ γὰρ ἡ καταξιωθεῖσα ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ καὶ προσδοκίᾳ καὶ πίστει καὶ ἀγάπῃ δέξασθαι ἐκείνην τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν[13], τὴν ἐπουράνιον τοῦ Πνεύματος ἀγάπην καὶ τὸ ἐπουράνιον πῦρ τῆς ἀθανάτου ζωῆς λαβοῦσα, πάσης ἀγάπης κοσμικῆς ἐξ ἀληθείας λύεται καὶ παντὸς δεσμοῦ κακίας ἐλευθεροῦται.

1. Ἑβρ. 12,22. 2. Πρβλ. Ἰακ. 2,23. 3. Πρβλ. Ρωμ. 14,18. 4. Α΄ Κορ. 2, . 5. Πρβλ. Ἰω. 6,58 ἑξ. 6. Ἰω. 6,35. 7. Ἰω. 4,14. 8. Α΄ Κορ. 10,4. 12,13. 9. Πρβλ. Ἐξ. 24,18 ἑξ. 10. Πρβλ. Α΄ Τιμ. 2,4. 11. Πρβλ. Κολ. 3,10. 12. Πρβλ. Α΄ Τιμ. 6,16. 13. Πρβλ. Λουκ. 24,49.

ΙΔ΄. Ὥσπερ γὰρ σίδηρος ἢ μόλυβδος ἢ χρυσὸς ἢ ἄργυρος ἐπὶ πῦρ βληθέντα λύεται ἐκ τῆς φύσεως τῆς σκληρᾶς, εἰς ἁπαλότητα μεταβαλλόμενα, καὶ [484] ἐφ' ὅσον ἐν τῷ πυρὶ τυγχάνει, λύεται καὶ ἠλλοίωται τῆς φυσικῆς σκληρότητος διὰ τὴν τοῦ πυρὸς θερμὴν δύναμιν, τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ ψυχὴ ἀρνησαμένη τὸν κόσμον καὶ τὸν Κύριον μόνον ποθήσασα ἐν πολλῇ ψυχῆς ζητήσει καὶ πόνῳ καὶ ἀγῶνι, καὶ τὴν προσδοκίαν ἀδιάλειπτον ἔχουσα πρὸς αὐτὸν ἐλπίδι καὶ πίστει καὶ δεξαμένη ἐκεῖνο τὸ ἐπουράνιον πῦρ τῆς θεότητος καὶ ἀγάπης τοῦ Πνεύματος, τότε ἐξ ἀληθείας πάσης ἀγάπης κόσμου λύεται καὶ πάσης κακίας παθῶν ἐλευθεροῦται, καὶ πάντα ἐκτὸς αὐτῆς ποιεῖται καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς φυσικῆς ἕξεως καὶ σκληρότητος τῆς ἁμαρτίας μεταβάλλεται, καὶ πάντα περισσὰ ἡγεῖται, πρὸς μόνον τὸν ἐπουράνιον **38** Νυμφίον ὃν ἐδέξατο ἀναπαυομένη ἐν τῇ ζεούσῃ καὶ ἀρρήτῳ αὐτοῦ ἀγάπῃ.

ΙΕ΄. Λέγω σοι δέ, ὅτι αὐτοὺς τοὺς περιποθήτους ἀδελφούς, οὓς ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν, ἐὰν ἐμποδίζωσιν ἀπ' ἐκείνης τῆς ἀγάπης, ὥσπερ εἰπεῖν, ἀποστρέφεται· «Ἐκεῖνο γάρ ἐστιν αὐτῆς ζωὴ καὶ ἀνάπαυσις, ἡ τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως μυστικὴ καὶ ἄρρητος κοινωνία». Εἰ γὰρ σαρκικῆς κοινωνίας ἀγάπη χωρίζει πατρός, μητρός, ἀδελφῶν, καὶ πάντα ἐξώτερα αὐτῶν γίγνεται ἐν τῷ νῷ, καὶ εἰ ἀγαπᾷ, ἐξωτέρως ἀγαπᾷ, τὴν δὲ διάθεσιν αὐτοῦ πᾶσαν εἰς τὴν σύνοικον αὐτοῦ κέκτηται· «Ἀντὶ τούτου, γάρ», φησί, «καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικί, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν»[1]. Εἰ οὖν ἡ τῆς σαρκὸς ἀγάπη οὕτω λύει πάσης ἀγάπης, πόσῳ μᾶλλον ὅσοι κατηξιώθησαν ἐκείνου τοῦ ἁγίου καὶ ἐπουρανίου καὶ ἀγαπητοῦ Πνεύματος ἐξ ἀληθείας κοινωνῆσαι πάσης ἀγάπης κόσμου λυθήσονται, καὶ πάντα περισσὰ αὐτοῖς καταφανήσεται, τῷ νενικῆσθαι αὐτοὺς τῷ οὐρανίῳ πόθῳ, καὶ τῇ τρώσει αὐτοῦ ἡνῶσθαι! Ἐκεῖ γὰρ ἐπιποθοῦσιν, ἐκεῖ λογίζονται, ἐκεῖ ζῶσιν, ἐκεῖ οἱ λογισμοὶ αὐτῶν περιπατοῦσιν, ἐκεῖ ὁ νοῦς πάντοτε τὴν διατριβὴν ἔχει, νενικημένος τῷ θείῳ καὶ οὐρανίῳ ἔρωτι, καὶ πόθῳ πνευματικῷ.

ΙϚ΄. Τὸ λοιπόν, ὦ ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, τοιούτων ἀγαθῶν προκειμένων, καὶ τοσούτων ἐπαγγελιῶν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐπηγγελμένων, πάντα τὰ ἐμπόδια ἀφ' ἑαυτῶν ἀπορρίψωμεν καὶ πᾶσαν ἀγάπην τοῦ κόσμου ἀποστραφῶμεν καὶ πρὸς ἐκεῖνο μόνον τὸ ἀγαθὸν τῇ ζητήσει καὶ πόθῳ ἑαυτοὺς ἐκδῶμεν, ἵνα δυνηθῶμεν τυχεῖν ἐκείνης τῆς ἀρρήτου ἀγάπης **39** τοῦ Πνεύματος, περὶ ἧς ὁ μακάριος Παῦλος παρῄνεσε σπεύδειν ἡμᾶς πρὸς αὐτήν, λέγων· «Διώκετε τὴν ἀγάπην»[2], ἵνα δυνηθῶμεν ἐκ τῆς σκληρότητος ἡμῶν τῆς ἀλλοιώσεως

1. Γεν. 2,24. Ματθ. 19,5. Ἐφ. 5,31. 2. Α' Κορ. 14,1.

τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου καταξιωθῆναι καὶ εἰς ἡμερότητα καὶ ἀνάπαυσιν πνευματικὴν ἐλθεῖν, ἔρωτι θείου Πνεύματος τρωθέντες. Ὁ γὰρ Κύριος πολὺ φιλανθρωπεύεται σπλαγχνιζόμενος, πότε ἐπιστρέψομεν ὅλοι ἐξ ὅλου πρὸς αὐτόν, πάντων τῶν ἐναντίων ἑαυτοὺς ἐξαίροντες. Εἰ γὰρ καὶ ἡμεῖς διὰ πολλὴν ἀγνωσίαν καὶ νηπιότητα καὶ πρόληψιν κακίας ἀποστρεφόμεθα τὴν ζωὴν καὶ ἐμπόδια πολλὰ τιθέαμεν ἑαυτοῖς μὴ βουλόμενοι ἐξ ἀληθείας μετανοεῖν, ἀλλ' αὐτὸς πολὺ σπλαγχνίζεται ἐφ' ἡμᾶς μακρο**[485]**θυμῶν, πότε ἐπιστρέψαντες προσέλθωμεν πρὸς αὐτόν, καὶ τὸν ἔσω ἡμῶν ἄνθρωπον[1] φωτισθῶμεν, ἵνα μὴ καταισχυνθῶσι τὰ πρόσωπα ἡμῶν ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως[2].

ΙΖ'. Εἰ δὲ καὶ δύσκολον ἡμῖν καταφαίνεται διὰ τὴν σκληρὰν τῆς ἀρετῆς ἄσκησιν, μᾶλλον δὲ διὰ τὴν ὑπόθεσιν καὶ συμβουλίαν τοῦ ἀντικειμένου, ἰδοὺ αὐτὸς σπλαγχνίζεται καὶ μακροθυμεῖ ἐκδεχόμενος τὴν ἡμετέραν ἐπιστροφήν, καὶ ἁμαρτανόντων ἡμῶν ἀνέχεται· ἀνέχεται ἀναμένων τὴν μετάνοιαν ἡμῶν καὶ πίπτοντας ἡμᾶς οὐκ ἐπαισχύνεται πάλιν δέχεσθαι, καθὼς εἶπεν ὁ Προφήτης· «Μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται; Ἢ ἀποστρέφων οὐκ ἐπιστρέφει»[3]; Μόνον ἡμεῖς διανήψωμεν ἔννοιαν ἀγαθὴν κτησάμενοι καὶ ἐπιστρέψωμεν εὐθέως καὶ ὀρθῶς βοήθειαν παρ' αὐτοῦ ἐπιζητοῦντες· καὶ αὐτὸς ἕτοιμός ἐστι σῶσαι ἡμᾶς· ἐκδέχεται γὰρ τοῦ θελήματος ἡμῶν τὴν πρὸς αὐτὸν ζέουσαν ὁρμὴν (ὅσον ἔχομεν δυνάμεως) καὶ τὴν ἐκ προαιρέσεως ἀγαθῆς πίστιν καὶ προθυμίαν· τὴν δὲ κατόρθωσιν πᾶσαν αὐτὸς ἐν ἡμῖν ἐργάζεται. Σπουδάσωμεν τοίνυν, ἀγαπητοί, ὡς τέκνα Θεοῦ[4], ἀποδυσάμενοι πᾶσαν πρόληψιν καὶ ἀμέλειαν καὶ χαύνωσιν γενναῖοι καὶ ἕτοιμοι γενέσθαι ἀκολουθεῖν ὀπίσω αὐτοῦ[5] μὴ ἀναβαλλόμενοι ἡμέραν ἐξ ἡμέρας, ὑπὸ τῆς κακίας ὑποκλεπτόμενοι· οὐ γὰρ οἴδαμεν, πότε ἡ ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἡμῶν ἔξοδος γίνεται. Μεγάλαι **40** γὰρ καὶ ἄρρητοί εἰσιν αἱ τῶν Χριστιανῶν ἐπαγγελίαι τοσοῦτον, ὅτι μιᾶς ψυχῆς πίστει καὶ πλούτῳ οὐκ ἀναλογεῖ πᾶσα ἡ δόξα καὶ τὸ κάλλος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ ἡ λοιπὴ διακόσμησίς τε καὶ ποικιλία, καὶ ὡραιότης, πλοῦτος καὶ τρυφὴ τῶν ὁρωμένων.

ΙΗ'. Πῶς τοίνυν οὐ θελήσομεν τοσαύταις προτροπαῖς καὶ ἐπαγγελίαις τοῦ Κυρίου ὅλοι ἐξ ὅλου προσελθεῖν καὶ ἐκδότους ἑαυτοὺς αὐτῷ καταστῆσαι, ἀρνησάμενοι κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον μετὰ πάντων καὶ τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν[6] καὶ μόνον αὐτὸν ἀγαπῆσαι καὶ σὺν αὐτῷ ἄλλο οὐδέν; Ἀλλ' ἰδοὺ καὶ ταῦτα πάντα, καὶ πόση δόξα ἐδόθη, πόσαι οἰκονομίαι τοῦ Κυρίου ἀπὸ τῶν Πατέρων καὶ προφητῶν γεγόνασι, πόσαι ἐπαγγελίαι ἐπηγγέλθησαν, πόσαι προτροπαί, πόση εὐσπλαγχνία τοῦ Δεσπότου ἐξ ἀρχῆς ἐφ' ἡμᾶς γέγονεν. Ἔσχατον δὲ καὶ διὰ τῆς ἰδίας ἐπιδημίας τὴν ἄρρητον χρηστότητα ἐφ' ἡμᾶς διὰ τῆς σταυρώ-

---

1. Πρβλ. Ρωμ. 7,22. 2. Πρβλ. Ματθ. 10,15. 3. Ἱερ. 8,4. 4. Πρβλ. Ἰω. 1,12. 5. Πρβλ. Ματθ. 10,38. 6. Πρβλ. Λουκ. 14,26.

σεως ἐπεδείξατο, ἵνα ἡμᾶς εἰς ζωὴν μετενέγκῃ ἐπιστρέψαντας· καὶ ἡμεῖς τῶν θελημάτων ἡμῶν καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ κόσμου καὶ τῶν προλήψεων καὶ συνηθειῶν κακῶν οὐκ ἀναχωροῦμεν; Διὸ ὀλιγόπιστοι ἢ καὶ ἄπιστοι δεικνύμεθα. Καὶ ἐπὶ τούτοις πᾶσιν ἰδοὺ αὐτὸς χρηστεύεται, ἀοράτως φρουρῶν καὶ περιθάλπων, μὴ κατὰ τὰ ἁμαρτήματα παραδιδοὺς ἡμᾶς εἰς τέλος τῇ κακίᾳ καὶ τῇ τοῦ κόσμου ἀπάτῃ ἀφιὼν ἡμᾶς ἀπολέσθαι[1], διὰ πολλὴν χρηστότητα καὶ μακροθυμίαν ἀποσκοπῶν, πότε πρὸς αὐτὸν ἐπιστρέψομεν.

ΙΘ'. Ἀλλὰ δέδοικα μήποτε τὸ τοῦ Ἀποστόλου ῥητὸν πληρωθῇ εἰς ἡμᾶς τῇ καταφρονητικῇ ἐννοίᾳ **[488]** συζῶντας καὶ ταῖς προλήψεσι συναπαγομένους, τὸ λέγον· «Ἢ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς, ἀγνοῶν ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει»[2]; Εἰ δὲ τῇ μακροθυμίᾳ καὶ τῇ χρηστότητι καὶ τῇ ἀνοχῇ αὐτοῦ πλείονα προστιθέαμεν ἁμαρτήματα καὶ κατακρίσεις μείζους διὰ τῆς ἀμελείας καὶ καταφρονήσεως ἡμῶν ἑαυτοῖς πορισόμεθα, πληρωθήσεται τὸ λόγιον· «Κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου καὶ ἀμετανόητον καρδίαν, θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως τῆς δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ»[3]. Πολλῇ γὰρ ἀγαθότητι ἀνεκδιηγήτῳ, καὶ μακροθυμίᾳ ἀνεκφράστῳ κέχρηται ὁ Θεὸς περὶ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, μόνον ἡμεῖς διανῆψαι θελήσωμεν καὶ ἐξ ὅλου ἐπιστραφῆναι πρὸς αὐτὸν σπουδάσωμεν, ἵνα σωτηρίας τυχεῖν δυνηθῶμεν.

41 Κ'. Εἰ δὲ βούλει ἐπιγνῶναι τὴν τοῦ Θεοῦ μακροθυμίαν, καὶ τὴν πολλὴν χρηστότητα, ἀπὸ τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν καταμάθωμεν. Ἀπόβλεψον εἰς τὸν Ἰσραήλ, ἐξ ὧν οἱ Πατέρες, οἷς αἱ ἐπαγγελίαι ὡρίσθησαν, «ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα», οἷς αἱ λατρεῖαι καὶ διαθήκη[4]. Πόσα ἥμαρτον, ποσάκις ἐξετράπησαν, καὶ αὐτὸς οὐκ εἴασεν αὐτοὺς εἰς τέλος, ἀλλὰ πρόσκαιρον χρόνον πρὸς τὸ συμφέρον αὐτοῖς παιδείαις παρεδίδου, τὸ σκληρὸν τῆς καρδίας αὐτῶν διὰ τῆς θλίψεως μαλάξαι βουλόμενος ἐπέστρεφε, παρεκάλει, προφήτας ἀπέστελλε. Καὶ πόσοις χρόνοις ἐμακροθύμει ἁμαρτανόντων καὶ προσκοπτόντων αὐτῶν καὶ ἐπιστρέφοντας μετὰ χαρᾶς προσεδέχετο, καὶ πάλιν ἐκτρεπομένων αὐτῶν αὐτὸς οὐκ ἀφίστατο, ἀλλὰ διὰ τῶν προφητῶν εἰς ἐπιστροφὴν αὐτοὺς μετεκαλεῖτο. καὶ πλεονάκις ἐκτραπέντων καὶ ἐπιστρεφομένων ἡδέως ἀντείχετο καὶ φιλανθρώπως προσεδέχετο, ἕως οὗ ὕστερον ἐν τῷ μεγάλῳ παραπτώματι εὑρέθησαν, χεῖρας ἐπιβαλόντες ἐπὶ τὸν ἴδιον Δεσπότην, ὃν προσεδόκων διὰ παραδόσεων

---

1. Πρβλ. Α' Θεσ. 2,16. 2. Ρωμ. 2,4. 3. Ρωμ. 2,5. 4. Πρβλ. Ρωμ. 9,4-5.

Πατέρων καὶ προφητῶν ἁγίων λυτρωτὴν καὶ Σωτῆρα καὶ βασιλέα καὶ προφήτην. Ἐλθόντα γὰρ οὐ παρεδέξαντο, ἀλλὰ τοὐναντίον πολλὰ αὐτῷ ἐνδειξάμενοι ἀτιμίας ἄξια ὕστερον σταυρῷ θανάτου ἐτιμωρήσαντο, καὶ ἐν τούτῳ τῷ μεγάλῳ προσκόμματι, καὶ ὑπερβάλλοντι παραπτώματι αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν ὑπερπληθύνασαι ἀνεπληρώθησαν. Καὶ οὕτω λοιπὸν εἰς τέλος ἀφείθησαν, τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκεῖθεν ἀναχωρήσαντος, ὅτε τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη[1] καὶ οὕτως αὐτῶν ὁ ναὸς ἔθνεσι παραδοθεὶς κατεσκάφη καὶ ἠρημώθη κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἀπόφασιν· «Οὐ μὴ μείνῃ λίθος ἐπὶ λίθον ὧδε, ὃς οὐ καταλυθήσεται»[2]. Καὶ οὕτως εἰς τέλος παρεδόθησαν τοῖς ἔθνεσι, καὶ διεσκορπίσθησαν ἐν πάσῃ τῇ γῇ, ὑπὸ τῶν αἰχμαλωτισάντων αὐτοὺς τότε βασιλέων, μηκέτι εἰς τοὺς ἰδίους ἀνακάμψαι τόπους κελευσθέντες.

ΚΑ΄. Οὕτως οὖν καὶ νῦν ἐφ᾽ ἑκάστῳ ἡμῶν χρηστὸς ὢν καὶ ἀγαθός, μακροθυμεῖ, ὁρῶν πόσα ἕκαστος προσκόπτει, καὶ ἡσυχάζει ἐκδεχόμενος, **42** πότε διανήψει καὶ ἀποστραφήσεται τοῦ μηκέτι προσκόπτειν, ἐν πολλῇ ἀγάπῃ καὶ χαρᾷ τὸν ἐπιστρέφοντα ἀπὸ τῆς **[489]** ἁμαρτίας δεχόμενος. Οὕτω γάρ φησι· «Χαρὰ γίνεται ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι»[3]· καὶ πάλιν· «Οὐκ ἔστι θέλημα τοῦ Πατρός μου, ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων»[4]. Εἰ δέ τις τῆς χρηστότητος καὶ μακροθυμίας τοῦ Θεοῦ πολλῆς ἐπικειμένης ἐπ᾽ αὐτόν, μὴ ἐπεξερχομένου εἰς ἄμυναν τοῖς κατὰ μέρος τῶν ἁμαρτημάτων προσκόμμασιν εἴτε κρυπτοῖς εἴτε φανεροῖς, ὁρῶντος καὶ ἡσυχάζοντος ὡς εἰς μετάνοιαν ἐκδεχομένου τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς εἰς καταφρόνησιν πολλὴν ἐλθὼν[5] ἁμαρτήματα προστίθησιν ἐπὶ ἁμαρτήματα, καὶ ῥᾳθυμίαν ἐπὶ ῥᾳθυμίᾳ συνάπτει, καὶ πρόσκομμα ἐπὶ πρόσκομμα οἰκοδομεῖ, πληροῖ τοὺς ὅρους τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ εἰς τοιοῦτον λοιπὸν πρόσκομμα ἔρχεται, ἐξ οὗ οὐκέτι δύναται ἀνανεῦσαι, ἀλλὰ συντρίβεται καὶ εἰς τέλος τῷ πονηρῷ παραδοθεὶς ἀπόλλυται.

ΚΒ΄. Οὕτως ἐπὶ Σοδόμων γέγονε[6]· πολλὰ γὰρ ἁμαρτάνοντες καὶ οὐκ ἐπιστρέφοντες ὕστερον οὕτω προσέκοψαν, ἐπὶ τῇ τῶν ἀγγέλων κακῇ βουλῇ ἀρρενοκοιτίαν εἰς αὐτοὺς ἐργάσασθαι θελήσαντες, ὥστε μηκέτι αὐτοὺς ἔχειν μετάνοιαν, ἀλλ᾽ εἰς τέλος ἀπεδοκιμάσθησαν. Ἀνεπλήρωσαν γὰρ τὸν ὅρον τῶν ἁμαρτιῶν[7] καὶ ὑπερέβησαν· διὸ καὶ πυρίκαυστοι ὑπὸ τῆς θείας δίκης γεγόνασιν. Οὕτως καὶ ἐπὶ Νῶε γέγονε[8]· πολλὰ προσκόπτοντες καὶ μὴ μετανοοῦντες, εἰς τηλικαῦτα ἁμαρτήματα ἔφθασαν, ὥστε εἰς τέλος πᾶσαν τὴν γῆν καταφθαρῆναι. Οὕτως ἐπὶ τῶν Αἰγυπτίων[9] πολλὰ προσκοψάντων καὶ εἰς τὸν λαὸν

---

1. Πρβλ. Μαρκ. 15,38. 2. Ματθ. 24,2. 3. Λουκ. 15,10. 4. Ματθ. 18,14. 5. Πρβλ. Ρωμ. 2,4. 6. Πρβλ. Γεν. 19,4 ἑξ. 7. Πρβλ. Α' Θεσ. 2,16. 8. Πρβλ. Γεν. 6,7. 9. Πρβλ. Ἐξ. κεφ. 1.

τοῦ Θεοῦ ἁμαρτησάντων ἐχρηστεύετο ὁ Θεὸς μὴ τοιαύτας αὐτοῖς μάστιγας ἐπιφέρειν, ὥστε εἰς τέλος αὐτοὺς διαφθεῖραι, ἀλλ' εἰς παιδείαν καὶ ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν ἔφερεν αὐτοῖς ἐκείνας τὰς μικρὰς πληγὰς τῶν μαστίγων, μακροθυμῶν καὶ εἰς μετάνοιαν αὐτοὺς ἐκδεχόμενος. Οἱ δὲ πολλὰ ἁμαρτήσαντες εἰς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπιστρέφοντες καὶ πάλιν μεταμελόμενοι καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀπιστίαν τῆς κακῆς προαιρέσεως καθιστάμενοι, καὶ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ καταπονήσαντες, ὕστερον ὅτε διὰ θαυμασίων πολλῶν ὁ Θεὸς τὸν λαὸν ἐξ Αἰγύπτου διὰ Μωσέως ἐξέβαλε, μέγα προσέκοψαν **43** καταδιώξαντες ὀπίσω τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Διὸ καὶ εἰς τέλος ἡ θεία δίκη τούτους ἀνάλωσε καὶ διέφθειρε καὶ ἐν τοῖς ὕδασι κατεπόντισε μηδὲ τῆς ὁρωμένης ζωῆς ἀξίους κρίνασα.

ΚΓ'. Ὁμοίως ὁ Ἰσραήλ, ὡς προείρηται, πολλὰ προσκόπτων καὶ ἁμαρτάνων, τοὺς προφήτας τοῦ Θεοῦ ἀποκτένων, καὶ ἄλλα πολλὰ κακὰ ποιῶν, ἐπεὶ ὁ Θεὸς ἐμακροθύμει ἡσυχάζων καὶ εἰς μετάνοιαν αὐτοὺς ἐκδεχόμενος. Ἔσχατον οὕτω προσέκοψαν, ὅθεν συντριβέντες οὐκέτι ἠγέρθησαν· εἰς τὸ Δεσποτικὸν γὰρ ἀξίωμα τὰς ἑαυτῶν χεῖρας ἐπέβαλον. Διὸ καὶ εἰς τέλος καταλειφθέντες ἀπεβλήθησαν, καὶ ἤρθη ἀπ' αὐτῶν ἡ προφητεία καὶ ἡ ἱερατεία καὶ ἡ λατρεία καὶ ἐδόθη τοῖς πιστεύσασιν ἔθνεσιν, ὥς φησιν ὁ Κύριος· «Ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία, καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς»[1]. Μέχρι γὰρ τότε ἠνείχετο αὐτῶν καὶ ὁ Θεὸς ἐμακροθύμει καὶ οὐκ ἀφίστατο σπλαγχνιζόμενος ἐπ' αὐτούς· ὅτε δὲν ἀ**[492]**νεπλήρωσαν τὸν ὅρον τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ ὑπερεπλεόνασαν, εἰς τὸ Δεσποτικὸν ἀξίωμα τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπιβαλόντες, εἰς τέλος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατελείφθησαν.

ΚΔ'. Ταῦτα δὲ διὰ πλειόνων διεξήλθομεν, ἀγαπητοί, ἀπὸ Γραφικῶν ἐννοιῶν συνιστῶντες τὸ δεῖν ἡμᾶς ἐπιστρέφειν τάχιον καὶ σπεύδειν πρὸς τὸν Κύριον χρηστευόμενον καὶ ἐκδεχόμενον ἡμᾶς ἀπὸ πάσης πονηρίας καὶ προλήψεως κακῆς τελείως ἀναχωροῦντας καὶ ἐπιστρέφοντας μετὰ πολλῆς χαρᾶς προσδεχόμενον, ἵνα μὴ ἐπαυξήσῃ ἡ καταφρόνησις ἡμῶν ἡμέραν ἐξ ἡμέρας, καὶ τὰ προσκόμματα τιθέμενα πλεονάσῃ εἰς ἡμᾶς καὶ διὰ τοῦτο τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ ἐπενέγκωμεν ἑαυτοῖς. Σπουδάσωμεν τοίνυν ἐπιστραφέντες ἐν ἀληθινῇ καρδίᾳ προσελθεῖν αὐτῷ, μὴ ἀπελπίζοντες τὴν σωτηρίαν· ὅπερ καὶ αὐτὸ τῆς κακίας πανουργία τυγχάνει, ὑπομνήσει προλαβουσῶν ἁμαρτιῶν εἰς ἀπελπισμὸν φέρουσα τὸν ἄνθρωπον καὶ εἰς χαύνωσιν καὶ ὀλιγωρίαν, καὶ ῥᾳθυμίαν, ἵνα μὴ ἐπιστρέψας καὶ προσελθὼν τῷ Κυρίῳ, σωτηρίας τύχῃ, πολλῆς χρηστότητος τοῦ Κυρίου ἐπικειμένης τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει.

ΚΕ'. Εἰ δὲ ὥσπερ δύσκολον ἡμῖν καταφαίνεται καὶ ἀδύνατον ἐκ

1. Ματθ. 21, 43.

πολλῶν ἁμαρτημάτων ἐπιστρέψαι ὡς προειλημμένους, ὅπερ ὡς προειρήκαμεν ὑπόθεσις τυγχάνει τῆς κακίας καὶ τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἐμπόδιον, μνημονεύσωμεν καὶ ἀπίδωμεν, πῶς ὁ Κύριος ἐπιδημήσας τῇ ἀγαθότητι αὐτοῦ τυφλοὺς ἀναβλέψαι ἐποίησε, παραλυτικοὺς ἐθεράπευσε[1], πᾶσαν 44 νόσον ἰάσατο[2], νεκροὺς τοὺς εἰς διαφθορὰν καὶ ἀφανισμὸν ἤδη τυγχάνοντας ἀνέστησε[3], κωφοὺς ἀκοῦσαι πεποίηκε, λεγεῶνα δαιμόνων ἀπὸ ἑνὸς ἀνθρώπου ἐξέβαλε[4], καὶ εἰς σωφροσύνην κατέστησε τὸν εἰς τοσαύτην μανίαν κεχωρηκότα. Πόσῳ οὖν μᾶλλον ψυχὴν ἐπιστρέφουσαν πρὸς αὐτὸν καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ ἔλεος ἐπιζητοῦσαν, καὶ δεομένην τῆς αὐτοῦ βοηθείας οὐκ ἐπιστρέψει καὶ εἰς εὐφροσύνην ἀπαθείας καὶ κατάστασιν πάσης ἀρετῆς καὶ νοὸς ἀνακαινισμὸν[5] ἐνέγκῃ, καὶ μεταβάλῃ, εἰς ὑγιότητα καὶ ἀνάβλεψιν διανοίας καὶ λογισμὸν εἰρήνης, ἀπὸ τῆς τυφλώσεως καὶ κωφώσεως καὶ νεκρώσεως τῆς ἀπιστίας καὶ ἀγνωσίας, καὶ ἀφοβίας, εἰς σωφρονισμὸν ἀρετῆς καὶ καθαρότητα καρδίας ἐνεγκών· ὁ γὰρ κτίσας τὸ σῶμα, αὐτὸς καὶ τὴν ψυχὴν πεποίηκε. Καὶ ὥσπερ ἐπιδημήσας ἐν τῇ γῇ τοῖς προσερχομένοις καὶ ζητοῦσι τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν καὶ ἴασιν ἀφθόνως τῇ χρηστότητι αὐτοῦ παρείχετο καθὼς ἔχρῃζον, ὡς ἀγαθὸς καὶ μόνος ἰατρός, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν πνευματικῶν.

ΚϚ'. Εἰ γὰρ ἐπὶ τὰ λυόμενα καὶ ἀποθνήσκοντα πάλιν σώματα οὕτως ἐσπλαγχνίσθη καὶ ἑκάστῳ ὃ ἐπεζήτει πεποίηκε προθύμως καὶ χρηστῶς, πόσῳ μᾶλλον τῇ ἀθανάτῳ ψυχῇ καὶ ἀδιαλύτῳ καὶ ἀφθάρτῳ, τυγχανούσῃ ἐν νόσῳ ἀγνοίας, (τῆς κακίας ἀπιστίας τε καὶ ἀφοβίας καὶ τῶν λοιπῶν τῆς ἁμαρτίας παθῶν), προσερχομένῃ δὲ τῷ Κυρίῳ, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν ἐπιζητούσῃ καὶ εἰς τὸ αὐτοῦ ἔλεος ἐπισκοπούσῃ καὶ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος παρ' αὐτοῦ δέξασθαι ἐπιθυμούσῃ εἰς λύτρωσιν καὶ σωτηρίαν αὐτῆς καὶ πάσης κακίας καὶ παντὸς πάθους ἀπαλλαγήν, οὐ δωρήσεται τάχιον καὶ ἑτοιμοτέρως τὴν [493] ἀπολύτρωσιν τῆς ἰάσεως; Κατὰ τὸν αὐτοῦ λόγον· «Πόσῳ μᾶλλον ὁ οὐράνιος Πατὴρ ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν τῶν βοώντων πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτός» καὶ ἐπάγει λέγων· «Ναὶ λέγω ὑμῖν, ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει»[6]. Καὶ πάλιν ἐν ἑτέρῳ παραινεῖ· «Αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε· Κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται»[7]· καὶ διεξελθὼν ἐπιφέρει «πόσῳ μᾶλλον ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος δώσει Πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν»[8]. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,

1. Πρβλ. Λουκ. 7,22. 2. Ματθ. 4,23. 3. Πρβλ. Ἰω. 11,1 ἑξ. 4. Πρβλ. Μαρκ. 5,1 ἑξ. 5. Πρβλ. Ρωμ. 12,2. 6. Λουκ. 18,7-8. 7. Ματθ. 7,7-8. Λουκ. 11,9-10. 8. Λουκ. 11,13.

εἰ καὶ διὰ τὸ εἶναι φίλον αὐτοῦ μὴ δώσει αὐτῷ, διά γε τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ δώσει αὐτῷ ἀναστὰς ὅσον χρήζει»[1].

45 ΚΖʹ. Ἀναιδῶς οὖν καὶ ἀδιαλείπτως καὶ ἀπερικακήτως αἰτεῖν[2] ἡμᾶς τὴν παρ' αὐτοῦ τῆς χάριτος ἀντίληψιν διὰ τούτων πάντων προετρέψατο. Διὰ γὰρ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἦλθεν, ἵνα ἐπιστρέψῃ πρὸς αὐτὸν καὶ ἰάσηται τοὺς πιστεύοντας αὐτῷ. Μόνον ἡμεῖς τῶν κακῶν προλήψεων ἀποστήσωμεν ἑαυτούς, ὅσον τὸ ἐν ἡμῖν δυνατόν, καὶ μισήσωμεν τὰ φαῦλα ἐπιτηδεύματα, καὶ τὰς τοῦ κόσμου ἀπάτας[3], καὶ τοὺς πονηροὺς καὶ ματαίους λογισμοὺς ἀποστραφῶμεν καὶ πάντοτε πρὸς αὐτὸν ὅση δύναμις προσκολληθῶμεν. Καὶ αὐτὸς ἑτοίμως ποιεῖ ἡμῖν τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν· εἰς τοῦτο γάρ ἐστιν ἐλεῶν καὶ ζωοποιῶν καὶ ἰώμενος τὰ ἀνίατα πάθη καὶ λύτρωσιν ποιῶν τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτὸν καὶ πρὸς αὐτὸν ἐπιστρέφουσι πάσης κοσμικῆς ἀγάπης ὅση δύναμις ἐκ θελήματος καὶ προαιρέσεως ἀναχωροῦσι καὶ τὴν διάνοιαν ἀπὸ γῆς ἕλκουσι, καὶ πρὸς αὐτὸν τῇ ζητήσει καὶ ἐπιποθήσει ἀποκρεμαμένοις. Ἡ τοιαύτη ψυχὴ τῆς παρ' αὐτοῦ βοηθείας ἀξιοῦται ἡ πάντα περισσὰ ἡγουμένη, καὶ ἐπὶ μηδενὶ τοῦ κόσμου ἀναπαυομένη· ἀλλ' εἰς τὴν αὐτοῦ ἀνάπαυσιν τῆς χρηστότητος ἀναπαῆναι καὶ εὐφρανθῆναι ἐκδεχομένη. Καὶ οὕτω διὰ τῆς τοιαύτης πίστεως ἐπιτυχοῦσα τῆς ἐπουρανίου δωρεᾶς[4] καὶ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς ἐν πληροφορίᾳ διὰ τῆς χάριτος ἀναπαύσασα καὶ λοιπὸν συμφώνως καὶ ἀκολούθως τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ διακονήσασα καὶ ὁσημέραι εἰς τὸ ἀγαθὸν προκόπτουσα καὶ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης[5] ἐμμένουσα καὶ εἰς τὸ τέλος ἄκαμπτος καὶ ἀσυνδύαστος εἰς τὸ κακίας μέρος διαμείνασα[6], καὶ τὴν χάριν ἐν μηδενὶ λυπήσασα τῆς αἰωνίου σωτηρίας σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις καταξιοῦται, ἅτε δὴ κοινωνὸς καὶ σύνδρομος κατὰ μίμησιν αὐτῶν ἐν κόσμῳ ἀναστραφεῖσα. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Εʹ.

Πολλὴ μετάστασις μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων τοῦ κόσμου τούτου. Οἱ μὲν γὰρ πνεῦμα ἔχοντες, τῇ καρδίᾳ καὶ τῷ νῷ ἐν τοῖς γηΐνοις δεσμοῖς δέδενται· οἱ δὲ τὴν ἀγάπην τοῦ ἐπουρανίου Πατρὸς ἐπιποθοῦσιν, αὐτὸν μόνον πρὸ ὀφθαλμῶν ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ ἔχοντες.

Αʹ. Ὁ τῶν Χριστιανῶν κόσμος ἕτερός ἐστι, καὶ διαγωγὴ καὶ νοῦς καὶ λόγος καὶ πρᾶξις ἑτέρα τυγχάνει, καὶ ἡ τῶν ἀνθρώπων τοῦ

---

1. Λουκ. 11, 8. 2. Πρβλ. Αʹ Θεσ. 5,17. 3. Πρβλ. Μαρκ. 4,19. 4. Πρβλ. Ἑβρ. 6,4. 5. Πρβλ. Ματθ. 21,32. 6. Πρβλ. Αʹ Θεσ. 2,16.

κόσμου **46** τούτου διαγωγή καὶ νοῦς καὶ λόγος καὶ πρᾶξις ἑτέρα. Ἄλλο τί εἰσιν ἐκεῖνοι καὶ ἄλλο τί εἰσιν οὗτοι, καὶ **[496]** πολλὴ διάστασις μεταξὺ τούτων κἀκείνων. Οἱ γὰρ τῆς γῆς οἰκήτορες[1] καὶ τὰ τέκνα τοῦ αἰῶνος τούτου[2] ἐοίκασι σίτῳ βεβλημένῳ ἐν σινίῳ[3] τῆς γῆς ταύτης, σινιαζόμενοι ἐν ἀστάτοις λογισμοῖς τοῦ κόσμου τούτου καὶ σάλῳ ἀπαύστῳ τῶν γηΐνων πραγμάτων καὶ πολυπλόκων ἐννοιῶν ὑλικῶν τὰς ψυχάς, κλυδωνίζοντος καὶ συνιάζοντος Σατανᾶ διὰ τοῦ σινίου (τουτέστι τῶν γηΐνων πραγ**47**μάτων) πᾶν τὸ ἁμαρτωλὸν γένος τῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ τῆς τοῦ Ἀδὰμ ἐκπτώσεως, παραβάντος τὴν ἐντολὴν καὶ ὑπὸ τὸν ἄρχοντα τῆς πονηρίας γεγονότος, λαβόντος αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν καὶ λοιπὸν ἀπαύστοις λογισμοῖς ἀπάτης καὶ κλόνου συνιάζοντος καὶ προσκρούοντος τῷ σινίῳ τῆς γῆς πάντας τοὺς υἱοὺς τοῦ αἰῶνος τούτου.

48 Β'. Ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ σινίῳ ὁ σῖτος ὑπὸ τοῦ σινιάζοντος προσκόπτει καὶ ἐν αὐτῷ ἀστάτως σαλευόμενος στρέφεται οὕτω διὰ τῶν γηΐνων πραγμάτων πάντας τοὺς ἀνθρώπους κατέχει ὁ τῆς πονηρίας ἄρχων καὶ δι' αὐτῶν σαλεύει καὶ κλονεῖ καὶ προσκόπτειν ποιεῖ διαλογισμοῖς ματαίοις καὶ αἰσχραῖς ἐπιθυμίαις καὶ δεσμοῖς γηΐνοις καὶ κοσμικοῖς, ἀστάτως αἰχμαλωτίζων καὶ κλονῶν καὶ δελεάζων πᾶν τὸ ἁμαρτωλὸν γένος τοῦ Ἀδάμ, ὡς ὁ Κύριος τοῖς ἀποστόλοις τὴν τοῦ πονηροῦ κατ' αὐτῶν ἐπανάστασιν μέλλουσαν ἔσεσθαι προέλεγεν· «Ἐξητήσατο ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον· ἀλλ' ἐγὼ ἐδεήθην τοῦ Πατρός μου ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις ὑμῶν»[4]. Ὁ γὰρ τῷ Κάϊν ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ ῥηθεὶς λόγος καὶ ἡ ἀπόφασις εἰς τὸ προφανές, τό, στένων, καὶ τρέμων, καὶ σειόμενος ἔσῃ ἐπὶ τῆς γῆς»[5], τύπος καὶ εἰκὼν πάντων τῶν ἁμαρτωλῶν τυγχάνει κατὰ τὸ κρυπτόν. Οὕτω γὰρ ἐκπεσὸν τῆς ἐντολῆς τὸ γένος Ἀδὰμ καὶ ἁμαρτωλὸν καταστὰν ἐκείνην τὴν εἰκόνα κατὰ τὸ κρυπτὸν κέκτηται, σαλευόμενον ἀστάτοις λογισμοῖς δειλίας τε καὶ φόβου καὶ πάσης ταραχῆς, ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς παντοδαπαῖς καὶ ποικίλαις τοῦ ἄρχοντος τοῦ κόσμου τούτου[6] πᾶσαν ψυχὴν κλυδωνίζοντος τὴν μὴ γεγεννημένην ἐκ τοῦ Θεοῦ[7] καὶ ὡς σῖτον ἐν σινίῳ στρεφόμενον ἀστάτως τοὺς τῶν ἀνθρώπων λογισμοὺς ποικίλως κλυδωνίζοντος, ἐν ἀπάταις κοσμικαῖς καὶ ἡδοναῖς σαρκὸς καὶ φόβοις καὶ ταραχαῖς πάντας σαλεύοντος καὶ δελεάζοντος.

Γ'. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος τοὺς ταῖς ἀπάταις καὶ τοῖς θελήμασι τοῦ πονηροῦ ἐξακολουθοῦντας δεικνύων, ὅτι τὴν εἰκόνα τοῦ Κάϊν τῆς πονηρίας φοροῦσιν, ἐλέγχων αὐτοὺς ἔλεγεν· «Ὑμεῖς», φησί,

---

1. Πρβλ. Παρμ. 2,21. 2. Πρβλ. Λουκ. 16,8. 3. Πρβλ. Λουκ. 22,31. 4. Λουκ. 22, 31-32. 5. Γεν. 4,12. 6. Πρβλ. Ἰω. 12,31. 7. Πρβλ. Α' Ἰω. 3,9.

«τὰς ἐπιθυμίας τοῦ Πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν· Ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκεν»[1]. Ὥστε πᾶν τὸ ἁμαρτωλὸν γένος τοῦ Ἀδὰμ τὴν καταδίκην ἐκείνην κατὰ τὸ κρυπτὸν κέκτηνται, τὸ «στένοντες καὶ τρέμοντες ἔσεσθε καὶ σειόμενοι ἐν τῷ σινίῳ τῆς γῆς ὑπὸ τοῦ σινιάζοντος Σατανᾶ». Ὥσπερ γὰρ ἐξ ἑνὸς τοῦ Ἀδὰμ πᾶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς ἐφηπλώθη, οὕτω μία τις κακία τῶν παθῶν εἰς τὸ ἁμαρτωλὸν γένος τῶν ἀνθρώπων ἐγκατέδυσε, καὶ πάντας ὁ τῆς κακίας ἄρχων ἐν **49** ἀστάτοις καὶ ὑλικοῖς καὶ ματαίοις καὶ ταραχώδεσι**[497]**λογισμοῖς σινιάζειν ἐπαρκεῖ. Ὥσπερ γὰρ εἷς ἄνεμος πάντα τὰ φυτὰ καὶ τὰ σπέρματα ἐπαρκεῖ κλονεῖν καὶ σείειν ἢ ὥσπερ ἓν σκότος τῆς νυκτὸς ἐπὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐφαπλοῦται, οὕτως ὁ τῆς πονηρίας ἄρχων, σκότος τι λογικὸν κακίας καὶ θανάτου ὑπάρχων καὶ ἄνεμός τις κρυπτὸς καὶ ἄγριος τυγχάνων, πᾶν τὸ ἐπὶ τῆς γῆς γένος τῶν ἀνθρώπων κλυδωνίζει καὶ περιφέρει ἀστάτοις λογισμοῖς καὶ ἐπιθυμίαις κόσμου δελεάζων τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ σκότους ἀγνωσίας, πηρώσεως καὶ λήθης ἐμπίπλησι πᾶσαν ψυχὴν τὴν μὴ ἄνωθεν γεγεννημένην[2] καὶ τῷ φρονήματι καὶ τῷ νῷ ἐν ἄλλῳ αἰῶνι μεταβεβηκυῖαν, καθὼς εἴρηται· «Ἡμῶν δὲ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει»[3].

Δ΄. Ἐν τούτῳ γὰρ διαφέρουσιν οἱ ἀληθεῖς Χριστιανοὶ παντὸς τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων καὶ πολλὴ διάστασις μεταξὺ ἀμφοτέρων τυγχάνει, ὡς προελέγομεν, ἐν τῷ τὸν νοῦν καὶ τὴν διάνοιαν πάντοτε ἐν τῷ οὐρανίῳ φρονήματι τυγχάνειν καὶ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ ἐνοπτρίζεσθαι διὰ τὴν μετουσίαν καὶ μετοχὴν τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, τῷ ἄνωθεν αὐτοὺς ἐκ Θεοῦ γεγεννῆσθαι καὶ τέκνα Θεοῦ[4] ἐν ἀληθείᾳ καὶ δυνάμει γενέσθαι κατηξιῶσθαι, καὶ εἰς στάσιν καὶ ἑδραιότητα καὶ ἀταραξίαν καὶ κατάπαυσιν αὐτοὺς διὰ πολλῶν ἀγώνων καὶ κόπων καὶ χρόνων κατηντηκέναι, μηκέτι σινιαζομένους καὶ κυμαινομένους ἐν ἀστάτοις καὶ ματαίοις λογισμοῖς. Ἐν τούτῳ εἰσὶ μείζους καὶ κρείττονες τοῦ κόσμου διὰ τὸ τὸν νοῦν αὐτῶν καὶ τὸ φρόνημα τῆς ψυχῆς ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ εἰρήνῃ[5] καὶ ἐν τῇ τοῦ Πνεύματος ἀγάπῃ[6] τυγχάνειν, ὥσπερ καὶ ὁ Κύριος περὶ τῶν τοιούτων διεξερχόμενος ἔλεγε «μεταβεβηκέναι ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν»[7]. Τοιγαροῦν οὐκ ἐν σχήμασι καὶ τύποις ἐξωτέροις ἡ ἀλλοίωσις τῶν Χριστιανῶν ὑπάρχει, ὡς οἱ πολλοὶ ἐν τούτῳ οἴονται εἶναι τὴν διαφορὰν καὶ διάκρισιν μεταξὺ τοῦ κόσμου καὶ αὐτῶν ἐν σχήμασι καὶ τύποις. Καὶ ἰδοὺ τῷ νῷ καὶ τῇ διανοίᾳ ὅμοιοι τῷ κόσμῳ τυγχάνουσι, τὸν σεισμὸν καὶ ἀκαταστασίαν τῶν λογισμῶν καὶ ἀπιστίαν καὶ σύγχυσιν καὶ ταραχὴν καὶ δειλίαν

1. Ἰω. 8,44. 2. Πρβλ. Ἰω. 3,37. 3. Φιλιπ. 3,20. 4. Πρβλ. Ἰω. 1,12. 5. Πρβλ. Κολ. 3,15. 6. Πρβλ. Ρωμ. 15,30. 7. Ἰω. 5,24.

ὡς πάντες οἱ ἄνθρωποι ἔχοντες. Καὶ τῷ μὲν σχήματι, καὶ τῷ δοκεῖν τοῦ κόσμου διαφέρουσι καί τισιν ἐξωτέροις κατορθώμασι, τῇ δὲ καρδίᾳ καὶ τῷ νῷ ἐν τοῖς γηΐνοις δεσμοῖς δέδενται, ἀνάπαυσιν ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ εἰρήνην τὴν τοῦ Πνεύματος οὐράνιον ἐν τῇ καρδίᾳ μὴ κεκτημένοι, ἐπεὶ οὖν οὐκ ἐζήτησαν παρὰ Θεοῦ καὶ οὐκ ἐπίστευσαν τούτων καταξι **50** ωθῆναι.

Ε'. Ἐν γὰρ τῇ τοῦ νοὸς ἀνακαινώσει[1] καὶ τῇ τῶν λογισμῶν εἰρήνῃ καὶ τῇ τοῦ Κυρίου ἀγάπῃ καὶ οὐρανίῳ ἔρωτι ἡ καινὴ κτίσις[2] τῶν Χριστιανῶν πάντων ἀνθρώπων τοῦ κόσμου διαφέρει. Διὸ καὶ ἡ ἔλευσις τοῦ Κυρίου γέγονε, τούτων τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν καταξιῶσαι τοὺς ἀληθῶς πιστεύοντας εἰς αὐτόν. Χριστιανῶν γὰρ ἡ δόξα καὶ τὸ κάλλος καὶ ὁ πλοῦτος ὁ οὐράνιος ἀλάλητός ἐστι καὶ μετὰ πόνου καὶ ἱδρώτων καὶ δοκιμασιῶν καὶ ἀγώνων πολλῶν ποριζόμενος· τὸ δὲ ὅλον χάριτι Θεοῦ[3]. Εἰ γὰρ ἡ τοῦ ἐπιγείου βασιλέως θέα ἐπιθυμητὴ παρὰ πᾶσιν **[500]** ἀνθρώποις τυγχάνει, καὶ πᾶς τις ἐπιδημῶν ἐν πόλει βασιλέως ἐπιθυμεῖ κἂν μόνον θεάσασθαι τὸ κάλλος αὐτοῦ ἢ τὴν ὡραιότητα τῶν ἐνδυμάτων ἢ τῆς πορφύρας τὴν δόξαν ,τῶν ποικίλων μαργαριτῶν τὸ κάλλος, τοῦ διαδήματος τὴν εὐπρέπειαν, τῶν σὺν αὐτῷ ἀξιωμάτων τὴν τιμιότητα, ἐκτὸς εἰ μὴ οἱ πνευματικοὶ[4] ἐξουδενοῦσιν αὐτά, διὰ τὸ ἄλλης δόξης ἐπουρανίου καὶ ἀσωμάτου πεπειρᾶσθαι καὶ ἄλλῳ κάλλει ἀρρήτῳ τετρῶσθαι καὶ ἄλλου πλούτου κεκοινωνηκέναι, καὶ τῷ ἔσω ἀνθρώπῳ[5] αἰσθέσθαι, καὶ ἄλλου πνεύματος μετέχειν. Ἐπεὶ οἱ τοῦ κόσμου τούτου ἄνθρωποι, οἱ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἔχοντες, ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ εἰσὶ τοῦ τὸν ἐπίγειον βασιλέα θεάσασθαι μόνον σὺν πάσῃ τῇ εὐπρεπείᾳ καὶ δόξῃ αὐτοῦ· ὅσον γὰρ ἐν τοῖς φαινομένοις πολλῷ μείζων ἡ μερὶς αὐτοῦ ἐστι παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους (οὕτως ἔνδοξον, οὕτως ἐπιθυμητὸν ὑπὸ πάντων, κἂν τὸ θεαθῆναι μόνον) καὶ ἕκαστος ἐν ἑαυτῷ λέγει· *Εἴθε τις ἔδωκέ μοι ἐκείνην τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐπρέπειαν καὶ τὴν ὡραιότητα*, μακαρίζων ἐκεῖνον τὸν ὅμοιον αὐτοῦ γήϊνον, καὶ ὁμοιοπαθῆ καὶ θνητὸν ὄντα, διὰ δὲ τὴν πρόσκαιρον εὐπρέπειαν, καὶ δόξαν ἐπιθυμητόν.

Ϛ'. Εἰ οὖν οὕτως οἱ σαρκικοὶ ἄνθρωποι ἐπιθυμοῦσι τῆς δόξης τοῦ γηΐνου βασιλέως, πόσῳ μᾶλλον οἷς ἐνέσταξεν ἐκείνη ἡ ῥανὶς τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς τῆς θεότητος καὶ ἔτρωσε τὴν καρδίαν αὐτῶν ἔρωτι θείῳ πρὸς τὸν ἐπουράνιον βασιλέα Χριστόν, εἰς ἐκεῖνο τὸ κάλλος δέδενται καὶ τὴν ἀνεκλάλητον δόξαν καὶ ἄφθαρτον εὐπρέπειαν καὶ τὸν ἀνεννόητον πλοῦτον τοῦ ἀληθινοῦ καὶ αἰωνίου βασιλέως Χριστοῦ, οὗ τῇ ἐπιθυμίᾳ καὶ τῷ πόθῳ αἰχμαλωτίζονται, ὅλοι ἐξ ὅλου πρὸς

---

1. Πρβλ. Ρωμ. 12,2. 2. Πρβλ. Β' Κορ. 5,17. Γαλ. 6,15. 3. Πρβλ. Α' Κορ. 15,10. 4. Πρβλ. Γαλ. 6,1. 5. Πρβλ. Ρωμ. 7,22. 6. Πρβλ. Ἆσμ. 2,5.

αὐτὸν τυγχάνοντες, καὶ ἐπιθυμοῦσι τυχεῖν ἐκείνων, ὧν ἐνοπτρίζονται διὰ τοῦ Πνεύματος ἀλαλήτων ἀγαθῶν, οὗ ἕνεκεν πάντα **51** τὰ ἐπὶ γῆς κάλλη καὶ εὐπρεπείας καὶ δόξας καὶ τιμὰς καὶ πλοῦτον βασιλέων καὶ ἀρχόντων ἐξουδενοῦσι· θείῳ γὰρ κάλλει ἐτρώθησαν, καὶ ζωὴ ἀθανασίας οὐρανίου ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν ἐνέσταξε. Διὸ καὶ εἰς ἐκείνην τὴν ἀγάπην τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως ἐπιποθοῦσι καὶ αὐτὸν μόνον πρὸ ὀφθαλμῶν ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ ἔχοντες, δι' αὐτοῦ πάσης ἀγάπης κόσμου λύουσιν ἑαυτοὺς καὶ ἀναχωροῦσι παντὸς γηΐνου δεσμοῦ, ἵνα δυνηθῶσιν ἐκεῖνον μόνον τὸν πόθον ἐν ταῖς ἑαυτῶν καρδίαις ἔχειν πάντοτε καὶ μηδὲν ἕτερον σὺν ἐκείνῳ μειγνύειν· ὀλίγοι δέ εἰσι πάνυ οἱ τῇ ἀγαθῇ ἀρχῇ τέλος ἀγαθὸν πορισάμενοι καὶ διεξερχόμενοι ἕως τέλους ἄπτωτοι, τὴν μίαν ἀγάπην πρὸς μόνον τὸν Θεὸν ἔχοντες καὶ πάντων ἑαυτοὺς λελυκότες. Πολλοὶ γὰρ κατανύσσονται καὶ πολλοὶ χάριτος οὐρανίου μέτοχοι γίνονται καὶ ἔρωτι οὐρανίῳ τιτρώσκονται, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐν μέσῳ ἀγῶνας καὶ ἀθλήσεις καὶ πόνους καὶ πειρασμοὺς διαφόρους τοῦ πονηροῦ μὴ ὑπομένοντες ἐν ποικίλαις καὶ διαφόροις ἐπιθυμίαις κοσμικαῖς τρεπόμενοι διὰ τὸ θέλημα ἔχειν ἕκαστον τοῦ ἀγαπῆσαί τι τοῦ κόσμου τούτου, καὶ μὴ λελυκέναι πάντοθεν τὴν ἀγάπην αὐ-**[501]** τοῦ, ἀπέμειναν καὶ ἐβυθίσθησαν ἐν τῷ τοῦ κόσμου βυθῷ διὰ ἰδίου θελήματος ἀνανδρίαν καὶ χαύνωσιν ἢ δειλίαν ἢ δι' ἀγάπην τινὰ γηΐνην. Οἱ γὰρ ἐξ ἀληθείας διεξελθεῖν ἕως τέλους ἐν ἀγαθῇ διαγωγῇ βουλόμενοι ἄλλον ἔρωτα καὶ ἄλλην ἀγάπην σὺν ἐκείνῃ τῇ ἐπουρανίῳ παραδέξασθαι ἑκουσίως καὶ μεῖξαι οὐκ ὀφείλουσιν, ἵνα μὴ ἐμποδισθῶσι τῶν πνευματικῶν καὶ στραφῶσιν εἰς τὰ ὀπίσω[1] καὶ τέλος ἐκπέσωσι τῆς ζωῆς. Ὥσπερ γὰρ μεγάλα καὶ ἀλάλητα καὶ ἀνεκδιήγητα τὰ ἐπηγγελμένα παρὰ Θεῷ τυγχάνει, οὕτω πίστεως καὶ ἐλπίδος καὶ πόνων καὶ ἀγώνων μεγάλων χρεία καὶ πολλῆς δοκιμασίας. Οὐ γάρ τι μικρὸν τυγχάνει, ἃ ἐλπίζει λαβεῖν ὁ ἄνθρωπος βασιλείας οὐρανῶν ἐπιθυμῶν, συμβασιλεῦσαι Χριστῷ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας βούλει, καὶ τοὺς ἀγῶνας καὶ πόνους **52** καὶ πειρασμοὺς τοῦ ὀλίγου χρόνου τῆς ζωῆς ταύτης ἀναδέξασθαι προθύμως ἕως θανάτου οὐ καταδέχῃ; Τοῦ Κυρίου βοῶντος· «Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν χαίρων, καὶ ἀκολουθείτω μοι»[2] καὶ πάλιν· «Ἐὰν μή τις μισήσῃ πατέρα, μητέρα, γυναῖκα, τέκνα, ἀδελφούς, ἀδελφάς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής»[3]. Οἱ πλεῖστοι δὲ τῶν ἀνθρώπων βασιλείας μὲν ἐπιτυχεῖν βούλονται καὶ τὴν αἰώνιον ζωὴν κληρονομῆσαι[4] θέλουσι, ζῆν δὲ ἐν τοῖς ἰδίοις αὐτῶν θελήμασι καὶ αὐτοῖς ἐξακολουθεῖν

1. Πρβλ. Ἰω. 6,66. 2. Ματθ. 16,24. Λουκ. 9,23. 3. Λουκ. 14,26. 4. Πρβλ. Μαρκ. 10,17.

οὐκ ἀναίνονται, μᾶλλον δὲ τῷ σπείροντι τὰ μάταια καὶ μὴ ἀπαρνούμενοι ἑαυτοὺς βούλονται τὴν αἰώνιον κληρονομῆσαι ζωήν[1], ὅπερ ἐστὶν ἀδύνατον.

Ὁ γὰρ λόγος τοῦ Κυρίου ἀληθὴς τυγχάνει. Οὗτοι **53** γὰρ ἄπτωτοι διεξέρχονται οἱ κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου ἀρνησάμενοι ὅλοι ἐξ ὅλου ἑαυτούς, καὶ πάσας τὰς τοῦ κόσμου ἐπιθυμίας καὶ δεσμοὺς καὶ μετεωρισμοὺς καὶ ἡδονὰς καὶ ἀσχολίας βδελυξάμενοι, καὶ αὐτὸν μόνον πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ποιεῖν ἐπιθυμοῦντες. ὥστε ἰδίῳ θελήματι ἀποστρέφεται ἕκαστος τῆς βασιλείας τῷ ἐξ ἀληθείας μὴ θελῆσαι καμεῖν καὶ ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν καὶ ἀγαπᾶν τι σὺν ἐκείνῃ τῇ ἀγάπῃ, τῷ ἥδεσθαί τισι τοῦ αἰῶνος τούτου ἡδοναῖς ἢ ἐπιθυμίαις καὶ τῷ μὴ ὅλην τὴν ἀγάπην, ὅσον ἐν προαιρέσει καὶ θελήματι δυνατόν, πρὸς Κύριον ἔχειν. Ἐξ ἑνὸς δὲ ὑποδείγματος συννόησόν μοι πάντα. Διακρίνων μὲν ἐνίοτε διακρίνει ἕκαστος καὶ οἶδεν, ὅτι ἄτοπόν ἐστιν ὃ θέλει ποιῆσαι, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀγαπᾷ καὶ οὐκ ἀρνεῖται, ἥττηται αὐτῷ. Πρότερον γὰρ ἔσω ἐν τῇ καρδίᾳ ὁ πόλεμος γίνεται καὶ ὁ ἀγὼν καὶ τὸ στάθμιον καὶ ἡ ῥοπὴ καὶ τὸ ζύγιον τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ κόσμου, καὶ τότε προέρχεται καὶ διακρίνει ἕκαστος, εἰ τύχῃ εἰς μάχην καὶ διαπληκτισμὸν πρὸς τὸν ἀδελφόν, λέγων ἐν ἑαυτῷ· Εἴπω; ἀλλὰ μὴ εἴπω; λαλήσω; ἀλλὰ μὴ λαλήσω; μνημονεύων μὲν καὶ τοῦ **[504]** Θεοῦ, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν δόξαν περιποιούμενος καὶ μὴ ἑαυτὸν ἀρνούμενος[2]. Ἀλλ' ἐὰν ὀλίγον καταβαρήσῃ ἡ ἀγάπη τοῦ κόσμου καὶ ἡ ῥοπὴ ἐν τῷ τῆς καρδίας ζυγίῳ, εὐθὺς προέρχεται ὁ πονηρὸς λόγος μέχρι τῶν χειλέων. Εἶτα ὥσπερ βέλη ἐντείνων ὁ νοῦς ἔνδοθεν τοξεύει τὸν πλησίον διὰ τῆς γλώττης, πέμπων βέλη λόγων ἀπρεπῶν ἐν θελήματι ἑκουσίῳ, τὴν ἑαυτοῦ δόξαν περιποιούμενος. Εἶτα τοξεύων ἐπὶ πολὺ τὸν πλησίον διὰ λόγων ἀπρεπῶν, ἕως οὗ καὶ ἐν τοῖς μέλεσι διαχυθῇ τὸ ἁμάρτημα εἰς συμπληγάδας. Ἐνίοτε καὶ τραύματα διὰ τοῦ σώματος ἄλληλα τὰ μέλη πολεμοῦντα ἀπεργάζεται, ἐνίοτε καὶ ἕως φόνου καὶ θανάτου ἀπαρτίζεται τὸ τοῦ πονηροῦ ἐπιθύμημα. Ἴδε, πόθεν ἤρξατο καὶ ποῖον ἔσχε τὸ τέλος ἀγάπη δόξης κοσμικῆς βαρηθεῖσα τῇ ῥοπῇ τοῦ τῆς καρδίας **54** ζυγίου ἐξ ἰδίου θελήματος. Διὰ γὰρ τὸ μὴ ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν[3] καὶ ἀγαπᾶν τι τοῦ κόσμου ἐκεῖνα ὅλα τὰ ἀτοπήματα γίγνεται. Οὕτω νόει μοι καὶ εἰς ἕκαστον ἁμάρτημα καὶ ἐπιτήδευμα φαῦλον τῆς κακίας κολακευούσης καὶ προτρεπομένης τὸ θέλημα τοῦ νοὸς ἐπιθυμίαις κοσμικαῖς καὶ ἀπάτῃ καὶ ἡδονῇ σαρκός. Οὕτω πᾶν πρᾶγμα κακίας ἀπαρτίζεται, οὕτω μοιχεία καὶ κλοπή, οὕτω πλεονεξία καὶ μέθη, οὕτω φιλαργυρία καὶ κενοδοξία, οὕτω ζῆλος καὶ φιλαρχία καὶ πᾶν ὁτιοῦν ἐστι τῆς κακίας ἐπιτήδευμα. Ἐνίοτε καὶ καλὰ δοκοῦντα ἐπιτηδεύματα διὰ δόξαν καὶ ἔπαινον[4] ἀνθρώπων ἐπιτελεῖται,

1. Πρβλ. Μαρκ. 10,17. 2. Πρβλ. Λουκ. 9,23. 3. Πρβλ. αὐτ.
4. Πρβλ. Φιλιπ. 1,11.

ἅπερ ἐστὶ παρὰ Θεῷ ἴσα ἀδικίας καὶ κλοπῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἁμαρτημάτων. Ὁ Θεὸς γάρ φησιν «διεσκόρπισεν ὀστᾶ ἀνθρωπαρέσκων»[1], ὥστε διὰ τῶν δοκούντων καλῶν ὁ πονηρὸς[2] ὑπηρετεῖσθαι βούλεται· πολυποίκιλος γάρ ἐστι καὶ ἀπατηλὸς ἐν ἐπιθυμίαις κόσμου. Διὰ γὰρ ἀγάπην τινὰ γηΐνην καὶ σαρκικήν, εἰς ἣν δεσμεῖται ἄνθρωπος θελήματι ἰδίῳ, δελεάζεται ὑπὸ τῆς κακίας, ὅπερ γίνεται αὐτῷ ἅλυσις καὶ δεσμὸς καὶ φορτίον βαρὺ καταβυθίζον καὶ πνῖγον ἐν τῷ αἰῶνι τῆς πονηρίας, μὴ συγχωροῦν ἀνακύψαι καὶ πρὸς Θεὸν ἀπελθεῖν. Ἐπειδὴ ὅπερ τις ἠγάπησε τοῦ κόσμου, καταβαρεῖ τὸν νοῦν αὐτοῦ καὶ κατωκρατεῖ καὶ οὐκ ἐᾷ ἀνακύψαι. Εἰς τοῦτο γὰρ τὸ στάθμιον καὶ τὴν ῥοπὴν καὶ τὸ τῆς κακίας ζύγιον κρέμαται καὶ δοκιμάζεται πᾶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἤτοι Χριστιανῶν τῶν ἐν πόλεσιν οἰκούντων ἢ ἐν ὄρεσιν ἢ ἐν μοναῖς ἢ ἐν ἀγροῖς ἢ ἐν ἐρήμοις τόποις[3], ὅτι θελήματι ἰδίῳ δελεαζόμενος ὁ ἄνθρωπος ἀγαπᾷ τι καὶ ὁπουδήποτε δέδεται αὐτοῦ ἡ ἀγάπη καὶ οὐκ ἔστιν ὅλη πρὸς τὸν Θεόν. Ἠγάπησε γάρ τις, εἰ τύχοι κτήματα, ἄλλος χρυσὸν καὶ ἄργυρον, ἄλλος γαστρὶ δουλεύειν, ἄλλος τις ἐπιθυμίαις σαρκός[4], ἄλλος σοφίαν λόγων κόσμου διὰ δόξαν ἀνθρώπων, ἄλλος ἠγάπησεν ἀρχήν, ἄλλος δόξαν καὶ τιμὰς ἀνθρώπων[5], ἄλλος ὀργὴν καὶ μῆνιν· (διὰ γὰρ τὸ ταχέως ἑαυτὸν ἐπιδιδόναι τῷ πάθει ἀγαπᾷ αὐτό), ἄλλος ἀκαίρους συντυχίας, ἄλλος ζῆλον, ἄλλος πᾶσαν ἡμέραν μετεωρίζεται καὶ ἥδεται, ἄλλος ἀργοῖς λογισμοῖς ἀπατᾶται, ἄλλος ὡς νομοδιδάσκαλος εἶναι **[505]** ἀγαπᾷ διὰ δόξαν ἀνθρώπων, ἄλλος χαυνώσει καὶ ἀμελείᾳ ἥδεται, ἄλλος ἱματίοις καὶ ῥάκεσι δέδεται, ἄλλος μερίμναις γηΐναις ἑαυτὸν δίδωσιν, ἄλλος ὕπνον ἢ εὐτραπελίαν ἢ αἰσχρολογίαν ἀγαπᾷ. Καὶ μικρῷ γάρ τις καὶ μεγάλῳ τοῦ κόσμου δεσμούμενος, ἐκείνῳ κατέχεται καὶ οὐκ ἐᾶται ἀνακύψαι. **55** Πρὸς ὃ γάρ τις πάθος οὐ πολεμεῖ γενναίως, ἐκεῖνο ἀγαπᾷ, κἀκεῖνο κρατεῖ αὐτὸν καὶ βαρύνει καὶ γίγνεται αὐτῷ ἐμπόδιον καὶ ἅλυσις τοῦ μὴ τὸν νοῦν αὐτοῦ ἀπιέναι πρὸς τὸν Θεὸν καὶ εὐαρεστῆσαι αὐτῷ καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσαντα[6] χρησιμεῦσαι τῇ βασιλείᾳ καὶ ζωῆς αἰωνίου τυχεῖν. Ψυχὴ γὰρ ἡ ἀληθῶς πρὸς Κύριον τὴν ὁρμὴν ἔχουσα ὅλη ἐξ ὅλου τὴν ἀγάπην αὐτῆς πρὸς αὐτὸν ἕλκει καὶ πρὸς αὐτὸν μόνον ἐκ προαιρέσεως ὅση δύναμις δεσμεῖται[7], κἀκεῖθεν τὴν βοήθειαν τῆς χάριτος προσκτᾶται καὶ ἑαυτὴν ἀρνεῖται καὶ τοῖς θελήμασι τοῦ νοὸς αὐτῆς οὐκ ἀκολουθεῖ, (ὅτι δολίως πορεύεται μεθ' ἡμῶν διὰ τὸ συνὸν καὶ δελεάζον κακόν), ἀλλὰ τῷ τοῦ Κυρίου λόγῳ ὁλοτελῶς ἑαυτὴν ἐκδίδωσι, καὶ παντὸς φαινομένου δεσμοῦ λύει ἑαυτήν, ὅσον ἐκ θελήματος δυνατόν, καὶ τῷ Κυρίῳ ἐξ ὅλου ἑαυτὴν δίδωσι, καὶ οὕτω διεξελθεῖν εὐχερῶς δυνήσεται τοὺς ἀγῶνας καὶ

---

1. Ψαλ. 52, 6. 2. Πρβλ. Ματθ. 13,19. 3. Πρβλ. Μαρκ. 1,45. 4. Πρβλ. Β' Πέτρ. 2,18. 5. Πρβλ. Ἰω. 12,43. 6. Πρβλ. Ματθ. 4,10. 7. Πρβλ. Λουκ. 9,23.

πόνους καὶ θλίψεις. Ὅπου γὰρ ἀγαπᾷ τις, ἐκεῖθεν βοηθεῖται, κἀκεῖθεν βαρεῖται. Ἐάν τι τοῦ κόσμου ἀγαπᾷ, αὐτὸ ἐκεῖνο γίγνεται αὐτῷ φορτίον καὶ δεσμοὶ καθέλκοντες κάτω καὶ μὴ συγχωροῦντες ἄνω πρὸς Θεὸν ἀπελθεῖν. Ἐὰν δὲ τὸν Κύριον καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἀγαπᾷ, ἐκεῖθεν βοηθεῖται κἀκεῖθεν κουφίζεται καὶ εὔκολα αὐτῷ πάντα γίγνεται τὰ τοῦ Κυρίου παραγγέλματα τῷ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν ἀποσῴζειν ὁλοκλήρως, καὶ βαρεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν, μᾶλλον δὲ καὶ κουφίζει καὶ ἐλαφρύνει πάντα πόλεμον καὶ πᾶσαν θλῖψιν, καὶ διὰ τῆς θείας δυνάμεως τὸν κόσμον διακόπτει καὶ τὰς δυνάμεις τῆς κακίας τὰς ἐν αὐτῷ παγιδευούσας τὴν ψυχὴν καὶ βρόχοις ἐπιθυμιῶν παντοδαπῶν ἐν τῷ τοῦ κόσμου βυθῷ καταδεσμούσας· καὶ οὕτως ἐξειλῆσαι ἐξ αὐτῶν διὰ τῆς ἰδίας πίστεως καὶ σπουδῆς πολλῆς καὶ διὰ τῆς ἄνωθεν βοηθείας, ἔνθα ἠγάπησε, τῆς αἰωνίου βασιλείας ἀξιοῦται, ἣν ἰδίῳ θελήματι ἀγαπήσας ἐξ ἀληθείας καὶ ὑπὸ τοῦ Κυρίου βοηθηθεὶς τῆς αἰωνίου ζωῆς οὐκ ἐκπίπτει. Ἵνα δὲ ἀπὸ πραγμάτων φανερῶν ἀποδείξωμεν, πῶς θελήματι ἰδίῳ πολλοὶ ἀπόλλυνται καὶ ἐν θαλάσσῃ βυθίζονται καὶ ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἁρπάζονται, ὑπόθου μοί τινα οἶκον ἐμπίπρασθαι πυρί, καὶ ὃς μὲν σῶσαι ἑαυτὸν βουλόμενος, αἰσθηθεὶς τοῦ ἐμπρησμοῦ γυμνὸς ἔφυγε καταλιπὼν πάντα, καὶ ἑαυτοῦ τὴν ψυχὴν μόνον περιποιήσασθαι βουληθεὶς διεσώθη. Ἄλλος δὲ βουλόμενος λαβεῖν τινα τοῦ οἴκου σκεύη ἢ ἱμάτια ἢ ἄλλα τινὰ εἰσῆλθεν ἆραι, καὶ ὡς ἐλάμβανε, κατεκυρίευσε τὸ πῦρ τοῦ οἴκου καὶ συνέλαβεν αὐτὸν ἔνδον καὶ κατέκαυσεν. Ὁρᾷς ὅτι ἰδίῳ θελήματι δι' ἀγάπην τινὰ πρόσκαιρον παρ' ἑαυτὸν ἀγαπήσας ἐν τῷ πυρὶ ἀπώλετο. Ὁμοίως πάλιν ἐν τῇ θαλάσσῃ **[508]** εἰς στάσιν τινὲς κλύδωνος περιπεσόντες ἐναυάγησαν· καὶ ὃς μὲν γυμνὸς ἀποδυσάμενος εἰσῆλθεν ἐν τοῖς ὕδασιν **56** ἑαυτὸν μόνον βουλόμενος σῶσαι καὶ οὕτως ὑπὸ τῶν κυμάτων τυπτόμενος καὶ ἄνωθεν αὐτῶν ἐπικολυμβῶν, διὰ τὸ εὔλυτον αὐτὸν εἶναι, ἠδυνήθη διεξελθεῖν τὴν πικρὰν θάλασσαν καὶ οὕτω τὴν ψυχὴν αὐτοῦ περιεποιήσατο. Ἄλλος δὲ βουλόμενος σῶσαί τι τῶν ἐνδυμάτων αὐτοῦ ἐνόμισε δύνασθαι ἐκκολυμβῆσαι καὶ διεξελθεῖν σὺν ἐκείνοις, οἷς ἦρε σὺν ἑαυτῷ, καὶ αὐτὰ ἐκεῖνα ἅπερ ἔλαβε, κατεβάρησαν αὐτόν, καὶ κατεβάπτισαν ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης, καὶ ἀπώλετο δι' ὀλίγον κέρδος, μὴ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν περιποιησάμενος. Ὁρᾷς, ὅτι ἰδίῳ θελήματι αὐτοῦ ἐθανατώθη. Πάλιν ὑπόθου μοι ἀκοὴν ἀλλοφύλων ἔρχεσθαι. Καὶ ὃς μὲν ἅμα τῷ ἀκοῦσαι ἔφυγεν εὐθέως μὴ ἀναβαλόμενος, αὐτὸς γυμνὸς ἐξελθών. Ἄλλος δὲ δυσπιστῶν, ὅτι ἔρχονται οἱ ἐχθροὶ ἢ θέλων τινὰ τῶν ἰδίων πραγμάτων καὶ βουλόμενος ἆραι μεθ' ἑαυτοῦ, ἐβράδυνε φυγεῖν. Καὶ ἐπελθόντες οἱ πολέμιοι κατέλαβον καὶ ᾐχμαλώτευσαν αὐτὸν εἰς τὴν τῶν ἀλλοφύλων πατρίδα κἀκεῖ δουλεύειν κατηνάγκασαν. Ὁρᾷς ὅτι τῷ θελήματι αὐτοῦ διὰ χαύνωσιν καὶ ἀνανδρίαν καὶ ἀγάπην τινὰ πραγμάτων εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν ἀπηνέχθη. Ὁμοίως καὶ οἱ μὴ ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου ἐξακολουθοῦντες καὶ ἑαυτοὺς ἀρνούμενοι καὶ μόνον τὸν Κύριον

ἀγαπῶντες, ἀλλὰ δεσμοῖς γηΐνοις ἑκουσίως δεσμούμενοι, ἐπελθόντος τοῦ πυρὸς τοῦ αἰωνίου ὡς εὑρισκόμενοι ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ κόσμου κατακαυθήσονται, καὶ ὑπὸ τῆς πικρᾶς θαλάσσης τῆς πονηρίας καταβυθίζονται καὶ ὑπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν ἀλλοφύλων, τοῦτ' ἔστι τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας[1], αἰχμαλωτιζόμενοι ἀπόλλυνται. **57** Εἰ δὲ βούλει ἀγάπης ἀπηρτισμένης εὐθύτητα πρὸς Κύριον ἐκ τῶν ἁγίων καὶ θεοπνεύστων Γραφῶν[2] καταμαθεῖν, ἴδε τὸν Ἰώβ, πῶς ἀπεδύσατο πάντα ὥσπερ εἰπεῖν, ἅπερ ἦν κεκτημένος, τέκνα, κτήματα, ζῷα, παῖδας καὶ τὰ λοιπὰ ὑπάρχοντα· πῶς ἀπεκδυσάμενος ἔφυγε καὶ διέσωσεν ἑαυτὸν καὶ αὐτὸν τὸν χιτῶνα ἀφεὶς καὶ προσρίψας τῷ Σατανᾷ καὶ μήτε ἐν λόγῳ βλασφημήσας μήτε τῇ καρδίᾳ μήτε τοῖς χείλεσι φθεγξάμενος ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ τοὐναντίον εὐλόγησε τὸν Κύριον, εἰπών· «Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο· ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτω καὶ ἐγένετο· εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον»[3]. Κἂν ἐνομίζετο γὰρ κεκτῆσθαι πολλά, δοκιμασθεὶς ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐφανερώθη μηδὲν κεκτημένος ἢ μόνον τὸν Θεόν. Ὁμοίως ὁ Ἀβραὰμ κελευσθεὶς ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐξελθεῖν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐκ τῆς συγγενείας καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ[4], εὐθέως, ὥσπερ εἰπεῖν, ἀπεδύσατο πάντα, πατρίδα, γῆν, συγγένειαν, γονεῖς, καὶ ἐξηκολούθησε τῷ λόγῳ τοῦ Κυρίου· εἶτα μεταξὺ πολλῶν δοκιμασιῶν καὶ πειρασμῶν αὐτῷ γινομένων, τοῦτο μὲν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ λαμβανομέ**[509]**νης[5], τοῦτο δὲ ἐπὶ ξένης διάγων, καὶ ἀδικούμενος, καὶ διὰ πάντων ἀποδειχθείς, ὅτι Θεὸν μόνον ἀγαπᾷ ὑπὲρ πάντα, ὕστερον ἐπεὶ δι' ἐπαγγελίας καὶ δι' ἐτῶν πολλῶν μονογενῆ υἱὸν κατὰ πολλὴν ἐπιθυμίαν ἐκτήσατο[6], αἰτηθεὶς τοῦτον εἰς θυσίαν προθύμως δι' ἑαυτοῦ ἀνέφερεν[7], ἀποδυσάμενος ἑαυτὸν καὶ ἀληθῶς ἀρνησάμενος· ἀπέδειξε γάρ, ὅτι παρὲξ Θεοῦ ἄλλο τι οὐκ ἠγάπησε διὰ τῆς τοῦ μονογενοῦς προσκομιδῆς. Εἰ γὰρ ἐκεῖνον προθύμως ἀπεδύσατο, πόσῳ μᾶλλον εἰ τὰ λοιπὰ αὐτοῦ ὑπάρχοντα ἐκελεύσθη ἐᾶσαι ἢ πένησιν ὑφ' ἓν διανεῖμαι, ἑτοίμως καὶ προθύμως ἂν ἐποίησεν. Ὁρᾷς ἀγάπης ἀπηρτισμένης ἐκ θελήματος πρὸς Κύριον εὐθύτητα; Οὕτω καὶ οἱ τούτων συγκληρονόμοι[8] γενέσθαι βουλόμενοι παρὲξ Θεοῦ οὐδὲν ὀφείλουσιν ἀγαπῆσαι, ἵνα, ὅταν δοκιμασθῶσι, χρήσιμοι καὶ δόκιμοι εὑρεθῶσι, τελείαν τὴν ἀγάπην αὐτῶν πρὸς Κύριον ἀποσῴζοντες. Οἱ τοιοῦτοι ἕως τέλους διεξελθεῖν τὸν ἀγῶνα δυνήσονται οἱ ἐκ θελήματος Θεὸν μόνον ἀγαπήσαντες πάντοτε καὶ πάσης ἀγάπης κόσμου ἑαυτοὺς λελυκότες. Ὀλίγοι δὲ σφόδρα εὑρίσκονται οἱ τοιαύτην ἀγάπην ἀναλαβόντες καὶ πάσας τὰς τοῦ κόσμου ἡδονὰς καὶ ἐπιθυμίας ἀποστρεφόμενοι καὶ μακροθύμως τὰς ἐπαναστάσεις καὶ πειρασμοὺς τοῦ πονηροῦ ὑπομένοντες. Μὴ γὰρ

---

1. Πρβλ. Ἐφ. 6,12. 2. Πρβλ. Β' Τιμ. 3,16. 3. Ἰὼβ 1,21. 4. Πρβλ. Γεν. 12,1. 5. Πρβλ. Γεν. 12,15. 20,5. 6. Πρβλ. Γεν. 21,2 ἑξ. 15,4. 7. Πρβλ. Γεν. 22,2 ἑξ. 8. Πρβλ. Ρωμ. 8,17.

ἐπειδὴ πολλοὶ ποταμοὺς παρερχόμενοι παρασύρονται ὑπὸ τῶν ὑδάτων, οὐκ εἰσὶν οἱ διαπερῶντες τοὺς θολεροὺς ποταμοὺς τῶν τοῦ κόσμου ἐπιθυμιῶν παντοδαπῶν καὶ ποικίλων πειρασμῶν τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας; Καὶ ἐπειδὴ πολλὰ πλοῖα ἐν τῇ **58** θαλάσσῃ καλυπτόμενα ὑπὸ τῶν κυμάτων βυθίζεται, οὐκ εἰσὶ τὰ διαπερῶντα καὶ ἐπάνω τῶν κυμάτων διοδεύοντα καὶ εἰς λιμένα εἰρήνης καταντήσαντα; Διὰ τοῦτο πίστεως πολλῆς καὶ μακροθυμίας καὶ ἀγῶνος καὶ ὑπομονῆς καὶ πόνων καὶ πείνης καὶ δίψης εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ ὀξύτητος καὶ ἀναιδείας καὶ διακρίσεως καὶ συνέσεως πάντοτε χρεία. Οἱ γὰρ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων ἄνευ καμάτων καὶ ἀγώνων καὶ ἱδρώτων ἐπιτυχεῖν τῆς βασιλείας βούλονται, ὅπερ ἀδύνατόν ἐστιν. Ὥσπερ οὖν ἐν κόσμῳ ἀπέρχονταί τινες ἄνδρες πρός τινα πλούσιον ἐργάσασθαι εἰς θέρος ἢ εἰς ἕτερον ἔργον, ὅπως πορίσωνται, ἃ χρῄζουσιν ἔχειν εἰς τὴν διατροφὴν αὐτῶν, εἰσὶ δέ τινες ἐν αὐτοῖς ὀκνηροὶ καὶ χαῦνοι καὶ ἀργοὶ μὴ κάμνοντες δεόντως μήτε ἁρμοζόντως ἐργαζόμενοι, οὗτοι μηδὲν κοπιάσαντες, μήτε καμόντες εἰς τὸν οἶκον τοῦ πλουσίου βούλονται τὸν μισθὸν ἐξ ἴσου λαβεῖν τοῖς ἀνδρείως καὶ ὀξέως καὶ ὅλῃ αὐτῶν καμοῦσιν ἰσχύϊ, ὡς ἤδη τὸ αὐτῶν ἔργον πεποιηκότες, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὰν ἀναγινώσκωμεν τὰς Γραφάς, πῶς ὁ δεῖνα δίκαιος εὐηρέστησε τῷ Θεῷ, πῶς φίλος[1] καὶ συνόμιλος Θεοῦ γέγονε, καὶ πάντες δὲ οἱ πατέρες πῶς φίλοι καὶ κληρονόμοι Θεοῦ γεγόνασι, πόσας θλίψεις ὑπέμειναν, πόσα διὰ τὸν Θεὸν ἔπαθον, πόσα ἠνδραγάθησαν καὶ ἠγωνίσαντο, μακαρίζομεν αὐτοὺς καὶ τῶν ἴσων αὐτοῖς δωρεῶν καὶ ἀξιωμάτων τυχεῖν βουλόμεθα καὶ ἐπιθυμοῦμεν προθύμως λαβεῖν **[512]** τὰ ἔνδοξα ἐκεῖνα χαρίσματα, ὑπερβαίνοντες αὐτῶν τοὺς πόνους καὶ ἀγῶνας καὶ τὰς θλίψεις καὶ τὰ παθήματα καὶ τὰς μὲν τιμὰς αὐτῶν, καὶ τὰ ἀξιώματα. Οἷα ἀπὸ Θεοῦ κέκτηνται, προθύμως λαβεῖν θέλομεν, τοὺς δὲ καμάτους καὶ πόνους καὶ ἀγῶνας αὐτῶν οὐ καταδεχόμεθα. Λέγω δέ σοι, ὅτι τοῦτο καὶ πᾶς τις ἀνθρώπων ἐπιθυμεῖ καὶ θέλει, καὶ πόρναι καὶ τελῶναι καὶ ἄδικοι ἄνθρωποι, εὐκόλως βούλονται ἄνευ κόπων καὶ ἀγώνων τυχεῖν τῆς βασιλείας. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἐν μέσῳ πειρασμοὶ καὶ δοκιμασίαι πολλαὶ καὶ θλίψεις καὶ ἀγῶνες καὶ ἱδρῶτες πρόκεινται, ἵνα φανεροὶ γένωνται[2]. Τίνες ἐξ ἀληθείας ἕως θανάτου ἐλθόντες ἐξ ὅλης προαιρέσεως καὶ δυνάμεως τὸν Κύριον μόνον ἠγάπησαν, καὶ οὐδὲν ἕτερον σὺν τῇ πρὸς αὐτὸν ἀγάπῃ περιπόθητον ἔσχον. Διὸ καὶ δικαίως εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν[3] εἰσέρχονται, ἀρνησάμενοι ἑαυτοὺς κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον καὶ παρὰ τὴν ἰδίαν πνοὴν τὸν Κύριον μόνον ἠγαπηκότες. Διὸ καὶ ἄκροις δώροις οὐρανίοις τὴν ἄκραν ἀγάπην αὐτῶν ἀμειφθήσονται. **59** Εἰς γὰρ τὰς θλίψεις καὶ παθήματα καὶ ὑπομονὴν καὶ πίστιν ἐγκεκρυμμέναι εἰσὶν αἱ ἐπαγγελίαι καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ τῶν ἐπουρανίων ἀγαθῶν ἀποκατάστασις, ὥσπερ ἐν τῷ ῥιπτομένῳ σίτῳ εἰς τὴν γῆν ὁ καρπὸς ἢ δένδρῳ ἐπικεντριζομέ-

1. Πρβλ. Ἰακ. 2,23. 2. Πρβλ. Α' Κορ. 11,19. 3. Πρβλ. Ματθ. 7,21.

νῳ διὰ σήψεώς τινος καὶ ἀτιμίας διερχομένῳ καὶ τότε τοῦ ἐνδύματος τὴν εὐπρέπειαν καὶ τὴν δόξαν καὶ τὸν πολυπλασιάζοντα καρπὸν ἀναφαίνοντι. Εἰ μὴ γὰρ δι' ἐκείνων τῶν ἀτιμίας ἀξίων καὶ ἀφανισμοῦ διῆλθον, οὐκ ἂν τὴν εὐπρέπειαν τῆς κοσμήσεως καὶ τὸ κάλλος τῆς θέας καὶ τὸν πλεονάζοντα καρπὸν ἀπεδείχθησαν ἔχειν. Ὡς καὶ ὁ Ἀπόστολος «Διὰ πολλῶν θλίψεων» φησὶ «δυνάμεθα εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»[1]· καὶ ὁ Κύριος· «Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν»[2]. Καὶ πάλιν· «Ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἕξετε»[3]. Πόνου γὰρ καὶ σπουδῆς καὶ νήψεως καὶ πολλῆς προσοχῆς χρεία καὶ ὀξύτητος καὶ ἀναιδείας[4] ἐν τῇ πρὸς Κύριον αἰτήσει, εἰς τὸ δυνηθῆναι διεξελθεῖν τὰς τῶν γηΐνων ἐπιθυμιῶν παγίδας καὶ βρόχους τῶν ἡδονῶν καὶ καταιγίδας τοῦ κόσμου, καὶ τὰς τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἐπαναστάσεις διαφυγεῖν καὶ γνῶναι καλῶς, ἐν ποίᾳ νήψει καὶ γοργότητι πίστεως καὶ ἀγάπης οἱ ἅγιοι τὸν ἐπουράνιον θησαυρόν[5], τοῦτ' ἔστι τὴν τοῦ Πνεύματος δύναμιν ἐν ταῖς ψυχαῖς ἑαυτῶν ἐντεῦθεν ἐκτήσαντο, ὅπερ ἐστὶν ἀρραβὼν τῆς βασιλείας. Ὁ γὰρ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος περὶ τούτου τοῦ ἐπουρανίου θησαυροῦ, τοῦτ' ἔστι τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος, διηγούμενος καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῶν θλίψεων ἐξαγορεύων, ἅμα δὲ ὑποδεικνύων, τί ὀφείλει ἕκαστος ζητεῖν ἐντεῦθεν καὶ τί ὀφείλει κτήσασθαι, λέγει· «Οἴδαμεν γὰρ ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ Θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον, αἰώνιον ἐν οὐρανοῖς»[6].

Ζ'. Ὀφείλει οὖν ἕκαστος ἀγωνίσασθαι καὶ σπουδάσαι διὰ πασῶν ἀρετῶν καὶ πιστεῦσαι, ἐντεῦθεν κτήσασθαι τὸν οἶκον ἐκεῖνον. Ἐὰν γὰρ καταλυθῇ ἡμῶν ὁ οἶκος τοῦ σώματος, [οὐκ] ἔχομεν ἄλλον οἶκον, εἰς ὃν καταλύσει ἡμῶν ἡ ψυχή. «Εἴγε», φησί, «καὶ ἐκδυσάμενοι οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα»[7], τοῦτ' ἔστιν ἀπὸ τῆς κοινωνίας καὶ ἀνακράσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἰς ἣν μόνον ἡ πιστὴ ψυχὴ ἀναπαύεσθαι δύναται. Διὰ τοῦτο γὰρ οἱ ὄντες ἐν ἀληθείᾳ καὶ δυνάμει Χριστιανοὶ θαρροῦσι καὶ χαίρουσιν ἐξερχόμενοι τῆς σαρκός, ὅτι ἔχουσιν ἐκεῖνον τὸν οἶκον τὸν ἀχειροποίητον, ὅς ἐστιν οἶκος ἡ οἰκοῦσα ἐν αὐτοῖς **[513]** τοῦ Πνεύματος δύναμις. Κἂν κατα- **60** λυθῇ οὖν ἡ τοῦ σώματος οἰκία, οὐ φοβοῦνται· ἔχουσι γὰρ τὴν ἐπουράνιον τοῦ Πνεύματος οἰκίαν καὶ τὴν δόξαν ἐκείνην τὴν ἄφθαρτον, ἥτις δόξα ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως οἰκοδομήσει καὶ δοξάσει καὶ τὸν οἶκον τοῦ σώματος, ὥς φησιν ὁ Ἀπόστολος· «Ὁ ἐγείρας Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ

1. Πράξ. 14,21. 2. Λουκ. 21,19. 3. Ἰω. 16,33. 4. Πρβλ. Λουκ. 11,8. 5. Πρβλ. Ματθ. 19,21. 6. Β' Κορ. 5,1. 7. Β' Κορ. 5. 3.

σώματα ὑμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ὑμῖν»[1]. Καὶ πάλιν· «Ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν»[2]· καὶ «ἵνα», φησί, «καταποθῇ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς»[3].

Η'. Ἀγωνισώμεθα οὖν διὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐναρέτου πολιτείας ἐντεῦθεν κτήσασθαι τὸ ἔνδυμα ἐκεῖνο, ἵνα μὴ ἐκδυσάμενοι τὸ σῶμα γυμνοὶ εὑρεθῶμεν[4], καὶ οὐκ ἔστιν ὃ δοξάσει ἡμῶν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τὴν σάρκα[5]. Ἕκαστος γὰρ ὅσον κατηξιώθη διὰ τῆς πίστεως καὶ σπουδῆς μέτοχος Πνεύματος ἁγίου γενέσθαι[6], τοσοῦτον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ δοξασθήσεται αὐτοῦ καὶ τὸ σῶμα[7]. Ὃ γὰρ νῦν ἐναπεθησαύρισεν ἔνδον ἡ ψυχή, τότε ἀποκαλυφθήσεται καὶ φανήσεται ἔξωθεν τοῦ σώματος. Ὥσπερ τὰ δένδρα παρεληλυθότα τὸν χειμῶνα ἐπιθαλψάσης δυνάμεως ἀοράτου ἔκ τε τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἀνέμων ἔσωθεν ἐκφύει καὶ ἐκβάλλει ὥσπερ ἐνδύματα φύλλα καὶ ἄνθη καὶ καρπούς, ὁμοίως τὰ τοῦ χόρτου ἄνθη ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἔνδοθεν ἐκ τῶν κόλπων τῆς γῆς προέρχονται, καὶ σκέπτεται καὶ ἀμφιέννυνται ἡ γῆ καὶ ὁ χόρτος ὡς τὰ κρίνα, περὶ ὧν ὁ Κύριος εἶπεν, ὅτι «Οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων»[8] (ταῦτα γὰρ πάντα ὑποδείγματα καὶ τύποι καὶ εἰκόνες εἰσὶ τῶν Χριστια **61** νῶν ἐν τῇ ἀναστάσει).

Θ'. Οὕτω γὰρ πάσαις ταῖς φιλοθέοις ψυχαῖς, τοῦτ' ἔστι τοῖς ἀληθινοῖς Χριστιανοῖς, ἔστι μὴν πρῶτος Ξανθικὸς ὁ καλούμενος Ἀπρίλλιος, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως, καὶ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης[9] ἔνδοθεν ἐξέρχεται δόξα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καλύπτουσα καὶ σκεπάζουσα τὰ σώματα τῶν ἁγίων, ἥνπερ δόξαν εἶχον ἔνδον ἐγκεκρυμμένην ἐν ταῖς ψυχαῖς. Ὅπερ γὰρ ἔχει <τις> νῦν, αὐτὸ προέρχεται ἔξωθεν τοῦ σώματος τότε, οὗτος, φησίν, ὁ μὴν πρῶτος ἔστω τοῖς μησὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ[10]· οὗτος χαρὰν προφέρει πάσῃ τῇ κτίσει· οὗτος ἀμφιέννυσι τὰ γυμνὰ δένδρα, τὴν γῆν διανοίγων· οὗτος πᾶσι τοῖς ζῴοις χαρὰν προφέρει· οὗτος τὴν ἱλαρότητα πᾶσι δεικνύει· οὗτός ἐστι τῶν Χριστιανῶν μὴν πρῶτος Ξανθικός, ὅς ἐστι ὁ τῆς ἀναστάσεως καιρός, ἐν ᾧ δοξασθήσονται τὰ σώματα αὐτῶν διὰ τοῦ ἀπὸ τοῦ νῦν ὄντος ἐν αὐτοῖς φωτὸς ἀρρήτου, τουτέστι τῆς δυνάμεως τοῦ Πνεύματος, ὅπερ ἔσται αὐτοῖς τότε ἔνδυμα, βρῶσις, πόσις, ἀγαλλίασις, χαρά, εἰρήνη, ἄμφιον, ζωὴ αἰώνιος. Πᾶσα γὰρ καλλονὴ λαμπρότητος, καὶ ὡραιότητος οὐρανίου εἰς αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα τῆς θεότητος γίνεται τότε, ὅπερ ἀπὸ τοῦ νῦν δέξασθαι κατηξιώθησαν.

Ι'. Πῶς τοίνυν <οὐχ> ἕκαστος ἡμῶν ὀφείλει πιστεῦσαι **[516]** καὶ

1. Ρωμ. 8, 11. 2. Β' Κορ. 4. 10. 3. Β' Κορ. 5, 4. 4. Πρβλ. Β' Κορ. 5,3. 5. Πρβλ. Ματθ. 22,23. 6. Πρβλ. Ἑβρ. 6,4. 7. Πρβλ. Ματθ. 22,23. 8. Ματθ. 6,29. 9. Πρβλ. Μαλαχ. 3,20. 10. Πρβλ. Ἐξ. 12,2.

ἀγωνίσασθαι καὶ σπου **62** δάοαι ἐν πάσῃ ἐναρέτῳ πολιτείᾳ καὶ προσδοκῆσαι ἐν ἐλπίδι καὶ ὑπομονῇ πολλῇ νῦν καταξιωθῆναι τὴν ἐξ οὐρανοῦ δύναμιν λαβεῖν[1] καὶ δόξαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἔνδον ἐν τῇ ψυχῇ, ἵνα τότε λυομένων τῶν σωμάτων ἔχωμεν ὃ ἀμφιάσει καὶ ζωοποιήσει ἡμᾶς; «Εἴγε», φησίν, «ἐκδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα»[2]· καὶ «Ζωοποιήσει τὰ θνητὰ σώματα ἡμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ἡμῖν»[3]. Μωϋσῆς γὰρ ὁ μακάριος ὑπέδειξε τὸν τύπον διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐπικειμένης τοῦ Πνεύματος δόξης, εἰς ἣν οὐδεὶς ἀνθρώπων ἀτενίσαι ἠδύνατο, πῶς ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων δοξασθήσεται τὰ σώματα τῶν ἀξίων, ἥνπερ δόξαν ἀπὸ τοῦ νῦν ἔνδοθεν ἐπὶ τῷ ἔσω ἀνθρώπῳ ψυχαὶ ἁγίων καὶ πιστῶν καταξιοῦνται ἔχειν· «Ἡμεῖς» γάρ φησι, «πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ, τοῦτ' ἔστι τῷ ἔσω ἀνθρώπῳ, τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμεθα, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμενοι ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν»[4]. Ὁμοίως πάλιν· «Τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας ἄρτον οὐκ ἔφαγεν», ὡς γέγραπται, «καὶ ὕδωρ οὐκ ἔπιεν»[5]. Ἀδύνατον δὲ τὴν τοῦ σώματος φύσιν ἄνευ ἄρτου τοσοῦτον ζῆσαι, εἰ μὴ τροφῆς ἑτέρας πνευματικῆς μετελάμβανεν, ἥαπερ τροφῆς ἀπὸ τοῦ νῦν ἁγίων ψυχαὶ ἀοράτως ἐκ τοῦ Πνεύματος μεταλαμβάνουσι.

ΙΑ'. Κατὰ δύο οὖν τρόπους ὁ μακάριος Μωϋσῆς ὑπέδειξεν, ἥνπερ ἐν τῇ ἀναστάσει ἕξουσι δόξαν φωτὸς καὶ τροφὴν νοερὰν τοῦ Πνεύματος οἱ ἀληθινοὶ Χριστιανοί, ἧς καὶ κρυπτῶς ἀπὸ τοῦ νῦν καταξιοῦνται. Διὸ καὶ τότε ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτῶν φανερωθήσεται. Ἣν γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν ἔχουσιν ἐν ταῖς ψυχαῖς οἱ ἅγιοι δόξαν, ὡς προείρηται, ἐκείνη καλύψει καὶ ἀμφιάσει καὶ τὰ γυμνὰ σώματα καὶ εἰς οὐρανοὺς ἁρπάσει, καὶ τὸ λοιπὸν σώματι καὶ ψυχῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ εἰς αἰῶνας σὺν τῷ Κυρίῳ ἀναπαυσόμεθα. Τὸν γὰρ Ἀδὰμ κτίσας ὁ Θεὸς οὐ κατεσκεύασεν αὐτῷ σωματικὰς πτέρυγας ὡς τοῖς πετεινοῖς, τὰς τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου πτέρυγας προευτρεπίσας αὐτῷ, τοῦτ' ἔστιν ἃς μέλλει διδόναι αὐτῷ ἐν τῇ ἀναστάσει, ἵνα αὐτὸν κουφίσωσι καὶ ἁρπάσωσιν ἔνθα τὸ Πνεῦμα βούλεται· ἃς πτέρυγας ἀπὸ τοῦ νῦν ψυχαὶ ἁγίων καταξιοῦνται ἔχειν εἰς τὸ οὐράνιον φρόνημα τῷ νῷ ἀνιπτάμεναι. Χριστιανῶν γὰρ κόσμος ἕτερός ἐστι καὶ ἄλλη τράπεζα καὶ ἄλλα ἐνδύματα καὶ ἄλλη ἀπόλαυσις καὶ ἄλλη κοινωνία καὶ ἄλλο φρόνημα· **63** διὸ καὶ κρείττους πάντων ἀνθρώπων τυγχάνουσι. Τούτων δὲ τὴν δύναμιν νῦν ἔνδον ἐν ταῖς ψυχαῖς καταξιοῦνται λαβεῖν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· διὸ καὶ ἐν τῇ ἀναστάσει τὰ σώματα καταξιωθή-

1. Πρβλ. Λουκ: 24,49. 2. Β Κορ. 5, 3. 3. Ρωμ. 8. 11. 4. Β' Κορ. 3,18. 5. Ἐξ. 34,28.

σονται τῶν αἰωνίων ἐκείνων τοῦ Πνεύματος ἀγαθῶν καὶ τῇ δόξῃ ἐκείνῃ ἀνακραθήσονται, ἧς ἀπὸ τοῦ νῦν αἱ ψυχαὶ αὐτῶν τὴν πεῖραν ἐδέξαντο.

ΙΒ'. Ὀφείλει τοίνυν ἕκαστος ἡμῶν ἀγωνίσασθαι καὶ πονῆσαι καὶ σπουδάσαι ἐν πάσαις ἀρεταῖς καὶ πιστεῦσαι καὶ ζητῆσαι παρὰ Κυρίου ἐξ ἐκείνης **[517]** τῆς δόξης ἀπὸ τοῦ νῦν μέτοχον γενέσθαι τὸν ἔσω ἄνθρωπον[1] καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἁγιότητι τοῦ Πνεύματος τὴν ψυχὴν κοινωνῆσαι, ἵνα καθαρισθέντες τῶν ῥύπων τῆς κακίας ἔχωμεν κἀν τῇ ἀναστάσει ὃ ἀμφιάσει γυμνὰ τὰ σώματα ἡμῶν ἀνιστάμενα καὶ τὴν ἀσχημοσύνην ἐνδύσει καὶ ζωποιήσει καὶ εἰς αἰῶνας ἐν τῇ βασιλείᾳ ἀναπαύσει τῶν οὐρανῶν. Μέλλει γὰρ ὁ Χριστὸς ἐκ τῶν οὐρανῶν κατέρχεσθαι καὶ πάντα τὰ φῦλα τοῦ Ἀδὰμ ἀναστήσει τοὺς ἀπ' αἰῶνος κοιμηθέντας, κατὰ τὰς ἁγίας Γραφάς[2]· καὶ εἰς δύο μέρη στήσει πάντας, καὶ τοὺς ἔχοντας τὸ ἴδιον σημεῖον, τοῦτ' ἔστι τὴν σφραγῖδα τοῦ Πνεύματος, τούτους ὡς ἰδίους προσφωνήσας ἐκ δεξιῶν στήσει· «Τὰ ἐμὰ» γάρ φησι, «πρόβατα τῆς ἐμῆς φωνῆς ἀκούουσι»[3]· καί· «Γινώσκω τὰ ἐμὰ καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν»[4]. Καὶ τότε δόξῃ θείᾳ τὰ σώματα τούτων περιβληθήσονται ἐκ τῶν ἀγαθῶν ἔργων καὶ δόξης Πνεύματος ἔσονται πλήρεις, ἧς ἀπὸ τοῦ νῦν εἶχον ἐν ταῖς ψυχαῖς. Καὶ οὕτω δοξασθέντες ἐν τῷ θείῳ φωτὶ καὶ εἰς οὐρανοὺς ἁρπαχθέντες εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα, κατὰ τὸ γεγραμμένον, «πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα»[5], σὺν αὐτῷ βασιλεύοντες εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Ϛ'.

Οἱ βουλόμενοι Θεῷ εὐαρεστῆσαι, τὰς εὐχὰς ἐν εἰρήνῃ καὶ ἡσυχίᾳ, καὶ ἡμερότητι, καὶ σοφίᾳ ποιεῖσθαι ὀφείλουσιν, ἵνα μὴ κραυγαῖς κεχρημένοι εἰς πάντας σκανδαλίζωνται. Συνέχει δὲ ἡ ὁμιλία ζητήσεις δύο, εἰ οἱ θρόνοι καὶ οἱ στέφανοι κτίσματά εἰσιν, καὶ περὶ τῶν δώδεκα θρόνων τοῦ Ἰσραήλ.

Α'. Οἱ προσερχόμενοι τῷ Κυρίῳ ὀφείλουσι τὰς εὐχὰς ἐν ἡσυχίᾳ καὶ εἰρήνῃ καὶ καταστάσει πολλῇ ποιεῖσθαι καὶ οὐχὶ ἀπρεπέσι κραυγαῖς καὶ συγ**64**κεχυμέναις, ἀλλὰ πόνῳ καρδίας καὶ λογισμοῖς νήφουσι προσέχειν τῷ Κυρίῳ. Καὶ ὥσπερ ἐὰν ᾖ τις ἔχων πάθη καὶ καυτηριάζηται ἢ χειρουργῆται, οὕτως ἀνδρείως καὶ ὑπομονητικῶς φέρει τὸν προσφερόμενον πόνον ἄνευ θορύβου καὶ ταραχῆς κρατῶν ἑαυτοῦ·

---

1. Πρβλ. Ρωμ. 7,22. 2. Πρβλ. Ματθ. 25,31 ἑξ. 3. Ἰω. 10, 27. 4. Ἰω. 10, 14. 5. Α' Θεσ. 4. 16-17.

εἰσὶ δὲ ἄλλοι τὸν αὐτὸν πόνον ἔχοντες, καὶ ἐν τῷ καυτηριάζεσθαι ἢ χειρουργεῖσθαι κραυγαῖς ἀπρεπέσι κέχρηνται, καὶ ὁ αὐτός ἐστι πόνος τοῦ βοῶντος καὶ τοῦ μὴ βοῶντος, τοῦ ταρασσομένου καὶ τοῦ μὴ ταρασσομένου, οὕτω εἰσί τινες ἔχοντες θλῖψιν καὶ πόνον καὶ εὐκαταστάτως φερόμενοι, ἄνευ ταραχῆς κρατοῦντες ἑαυτῶν τὸν νοῦν ἐν τοῖς λογισμοῖς· εἰσὶ δὲ ἄλλοι τὴν αὐτὴν θλῖψιν ἔχοντες καὶ ἀνυπομονήτως φερόμενοι, μετὰ θορύβου καὶ ταραχῆς τὰς προσευχὰς ποιοῦντες εἰς τὸ καὶ τοὺς ἀκούοντας σκανδαλίζεσθαι· εἰσὶ δὲ ἄλλοι μὴ ἔχοντες πόνον, εἰς δὲ ἐπίδειξιν ἢ ἰδιωτείαν **65** φερόμενοι κραυγαῖς ἀτάκτοις κέχρηνται ὡς διὰ τούτων δυνάμενοι εὐαρεστῆσαι τῷ Θεῷ.

Β΄. Οὐ χρὴ δὲ τὸν τοῦ Θεοῦ δοῦλον ἐν τοιαύτῃ ἀκαταστασίᾳ εἶναι, ἀλλ᾽ ἐν πάσῃ ἡμερότητι καὶ σοφίᾳ, καθὼς εἶπεν ὁ προφήτης· «Ἐπὶ τίνα ἐπι**[520]**βλέψω, ἀλλ᾽ ἢ ἐπὶ τὸν πρᾶον καὶ ἡσύχιον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους»[1]; Καὶ ἐπὶ τοῦ Μωσέως δὲ καὶ τοῦ Ἡλία εὑρίσκομεν, ὅτι ἐν τῇ γιγνομένῃ αὐτοῖς ἐπιφανείᾳ, πολλῆς διακονίας γενομένης σαλπίγγων καὶ δυνάμεων ἔμπροσθεν τῆς Δεσποτικῆς ἀξίας, ἐν ἐκείνοις πᾶσι διεκρίθη καὶ ἐφανερώθη ἡ τοῦ Κυρίου παρουσία ἐν εἰρήνῃ καὶ ἡσυχίᾳ καὶ ἀναπαύσει. «Ἰδοὺ γάρ», φησί, «φωνὴ αὔρας λεπτῆς, καὶ ἐν αὐτῇ ὁ Κύριος»[2]. Δείκνυται τοίνυν, ὅτι ἡ τοῦ Κυρίου ἀνάπαυσις ἐν εἰρήνῃ καὶ καταστάσει ἐστί· θεμέλιον γὰρ ὃν τίθησιν ἄνθρωπος καὶ ἀρχὴν ἣν ἄρχεται, ἐν αὐτῇ μέχρι τέλους διαμένει. Ἐὰν ἐν φωνῇ καὶ ταραχῇ ἄρξηται τὴν προσευχὴν ποιεῖσθαι, μέχρι τέλους τὴν αὐτὴν συνήθειαν κρατεῖ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κύριος φιλάνθρωπός ἐστι, συμβαίνει, ὅτι καὶ τούτῳ δίδωσι βοήθειαν. Οὗτοι οὖν διὰ τὴν προτροπὴν τῆς χάριτος, ἕως τέλους τῇ αὐτῇ συνηθείᾳ ἀποκέχρηνται. Ἀλλ᾽ ὁρῶμεν ὅτι τὸ μέρος τοῦτο ἰδιωτῶν ἐστι, διὰ τὸ καὶ ἄλλους σκανδαλίζειν καὶ αὐτοὺς τεταραγμένους ποιεῖσθαι τὴν προσευχήν.

Γ΄. Ὁ δὲ ἀληθινὸς θεμέλιος τῆς προσευχῆς οὗτός ἐστι, τὸ προσέχειν τοῖς λογισμοῖς καὶ ἐν πολλῇ ἡσυχίᾳ καὶ εἰρήνῃ ποιεῖσθαι τὴν προσευχήν, ὡς μήτε τοὺς ἔξωθεν σκανδαλίζεσθαι. Οὗτος γὰρ ἐὰν ἐπιδέξηται τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν τελείωσιν ἄχρι τέλους ἐν ἡσυχίᾳ ποιήσῃ, πλέον τοὺς πολλοὺς οἰκοδομήσει· «οὐ γάρ ἐστιν ἀκαταστασίας ὁ Θεός, ἀλλ᾽ εἰρήνης»[3]. Οἱ γὰρ ταῖς κραυγαῖς κεχρημένοι κελευσταῖς ἐοίκασι, μὴ δυνά**66**μενοι πανταχοῦ εὔξασθαι μήτε ἐν ἐκκλησίαις μήτε ἐν κώμαις, εἰ μὴ τάχα ἐν ἐρημίαις, κατὰ τὸ θέλημα αὐτῶν· οἱ δ᾽ ἐν ἡσυχίᾳ προσευχόμενοι πάντας οἰκοδομοῦσιν ἐν παντὶ τόπῳ. Χρὴ γὰρ ὅλον τὸν ἀγῶνα τοῦ ἀνθρώπου ἐν τοῖς λογισμοῖς, ἐκτελεῖν καὶ τὴν περικειμένην ὕλην τῶν πονηρῶν λογισμῶν ἀποκόπτειν καὶ ἐπείγειν ἑαυτὸν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ μὴ ποιεῖν

1. Ἡσ. 66, 2. 2. Πρβλ. Ἐξ. 19,16. 19. Γ΄ Βασ. 19, 12. 3. Α΄ Κορ. 14,33.

τὰ θελήματα τῶν λογισμῶν, ἀλλὰ πανταχόθεν ῥεμβομένους αὐτοὺς συνάγειν, διακρίνοντα τοὺς φυσικοὺς λογισμοὺς ἀπὸ τῶν πονηρῶν. Πελάζεται γὰρ ἡ ψυχὴ οὖσα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ὥσπερ ἐὰν ᾖ ἐν ὄρει ὕλη μεγάλη ἢ ἐν ποταμῷ καλαμῶνές ἢ δάση τινὰ ἀκανθῶν καὶ ὑλῶν· οἱ οὖν βουλόμενοι δι' ἐκείνου τοῦ τόπου παρελθεῖν ὀφείλουσιν ἐκτείνειν τὰς χεῖρας καὶ μετὰ βίας καὶ καμάτου ἀπωθεῖσθαι τὴν περικειμένην ὕλην. Οὕτω καὶ ἡ τῶν λογισμῶν τῆς ἐναντίας δυνάμεως ὕλη περίκειται τῇ ψυχῇ. Πολλῆς οὖν σπουδῆς καὶ προσοχῆς νοὸς χρεία, ἵνα τις διακρίνῃ τοὺς ἀλλοτρίους λογισμοὺς τῆς ἐναντίας δυνάμεως.

Δ'. Ἔστι γάρ τις θαρρῶν τῇ **67** ἑαυτοῦ δυνάμει, νομίζων ἀφ' ἑαυτοῦ ἐκκόπτειν τὰ περικείμενα ὄρη· ἔστι δὲ ἄλλος ἀπὸ καταστάσεως καὶ διακρίσεως διοικῶν τῷ νοΐ αὐτοῦ καὶ ἀκαμάτως πλέον ἐκείνου τὸ ἔργον αὐτοῦ διανύων. Οὕτω καὶ ἐν ταῖς προσευχαῖς εἰσί τινες κραυγαῖς κεχρημένοι ἀπρεπέσιν, ὡς δὴ τῇ σωματικῇ ἰσχύϊ πεποιθότες, μὴ εἰδότες τὰς κλοπὰς τῶν λογισμῶν, ἀλλὰ νομίζοντες τῇ ἰδίᾳ δυνάμει τὸ **[521]** τέλειον κατόρθωμα ποιεῖσθαι. Εἰσὶ δὲ ἄλλοι οἱ τοῖς λογισμοῖς προσέχοντες καὶ ὅλον τὸν ἀγῶνα ποιούμενοι ἔσωθεν· οὗτοι διὰ τῆς συνέσεως αὐτῶν καὶ διακρίσεως δύνανται κατορθῶσαι καὶ ἀποσείσασθαι τοὺς ἐπανισταμένους λογισμούς, καὶ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου πορεύεσθαι. Εὑρίσκομεν δὲ ἐν τῷ Ἀποστόλῳ, ὅτι τὸν οἰκοδομοῦντα τὸν ἄλλον μείζονα λέγει· φησί γάρ· «Ὁ λαλῶν γλώσσαις ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ· ὁ δὲ προφητεύων ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ· Μείζων δὲ ὁ προφητεύων ἢ ὁ λαλῶν γλώσσαις»[1]. Ἕκαστος οὖν ἐπιλέξεται τὸ ἄλλους οἰκοδομῆσαι, καὶ καταξιοῦται τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Ε.' Ἐρώτησις. Ἐπειδή τινες λέγουσιν, ὅτι οἱ θρόνοι καὶ οἱ στέφανοι κτίσματά εἰσι, καὶ οὐχὶ πνεύματα, πῶς ὀφείλομεν ἀκοῦσαι;

68 Ἀπόκρισις. Ὁ θρόνος τῆς θεότητος ὁ νοῦς ἡμῶν ἐστι, καὶ πάλιν ὁ θρόνος τοῦ νοῦ ἡ θεότης ἐστὶ καὶ τὸ πνεῦμα. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Σατανᾶς καὶ αἱ δυνάμεις καὶ οἱ ἄρχοντες τοῦ σκότους[2] ἀπὸ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς ἐνεκάθισαν εἰς τὴν καρδίαν καὶ εἰς τὸν νοῦν καὶ εἰς τὸ σῶμα τοῦ Ἀδὰμ ὡς εἰς θρόνον ἴδιον. Λοιπὸν οὖν διὰ τοῦτο ἦλθεν ὁ Κύριος, καὶ ἔλαβεν ἐκ τῆς Παρθένου τὸ σῶμα. Εἰ γὰρ ἠθέλησε γυμνῇ τῇ θεότητι κατελθεῖν, τίς ἠδύνατο ὑπενεγκεῖν; Ἀλλὰ διὰ τοῦ ὀργάνου τοῦ σώματος **69** ἐλάλει τοῖς ἀνθρώποις. Λοιπὸν οὖν τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας[3], ἃ ἐνεκαθέζοντο εἰς τὸ σῶμα, καθεῖλεν ἀπὸ τῶν θρόνων[4] τῶν νοημάτων καὶ τῶν λογισμῶν, οἷς ἐνεπολιτεύοντο καὶ ἐκαθάρισε τὴν συνείδησιν[5] ὁ Κύριος, καὶ ἑαυτῷ θρόνον ἐποίησε τὸν νοῦν καὶ τοὺς λογισμοὺς καὶ τὸ σῶμα.

---

1. Α' Κορ. 14,4-5. 2. Πρβλ. Ἐφ. 6,12. 3. Ἔνθ' ἀν. 4. Πρβλ. Λουκ. 1,52. 5. Πρβλ. Ἑβρ. 9,14.

Ϛʹ. Ἐρώτησις. Τί οὖν ἐστιν ὃ εἶπε· «Καθίσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ»[1];

Ἀπόκρισις. Τοῦτο εὑρίσκομεν, ὅτι ἐπὶ τῆς γῆς ἐγένετο, ὅτε ὁ Κύριος ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανούς[2]. Ἔπεμψε γὰρ τὸ Πνεῦμα τὸ παράκλητον εἰς τοὺς δώδεκα ἀποστόλους[3] καὶ τὴν ἁγίαν δύναμιν, ἥτις ἐλθοῦσα κατεσκήνωσε καὶ ἐνεκάθισεν εἰς τοὺς θρόνους τῶν νοημάτων αὐτῶν. Ἐπεὶ δὲ οἱ παρεστηκότες εἶπον, ὅτι οὗτοι γλεύκους εἰσὶ μεμεστωμένοι[4], λοιπὸν ἤρξατο Πέτρος κρίνειν αὐτοὺς λέγων περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι **70** «Ἄνδρα δυνατὸν ἐν λόγῳ καὶ σημείοις ὑμεῖς ἐσταυρώσατε κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου»[5]. Καὶ ἴδε, ἐκεῖ ποιεῖ θαυμάσια, διαρρήσσει τοὺς λίθους τῶν μνημείων καὶ ἐγείρει τοὺς νεκρούς. Γέγραπται γάρ· «Ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν»[6]. Ἦλθον οὖν εἰς μετάνοιαν κατηχηθέντες ὑπὸ τοῦ Πέτρου πολλοί, ὥστε γενέσθαι κόσμον καινόν, ἐκλεκτὸν Θεοῦ.

Ζʹ. Ὁρᾷς πῶς ἐφάνη ἀρχὴ κρίσεως· ἐκεῖ γὰρ ἐφάνη κόσμος καινός. Ὧδε γὰρ ἐδόθη αὐτοῖς ἐξουσία καθεσθῆναι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ κρῖναι καίτοι μελλόντων αὐτῶν καθέζεσθαι καὶ ποιεῖν κρίσιν ἐπὶ **[524]** τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν νεκρῶν· καὶ ὧδε γίγνεται τοῦ ἁγίου Πνεύματος καθεσθέντος ἐν τοῖς θρόνοις τῶν νοημάτων αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ τὰ διαδήματα, ἅπερ λαμβάνουσιν οἱ Χριστιανοὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ αἰῶνι, οὐκ εἰσὶ κτίσματα (καὶ οἱ λέγοντες, κακῶς λέγουσιν), ἀλλὰ ταῦτα τὸ πνεῦμα μεταμορφούμενον ὑποδεικνύει. Τί λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος περὶ Ἱερουσαλὴμ τῆς ἐπουρανίου; ὅτι «Αὕτη ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν, εἰς ἣν ὁμολογοῦμεν»[7]. Περὶ δὲ τοῦ ἐνδύματος, ὃ φοροῦσιν οἱ Χριστιανοί[8], δηλονότι αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ἀμφιάζει αὐτοὺς εἰς ὄνομα Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Ζʹ.

Περὶ τῆς χρηστότητος τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Συνέχει καὶ ἡ ὁμιλία ζητήσεις καὶ ἀποκρίσεις τινάς.

Αʹ. Ὥσπερ ἐάν τις εἰσέλθῃ εἰς οἴκους βασιλικοὺς καὶ ἴδῃ τὰς ἐκεῖ ἱστορίας καὶ τὰ κάλλη, ἀλλαχοῦ θησαυροὺς ἀποκειμένους,

---

1. Ματθ. 19,28. 2. Πρβλ. Μαρκ. 16,19. 3. Πρβλ. Ἰω. 14,26. 4. Πρβλ. Πράξ. 2,13. 5. Πρβλ. Πράξ. 2,22-23. Λουκ. 27,19. Πράξ. 2,36. 5,30. 6. Ἰωὴλ 3,1. Πράξ. 2,17. 7. Γαλ. 4,26. 8. Πρβλ. Αʹ Κορ. 15,53. Βʹ Κορ. 5,4.

καὶ ἀνακλιθῇ μετὰ **71** τοῦ βασιλέως καὶ παρατεθῇ αὐτῷ ἐδέσματα καὶ πόματα ἡδύτατα καὶ ἀναπαῇ παντοίως εἰς τὰς θεωρίας καὶ τὰ κάλλη, μετὰ ταῦτα δὲ ἀποσπαθῇ ἐκεῖθεν καὶ εὑρεθῇ εἰς δυσώδεις τόπους ἀπαχθείς· ἢ ὥσπερ ἐὰν ᾖ τις ὡραία κόρη καὶ σοφωτέρα καὶ πλουσιωτέρα ὑπὲρ πάσας, λάβῃ δὲ ἄνδρα πενιχρόν, ταπεινόν, δυσειδῆ, ἐνδεδυμένον ῥάκη καὶ ἀποδύσῃ αὐτὸν τὰ ῥυπαρὰ ἐνδύματα καὶ ἐνδύσῃ βασιλικὴν ἐσθῆτα καὶ ἐπιθῇ αὐτῷ διάδημα καὶ γένηται αὐτῷ κοινωνική, λοιπὸν ἄρχεται ὁ πτωχὸς ἐκεῖνος πτοεῖσθαι καὶ λέγειν· Ἐμοὶ τῷ ταλαιπώρῳ καὶ πτωχῷ καὶ μετρίῳ καὶ ταπεινῷ τοιαύτη κοινωνικὴ ἐδόθη; Οὕτω καὶ ὁ Θεὸς τῷ ταλαιπώρῳ καὶ ταπεινῷ ἀνθρώπῳ ἐποίησεν. Ἔγευσεν αὐτὸν ἄλλου αἰῶνος, ἄλλης τροφῆς ἡδυτάτης, ἔδειξεν αὐτῷ δόξας καὶ κάλλη βασιλικά, ἄρρητα, ἐπουράνια, καὶ λοιπὸν συγκρίνων ἐκεῖνα τὰ πνευματικὰ τοῖς τοῦ αἰῶνος τούτου πάντα ἀποβάλλει, εἴτε βασιλέα βλέπει εἴτε δυνάστας εἴτε σοφούς, θησαυρὸν τὸν οὐράνιον ἀποβλέπων. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν[1], ἐδέξατο τὸ οὐράνιον καὶ θεῖον πῦρ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀνεπάη καὶ ἐχάρη, καὶ ἐκεῖ ἐστιν ἀποδεδεμένος.

Β΄. Ἐρώτησις. Εἰ σύνεστιν ὁ Σατανᾶς τῷ Θεῷ εἴτε ἐν τῷ ἀέρι εἴτε ἐν τοῖς ἀνθρώποις;

72 Ἀπόκρισις: Ὁ ἥλιος οὗτος, κτίσμα ὤν, καὶ καταλάμπων εἰς τόπους βορβορώδεις, τί βλάπτεται; Πόσῳ μᾶλλον τὸ θεῖον συνὸν τῷ Σατανᾷ οὔτε ῥυποῦται οὔτε μιαίνεται· ἐπέτρεψε δὲ εἶναι τὸ κακὸν εἰς γυμνασίαν τῶν ἀνθρώπων. Πλὴν τὸ κακὸν ἐσκότωται καὶ τετύφλωται καὶ οὐ δύναται ἰδεῖν τὸ καθαρὸν καὶ λεπτὸν τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ λέγει τις ἴδιον τόπον ἔχειν τὸν Σατανᾶν καὶ ἴδιον τὸν Θεόν, ποιεῖ αὐτὸν καὶ περίγραπτον εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον ἔνθα κατοικεῖ ὁ Πονηρός. Πῶς δὲ λέγομεν τὸ ἀγαθὸν ἀπερίγραπτον εἶναι, καὶ ἀκατάληπτον, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ εἶναι καὶ **[525]** μὴ μιαίνεσθαι τὸ ἀγαθὸν ὑπὸ τοῦ κακοῦ; Μὴ γάρ, ἐπειδὴ ὁ οὐρανὸς καὶ ὁ ἥλιος καὶ τὰ ὄρη ἐν αὐτῷ τῷ Θεῷ εἰσι καὶ δι' αὐτοῦ συνέστηκε, μὴ καὶ αὐτὰ Θεὸς ἐγένετο; Τὰ δημιουργήματα εἰς τὴν ἰδίαν τάξιν πέπηκται, καὶ ὁ δημιουργὸς συνὼν τοῖς κτίσμασι Θεός ἐστιν.

Γ΄. Ἐρώτησις. Ἐπειδὴ ἡ ἁμαρτία μεταμορφοῦται εἰς ἄγγελον φωτὸς καὶ παρομοία τῆς χάριτός ἐστι, πῶς ἵνα νοήσῃ ἄνθρωπος τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου[2] καὶ πῶς δέξεται καὶ διακρινεῖ τὰ τῆς χάριτος;

Ἀπόκρισις. Τὰ τῆς χάριτος χαρὰν ἔχει, εἰρήνην, ἀγάπην ἔχει, ἀλήθειαν ἔχει. Αὕτη ἡ ἀλήθεια ἀναγκάζει τὸν ἄνθρωπον ἀλήθειαν ἐπιζητεῖν. Τὰ δὲ τῆς ἁμαρτίας εἴδη ἐστὶ τεταραγμένα, οὐκ ἔχει

---

1. Α΄ Ἰω. 4,8. 2. Πρβλ. Ἐφ. 6,11.

ἀγάπην καὶ χαρὰν πρὸς τὸν Θεόν. Ὥσπερ ἐστὶν ἡ πικρὶς ὁμοία τῆς θρίδακος (τὸ μὲν ἓν γλυκύ, τὸ δὲ ἓν πικρόν, εἰ καὶ παρόμοια) καὶ ἐν αὐτῇ δὲ **73** τῇ χάριτί ἐστιν ὅμοια ἀληθείας, καὶ ἔστιν αὐτὴ ἡ ὑπόστασις τῆς ἀληθείας. Οἷόν ἐστιν αὐγὴ τοῦ ἡλίου καὶ αὐτὸς ὁ κύκλος· ἄλλως ἡ αὐγὴ φαίνει καὶ ἄλλως τὸ φῶς τὸ ἀποκείμενον ἐν τῷ κύκλῳ. Ἔστι λύχνος ἅπτων εἰς οἶκον· ἄλλη ἐστὶν ἡ αὐγὴ ἡ πανταχοῦ λάμπουσα, καὶ ἄλλο ἐστὶ τὸ φῶς τὸ ἐν αὐτῷ τῷ λύχνῳ λαμπρότερον καὶ φαιδρότερον. Οὕτως ἐστί τινα τῆς χάριτος, ὅτι μακρόθεν αὐτοῦ ὡς ὁράσεις τινὰς βλέπει ὁ ἄνθρωπος καὶ χαίρεται εἰς αὐτὰς τὰς ὁράσεις· καὶ ἔστιν ἄλλος, ὅτι εἰσέρχεται εἰς αὐτὸν ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ καὶ κατέχει αὐτοῦ τὰ μέλη καὶ τὴν καρδίαν καὶ αἰχμαλωτίζει τὸν νοῦν εἰς ἀγάπην Θεοῦ. Ὅτε τὸν Πέτρον ἐκράτησαν καὶ ἔβαλον εἰς φυλακήν, ὡς ἦν ἐγκεκλεισμένος, ἦλθεν ἄγγελος καὶ ἔρρηξε τὰ δεσμὰ αὐτοῦ καὶ ἐξέβαλεν αὐτόν, καὶ αὐτὸς ὥσπερ ἐν ἐκστάσει ὤν, ἐνόμιζεν ὅραμα εἶναι[1].

Δ′. Ἐρώτησις· Καὶ πῶς πίπτουσιν οἱ ἐνεργούμενοι ὑπὸ χάριτος Θεοῦ;

74 Ἀπόκρισις. Αὐτοὶ οἱ λογισμοὶ οἱ καθαροὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ φύσει ὀλισθαίνουσι καὶ πίπτουσιν. Ἄρχεται γὰρ ἐπαίρεσθαι, κατακρίνειν, λέγειν· «Σὺ ἁμαρτωλὸς εἶ», ἔχειν ἑαυτὸν δίκαιον. Οὐκ οἶδας τί λέγει Παῦλος· «Ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἄγγελος Σατᾶν, ἵνα με κολαφίζῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι»[2]; Ἔχει γὰρ ἡ καθαρὰ φύσις τὸ ὑπεραίρεσθαι.

Ε′. Ἐρώτησις. Εἰ δύναταί τις διὰ τοῦ φωτὸς ἰδεῖν τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, ἐπειδή τινες τὴν ἀποκάλυψιν ἀναιροῦσι καὶ λέγουσι διὰ γνώσεως καὶ αἰσθήσεως εἶναι τὴν ὅρασιν;

75 Ἀπόκρισις. Ἔστιν αἴσθησις καὶ ἔστιν ὅρασις καὶ ἔστι φωτισμός. Καὶ οὗτος ὁ ἔχων τὸν φωτισμὸν μειζότερός ἐστι τοῦ ἔχοντος τὴν αἴσθησιν. Ἐφωτίσθη γὰρ ὁ νοῦς αὐτοῦ, ὡς ὅτι μερίδα τινὰ μειζοτέραν ἔλαβε παρὰ τὸν τὴν αἴσθησιν ἔχοντα, ἐπειδὴ εἶδεν ἐν ἑαυτῷ τινα πληροφορίαν ὁράσεων. Πλὴν ἄλλο ἐστὶν ἀποκάλυψις· ὅτι πράγματα μεγάλα καὶ μυστήρια Θεοῦ ἀποκαλύπτεται τῇ ψυχῇ.

[528] Ϛ′. Ἐρώτησις. Εἰ βλέπει τις δι' ἀποκαλύψεως καὶ φωτὸς θεϊκοῦ τὴν ψυχήν;

Ἀπόκρισις. Ὥσπερ οἱ ὀφθαλμοὶ οὗτοι βλέπουσι τὸν ἥλιον, οὕτω καὶ οἱ φωτισθέντες βλέπουσι τὴν εἰκόνα τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ ταῦτα ὀλίγοι ὁρῶσι Χριστιανοί.

Ζ′. **76** Ἐρώτησις. Εἰ ἔχει μορφὴν ἡ ψυχή;

Ἀπόκρισις. Ἔχει εἰκόνα καὶ μορφὴν ὁμοιάζουσαν τῷ ἀγγέλῳ. Ὥσπερ οἱ ἄγγελοι ἔχουσιν εἰκόνα καὶ μορφὴν καὶ ὥσπερ

---

1. Πρβλ. Πράξ. 12, 3 ἑξ. 2. Β′ Κορ. 12, 7.

ὁ ἔξω ἄνθρωπος ἔχει εἰκόνα, οὕτω καὶ ὁ ἔσω εἰκόνα ἔχει ὁμοίαν τῷ ἀγγέλῳ καὶ τῷ ἔξω ἀνθρώπῳ μορφήν.

Η΄. Ἐρώτησις. Εἰ ἄλλος ἐστὶν ὁ νοῦς καὶ ἄλλο ἡ ψυχή;

Ἀπόκρισις. Ὥσπερ τὰ μέλη τοῦ σώματος πολλὰ ὄντα εἷς ἄνθρωπος λέγεται[1], οὕτω καὶ μέλη ψυχῆς εἰσι πολλά, νοῦς, συνείδησις, θέλημα, λογισμοὶ κατηγοροῦντες καὶ ἀπολογούμενοι[2], ἀλλὰ ταῦτα πάντα εἰς ἕνα λογισμόν εἰσιν ἀποδεδεμένα· μέλη δὲ ἐστὶ ψυχῆς, μία δέ ἐστι ψυχὴ ὁ ἔσω ἄνθρωπος. Ὥσπερ δὲ οἱ ἔξωθεν ὀφθαλμοὶ προβλέπουσι μακρόθεν τὰς ἀκάνθας καὶ τοὺς κρημνοὺς καὶ τοὺς βόθρους, οὕτω καὶ ὁ νοῦς προβλέπει, γοργότερος ὤν, τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπισκευάς, καὶ προασφαλίζεται τὴν ψυχήν, ὡς ὀφθαλμὸς ὢν τῆς ψυχῆς. Δόξαν ἀναπέμψωμεν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Η΄.

Περὶ τῶν συμβαινόντων τοῖς Χριστιανοῖς μεταξὺ τοῦ εὐχὰς ποιεῖσθαι, καὶ περὶ τῶν μέτρων τῆς τελειότητος, δηλαδὴ εἰ εἰς τὸ μέτρον τὸ τέλειον ἔρχεσθαι δύνανται οἱ Χριστιανοί.

Α΄. Εἰσέρχεταί τις κλῖναι γόνυ, καὶ ἡ καρδία πληροῦται τῆς θείας ἐνεργείας καὶ εὐφραίνεται ἡ ψυχὴ μετὰ τοῦ Κυρίου ὡς νύμφη μετὰ νυμφίου, κατὰ **77** τὸν λόγον Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος· «Ὃν τρόπον εὐφραίνεται νυμφίος ἐπὶ νύμφῃ, οὕτως εὐφρανθήσεται Κύριος ἐπί σοι»[3]. Καὶ συμβαίνει, ὅτι ἀσχολούμενος οὗτος πᾶσαν ἡμέραν, ἐν μιᾷ ὥρᾳ δίδωσιν ἑαυτὸν εἰς εὐχὴν καὶ ἁρπάζεται εἰς προσευχὴν ὁ ἔσω ἄνθρωπος, εἰς ἄπειρον βάθος ἐκείνου τοῦ αἰῶνος ἐν ἡδύτητι πολλῇ, ὥστε ξενίζεθαι τὸν νοῦν ὅλον ὄντα μετέωρον καὶ ἡρπασμένον ἐκεῖ, ὥστε κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν λήθην ἐγγενέσθαι τοῖς λογισμοῖς τοῦ φρονήματος τοῦ ἐπιγείου, διὰ τὸ μεστωθῆναι τοὺς λογισμοὺς καὶ αἰχμαλωτισθῆναι εἰς τὰ θεῖα καὶ ἐπουράνια, εἰς ἀπέραντα καὶ ἀκατάληπτα πράγματα, εἰς θαυμάσιά τινα ἀνθρωπίνῳ στόματι φρασθῆναι ἀδύνατα, ὥστε ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εὔχεσθαι καὶ λέγειν, ὡς εἴθε συναπῆλθεν ἡ ψυχὴ σὺν τῇ εὐχῇ.

Β΄. Ἐρώτησις: Εἰ πάντοτε εἰσέρχεταί τις εἰς ἐκεῖνα τὰ πράγματα;

Ἀπόκρισις. Ἡ μὲν χάρις ἀδιαλείπτως σύνεστι, καὶ ἐρρίζωται καὶ ἐζύμωται ἐκ νέας ἡλικίας καὶ ὡς φυσικὸν καὶ πηκτὸν ἐγένετο αὐτὸ τὸ **78** συνὸν τῷ ἀνθρώπῳ **[529]** ὡς μία οὐσία, πολυτρόπως δέ,

1. Πρβλ. Ρωμ. 12,4. 2. Πρβλ. Ρωμ. 2,15. 3. Ἠσ. 62,5.

ὡς θέλει πρὸς τὸ συμφέρον[1] οἰκονομεῖ τὸν ἄνθρωπον. Ποτὲ μὲν πλέον ἐκκαίεται καὶ ἅπτεται τὸ πῦρ, ποτὲ δὲ ὡς μαλθακώτερον καὶ πραΰτερον. Καὶ αὐτὸ τὸ φῶς κατὰ καιρούς τινας πλέον ἐξάπτεται καὶ λάμπει, ποτὲ δὲ ὑποστέλλεται καὶ στυγνάζει. Καὶ αὕτη ἡ λαμπὰς πάντοτε καιομένη καὶ λάμπουσα, ὅταν φαιδρυνθῇ πλέον, ἐν μέθῃ ἐξάπτεται τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ· αὖθις δὲ κατ' οἰκονομίαν ἐνδίδωσι, καίτοι συνὸν τὸ φῶς ἀμβλύτερόν ἐστι.

Γ'. Πλὴν ἐπεφάνη τισὶ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ διὰ φωτὸς καὶ προσεπάγη τῷ ἔσω ἀνθρώπῳ. Ἄλλοτε πάλιν ἐν τῇ εὐχῇ ὡς ἐν ἐκστάσει γέγονεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ εὑρέθη εἰς θυσιαστήριον ἑστὼς ἐν ἐκκλησίᾳ, καὶ προσηνέχθησαν τῷ τοιούτῳ ἄρτοι τρεῖς ὡς δι' ἐλαίου ἐζυμωμένοι, καὶ ὅσον **79** ἤσθιεν, ἐκεῖνο πλέον ηὔξανε καὶ ἐμηκύνετο, ἄλλοτε πάλιν ὥσπερ ἔνδυμά τι φωτεινόν, οἷον οὐκ ἔστιν ἐπὶ τῆς γῆς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον, οὔτε ὑπὸ ἀνθρωπίνων χειρῶν δυνατὸν κατασκευασθῆναι (ὃν γὰρ τρόπον εἰς τὸ ὄρος ἀνελθὼν ὁ Κύριος μετὰ Ἰωάννου καὶ Πέτρου μετήμειψεν αὐτοῦ τὰ ἱμάτια καὶ ἐξαστράψαι πεποίηκεν)[2], οὕτως ἦν τὸ ἔνδυμα ἐκεῖνο καὶ ἐθαμβεῖτο καὶ ἐθαύμαζεν ὁ ἐνδεδυμένος ἄνθρωπος. Ἐν ἄλλῳ δὲ καιρῷ αὐτὸ τὸ φῶς ἐν τῇ καρδίᾳ φαῖνον ἤνοιγε τὸ ἐνδότερον καὶ βαθύτερον καὶ ἀπόκρυφον φῶς, ὥστε ὅλον τὸν ἄνθρωπον καταποθέντα εἰς ἐκείνην τὴν γλυκύτητα καὶ θεωρίαν μηκέτι ἔχειν ἑαυτόν, ἀλλ' εἶναι ὡς μωρὸν καὶ βάρβαρον τῷ κόσμῳ τούτῳ διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀγάπην καὶ γλυκύτητα, διὰ τὰ ἀπόκρυφα μυστήρια, ὥστε τὸν ἄνθρωπον κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐλευθερωθέντα φθάσαι εἰς τὰ τέλεια μέτρα καὶ εἶναι καθαρὸν καὶ ἐλεύθερον ἐκ τῆς ἁμαρτίας. **80** Ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ὑπέστειλεν ἡ χάρις καὶ ἦλθε τὸ κάλυμμα τῆς ἐναντίας δυνάμεως· φαίνεται δέ πως μερικῶς, καὶ ἔστη εἰς ἕνα βαθμὸν τὸν κατώτερον τῆς τελειότητος.

Δ'. Ὡς, ἵνα εἴπωμεν, χρὴ δώδεκα βαθμοὺς παρελθεῖν τινα καὶ φθάσαι εἰς τὴν τελειότητα. Ἐν καιρῷ τις ἔφθασε καταλαβεῖν ἐκεῖνο τὸ μέτρον καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν τελειότητα[3], πάλιν ἐνδίδωσιν ἡ χάρις καὶ κατέρχεται παρ' ἕνα βαθμὸν καὶ στήκει εἰς τοὺς ἕνδεκα. Εἷς δέ τις πλούσιος ἐν τῇ χάριτι πάντοτε, νυκτὸς καὶ ἡμέρας εἰς τὰ τέλεια μέτρα ἕστηκεν, ὢν ἐλεύθερος καὶ καθαρός, πάντοτε αἰχμάλωτος καὶ μετέωρος. Καὶ νῦν ᾧ ἐδείχθη ἐκεῖνα τὰ θαυμάσια καὶ ὧν πεῖραν ἔλαβεν ὁ ἄνθρωπος, εἰ συνῆν αὐτῷ πάντοτε, οὐκ ἠδύνατο τὴν οἰκονομίαν τοῦ **81** λόγου ἢ τὸ βάρος ὑποδέξασθαι οὔτε ἠνείχετο ἀκούειν ἢ μεριμνᾶν εἰς τὸ τυχὸν περὶ ἑαυτοῦ οὔτε περὶ τῆς αὔριον[4], εἰ μὴ μόνον καθῆσθαι ἐν μιᾷ γωνίᾳ μετέωρον καὶ μεμεθυσμένον. Ὥστε τὸ τέλειον μέτρον οὐκ ἐδόθη, ἵνα δυνηθῇ σχολάσαι εἰς τὴν μέριμναν τῶν ἀδελφῶν καὶ εἰς τὴν διακονίαν τοῦ λόγου, πλὴν τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ διαλέλυται[5] καὶ νενίκηται ὁ θάνατος.

1. Πρβλ. Α' Κορ. 12,7. 2. Πρβλ. Ματθ. 17,2. Μαρκ. 9,3. 3. Πρβλ. Ἑβρ. 6,1. 4. Πρβλ. Ματθ. 6,34. 5. Πρβλ. Ἐφ. 2,14.

82 Ε'. Τὰ δὲ πράγματα οὕτως ἐστίν. Ὡς γνοφώδης **[532]** τις δύναμις ἐπίκειται καὶ σκεπάζει ἐλαφρῶς ὡς ἀὴρ παχύς, καίτοι πάντοτε τῆς λαμπάδος καιομένης καὶ φαινούσης, ὥσπερ ἐπίκειται ἐκείνῳ τῷ φωτὶ κάλυμμα. Ὅθεν ὁμολογεῖ οὗτος, ὅτι οὐκ ἔστι τέλειος οὔτε ἐλεύθερος τὸ ὅλον ἐκ τῆς ἁμαρτίας. Ὥστε εἰπεῖν, ὅτι διαλέλυται καὶ τέθραυσται τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ, καὶ πάλιν ἔν τινι οὐ διαλέλυται τὸ ὅλον οὔτε πάντοτε. Ἔστι γὰρ καιρὸς ὅτε πλέον ἐξάπτει καὶ παρακαλεῖ καὶ ἀναπαύει· ἔστι καιρός, ὅτι ὑποστέλλεται καὶ στυγνάζει, ὡς αὐτὴ ἡ χάρις οἰκονομεῖ πρὸς τὸ συμφέρον τῷ ἀνθρώπῳ[1]. Τίς δὲ ὁ ἐλθὼν εἰς τὸ μέτρον τὸ τέλειον ἐν καιροῖς καὶ γευσάμενος καὶ πεῖραν ἔχων ἐκείνου τοῦ αἰῶνος; Ἀκμὴν γὰρ οὐδένα εἶδον τέλειον Χριστιανὸν ἢ ἐλεύθερον. Ἀλλ' εἰ καὶ ἀναπαύεταί τις ἐν τῇ χάριτι καὶ εἰσέρχεται εἰς μυστήρια καὶ ἀποκαλύψεις καὶ εἰς ἡδύτητα πολλὴν τῆς χάριτος, ὅμως καὶ ἡ ἁμαρτία σύνεστιν ἀκμὴν ἔσω. **83** Αὐτοὶ δὲ διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν καὶ τὸ ἐν αὐτοῖς φῶς νομίζουσιν ἐλεύθεροι εἶναι καὶ τέλειοι, παρὰ ἀπειρίαν σφαλλόμενοι, ἐπειδὴ ἔχουσιν ἐνέργειαν τῆς χάριτος. Ἀκμὴν δὲ οὐδένα εἶδον ἐλεύθερον, ἐπειδὴ κἀγὼ μερικῶς ἐν καιροῖς τισιν εἰσῆλθον εἰς ἐκεῖνο τὸ μέτρον καὶ οἶδα καταμαθών, πῶς οὐκ ἔστι τέλειος ὁ ἄνθρωπος.

Ϛ'. Ἐρώτησις. Εἰπὲ ἡμῖν σύ, ἐν ποίοις εἶ μέτροις;

Ἀπόκρισις. Μετὰ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ νῦν ἡ χάρις οὕτως ἐνεργεῖ, εἰρηνεύει ὅλα τὰ μέλη καὶ τὴν καρδίαν, ὥστε τὴν ψυχὴν ἐκ τῆς πολλῆς χαρᾶς ὡς παιδίον ἄκακον φαίνεσθαι καὶ οὐκέτι κατακρίνει ὁ ἄνθρωπος Ἕλληνα ἢ Ἰουδαῖον ἢ ἁμαρτωλὸν ἢ κοσμικόν. Ἀλλ' ὁ ἔσω ἄνθρωπος καθαρῷ ὀφθαλμῷ πάντας ὁρᾷ, καὶ χαίρει ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ ὅλῳ τῷ κόσμῳ καὶ πάντως θέλει προσκυνεῖν καὶ ἀγαπᾶν, Ἕλληνας, Ἰουδαίους. Ἄλλῃ ὥρᾳ ὡς υἱὸς βασιλέως οὕτω θαρρεῖ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ ὡς πατρί, καὶ ἀνοίγονται αὐτῷ θύραι καὶ εἰσέρχεται ἔνδον εἰς πολλὰς μονάς, καὶ ὅσον εἰσέρχεται πάλιν ἀνοίγονται αὐτῷ, πρὸς λόγον ἀπὸ ἑκατὸν μονῶν εἰς ἄλλας ἑκατὸν μονάς, καὶ πλουτεῖ, καὶ ὅσῳ πλουτεῖ, πάλιν ἄλλα καινότερα θαυμάσια δείκνυνται αὐτῷ, καὶ ἐμπιστεύεται ὡς υἱῷ καὶ κληρονόμῳ πράγματα μὴ δυνάμενα ῥηθῆναι ὑπὸ φύσεως ἀνθρωπίνης ἢ στόματι καὶ γλώσσῃ διαρθρωθῆναι. Δόξα τῷ Θεῷ. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Θ'.

Τὰς ἐπαγγελίας καὶ προφητείας τοῦ Θεοῦ διὰ παμποικίλης δοκιμασίας καὶ πειράσεως διαπληροῦσθαι· καὶ μόνῳ τῷ Θεῷ προσκαρτεροῦντας λυτροῦσθαι ἡμᾶς ἀπὸ τῶν τοῦ Πονηροῦ πειράσεων.

Α'. Ἡ τοῦ Θεοῦ πνευματικὴ τῆς χάριτος ἐνέργεια ἐν ψυχῇ

1. Πρβλ. Α' Κορ. 12,7.

γιγνομένη μετὰ πολλῆς μακροθυμίας καὶ σοφίας καὶ οἰκονομίας νοὸς μυστικῆς κατεργάζεται καὶ μετὰ πολλῆς ὑπομονῆς χρόνοις καὶ καιροῖς τοῦ ἀν**84**θρώπου ἀγωνιζομένου. Καὶ τότε τὸ ἔργον τῆς χάριτος τέλειον εἰς αὐτὸν ἀποδείκνυται, τῆς αὐτεξουσίου προαιρέσεως μετὰ πολλῆς δοκιμασίας εὐα**[533]**ρέστου τῷ Πνεύματι ἀποδειχθείσης, καὶ διὰ χρόνων τὴν δοκιμὴν καὶ ὑπομονὴν ἐπιδειξαμένης. Ταύτην δὲ τὴν ἀκολουθίαν ἀπὸ τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν[1] διὰ τῶν ἐν φανερῷ γεγενημένων τύπων παραστήσωμεν.

85 Β΄. «Ὃ δὲ λέγω τοιοῦτόν ἐστιν, οἷον ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰωσήφ. Ἐν πόσοις καιροῖς καὶ χρόνοις τὸ βούλημα τοῦ Θεοῦ τὸ περὶ αὐτοῦ ὡρισμένον ἐτελέσθη καὶ τὰ ὁράματα ἐπληρώθη, καὶ ἐν πόσοις πρότερον πόνοις καὶ θλίψεσι καὶ στενοχωρίαις δοκιμασθεὶς ὑπέμεινε πάντα γενναίως, καὶ εἰς πάντα δόκιμος καὶ πιστὸς τῷ Θεῷ εὑρεθεὶς δοῦλος. Τότε βασιλεὺς Αἰγύπτου γέγονε καὶ τὸ γένος αὐτοῦ διέθρεψε καὶ ἡ προφητεία τῶν ὁραμάτων ἀπετελέσθη καὶ τὸ βούλημα τοῦ Θεοῦ, διὰ χρόνων καὶ οἰκονομίας πολλῆς τὴν πρόρρησιν εἰληφός»[2].

Γ΄. Ὁμοίως περὶ τοῦ Δαυΐδ. Ὁ Θεὸς ἔχρισεν αὐτὸν εἰς βασιλέα διὰ Σαμουὴλ τοῦ προφήτου[3]· καὶ ὅτε ἐχρίσθη, τότε ἔφυγε διωκόμενος ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ ἀναιρεθῆναι[4]. Καὶ ποῦ ἡ χρῖσις τοῦ Θεοῦ καὶ ποῦ ἡ ἐπαγγελία, ὡς πρὸς τὸ τάχος; Μετὰ γὰρ τὸ χρισθῆναι, τότε δεινῶς ἐθλίβετο, ἐν ἐρημίαις πελαζόμενος καὶ ὑστερούμενος ἕως ἄρτου καὶ εἰς ἔθνη καταφεύγων διὰ τὴν τοῦ Σαοὺλ πρὸς αὐτὸν ἐπιβουλὴν γιγνομένην[5]. Ὃν ὁ Θεὸς ἔχρισεν εἰς βασιλέα, τοιαύταις περιείχετο θλίψεσιν, εἶτα χρόνοις δοκιμασθεὶς καὶ θλιβεὶς καὶ πειρασθεὶς καὶ μακροθυμήσας, ἅπαξ πεπιστευκὼς τῷ Θεῷ καὶ ἑαυτὸν πληροφορήσας, «ὅτι ὃ ἐποίησε διὰ τῆς τοῦ προφήτου χρίσεως εἰς ἐμέ, καὶ ὃ εἶπεν ὁ Θεὸς γενέσθαι περὶ ἐμοῦ, ἀναμφιβόλως γενέσθαι δεῖ». Καὶ διὰ πολλῆς μακροθυμίας ὕστερον γέγονε τὸ τοῦ Θεοῦ βούλημα[6], καὶ ἐβασίλευσεν ὁ Δαυΐδ μετὰ πολλὰς πείρας, καὶ τότε ἐφανερώθη ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ χρίσις ἡ διὰ τοῦ προφήτου γεγενημένη βεβαία καὶ ἀληθὴς ἀπεδείχθη.

Δ΄. Ὁμοίως καὶ περὶ Μωϋσέως. Ὁ Θεὸς τοῦτον προγνοὺς καὶ προορίσας εἰς ἡγούμενον καὶ λυτρωτὴν τοῦ λαοῦ, υἱὸν ἐποίησε γενέσθαι θυγατρὸς **86** Φαραώ[7], καὶ εἰς πλοῦτον βασιλικὸν καὶ εἰς δόξαν καὶ τρυφὴν ηὐξήθη, πάσῃ σοφίᾳ παιδευθεὶς Αἰγυπτίων[8], καὶ ἀνδρωθεὶς καὶ γενόμενος μέγας ἠρνήσατο πάντα ἐκεῖνα, τὴν κακουχίαν καὶ τοὺς ὀνειδισμοὺς τοῦ Χριστοῦ μᾶλλον ἑλόμενος κατὰ τὸν ἀποστολικὸν λόγον ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν[9]· καὶ φυγὰς Αἰγύ-

1. Β΄ Τιμ. 3,16. 2. Πρβλ. Γεν. 39,1 ἑξ. 41,37 ἑξ. 3. Πρβλ. Α΄ Βασ. 16,13. 4. Πρβλ. Α΄ Βασ. 19,11. 23,7. 26,1. 5. Πρβλ. Α΄ Βασ. 21,11 ἑξ. 27,1 ἑξ. 6. Πρβλ. Β΄ Βασ. 2,4 ἑξ. 7. Πρβλ. Ἐξ. 2,10. 8. Πρβλ. Πράξ. 7,22. 9. Πρβλ. Ἑβρ. 11,24-25.

πτου γεγονὼς[1] πόσον χρόνον ἐν ποιμαντικῇ διῆγεν ἐργασίᾳ ὁ βασιλέως υἱὸς καὶ εἰς τοσαύτην ἀπόλαυσιν καὶ τρυφὴν βασιλικὴν ἀνατραφείς. Καὶ οὕτως ὕστερον δόκιμος τῷ Θεῷ καὶ πιστὸς διὰ τῆς πολλῆς μακροθυμίας εὑρεθείς, οἷα πολλοὺς πειρασμοὺς ὑπομείνας ἐγένετο λυτρωτὴς καὶ ἡγούμενος καὶ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ[2], καὶ θεὸς τοῦ Φαραὼ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ προσηγορεύθη[3]· δι' αὐτοῦ γὰρ Αἴγυπτον ἐμάστιξε[4] καὶ τὰ μεγάλα θαυμάσια ὁ Θεὸς δι' αὐτοῦ εἰς Φαραὼ ἐνεδείξατο καὶ τέλος ἐν [536] θαλάσσῃ τοὺς Αἰγυπτίους κατεπόντισεν[5]. Ἰδοὺ τὸ τοῦ Θεοῦ βούλημα καὶ ἡ πρόθεσις μετὰ πόσους χρόνους ἀπεδείχθη καὶ μετὰ πόσας δοκιμασίας καὶ θλίψεις ἐτελέσθη.

Ε'. Ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀβραάμ. Πρὸ πόσων χρόνων ἐπηγγείλατο ὁ Θεὸς χαρίσασθαι υἱὸν καὶ οὐ παραυτὰ δέδωκεν, ἀλλὰ μεταξὺ πόσοις ἔτεσι δοκιμασίαι καὶ πειρασμοὶ πρὸς αὐτὸν γεγόνασιν[6]. Αὐτὸς δὲ μακροθύμως πάντα τὰ ἐπερχόμενα ὑπομείνας καὶ ἑαυτὸν τῇ πίστει πληροφορήσας, «ὅτι ὁ ἐπαγγειλάμενος ἀψευδὴς τυγχάνων πληρώσει τὸν ἑαυτοῦ λόγον»[7] καὶ οὕτω πιστὸς εὑρεθεὶς ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας.

ΣΤ'. Ὡσαύτως καὶ Νῶε πεντακοσιοστῷ ἔτει κελευσθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τὴν κιβωτὸν κατασκευάζειν[8] ἐπαγγειλαμένου κατακλυσμὸν ἐπαγαγεῖν τῇ οἰκουμένῃ καὶ ἑξακοσιοστῷ ἔτει ἐπαγαγόντος, ἑκατὸν ἔτη ἐμακροθύμησεν ἐν μηδενὶ διστάσας, ἄρα ποιεῖ ἅπερ εἶπεν ὁ Θεὸς ἢ μὴ ποιεῖ, ἀλλὰ ἅπαξ τῇ πίστει πληροφορηθείς, ὅτι ἅπερ ἐλάλησεν ὁ Θεός, ἀναμφιβόλως γενέσθαι δεῖ[9]. Καὶ οὕτω δόκιμος τῇ προαιρέσει ἐν πίστει καὶ ὑπομονῇ καὶ μακροθυμίᾳ πολλῇ εὑρεθεὶς διεσώθη μόνος μετὰ τοῦ οἴκου αὐτοῦ τὴν ἐντολὴν καθαρῶς φυλάξας.

Ζ'. Ταύτας δὲ τὰς ἀφορμὰς ἐκ τῶν Γραφῶν ἠνέγκαμεν πρὸς τὸ ἀποδεῖξαι, ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ τῆς χάριτος ἐν ἀνθρώπῳ γινομένη ἐνέργεια καὶ τὸ χάρισμα τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, ὅπερ πιστὴ ψυχὴ λαμβάνειν καταξιοῦται, μετὰ πολλοῦ ἀγῶνος, καὶ ὑπομονῆς πολλῆς καὶ μακρο87θυμίας καὶ πειρασμῶν καὶ δοκιμασιῶν γίγνεται, τῆς αὐτεξουσίου προαιρέσεως διὰ πασῶν θλίψεων δοκιμαζομένης. Καὶ ἐπὰν ἐν μηδενὶ τὸ Πνεῦμα λυπήσῃ[10], ἀλλὰ τῇ χάριτι διὰ πασῶν ἐντολῶν σύμφωνος γένηται, τότε τῆς ἐκ τῶν παθῶν ἐλευθερίας καταξιοῦται, καὶ τῆς υἱοθεσίας τοῦ Πνεύματος πλήρωσιν λαμβάνει καὶ τῆς ἐν μυστηρίῳ λαλουμένης σοφίας[11] καὶ τοῦ πνευματικοῦ πλούτου, καὶ τῆς συνέσεως τῆς μὴ οὔσης τοῦ κόσμου τούτου, ἧς οἱ ὄντως Χριστιανοὶ μέτοχοι γίνονται. Διὸ καὶ πάντων ἀνθρώπων τῶν ἐχόντων τὸ τοῦ κόσμου πνεῦμα[12], φρονίμων, συνετῶν, σοφῶν, οὗτοι εἰς πάντα διαφέρουσιν.

1. Πρβλ. Ἐξ. 2,15. 2. Πρβλ. Ἐξ. 3,10. 3. Πρβλ. Ἐξ. 7,1. 4. Πρβλ. Ἐξ. 8,1 ἑξ. 5. Πρβλ. Ἐξ. 14,23. 6. Πρβλ. Γεν. 15,4. 17,5. 18,10. 22,1 ἑξ. 7. Πρβλ. Ρωμ. 4,21. 8. Πρβλ. Γεν. 6,7. 7,1. 8,1. 9,1 ἑξ. 9. Πρβλ. Ρωμ. 4,21. 10. Πρβλ. Εφ. 4,30. 11. Πρβλ. Α' Κορ. 2,7. 12. Πρβλ. Α' Κορ. 2,12.

Η΄. «Ὁ τοιοῦτος γὰρ πάντας ἀνθρώπους ἀνακρίνει»[1], κατὰ τὸ γεγραμμένον, γινώσκει ἕκαστον πόθεν λαλεῖ καὶ ποῦ ἕστηκε καὶ ἐν ποίοις μέτροις ἐστίν. Αὐτὸν δὲ οὐδεὶς ἀνθρώπων τῶν ἐχόντων τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου γινώσκειν καὶ ἀνακρίνειν δύναται, εἰ μὴ μόνον ὁ τὸ ὅμοιον ἔχων ἐπουράνιον τῆς θεότητος Πνεῦμα γιγνώσκει τὸν ὅμοιον, ὥς φησιν ὁ Ἀπόστολος· «Πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες. Ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ· μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστιν. Ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται»[2]. Ὁ τοιοῦτος πάντα τὰ τοῦ κόσμου πράγματα ἔνδοξα, πλοῦτον καὶ τρυφήν, καὶ πᾶσαν ἀπόλαυσιν αὐτήν **[537]** τε τὴν γνῶσιν καὶ πάντα τὰ τοῦ αἰῶνος τούτου βδελυκτὰ ἡγεῖται καὶ μισητά.

Θ΄. Ὥσπερ γὰρ ὁ φλεγόμενος καὶ κατεχόμενος πυρετῷ, ὅπερ ἂν προσενέγκῃς αὐτῷ βρῶμα ἢ πόμα ἥδιστον, βδελύσσεται καὶ ἀποβάλλει διὰ τὸ πυρετῷ φλέγεσθαι αὐτὸν καὶ ὑπ' αὐτοῦ σφοδρῶς ἐνεργεῖσθαι, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ φλεγόμενοι τῷ ἐπουρανίῳ τοῦ Πνεύματος ἱερῷ **88** καὶ σεμνῷ πόθῳ καὶ τῷ ἔρωτι τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τὴν ψυχὴν τρωθέντες[3] καὶ τῷ θείῳ καὶ ἐπουρανίῳ πυρί, ὃ ὁ Κύριος ἐν τῇ γῇ ἦλθε βαλεῖν[4] καὶ θέλει ἐν τάχει ἀναφθῆναι, σφοδρῶς ἐνεργούμενοι καὶ ἐκκαιόμενοι εἰς τὸν οὐράνιον τοῦ Χριστοῦ πόθον, ὡς προείρηται, πάντα τὰ τοῦ αἰῶνος τούτου ἔνδοξα, καὶ τίμια ἀπόβλητα καὶ μισητὰ λογίζονται, διὰ τὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ πῦρ τὸ συνέχον καὶ ἐκκαῖον καὶ φλέγον αὐτοὺς τῇ πρὸς τὸν Θεὸν διαθέσει καὶ τοῖς ἐπουρανίοις ἀγαθοῖς τῆς ἀγάπης· ἐξ ἧς ἀγάπης οὐδὲν τῶν ἐπουρανίων ἢ ἐπιγείων ἢ καταχθονίων χωρίσαι δυνήσεται τούτους, καθὼς ὁ ἀπόστολος ἐμαρτύρησε Παῦλος, ὅτι «τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ;»[5] καὶ τὰ ἑξῆς.

Ι΄. Τὴν δὲ κτῆσιν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς καὶ τῆς ἐπουρανίου τοῦ Πνεύματος ἀγάπης[6] οὐκ ἐνδέχεταί τινα εὑρεῖν, ἐὰν μὴ πάντων τῶν τοῦ αἰῶνος τούτου ἑαυτὸν ἀλλοτριώσας πρὸς τὴν ζήτησιν τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ ἑαυτὸν ἐπιδῷ καὶ πασῶν ὑλικῶν μεριμνῶν καὶ περισπασμῶν γηΐνων ὁ νοῦς ἐκτὸς γένηται, ἵνα περὶ τὸν ἕνα σκοπὸν ὅλος ἀσχοληθῆναι δυνηθῇ, διὰ πασῶν ἐντολῶν ταῦτα κατευθύνων, ἵνα ὅλη ἡ μέριμνα καὶ ἡ ζήτησις καὶ ὁ περισπασμὸς καὶ ἡ ἀσχολία τῆς ψυχῆς περὶ τὴν ἔρευναν τῆς νοερᾶς οὐσίας ᾖ, πῶς αὐτὴν κοσμηθῆναι δεῖ ταῖς τῶν ἀρετῶν ἐντολαῖς καὶ τῷ ἐπουρανίῳ τοῦ Πνεύματος κόσμῳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ τῆς τοῦ Χριστοῦ καθαρότητος καὶ ἁγιασμοῦ, ἵνα τις πᾶσιν ἀποταξάμενος καὶ πάντα ἑαυτοῦ περικόψας τὰ τῆς ὕλης καὶ γῆς ἐμπόδια,

1. Πρβλ. Α΄ Κορ. 2,15. 2. Α΄ Κορ. 2,14-15. 3. Πρβλ. Ἀσμ. 2,5. 4. Πρβλ. Λουκ. 12,49. 5. Ρωμ. 8,35. 6. Πρβλ. Ρωμ. 15,30.

καὶ σαρκικῆς ἀγάπης **89** ἢ προσπαθείας γονέων ἢ συγγενῶν ἐκτὸς γενόμενος, ἐν μηδενὶ ἑτέρῳ συγχωρήσῃ τῷ ἑαυτοῦ νῷ ἀσχοληθῆναι ἢ περισπαθῆναι, οἷον ἢ ἀρχῇ ἢ δόξῃ ἢ τιμαῖς ἢ φιλίαις σαρκικαῖς κόσμου ἢ ἑτέραις τισὶ φροντίσι γηΐναις· ἀλλ' ὅλος ἐξ ὅλου περὶ τὴν ζήτησιν τῆς νοερᾶς οὐσίας τῆς ψυχῆς τὴν μέριμναν καὶ θλῖψιν ὁ νοῦς ἀναλάβῃ καὶ τῇ προσδοκίᾳ καὶ ἀναμονῇ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐπιφοιτήσεως ὅλος ἐξ ὅλου ὑπομένῃ, καθὼς φησιν ὁ Κύριος· «Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν»[1]· καὶ πάλιν· «Ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν»[2].

ΙΑ'. Γένοιτο δέ, ἵνα οὕτω τις ἀγωνιζόμενος καὶ πάντοτε προσέχων ἑαυτῷ, ἤτοι ἐν εὐχῇ ἤτοι ἐν ὑπακοῇ ἤτοι ἐν ἔργῳ οἱῳδήποτε κατὰ Θεὸν γιγνομένῳ, τὸ σκότος τῶν πονηρῶν δυνάμεων ἀποφυγεῖν δυνηθῇ. Ὁ γὰρ νοῦς τῆς ἑαυτοῦ ἐρεύνης καὶ τῆς πρὸς Κύριον ζητήσεως ἐκτὸς μὴ γινόμενος τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν κτήσασθαι δύναται οὖσαν ἐν ἀπωλείᾳ παθῶν, τῷ πρὸς Κύριον **[540]** ἀεὶ βίᾳ καὶ προθυμίᾳ αἰχμαλωτίζειν ἑαυτὸν καὶ αὐτῷ μόνῳ προσκολλᾶσθαι, καθὼς εἴρηται· «Αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ»[3], ὅπως διὰ τοῦ τοιούτου ἀγῶνος καὶ πόθου καὶ ζητήσεως ὁ νοῦς καταξιωθῇ γενέσθαι μετὰ τοῦ Κυρίου εἰς ἓν πνεῦμα[4], τῆς δωρεᾶς καὶ χάριτος τοῦ Χριστοῦ[5] ἀναπαυσαμένης ἐν τῷ ἀγγείῳ τῆς ψυχῆς, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν προευτρεπισαμένης[6] αὐτῆς καὶ μὴ **90** ἐνυβριζούσης τὸ τοῦ Κυρίου Πνεῦμα ἐν τοῖς ἰδίοις θελήμασι καὶ τοῖς τοῦ αἰῶνος τούτου ῥεμβασμοῖς ἢ δόξαις ἢ ἀρχαῖς ἢ ἰδιογνωμοσύναις ἢ ἡδοναῖς σαρκικαῖς καὶ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων συνδυασμοῖς καὶ κοινωνίαις.

ΙΒ'. Ἀγαπητὸν γὰρ εἰ ὅλη ἐξ ὅλου ἑαυτὴν τῷ Κυρίῳ ἀναθεῖσα καὶ αὐτῷ μόνῳ προσκολλωμένη καὶ ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ ἀνεπιλήστως ἐνδιατρίβουσα, καὶ τὸ ἐπιφοιτῆσαν καὶ ἐπισκιάσαν τοῦ Χριστοῦ Πνεῦμα ἀξίως τιμήσασα καταξιωθῇ μετ' αὐτοῦ εἰς ἓν πνεῦμα καὶ μίαν κρᾶσιν γενέσθαι, καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος· «Ὁ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ ἓν πνεῦμά ἐστιν»[7]. Ἐὰν δέ τις ἐκδῷ ἑαυτὸν εἰς μερίμνας ἢ δόξαν ἢ ἀρχὴν ἢ τιμῶν ἀνθρωπίνων ἐπιμελήσηται καὶ ταῦτα ἐπιζητῇ καὶ ἐν γηΐνοις λογισμοῖς ἡ ψυχὴ ἀναφύρηται καὶ συγχέηται ἢ ἔν τινι τοῦ αἰῶνος τούτου δέδεται καὶ κεκράτηται, καὶ ποθῇ ἡ τοιαύτη ψυχὴ διαπερᾶσαι καὶ διαφυγεῖν, καὶ ἐξειλῆσαι τὸ σκότος τῶν παθῶν, εἰς ὃ κατέχεται ὑπὸ τῶν πονηρῶν δυνάμεων, οὐ δύναται διὰ τὸ ἀγαπᾶν καὶ ποιεῖν τὸ θέλημα τοῦ σκότους καὶ τελείως μὴ μισεῖν τὰ ἐπιτηδεύματα τῆς κακίας.

ΙΓ'. Ἑτοιμάσωμεν οὖν ἑαυτοὺς ὅλῃ προαιρέσει καὶ ὅλῳ θελήματι

---

1. Λουκ. 21,19. 2. Ματθ. 6,33. 3. Β' Κορ. 10,5. 4. Πρβλ. Α' Κορ. 6,17. 5. Πρβλ. Ρωμ. 5,15. 6. Πρβλ. Β' Τιμ. 2,21. 7. Α' Κορ. 6,17.

πρὸς Κύριον πορεύεσθαι καὶ Χριστοῦ ἀκόλουθοι γίνεσθαι, εἰς τὸ τὰ θελήματα αὐτοῦ ἐπιτελεῖν καὶ μεμνῆσθαι πασῶν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ τοῦ ποιῆσαι αὐτάς, καὶ ὅλους ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ κόσμου χωρίσαντες[1] αὐτῷ μόνῳ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς ἀναρτήσωμεν καὶ τὴν ἀσχολίαν καὶ μέριμναν καὶ ζήτησιν αὐτοῦ μόνου ἐν νῷ ἔχωμεν. Εἰ δὲ καὶ διὰ τοῦ σώματος εἰς ἀσχολίαν ἐντολῶν καὶ διὰ Θεὸν ὑπακοὴν ὀλίγον ἀσχοληθῶμεν, ὁ νοῦς τῆς πρὸς Κύριον ἀγάπης καὶ ζητήσεως καὶ πόθου μὴ χωριζέσθω, ὅπως τοιούτῳ **91** νοΐ ἀγωνιζόμενοι καὶ ὀρθῷ φρονήματι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης[2] διοδεύοντες καὶ πάντοτε ἑαυτοῖς προσέχοντες ἐπιτύχωμεν τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Πνεύματος[3] αὐτοῦ καὶ λυτρωθῶμεν διὰ τῆς χάριτος ἐκ τῆς ἀπωλείας τοῦ σκότους τῶν παθῶν, ὑφ' ὧν ἡ ψυχὴ ἐνεργεῖται, ἵνα τῆς αἰωνίου βασιλείας ἄξιοι γενώμεθα καὶ συναπολαῦσαι Χριστῷ ὅλους αἰῶνας καταξιωθῶμεν, δοξάζοντες Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Ι'.

Ταπεινοφροσύνῃ καὶ προθυμίᾳ διασῴζεται καὶ αὔξεται τὰ δῶρα τῆς θείας χάριτος· ἐπάρσει δὲ καὶ ῥαθυμίᾳ ἀπόλλυται.

Α'. Αἱ φιλαλήθεις καὶ φιλόθεοι ψυχαὶ αἱ τελείως **[541]** τὸν Χριστὸν ἐνδύσασθαι ἐν πολλῇ ἐλπίδι καὶ πίστει ἐπιποθοῦσαι τῆς παρ' ἑτέρων ὑπομνήσεως οὐ τοσοῦτον χρῄζουσιν οὔτε τοῦ οὐρανίου πόθου καὶ τοῦ πρὸς Κύριον ἔρωτος, κἂν ἐπὶ ποσὸν ἐλαττοῦσθαι ὑπομένουσιν, ἀλλ' ὅλαι ἐξ ὅλου τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ προσηλωμέναι, πρὸς τὸν πνευματικὸν νυμφίον **92** ὁσημέραι πνευματικῆς προκοπῆς ἐν ἑαυταῖς αἴσθησιν ἐπιγινώσκουσι. Τετρωμέναι δὲ τῷ οὐρανίῳ πόθῳ καὶ ἔκπεινοι οὖσαι περὶ τὴν δικαιοσύνην τῶν ἀρετῶν, τὴν ἔκλαμψιν τοῦ πνεύματος ἐν ἐπιθυμίᾳ πολλῇ καὶ ἀκορέστῳ ἔχουσιν. Εἰ δὲ καὶ θείων μυστηρίων διὰ τῆς πίστεως αὐτῶν ἐπίγνωσιν λαβεῖν ἀξιοῦνται εἴτε καὶ εὐφροσύνης ἐπουρανίου χάριτος μέτοχοι γίγνονται, οὐ πεποίθασιν ἐν ἑαυταῖς οἰόμεναι εἶναί τι, ἀλλ' ὅσῳ **93** πνευματικῶν χαρισμάτων καταξιοῦνται, τοσούτῳ μᾶλλον ἀκορέστως ἔχουσαι τοῦ οὐρανίου πόθου, ἐμπόνως ἐπιζητοῦσι· καὶ ὅσον ἂν πνευματικῆς προκοπῆς ἐν ἑαυταῖς αἴσθησιν λάβωσι, τοσούτῳ μᾶλλον ἔκπεινοι καὶ ἔκδιψοι εἰς τὴν μετάληψιν καὶ αὔξησιν τῆς χάριτος ὑπάρχουσι, καὶ ὅσῳ πνευματικῶς πλουτοῦσι, τοσούτῳ μᾶλλον ὡς πενόμεναί εἰσι παρ' ἑαυταῖς, ἀκορέστως ἔχουσαι τῷ πνευματικῷ πόθῳ πρὸς τὸν οὐράνιον Νυμφίον, ὥς φησιν ἡ Γραφή· «Οἱ τρώγοντές με ἔτι πεινάσουσι, καὶ οἱ πίνοντές με ἔτι διψήσουσιν»[4].

1. Πρβλ. Ρωμ. 8,35. 2. Πρβλ. Β' Πέτρ. 2,21. 3. Πρβλ. Γαλ. 3,14. 4. Σοφ. Σειρ. 24,21.

Β'. Αἱ τοιαῦται ψυχαὶ αἱ ἐμπύρως καὶ ἀκορέστως τὴν ἀγάπην πρὸς Κύριον ἔχουσαι ἄξιαι τῆς αἰωνίου ζωῆς τυγχάνουσι· διὸ καὶ τῶν παθῶν τῆς ἀπολυτρώσεως καταξιοῦνται[1] καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοῦ ἀρρήτου καὶ μυστικῆς κοινωνίας ἐν πληρώματι χάριτος ἔκλαμψιν καὶ **94** μετουσίαν τελείως κομίζονται. Ὅσαι δὲ ἄνανδροι καὶ χαῦνοι ψυχαί, μὴ ζητοῦσαι ἀπεντεῦθεν, ὡς ἔτι ἐν σαρκὶ τυγχάνουσι[2], τὸν ἁγιασμὸν τῆς καρδίας οὐκ ἐκ μέρους, ἀλλὰ τελείως δι' ὑπομονῆς καὶ μακροθυμίας[3] δέξασθαι καὶ κοινωνῆσαι τῷ παρακλήτῳ Πνεύματι ἐν τελειότητι μετὰ πάσης αἰσθήσεως καὶ πληροφορίας μὴ ἐλπίσασαι, καὶ τῶν παθῶν τῆς κακίας λυτρωθῆναι διὰ τοῦ Πνεύματος μὴ ἐκδεξάμεναι ἢ πάλιν χάριτος θείας καταξιωθεῖσαι, εἰς ἀμεριμνίαν τινὰ καὶ ἄνεσιν, ὑπὸ τῆς κακίας κλεπτόμεναι, ἑαυτὰς ἐξέδωκαν.

Γ'. Ὡς ὅτι λαβοῦσαι τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος καὶ ἔχουσαι παράκλησιν τῆς χάριτος ἐν ἀναπαύσει καὶ πόθῳ καὶ γλυκύτητι πνευματικῇ. Καὶ ἐπὶ τούτῳ πεποιθυῖαι ὑψοῦνται καὶ ἀμεριμνοῦσι, μὴ συντριβόμεναι τὴν καρδίαν καὶ τῷ φρονήματι μὴ ταπεινούμεναι μήτε **95** οὖσαι εἰς τὸ τέλειον τῆς ἀπαθείας μέτρον μήτε πληρωθῆναι τελείως τῆς χάριτος ἐν πάσῃ σπουδῇ καὶ πίστει ἐκδεξάμεναι, ἀλλ' ἐπληροφορήθησαν καὶ ἐπανεπάησαν καὶ ἐναπέμειναν εἰς τὴν ὀλίγην τῆς χάριτος παράκλησιν, εἰς ἔπαρσιν μᾶλλον ἤπερ εἰς ταπείνωσιν προκόψασαι. Αἱ τοιαῦται ψυχαὶ καὶ οὗπερ κατηξιώθησαν χαρίσματος, ὅτε δήποτε ἀπογυμνοῦνται διὰ τὴν ἀμελῆ καταφρόνησιν καὶ τὸν μάταιον τῆς οἰήσεως αὐτῶν τῦφον.

Δ'. Ψυχὴ γὰρ ἡ ἀληθῶς φιλόθεος καὶ φιλόχριστος κἂν μυρίας δικαιοσύνας ποιήσῃ, ὡς μηδὲν ἐργασαμένη [544] οὕτως ἔχει παρ' ἑαυτῇ διὰ τὸν πρὸς Κύριον ἀκόρεστον πόθον· κἂν νηστείαις κἂν ἀγρυπνίαις τὸ σῶμα καταδαπανήσῃ[4], ὡς μηδέπω ἀρξαμένη πονεῖν περὶ τὰς ἀρετὰς διάκειται· κἂν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος διαφόρων ἢ καὶ ἀποκαλύψεων καὶ μυστηρίων οὐρανίων τυχεῖν καταξιωθῇ, ὡς μηδὲν ἀκμὴν κεκτημένη ἐν ἑαυτῇ ἐστι διὰ τὴν ἄμετρον καὶ ἀκόρεστον πρὸς Κύριον ἀγάπην. Ἀλλὰ πᾶσαν ἡμέραν ἔκπεινος καὶ ἔκδιψος διὰ πίστεως καὶ ἀγάπης ἐν προσκαρτερήσει εὐχῆς εἰς τὰ τῆς χάριτος μυστήρια καὶ εἰς πᾶσαν κατάστασιν ἀρετῆς ἀκορέστως ἔχει, ἔρωτι Πνεύματος οὐρανίῳ τετρωμένη[5] καὶ πόθον ἔμπυρον διὰ τῆς χάριτος ἀεὶ ἐν ἑαυτῇ πρὸς τὸν οὐράνιον νυμφίον ἀνακινοῦσα, ἐπιθυμοῦσα τελείως καταξιωθῆναι τῆς πρὸς αὐτὸν μυστικῆς καὶ ἀρρήτου ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος[6] κοινωνίας, ἀποκεκαλυμμένη τῷ τῆς ψυχῆς προσώπῳ[7] καὶ ἐνατενίζουσα τῷ ἐπουρανίῳ νυμφίῳ, πρόσωπον πρὸς πρόσωπον[8] ἐν φωτὶ πνευματικῷ καὶ ἀνεκλαλήτῳ, ἀνακιρνωμένη τούτῳ ἐν πληροφορίᾳ πάσῃ, συμμορφιζο-

1. Πρβλ. Πράξ. 13,46. 2. Πρβλ. Ρωμ. 8,8. 3. Πρβλ. Κολ. 1,11. 4. Πρβλ. Β' Κορ. 6,5. 11,27. 5. Πρβλ. Ἀσμ. 2,5. 6. Πρβλ. Β' Θεσ. 2,13. Α' Πέτρ. 1,2. 7. Πρβλ. Β' Κορ. 3,18. 8. Πρβλ. Α' Κορ. 13,12

μένη τῷ θανάτῳ αὐτοῦ[1] ἐν ἐπιθυμίᾳ πολλῇ, τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ θάνατον προσδοκῶσα πάντοτε, καὶ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς σκοτίας τῶν παθῶν τελείαν λύτρωσιν δέξασθαι ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἐν πληροφορίᾳ πιστεύουσα, ἵνα καθαρισθεῖσα διὰ τοῦ Πνεύματος ψυχῇ καὶ σώματι ἁγιασθεῖσα καθαρὸν σκεῦος εἰς ὑποδοχὴν τοῦ ἐπουρανίου μύρου καὶ μονὴν τοῦ ἀληθινοῦ βασιλέως Χριστοῦ γενέ**96**σθαι καταξιωθῇ. Καὶ τότε τῆς ἐπουρανίου ζωῆς ἀξία καθίσταται, οἰκητήριον καθαρὸν Πνεύματος ἁγίου ἐντεῦθεν γενομένη.

Ε'. Εἰς ταῦτα δὲ τὰ μέτρα ψυχὴν ἐλθεῖν οὔτε ὑφ' ἓν οὔτε ἀδοκιμάστως ἐστίν, ἀλλὰ διὰ πόνων πολλῶν καὶ ἀγώνων καὶ χρόνων καὶ σπουδῆς μετὰ δοκιμασίας καὶ πειρασμῶν ποικίλων τὴν πνευματικὴν αὔξησιν καὶ προκοπὴν λαμβάνει ἕως τοῦ τελείου τῆς ἀπαθείας μέτρου, ἵνα εἰς πάντα πειρασμὸν ὑπὸ τῆς κακίας ἐπαγόμενον ὑπομένουσα προθύμως καὶ γενναίως τότε τῶν μεγάλων τιμῶν καὶ χαρισμάτων πνευματικῶν καὶ πλούτου οὐρανίου ἀξιωθῇ, καὶ οὕτω τῆς ἐπουρανίου βασιλείας γένηται κληρονόμος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΑ'.

Τὴν δύναμιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὡς πῦρ· καὶ τίνων χρῄζομεν πρὸς τὸ διακρίνεσθαι τοὺς λογισμοὺς ἐν τῇ καρδίᾳ βρύοντας. Καὶ περὶ τοῦ νεκροῦ ὄφεως εἰς τὸ ἀκρότατον τοῦ ξύλου παρὰ Μωσέως προσπεπηγμένου, ὃς τύπος ἐγένετο τοῦ Χριστοῦ. Συνέχει καὶ ὁμιλία διαλογισμοὺς δύο· ἕτερον μὲν Χριστοῦ μετὰ τοῦ πονηροῦ Σατανᾶ, θάτερον δὲ τῶν ἁμαρτωλῶν μετὰ τοῦ αὐτοῦ.

Α'. Τὸ πῦρ τὸ οὐράνιον τῆς θεότητος, ὅπερ δέχονται οἱ Χριστιανοὶ ἐντὸς αὐτῶν ἐν τῇ καρδίᾳ νῦν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ[2], τοῦτο αὐτὸ τὸ ἐντὸς τῆς καρδίας αὐτῶν διακονοῦν, ὅταν ἀναλυθῇ τὸ σῶμα, ἐξώτερον γίνεται καὶ πάλιν συμπήσσει τὰ μέλη καὶ ποιεῖ ἀνάστασιν τῶν λελυμένων μελῶν. Ὥσπερ γὰρ τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις πῦρ τὸ διακονοῦν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, **[545]** κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ αἰχμαλωτισμοῦ χωσθὲν ἦν ἐν λάκκῳ[3], καὶ αὐτὸ ἐκεῖνο ἐν τῷ γενέσθαι εἰρήνην καὶ ἐπανελθεῖν τοὺς αἰχμαλωτισθέντας ὥσπερ ἀνεκαινίσθη καὶ συνήθως διηκόνει, οὕτω καὶ νῦν τὸ πλησίον σῶμα, ὃ μετὰ τὸ λυθῆναι γίνεται βόρβορος, ἐργάζεται τὸ οὐράνιον πῦρ καὶ ἀνακαινίζει καὶ ἀνιστᾷ τὰ ἐφθαρμένα σώματα. Τὸ γὰρ νῦν **97** ἐσώτερον ἐν τῇ καρδίᾳ ἐνοικοῦν πῦρ τότε ἐξώτερον γίνεται καὶ ποιεῖ ἀνάστασιν τῶν σωμάτων.

1. Πρβλ. Φιλιπ. 3,10. 2. Πρβλ. Α' Κορ. 3,18. 3. Πρβλ. Β' Μακ. 1,18.33.

Β΄. Καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ Ναβουχοδονόσορ τὸ πῦρ ἐν τῇ καμίνῳ[1] οὐκ ἦν θεϊκόν, ἀλλ' ἦν κτίσμα. Οἱ δὲ τρεῖς παῖδες διὰ τὴν δικαιοσύνην αὐτῶν ἐν τῷ φαινομένῳ πυρὶ ὄντες ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν εἶχον τὸ θεϊκὸν καὶ οὐράνιον πῦρ ἐντὸς τῶν λογισμῶν διακονοῦν καὶ ἐνεργοῦν ἐν αὐτοῖς. Καὶ αὐτὸ ἐκεῖνο ἐφάνη ἐξώτερον αὐτῶν· ἀναμέσον γὰρ αὐτῶν ἔστη καὶ ἐπεῖχε τὸ φαινόμενον πῦρ τοῦ μὴ καίειν καὶ βλάπτειν τι τοὺς δικαίους. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰσραήλ, ἐπειδὴ ὁ νοῦς αὐτῶν καὶ ὁ λογισμὸς ἐν προθέσει εἶχε τοῦ μακρυνθῆναι ἀπὸ Θεοῦ ζῶντος καὶ εἰς εἰδωλολατρίαν τραπῆναι, ἠναγκάσθη Ἀαρὼν εἰπεῖν αὐτοῖς, ἐνεγκεῖν τὰ σκεύη τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ κόσμια[2]. Λοιπὸν ὁ χρυσὸς καὶ τὰ σκεύη, ἅπερ ἐνέβαλον εἰς τὸ πῦρ, εἴδωλον ἐγένετο, καὶ ὥσπερ ἐμιμήσατο τὸ πῦρ τὴν προαίρεσιν αὐτῶν. Τοῦτο δὲ θαυμαστὸν πρᾶγμα. Ἐπειδὴ γὰρ κατὰ πρόθεσιν ἐν τῷ κρυπτῷ καὶ τοῖς λογισμοῖς αὐτῶν ἐβουλεύσαντο τὴν εἰδωλολατρίαν καὶ τὸ πῦρ ὁμοίως τὰ ἐμβληθέντα σκεύη εἴδωλον εἰργάσατο, καὶ λοιπὸν ἐν τῷ φαινομένῳ εἰδωλολάτρησαν. Ὥσπερ οὖν οἱ τρεῖς παῖδες δικαιοσύνην λογισάμενοι ἐδέξαντο ἐν ἑαυτοῖς τὸ τοῦ Θεοῦ πῦρ καὶ προσεκύνησαν τῷ Κυρίῳ ἐν ἀληθείᾳ[3], οὕτω καὶ νῦν αἱ πισταὶ ψυχαὶ δέχονται ἐκεῖνο τὸ θεϊκὸν καὶ ἐπουράνιον πῦρ ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ αὐτὸ ἐκεῖνο μορφοῖ εἰκόνα ἐπουράνιον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα.

Γ΄. Ὥσπερ οὖν ἐμόρφωσε τὸ πῦρ τὰ σκεύη τὰ χρυσᾶ καὶ ἐγένετο εἴδωλον, οὕτω καὶ ὁ Κύριος, ὃς μιμεῖται τῶν πιστῶν καὶ ἀγαθῶν ψυχῶν τὰς προαιρέσεις, καὶ κατὰ τὸ θέλημα αὐτῶν μορφοῖ εἰκόνα καινὴν ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ ἐν τῇ ἀναστάσει ἐξώτερον αὐτῶν φαίνεται καὶ δοξάζει τὰ σώματα αὐτῶν ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν. Ἀλλ' ὃν τρόπον τὰ σώματα αὐτῶν ἐφθαρμένα εἰσὶ τέως ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ καὶ νεκρὰ καὶ λελυμένα, οὕτως εἰσὶ καὶ οἱ λογισμοί τινων ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ ἐφθαρμένοι καὶ νεκροὶ ἀπὸ τῆς ζωῆς καὶ κεχωσμένοι εἰς βόρβορον καὶ γῆν· ἀπώλετο γὰρ αὐτῶν ἡ ψυχή. Ὥσπερ οὖν οἱ Ἰσραηλῖται ἔβαλον τὰ χρυσᾶ σκεύη εἰς τὸ πῦρ καὶ ἐγένετο εἴδωλον, οὕτω νῦν τοὺς καθαροὺς λογισμοὺς καὶ καλοὺς ἐπέ**98**δωκε τῇ κακίᾳ ὁ ἄνθρωπος, καὶ κατεχώσθησαν εἰς τὸν βόρβορον τῆς ἁμαρτίας καὶ ἐγένοντο εἴδωλον. Καὶ πῶς τις, ἵνα αὐτοὺς ἐξεύρῃ καὶ διακρίνῃ καὶ ἐκβάλῃ ἐκ τοῦ ἰδίου πυρός; Ὧδε λύχνου θεϊκοῦ χρείαν ἔχει ἡ ψυχή, Πνεύματος ἁγίου τοῦ κοσμοῦντος τὸν ἐσκοτισμένον οἶκον, τοῦ φωτεινοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης[4] τοῦ φωτίζοντος καὶ ἀνατέλλοντος εἰς τὴν καρδίαν· ὅπλου χρείαν ἔχει τοῦ νικῶντος τὸν πόλεμον.

[548] Δ΄. Καὶ γὰρ ἐκεῖ ἡ χήρα ἡ ἀπολέσασα τὴν δραχμὴν[5] πρῶτον ἧψε τὸν λύχνον, εἶτα ἐκόσμησε τὸν οἶκον, καὶ οὕτω κοσμηθέντος τοῦ οἴκου καὶ τοῦ λύχνου ἀφθέντος εὑρέθη ἡ δραχμὴ ἐν τῇ κόπρῳ καὶ ἐν

---

1. Πρβλ. Δαν. 3,19 ἑξ. 2. Πρβλ. Ἐξ. 32,2 ἑξ. 3. Πρβλ. Δαν. 3,23.
4. Πρβλ. Μαλαχ. 3,20. 5. Πρβλ. Λουκ. 15,8.

τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ τῇ γῇ κεχωσμένη. Καὶ νῦν ἡ ψυχὴ οὐ δύναται ἀφ' ἑαυτῆς εὑρεῖν τοὺς ἰδίους αὐτῆς διαλογισμοὺς καὶ χωρίσαι, ἀλλ' ὅταν ἀφθῇ ὁ λύχνος ὁ θεϊκός, ἅπτει εἰς τὸν ἐσκοτισμένον οἶκον καὶ τότε βλέπει τοὺς λογισμοὺς αὐτῆς, πῶς εἰσι κεχωσμένοι εἰς τὴν ἀκαθαρσίαν καὶ τὸν βόρβορον τῆς ἁμαρτίας. Ἀνατέλλει ὁ ἥλιος καὶ τότε βλέπει ἡ ψυχὴ τὴν ἀπώλειαν αὐτῆς καὶ ἄρχεται ἀνακαλεῖσθαι τοὺς ἐν τῇ κόπρῳ καὶ ῥυπαρίᾳ ἀναμεμειγμένους λογισμούς. Ἀπώλεσε γὰρ τὴν εἰκόνα αὐτῆς ἡ ψυχὴ παραβᾶσα τὴν ἐντολήν.

Ε'. Ὥσπερ ἐὰν ᾖ τις βασιλεὺς καὶ ἔχῃ ὕπαρξιν καὶ διακόνους ὑφ' ἑαυτὸν τοὺς ὑπηρετοῦντας αὐτῷ, συμβῇ δὲ τοῦτον ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν παραληφθῆναι καὶ αἰχμαλωτισθῆναι· τούτου παραληφθέντος καὶ αἰχμαλωτισθέντος, ἀνάγκη καὶ τοὺς διακόνους αὐτοῦ καὶ ὑπηρέτας ὀπίσω αὐτοῦ ἀκολουθεῖν, οὕτω καὶ ὁ Ἀδὰμ ἐκτίσθη καθαρὸς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς διακονίαν αὐτοῦ καὶ ταῦτα τὰ κτίσματα εἰς ὑπηρεσίαν αὐτῷ ἐδόθη· Κύριος γὰρ καὶ βασιλεὺς κατεστάθη πάντων τῶν κτισμάτων. Ἀλλ' ἐξ οὗ ὁ λόγος ὁ πονηρὸς προσῆλθεν αὐτῷ καὶ προσωμίλησεν, αὐτὸς πρό**99**τερον διὰ τῆς ἔξωθεν ἀκοῆς ὑπεδέξατο αὐτόν, εἶτα διῆλθεν αὐτοῦ διὰ τῆς καρδίας καὶ κατέσχεν αὐτοῦ πᾶσαν τὴν ὑπόστασιν, καὶ οὕτω λοιπὸν αὐτοῦ παραληφθέντος συμπαρελήφθη καὶ ἡ διακονοῦσα καὶ ὑπηρετοῦσα αὐτῷ κτίσις. Δι' αὐτοῦ γὰρ ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος[1] καὶ πᾶσαν εἰκόνα τοῦ Ἀδὰμ ἠφάνισεν ἐκ τῆς ἐκείνου παρακοῆς, ὥστε τραπῆναι τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐλθεῖν εἰς προσκύνησιν δαιμόνων. Ἰδοὺ γὰρ οἱ καρποὶ τῆς γῆς οἱ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καλῶς κτισθέντες προσφέρονται τοῖς δαίμοσιν, ἄρτος καὶ οἶνος, καὶ ἔλαιον, καὶ ζῷα ἐν τοῖς βωμοῖς αὐτῶν, ἐπιτιθέασιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας ἔθυσαν τοῖς δαιμονίοις.

Ϛ'. Νῦν οὖν αὐτὸς ὁ πλάσας τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν αὐτὸς ἔρχεται καὶ διαλύει πᾶσαν τὴν ἀναστροφὴν τοῦ πονηροῦ[2] καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ τὰ ἐπιτελούμενα ἐν τοῖς λογισμοῖς καὶ ἀνακαινίζει καὶ μορφοῖ εἰκόνα ἐπουράνιον καὶ ποιεῖ καινὴν ψυχήν, ἵνα γένηται πάλιν βασιλεὺς ὁ Ἀδὰμ τοῦ θανάτου καὶ Κύριος τῶν κτισμάτων. Καὶ ἐν τῇ σκιᾷ δὲ τοῦ νόμου[3] Μωϋσῆς Σωτὴρ ἐπεκαλεῖτο τοῦ Ἰσραήλ· ἐξέβαλε γὰρ αὐτοὺς ἐκ τῆς Αἰγύπτου. Οὕτω καὶ νῦν ὁ ἀληθινὸς λυτρωτὴς Χριστὸς διέρχεται εἰς τὰ κρύφια τῆς ψυχῆς καὶ ἐκβάλλει ἐκ τῆς σκοτεινῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ βαρυτάτου **100** ζυγοῦ καὶ τῆς πικρᾶς δουλείας. Ἐντέλλεται οὖν ἡμῖν, ὥστε ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ κόσμου[4] καὶ πτωχεῦσαι ἀπὸ πάντων τῶν φαινομένων καὶ μὴ ἔχειν μέριμναν γηΐνην, ἀλλὰ νυκτὸς καὶ ἡμέρας στήκειν εἰς τὴν θύραν καὶ ἀπεκδέχεσθαι, πότε ὁ Κύριος ἀνοίξει τὰς συγκεκλεισμένας καρδίας καὶ ἐπιχεεῖ ἡμῖν τὴν δωρεὰν τοῦ Πνεύματος.

---

1. Πρβλ. Ρωμ. 5,14. 2. Πρβλ. Α' Ἰω. 3,8. 3. Πρβλ. Ἑβρ. 10,1· 4. Πρβλ. Α' Κορ. 5,10.

Ζ'. Εἶπεν οὖν ἀφιέναι χρυσόν, ἄργυρον, συγγέ**[549]**νειαν, πωλῆσαι τὰ ὑπάρχοντα καὶ διαδοῦναι πτωχοῖς[1] καὶ θησαυρίζειν αὐτὰ καὶ ζητεῖν εἰς τοὺς οὐρανούς· «Ὅπου γὰρ ὁ θησαυρός σου, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία σου»[2]. Ἤδει γὰρ ὁ Κύριος ὅτι ἐντεῦθεν ὁ Σατανᾶς κατισχύει τῶν λογισμῶν **101** τοῦ καταφέρειν αὐτοὺς εἰς τὴν φροντίδα τῶν ὑλικῶν καὶ γηΐνων πραγμάτων. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς προνοούμενος τῆς ψυχῆς σου εἶπεν ἀποτάξασθαι πᾶσιν[3], ἵνα καὶ ἄκων ἐπιζητήσῃς τὸν οὐράνιον πλοῦτον καὶ ἔχῃς τὴν καρδίαν σου πρὸς τὸν Θεόν. Ἐὰν γὰρ καὶ θελήσῃς ἐπιστραφῆναι πρὸς τὰ κτήματα, οὐδὲν εὑρίσκῃ τῶν φαινομένων κεκτημένος. Θέλεις, οὐ θέλεις· ὅπου ταῦτα ἐθησαύρισας καὶ ἀπέθου, ἀναγκάζῃ πέμψαι τὸν νοῦν σου πρὸς τὸν οὐράνιον· «Ὅπου γὰρ ὁ θησαυρός σου, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία σου»[4].

Η'. Καὶ γὰρ ἐν τῷ νόμῳ ἐκέλευσεν ὁ Θεὸς τῷ Μωϋσῇ, ἵνα ποιήσῃ ὄφιν χαλκοῦν καὶ τοῦτον ὑψώσῃ καὶ προσπήξῃ εἰς τὸ ἀκρότατον τοῦ ξύλου[5]· καὶ ὅσοι ὑπὸ τῶν ὄφεων ἐπλήσσοντο, προσέχοντες τῷ ὄφει τῷ χαλκῷ, ἰάσεως ἐτύγχανον. Τοῦτο οἰκονομικῶς ἐγένετο, ἵνα οἱ κατεχόμενοι εἰς τὰς γηΐνας μερίμνας καὶ εἰς τὰς εἰδωλολατρίας καὶ εἰς τὰς ἡδονὰς τοῦ Σατανᾶ καὶ εἰς πᾶσαν ἀσέβειαν διὰ τούτου τοῦ τρόπου μερικῶς πως ἀνακύψωσιν ἐπὶ τὰ ἄνω καὶ ἀναψύξαντες ἀπὸ τῶν κάτω προσέχωσιν ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ καὶ πάλιν ἀπ' ἐκείνων προκόψωσιν εἰς τὸ ὑψηλότατον, καὶ οὕτω κατὰ μικρὸν προκόπτοντες εἰς τὸ ὑψηλότερον καὶ ἀνώτερον γένος ἐπιγινώσκωσιν, ὅτι ἔστιν ὕψιστος παρὰ πᾶσαν τὴν κτίσιν. Οὕτω καὶ σὲ ἐκέλευσε πτωχὸν γενέσθαι καὶ πάντα πωλήσαντα δοῦναι πτωχοῖς, ἵνα λοιπὸν κἂν θελήσῃς κάτω ῥέψαι ἐπὶ τῆς γῆς, μὴ δυνηθῇς. Ἐρευνήσας γὰρ εἰς τὴν καρδίαν σου ἄρχῃ μετὰ τῶν λογισμῶν σου διαλέγεσθαι· «Παρ' δ ἐπὶ τῆς γῆς οὐδὲν ἔχομεν, ἄγωμεν πρὸς τὸν οὐρανόν, ὅπου ἔχομεν τὸ θησαυρόν, ὅπου ἐπραγματευσάμεθα»[6]. Ἄρχεται ὁ νοῦς σου ἀνανεύειν πρὸς τὸ ὕψος, ἐπιζητεῖν τὰ ἀνώτερα, καὶ προκόπτειν ἐν τούτῳ.

Θ'. Τί δέ ἐστιν· ὁ νεκρὸς ὄφις ὁ προσπεπηγμένος εἰς τὸ ἀκρότατον τοῦ ξύλου ἰᾶτο τοὺς πεπληγμένους; Ὁ νεκρὸς ὄφις τοὺς ζῶντας ἐνίκα, ὥστε τύπος ἐστὶ τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου. Τὸ σῶμα γὰρ ὃ ἔλαβεν ἐκ τῆς Μαρίας, ἀνήνεγκεν αὐτὸ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ ἐκρέμασε καὶ προσέπηξεν ἐπὶ τοῦ ξύλου, καὶ τὸν ἐν τῇ καρδίᾳ ὄφιν ζῶντα καὶ ἕρποντα νεκρὸν σῶμα ἐνίκησε καὶ ἀπέκτεινεν. Ὧδε θαῦμα μέγιστον, πῶς ὁ νεκρὸς ὄφις τὸν ζῶντα ἀπέκτεινεν. Ἀλλ' ὃν τρόπον ἐποίησε Μωϋσῆς καινὸν ἔργον **102** (ὁμοίωμα τοῦ ζῶντος ὄφεως ἐποίησεν), οὕτω καὶ ὁ Κύριος καινὸν ἔργον ἐκ τῆς Μαρίας ἐποίησε καὶ τοῦτο ἐνεδύσατο· ἀλλ'

---

1. Πρβλ. Ματθ. 19,21. 2. Ματθ. 6,21. 3. Πρβλ. Λουκ. 14,33. 4. Ματθ. 6,21. 5. Πρβλ. Ἀρ. 21,8 ἑξ. Ἰω. 3,14. 6. Πρβλ. Ματθ. 19,21.

οὐκ ἤνεγκε τὸ σῶμα ἐξ οὐρανοῦ. Τὸ Πνεῦμα τὸ οὐράνιον ἐν τῷ Ἀδὰμ εἰσελθὸν εἰργάσατο καὶ τοῦτον συνεκέρασε τῇ θεότητι καὶ ἐνεδύσατο ἀνθρωπίνην σάρκα καὶ ἐμόρφωσεν ἐν τῇ μήτρᾳ. Ὥσπερ οὖν ὄφις χαλκοῦς ἕως τοῦ Μωϋσέως οὐκ ἐκελεύσθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐν κόσμῳ γενέσθαι, οὕτω οὐδὲ σῶμα καινὸν καὶ ἀναμάρτητον ἕως τοῦ Κυρίου οὐκ ἐφάνη ἐν τῷ κόσμῳ. Παραβάντος γὰρ **[552]** τὴν ἐντολὴν τοῦ πρώτου Ἀδὰμ ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἐπὶ ὅλα τὰ τέκνα αὐτοῦ. Ἐνίκησεν οὖν νεκρὸν σῶμα τὸν ζῶντα ὄφιν.

Ι'. Καὶ τοῦτο τὸ θαυμάσιον Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησι δὲ μωρία. Τί λέγει ὁ Ἀπόστολος; «Ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησι δὲ μωρίαν. Ἡμῖν δὲ τοῖς σῳζομένοις Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν»[1]. Ἐν γὰρ τῷ νεκρῷ σώματι ἡ ζωή· ὧδε ἡ ἀπολύτρωσις, ὧδε τὸ φῶς, ὧδε ἔρχεται πρὸς τὸν θάνατον καὶ διαλέγεται αὐτῷ ὁ Κύριος καὶ προστάσσει τοῦ ἐκβαλεῖν ἐκ τοῦ Ἅδου καὶ τοῦ θανάτου τὰς ψυχὰς καὶ ἀποδοῦναι αὐτῷ. Ἰδοὺ οὖν οὗτος πρὸς ταῦτα ταρασσόμενος εἰσέρχεται πρὸς τοὺς διακόνους αὐτοῦ καὶ συνάγει πάσας τὰς δυνάμεις καὶ προφέρει ὁ ἄρχων τῆς πονηρίας τὰ χειρόγραφα καὶ λέγει· «Ἴδε οὗτοι ὑπήκουσαν τῷ λόγῳ μου· ἴδε ὅπου προσεκύνησαν ἡμῖν οἱ ἄνθρωποι. Ὁ δὲ Θεός, δικαιοκρίτης ὤν[2], κἀκεῖ δείκνυσι τὸ δίκαιον αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτῷ· Ὑπήκουσέ σοι ὁ Ἀδὰμ καὶ κατέσχες αὐτοῦ πάσας τὰς καρδίας· ὑπήκουσέ σοι ἡ ἀνθρωπότης. Τὸ ἐμὸν σῶμα τί ποιεῖ ὧδε; Τοῦτο ἀναμάρτητόν ἐστιν. Ἐκεῖνο τὸ σῶμα τοῦ πρώτου Ἀδὰμ ἐχρεώστησέ σοι, καὶ δικαίως αὐτοῦ κατέχεις τὰ χειρόγραφα[3]. Ἐμοὶ δὲ πάντες μαρτυροῦσιν, ὅτι οὐχ ἥμαρτον· **103** οὐ χρεωστῶ σοι οὐδέν. Καὶ ὅτι Υἱός εἰμι τοῦ Θεοῦ, πάντες μοι μαρτυροῦσιν. Ἐπάνω γὰρ τῶν οὐρανῶν ἐμαρτύρησε φωνὴ ἐλθοῦσα ἐπὶ τῆς γῆς· «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός· αὐτοῦ ἀκούετε[4]. Ἰωάννης μαρτυρεῖ· Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[5] καὶ πάλιν ἡ Γραφή· «Ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν αὐτῷ[6] καὶ ὅτι· «Ἔρχεται ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου καὶ ἐν ἐμοὶ εὑρήσει οὐδέν»[7]. Καὶ σὺ δὲ αὐτὸς ὁ Σατανᾶς μαρτυρεῖς μοι λέγων· «Οἶδά σε τίς εἶ, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»[8] καὶ πάλιν· «Τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; ἦλθες πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς»[9]; Τρεῖς μοι μαρτυροῦσιν[10]· ὁ ἐπάνω τῶν οὐρανῶν φωνὴν ἀφίησιν,

1. Α' Κορ. 1,23-24. 2. Πρβλ. Β' Μακ. 12,41. 3. Πρβλ. Κολ. 2,14. 4. Ματθ. 3,16. 17,5. Λουκ. 9,35. 5. Ἰω. 1,29. 6. Ἡσ. 53,9. Α' Πέτρ. 2,22. 7. Ἰω. 14,30. 8. Μαρκ. 1,24. 3,11. 9. Ματθ. 8,29. 10. Πρβλ. Α' Ἰω. 5,7.

οἱ ἐπὶ γῆς, καὶ σὺ αὐτός. Ἐξαγοράζω οὖν τὸ σῶμα τὸ πραθέν σοι διὰ τοῦ πρώτου Ἀδάμ, παραλύω σου τὰ χειρόγραφα. Ἐγὼ γὰρ ἀπέδωκα τὰ χρέη τοῦ Ἀδὰμ σταυρωθεὶς καὶ κατελθὼν ἐν τῷ ᾅδῃ. Καὶ κελεύω σοι, ᾅδη καὶ σκότος καὶ θάνατε, ἔκβαλε τὰς ἐγκεκλεισμένας ψυχὰς τοῦ Ἀδάμ». Καὶ οὕτω λοιπὸν αἱ πονηραὶ δυνάμεις τρομάξασαι ἀποδιδοῦσι τὸν ἐγκεκλεισμένον Ἀδάμ.

ΙΑ΄. Ἀλλ᾽ ὅταν ἀκούσῃς, ὅτι ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐρρύσατο τὰς ψυχὰς ἐκ τοῦ ᾅδου καὶ τοῦ σκότους καὶ ὅτι κατῆλθεν εἰς τὸν ᾅδην ὁ Κύριος καὶ ἐποίησεν ἔνδοξον ἔργον, μὴ μακρὰν ἀπὸ τῆς ψυχῆς σου τὰ πράγματα ταῦτα εἶναι νομίσῃς. Ὁ γὰρ ἄνθρωπός ἐστι χωρητικὸς καὶ δεκτικὸς τοῦ πονηροῦ· κατέχει γὰρ ὁ θάνατος τὰς ψυχὰς τοῦ Ἀδὰμ καὶ ἐντὸς τοῦ σκότους εἰσὶν οἱ λογισμοὶ τῆς ψυχῆς ἐγκεκλεισμένοι. Καὶ ὅταν ἀκούσῃς περὶ μνημείων, μὴ τὰ φαινόμενα λογίσῃ μόνον· μνημεῖον γὰρ καὶ τάφος ἡ καρδία σοῦ ἐστιν. Ὅταν γὰρ ὁ ἄρχων τῆς κακίας **[553]** καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ ἐκεῖ ἐμφωλεύωσι καὶ ὅταν τὰς τρίβους καὶ τὰς διόδους ἐκεῖ ποιῶνται, ὅπου ἐμπεριπατοῦσιν αἱ δυνάμεις τοῦ Σατανᾶ εἰς τὸν νοῦν σου καὶ εἰς τοὺς λογισμούς σου, οὐχὶ ᾅδης καὶ τάφος καὶ μνημεῖον καὶ νεκρὸς εἶ τῷ Θεῷ; Ἐκεῖ γὰρ ὁ Σατανᾶς ἀργύριον ἀδόκιμον[1] ἐχάραξεν, ἐν τῇ ψυχῇ ταύτῃ ἔσπειρε σπέρματα πικρίας, ἐζύμωται ζύμῃ παλαιᾷ[2], βρύει ἐκεῖ πηγὴ βορβόρου. Ἔρχεται οὖν ὁ Κύριος εἰς τὰς ἐπιζητούσας αὐτὸν ψυχάς, εἰς τὸ βάθος τοῦ ᾅδου τῆς καρδίας, κἀκεῖ προστάσσει τῷ θανάτῳ **104** λέγων· «Ἔκβαλε τὰς ἐγκεκλεισμένας ψυχάς, τὰς ἐμὲ ἐπιζητούσας, ἃς κατέχεις βιαίως». Διαρρήσσει οὖν τοὺς βαρεῖς λίθους τοὺς ἐπικειμένους τῇ ψυχῇ, ἀνοίγει τὰ μνημεῖα, ἀνιστᾷ τὸν ἀληθινὸν νεκρόν, ἐκβάλλει ἐκ τῆς σκοτεινῆς φυλακῆς τὴν ἐγκεκλεισμένην ψυχήν.

ΙΒ΄. Ὃν τρόπον ἐὰν ᾖ ἄνθρωπος δεδεμένος χεῖρας καὶ πόδας ἁλύσεσι, καὶ ἔλθῃ τις ὁ διαλύων αὐτοῦ τὰ δεσμά καὶ ἀφῇ αὐτὸν ἐλεύθερον περιπατεῖν ἐν ἀνεκτότητι, οὕτω τὴν δεδεμένην ψυχὴν ταῖς ἁλύσεσι τοῦ θανάτου λύει ὁ Κύριος ἀπὸ τῶν δεσμῶν καὶ ἀφίησιν αὐτὴν καὶ ἐλευθεροῖ τὸν νοῦν τοῦ ἀκόπως ἐν ἀναπαύσει περιπατεῖν εἰς τὸν θεϊκὸν ἀέρα. Ὥσπερ ἐὰν ᾖ ἄνθρωπος ἐν πλησμονῇ ποταμοῦ ἐν μέσῳ καὶ καταβυθισθεὶς ἐν τῷ ὕδατι κεῖται νεκρὸς πεπνιγμένος ἀναμέσον θηρίων δεινῶν· καὶ εἰ θελήσει ἄλλος ἄνθρωπος ἄπειρος τοῦ κολυμβᾶν διασῶσαι τὸν ἐμπεσόντα, καὶ αὐτὸς συναπόλλυται καὶ πνίγεται. Λοιπὸν οὖν ὧδε ἐμπείρου κολυμβητοῦ καὶ τεχνίτου χρεία, ἵνα εἰσελθὼν εἰς τὸ βάθος τοῦ κόλπου τοῦ ὕδατος ἐκεῖ καταδύσῃ καὶ ἀνενέγκῃ τὸν καταποντισμένον καὶ ὄντα ἀναμέσον θηρίων· καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ὕδωρ ὅταν ἴδῃ ἔμπειρον καὶ εἰδότα πλέειν, βοηθεῖ τούτῳ καὶ ἀναφέρει αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἀνώτερα μέρη, οὕτως ἡ ψυχὴ εἰς ἄβυσσον

1. Πρβλ. Ἡσ. 1,22. 2. Πρβλ. Α΄ Κορ. 5,7.

σκότους καὶ εἰς τὸ βάθος τοῦ θανάτου καταποντισθεῖσα πέπνικται καὶ νεκρά ἐστιν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀναμέσον θηρίων δεινῶν. Καὶ τίς δύναται εἰς τὰ ταμιεῖα ἐκεῖνα καὶ τὰ βάθη τοῦ ᾅδου καὶ τοῦ θανάτου κατελθεῖν, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ τεχνίτης ὁ ἐργασάμενος τὸ σῶμα; Αὐτὸς ἔρχεται εἰς τὰ δύο μέρη, εἰς τὸ βάθος τοῦ ᾅδου καὶ πάλιν εἰς τὸν βαθὺν κόλπον τῆς καρδίας, ὅπου κατέχεται ἡ ψυχὴ ὑπὸ τοῦ θανάτου σὺν τοῖς λογισμοῖς αὐτῆς, καὶ ἀναφέρει ἐκ τοῦ σκοτεινοῦ βυθοῦ τὸν νενεκρωμένον Ἀδάμ. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ θάνατος διὰ τῆς γυμνασίας εἰς βοήθειαν γίνεται αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ὥσπερ τὸ ὕδωρ τῷ κολυμβῶντι.

ΙΓ′. Τί γὰρ δυσχερές ἐστι τῷ Θεῷ εἰσελθεῖν εἰς τὸν θάνατον καὶ πάλιν εἰς τὸν βαθὺν κόλπον τῆς καρδίας κἀκεῖθεν ἀνακαλέσασθαι τὸν νενεκρωμένον Ἀδάμ; Ἐν γὰρ τῷ φαινομένῳ αἰῶνί εἰσιν οἰκίαι καὶ οἰκοδομαί, ὅπου ἡ ἀνθρωπότης κατοικεῖ· καί εἰσιν, ὅπου θηρία, λέοντες ἢ δράκοντες καὶ ἄλλα ἰοβόλα θηρία. Εἰ τοίνυν ὁ ἥλιος κτίσμα ὢν εἰσέρχεται πανταχόθεν, διὰ τῶν θυρίδων ἤτοι θυρῶν καὶ εἰς τὰ σπήλαια τῶν λεόντων καὶ εἰς τὰς **105** ὀπὰς τῶν ἑρπετῶν, καὶ ἐξέρχεται καὶ οὐδὲν βλάπτεται, πόσῳ μᾶλλον ὁ Θεὸς καὶ Δεσπότης πάντων εἰσέρχεται εἰς τοὺς φωλεοὺς καὶ εἰς τοὺς οἴκους, ὅπου κατεσκήνωσεν ὁ θάνατος, καὶ εἰς τὰς ψυχάς, κἀκεῖθεν ῥυό**[556]**μενος τὸν Ἀδὰμ οὐκ ἀδικεῖται ὑπὸ τοῦ θανάτου. Καὶ ὁ ὑετὸς ἐξ οὐρανοῦ κατερχόμενος φθάνει κατέρχεσθαι εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς[1] κἀκεῖθεν τὰς ξηρανθείσας ῥίζας ἀνύγρανε καὶ ἀνεκαίνισε, καὶ ἐποίησεν ἐκεῖ γέννημα καινόν.

ΙΔ′. Ἄλλος ἐστὶν ὁ ἔχων ἀγῶνα καὶ θλῖψιν καὶ πόλεμον πρὸς τὸν Σατανᾶν. Οὗτος συντετριμμένην ἔχει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ· ἐν μερίμνῃ γάρ ἐστι καὶ πένθει καὶ δάκρυσιν. Εἰς δύο πρόσωπα στήκει ὁ τοιοῦτος. Εἰ τοίνυν ἐν τοιούτοις πράγμασιν στήκει οὗτος, εἰς τὸν πόλεμον μετ᾽ αὐτοῦ ἐστιν ὁ Κύριος καὶ φυλάσσει αὐτόν· ἐπιζητεῖ γὰρ σπουδαίως καὶ κρούει τὴν θύραν[2], πότε αὐτῷ ἀνοίγει. Πάλιν δὲ εἰ φαίνεταί σοι ἀδελφὸς ἀγαθός, ὧδε ὑπὸ τῆς χάριτός ἐστιν ἐστηριγμένος. Ὁ δὲ μὴ ἔχων θεμέλιον οὐκ ἔχει τοσοῦτον φόβον Θεοῦ, οὐ συντέτριπται αὐτοῦ ἡ καρδία, οὔτε ἐστὶν ἐν φόβῳ, οὔτε ἀσφαλίζεται αὐτοῦ τὴν καρδίαν καὶ τὰ μέλη τοῦ μὴ ἀτάκτως περιπατεῖν[3]. Οὗτος ἀκμὴν ἀπολελυμένην ἔχει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ· οὔπω γὰρ εἰσῆλθεν εἰς ἀγῶνα. Ἄλλος οὖν ἐστιν ὁ ἐν ἀγῶνι καὶ θλίψει καὶ ἄλλος ὁ μὴ εἰδὼς τί ἐστι πόλεμος. Καὶ γὰρ τὰ σπέρματα ὅταν βληθῇ εἰς τὴν γῆν, θλῖψιν ὑπομένει εἰς τοὺς πάγους, εἰς τὸν χειμῶνα, εἰς τὴν ψυχρότητα τῶν ἀέρων· καὶ ἐν τῷ δέοντι καιρῷ ἀναζωοποιεῖται τὸ γέννημα.

ΙΕ′. Συμβαίνει δέ, ὅτι ὁ Σατανᾶς διαλέγεταί σοι ἐν τῇ καρδίᾳ· «Ἴδε πόσα κακὰ ἐποίησας, ἰδοὺ πόσων μανιῶν πεπλήρωταί σου ἡ ψυχή, καὶ βε**106**βαρη-

1. Πρβλ. Ἐφ. 4,9. Ψαλ. 62,10. 2. Πρβλ. Ματθ. 7,7. Ἀπκλ. 3,20. 3. Πρβλ. Β′ Θεσ. 3,6. 11.

μένος εἶ ἀπὸ ἁμαρτιῶν, ὅτι οὐκέτι δύνασαι σωθῆναι». Ταῦτα δὲ ποιεῖ, ἵνα ἐνέγκῃ σε εἰς ἀπελπισμόν, καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν εὐπρόσδεκτος ἡ μετάνοιά σου. Ἐπειδὴ γὰρ παρεισῆλθε διὰ τῆς παραβάσεως[1] ἡ κακία, λοιπὸν καθ' ἑκάστην ὥραν διαλέγεται τῇ ψυχῇ ὡς ἄνθρωπος μετὰ ἀνθρώπου. Ἀποκρίθητι αὐτῷ καὶ σύ, ὅτι «ἔχω τὰς μαρτυρίας τοῦ Κυρίου ἐγγράφως» καὶ ὅτι «οὐ βούλομαι τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὡς τὴν μετάνοιαν καὶ τὸ ἀποστραφῆναι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς πονηρᾶς καὶ ζῆν αὐτόν»[2]. Διὰ τοῦτο γὰρ κατῆλθεν αὐτός, ἵνα τοὺς ἁμαρτωλοὺς σώσῃ[3], τοὺς νεκροὺς ἀνεγείρῃ, τοὺς τεθανατωμένους ζωοποιήσῃ, τοὺς ἐν τῷ σκότει φωτίσῃ[4]. Ἀληθῶς γὰρ ἐλθὼν εἰς υἱοθεσίαν ἡμᾶς ἐκάλεσεν[5], εἰς πόλιν ἁγίαν εἰρηνευομένην, εἰς ζῶσαν τὴν μηδέποτε ἀποθνήσκουσαν, εἰς δόξαν ἄφθαρτον. Μόνον ἡμεῖς τῇ ἀρχῇ ἡμῶν δῶμεν τέλος ἀγαθόν, ἐμμείνωμεν τῇ πτωχείᾳ, τῇ ξενιτείᾳ, τῇ κακουχίᾳ, τῇ αἰτήσει τῇ πρὸς τὸν Θεόν, μετὰ ἀναιδείας κρούοντες τὴν θύραν. Ὥσπερ γὰρ ἐγγύς ἐστι τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς, οὕτως ἐγγύτερος ὁ Κύριος τοῦ ἐλθεῖν καὶ ἀνοῖξαι τὰς κεκλεισμένας θύρας τῆς καρδίας καὶ δωρήσασθαι ἡμῖν τὸν πλοῦτον τὸν οὐράνιον. Ἀγαθὸς γάρ ἐστι καὶ φιλάνθρωπος, καὶ ἀψευδεῖς εἰσιν αὐτοῦ αἱ ἐπαγγελίαι, μόνον ἐὰν ὑπομείνωμεν ἕως τέλους[6] ἐπιζητοῦντες αὐτόν. Δόξα τοῖς οἰκτιρμοῖς Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

[557] ΟΜΙΛΙΑ ΙΒ'.

Περὶ τῆς στάσεως τοῦ Ἀδὰμ πρὸ τοῦ παραβῆναι αὐτὸν τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ· καὶ μετὰ τὸ αὐτὸν ἀπολέσαι καὶ τὴν ἰδίαν εἰκόνα καὶ τὴν ἐπουράνιον. Συνέχει καὶ ἡ ὁμιλία ζητήσεις τινὰς πάνυ ὠφελίμους.

107 Α'. Ὁ Ἀδὰμ τὴν ἐντολὴν παραβὰς κατὰ δύο τρόπους ἀπώλετο· ἕνα μὲν ὅτι ἀπώλεσε τὸ κτῆμα τὸ καθαρὸν τῆς φύσεως αὐτοῦ, τὸ ὡραῖον, τὸ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ[7]· ἕτερον δέ, ὅτι ἀπώλεσεν αὐτὴν **108** τὴν εἰκόνα, ἐν ᾗ ἀπέκειτο αὐτῷ κατ' ἐπαγγελίαν ἡ ἐπουράνιος πᾶσα κληρονομία. Ὥσπερ ἐὰν ᾖ νόμισμα τὴν εἰκόνα τοῦ βασιλέως ἔχον καὶ τοῦτο παραχαραγῇ, ὁ χρυσός τε ἀπώλετο καὶ ἡ εἰκὼν οὐ χρησιμεύει, τοιοῦτον ἔπαθε καὶ ὁ Ἀδάμ· μέγας γὰρ πλοῦτος καὶ μεγάλη κληρονομία εὐτρέπιστο αὐτῷ. Ὥσπερ ἐὰν ᾖ χωρίον μέγα

1. Πρβλ. Ρωμ. 2,23. 5,20. 2. Ἰεζ. 33,11. 3. Πρβλ. Α' Τιμ. 1,15. 4. Πρβλ. Ρωμ. 2,19. 5. Πρβλ. Γαλ. 4,5. 6. Πρβλ. Μαρκ. 13,13. 7. Πρβλ. Γεν. 1,26.

καὶ τοῦτο ἔχῃ προσόδους πολλάς, ἐκεῖ ἄμπελος εὐθηνοῦσα, ἐκεῖ χῶραι εὐφοροῦσαι, ἐκεῖ ἀγέλαι, ἐκεῖ χρυσὸς καὶ ἄργυρος, οὕτως ἦν τίμιον τὸ χωρίον πρὸ τῆς παρακοῆς, αὐτὸ τὸ σκεῦος τοῦ Ἀδάμ. Ἀλλ' ἐπειδὴ κακὰ ἔσχε διανοήματα καὶ λογισμούς, ἀπώλετο ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

Β'. Οὐ λέγομεν δὲ ὅτι ἀπώλετο τὸ ὅλον καὶ ἠφανίσθη καὶ ἀπέθανεν· ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπέθανε, τῇ δὲ ἰδίᾳ φύσει ζῇ. Ἰδοὺ γὰρ ὅλος ὁ κόσμος περιπατεῖ ἐν τῇ γῇ καὶ πραγματεύεται, ἀλλ' ὀφθαλμὸς τοῦ Θεοῦ βλέπει αὐτῶν τὸν νοῦν καὶ τὰς ἐνθυμήσεις, καὶ ὡσπερεὶ βλέπει, καὶ παραβλέπει, καὶ οὐ ποιεῖ ἐν αὐτοῖς κοινωνίαν, ἐπειδὴ οὐδὲν εὐάρεστον τῷ Θεῷ λογίζονται. Ὥσπερ ἐὰν ὦσι πανδοχεῖα καὶ πορνεῖα καὶ τόποι ὅπου ἀταξίαι γίνονται καὶ ἀσωτίαι· λοιπὸν οἱ θεοσεβεῖς παρερχόμενοι βδελύσσονται, καὶ βλέποντες οὐ βλέπουσιν[1]· ὡς νεκρὰ γὰρ αὐτοῖς ἐστιν· οὕτω καὶ ὁ Θεὸς ἐπὶ τοὺς ἀποστατήσαντας ἀπὸ τοῦ λόγου αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ τῆς ἐντολῆς ἐπιβλέπει μέν, ἀλλὰ παραβλέπει αὐτοὺς καὶ οὐ ποιεῖ ἐκεῖ κοινωνίαν, οὔτε ἐπαναπαύεται εἰς τοὺς λογισμοὺς αὐτῶν ὁ Κύριος.

Γ'. Ἐρώτησις. Πῶς τις δύναται εἶναι πτωχὸς τῷ πνεύματι[2], μάλιστα ὅταν αἰσθανθῇ ἐν ἑαυτῷ, ὅτι μετετέθη καὶ προέκοψε καὶ ἦλθεν εἰς γνῶσιν καὶ σύνεσιν, ἣν τὸ πρότερον οὐκ εἶχεν;

Ἀπόκρισις. Ἕως οὗ ταῦτά τις κτᾶται καὶ προκόπτει, οὐκ ἔστι πτωχὸς τῷ πνεύματι[3], ἀλλ' οἴεται περὶ ἑαυτοῦ. Ὅταν δὲ ἔλθῃ εἰς ταύτην τὴν σύνεσιν καὶ τὴν προκοπήν, αὐτὴ ἡ χάρις διδάσκει αὐτὸν εἶναι πτωχὸν τῷ πνεύματι.

Ἐρώτησις: Τί δέ ἐστιν ἑρμηνεία τοῦ εἶναι πτωχὸν τῷ πνεύματι;

Ἀπόκρισις: Τὸ ὄντα τινὰ δίκαιον καὶ ἐκλεκτὸν Θεοῦ, μὴ ἡγεῖσθαί τι ἑαυτὸν εἶναι, ἀλλ' ἔχειν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἄτιμον καὶ ἐξουδενωμένην, ὡς **109** μηδὲν εἰδότα ἢ ἔχοντα, καίτοι εἰδότα καὶ ἔχοντα. Τοῦτο δὲ ὡς φυσικὸν καὶ πηκτὸν γίνεται ἐν τῷ νοΐ τῶν ἀνθρώπων. Οὐχ ὁρᾷς; Ὁ προπάτωρ ἡμῶν Ἀβραὰμ ὢν ἐκλεκτὸς γῆν ἑαυτὸν καὶ σποδὸν ὠνόμαζε[4]. Καὶ ὁ Δαβὶδ χρισθεὶς εἰς βασιλέα Θεὸν εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ[5]· καὶ τί λέγει; «Σκώληξ εἰμὶ καὶ οὐκ ἄνθρωπος, ὄνειδος ἀνθρώπων καὶ ἐξουδένωμα λαῶν»[6].

Δ'. Οἱ οὖν θέλοντες τούτων εἶναι συγκληρονόμοι[7] **[560]** καὶ συμπολῖται τῆς πόλεως τῆς ἐπουρανίου[8], καὶ συνδοξασθῆναι αὐτοῖς ταύτην

---

1. Πρβλ. Ματθ. 13,13. 2. Πρβλ. Ματθ. 5,3. 3. Αὐτόθι. 4. Πρβλ. Γεν. 18,27. 5. Πρβλ. Α' Βασ. 16,13. 6. Ψαλ. 21,7. 7. Πρβλ. Ρωμ. 8,17. 8. Πρβλ. Ἑβρ. 12,22.

ὀφείλουσιν ἔχειν τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ μὴ οἴεσθαι ἐν ἑαυτοῖς εἶναί τι, ἀλλ' ἔχειν συντετριμμένην τὴν καρδίαν. Εἰ γὰρ καὶ διαφόρως εἰς ἕκαστον τῶν Χριστιανῶν ἐνεργεῖ ἡ χάρις[1] καὶ διάφορα ἔχει μέλη, ὅμως δὲ μιᾶς εἰσι πόλεως οἱ πάντες, ὁμόψυχοι, ὁμόγλωττοι, ἐπιγινώσκοντες ἀλλήλους. Ὥσπερ μέλη πολλά ἐστιν ἐν σώματι[2], μία δὲ ψυχὴ ἐν πᾶσιν ἡ κινοῦσα ταῦτα, οὕτως ἓν πνεῦμα ἐνεργεῖ ἐν πᾶσι διαφόρως, μιᾶς δέ εἰσι πόλεως, μιᾶς γλώσσης μιᾶς ὁδοῦ· πάντες γὰρ οἱ δίκαιοι τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδὸν διώδευσαν[3] διωκόμενοι, «κακουχούμενοι, ὀνειδιζόμενοι, ἐν αἰγείοις δέρμασι ζῶντες, ἐν σπηλαίοις, ἐν ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς»[4]. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἀπόστολοι, ἕως τῆς ἄρτι ὥρας, φασί, «καὶ πεινῶμεν καὶ διψῶμεν καὶ γυμνιτεύομεν καὶ ὀνειδιζόμεθα καὶ ἀστατοῦμεν»[5]. Ὧν οἱ μὲν ἀπεκεφαλίσθησαν, οἱ δὲ ἐσταυρώθησαν, ἄλλοι δὲ διαφόρως ἐθλίβησαν. Αὐτὸς δὲ ὁ Δεσπότης προφητῶν καὶ ἀποστόλων, ὥσπερ ἐπιλαθόμενος τῆς θεϊκῆς δόξης, πῶς διώδευσε, τύπος ἡμῖν γιγνόμενος. Διὰ ὕβρεων στέφανον ἀκάνθινον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐφόρεσεν, ἐμπτύσματα ὑπέστη, ῥαπίσματα, σταυρόν .

Ε'. Εἰ ὁ Θεὸς οὕτως διώδευσεν ἐπὶ τῆς γῆς, ὀφείλεις καὶ σὺ μιμητὴς αὐτοῦ γενέσθαι· καὶ γὰρ οἱ ἀπόστολοι καὶ προφῆται οὕτως διώδευσαν. Καὶ ἡμεῖς, εἰ θέλομεν τῷ θεμελίῳ τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἀποστόλων ἐποικοδομηθῆναι[7], ὀφείλομεν μιμηταὶ αὐτῶν γενέσθαι. Λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος ἐν Πνεύματι **110** ἁγίῳ· «Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ»[8]. Εἰ δὲ ἀγαπᾷς δόξας ἀνθρώπων[9] καὶ προσκυνεῖσθαι θέλεις καὶ ἀνάπαυσιν ζητεῖς, ἐξετράπης τῆς ὁδοῦ. Χρὴ γάρ σε συσταυρωθῆναι τῷ σταυρωθέντι, συμπαθεῖν τῷ παθόντι, ἵνα οὕτω συνδοξασθῇς τῷ δοξασθέντι»[10]. Ἀνάγκη γὰρ τὴν νύμφην συμπαθεῖν τῷ νυμφίῳ καὶ οὕτω γενέσθαι κοινωνὸν καὶ συγκληρονόμον Χριστοῦ. Οὐκ ἐγχωρεῖ γὰρ ἄνευ παθημάτων καὶ τῆς τραχείας καὶ στενῆς καὶ τεθλιμμένης ὁδοῦ εἰσελθεῖν τινα εἰς τὴν πόλιν τῶν ἁγίων καὶ ἀναπαῆναι καὶ συμβασιλεῦσαι τῷ βασιλεῖ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας.

ς'. Ἐρώτησις. Ἐπειδὴ εἶπες ὅτι καὶ τὴν ἰδίαν εἰκόνα καὶ τὴν ἐπουράνιον ἀπώλεσεν ὁ Ἀδάμ, οὐκοῦν εἰ ἐκοινώνησε τῇ εἰκόνι τῇ ἐπουρανίῳ, εἶχε Πνεῦμα ἅγιον;

Ἀπόκρισις. Ἕως ὅτε ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ συνῆν αὐτῷ καὶ ἡ ἐντολή, εἶχε πάντα· αὐτὸς γὰρ ὁ Λόγος ἦν αὐτῷ κληρονομία, αὐτὸς ἔνδυμα καὶ δόξα σκέπουσα αὐτούς, αὐτὸς διδασκαλία. Ὑπετίθετο γὰρ

1. Πρβλ. Ρωμ. 12,6. 5. 2. Πρβλ. Ρωμ. 12,4. 3. Πρβλ. Ματθ. 7,14. 4. Ἑβρ. 11,37-38. 5. Α' Κορ. 4,11. 6. Πρβλ. Ματθ. 27,28-29. 7. Πρβλ. Ἐφ. 2,20. 8. Α'. Κορ. 11,1. 9. Πρβλ. Ἰω. 12,43. 10. Πρβλ. Ρωμ. 8, 17.

αὐτῷ καλέσαι πάντα[1]· τοῦτο εἰπὲ οὐρανόν, τοῦτο ἥλιον, τοῦτο σελήνην, τοῦτο γῆν, τοῦτο πτηνόν, τοῦτο θηρίον, τοῦτο δένδρον. Καθὼς ἐδιδάσκετο, οὕτω καὶ ἔλεγεν.

Ζ'. Ἐρώτησις. Αἴσθησιν εἶχε καὶ κοινωνίαν τοῦ Πνεύματος;

Ἀπόκρισις. Αὐτὸς ὁ Λόγος συνὼν πάντα ἦν **[561]** αὐτῷ εἴτε γνῶσις εἴτε αἴσθησις εἴτε κληρονομία εἴτε διδασκαλία. Καὶ Ἰωάννης τί λέγει περὶ τοῦ Λόγου; «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος»[2]· ὁρᾷς ὅτι ὁ Λόγος πάντα ἦν. Εἰ δὲ καὶ ἔξωθεν συνῆν αὐτῷ δόξα, οὐ σκανδαλιζώμεθα ἐπὶ τούτῳ· καὶ γὰρ λέγει ὅτι «γυμνοὶ ἦσαν»[3] καὶ οὐκ ἔβλεπον ἀλλήλους, καὶ μετὰ τὸ παραβῆναι τὴν ἐντολὴν τότε εἶδον ἑαυτοὺς γυμνοὺς[4] καὶ ᾐσχύνθησαν.

Η'. Ἐρώτησις. Οὐκοῦν πρὸ τούτου ἦσαν ἀντὶ περιβολαίου ἐνδεδυμένοι δόξαν Θεοῦ[5];

Ἀπόκρισις. Ὥσπερ ἐπὶ τῶν προφητῶν ἐνήργει τὸ Πνεῦμα καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς καὶ ἔσωθεν αὐτῶν ἦν καὶ ἔξωθεν αὐτοῖς παρεφαίνετο, **111** οὕτω καὶ εἰς τὸν Ἀδὰμ ὅτε ἤθελε τὸ Πνεῦμα, σὺν αὐτῷ ἦν καὶ ἐδίδασκε[6] καὶ ὑπετίθετο· «Οὕτως εἰπὲ» καὶ ἔλεγε. Πάντα γὰρ ἦν ὁ Λόγος αὐτῷ, καὶ ἕως ὅτε ἐνέμενε τῇ ἐντολῇ, φίλος ἦν Θεοῦ[7]. Καὶ τί θαυμαστόν, εἰ ἐν τούτοις ὢν παρέβη τὴν ἐντολήν, ὁπότε καὶ οἱ πεπληρωμένοι Πνεύματος ἁγίου ἔχουσι τοὺς φυσικοὺς λογισμοὺς καὶ ἔχουσι θέλημα τοῦ συμφωνῆσαι; Οὕτω καὶ αὐτὸς συνὼν τῷ Θεῷ ἐν παραδείσῳ ἀφ' ἑαυτοῦ ἰδίῳ θελήματι παρέβη καὶ ὑπήκουσε μέρει πονηρῷ. Πλὴν καὶ μετὰ τὴν παράβασιν ἔσχε γνῶσιν.

Θ'. Ἐρώτησις. Ὁποίαν;

Ἀπόκρισις. Ὥσπερ ὅταν συλληφθῇ ληστὴς εἰς δικαστήριον καὶ ἄρχηται κρίνεσθαι, λέγει αὐτῷ ὁ ἄρχων· «Ὅτε ἐποίεις τὰ κακά, οὐκ ᾔδεις ὅτι συλληφθῆναι ἔχεις καὶ ἀποθανεῖν»; Ἐκεῖνος οὐ τολμᾷ εἰπεῖν, ὅτι «Οὐκ ᾔδειν»· οἶδε γὰρ καὶ τιμωρούμενος πάντα μνημονεύων ἐξομολογεῖται. Καὶ ὁ πορνεύων οὐκ οἶδεν ὅτι κακῶς ποιεῖ; Καὶ ὁ κλέπτων οὐκ οἶδεν ὅτι ἁμαρτάνει; Οὕτω καὶ ἄνευ Γραφῶν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ λογισμοῦ οὐκ οἴδασιν ὅτι Θεός ἐστιν; Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ οὐ **112** δύνανται εἰπεῖν· «Οὐκ ᾔδειμεν ὅτι Θεὸς εἶ»[8]. Λέγει γὰρ αὐτοῖς· διὰ τὰς γιγνομένας ἐκ τοῦ οὐρανοῦ βροντὰς καὶ ἀστραπὰς οὐκ ᾔδειτε ὅτι ἐστὶ Θεὸς διοικῶν τὴν κτίσιν; Τί οὖν ἔκραζον οἱ δαίμονες; «Σὺ εἶ ὁ Υἱὸς Θεοῦ. Τί πρὸ καιροῦ ἦλθες βασανίσαι ἡμᾶς»[9]; Καὶ ἔτι ἐν τοῖς μαρτυρίοις λέγουσι· «Καίεις με, καίεις με». Οὐκ ᾔδεισαν οὖν τὸ ξύλον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ κακοῦ[10]; Ἡ παράβασις τοῦ Ἀδὰμ τὴν γνῶσιν ἔδωκεν.

1. Πρβλ. Γεν. 2,19. 2. Ἰω. 1,1. 3. Γεν. 2,25. 4. Πρβλ. Γεν. 3,7. 10. 5. Πρβλ. Α' Κορ. 11,15. 6. Πρβλ. Γεν. 2,19. 7. Πρβλ. Ἰακ. 2,23. 8. Πρβλ. Ματθ. 7,22. 9. Ματθ. 8,29. 10. Πρβλ. Γεν. 2,17.

Ι'. Ἕκαστος γὰρ ἄρχεται ἐπερωτᾶν, «ὡς ἐν τίνι ἦν ὁ Ἀδὰμ καὶ τί ἔπραξεν»; Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἀδὰμ τὴν γνῶσιν ἐδέξατο καλοῦ τε καὶ κακοῦ. Λοιπὸν ἀκούομεν ἐκ τῶν Γραφῶν, ὅτι ἐν τιμῇ[1] καὶ ἐν καθαρότητι ἦν, καὶ παραβὰς τὴν ἐντολὴν ἐξεβλήθη τοῦ παραδείσου[2] καὶ ὠργίσθη αὐτῷ ὁ Θεός. Λοιπὸν καὶ τὰ καλὰ αὐτοῦ μανθάνει καὶ τὰ κακὰ μαθὼν ἀσφαλίζεται ἑαυτόν, ἵνα μηκέτι ἁμαρτήσας ἐμπέσῃ εἰς κρῖμα θανάτου[3]. Γινώσκομεν δέ, ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις τοῦ Θεοῦ δι' αὐτοῦ οἰκονομεῖται· αὐτὸς γὰρ ἐποίησεν οὐρανόν, γῆν, ζῷα, ἑρπετά, θηρία, ἃ βλέπομεν· τὸν δὲ ἀριθμὸν ἀγνοοῦμεν. Τίς γὰρ ἀνθρώπων οἶδεν, εἰ μὴ μόνος ὁ Θεὸς ὁ ὢν ἐν πᾶσι, καὶ τοῖς ἐμβρύοις δὲ τῶν **[564]** ζῴων; Οὐχὶ αὐτὸς ἐπίσταται τὰ ὄντα ὑποκάτω τῆς γῆς καὶ ἐπάνω τῶν οὐρανῶν;

ΙΑ'. Παραλιπόντες οὖν ταῦτα μᾶλλον ζητήσωμεν ὡς καλοὶ ἔμποροι κληρονομίαν κτήσασθαι ἐπουράνιον καὶ τὰ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν. Μάθωμεν κτήσασθαι κτήματα ἅπερ συμπαραμένει ἡμῖν. Ἐὰν γὰρ ἄρξῃ, ἄνθρωπος ὤν, ἐρευνᾶν τὸν λογισμὸν τοῦ Θεοῦ καὶ λέγειν· «εὗρόν τι καὶ κατέλαβον», εὑρεθήσεται ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ὑπερβαίνων τὸν λογισμὸν τοῦ Θεοῦ. Ἐν τούτῳ δὲ πολὺ πλανᾷ, καὶ ὅσῳ θέλεις διὰ γνώσεως ἐρευνῆσαι καὶ εἰσελθεῖν, χωρεῖς εἰς βάθος καὶ οὐδὲν καταλαμβάνεις. Αὐτὰς γὰρ τὰς ἐπισκέψεις τὰς γιγνομένας σοι, τί ἐργάζεται καθ' ἡμέραν ἐν σοί; Καὶ πῶς **113** ἄρρητά ἐστι καὶ ἀκατάληπτα! Ἢ μόνον δέξασθαι μετὰ εὐχαριστίας καὶ πιστεύειν; Τὴν γὰρ σὴν ψυχήν, ἐξ οὗ ἐγεννήθης καὶ ἕως ἄρτι, ἠδυνήθης γνωρίσαι; Ἐπεὶ ἀπάγγειλόν μοι ἀπὸ πρωῒ καὶ ἕως ὀψὲ τοὺς βρύοντας ἐν σοὶ λογισμούς, εἰπέ μοι τὰς ἐνθυμήσεις τριῶν ἡμερῶν. Ἀλλ' οὐ δύνασαι. Εἰ οὖν τοὺς λογισμοὺς τῆς ψυχῆς σου καταλαβεῖν οὐκ ἠδυνήθης, τοὺς λογισμοὺς τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν νοῦν πῶς δύνασαι εὑρεῖν[4];

ΙΒ'. Ἀλλὰ σὺ ὅσον εὑρίσκεις ἄρτον φάγε καὶ ἄφες ὅλην τὴν γῆν καὶ ἄπελθε εἰς τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ καὶ πίε ὅσον χρείαν ἔχεις, καὶ πάρελθε, καὶ μὴ ζητήσῃς πόθεν ἔρχεται ἢ πῶς ῥέει. Σπούδασον θεραπευθῆναι τὸν πόδα ἢ τὸν πόνον τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, ἵνα ἴδῃς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Μὴ ζητήσῃς δὲ πόσον ἔχει φῶς ὁ ἥλιος, ἢ πόσον ἀνατέλλει. Ζῷον ὃ προχωρεῖ σοι εἰς χρῆσιν, λάβε. Καὶ τί ἀπέρχῃ εἰς ὄρη καὶ ζητεῖς, πόσοι ἐκεῖ νέμονται ὄναγροι ἢ θηρία; Καὶ τὸ παιδίον ὅτε προσέρχεται τῷ μαζῷ τῆς μητρός, λαμβάνει τὸ γάλα καὶ τρέφεται οὐκ οἶδε δὲ ἐρευνᾶν τὴν ῥίζαν ἢ τὴν πηγήν, πόθεν οὕτως ἐπιρρέει· θηλάζει γὰρ τὸ γάλα καὶ τὸν ὀρρὸν ὅλον ἀποκενοῖ· καὶ πάλιν ἄλλην ὥραν μεστοῦται ὁ μαζός. Τοῦτο οὔτε τὸ παιδίον οἶδεν οὔτε ἡ μήτηρ αὐτοῦ, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἀπὸ ὅλων τῶν μελῶν τῆς μητρὸς ἐξέρχεται τὸ γάλα. Εἰ ζητεῖς οὖν τὸν Κύριον εἰς βάθος, ἐκεῖ εὑρίσκεις αὐτόν.

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 48,13. 2. Πρβλ. Γεν. 3,23. 3. Πρβλ. Σοφ. Σειρ. 41,3. 4. Πρβλ. Ἠσ. 40,13.

Εἰ ζητεῖς εἰς ὕδωρ, ἐκεῖ εὑρίσκεις αὐτὸν ποιοῦντα σημεῖα. Εἰ ζητεῖς αὐτὸν ἐν λάκκῳ, ἐκεῖ εὑρίσκεις αὐτὸν ἐν μέσῳ δύο λεόντων φυλάσσοντα τὸν δίκαιον Δανιήλ[1]. Εἰ ζητεῖς αὐτὸν εἰς πῦρ, ἐκεῖ εὑρίσκεις αὐτὸν βοηθοῦντα τοῖς δούλοις αὐτοῦ[2]. Εἰ ζητεῖς αὐτὸν ἐν ὄρει, ἐκεῖ εὑρίσκεις αὐτὸν μετὰ τοῦ Ἠλία καὶ Μωσέως[3]. Πανταχοῦ οὖν ἐστι, καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς καὶ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, εἴτε ἐν ἡμῖν· πανταχοῦ ἐστιν. Οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ἐγγύς σοῦ ἐστι, καὶ ἔσωθέν σοῦ ἐστι, καὶ ἔξωθέν σοῦ ἐστιν· ὅπου γὰρ θέλεις εἰς μακρὰς πατρίδας, ἐκεῖ ἐστιν ὁ νοῦς σου· εἴτε ἐπὶ δυσμὰς εἴτε ἐπὶ ἀνατολὰς εἴτε εἰς τοὺς οὐρανούς, ἐκεῖ εὑρίσκεται.

ΙΓ'. Ζητήσωμεν οὖν προηγουμένως τὸν καυτῆρα τοῦ Κυρίου καὶ τὴν σφραγῖδα ἐν ἑαυτοῖς ἔχειν. Ὅτι ἐν τῷ καιρῷ τῆς κρίσεως, γινομένης τῆς **114** ἀποτομίας τοῦ **[565]** Θεοῦ, καὶ συναγομένων ὅλων τῶν φυλῶν τῆς γῆς ὅλου τοῦ Ἀδάμ, ὅταν καλέσῃ ὁ ποιμὴν τὴν ἰδίαν ποίμνην, ὅσοι ἔχουσι τὸν καυτῆρα, ἐπιγινώσκουσι τὸν ἴδιον ποιμένα[4], καὶ ὁ ποιμὴν τοὺς ἔχοντας τὴν ἰδίαν σφραγῖδα γνωρίζει καὶ ἐπισυνάγει ἀπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν. Τῆς φωνῆς γὰρ αὐτοῦ ἀκούουσιν οἱ ἴδιοι καὶ ὑπάγουσιν ὀπίσω αὐτοῦ. Εἰς δύο γὰρ μέρη ἵσταται ὁ κόσμος, καὶ γίνεται μία ποίμνη σκοτεινὴ ἡ χωροῦσα εἰς πῦρ αἰώνιον, καὶ μία πλήρης φωτὸς ἡ πρὸς τὴν οὐράνιον λῆξιν ἀναγομένη[5]. Αὐτὸ οὖν ὃ νῦν κτώμεθα ἐν ταῖς ψυχαῖς, αὐτὸ ἐκεῖνο λάμπει καὶ φανεροῦται καὶ τὰ σώματα ἐνδύει δόξαν.

ΙΔ'. Ὥσπερ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Ξανθικοῦ μηνὸς αἱ ῥίζαι κεχωσμέναι ἐν τῇ γῇ τοὺς ἰδίους καρποὺς καὶ τὰ ἴδια ἄνθη καὶ κάλλη ἐκβλαστάνουσι καὶ καρποφοροῦσι, καὶ φανεροῦνται αἱ καλαὶ ῥίζαι καὶ αἱ τὰς ἀκάνθας ἔχουσαι φανεραὶ γίνονται[6], οὕτως ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἕκαστος διὰ τοῦ ἰδίου σώματος, ἅπερ ἔπραξεν, ἐμφανίζει[7], καὶ φανεροῦται τά τε καλὰ καὶ τὰ κακά. Ἐκεῖ γάρ ἐστι πᾶσα ἡ κρίσις καὶ ἡ ἀνταπόδοσις. Ἔστι γὰρ ἄλλη τροφὴ παρὰ ταύτην τὴν φαινομένην καὶ ἔστιν ἄλλη τράπεζα ἐπουράνιος παρὰ τὴν φαινομένην. Καὶ γὰρ Μωϋσῆς ὅτε ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὄρος, ἡμέρας τεσσαράκοντα ἐνήστευσεν[8]· ἀνῆλθεν ἄνθρωπος, κατῆλθε Θεὸν ἔχων. Καὶ ἴδε, βλέπομεν ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐν ὀλίγαις ἡμέραις, ἐὰν μὴ ὑποστηριχθῇ τὸ σῶμα βρώμασι, φθείρεται. Καὶ αὐτὸς ἐν τεσσαράκοντα ἡμέραις νηστεύσας, πλεῖον ὅλων ἐνδυναμώτερος κατῆλθεν· ἐτρέφετο γὰρ ὑπὸ Θεοῦ καὶ ᾠκονομεῖτο αὐτοῦ τὸ σῶμα ἄλλῃ τροφῇ ἐπουρανίῳ· ὁ γὰρ λόγος τοῦ Θεοῦ τροφὴ αὐτῷ ἐγίγνετο καὶ εἶχε δόξαν εἰς τὸ πρόσωπον. Τὸ γενόμενον τύπος ἦν· ἐκείνη γὰρ ἡ δόξα νῦν ἔσωθεν εἰς τὰς καρδίας τῶν Χριστιανῶν λάμπει· ἀνιστάμενα γὰρ τὰ σώματα ἐν τῇ ἀναστάσει ἄλλῳ ἐνδύματι θεϊκῷ σκεπάζεται καὶ βρώσει ἐπουρανίῳ τρέφεται.

---

1. Πρβλ. Δαν. 6,17. 2. Πρβλ. Δαν. 3,28. 3. Πρβλ. Ματθ. 17,3. Μαρκ. 9,2 ἑξ. 4. Πρβλ. Ἰω. 10,3. 14. 27. 5. Πρβλ. Ματθ. 25,33. 6. Πρβλ. Μαρκ. 4,6. 8. 7. Πρβλ. Β' Κορ. 5,10. 8. Πρβλ. Ἐξ. 24,18.

ΙΕ'. Ἐρώτησις. «Τί ἐστι, γυνὴ ἀκατακαλύπτῳ κεφαλῇ προσευχομένη»[1];

Ἀπόκρισις. Ἐπειδὴ ἐν τῷ καιρῷ τῶν ἀποστόλων ἀφιεμένας εἶχον τὰς τρίχας ἀντὶ σκεπάσματος διὰ τοῦτο ὁ Κύριος καὶ οἱ ἀπόστολοι ἦλθον **115** εἰς τὴν κτίσιν καὶ ἐσωφρόνησαν αὐτήν. Πλὴν ἡ γυνὴ κεῖται εἰς τύπον τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ὥσπερ εἰς τὸ φαινόμενον ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐκεῖναι εἶχον ἐξηπλωμένας τὰς τρίχας ἀντὶ σκεπάσματος, οὕτω καὶ ἡ Ἐκκλησία τὰ τέκνα αὐτῆς ἐνδύει καὶ περιβάλλει ἐνδύμασι θεϊκοῖς καὶ δεδοξασμένοις. Καὶ εἰς τὸ παλαιὸν δὲ τῆς Ἐκκλησίας Ἰσραὴλ μία ἦν ἡ συναγωγὴ καὶ ἐσκέπετο ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, καὶ ἦσαν ἀντὶ δόξης περιβεβλημένοι τὸ Πνεῦμα, εἰ καὶ αὐτοὶ οὐκ ἐστοίχησαν. Ἐκκλησία οὖν λέγεται καὶ ἐπὶ **116** πολλῶν καὶ ἐπὶ μιᾶς ψυχῆς. Αὐτὴ γὰρ ἡ ψυχὴ συνάγει ὅλους τοὺς λογισμοὺς καὶ ἔστιν Ἐκκλησία τῷ Θεῷ. Ἡρμόσθη γὰρ εἰς κοινωνίαν ἡ ψυχὴ τῷ ἐπουρανίῳ νυμφίῳ καὶ κιρνᾶται τῷ ἐπουρανίῳ. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ πολλῶν νοεῖται καὶ ἐπὶ ἑνός. Καὶ γὰρ ὁ προφήτης λέγει περὶ τοῦ Ἰσραήλ· «Εὗρόν σε ἔρημον καὶ γυμνὴν καὶ ἐνέδυσά σε»[2] καὶ τὰ ἑξῆς, ὡς ἐπὶ τοῦ ἑνὸς προσώπου εἶπεν.

ΙϚ'. [568] Ἐρώτησις. Τί ἐστιν δ ἡ Μάρθα εἶπε τῷ Κυρίῳ περὶ τῆς Μαρίας, ὅτι· Ἐγὼ κάμνω εἰς πολλὰ καὶ αὕτη παρακαθέζεταί σοι[3];

Ἀπόκρισις. Ὃ ὤφειλεν εἰπεῖν ἡ Μαρία τῇ Μάρθᾳ, ὁ Κύριος προλαβὼν εἶπεν αὐτῇ, ὅτι πάντα ἀφῆκεν ἐκείνη[4] καὶ παρὰ τοὺς πόδας ἐκάθητο τοῦ Κυρίου[5] καὶ τὸν Θεὸν εὐλόγει ὅλην τὴν ἡμέραν. Ὁρᾷς προσεδρείαν ὑπὲρ ἀγάπης; Ἵνα δὲ σαφέστερον ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ φωτισθῇ, ἄκουσον. Εἴ τις ἀγαπᾷ τὸν Ἰησοῦν καὶ προσέχει αὐτῷ ὀρθῶς καὶ οὐχ ἁπλῶς προσέχει, ἀλλὰ καὶ παραμένει ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἤδη καὶ ὁ Θεὸς λογίζεται ἀντὶ τῆς ἀγάπης ἐκείνης δοῦναί τι ἐκείνῃ τῇ ψυχῇ, εἰ καὶ ὁ ἄνθρωπος οὐκ οἶδε τί μέλλει λαμβάνειν ἢ ποῖον μέρος μέλλει ὁ Θεὸς διδόναι τῇ ψυχῇ. Καὶ τῇ Μαρίᾳ γὰρ ἀγαπώσῃ αὐτὸν καὶ παρακαθεζομένῃ παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ οὐχ ἁπλῶς προσετέθη, ἀλλὰ δύναμίν τινα κρυφιμαίαν ἐκ τῆς αὐτοῦ οὐσίας ἔδωκεν αὐτῇ. Αὐτοὶ γὰρ οἱ λόγοι, οὓς ἐλάλει ὁ Θεὸς **117** μετὰ εἰρήνης τῇ Μαρίᾳ, πνεῦμα ἦσαν καὶ δύναμίς τις· καὶ οὗτοι οἱ λόγοι εἰσερχόμενοι εἰς τὴν καρδίαν[6], ἐγίγνοντο ψυχὴ εἰς ψυχὴν καὶ πνεῦμα εἰς πνεῦμα, καὶ δύναμις θεϊκὴ ἐπληροῦτο εἰς τὴν καρδίαν αὐτῆς. Ἐξ ἀνάγκης γὰρ ἐκείνη ἡ δύναμις ὅπου καταλύσει, παραμόνως γίγνεται ὡς κτῆμα ἀναφαίρετον. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος εἰδὼς τί ἔδωκεν αὐτῇ, εἶπε· «Μαρία τὴν καλὴν μερίδα ἐξελέξατο»[7]. Μετὰ δὲ καιρὸν ἐκεῖνα ἃ ἐποίει προ-

1. Πρβλ. Α' Κορ. 11,5. 13. 2. Πρβλ. Ἰεζ. 16,7-10. 3. Πρβλ. Λουκ. 10,40. 4. Πρβλ. Λουκ. 5,11. 5. Πρβλ. Λουκ. 10,39. 6. Πρβλ. Ἰω. 6,63. 7. Λουκ. 10,42.

θύμως περὶ τὴν διακονίαν ἡ Μάρθα, ἤνεγκεν αὐτὴν εἰς τὸ χάρισμα ἐκεῖνο· καὶ αὐτὴ γὰρ ἐδέξατο δύναμιν θεϊκὴν τῇ ψυχῇ αὐτῆς.

ΙΖ'. Καὶ τί θαυμαστόν, εἰ οἱ προσερχόμενοι τῷ Κυρίῳ καὶ προσκολλώμενοι[1] σωματικῶς ἐλάμβανον δύναμιν, ὁπότε οἱ ἀπόστολοι ἐλάλουν λόγον καὶ ἔπιπτεν ἐπὶ τοὺς πιστεύοντας τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον[2]; Ὁ Κορνήλιος ἐκ τοῦ λόγου οὗ ἤκουσεν, ἔλαβεν δύναμιν. Πόσῳ μᾶλλον ὁ Κύριος, ὅτε ἐλάλει λόγον τῇ Μαρίᾳ[3] ἢ τῷ Ζακχαίῳ[4] ἢ τῇ ἁμαρτωλῷ[5], ἥτις λύσασα τὰς τρίχας ἀπέμασσε τοὺς πόδας τοῦ Κυρίου ἢ τῇ Σαμαρίτιδι[6] ἢ τῷ λῃστῇ[7], ἐγίγνετο δύναμις, καὶ συνεκεράσθη ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν τὸ Πνεῦμα **118** τὸ ἅγιον. Καὶ νῦν οἱ ἀγαπῶντες τὸν Θεὸν καὶ καταλιμπάνοντες πάντα καὶ τῇ εὐχῇ προσκαρτεροῦντες[8] διδάσκονται ἐν κρυπτῷ, ἃ οὐκ οἴδασιν. Αὕτη γὰρ ἡ ἀλήθεια κατὰ τὴν προαίρεσιν αὐτῶν φανεροῦται αὐτοῖς καὶ διδάσκει αὐτούς, ὅτι «Ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια»[9]. Καὶ αὐτοὶ γὰρ οἱ ἀπόστολοι πρὸ τοῦ σταυροῦ παραμένοντες τῷ Κυρίῳ ἔβλεπον σημεῖα μεγάλα, ὅπως τε λεπροὶ ἐκαθαρίζοντο καὶ νεκροὶ ἠγείροντο[10], οὐκ ᾔδεισαν δὲ πῶς ἀναστρέφεται θεία δύναμις καὶ διακονεῖ ἐν καρδίᾳ, καὶ ὅτι ἔμελλον πνευματικῶς ἀναγεννᾶσθαι καὶ συγκιρνᾶσθαι τῇ ἐπουρανίῳ ψυχῇ καὶ γίγνεσθαι καινὴ κτίσις[11]. Ἀλλὰ διὰ τὰ σημεῖα **119** ἃ ἐποίει, ἠγάπων τὸν Κύριον. Λοιπὸν ὁ Κύριος ἔλεγεν αὐτοῖς· «Τί θαυμάζετε τὰ σημεῖα; Κληρονομίαν μεγάλην δίδωμι ὑμῖν, ἣν οὐκ ἔχει ὅλος ὁ κόσμος.

ΙΗ'. Λοιπὸν αὐτοὶ ἐξενίζοντο εἰς τοὺς λόγους αὐτοῦ, ἕως ὅτου ἀνέστη ἐκ νεκρῶν[12] καὶ ἀνήνεγκε τὸ **[569]** σῶμα ὑπὲρ ἡμῶν ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν· καὶ τότε εἰσῆλθε καὶ συνεκεράσθη ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν τὸ Πνεῦμα τὸ παράκλητον. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια φανεροῖ ἑαυτὴν εἰς τὰς ψυχὰς τὰς πιστάς, καὶ ἔρχεται ὁ ἐπουράνιος ἄνθρωπος μετὰ τοῦ ἀνθρώπου σου καὶ γίγνεται εἰς μίαν κοινωνίαν. Ὅσοι οὖν εἰσιν εἰς διακονίαν καὶ προθύμως πάντα ποιοῦσι διὰ ζῆλον καὶ ἀγάπην Θεοῦ, αὐτὸ ἐκεῖνο μετὰ καιρόν τινα φέρει αὐτοὺς εἰς γνῶσιν αὐτῆς τῆς ἀληθείας· ὁ γὰρ Κύριος φανεροῦται ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν καὶ διδάσκει αὐτοὺς τὴν ἀναστροφὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Δόξα καὶ προσκύνησις τῷ Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΓ'.

Ὃν καρπὸν ἀπαιτεῖ ὁ Θεὸς παρὰ τῶν Χριστιανῶν;

Πάντα τὰ φαινόμενα ἔκτισεν ὁ Θεὸς καὶ ἔδωκε τοῖς ἀνθρώποις εἰς ἀνάπαυσιν καὶ τρυφήν, καὶ νόμον δικαιοσύνης[13] ἔδωκεν αὐτοῖς.

---

1. Πρβλ. Α' Κορ. 6,17. 2. Πρβλ. Πράξ. 10,44. 3. Πρβλ. Λουκ. 10,39. 4. Πρβλ. Λουκ. 19,1 ἑξ. 5. Πρβλ. Λουκ. 7,38. 6. Πρβλ. Ἰω. 4,7. 7. Πρβλ. Λουκ. 23,43. 8. Πρβλ. Πράξ. 1,14. 9. Ἰω. 14,6. 10. Πρβλ. Ματθ. 11,5. Λουκ. 7,22. 11. Πρβλ. Β' Κορ. 5,17. Γαλ. 6,15. 12. Πρβλ. Ἐφ. 4,10. 13. Πρβλ. Ρωμ. 9,31.

Ἀπὸ δὲ τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας ἄλλον καρπὸν ζητεῖ ὁ Θεὸς καὶ ἄλλην δικαιοσύνην, τὴν καθαρότητα τῆς καρδίας, συνείδησιν ἀγαθὴν, λόγους χρηστούς, ἐνθυμήσεις σεμνὰς καὶ ἀγαθὰς καὶ πάντα τὰ τῶν ἁγίων κατορθώματα. Λέγει γὰρ ὁ Κύριος· «Ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη πλέον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ δύνασθε εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»[1]. Ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται· Μὴ πορνεύσῃς. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μήτε ἐπιθυμήσῃς, μήτε ὀργισθῇς». Χρὴ γὰρ τὸν βουλόμενον φίλον **[572]** καὶ ἀδελφὸν καὶ υἱὸν Χριστοῦ γενέσθαι περισσόν **120** τι παρὰ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους ποιεῖν, τοῦτ' ἔστιν αὐτὴν τὴν καρδίαν, αὐτὸν τὸν νοῦν ἀφιεροῦν καὶ τοὺς λογισμοὺς ἀνατείνειν πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ οὕτως ὁ Θεὸς δίδωσι κρυπτῶς ζωὴν καὶ βοήθειαν εἰς τὴν καρδίαν καὶ ἑαυτὸν ἐμπιστεύει αὐτῇ. Ὅτε γὰρ τὰ κρυπτά, τοῦτ' ἔστι τὸν νοῦν καὶ τοὺς λογισμούς, δίδωσι τῷ Θεῷ μὴ ἀσχολούμενος μήτε ῥεμβόμενος ἀλλαχοῦ, ἀλλ' ἑαυτὸν βιαζόμενος, τότε ὁ Κύριος μυστηρίων ἀξιοῖ τοῦτον ἐν ἁγιότητι καὶ καθαρότητι πλείονι, καὶ τροφὴν ἐπουράνιον δίδωσιν αὐτῷ, καὶ πόμα πνευματικόν[2].

Δ΄. Ὥσπερ ἐὰν ᾖ τις κεκτημένος πολλὴν περιουσίαν καὶ δούλους καὶ τέκνα, ἄλλην τροφὴν δίδωσι τοῖς δούλοις καὶ ἄλλην τοῖς ἰδίοις τέκνοις τοῖς ἐκ τοῦ σπέρματος γεγεννημένοις (ἐπειδὴ τὰ τέκνα κληρονομοῦσι τὸν πατέρα καὶ μετ' αὐτοῦ ἐσθίουσιν, ἀφωμοιωμένα τῷ πατρὶ αὐτῶν) οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Δεσπότης πάντα αὐτὸς ἔκτισε καὶ τρέφει τοὺς πονηροὺς καὶ ἀχαρίστους[3], τὰ δὲ τέκνα, ἃ ἐγέννησεν ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ καὶ οἷς μετέδωκεν ἐκ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐμορφώθη ὁ Κύριος[4], ἰδίαν ἀνάπαυσιν καὶ τροφὴν καὶ βρῶσιν καὶ πόσιν παρὰ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους ἐκτρέφει καὶ δίδωσιν αὐτοῖς ἀναστρεφομένοις μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτῶν Ἰησοῦ, ὥς φησιν ὁ Κύριος· «Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει κἀγὼ ἐν αὐτῷ[5], καὶ θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ»[6]. Οἱ γὰρ ἔχοντες τὴν ἀληθινὴν κληρονομίαν ὡς υἱοὶ ἐκ Πατρὸς ἐπουρανίου γεγεννημένοι εἰσὶ καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς αὐτῶν διάγουσιν, ὥς φησιν ὁ Κύριος· «Ὁ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ· ὁ δὲ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα»[7].

[573] Ε΄. Εἴπερ οὖν καὶ ἡμεῖς βουλόμεθα ἐκ τοῦ Πατρὸς τοῦ ἐπουρανίου γεννηθῆναι, περισσόν τι[8] παρὰ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους ὀφείλομεν ποιεῖν, σπουδήν, ἀγῶνα, ζῆλον, ἀγάπην, πολιτείαν ἀγαθήν, ἐν πίστει καὶ φόβῳ εἶναι, ὡς βουλόμενοι τυχεῖν, τηλικούτων ἀγαθῶν καὶ Θεὸν

---

1. Ματθ. 5,20 ἑξ. 2. Πρβλ. Α' Κορ. 10,4. 3. Πρβλ. Λουκ. 6,35. 4. Πρβλ. Γαλ. 4,19. 5. Ἰω. 6,54. 6. Πρβλ. Ἰω. 8,51. 7. Ἰω. 8,35. 8. Πρβλ. Ματθ. 5,47.

κληρονομῆσαι· «κύριος γὰρ μερὶς τῆς κληρονομίας μου καὶ τοῦ ποτηρίου μου»[1]. Καὶ οὕτω βλέπων ὁ Κύριος τὴν ἀγαθὴν προαίρεσιν καὶ τὴν ὑπομονὴν ποιεῖ τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ καθαρίσας ἡμᾶς **[568]** ἀπὸ τοῦ ῥύπου τῆς ἁμαρτίας, καὶ τοῦ πυρὸς τοῦ αἰωνίου τοῦ ὄντος ἐν ἡμῖν ἀξίους τῆς βασιλείας καθίστησιν ἡμᾶς. Δόξα τῇ εὐσπλαγχνίᾳ αὐτοῦ καὶ τῇ γενομένῃ εὐδοκίᾳ τοῦ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος. Ἀμήν.

122 ΟΜΙΛΙΑ ΙΔ΄.

Οἱ τοὺς λογισμοὺς καὶ τὸν νοῦν τῷ Θεῷ ἐπιδιδόντες, τοῦτ' ἐπ' ἐλπίδι τοῦ φωτισθῆναι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας ποιοῦσι, καὶ ὁ Θεὸς τοιούτους ἐν ἁγιότητι καὶ καθαρότητι μεγίστῃ μυστηρίων ἀξιοῖ, καὶ μεταδίδωσιν αὐτοῖς ἐκ τῆς χάριτος αὐτοῦ. Καὶ τί ἀγαθῶν ἐπουρανίων τυχεῖν βουλόμενοι ποιεῖν ὀφείλωμεν. Λοιπὸν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ προφῆται ἀφομοιοῦνται τοῖς ἀκτῖσιν ἡλίου διὰ θυρίδος εἰσερχομένοις. Διδάσκει καὶ ἡ ὁμιλία, τίς ἡ γῆ τοῦ Σατανᾶ, καὶ τίς τῶν ἀγγέλων καὶ ὅτι ἀμφότερα ἀψηλάφητος καὶ ἀόρατος.

Α΄. Πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ φαινόμενα ἔργα ἐπ' ἐλπίδι γίγνεται εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῶν καμάτων καὶ εἰ μή τις ἐν πάσῃ πληροφορίᾳ[2] ἀπολαύσει τῶν πόνων, οὐδὲν ὠφελεῖται. Καὶ γὰρ ὁ γεωργὸς σπείρει ἐπ' ἐλπίδι καρπῶν καὶ καμάτους ὑποφέρει διὰ τὴν προσδοκίαν («Ἐπ' ἐλπίδι, φησίν, ὁ ἀροτριῶν ἀροτριᾷ»[3].) καὶ ὁ λαμβάνων γυναῖκα, ἐπ' ἐλπίδι τοῦ ἔχειν κληρονόμους καὶ ὁ ἔμπορος δίδωσιν ἑαυτὸν εἰς θάλασσαν καὶ θάνατον ἕτοιμον διὰ τὸ κέρδος. Οὕτω καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ἐπ' ἐλπίδι τοῦ φωτισθῆναι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας δίδωσί τις ἑαυτόν, ἀναχωρῶν τῶν βιοτικῶν πραγμάτων καὶ σχολάζων ἐν **[572]** εὐχαῖς καὶ δεήσεσι[4], προσδεχόμενος τὸν Κύριον, πότε ἐλθὼν ἐμφανίσει αὐτῷ ἑαυτόν[5], καὶ καθαρίσει αὐτὸν ἐκ τῆς ἐνοικούσης αὐτῷ ἁμαρτίας.

Β΄. Οὐκ ἐπελπίζει δὲ ἐπὶ τοῖς καμάτοις αὐτοῦ καὶ τῇ πολιτείᾳ, ἕως οὗ τύχῃ τῶν ἐλπιζομένων, ἕως οὗ ἐλθὼν ὁ Κύριος οἰκήσῃ ἐν αὐτῷ ἐν πάσῃ αἰσθήσει καὶ ἐνεργείᾳ Πνεύματος. Καὶ ὅταν γεύσηται τῆς χρηστότητος τοῦ Κυρίου[6] καὶ τοῖς καρποῖς τοῦ πνεύματος ἐντρυφήσῃ καὶ περιαιρεθῇ τὸ κάλυμμα[7] τοῦ σκότους καὶ τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ ἐλλάμψῃ καὶ ἐνεργήσῃ ἐν χαρᾷ **123** ἀνεκλαλήτῳ, τότε πληροφορεῖται ἔχων

---

1. Ψαλ. 15,5. 2. Πρβλ. Α΄ Θεσ. 1,5. 3. Πρβλ. Α΄ Κορ. 9,10. 4. Πρβλ. Α΄ Τιμ. 5,5. 5. Πρβλ. Λουκ. 12,36. 6. Πρβλ. Α΄ Πέτρ. 2,3. 7. Πρβλ. Β΄ Κορ. 3,16.

μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Κύριον ἐν πολλῇ στοργῇ. Ὥσπερ ἐκεῖ ὁ ἔμπορος κερδήσας χαίρει, ἀγῶνα δὲ ἔχει καὶ φόβον τὸν ἀπὸ τῶν λῃστῶν καὶ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, μήπως χαυνωθεὶς ἀπολέσῃ τὸν κάματον, ἕως οὗ καταξιωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλήμ[1].

Γ'. Παρακαλέσωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς τὸν Θεόν, ἵνα ἀποδύσῃ ἡμᾶς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον[2] καὶ ἐνδύσῃ τὸν ἐπουράνιον Χριστὸν[3] ἀπὸ τοῦ νῦν, ὅπως ἐν ἀγαλλιάσει τοῦ πνεύματος γενόμενοι καὶ οὕτως ὑπ' αὐτοῦ ὁδηγούμενοι ἐν πολλῇ γαλήνῃ ἐσόμεθα. Φησὶ γὰρ ὁ Κύριος, πληρῶσαι ἡμᾶς τῆς γεύσεως τῆς βασιλείας βουλόμενος· «Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν **124** οὐδέν»[4]. Καίτοι γε διὰ τῶν ἀποστόλων πολλοὺς οἶδε φωτίζειν· κτίσματα γὰρ ὄντες, τοὺς ὁμοδούλους ἐξέτρεφον **[573]** τῷ λόγῳ τῷ οὐρανίῳ, καὶ νοήματα νενεκρωμένα, καὶ διεφθαρμένα, διὰ τῆς καλῆς αὐτῶν ἀναστροφῆς[5] καὶ διδασκαλίας[6], ἀνεζωοποίουν, καὶ ἀνήγειρον. Κτίσμα γὰρ ἕτερον κτίσμα ἐκτρέφει καὶ ζωοποιεῖ, ὥσπερ τὰ σπέρματα τοῦ σίτου ἢ τῶν κριθῶν τὰ νέφη, κτίσματα ὄντα· ὁ ὑετός τε καὶ ὁ ἥλιος ζωοποιοῦσι κελευόμενα. Ὥσπερ δέ ἐστι φῶς διὰ θυρίδος εἰσερχόμενον, ὁ δὲ ἥλιος ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ τὰς ἀκτῖνας ἐπαφίησιν, οὕτως ἦσαν οἱ προφῆται τοῦ ἰδίου οἴκου μόνον φωστῆρες τοῦ Ἰσραήλ, οἱ δὲ ἀπόστολοι ἥλιοι ἦσαν ἐκλάμποντες τὰς ἀκτῖνας εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου.

Ϛ'. Ἔστι οὖν γῆ ἐν ᾗ κατοικοῦσι τὰ τετράποδα, καὶ ἔστι γῆ ἐν τῷ ἀέρι, ἐν ᾗ περιπατοῦσι καὶ ζῶσι τὰ ὄρνεα, καὶ ταῦτα ἐὰν θελήσωσιν ἐν τῇ **125** γῇ στῆναι ἢ περιπατῆσαι, ἔχουσι θηρευτὰς τοὺς κρατοῦντας αὐτά· καί ἐστι γῆ τῶν ἰχθύων, τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης· καὶ ἕκαστον ἐν ᾧ τόπῳ ἐγεννήθη, καὶ γῇ καὶ ἀέρι, ἔχει ἐκεῖ τὴν διαγωγὴν καὶ τροφὴν καὶ ἀνάπαυσιν. Οὕτως ἔστι γῆ καὶ πατρὶς σατανική, οὗ διάγουσι καὶ ἐμπεριπατοῦσι καὶ ἐπαναπαύονται αἱ δυνάμεις τοῦ σκότους[7], καὶ τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας, καὶ ἔστι γῆ φωτεινὴ τῆς θεότητος, ὅπου ἐμπεριπατοῦσι καὶ ἐπαναπαύονται αἱ παρεμβολαὶ τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἁγίων πνευμάτων. Καὶ οὔτε ἡ σκοτεινὴ γῆ τοῖς ὀφθαλμοῖς τούτοις ὁραθῆναι ἢ ψηλαφηθῆναι δύναται, οὔτε ἡ γῆ τῆς θεότητος ἡ φωτεινὴ ψηλαφᾶται ἢ ὁρᾶται τοῖς σαρκικοῖς ὀφθαλμοῖς. Τοῖς δὲ πνευματικοῖς φαίνεται τῷ ὀφθαλμῷ τῆς καρδίας[8], καὶ ἡ Σατανικὴ τοῦ σκότους καὶ ἡ φωτεινὴ τῆς θεότητος.

Ζ'. Ὡς δὲ ὁ λόγος τῶν ἔξωθεν λέγει· ἔστιν ὄρη πύρινα, (ὅτι ἐκεῖ πῦρ ἔστι), καὶ ἔστιν ἐκεῖ ζῷα ὅμοια τῶν προβάτων· λοιπὸν οἱ θηρεύοντες **126** αὐτὰ ποιοῦσι σιδηροῦς τροχοὺς καὶ βάλλουσιν ἄγκιστρα καὶ πέμπουσιν εἰς τὸ πῦρ, ἐπειδὴ ἐκεῖνα τὰ ζῷα τὸ πῦρ ἔχει βρῶσιν, τὸ πῦρ ἔχει πόσιν, ἀνάπαυσιν, αὔξησιν, ζωήν, ἀντὶ πάντων τὸ πῦρ αὐτοῖς

---

1. Πρβλ. Γαλ. 4,26. 2. Πρβλ. Κολ. 3,9. 3. Πρβλ. Γαλ. 3,27. 4. Ἰω. 15,5. 5. Πρβλ. Ἰακ. 3,13. 6. Πρβλ. Α' Τιμ. 4,6. 7. Πρβλ. Ἐφ. 6,12. 8. Πρβλ. Ἐφ. 1,18.

ἐστι· καὶ ἐὰν ἐξενέγκῃς αὐτὰ εἰς ἄλλον ἀέρα, ἀπόλλυνται· καὶ τὰ ἐνδύματα αὐτῶν ὅταν ῥυπωθῇ, εἰς τὸ ὕδωρ οὐ πλύνονται, ἀλλὰ εἰς τὸ πῦρ, καὶ γίνονται καθαρώτερα καὶ λευκότερα, οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοὶ τὸ ἐπουράνιον πῦρ ἐκεῖνο ἔχουσι βρῶσιν, ἐκεῖνο αὐτοῖς ἐστιν ἀνάπαυσις, ἐκεῖνο καθαρίζει καὶ πλύνει καὶ ἁγιάζει αὐτῶν τὴν καρδίαν, ἐκεῖνο φέρει αὐτοὺς εἰς αὔξησιν, ἐκεῖνο αὐτοῖς ἐστιν ἀὴρ καὶ ζωή. Εἰ δὲ ἐκεῖθεν ἐξέλθωσιν, ἀπόλλυνται ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων, ὥσπερ ἐκεῖ τὰ ζῷα ἐξερχόμενα ἀπὸ τοῦ **[576]** πυρὸς ἀποθνήσκει, ὥσπερ οἱ ἰχθύες ἀπὸ τῶν ὑδάτων· ὥσπερ τὰ τετράποδα ζῷα βαλλόμενα εἰς τὴν θάλασσαν πνίγεται, ὥσπερ τὰ πετεινὰ περιπατοῦντα εἰς τὴν γῆν κατέχεται ὑπὸ τῶν θηρευτῶν, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ἡ μὴ μένουσα ἐν τῇ γῇ ἐκείνῃ συμπνίγεται καὶ ἀπόλλυται· καὶ ἐὰν μὴ ἔχῃ τὸ πῦρ ἐκεῖνο τὸ θεϊκὸν ἀντὶ βρώσεως καὶ πόσεως καὶ ἐνδυμάτων καὶ καθαρισμοῦ καρδίας καὶ ἁγιασμοῦ ψυχῆς, κατέχεται ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων[1] καὶ διαφθείρεται. Ἡμεῖς δὲ ζητήσωμεν, εἰ ἐσπάρημεν ἐν τῇ ἀοράτῳ γῇ ἐκείνῃ, καὶ ἐφυτεύθημεν ἐν τῇ ἐπουρανίῳ ἀμπέλῳ. Δόξα τοῖς οἰκτιρμοῖς αὐτοῦ. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΕ΄.

Διδάσκει αὕτη ἡ ὁμιλία διὰ πολλῶν, πῶς τὴν ψυχὴν ἐν ἁγιότητι καὶ ἁγνότητι καὶ καθαρότητι πρὸς τὸν νυμφίον αὐτῆς Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου, χρὴ διακεῖσθαι. Συνέχει δέ τινας ζητήσεις πολλῆς διδασκαλίας γεμούσας, δηλαδὴ εἰ ἐν τῇ ἀναστάσει ὅλα τὰ μέλη ἀνίστανται; Καὶ ἄλλας μυρίας, περὶ τοῦ κακοῦ, καὶ τῆς χάριτος καὶ τοῦ αὐτεξουσίου, καὶ τῆς ἀξιότητος τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.

Α΄. Ὥσπερ ἀνήρ τις πλούσιος σφόδρα, βασιλεὺς ἔνδοξος, εἰ εὐδοκήσει ἐπὶ γυναικὶ πενιχρᾷ μηδὲν κεκτημένῃ εἰ μὴ μόνον τὸ ἴδιον αὐτῆς σῶμα, καὶ ταύτης ἐραστὴς γένηται καὶ βουληθῇ ἑαυτῷ νύμφην καὶ σύνοικον αὐτὴν ἀγαγέσθαι, κἀκείνη λοιπὸν πᾶσαν εὔνοιαν ἐνδείκνυται τῷ ἀνδρὶ **127** καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην ἀποσῴζουσα, ἰδοὺ ἡ πενιχρὰ ἐκείνη καὶ ἐνδεὴς ἡ μηδὲν κεκτημένη πάντων δέσποινα τυγχάνει τῶν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ὑπαρχόντων. Ἐὰν δέ τι παρὰ τὸ δέον καὶ ὀφειλόμενον πράξῃ καὶ μὴ ἁρμοζόντως ἀναστρέφηται ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, τότε μετὰ ἀτιμίας καὶ ὕβρεως ἐκβάλλεται, τὰς δύο χεῖρας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς θεῖσα, καθάπερ καὶ ἐν τῷ νόμῳ Μωσέως αἰνίττεται περὶ γυναικὸς ἀνυποτάκτου καὶ μὴ χρησιμευούσης τῷ αὐτῆς ἀνδρί. Καὶ τότε λοιπὸν ὀδύνην καὶ πένθος μέγιστον κτᾶται, λογιζομένη

1. Πρβλ. Λουκ. 7,21. 8,2.

ἐξ οἵου πλούτου ἐξέπεσε καὶ οἵας δόξης ἐκτὸς γέγονεν ἀτιμασθεῖσα διὰ τὴν ἀφροσύνην αὐτῆς.

Β'. Οὕτω καὶ ψυχή, ἣν ἂν μνηστεύσηται νύμφην ὁ ἐπουράνιος νυμφίος Χριστὸς πρὸς τὴν ἑαυτοῦ μυστικὴν καὶ θείαν κοινωνίαν, καὶ γεύσηται ἐπουρανίου πλούτου, ἐν πολλῇ σπουδῇ γνησίως ἀρέσκειν ὀφείλει τῷ αὐτῆς μνηστῆρι Χριστῷ καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος διακονίαν[1], ἣν ἐμπεπίστευται, δεόντως καὶ ἁρμοζόντως ἐκπληροῦν τῷ ἀρέσκειν τῷ Θεῷ[2] ἐν πᾶσι καὶ τὸ Πνεῦμα ἐν μηδενὶ λυπεῖν[3] καὶ τὴν καλὴν πρὸς αὐτὸν σωφροσύνην καὶ ἀγάπην προσηκόντως τηρεῖν, καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἐπουρανίου Βασιλέως καλῶς ἀναστρέφεσθαι[4] ἐν πάσῃ εὐνοίᾳ τῆς δοθείσης χάριτος. Ἰδοὺ ἡ τοιαύτη ψυχὴ πάντων τῶν τοῦ Κυρίου ἀγαθῶν δέσποινα καθίσταται, αὐτὸ τὸ ἔνδοξον τῆς θεότητος αὐτοῦ σῶμα αὐτῆς τυγχάνει. Εἰ δὲ σφαλῇ τι καὶ παρὰ τὸ δέον πράξει ἐν τῇ διακονίᾳ αὐτῆς καὶ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ οὐ πράττει καὶ τῷ θελήματι αὐτοῦ οὐκ ἐξακολουθεῖ οὔτε συνεργὸς τῆς συνούσης τοῦ Πνεύματος χάριτος γίγνεται, τότε μετὰ ὕβρεως ἀπρεπῶς ἀτιμάζεται, καὶ ἀφορίζεται τῆς ζωῆς, ὡς ἀχρεία γενομένη καὶ ἀνεπιτήδειος τῇ κοινωνίᾳ τοῦ ἐπου**[577]**ρανίου βασιλέως. Καὶ λοιπὸν ἐπ' ἐκείνῃ τῇ ψυχῇ λύπη καὶ ὀδύνη καὶ κλαυθμὸς πᾶσιν ἁγίοις καὶ νοεροῖς πνεύμασι γίγνεται· ἄγγελοι, δυνάμεις, ἀπόστολοι, **128** προφῆται, μάρτυρες κλαίουσιν ἐπ' αὐτῇ.

Γ'. Ὥσπερ γὰρ «χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ», ὡς ὁ Κύριος εἶπεν, «ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι»[5]· οὕτω λύπη πολλὴ καὶ κλαυθμὸς ἐν τῷ οὐρανῷ γίγνεται ἐπὶ μιᾷ ψυχῇ ἀποπιπτούσῃ τῆς αἰωνίου ζωῆς. Καὶ ὥσπερ ἐπὶ τῆς γῆς ἐπάν τις πλούσιος ἀνὴρ ἀποθάνῃ μετὰ μελῳδιῶν καὶ θρήνου καὶ κοπετοῦ ἐκκομίζεται τοῦ βίου ὑπὸ τῶν ἰδίων ἀδελφῶν καὶ προσγενῶν, καὶ φίλων καὶ γνωρίμων· οὕτω καὶ ἐπὶ τῇ ψυχῇ ἐκείνῃ πάντες οἱ ἅγιοι πενθοῦσι μετὰ θρήνων καὶ μελῳδιῶν. Καὶ γὰρ ἀλλαχοῦ τοῦτο ἡ Γραφὴ αἰνίττεται λέγουσα· «πέπτωκε πίτυς, πενθεῖτε κέδροι»[6]· ὥσπερ γὰρ ὁ Ἰσραὴλ ὅτε ἐδόκει εὐαρεστεῖν τῷ Δεσπότῃ, (εἰ καὶ μηδέποτε ὃν δεῖ τρόπον εὐηρέστησε), στῦλον νεφέλης εἶχεν ἐπισκιάζοντα καὶ στῦλον πυρὸς καταυγάζοντα[7] θάλασσαν ἑώρα σχιζομένην ἔμπροσθεν αὐτοῦ[8], ὕδωρ ἐκ πέτρας διαυγὲς ἐξερχόμενον[9]. Ἐπὰν δὲ ἐστρέφετο ὁ νοῦς αὐτῶν καὶ ἡ προαίρεσις ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, τότε ὄφεσι παρεδίδοντο[10], καὶ τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν, ἐν αἰχμαλωσίαις δειναῖς ἀπαγόμενοι καὶ δουλείαις πικραῖς ἐξεταζόμενοι. Τὸ αὐτὸ πάντως καὶ ἐπὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν γίνεται. Τοῦτο δὲ καὶ ἐν τῷ προφήτῃ Ἰεζεκιὴλ **129** μυστικῶς ἐμφαῖνον τὸ Πνεῦμα περὶ τῆς τοιαύτης ψυχῆς ὡς περὶ Ἱερουσαλήμ, ἔλεγεν· «Εὗρόν σε», φησίν, «ἐν τῇ ἐρήμῳ

1. Πρβλ. Β' Κορ. 3,8. 2. Πρβλ. Α' Θεσ. 4,1. 3. Πρβλ. Ἐφ. 4,30. 4. Πρβλ. Ἑβρ. 13,18. 5. Λουκ. 15,7. 6. Ζαχ. 11,2. 7. Πρβλ. Ἐξ. 13,21. 8. Πρβλ. Ἐξ. 14,21. 9. Πρβλ. Ἐξ. 17,6. Ἀριθ. 20,21. 10. Πρβλ. Ἀριθ. 21,6.

γυμνὴν καὶ ἔλουσά σε ἐκ τοῦ ὕδατος τῆς ἀκαθαρσίας σοῦ καὶ ἐνέδυσά σε ἔνδυμα καὶ ψέλλια περιέθηκα ἐν ταῖς χερσί σου καὶ μανιάκια περὶ τὸν τράχηλόν σου, καὶ ἐνώτια ἐν τοῖς ὠσί σου καὶ ἐγένου μοι ὀνομαστὴ ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι. Σεμίδαλιν καὶ ἔλαιον καὶ μέλι ἔφαγες, καὶ εἰς ὕστερον ἐπελάθου τῶν εὐεργεσιῶν μου καὶ ἐπορεύθης ὀπίσω τῶν ἐραστῶν σου καὶ ἐπόρνευσας ἐν αἰσχύνῃ»[1].

Δ΄. Οὕτω καὶ ψυχῇ τῇ διὰ τῆς χάριτος ἐπιγινωσκούσῃ τὸν Θεὸν τὸ Πνεῦμα παραινεῖ, ἥτις καθαρισθεῖσα ἀπὸ τῶν προτέρων ἁμαρτιῶν καὶ τοῖς τοῦ ἁγίου Πνεύματος κοσμίοις κοσμηθεῖσα καὶ μεταλαβοῦσα θείας καὶ ἐπουρανίου τροφῆς, μὴ δεόντως δὲ ἐν πολλῇ γνώσει ἀναστρεφομένη καὶ ἁρμοζόντως μὴ τηροῦσα τὴν ὀφειλομένην τῷ ἐπουρανίῳ νυμφίῳ Χριστῷ εὔνοιαν καὶ ἀγάπην ἀπορρίπτεται καὶ ἐκβάλλεται τῆς ζωῆς, ἧς ποτε μέτοχος γέγονε. Δύναται γὰρ ὁ Σατανᾶς καὶ κατὰ τῶν ἐχόντων τοιαῦτα μέτρα ἐπαίρεσθαι καὶ ὑψοῦσθαι καὶ κατὰ τῶν τὸν Θεὸν ἐν χάριτι καὶ δυνάμει ἐπιγνόντων ἀκμὴν ἡ κακία ἐπαίρεται καὶ ἀγωνίζεται καταρράξαι. Ἀγωνιστέον τοίνυν καὶ παραφυλακτέον ἡμᾶς πάσῃ συνέσει «μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργάζεσθαι»[2], καθὼς γέγραπται. Ὅσοι οὖν μέτοχοι τοῦ Πνεύματος Χριστοῦ γεγόνατε[3], ἐν μηδενὶ πράγματι, μήτε ἐν μικρῷ μήτε ἐν μεγάλῳ καταφρονητικῶς διατεθῆτε καὶ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος μὴ ἐνυβρίσητε[4], ἵνα μὴ τῆς ζωῆς ἐκτὸς γένησθε, ἧς μέτοχοι ἤδη γεγόνατε.

[580] Ε΄. Καὶ πάλιν ἐν ἑτέρῳ προσώπῳ λέξω. Ὥσπερ δοῦλος ἐὰν εἰσέλθῃ ἐν παλατίῳ ὑπηρετῆσαι, τὰ σκεύη τῆς ὑπηρεσίας ἐκ τῶν τοῦ βασιλέως ὑπαρχόντων λαμβάνει, αὐτὸς δὲ γυμνὸς εἰσέρχεται καὶ ἐν τοῖς τοῦ βασιλέως σκεύεσιν ὑπηρετεῖ τῷ βασιλεῖ· λοιπὸν ὧδε πολλῆς συνέσεως καὶ διακρίσεως χρεία, ἵνα μή τι παρὰ τὸ δέον διακονήσῃ, ἄλλα ἀντὶ ἄλλων ἐδέσματα εἰσαγαγὼν τῇ τοῦ βασιλέως τραπέζῃ, ἀλλὰ κατὰ ἀκολουθίαν τὰ πρῶτα καὶ τὰ ἔσχατα παραθῇ σιτία· εἰ δὲ κατὰ ἄγνοιαν καὶ ἀδιακρισίαν μὴ διακονήσῃ τῷ βασιλεῖ καθεξῆς, κινδύνου καὶ θανάτου ἔνοχος τυγχάνει, οὕτω καὶ ψυχὴ ἐν τῇ χάριτι καὶ τῷ Πνεύματι διακονοῦσα τῷ Θεῷ πολλῆς διακρίσεως καὶ γνώσεως χρῄζει, ὅπως μή τι σφαλῇ ἐν τοῖς τοῦ Θεοῦ σκεύεσιν, ἤγουν τῇ τοῦ Πνεύματος διακονίᾳ, τὴν ἰδίαν προαίρεσιν μὴ συμφωνοῦσαν τῇ χάριτι ἔχουσα. Ἔστι γὰρ ἐν τῇ τοῦ Πνεύματος διακονίᾳ κρυπτῶς ὑπὸ τοῦ ἔσω ἀνθρώπου[5] ἐπιτελουμένη καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις σκεύεσι, τουτέστι τῷ πνεύματι

---

1. Πρβλ. Ἰεζ. 16,5-15. 2. Πρβλ. Φιλιπ. 2,12. 3. Πρβλ. Ἑβρ. 3,14. 4. Πρβλ. Ἑβρ. 10,29. 5. Πρβλ. Ρωμ. 7,22.

αὐτοῦ, διακονεῖσθαι τὸν Κύριον ὑπὸ **130** τῆς ψυχῆς. Ἄνευ δὲ τῶν αὐτοῦ σκευῶν, τοῦτ' ἔστι τῆς χάριτος, ἀδύνατόν τινα τῷ Θεῷ διακονῆσαι, τοῦτ' ἔστιν εὐαρεστῆσαι εἰς πάντα τὰ τοῦ Θεοῦ θελήματα.

Ϛ'. Καὶ ὅτε λάβῃ τὴν χάριν, καὶ τότε πολλῆς συνέσεως καὶ διακρίσεως χρεία, ἅπερ καὶ ταῦτα αὐτὸς δίδωσιν αὐτῇ ζητούσῃ παρὰ Θεοῦ, ὅπως εὐαρέστως αὐτῷ διακονήσῃ ἐν τῷ Πνεύματι, ᾧ λαμβάνει, καὶ ἐν μηδενὶ κλαπῇ ὑπὸ τῆς κακίας καὶ σφαλῇ ὑπὸ ἀγνοίας καὶ ἀφοβίας καὶ ἀμελείας παρατραπεῖσα, καὶ παρὰ τὸ δέον τοῦ Δεσποτικοῦ διαπραξαμένη θελήματος. Ἐπεὶ τιμωρία καὶ θάνατος καὶ πένθος τῇ τοιαύτῃ ἔσται ψυχῇ, ὃ καὶ ὁ θεῖός φησιν Ἀπόστολος· «Μή πως ἄλλοις κηρύξας αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι»[1]; Ὁρᾷς, ἀπόστολος ὢν τοῦ Θεοῦ, οἷον εἶχε φόβον. Παρακαλέσωμεν τοίνυν τὸν Θεόν, ὅπως τὴν διακονίαν τοῦ Πνεύματος κατὰ τὸ αὐτοῦ θέλημα διακονήσωμεν ἐξαιρέτως, ὅσοι τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἐτύχομεν, καὶ μὴ τῇ καταφρονητικῇ συζῶμεν ἐννοίᾳ, ἵνα οὕτως εὐαρέστως αὐτῷ πολιτευσάμενοι καὶ πνευματικῇ λατρείᾳ κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ λατρεύσαντες αὐτῷ τὴν αἰώνιον ζωὴν κηρονομήσωμεν.

Ζ'. Ἀσθένειαν περίκειταί τις, καὶ συμβαίνει τινὰ μέλη ἔχειν αὐτὸν ὑγιῆ, ὀφθαλμὸν ἴσως ὄψεως ἤ τι ἕτερον, ἀλλὰ τὰ λοιπὰ μέλη ἠφάνισται· ἔχει χεῖρα ὑγιῆ, ἀλλὰ τὸν πόδα ἠφάνισται. Οὕτως ἐστὶ καὶ εἰς τὸ πνευματικόν· εἰκός τινα ἔχειν ὑγιῆ μέλη τοῦ πνεύματος τρία, ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦτο τέλειός ἐστιν. Ὁρᾷς πόσοι βαθμοί εἰσι καὶ μέτρα τοῦ πνεύματος, πῶς κατὰ μέρος διϋλίζεται καὶ λεπτύνεται τὸ κακὸν καὶ οὐχ ἅπαξ. Ὅλη ἡ πρόνοια καὶ οἰκονομία τοῦ Κυρίου, (καὶ τὸ ἀνατέλλειν τὸν ἥλιον, καὶ **131** πάντα τὰ δημιουργήματα διὰ τὴν βασιλείαν, ἣν μέλλουσι κληρονομεῖν οἱ ἐκλεκτοί, γεγόνασι, διὰ τὸ τὴν εἰρηνικὴν καὶ καθ' ὁμόνοιαν συστῆναι βασιλείαν.

Η'. Ὀφείλουσιν οὖν οἱ Χριστιανοὶ εἰς πάντα ἀγω**[581]**νίζεσθαι, καὶ μήτε κρίνειν ὅλως τινά, μὴ πόρνην προεστῶσαν, μὴ ἁμαρτωλοὺς ἢ ἀτάκτους, ἀλλ' ἁπλῇ προαιρέσει καὶ καθαρῷ ὀφθαλμῷ πάντας ὁρᾶν, ἵν' ὑπάρχῃ τοῦτό τινι ὡς φυσικὸν καὶ πηκτόν, μηδένα ἐξουδενεῖν, μήτε ἀνακρίνειν ἢ βδελύσσεσθαι ἢ ἔχειν αὐτοὺς ἐν διακρίσει. Μονόφθαλμον ἐὰν ἴδῃς, μὴ διακριθῇς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ἀλλ' ὡς ὑγιεῖ αὐτῷ πρόσχες· τὸν ἔχοντα κυλλὴν τὴν χεῖρα, ὡς μὴ κεκυλλωμένον. Ἴδε, τὸν χωλὸν ὡς ὀρθόν, τὸν παραλυτικὸν ὡς ὑγιαίνοντα. Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ καθαρότης τῆς καρδίας, ἵνα ἰδὼν τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἢ ἀσθενεῖς συμπαθήσῃς καὶ σπλαγχνισθῇς ἐπ' αὐτοῖς. Συμβαίνει γὰρ καὶ ἁγίους Κυρίου καθέζεσθαι εἰς θέατρα καὶ βλέπειν τὴν ἀπάτην τοῦ κόσμου· αὐτοὶ δὲ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον **132** λαλοῦσι μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ κατὰ τὸν ἔξω ἄνθρωπον[2] φαίνονται τοῖς ἀνθρώποις ὡς θεωροῦντες τὰ ἐν τῷ κόσμῳ γινόμενα.

---

1. Α' Κορ. 9,27. 2. Πρβλ. Ρωμ. 7,22.

Θ'. Ἄλλην οὖν ἔχουσιν οἱ κοσμικοὶ ἐνέργειαν ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς πλάνης[1] τοῦ φρονεῖν τὰ γήινα[2]. Οἱ δὲ Χριστιανοὶ ἄλλην ἔχουσι προαίρεσιν, ἄλλον νοῦν, ἄλλου αἰῶνός εἰσιν, ἄλλης πόλεως· πνεῦμα γὰρ Θεοῦ κοινωνεῖ ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν καὶ καταπατοῦσι τὸν ἀντικείμενον. Γέγραπται γάρ· «Ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος»[3]. Οἱ γὰρ θεοσεβεῖς πάντων εἰσὶ δεσπόται. Πάλιν δὲ οἱ χαῦνοι τῇ πίστει καὶ ἁμαρτωλοὶ ὅλων εἰσὶ δοῦλοι, καὶ πῦρ αὐτοὺς καίει καὶ λίθος καὶ ξίφος ἀποκτένει, καὶ τελευταῖον δαίμονες αὐτῶν κατακυριεύουσιν.

Ι'. Ἐρώτησις. Εἰ ἐν τῇ ἀναστάσει ὅλα τὰ μέλη ἀνίστανται;

Ἀπόκρισις. Τῷ Θεῷ πάντα εὔκολά ἐστι, καὶ οὕτως ἐπηγγείλατο· ἀνθρωπίνῃ δὲ ἀσθενείᾳ καὶ λογισμῷ ὥσπερ ἀδύνατον τοῦτο καταφαίνεται[4]. Ὥσπερ γὰρ ἀπὸ τοῦ χοὸς καὶ τῆς γῆς λαβὼν ὁ Θεὸς ὡς ἄλλην τινὰ φύσιν κατεσκεύασε τὴν τοῦ σώματος, μὴ ἐοικυῖαν τῇ γῇ, καὶ γένη πολλὰ ἐποίησεν, οἷον τρίχας καὶ δέρμα καὶ ὀστέα καὶ νεῦρα· καὶ ὃν τρόπον βαλλομένη ῥαφὶς εἰς πῦρ ἀλλάσσει τὴν χρόαν καὶ μεταβάλλεται εἰς πῦρ (μέντοιγε ἡ φύσις τοῦ σιδήρου οὐκ ἀνῃρέθη, ἀλλὰ συνέστηκεν), οὕτω καὶ ἐν τῇ ἀναστάσει ὅλα τὰ μέλη ἀνίστανται, «καὶ θρὶξ οὐκ ἀπόλλυται»[5], καθὼς γέγραπται, καὶ ὅλα γίγνονται φωτοειδῆ, ὅλα εἰς φῶς καὶ πῦρ βάπτονται καὶ μεταβάλλονται· ἀλλ' οὐχ, ὥς τινες λέγουσιν, ἀναλύεται καὶ γίνεται πῦρ, καὶ οὐκέτι ὑφέστηκεν ἡ φύσις. Πέτρος γὰρ Πέτρος ἐστὶ **133** καὶ Παῦλος Παῦλος καὶ Φίλιππος Φίλιππος· ἕκαστος ἐν τῇ ἰδίᾳ φύσει καὶ ὑποστάσει μένει, πεπληρωμένος τοῦ Πνεύματος. Εἰ δὲ λέγεις, ὅτι ἀνελύθη ἡ φύσις, οὐκέτι Πέτρος ἢ Παῦλος, ἀλλὰ πάντῃ καὶ πανταχοῦ[6] ὁ Θεός, καὶ οὔτε οἱ εἰς γέενναν ἀπερχόμενοι[7] αἰσθάνονται τῆς κολάσεως, οὔτε οἱ εἰς βασιλείαν τῆς εὐεργεσίας.

ΙΑ'-ΙΒ'. Ὥσπερ ἵνα ᾖ παράδεισος ἔχων παντοῖα δένδρα καρποφόρα, καὶ ᾖ ἐκεῖ ἄπιος ἢ μῆλον καὶ ἄμπελος ἔχουσα τὸν καρπὸν καὶ τὰ φύλλα, συμβῇ δὲ τὸν παράδεισον καὶ ὅλα τὰ δένδρα καὶ τὰ φύλλα **[584]** μεταβληθῆναι καὶ ἀλλαγῆναι εἰς ἄλλην φύσιν καὶ γενέσθαι τὰ πάντα φωτοειδῆ, οὕτως καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀλλάσσονται ἐν τῇ ἀναστάσει καὶ γίγνονται τὰ μέλη αὐτῶν ἅγια καὶ φωτοειδῆ. Οἱ οὖν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι ὀφείλουσιν εὐτρεπίσαι ἑαυτοὺς εἰς ἀγῶνα καὶ ἄθλησιν. Ὥσπερ δὲ νεανίας γενναῖος τὰς ἐπιφερομένας πληγὰς καὶ τὴν πάλην βαστάζει καὶ ἀντιτύπτει, οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοὶ ὀφείλουσι φέρειν τὰς θλίψεις, τάς τε ἔξωθεν καὶ τοὺς ἔνδοθεν πολέμους, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς τυπτόμενοι νικήσωσιν· ἡ γὰρ ὁδὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ οὕτως

---

1. Πρβλ. Α' Ἰω. 4,6. 2. Πρβλ. Φιλιπ. 3,19. 3. Α' Κορ. 15,26. 4. Πρβλ. Μαρκ. 10,27. 5. Λουκ. 21,18. 6. Πρβλ. Πράξ. 24,3. 7. Πρβλ. Μαρκ. 9,43.

ἐστίν. Ὅπου γάρ ἐστι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκεῖ ἐπακολουθεῖ ὁ διωγμὸς καὶ ἡ πάλη. Ὁρᾷς τοὺς προφήτας, πῶς ἐδιώκοντο ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων δι' ὅλου, εἰς οὓς ἐνήργει τὸ Πνεῦμα. Ὁρᾷς, πῶς ὁ Κύριος, ὅστις ἐστὶν «ὁ δ ὁ ς καὶ ἀλήθεια»[1], οὐχ ὑπὸ ἄλλου ἔθνους ἐδιώχθη, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἰδίων, ὑπὸ τῆς ἰδίας φυλῆς τοῦ Ἰσραὴλ ἐδιώχθη καὶ ἐσταυρώθη· ὁμοίως καὶ οἱ ἀπόστολοι. Ἐξ οὗ γὰρ ὁ σταυρὸς μετῆλθε τὸ Πνεῦμα τὸ παράκλητον καὶ ἐχώρησεν εἰς τοὺς Χριστιανούς, λοιπὸν οὐδεὶς Ἰουδαίων ἐδιώχθη, ἀλλὰ Χριστιανοὶ ἐμαρτύρησαν. Διὸ οὐκ ὀφείλουσι ξενίζεσθαι· ἀνάγκη γὰρ διώκεσθαι τὴν ἀλήθειαν.

ΙΓ'. Ἐρώτησις. Τινὲς λέγουσιν ὅτι ἔξωθεν ἐπεισέρχεται τὸ κακόν, καὶ ἐὰν θέλῃ ὁ ἄνθρωπος, οὐ δέχεται, ἀλλ' ἀποπέμπεται αὐτό.

134 Ἀπόκρισις. Ὥσπερ ὁ ὄφις λαλήσας τῇ Εὔᾳ[2] διὰ τὴν ὑπακοὴν ἔνδοθεν ὑπεισῆλθεν, οὕτω καὶ νῦν διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐπεισέρχεται ἡ ἁμαρτία ἔξω οὖσα. Ἔχει γὰρ ἐξουσίαν καὶ παρρησίαν εἰσέρχεσθαι ἡ ἁμαρτία εἰς τὴν καρδίαν· οἱ γὰρ λογισμοὶ οὐκ εἰσὶν ἔξωθεν **135** ἀλλ' ἔνδοθεν ἐκ τῆς καρδίας[3]. Λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος· «Βούλομαι τοὺς ἄνδρας προσεύχεσθαι χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμῶν[4] πονηρῶν. Εἰσὶ γὰρ λογισμοὶ ἐξερχόμενοι ἐκ τῆς καρδίας»[5] κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον. Ἄπελθε εἰς εὐχὴν καὶ ἐπίσκεψαί σου τὴν καρδίαν καὶ τὸν νοῦν καὶ θέλησον τὴν εὐχήν σου καθαρὰν ἀναπέμψαι τῷ Θεῷ, καὶ βλέπε ἐκεῖ, εἰ οὐδέν ἐστι τὸ ἐμποδίζον, εἰ γίνεται εὐχὴ καθαρά, εἰ ἠσχόληταί σου ὁ νοῦς περὶ τὸν Κύριον, ὃν τρόπον τοῦ γεωργοῦ περὶ τὴν γεωργίαν, τοῦ ἀνδρὸς περὶ τὴν γυναῖκα, τοῦ ἐμπόρου περὶ τὴν ἐμπορίαν· εἰ κλίνεις τὰ γόνατά σου εἰς εὐχὴν καὶ τοὺς λογισμούς σου ἄλλοι μὴ διαρπάζουσιν.

ΙΔ'.-ΙΕ'. Ἀλλὰ λέγεις, ὅτι ὁ Κύριος ἐλθὼν διὰ τοῦ σταυροῦ «κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν»[6], καὶ οὐκέτι ἐστὶν ἔσω. Ἀλλ' ὥσπερ ἐὰν ᾖ στρατιώτης καὶ ἀποθῆται τὸ ἅρμα αὐτοῦ εἰς οἰκίαν τινός, ὅτε θέλει ἐξουσίαν ἔχει εἰσιέναι καὶ ἐξιέναι ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, οὕτως καὶ ἡ ἁμαρτία ἔχει ἐξουσίαν διαλογίζεσθαι ἐν τῇ καρδίᾳ. Γέγραπται γάρ· «Εἰσῆλθεν ὁ Σατανᾶς εἰς τὴν καρδίαν Ἰούδα»[7]. Εἰ δὲ λέγεις, ὅτι διὰ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ κατεκρίθη ἡ ἁμαρτία καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα οὐκέτι ἔχει νομὴν τὸ κακὸν **136** τοῦ διαλογίζεσθαι ἐν τῇ καρδίᾳ, ἀγνοεῖς ὅτι ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ Κυ**[585]**ρίου μέχρι τοῦ νῦν, ὅσοι ἐβαπτίσθησαν καὶ πονηρά ποτε ἐλογίσθησαν; Ἢ οὐκ εἰς κενοδοξίαν τινὲς αὐτῶν ἢ πορνείαν ἢ γαστριμαργίαν ἐτράπησαν; Ἀλλὰ ὅλοι οἱ κοινωνοῦντες τῇ Ἐκ-

---

1. Ἰω. 14,6. 2. Πρβλ. Γεν. 3,1 ἑξ. 3. Πρβλ. Μαρκ. 7,21. 4. Α' Τιμ. 2,8. 5. Ματθ. 15,19. 6. Ρωμ. 8,3. 7. Λουκ. 22,3. Ἰω. 13,2.

κλησίᾳ κοσμικοὶ ἄμωμον καὶ καθαρὰν ἔχουσι τὴν καρδίαν; Ἢ εὑρίσκομεν, ὅτι καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα πολλαὶ ἁμαρτίαι γίγνονται καὶ πολλοὶ ἁμαρτάνουσιν; Ἔχει οὖν νομὴν καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα εἰσελθεῖν ὁ λῃστὴς καὶ πράττειν ἃ θέλει. Γέγραπται γάρ· «Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου»[1]. Ἀλλὰ λέγεις, ὅτι «Ἀγαπῶ», καὶ «ἔχω Πνεῦμα ἅγιον». Ἔχεις τὴν μνήμην καὶ τὸν ἔρωτα καὶ τὴν καῦσιν πρὸς τὸν Κύριον; Νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐκεῖ ἀποδέδεσαι; Καὶ εἰ μὲν ἔχεις τοιαύτην ἀγάπην, καθαρὸς εἶ; Εἰ δὲ οὐκ ἔχεις, ζήτησον ἔτι, ὅταν ἔλθωσιν ἀπὸ τῶν γηΐνων πραγμάτων, καὶ ἀπὸ τῶν αἰσχρῶν καὶ πονηρῶν λογισμῶν, εἰ μὴ πρὸς ταῦτα ὑποκλίνῃ, ἀλλὰ πάντοτε εἰς ἀγάπην καὶ πόθον Θεοῦ ἕλκεταί σου ἡ ψυχή. Οἱ γὰρ λογισμοὶ τοῦ κόσμου κατασπῶσι τὸν νοῦν εἰς τὰ ἐπίγεια καὶ φθαρτά, καὶ οὐκ ἐῶσιν ἀγαπῆσαι Θεὸν ἢ μνημονεῦσαι τοῦ Κυρίου. Καὶ πολλάκις ἀπέρχεται εἰς προσευχὴν ὁ ἰδιώτης καὶ κλίνει γόνυ, καὶ εἰσέρχεται ὁ νοῦς αὐτοῦ εἰς ἀνάπαυσιν, καὶ ὅσον σκάπτει[2] καὶ βαθύνει, ῥήσσεται τὸ τεῖχος τῆς κακίας τὸ ἀνθιστάμενον καὶ εἰσέρχεται εἰς ὅρασιν καὶ σοφίαν, ὅπου οὐ φθάνουσι δυνάσται ἢ σοφοὶ ἢ ῥήτορες καταλαβεῖν ἢ γνῶναι τὴν λεπτότητα τοῦ νοὸς αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἀσχολεῖται εἰς θεῖα μυστήρια. Καὶ γὰρ ἄπειρος τοῦ δοκιμάζειν μαργαρίτας οὐκ οἶδε διατιμήσασθαι τούτους διὰ τὸ ἄπειρον αὐτὸν τυγχάνειν. Οἱ οὖν Χριστιανοὶ τὰ ἔνδοξα τῆς γῆς βδελύσσονται καὶ ἡγοῦνται ταῦτα ὡς κοπρίαν πρὸς ἐκείνην τὴν σύγκρισιν τῆς μεγαλειότητος τῆς ἐνεργούσης ἐν αὐτοῖς.

ΙϚʹ. Ἐρώτησις. Εἰ δύναται πεσεῖν ἄνθρωπος ἔχων χάρισμα;

Ἀπόκρισις. Ἐὰν ἀμελήσῃ, πίπτει. Οἱ γὰρ πολέμιοι οὐδέποτε ἀργοῦσιν οὔτε ὀκνοῦσι πολεμοῦντες. Πόσῳ μᾶλλον σὺ οὐκ ὀφείλεις παύ**137**σασθαι ἀπὸ τῆς ζητήσεως τῆς πρὸς Θεόν· πολλὴ γάρ σοι ζημία γίγνεται ἀμελοῦντι, εἰ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ μυστηρίῳ τῆς χάριτος δοκεῖς ἐξετάζεσθαι.

ΙΖʹ. Ἐρώτησις. Εἰ παραμένει ἡ χάρις μετὰ τὸ πεσεῖν;

Ἀπόκρισις. Ὁ Θεὸς θέλει τὸν ἄνθρωπον εἰς ζωὴν πάλιν ἀγαγεῖν καὶ προτρέπεται ἐπὶ τὸ πάλιν προσκλαῦσαι καὶ μετανοῆσαι τὸν ἄνθρωπον, εἰ δὲ καὶ παραμείνῃς ἐπὶ τῷ πάλιν σὲ ποιῆσαι ἀσφαλέστερον ἐργάτην, μετανοοῦντα ἐφ' οἷς πάλαι ἐπλημμέλησας.

ΙΗʹ. Ἐρώτησις. Εἰ τοῖς τελείοις ἐπίκειται θλῖψις ἢ πόλεμος ἢ τὸ ὅλον ἀμεριμνοῦσιν;

Ἀπόκρισις. Ὁ πόλεμος κατ' οὐδενὸς παύεται πολεμῶν· ὁ Σατανᾶς γὰρ ἄσπλαγχνός ἐστι καὶ μισάνθρωπος· διὸ καὶ παντὶ ἀνθρώπῳ πολεμεῖν οὐκ ὀκνεῖ· **[588]** ἀλλ' οὐ τοῖς αὐτοῖς μέτροις φαίνεται

1. Δευτ. 6,5. Μαρκ. 12,30. 2. Πρβλ. Λουκ. 6,48.

πᾶσαν ἐπιών. Καὶ γὰρ ἔπαρχοι καὶ κόμητες φόρους διδόασι τῷ βασιλεῖ· ἀλλ' οὗτος θαρρῶν τῷ πλούτῳ αὐτοῦ καὶ τῷ χρυσῷ καὶ τῷ ἀργύρῳ ὡς ἐκ τῶν περισσευμάτων αὐτοῦ ποιεῖται τὰς συντελείας, μὴ ζημίαν ἡγούμενος. Ὥσπερ γὰρ ὁ ποιῶν ἐλεημοσύνην οὐδέποτε ἡγεῖται ζημίαν, οὕτω καὶ ὁ Σατανᾶς, ὡς ἐκ παρέργου ταῦτα ἡγεῖται. Ἔστι δὲ πτωχὸς λειπόμενος τροφῆς ἐφημέρου[1]· οὗτος μαστίζεται καὶ βασανίζεται, μὴ δυνάμενος ἐκεῖνο τὸ συντέλεσμα ἀποπληρῶσαι· καὶ ἔστι ξεόμενος καὶ βασανιζόμενος χαλεπῶς καὶ οὐκ ἀποθνήσκει· καὶ ἔστιν ἄλλος, ὅτι ἀπὸ μιᾶς φάσεως κελεύεται **138** ἀποκεφαλισθῆναι καὶ ἀπόλλυται. Οὕτω καὶ εἰς τοὺς Χριστιανούς. Εἰσὶν ἰσχυρῶς πολεμούμενοι καὶ ξεόμενοι ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἔτι εἰς τοὺς πολέμους στερεοῦνται καὶ σοφίζονται καταφρονοῦντες τῆς ἐναντίας δυνάμεως, καὶ οὐκ ἔχουσι κίνδυνον ἐν τούτῳ τῷ μέρει[2], ὅτι ἄπτωτοί εἰσι καὶ ἀσφαλίζονται περὶ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, διὰ τὸ πολλάκις γεγυμνᾶσθαι ἐν τῷ πολέμῳ τῆς κακίας καὶ ἐμπείρους γεγενῆσθαι· ἔχοντες δὲ τὸν Θεὸν μεθ' ἑαυτῶν ὁδηγοῦνται καὶ ἀναπαύονται.

ΙΘ'. Ἄλλοι δὲ μηδέπω γυμνασθέντες εἰς μίαν θλῖψιν ἐὰν ἐμπέσωσι καὶ ἐπικινηθῇ πόλεμος, εὐθέως καταπίπτουσιν εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν. Ὥσπερ οἱ διοδεύοντες ἐν πόλει, θέλοντες ἰδεῖν τοὺς ἀγαπητοὺς αὐτῶν καὶ γνωρίμους, εἰ καὶ πολλοῖς συναντῶσιν ἐν ταῖς ἀγοραῖς, οὐκ ἐμποδίζονται ὑπ' αὐτῶν· ἔχουσι γὰρ σκοπὸν τοῦ τοῖς φίλοις ἐντυχεῖν· καὶ ὅταν ἔξωθεν κρούσωσι τὴν θύραν καὶ καλέσωσι, χαίροντες ἀνοίγουσιν οἱ ἀγαπητοὶ αὐτῶν· εἰ δὲ ἀπομείνωσιν ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ χλευάζονται, ἤτοι ἐπέχονται ἀπὸ τῶν ἀπαντώντων, ἀποκλείεται ἡ θύρα καὶ οὐδεὶς αὐτοῖς ἀνοίγει· οὕτω καὶ οἱ πρὸς τὸν Δεσπότην ἡμῶν Χριστὸν τὸν ὄντως ἀγαπητὸν ἐπειγόμενοι φθάσαι τῶν ἄλλων ἁπάντων ὀφείλουσι καταφρονεῖν καὶ ὑπερορᾶν. Ὃν δὲ τρόπον οἱ εἰσερχόμενοι εἰς τὸ παλάτιον πρὸς τὸν βασιλέα, κόμητες μὲν ὄντες ἢ ἔπαρχοι ὑπὸ φόβον πολύν εἰσι, πῶς τὰς ἀποκρίσεις δώσουσι καὶ μὴ ἐν τῇ ἀπολογίᾳ πταίσαντες εἰς λόγον καὶ τιμωρίαν ὑποβληθῶσιν· ἄγροικοι δὲ καὶ ἰδιῶται ὄντες οἱ μηδέποτε θεασάμενοι ἄρχοντα ἐν ἀμεριμνίᾳ διάγουσιν, οὕτω δὴ καὶ ὁ κόσμος οὗτος ὁ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἀπὸ βασιλέων ἕως πτωχῶν τὴν τοῦ **139** Χριστοῦ δόξαν ἀγνοοῦντες τὴν μέριμναν ἔχουσι περὶ τῶν βιοτικῶν πραγμάτων· οὐ ταχέως δέ τις μέμνηται τῆς ἡμέρας τῆς κρίσεως[3]. Οἱ δὲ εἰσερχόμενοι τῷ λογισμῷ εἰς τὸ βῆμα τοῦ Χριστοῦ[4], ὅπου ἐστὶν ὁ θρόνος αὐτοῦ, καὶ κατέναντι αὐτοῦ διὰ παντὸς ὄντες ὑπὸ φόβον καὶ τρόμον εἰσὶν ἀεὶ τοῦ μή τι σφαλῆναι περὶ τὰς ἁγίας αὐτοῦ ἐντολάς[5].

Κ'. Καὶ ὥσπερ οἱ πλούσιοι τῆς γῆς ὅταν πολλοὺς καρποὺς εἰσενέγκωσιν εἰς τὰς ἀποθήκας αὐτῶν, πάλιν ἐργάζονται καθ' ἑκάστην

---

1. Πρβλ. Ἰακ. 2,15. 2. Πρβλ. Β' Κορ. 3,10. 9,3. 3. Πρβλ. Ματθ. 10,15. 4. Πρβλ. Β' Κορ. 5,10. 5. Πρβλ. Φιλιπ. 2,12.

ἡμέραν πλεῖον, ἵνα εὐπορῶσι καὶ μὴ ἐλλείπωνται· εἰ δὲ θαρρήσουσι τῷ ἐναποκειμένῳ ταῖς ἀποθήκαις πλούτῳ καὶ ἀμελήσουσι μὴ ἐπισυνάγοντες ἕτερον, ἀλλὰ καταναλίσκοντες τὰ ἀποκείμενα, ταχέως εἰς πενίαν καὶ πτωχείαν ἐμπίπτουσιν· ὅθεν προσοδευόμενοι καὶ εἰσφέροντες **[589]** ὀφείλουσι κάμνειν καὶ ἐπισυνάγειν, ἵνα μὴ ὑστερηθῶσιν, οὕτως ἐστὶν ἐν τῷ Χριστιανισμῷ τὸ γεύσασθαί τινα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ· «Γεύσασθε» γάρ, φησί, «καὶ ἴδετε ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος»[1]. Ἔστι δὲ ἡ γεῦσις αὕτη ἐνεργητικὴ ἐν πληροφορίᾳ δύναμις Πνεύματος διακονοῦσα ἐν καρδίᾳ. Ὅσοι γὰρ υἱοί εἰσι τοῦ φωτός[2], καὶ τῆς διακονίας τῆς καινῆς διαθήκης ἐν τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, οὗτοι παρὰ ἀνθρώπων οὐδὲν μανθάνουσι· θεοδίδακτοι γάρ εἰσιν[3]. Αὐτὴ γὰρ ἡ χάρις ἐπιγράφει ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν τοὺς νόμους τοῦ Πνεύματος[4]. Οὐκ ὀφείλουσιν οὖν εἰς τὰς Γραφὰς μόνον τὰς διὰ μέλανος γεγραμμένας πληροφορεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς πλάκας τῆς καρδίας[5] ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐγγράφει τοὺς νόμους τοῦ Πνεύματος[6] καὶ τὰ ἐπουράνια μυστήρια. Ἡ γὰρ καρδία ἡγεμονεύει καὶ βασιλεύει ὅλου τοῦ σωματικοῦ ὀργάνου, καὶ ἐπὰν κατάσχῃ τὰς νομὰς τῆς καρδίας ἡ χάρις, βασιλεύει ὅλων τῶν μελῶν καὶ τῶν λογισμῶν· ἐκεῖ γάρ ἐστιν ὁ νοῦς καὶ ὅλοι οἱ λογισμοὶ τῆς ψυχῆς καὶ ἡ προσδοκία αὐτῆς, διὸ καὶ διέρχεται ἡ χάρις εἰς ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματος.

ΚΑ'. Οὕτω πάλιν ὅσοι εἰσὶν υἱοὶ τοῦ σκότους, βασιλεύει τῆς καρδίας ἡ ἁμαρτία καὶ διέρχεται εἰς ὅλα τὰ μέλη. **140** («Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί»[7]) καὶ οὕτως ὑπεκχεομένη σκοτίζει τὸν ἄνθρωπον. Οἱ δὲ μὴ λέγοντες εἶναι τὸ κακὸν σύντροφον καὶ συναυξάνον τῷ ἀνθρώπῳ, μήτε μεριμνήσωσι περὶ τῆς αὔριον[8], μήτε ἐπιθυμήσωσι· καιρῷ γάρ τινι ἐπαύσατο ἐν αὐτοῖς ἐνοχλοῦν τὸ κακόν, τινὰ ἐπιθυμίαν ὑποβάλλον, ὥστε ἐν ὅρκῳ διαβεβαιοῦσθαι τὸν ἄνθρωπον, ὅτι οὐκέτι ἐπανίσταταί μοι τὸ τοιοῦτον πάθος. Καὶ μετ' ὀλίγον καιρὸν κατεκάη τῇ ἐπιθυμίᾳ, ὥστε εὑρεθῆναι αὐτὸν πρὸς ἐπὶ τούτοις καὶ ἐπίορκον. Ὥσπερ γὰρ δι' ὀχετοῦ διέρχεται ὕδωρ, οὕτω καὶ διὰ τῆς καρδίας καὶ τῶν λογισμῶν ἡ ἁμαρτία. Ὅσοι δὲ τοῦτο ἀναιροῦσιν, ὑπ' αὐτῆς τῆς ἁμαρτίας μὴ θελούσης θριαμβεύεσθαι ἐλέγχονται καὶ χλευάζονται· σπουδάζει γὰρ τὸ κακὸν λανθάνειν καὶ κρύπτεσθαι ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ ἀνθρώπου.

ΚΒ'. Εἰ οὖν ἀγαπᾷ τις τὸν Θεόν, καὶ αὐτὸς συγκιρνᾷ τούτῳ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην· πιστευθεὶς δὲ ἅπαξ ὑπ' αὐτοῦ προστιθεῖ τούτῳ τὴν ἐπουράνιον πίστιν[9], καὶ γίγνεται διπλοῦς ὁ ἄνθρωπος. Ὅσα οὖν ἐκ τῶν μελῶν σου προσφέρῃς αὐτῷ, καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν ἰδίων ὅμοια μελῶν συγκιρνᾷ τῇ ψυχῇ σου, ἵνα ᾖς πάντα καθαρῶς ποιῶν καὶ ἀγα-

---

1. Ψαλ. 33,9. Α' Πέτρ. 2,3. 2. Πρβλ. Λουκ. 16,8. 3. Πρβλ. Α' Θεσ. 4,9. 4. Πρβλ. Ρωμ. 8,2. 5. Πρβλ. Β' Κορ. 3,3. 6. Πρβλ. Ρωμ. 8,2. 7. Ματθ. 15,19. Μαρκ. 7,21. 8. Πρβλ. Ματθ. 6,34. 9. Πρβλ. Λουκ. 17,5.

πῶν καὶ προσευχόμενος. Μεγάλου γὰρ ἀξιώματός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος. Ἴδε πόσος ἐστὶν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη, καὶ οὐκ εὐδόκησεν ἐν αὐτοῖς ὁ Κύριος, εἰ μὴ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ μόνῳ ἐπαναπαύεται. Τιμιώτερος οὖν ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὑπὲρ πάντα τὰ δημιουργήματα, τάχα δὲ τολμήσω λέγειν, ὅτι μὴ μόνον τῶν ὁρατῶν δημιουργημάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀοράτων ἤγουν τῶν λειτουργικῶν πνευμάτων. Οὐ γὰρ περὶ Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ τῶν ἀρχαγγέλων εἶπεν, ὅτι «Ποιήσωμεν κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἡμετέ[592]ραν»[1], ἀλλὰ περὶ τῆς νοερᾶς οὐσίας τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἀθανάτου **141** λέγω ψυχῆς. Καὶ γὰρ γέγραπται, ὅτι «Παρεμβολαὶ ἀγγέλων κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτόν»[2]. Τὰ μὲν οὖν κτίσματα τὰ φαινόμενα φύσει τινὶ ἀμεταβλήτῳ δέδεται.

ΚΓ'. Ὁ οὐρανὸς ἅπαξ τέτακται, ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, ἡ γῆ, [καὶ οὐκ εὐδόκησεν ἐν αὐτοῖς ὁ Κύριος]· ἀλλ' οὐδὲ παρ' ὃ ἐκτίσθησαν μετατραπῆναι δύνανται οὔτε ἔχουσι θέλημα. Σὺ δὲ διὰ τοῦτο εἶ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ[3], ἐπειδὴ ὥσπερ ὁ Θεὸς αὐτεξούσιός ἐστι καὶ ὃ θέλει ποιεῖ (ἐὰν θέλῃ, κατὰ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ πέμψει τοὺς δικαίους εἰς γέενναν καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς εἰς βασιλείαν· ἀλλ' οὐχ αἱρεῖται οὐδὲ καταδέχεται τοῦτο· δικαιοκρίτης γάρ ἐστιν ὁ Κύριος)[4]· οὕτω καὶ σὺ αὐτεξούσιος εἶ καί, ἐὰν θέλῃς, ἀπολέσθαι. Τρεπτῆς φύσεως εἶ· εἰ θέλεις βλασφημῆσαι, ποιῆσαι φάρμακα καὶ ἀποκτεῖναί τινα, οὐδείς σοι ἀντίκειται ἢ κωλύει σε. Εἰ θέλει τις, ὑποτάσσεται τῷ Θεῷ καὶ διοδεύει τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης[5] καὶ κρατεῖ τῶν ἐπιθυμιῶν. Ὁ γὰρ νοῦς οὗτος ἀντίπαλός ἐστιν, ἐπικρατεῖν δυνάμενος ἐρρωμένῳ λογισμῷ τὰς τῆς κακίας ὁρμὰς καὶ ἐπιθυμίας αἰσχράς.

ΚΔ'. Εἰ γὰρ ἐν οἰκίᾳ μεγάλῃ, ὅπου ἐστὶ χρυσώματα καὶ ἀργυρώματα, καὶ ἐσθὴς διάφορος, χρυσός τε καὶ ἄργυρος, νεανίσκοι καὶ νεάνιδες διατρίβοντες ἄγχουσι τὸν ἑαυτῶν νοῦν (εἰ καὶ ἡ φύσις διὰ τὴν σύνοικον ἁμαρτίαν πάντων ἐπιθυμεῖ) καὶ διὰ τὸν ἀνθρώπινον φόβον τῶν δεσποτῶν, ἐπέχουσι τὰς ὁρμὰς τῶν ἐπιθυμιῶν, πόσῳ μᾶλλον, ὅπου ἐστὶ φόβος Θεοῦ, ἀντιμάχεσθαι καὶ ἀντιπράττειν ὀφείλει τῇ συνούσῃ κακίᾳ· τὰ γὰρ δυνατά σοι προσέταξεν ὁ Θεός. Ἡ μὲν οὖν τῶν ἀλόγων ζῴων φύσις δετή ἐστιν. Οἷον ἡ τοῦ ὄφεως φύσις πικρά ἐστι καὶ ἰοβόλος, ὅλοι οὖν οἱ ὄφεις τοιοῦτοί εἰσιν. Ὁ λύκος ἁρπάζειν εἴωθεν, ὅλοι οἱ λύκοι τῆς αὐτῆς εἰσι φύσεως. Τὸ ἀρνίον ἀφελὲς ὂν ἁρπάζεται, ὅλα τὰ ἀρνία τῆς αὐτῆς εἰσι φύσεως. Ἡ περιστερὰ ἄδολός ἐστι καὶ ἀκέραιος, ὅλαι αἱ περιστεραὶ **142** τῆς αὐτῆς εἰσι φύσεως. Ὁ δὲ ἄνθρωπος οὐχ οὕτως ἐστίν. Εἷς ἐστιν ὡς λύκος ἁρπάζων, καὶ εἷς ἐστιν ὡς ἀρνίον ἁρπαζόμενος· ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους τῆς ἀνθρωπότητος ἀμφότερα γίγνεται.

---

1. Γεν. 1,26. 2. Ψαλ. 33,8. 3. Πρβλ. Γεν. 1,26. 4. Πρβλ. Β' Μακ. 12,41. 5. Πρβλ. Β' Πέτρ. 2,21.

ΚΕ'. Ἔστι τις μὴ ἀρκούμενος τῇ ἰδίᾳ γυναικί, ἀλλὰ καὶ πορνεύων· καὶ ἔστιν ἄλλος, ὅτι οὐκ ἐᾷ οὐδὲ ἐπιθυμίαν ἀνελθεῖν ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ. Ἔστι τις διαρπάζων τὰ τοῦ πλησίον· καὶ ἔστιν ἄλλος διὰ θεοσέβειαν καὶ τὰ ἴδια διαδιδούς. Ὁρᾷς πῶς τρεπτή ἐστιν αὕτη ἡ φύσις. Ἔστιν ἐπὶ τὸ κακὸν ῥέπουσα, καὶ ἔστιν ἐπὶ τὸ καλὸν αὖθις· καὶ δι' ἀμφοτέρων ἐπιτηδείως ἔχει νεῦσαι πρὸς ἃς βούλεται πράξεις· δεκτικὴ οὖν ἐστιν ἡ φύσις τοῦ καλοῦ τε καὶ τοῦ κακοῦ, ἤτοι θείας χάριτος, ἤτοι ἐναντίας δυνάμεως, ἀλλ' οὐκ ἀναγκαστική. Ἐπειδὴ τὸ πρὶν αὐτὸς ὁ Ἀδὰμ ἐν καθαρότητι ὢν ἐβασίλευε τῶν λογισμῶν αὐτοῦ· ἀφ' οὗ δὲ παρέβη τὴν ἐντολήν, ὄρη δυσβάστακτα **[593]** ἐπίκειται τῷ νῷ αὐτοῦ, καὶ οἱ τῆς κακίας λογισμοὶ παραμιγέντες, ὅλοι ὡς ἴδιοι αὐτοῦ ἐγένοντο, καὶ οὐδὲ εἷς αὐτοῦ ἴδιός ἐστιν, ἐπειδὴ κατέχονται ὑπὸ τῆς κακίας.

ΚϚ'. Λοιπὸν ὀφείλεις ζητῆσαι λύχνον, ἵνα ἀφθῇ καὶ εὕρῃς τοὺς καθαροὺς λογισμούς· οὗτοι γάρ εἰσιν οἱ φυσικοί, οὓς ἐποίησεν ὁ Κύριος. Οἱ ἀνατραφέντες εἰς θάλασσαν ἔμαθον κολυμβᾶν, καὶ ὅταν ἐπαναστῶσι κλύδωνες καὶ κύματα, οὐ ξενίζονται· οἱ δὲ ἀσυνήθεις τούτων καὶ μικρᾶς ζάλης ἐπελθούσης δειλιῶσι καὶ καταποντίζονται. Οὕτως εἰσὶν οἱ Χριστιανοί. Ὥσπερ νοῦς τριετοῦς παιδίου οὐ δύναται χωρῆσαι ἢ καταλαβεῖν νοῦν τελείου σοφιστοῦ, ἐπειδήπερ ἐν μέσῳ παρῆλθε πολύς τις χρόνος, οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοὶ ὡς βρέφη νήπια τὸν κόσμον κατανοοῦσιν, ἀφορῶντες εἰς τὸ μέτρον τῆς χάριτος· ξένοι γάρ εἰσι τοῦ αἰῶνος τούτου. **143** Ἡ δὲ πόλις αὐτῶν καὶ ἡ ἀνάπαυσις ἄλλη ἐστίν. Ἔχουσι γὰρ οἱ Χριστιανοὶ τὴν παράκλησιν τοῦ Πνεύματος, δάκρυα, καὶ πένθος, καὶ στεναγμόν, καὶ αὐτὰ τὰ δάκρυα τρυφὴ αὐτοῖς ἐστιν· ἔχουσι δὲ καὶ φόβον ἐν χαρᾷ καὶ ἀγαλλιάσει. Καὶ οὕτως εἰσὶν ὡς ἄνθρωποι βαστάζοντες εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν τὸ αἷμα αὐτῶν, μὴ θαρροῦντες ἑαυτοῖς ἢ οἰόμενοί τι εἶναι, ἀλλ' ὄντες ἐξουδενωμένοι καὶ ἀποδεδοκιμασμένοι παρὰ πάντας ἀνθρώπους.

ΚΖ'. Ὥσπερ ἐὰν ᾖ βασιλεὺς καὶ πτωχῷ τινι παράθηται τὸν ἑαυτοῦ θησαυρόν· ὁ παραλαβὼν φυλάξαι, οὐκ ἔχει αὐτὸν ὡς ἴδιον, ἀλλ' ὁμολογεῖ πάντοτε τὴν πτωχείαν αὐτοῦ, μὴ τολμῶν διασκορπίσαι ἐκ τοῦ ἀλλοτρίου θησαυροῦ. Τοῦτο γὰρ ἐνθυμεῖται πάντοτε, ὡς οὐ μόνον ἀλλότριός ἐστιν ὁ θησαυρός, ἀλλὰ καὶ βασιλεὺς δυνάστης παρέθετό μοι αὐτόν, καὶ ὅταν θέλῃ λαμβάνει αὐτὸν ἀπ' ἐμοῦ, οὕτως ἑαυτοὺς ὀφείλουσιν ἡγεῖσθαι καὶ οἱ ἔχοντες τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ταπεινοφρονεῖν καὶ ὁμολογεῖν τὴν πτωχείαν αὐτῶν. Ὥσπερ γὰρ ὁ πτωχὸς ὁ λαβὼν τὴν παραθήκην τοῦ θησαυροῦ παρὰ τοῦ βασιλέως, ἐὰν πεποιθὼς ἐπὶ τῷ ἀλλοτρίῳ θησαυρῷ ὡς ἰδίῳ πλούτῳ ἐπαρθῇ καὶ τῦφον λάβῃ ἡ καρδία αὐτοῦ, αἴρει ἀπ' αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς τὸν θησαυρὸν αὐτοῦ, καὶ μένει ὁ ἐσχηκὼς αὐτὸν ἐν παρακαταθήκῃ, οἷος ἦν πρὸ τούτου πτωχός, οὕτω καὶ οἱ ἔχοντες τὴν χάριν, ἐὰν ἐπαρθῶσι καὶ τῦφον λάβωσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν, αἴρει ἀπ' αὐτῶν ὁ Κύριος τὴν χάριν αὐτοῦ, καὶ μένουσι τοιοῦτοι, οἷοι ἦσαν πρὸ τοῦ λαβεῖν τὴν χάριν παρὰ Κυρίου

ΚΗ΄. Ἀλλὰ πολλοὶ καίτοι συνούσης τῆς χάριτος κλεπτόμενοι ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας οὐκ οἴδασιν. Ὥσπερ ἐὰν ᾖ νεωτέρα ἐν οἴκῳ τινί, ὁμοίως καὶ νεώτερος· καὶ λοιπὸν κολακευομένη ὑπ' ἐκείνου αὕτη συνθῆται αὐτῷ, μοιχᾶται καὶ ἀπόβλητος γίνεται, οὕτω καὶ ὁ δεινὸς ὄφις τῆς ἁμαρτίας σύνεστι τῇ ψυχῇ γαργαρίζων καὶ προτρεπόμενος, καὶ ἐὰν συνθῆται, κοινωνεῖ ἡ ἀσώματος ψυχὴ τῇ ἀσωμάτῳ κακίᾳ τοῦ πνεύματος, τοῦτ' ἔστι πνεῦμα πνεύματι κοινωνεῖ, καὶ μοιχεύει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ὁ συντιθέμενος καὶ καταδεχόμενος τὸν λογισμὸν τοῦ πονηροῦ. Τὸ οὖν μέτρον τοῦ ἀγῶνός σου τοῦτό ἐστιν, ἵνα μὴ μοιχεύσῃς ἐν τοῖς λογισμοῖς ἀλλ' ἵνα ἀντιστῇς τῷ νῷ καὶ ἔσωθεν ποιήσῃς πόλεμον καὶ ἀγῶνα καὶ μὴ ὑπακούσῃς μηδὲ συνηδυνθῇς τῇ κα**[596]**κίᾳ ἐν τοῖς λογισμοῖς. Καὶ ἐὰν ταύτην τὴν ἑτοιμασίαν εὕρῃ ὁ Κύριος ἐν σοί, ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ[1] παραλαμβάνει σε ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

144 ΚΘ΄. Ἔστι γάρ τινα πράγματα, ἃ οἰκονομεῖ ὁ Κύριος, ἵνα μὴ ἀμάρτυρον ἑαυτὸν ποιήσῃ τῆς θείας χάριτος καὶ τῆς κλήσεως αὐτοῦ· καὶ ἔστι τινὰ πράγματα, ἃ οὕτως οἰκονομεῖ κατὰ παραχώρησιν, ἵνα δοκιμασθῇ καὶ γυμνασθῇ ὁ ἄνθρωπος, ἵνα ἀποδειχθῇ τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ γὰρ ἐν θλίψεσι καὶ πειρασμοῖς ὄντες, ἐὰν ὑπομείνωσιν, οὐκ ἀποτυγχάνουσι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Οἱ οὖν Χριστιανοὶ ἐν τοῖς θλιβεροῖς πράγμασιν οὐκ ἄχθονται ἢ λυποῦνται. Ἐὰν ἐν πενίᾳ ἢ κακουχίᾳ ἐξετασθῶσιν, οὐκ ὀφείλουσι ξενίζεσθαι[2], ἀλλὰ μᾶλλον συνηδύνεσθαι τῇ πτωχείᾳ καὶ ἡγεῖσθαι ἀντὶ πλούτου, τὴν νηστείαν ἀντὶ τρυφῆς, τὴν ἀτιμίαν καὶ ἀδοξίαν ἀντὶ δόξης. Πάλιν δέ, ἐὰν ἐμπέσωσιν εἰς πράγματα ἔνδοξα ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ἅπερ προτρέπεται αὐτοὺς εἰς ἀνάπαυσιν σαρκικὴν ἢ πλοῦτον ἢ δόξαν ἢ τρυφήν, ὀφείλουσι μὴ συνηδύνεσθαι τούτοις, ἀλλ' ἀποφεύγειν ὡς ἀπὸ πυρός.

Λ΄. Εἰς τὸ φαινόμενον, ἐὰν ἐλάχιστον ἔθνος ἐπικινηθῇ τῷ βασιλεῖ πρὸς πόλεμον, οὐ κάμνει πολεμῶν αὐτός, ἀλλ' ἀποστέλλει στρατιώτας μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτῶν, καὶ ποιοῦνται τὸν πόλεμον. Ἐὰν δὲ ἔθνος μέγιστον ᾖ τὸ ἐπικινηθὲν δυνάμενον ἐμπορθῆσαι τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, ἀναγκάζεται αὐτὸς ὁ βασιλεὺς σὺν τοῖς ἐν τῷ παλατίῳ καὶ τοῖς στρατοπέδοις αὐτοῦ ἀπελθεῖν καὶ συγκροτῆσαι τὸν πόλεμον. Βλέπε οὖν σου τὸ ἀξίωμα, ὅτι ὁ Θεὸς ἐκινήθη μετὰ τοῦ ἰδίου στρατοπέδου, τῶν ἀγγέλων λέγω[3] καὶ τῶν ἁγίων πνευμάτων, εἰς τὴν πρεσβείαν δι' ἑαυτοῦ ἐλθών, ἵνα σε λυτρώσηται ἐκ τοῦ θανάτου. Ἀσφάλισαι οὖν σεαυτόν, καὶ ἐννοήθητι οἵα πρόνοια διὰ σὲ γεγένηται. Ὑποδείγματι δὲ βιοτικῷ κεχρήμεθα, ὡς ἐν βίῳ. Ὥσπερ ἂν ᾖ βασιλεύς, καὶ εὕρῃ τινὰ ἐνδεῆ ἔχοντα πάθη, καὶ μὴ ἐπαισχυνθῇ αὐτόν, ἀλλὰ φαρμάκοις ἰαματικοῖς θεραπεύσῃ αὐτοῦ τὰ τραύματα καὶ ἀπενέγκῃ αὐτὸν εἰς τὸ ἑαυτοῦ παλάτιον καὶ ἐνδύσῃ αὐτὸν τὴν πορφυρίδα καὶ τὸ

---

1. Πρβλ. Ἰω. 6,39. 2. Πρβλ. Α΄ Πέτρ. 4,12. 3. Πρβλ. Ψαλ. 33,8.

διάδημα καὶ ποιήσῃ αὐτὸν κοινωνὸν τῆς τραπέζης αὐτοῦ, οὕτω καὶ ὁ ἐπουράνιος βασιλεὺς Χριστὸς ἐλθὼν πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἔχοντα πάθη ἰάσατο καὶ ἐποίησε κοινωνὸν τῆς βασιλικῆς αὐτοῦ τραπέζης, καὶ τοῦτο **145** οὐ βιασάμενος τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀλλὰ προτρεψάμενος αὐτὸν εἰς τὴν τοιαύτην ἵστησι τιμήν.

ΛΑ΄. Καὶ γὰρ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ γέγραπται, ὅτι «Ἀπέστειλε τοὺς ἑαυτοῦ δούλους ὁ κύριος, καλῶν τοὺς θέλοντας, δηλώσας αὐτοῖς, ὅτι τὸ ἄριστον ἡτοίμασται· αὐτοὶ δὲ οἱ κεκλημένοι παρῃτήσαντο λέγοντες, ὃς μέν, ἠγόρασα», φησί, «ζεύγη βοῶν· ἄλλος, Γυναῖκα ἡρμοσάμην»[1]. Ὁρᾷς ὅτι ὁ κλήτωρ ἕτοιμος, οἱ δὲ κληθέντες ἀντεῖπον. Ἄρα αὐτοὶ ἑαυτῶν αἴτιοι γεγόνασι. Τοσοῦτον οὖν ἐστι τὸ ἀξίωμα τῶν Χριστιανῶν. Βλέπε ὅτι ὁ Κύριος ἡτοί**[597]**μασεν αὐτοῖς τὴν βασιλείαν, καὶ καλεῖ αὐτοὺς εἰσελθεῖν, αὐτοὶ δὲ οὐ θέλουσι. Πρὸς τὸ δόμα οὖν ὃ μέλλουσι κληρονομεῖν, (τοῦτο ἄν τις εἴποι), εἰ ἕκαστος, ἀφ' οὗ ἐκτίσθη ὁ Ἀδὰμ ἕως τῆς συντελείας τοῦ κόσμου[2], ἐπολέμει πρὸς τὸν Σατανᾶν καὶ ὑπέμεινε τὰς θλίψεις, οὐδὲν μέγα ἐποίει πρὸς τὴν δόξαν[3] ἣν μέλλει κληρονομεῖν· συμβασιλεύει γὰρ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας μετὰ Χριστοῦ. Δόξα τῷ οὕτως ἀγαπήσαντι τὴν τοιαύτην ψυχήν, ὅτι αὐτὸς ἑαυτὸν καὶ τὴν χάριν αὐτοῦ ἔδωκε καὶ ἐνεπίστευσε τῇ ψυχῇ. Δόξα τῇ μεγαλωσύνῃ αὐτοῦ.

ΛΒ΄. Κατὰ τὰ φαινόμενα πράγματα ἰδοὺ πάντες οἱ καθεζόμενοι ἀδελφοὶ μίαν εἰκόνα ἔχομεν καὶ ἓν πρόσωπον τοῦ Ἀδάμ. Ἆρα καὶ εἰς τὸ κρυπτόν, καὶ εἰς τὰ ἐνδότατα πράγματα μία ἐστὶν ἡ προαίρεσις πάντων καὶ μία καρδία; Πάντες ἄρα ἕν ἐσμεν[4] ἀγαθοὶ καὶ θεοσεβεῖς; Ἢ ἄρα εἰσί τινες ἐξ ἡμῶν[5], ὅτι οἱ μὲν κοινωνοῦσι Χριστῷ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, οἱ δὲ τῷ Σατανᾷ καὶ τοῖς δαίμοσι, καὶ ὅλοι ὡς εἷς φαινόμενοι ὁμοῦ καθεζόμεθα, ἓν πρόσωπον τοῦ Ἀδὰμ πάντες ἔχομεν; Ὁρᾷς πῶς ἄλλο τί ἐστιν ἡ νοερὰ οὐσία, ὁ ἔσω ἄνθρωπος[6], παρὰ τὸν ἔξω. Ὅτι εἷς φαινόμεθα οἱ πάντες· καὶ **146** οἱ μὲν μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀγγέλων εἰσίν, οἱ δὲ μετὰ τοῦ Σατανᾶ καὶ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων. Εἰ οὖν ἡ καρδία βάθος τι ἔχει ἀπέραντον, ἐκεῖ εἰσι τρίκλινοι καὶ κοιτῶνες, θύραι καὶ πρόθυρα, καὶ διακονίαι πολλαὶ καὶ διέξοδοι. Ἐκεῖ ἐστι τὸ ἐργαστήριον τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας, ἐκεῖ ἐστιν ὁ θάνατος, ἐκεῖ ἐστιν ἡ ζωή· ἐκεῖ ἐστιν ἡ ἀγαθὴ ἐμπορία καὶ ἡ ἐναντία.

ΛΓ΄. Ὥσπερ ἐὰν ᾖ παλάτιον μέγιστον καὶ τοῦτο ἐρημωθῇ καὶ πληρωθῇ πάσης δυσωδίας καὶ νεκρῶν πολλῶν, οὕτω καὶ τὸ παλά-

---

1. Λουκ. 14,16 ἑξ. Ματθ. 22,4 ἑξ. 2. Πρβλ. Ματθ. 28,20. 3. Πρβλ. Ῥωμ. 8,18. 4. Πρβλ. Ἰω. 17,21. 5. Πρβλ. Α' Ἰω. 2,19. 6. Πρβλ. Β' Κορ. 4,16.

τιον τοῦ Χριστοῦ ἡ καρδία ἐστὶ καὶ γέμει πάσης ἀκαθαρσίας, καὶ ὄχλων πολλῶν πονηρῶν πνευμάτων. Χρὴ οὖν τοῦτο ἀνακτισθῆναι καὶ ἀνοικοδομηθῆναι καὶ εὐτρεπισθῆναι τὰ ταμιεῖα καὶ τὰ κουβούκλια· ἐκεῖ γὰρ ὁ βασιλεὺς Χριστὸς μετὰ τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἁγίων πνευμάτων ἔρχεται ἐπαναπαῆναι καὶ οἰκῆσαι καὶ ἐμπεριπατῆσαι καὶ θεῖναι τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν. Λέγω δή, ὥσπερ ἐὰν ᾖ πλοῖον ἔχον πολλὴν κατασκευήν, ἐκεῖ ὁ κυβερνήτης διοικεῖ τοὺς πάντας καὶ οἰκονομεῖ, τοῖς μὲν ἐπιπλήττων, ἄλλους δὲ ὁδηγῶν, οὕτως ἐστὶ καὶ ἡ καρδία ἔχουσα τὸν νοῦν κυβερνήτην, τὴν συνείδησιν ἐλέγχουσαν, λογισμοὺς κατηγοροῦντας καὶ ἀπολογουμένους· λέγει γάρ· «Μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων»[1].

ΛΔʹ. Ὁρᾷς ὅτι ἡ συνείδησις οὐ συγκρύβει τοὺς τοιούτους λογισμοὺς τοὺς ὑπακούοντας τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλ' εὐθὺς ἐλέγχει· οὐ ψεύδεται γάρ. Ἐπεὶ τί εἴπῃ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ; Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως μαρτύρεται ὡς πάντοτε ἐλέγχουσα. Ὥσπερ ἐὰν ᾖ ἅρμα καὶ ἡνίαι, τὰ ζῷα καὶ πᾶσα ἡ κατασκευὴ ὑπὸ ἕνα ἡνίοχόν ἐστι· λοιπὸν ὅτε θέλει ἐκεῖνος, ὀξυτάτῃ ὁρμῇ φέρεται ὑπὸ τοῦ ἅρματος, ὅτε δὲ θέλει, ἐπέχει αὐ- **[600]** τό· πάλιν ὅπου θέλει μετατρέψαι αὐτό, ἐκεῖ αὐτῷ συνέρχεται· **147** ὅλον οὖν τὸ ἅρμα ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡνιοχοῦντος κεῖται, οὕτω καὶ ἡ καρδία ἔχει πολλοὺς λογισμοὺς φυσικοὺς συνδεδεμένους αὐτῇ, καὶ ὁ νοῦς ἐστι καὶ ἡ συνείδησις ἐπιτιμῶσα καὶ κατευθύνουσα τὴν καρδίαν καὶ διϋπνίζουσα τοὺς φυσικοὺς λογισμοὺς βρύοντας ἐν τῇ καρδίᾳ. Μέλη γὰρ πολλὰ ἔχει ἡ ψυχή, κἂν μία ἐστίν.

ΛΕʹ. Ἀφ' οὗ γὰρ παρέβη ὁ Ἀδὰμ τὴν ἐντολήν, ἐπεισελθὼν ὁ ὄφις δεσπότης γέγονε τοῦ οἴκου καὶ ὡς ψυχὴ ἑτέρα μετὰ τῆς ψυχῆς ἐστι. Λέγει γὰρ ὁ Κύριος· «Πᾶς ὅστις οὐκ ἀρνεῖται ἑαυτὸν καὶ οὐ μισεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, οὐκ ἔστι μου μαθητής»[2] καί· «Ὁ ἀγαπῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν»[3]. Ἐπεὶ ἡ ἁμαρτία ἐπεισελθοῦσα τῇ ψυχῇ, μέλος αὐτῆς γέγονε καὶ αὐτῷ τῷ σωματικῷ ἀνθρώπῳ κεκόλληται, καὶ βρύουσι πολλοὶ καὶ ἀκάθαρτοι λογισμοὶ ἐν τῇ καρδίᾳ. Ὁ οὖν ποιῶν τὰ θελήματα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τὰ θελήματα τῆς καρδίας ποιεῖ, ἐπειδὴ συμπέπλεκται καὶ συγκέκραται ἡ ψυχή. Ὁ οὖν ὑποτάσσων τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ καὶ ὀργιζόμενος ἑαυτῷ καὶ ταῖς συνούσαις αὐτῷ ἐπιθυμίαις, <οὗτός> ἐστιν ὡς ὁ ὑποτάσσων πόλιν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ οὗτος καταξιοῦται ἐλθεῖν εἰς μέτρα ἀγαθὰ Πνεύματος καὶ ἀπολαμβάνει διὰ τῆς θείας δυνάμεως τὸν καθαρὸν ἄνθρωπον καὶ γίγνεται ἑαυτοῦ μειζότερος. Ἀποθεοῦται γὰρ λοιπὸν ὁ τοιοῦτος καὶ γίγνεται υἱὸς Θεοῦ, λαμβάνων τὸ οὐράνιον σίγνον ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ. Οἱ γὰρ ἐκλεκτοὶ αὐτοῦ χρίονται τὸ ἁγιαστικὸν ἔλαιον καὶ γίγνονται ἀξιωματικοὶ καὶ βασιλεῖς.

---

1. Ρωμ. 2,15. 2. Λουκ. 14,26. Μαρκ. 8,34. 3. Ἰω. 12,25.

148 ΛϚ'. Ἔχει γὰρ τὴν φύσιν ὁ ἄνθρωπος τοιαύτην, καὶ ὁ ὢν ἐν βάθει τῆς κακίας καὶ δουλεύων τῇ ἁμαρτίᾳ τοῦ τραπῆναι ἐπὶ τὸ ἀγαθόν· καὶ ὁ δεδεμένος Πνεύματι ἁγίῳ καὶ μεμεθυσμένος εἰς τὰ ἐπουράνια ἔχει ἐξουσίαν τοῦ τραπῆναι ἐπὶ τὸ κακόν. Ὥσπερ ἵνα ᾖ γυνὴ ἱμάτια ῥακώδη περιβεβλημένη, λιμώσσουσα, ἐρρυπωμένη, καὶ αὕτη μετὰ πολλοῦ καμάτο ἔλθῃ εἰς ἀξίωμα βασιλικὸν καὶ ἐνδύσηται πορφύραν καὶ στέφανον καὶ γένηται νύμφη βασιλέως, αὕτη μέμνηται τῆς προτέρας ῥυπαρίας καὶ ἔχει θέλημα ἐπανελθεῖν εἰς τὸ ἀρχαῖον, ἀλλ' οὐχ αἱρεῖται εἰς τὴν προτέραν αἰσχύνην ἐλθεῖν· μωρὸν γάρ ἐστι· καὶ αὐτοὶ δὲ «οἱ γευσάμενοι τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ μέτοχοι ὄντες τοῦ Πνεύματος»[1], ἐὰν μὴ ἀσφαλίσωνται, κατασβέννυνται καὶ γίγνονται χείρους οὗ ἦσαν, κοσμικοὶ ὄντες. Οὐχ ὅτι ὁ Θεὸς τρεπτός ἐστι καὶ ἀσθενὴς ἢ τὸ Πνεῦμα σβέννυται, ἀλλ' αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι οὐ συμφωνοῦσι τῇ χάριτι. Διὰ τοῦτο ἐκτρέπονται καὶ πίπτουσιν εἰς μυρία κακά. Οἱ γὰρ γευσάμενοι ἐκείνης τῆς δωρεᾶς ἔχουσι τὰ ἀμφότερα συνόντα αὐτοῖς, χαρὰν καὶ παράκλησιν, φόβον καὶ τρόμον, ἀγαλλίασιν καὶ πένθος. Πενθοῦσι γὰρ ἑαυτοὺς καὶ ὅλον τὸν Ἀδάμ, **149** ἐπειδὴ μία ἐστὶν ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων. Καὶ τὰ δάκρυα τῶν τοιούτων ἄρτος ἐστὶ[2] καὶ τὸ πένθος γλυκύτης καὶ ἀνάπαυσις.

[601] ΛΖ'. Ἐὰν δὲ ἴδῃς τινὰ ἐπηρμένον καὶ τετυφωμένον ὡς μέτοχον ὄντα τῆς χάριτος, οὗτος ἐὰν καὶ σημεῖα ποιήσῃ καὶ νεκροὺς ἐγείρῃ, μὴ ἔχῃ δὲ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἄτιμον καὶ ἐξουδενωμένην καὶ ᾖ πτωχὸς τῷ πνεύματι[3] καὶ βδελυκτός, κλέπτεται ὑπὸ τῆς κακίας καὶ οὐκ οἶδε, καὶ εἰ ποιεῖ σημεῖα, οὐκ ἔστιν αὐτῷ πιστεῦσαι· τὸ γὰρ σημεῖον τοῦ Χριστιανισμοῦ τοῦτό ἐστι, τὸ ὄντα τινὰ δόκιμον τοῦ Θεοῦ[4] σπουδάζειν λανθάνειν ἀνθρώπους· καὶ εἰ ἔχει ὅλους τοὺς θησαυροὺς τοῦ βασιλέως, κρύπτειν αὐτοὺς καὶ πάντοτε λέγειν ὅτι «Οὐκ ἔστιν ἐμόν, ἄλλος μοι παρέθετο τὸν θησαυρὸν τοῦτον, ἐγὼ γὰρ πτωχός εἰμι, καὶ ὅτε θέλει, λαμβάνει αὐτὸν ἀπ' ἐμοῦ». Εἰ δέ τις λέγει· «Πλούσιός εἰμι, ἀρκεῖ, ἐκτησάμην, οὐκέτι χρήζω», ὁ τοιοῦτος οὐκ ἔστι Χριστιανός, ἀλλὰ σκεῦός ἐστι τῆς πλάνης καὶ τοῦ διαβόλου. Ἡ γὰρ ἀπόλαυσις τοῦ Θεοῦ ἀκόρεστός ἐστι, καὶ ὅσον αὐτοῦ γεύεταί τις καὶ ἐσθίει, τοσοῦτον ἔκπεινος γίγνεται. Καὶ τὴν καῦσιν καὶ τὸν ἔρωτα πρὸς τὸν Θεὸν ἔχουσιν ἀκατάσχετον οἱ τοιοῦτοι· καὶ ὅσῳ σπουδάζουσι προκόπτειν καὶ ἐπιπορίζειν, τοσοῦτον ἑαυτοὺς ἡγοῦνται πτωχούς, ὡς ἐνδεεῖς καὶ μηδὲν κεκτημένους. Τοῦτο γὰρ λέγουσιν, ὅτι «Οὐκ εἰμὶ ἄξιος, ἵνα οὗτος ὁ ἥλιος ἐπιλάμψῃ μοι». Τοῦτό ἐστι τὸ σημεῖον τοῦ Χριστιανισμοῦ, αὕτη ἡ ταπείνωσις.

---

1. Ἑβρ. 6. 4. 2. Πρβλ. Ψαλ. 41,4. 3. Πρβλ. Ματθ. 5,3. 4. Πρβλ. Β' Τιμ. 2,15.

ΛΗ΄. Εἰ δέ τις λέγει ὅτι «Ἀρκοῦμαι» καὶ «πεπλήρωμαι», οὗτος πλάνος ἐστὶ καὶ ψεύστης. Ὥσπερ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἐδοξάσθη, ὅτε ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὄρος καὶ μετεμορφώθη εἰς τὴν θεϊκὴν δόξαν καὶ εἰς τὸ φῶς τὸ ἄπειρον[1], οὕτω καὶ τὰ σώματα τῶν ἁγίων δοξάζεται καὶ ἐξαστράπτει. Ὡς γὰρ ἔσωθεν ἡ δόξα τοῦ Χριστοῦ οὖσα ἐφηπλώθη τῷ σώματι αὐτοῦ καὶ ἐξέλαμψε, τὸν αὐτὸν τρόπον κἂν τοῖς ἁγίοις ἡ ἔσωθεν οὖσα τοῦ Χριστοῦ δύναμις ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἔξωθεν εἰς τὰ σώματα αὐτῶν ὑπερεκχεῖται. Καὶ γὰρ **150** ἐκ τῆς αὐτοῦ οὐσίας καὶ φύσεως ἀπὸ τοῦ νῦν μετέχουσιν ἐν τῷ νῷ αὐτῶν. Γέγραπται γάρ· «Ὅ τε ἁγιάζων καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι ἐξ ἑνός»[2]. Καί· «Δόξαν ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς»[3]. Ὥσπερ ἀπὸ ἑνὸς πυρὸς ἅπτονται λύχνοι πολλοί, ἀνάγκη καὶ τὰ σώματα τῶν ἁγίων, μέλη Χριστοῦ ὄντα, τὸ αὐτὸ γίγνεσθαι ὅπερ ἐστὶν ὁ Χριστός.

ΛΘ΄. Ἐρώτησις. Πῶς ἀνώτεροι γίγνονται οἱ Χριστιανοὶ τοῦ πρώτου Ἀδάμ; Ἐκεῖνος γὰρ ἀθάνατος ἦν καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἄφθαρτος· οἱ δὲ ἀποθνήσκουσι καὶ φθείρονται.

Ἀπόκρισις. Ὁ ἀληθινὸς θάνατος ἔνδον ἐστὶν ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ κέκρυπται, καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁ ἔσω[4] νενέκρωται. Εἴ τις οὖν μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν[5] κατὰ τὸ κρυπτόν, οὗτος ἀληθῶς εἰς τοὺς αἰῶνας ζῇ καὶ οὐκ ἀποθνήσκει. Ἀλλ᾽ εἰ καὶ τὰ σώματα τῶν τοιούτων λύεται πρὸς καιρόν, ἐγείρεται αὖθις ἐν δόξῃ[6]· ἡγιασμένα γάρ εἰσιν. Ὕπνον οὖν λέγομεν καὶ κοίμησιν τῶν Χριστιανῶν τὸν θάνα**[604]**τον. Εἰ δὲ ἀθάνατος ἦν ὁ ἄνθρωπος καὶ κατὰ τὸ σῶμα ἄφθαρτος, βλέπων ὅλος ὁ κόσμος τὸ παράδοξον τοῦ πράγματος, ὅτι μὴ φθείρονται τὰ σώματα τῶν Χριστιανῶν, ἀνάγκῃ τινὶ λοιπόν, ἀλλ᾽ οὐχ ἑκουσίᾳ γνώμῃ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἂν ἤρχετο.

Μ΄. Ἀλλ᾽ ἵνα φανῇ καθάπαξ καὶ διαμείνῃ τὸ αὐτεξούσιον, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ὁ Θεὸς ἔδωκε τῷ ἀνθρώπῳ, τούτου ἕνεκεν οἰκονομικῶς τὰ πράγματα διοικεῖται καὶ γίγνεται λύσις σωμάτων, ἵνα ἐν τῷ θελήματι τοῦ ἀνθρώπου ᾖ τὸ τραπῆναι αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ κακόν. Οὔτε γὰρ ὁ τέλειος εἰς τὸ κακὸν καὶ βαθὺς εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ ποιῶν ἑαυτὸν σκεῦος **151** τοῦ διαβόλου, ὑφ᾽ οὗ τὸ ὅλον κατεκυριεύθη ἀνάγκῃ τινὶ δέδεται, ἀλλ᾽ ἔχει τὴν ἐλευθερίαν τοῦ γενέσθαι σκεῦος ἐκλογῆς[7] καὶ ζωῆς. Ὁμοίως πάλιν οἱ μεμεθυσμένοι εἰς τὴν θεότητα, καίτοι πεπληρωμένοι καὶ δεδεμένοι Πνεύματι ἁγίῳ οὐκ ἀνάγκῃ τινὶ κεκράτηνται, ἀλλ᾽ ἔχουσι τὸ αὐτεξούσιον τοῦ τραπῆναι αὐτοὺς καὶ ποιεῖν ὃ θέλουσιν εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον.

ΜΑ΄. Ἐρώτησις. Κατὰ μέρος λεπτύνεται τὸ

1. Πρβλ. Μαρκ. 9,1 ἑξ. 2. Ἑβρ. 2,11. 3. Ἰω. 17,22. 4. Πρβλ. Β΄ Κορ. 4,16. 5. Πρβλ. Ἰω. 5,24. 6. Πρβλ. Α΄ Κορ. 15,43. 7. Πρξ. 9,15.

κακὸν καὶ ἐκριζοῦται καὶ προκόπτει εἰς τὴν χάριν ἢ εὐθέως, εἰ τύχοι προκοπῆς, ἐκριζοῦται τὸ κακόν;

Ἀπόκρισις. Καθάπερ τὸ ἔμβρυον ἐν τῇ μήτρᾳ οὐκ εὐθέως πήγνυται εἰς ἄνθρωπον, ἀλλὰ κατὰ μέρος γίγνεται εἰκὼν καὶ γεννᾶται, οὐκ ἤδη δέ ἐστι τέλειος ἄνθρωπος, ἀλλ' αὐξάνει ἐν ἔτεσι πολλοῖς καὶ γίγνεται ἀνήρ· ἔστι δὲ ὥσπερ τὰ σπέρματα τῶν κριθῶν ἢ τοῦ σίτου οὐκ εὐθέως βαλλόμενα εἰς τὴν γῆν ῥιζοῖ, ἀλλὰ παρέρχονται χειμῶνες καὶ ἄνεμοι καὶ τότε τῷ δέοντι καιρῷ γίγνονται στάχυες· καὶ ὁ φυτεύων ἄπιον οὐκ **152** εὐθέως μεταλαμβάνει τῶν καρπῶν[1], ὡσαύτως κἀν τοῖς πνευματικοῖς (ὅπου τοσαύτη σοφία καὶ λεπτότης) κατὰ μικρὸν ὁ ἄνθρωπος αὐξάνει «καὶ γίνεται εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας»[2]· οὐχ ὥς τινες λέγουσιν· «Ἔνδυσαι, ἔκδυσαι».

ΜΒ'. Ὁ θέλων μαθεῖν γράμματα ἀπέρχεται πρῶτον καὶ μανθάνει τὰ σημεῖα, καὶ ὅταν γένηται ἐκεῖ πρῶτος, ἀπέρχεται εἰς τὴν σχολὴν τῶν Ῥωμαϊκῶν καὶ ἔστιν ὅλων ἔσχατος. Πάλιν ἐκεῖ ὅταν γένηται πρῶτος, ἀπέρχεται πρὸς τὴν σχολὴν τῶν γραμματικῶν, καὶ ἔστι πάλιν ἐκεῖ ὅλων ἔσχατος ἀρχάριος. Εἶτα ὅταν γένηται σχολαστικός, ὅλων τῶν δικολόγων ἀρχάριος καὶ ἔσχατός ἐστι. Πάλιν ὅταν ἐκεῖ γένηται πρῶτος, τότε γίνεται ἡγεμών· καὶ ὅταν γένηται ἄρχων, λαμβάνει ἑαυτῷ βοηθὸν τὸν συγκάθεδρον. Εἰ οὖν τὰ φαινόμενα τοσαύτας ἔχει προκοπάς, πόσῳ μᾶλλον τὰ ἐπουράνια μυστήρια ἔχει προκοπὰς καὶ βαθμοὺς πολλοὺς αὐξάνει· καὶ τότε διὰ πολλῆς γυμνασίας καὶ πολλῶν πειρατηρίων ὁ διαφυγὼν γίνεται τέλειος. Οἱ γὰρ Χριστιανοὶ οἱ γευσάμενοι τῆς χάριτος ἐξ ἀληθείας καὶ τὸ σημεῖον ἔχοντες τοῦ σταυροῦ ἐν τῷ νῷ καὶ τῇ καρδίᾳ, οὗτοι ἀπὸ βασιλέων ἕως πτωχῶν κοπρίαν καὶ δυσωδίαν ἡγοῦνται τὰ πάντα καὶ **[605]** οὗτοι δύνανται εἰδέναι, ὅτι ὅλος ὁ κόσμος ὁ γήινος καὶ οἱ θησαυροὶ τοῦ βασιλέως καὶ ἡ δόξα καὶ οἱ τῆς σοφίας λόγοι ἐν φαντασίᾳ τινί εἰσι, μὴ ἔχοντα στερεὰν βάσιν, ἀλλὰ παρερχόμενα. Καὶ εἴ τί ἐστιν ὑπὸ τὸν οὐρανόν, τούτοις ἐστὶν εὐκαταφρόνητα.

ΜΓ'. Διὰ τί; Ὅτι ξένα καὶ θαυμαστὰ τὰ ἐπάνω τῶν οὐρανῶν, τὰ μὴ ὄντα μήτε εἰς θησαυροὺς βασιλέων μήτε εἰς σοφίαν λόγων μήτε εἰς δόξαν κοσμικὴν καὶ ἀξιώματα ἢ πλοῦτον, οἷον ἐκεῖνοι ἐκτήσαντο, τὸν Κύριον καὶ κτίστην πάντων ἔχοντες ἐν τῷ ἐνδοτάτῳ ἀνθρώπῳ, κτῆμα τὸ μὴ παρερχόμενον, ἀλλὰ παραμένον. Οἱ γὰρ Χριστιανοὶ τιμίαν οἴδασι τὴν ψυχὴν ὑπὲρ πάντα τὰ δημιουργήματα· μόνος γὰρ ὁ ἄνθρωπος κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ ἐγένετο[3]. Ἰδοὺ ὁ οὐρανὸς πόσον ἐστὶν ὑπερμεγέθης καὶ ἡ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς κτίσματα τίμια καὶ μεγάλα τὰ σκεύη αὐτῶν. Ὁ δὲ ἄνθρωπος, ὑπὲρ πάντα τὰ σκεύη

---

1. Πρβλ. Β' Τιμ. 2,6. 2. Ἐφ. 4,13. 3. Πρβλ. Γεν. 1,26.

τίμιός ἐστιν, ἐπειδὴ εἰς αὐτὸν μόνον εὐδόκησεν ὁ Κύριος, καὶ τὰ κήτη δὲ τῆς θαλάσσης καὶ τὰ ὄρη καὶ τὰ θηρία εἰς τὸ φαινόμενον μείζονά εἰσι τοῦ ἀνθρώπου. Βλέπε οὖν σου τὸ ἀξίωμα, πῶς εἶ τίμιος. Ὅτι ὑπὲρ **153** ἀγγέλους ἐποίησέ σε ὁ Θεός, ὁπότε καὶ αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ εἰς σὴν πρεσβείαν καὶ λύτρωσιν παρεγένετο ἐπὶ τῆς γῆς.

ΜΔ΄. Ὁ Θεὸς οὖν καὶ οἱ ἄγγελοι εἰς τὴν σὴν σωτηρίαν ἦλθον. Βασιλεὺς γάρ, υἱὸς βασιλέως συμβούλιον ἐποιήσατο μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἀπεστάλη ὁ Λόγος καὶ σάρκα ἐνδυσάμενος καὶ κρύψας τὴν ἑαυτοῦ θεότητα, ἵνα διὰ τοῦ ὁμοίου τὸ ὅμοιον σώσῃ, ἔθηκε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Τοσαύτη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐστι πρὸς τὸν ἄνθρωπον· ἠρετίσατο ὁ ἀθάνατος σταυρωθῆναι διὰ σέ. Βλέπε οὖν πῶς «ὁ Θεὸς ἠγάπησε τὸν κόσμον, ὅτι τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱὸν ἔδωκεν ὑπὲρ αὐτῶν[1]· πῶς οὐχὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσεται»[2]; Καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ λέγει· «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν»[3]. Δείκνυσι δὲ καὶ ἀλλαχοῦ τοὺς ἀγγέλους λειτουργοὺς[4] εἶναι τῶν ἁγίων. Καὶ γὰρ Ἠλίας ὅτε ἦν εἰς τὸ ὄρος καὶ ἦλθον κατ' αὐτοῦ οἱ ἀλλόφυλοι, τὸ παιδίον ἔλεγε· «Πολλοὶ ἔρχονται καθ' ἡμῶν καὶ ἡμεῖς μόνοι ἐσμέν». Τότε ἀποκρίνεται Ἠλίας· «οὐχ ὁρᾷς παρεμβολὰς καὶ πλήθη ἀγγέλων μεθ' ἡμῶν κύκλῳ βοηθούντων ἡμῖν»[5]; Ὁρᾷς, ὅτι ὁ Δεσπότης καὶ τὰ πλήθη τῶν ἀγγέλων σύνεστι τοῖς δούλοις αὐτοῦ. Πόση οὖν ἐστιν ἡ ψυχὴ καὶ πῶς τετίμηται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅτι ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἄγγελοι ταύτην ἐπιζητοῦσιν εἰς κοινωνίαν ἰδίαν καὶ εἰς βασιλείαν. Ὁ δὲ Σατανᾶς καὶ αἱ δυνάμεις αὐτοῦ ταύτην ἐπιζητοῦσιν εἰς τὸ ἴδιον μέρος.

ΜΕ΄. Ὡς γὰρ ἐν τοῖς φαινομένοις ὁ βασιλεὺς οὐ διακονεῖται ὑπὸ ἀγελιμαίων ἀνθρώπων, ἀλλ' ὑπὸ ὡραίων καὶ καλῶς πεπαιδευμένων, οὕτω καὶ εἰς τὸ ἐπουράνιον παλάτιον ἐκεῖνοι διακονοῦσι τῷ ἐπουρανίῳ βασιλεῖ οἱ ἄμωμοι, οἱ ἀνεπίληπτοι, οἱ καθαροὶ τὴν καρδίαν[6]. Καὶ ὥσπερ ἐν τῷ παλατίῳ ὡραῖαι κό**[608]**ραι καὶ μὴ ἔχουσαι μῶμόν τινα, εὐειδέσταται, ἐκεῖναι εἰς κοινωνίαν βασιλέων ἀπέρχονται, οὕτω καὶ εἰς τὸ πνευματικόν· ψυχαὶ αἱ ἐν πᾶσι τρόποις ἀγαθοῖς κεκοσμημέναι, αὗται κοινωνοῦσι τῷ ἐπουρανίῳ βασιλεῖ. Εἰς τὸ φαινόμενον, ὅπου ἀπέρχεται ἄρχων μεῖναι, καὶ συμβῇ ἐκείνην τὴν οἰκίαν ἔχειν ἀκαθαρσίαν τινά, εὐτρεπίζεται καὶ διακόσμησις πολλὴ γίνεται καὶ ἀρώματα ἐκχεῖται, πόσῳ μᾶλλον ὁ οἶκος τῆς ψυχῆς, εἰς ὃν ὁ Κύριος ἀναπαύεται, πολλῆς διακοσμήσεως χρήζει, ἵνα δυνηθῇ ἐκεῖ εἰσελθεῖν **154** καὶ ἀναπαῆναι ὁ ἄσπιλος καὶ ἄμωμος· εἰς γὰρ τοιαύτην καρδίαν ὁ Θεὸς καὶ ὅλη ἡ ἐπουράνιος ἐκκλησία ἐπαναπαύεται.

1. Ἰω. 3,16. 2. Ρωμ. 8,32. 3. Πρβλ. Ματθ. 24,47. 25,21. 4. Πρβλ. Ἑβρ. 1,14. 5. Πρβλ. Δ΄ Βασ. 6,14 ἑξ. 6. Πρβλ. Ματθ. 5,8.

ΜϚʹ. Ἐν τοῖς φαινομένοις, ἐὰν ἔχῃ πατὴρ κτήματα, ἔχῃ δὲ καὶ διαδήματα καὶ λίθους τιμίους, ταῦτα εἰς οἴκους ἀποθέτους κρύπτει καὶ ταμιεύεται τῷ ἀγαπητῷ αὐτοῦ υἱῷ, κἀκείνῳ δίδωσιν αὐτά. Οὕτω καὶ ὁ Θεὸς τὴν ἑαυτοῦ κτῆσιν μετὰ τῶν ἰδίων τιμίων ἐνεπίστευσε τῇ ψυχῇ. Εἰς τὸ φαινόμενον, ἐὰν ᾖ πόλεμος καὶ ἔλθῃ βασιλεὺς μετὰ τοῦ στρατοπέδου ἐπὶ τὸ πολεμῆσαι καὶ ὑπάρχῃ τὸ μέρος αὐτοῦ ἔλαττον ἢ ἀσθενέστερον, εὐθέως ἀποστέλλει πρεσβείαν ἐρωτῶν τὰ πρὸς εἰρήνην[1]. Εἰ δὲ ἔθνος μέγιστον πρὸς ἴσον ᾖ καὶ ὁ βασιλεὺς πρὸς βασιλέα (λέγω δὴ ὁ Περσῶν καὶ ὁ Ῥωμαίων), ἀνάγκη πᾶσα τοὺς δύο βασιλεῖς κινηθῆναι μετὰ τῶν στρατοπέδων ὅλων. Βλέπε οὖν οἷον σοῦ ἐστι τὸ ἀξίωμα, ὅτι ὁ Θεὸς ἐκινήθη μετὰ τῶν ἰδίων στρατοπέδων (λέγω δὴ τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν πνευμάτων) συμβαλεῖν τῷ ἀντικειμένῳ, ἵνα σε λυτρώσηται ἐκ τοῦ θανάτου. Ὁ Θεὸς οὖν παρεγένετο διὰ σέ.

ΜΖʹ. Ὥσπερ ἐὰν ᾖ βασιλεὺς καὶ εὕρῃ πτωχόν τινα ἔχοντα λέπραν εἰς ὅλα τὰ μέλη, καὶ μὴ ἐπαισχυνθῇ, ἀλλ' ἐπιθῇ φάρμακα ἐν τοῖς τραύμασιν αὐτοῦ καὶ ἰάσηται αὐτοῦ τὰς πληγὰς καὶ εἰς τράπεζαν βασιλικὴν ἀπαγάγῃ αὐτὸν καὶ περιθῇ αὐτῷ πορφύραν καὶ ποιήσῃ αὐτὸν βασιλέα, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς ἐποίησε τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων· ἀπέπλυνεν αὐτῶν τὰ τραύματα καὶ ἰάσατο αὐτοὺς καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὸν ἐπουράνιον νυμφῶνα. Μέγα οὖν ἐστι τὸ ἀξίωμα τῶν Χριστιανῶν τοσοῦτον, ὡς μηδὲ σύγκρισιν ἔχειν. Εἰ δὲ μετεωρισθῇ καὶ κλαπῇ ὑπὸ τῆς κακίας, ἔοικε τοιούτῳ τινί, ὥσπερ ἐὰν ᾖ πόλις μὴ ἔχουσα τεῖχος, καὶ οἱ λῃσταὶ εἰσέρχονται δι' αὐτῆς ὅθεν θέλουσι, μὴ ἐμποδιζόμενοι, καὶ ἐρημοῦσι καὶ ἐμπυρίζουσιν αὐτήν, οὕτως ἀμελοῦντός σου καὶ μὴ ἑαυτῷ προσέχοντος ἐπεισέρχονται τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας καὶ ἀφανίζουσι καὶ ἐρημοῦσι τὸν νοῦν, σκορπίζοντες τοὺς λογισμοὺς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον.

ΜΗʹ. Πολλοὶ γὰρ περὶ τὰ ἔξωθεν ἀκριβευόμενοι καὶ ἐπιστήμην ἀσκοῦντες καὶ βίου ὀρθοῦ ἐπιμελούμενοι τοῦτο νομίζουσιν εἶναι τὸ τέλειον, μὴ ἐγκύπτοντες εἰς τὴν καρδίαν καὶ ὁρῶντες τὰ ἐκεῖ συνέχοντα τὴν ψυχὴν κακά. Ἐπειδὴ κατὰ τὸν τῆς κακίας ἐσώτερον νοῦν ῥίζα ἐστὶν ἐν τοῖς μέλεσιν[2], καὶ ὁ λῃστὴς ἐν τῇ **[609]** οἰκίᾳ ἐστί, τοῦτ' ἔστιν ἡ ἐναντία δύναμις. Ἀντιστατικὴ οὖν καὶ νοερά ἐστι· καὶ ἐὰν μή τις θῇ ἀγῶνα κατὰ τῆς ἁμαρτίας, κατὰ μέρος ὑπεκχεομένη ἡ ἔσω κακία διὰ τὸν πλεονασμὸν **155** φέρει τὸν ἄνθρωπον εἰς φανερὰς ἁμαρτίας ἐπὶ τὸ κατεργάζεσθαι αὐτάς. Τὸ γὰρ κακὸν ὥσπερ πηγῆς ὀφθαλμός ἐστι πάντοτε βρύον. Καὶ σὺ οὖν γίνου ἐπὶ τῷ ἐπισχεῖν τὰ ῥεύματα τῆς κακίας, ἵνα μὴ εἰς μυρία κακὰ ἐμπίπτων ὡς θαμβούμενος ᾖς. Ὃν τρόπον ἐὰν ᾖ τις εὐγενής, ἀμέριμνος, πλούσιος, καὶ τοῦτον οἱ διάκονοι τοῦ ἄρχοντος καὶ οἱ ταξεῶται ἁρπάσωσιν ἀποφέροντες πρὸς αὐτὸν

---

1. Πρβλ. Λουκ. 14,32. 2. Πρβλ. Ρωμ. 7,23.

λέγοντες, «ὅτι κατηγορήθης ἐπὶ ἐγκλήματι, καὶ θανάτῳ ὑπόκεισαι». Λοιπὸν ἐκ τῆς φήμης τοῦ φόβου ἀπώλεσεν αὐτοῦ πάσας τὰς ἐνθυμήσεις καὶ ὥσπερ τεθαμβημένος ἐστίν.

ΜΘʹ. Ὑπολάμβανε οὖν οὕτω καὶ περὶ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας[1]. Ὁ γὰρ φαινόμενος κόσμος ἀπὸ βασιλέων ἕως πτωχῶν ἐν θορύβῳ εἰσὶ καὶ ἀκαταστασίᾳ καὶ μάχῃ, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν οἶδε τὴν αἰτίαν, ἤγουν φαινόμενον τὸ κακὸν τὸ παρεισελθὸν διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ Ἀδάμ[2], τὸ κέντρον τοῦ θανάτου[3]. Ἡ γὰρ ἁμαρτία ἡ παρεισελθοῦσα, δύναμίς τις οὖσα λογικὴ τοῦ Σατανᾶ καὶ οὐσία, ἐνέσπειρε τὰ κακὰ πάντα ἐπειδὴ λεληθότως εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον[4] καὶ εἰς τὸν νοῦν ἐνεργεῖ, καὶ μάχεται τοῖς λογισμοῖς. Οὐκ ἴσασι δὲ οἱ ἄνθρωποι, ὅτι ἀπὸ ἀλλοτρίας τινὸς δυνάμεως ἐλαυνόμενοι ταῦτα πράττουσιν, ἀλλὰ νομίζουσι φυσικὰ ταῦτα εἶναι καὶ ἀπὸ ἰδίας φρονήσεως ταῦτα ποιεῖν. Οἱ δὲ τὴν εἰρήνην τοῦ Χριστοῦ[5] ἔχοντες ἐν αὐτῷ τῷ νῷ καὶ τὸν φωτισμὸν αὐτοῦ, ἴσασι πόθεν ταῦτα κινεῖται.

Νʹ. Πάσχει γὰρ ὁ κόσμος πάθος κακίας καὶ οὐκ οἶδε. Καὶ ἔστι πῦρ ἀκάθαρτον, ὅπερ ἀνάπτει τὴν καρδίαν, καὶ οὕτω διατρέχει εἰς ὅλα τὰ μέλη καὶ προτρέπεται τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἀσελγείας καὶ μυρία κακά. Οἱ οὖν γαργαλιζόμενοι καὶ συνηδόμενοι ἔνδον ἐν τῇ καρδίᾳ ἐπιτελοῦσι τὴν πορνείαν, καὶ οὕτω νεμομένου τοῦ κακοῦ καταπίπτουσι καὶ εἰς φανερὰν πορνείαν. Τὸ αὐτὸ νόει καὶ περὶ τῆς φιλαργυ**156**ρίας, κενοδοξίας, τύφου, ζήλου, θυμοῦ· ὥσπερ ὅταν τις κληθῇ εἰς ἄριστον, καὶ παρατεθῇ αὐτῷ ἐδέσματα πολλά. Λοιπὸν ἡ ἁμαρτία ὑποβάλλει πάντων ἅψασθαι καὶ οὕτως ἡ ψυχὴ συνηδομένη βαρύνεται. Ὄρη γὰρ δυσβάστακτά ἐστι τὰ πάθη, ὧν ἐν μέσῳ ποταμοὶ δρακόντων καὶ ἰοβόλων θηρίων καὶ ἑρπετῶν· ὥσπερ ἐὰν ᾖ κῆτος καὶ καταπίῃ τὸν ἄνθρωπον ἐν τῇ κοιλίᾳ, οὕτω καὶ ἡ ἁμαρτία καταπίνει τὰς ψυχάς. Φλόγες πυρός εἰσι καίουσαι καὶ βέλη πεπυρωμένα τοῦ πονηροῦ· λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος· «Πρὸς τὸ δυνηθῆναι ἡμᾶς τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι»[6]. Ἐνεμήθη γὰρ τὸ κακόν, καὶ τεθεμελίωται περὶ τὴν ψυχήν.

ΝΑʹ. Οἱ δὲ φρόνιμοι, ὅταν ἐπαναστῇ τὰ πάθη, οὐχ ὑπακούουσιν, ἀλλ' ὀργίζονται ταῖς κακαῖς ἐπιθυμίαις καὶ ἐχθροὶ ἑαυτῶν γίγνονται. Ὁ γὰρ Σατανᾶς πολὺ θέλει ἐπαναπαῆναι τῇ ψυχῇ καὶ ἐφαπλωθῆναι, **[612]** καὶ θλίβεται καὶ στενοχωρεῖται μὴ ὑπακουούσης τῆς ψυχῆς. Εἰσὶ δέ τινες κρατούμενοι ὑπὸ θείας δυνάμεως, ὅτι ἐὰν ἴδωσί τινα μετὰ γυναικὸς νέον, οὗτοι εἰ καὶ διαλογίζονταί τινα, ὅμως οὐ μιαίνεται ὁ νοῦς αὐτῶν οὔτε ἐπιτελεῖ ἔνδον ἁμαρτίαν· ἀλλ' οὔπω ἐστὶ τῷ τοιούτῳ θαρσῆσαι. Εἰσὶ δὲ ἄλλοι εἰς οὓς τελείως πέπαυται καὶ κατεσβέσθη καὶ ἐξηράνθη· ἀλλὰ τὰ μέτρα ταῦτα τῶν μεγάλων εἰσίν. Ὥσπερ οἱ ἐμπο-

---

1. Πρβλ. Ἐφ. 6,12. 2. Πρβλ. Ρωμ. 5,19. 3. Πρβλ. Αʹ Κορ. 15,56. 4. Πρβλ. Ρωμ. 7,22. 5. Πρβλ. Κολ. 3,15. 6. Ἐφ. 6, 16.

ροι γυμνοὶ κατέρχονται εἰς βυθὸν θαλάσσης, εἰς θάνατον τοῦ ὕδατος, ἵνα ἐκεῖ εὕρωσι μαργαρίτας εἰς στέφανον ποιοῦντας βασιλικὸν καὶ πορφύραν, οὕτω καὶ οἱ μονάζοντες γυμνοὶ ἐξέρχονται τοῦ κόσμου καὶ κατέρχονται εἰς βυθὸν θαλάσσης τῆς κακίας καὶ εἰς τὴν ἄβυσσον τοῦ σκότους καὶ ἀπὸ τῶν βαθέων λαμβάνουσι καὶ ἀναφέρουσι τιμίους λίθους προχωροῦντας εἰς στέφανον τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐπουράνιον, εἰς αἰῶνα καινὸν καὶ πόλιν φωτεινὴν καὶ δῆμον ἀγγελικόν.

ΝΒ'. Ὥσπερ ἐν τῇ σαγήνῃ[1] πολλὰ εἴδη ἰχθύων ἐμπίπτει καὶ τὰ ἀχρηστότερα πάλιν εὐθέως εἰς θάλασσαν ῥίπτουσιν, οὕτω καὶ ἡ σαγήνη τῆς χάριτος ἐφαπλοῦται ἐπὶ πάντας καὶ ζητεῖ ἀνάπαυσιν[2], ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι οὐχ ὑπακούουσι· διὰ τοῦτο πάλιν εἰς αὐτὸν τὸν βόθυνον τοῦ σκότους καταρρίπτονται. Ὥσπερ γὰρ ὁ χρυσὸς ἀπὸ πολλῆς ἄμμου πλυνόμενος εὑρίσκεται, καὶ ταῦτα ἐλάχιστα ὡς κεγχρίδες, οὕτω καὶ ἀπὸ πολλῶν ὀλίγοι εἰσὶ δόκιμοι. **157** Καὶ γὰρ οἱ ἔχοντες τὸ ἔργον τῆς βασιλείας φανεροί εἰσι καὶ οἱ κοσμοῦντες τὸν λόγον αὐτῶν φαίνονται. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἠρτυμένοι τῷ ἅλατι[3] τῷ ἐπουρανίῳ φαίνονται καὶ οἱ ἐκ τῶν θησαυρῶν τοῦ Πνεύματος λαλοῦντες· φαίνεται τὰ σκεύη, ἐν οἷς ὁ Θεὸς εὐδοκεῖ καὶ δίδωσι τὴν ἑαυτοῦ χάριν. Καὶ ἄλλοι μετὰ πολλῆς ὑπομονῆς δέχονται τὴν ἁγιαστικὴν δύναμιν, καθὼς ὁ Κύριος θέλει πολυτρόπως. Ὁ οὖν λαλῶν, εἰ μὴ ᾖ ὁδηγούμενος ὑπὸ φωτὸς οὐρανίου καὶ σοφίας, οὐ δύναται πληροφορεῖν τὸν ἑκάστου νοῦν, ἐπειδὴ πολλαί εἰσιν αἱ προαιρέσεις, οἱ μὲν ἐν πολέμῳ, ἄλλοι ἐν ἀναπαύσει.

ΝΓ'. Ὥσπερ ὅταν ᾖ πόλις ἠρημωμένη καὶ θελήσῃ τις ταύτην ἀνακτίσαι, εὐθέως τὰ καταρρεύσαντα καὶ πεσόντα τελείως καταβάλλει καὶ οὕτως ἄρχεται σκάπτειν καὶ ἐν τῷ σκάμματι τοὺς θεμελίους τιθέναι καὶ προβάλλεσθαι τὴν οἰκοδομήν, οὐδέπω δέ ἐστιν οἰκία· καὶ ὁ θέλων παράδεισον ποιῆσαι εἰς τόπους ἐρήμους καὶ δυσώδεις, πρῶτον ἄρχεται καθαρίζειν καὶ φραγμὸν περιτιθέναι καὶ ἑτοιμάζει ὀχετοὺς καὶ οὕτω φυτεύει, καὶ αὔξονται τὰ φυτά, ἵνα οὕτω μετὰ πολὺν χρόνον ἐνέγκῃ καρποὺς ὁ παράδεισος, οὕτω καὶ αἱ προαιρέσεις τῶν ἀνθρώπων μετὰ τὴν παράβασιν κεχερσωμέναι εἰσὶ καὶ ἠρημωμέναι καὶ ἀκανθώδεις· εἶπε γὰρ ὁ Θεὸς τῷ ἀνθρώπῳ· «Ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοι ἡ γῆ»[4]. Χρεία οὖν καμάτου καὶ κόπου πολλοῦ, ἵνα τις ζητήσῃ καὶ ἀποθῆται τὸν θεμέλιον, ἕως ὅτε ἔλθῃ εἰς τὰς καρδίας τῶν **[613]** ἀνθρώπων πῦρ καὶ ἄρξηται περικαθαίρειν τὰς ἀκάνθας· καὶ οὕτως ἄρχονται ἁγιάζεσθαι, δοξάζοντες Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

---

1. Πρβλ. Ματθ. 13,47. 2. Πρβλ. Ματθ. 12,43. 3. Πρβλ. Κολ. 4,6. 4. Γεν. 3,18.

ΟΜΙΛΙΑ ΙϚ'.

Τοὺς πνευματικοὺς ἀνθρώπους ὑποκεῖσθαι τοῖς πειρασμοῖς καὶ θλίψεσι, ταῖς ἐκ πρώτης ἁμαρτίας βρυούσαις.

Α'. Πᾶσαι αἱ νοεραὶ οὐσίαι, λέγω δὴ ἀγγέλων καὶ ψυχῶν καὶ δαιμόνων, ἀκέραιοι καὶ ἁπλούστατοι ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ ἐκτίσθησαν. Τὸ δέ τινας ἐξ αὐτῶν τραπῆναι εἰς τὸ κακὸν ἐκ τοῦ αὐτεξουσίου προσεγένετο **158** αὐτοῖς· ἰδίῳ γὰρ θελήματι ἐξετράπησαν τοῦ προσήκοντος λογισμοῦ. Εἰ δέ φαμεν οὕτως ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ κτισθῆναι, ἄδικον κριτὴν λέγομεν τὸν Θεὸν πέμποντα εἰς πῦρ τὸν Σατανᾶν. Εἰσὶ γάρ τινες τῶν αἱρετικῶν λέγοντες ὕλην ἄναρχον καὶ ὕλην ῥίζαν, καὶ ῥίζαν δύναμιν καὶ ἰσοδυναμίαν. Πρὸς τοῦτο οὖν ἔχεις εὐλόγως ἀντιθεῖναι, ὅτι ποία ἐστὶ λοιπὸν ἡ νικῶσα δύναμις; Ἀνάγκη δὲ ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ. Λοιπὸν οὐκέτι ἐστὶν ἰσόχρονος ἢ ἰσοδύναμος ὁ ἡττώμενος. Οἱ λέγοντες ἐνυπόστατον τὸ κακὸν οὐδὲν ἴσασι. Θεῷ γὰρ οὐδέν ἐστι κακὸν ἐνυπόστατον κατὰ τὸ ἀπαθὲς αὐτοῦ καὶ θεϊκόν. Ἡμῖν δέ ἐστιν ἐνεργοῦν ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ αἰσθήσει, πάσας ἐπιθυμίας ῥυπαρὰς ὑποβάλλον. Οὐ συνεκράθη δὲ οὕτως, ὃν τρόπον τινὲς λέγουσι τὴν μεῖξιν τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ὕδατος, ἀλλ' ὡς ἐστιν ἐν μιᾷ χώρᾳ ὁ σῖτος καθ' ἑαυτὸν καὶ τὰ ζιζάνια καθ' ἑαυτά· ὡς ἐστιν ἐν οἴκῳ ὁ λῃστὴς κατ' ἰδίαν καὶ ὁ οἰκοδεσπότης κατ' ἰδίαν.

Β'. Ἔστι πηγὴ ῥέουσα ὕδωρ καθαρὸν καὶ ὑπόκειται βόρβορος· ὅταν ταράξῃ τις τὸν βόρβορον, ὅλη ἡ πηγὴ θολοῦται. Οὕτω καὶ ἡ ψυχή, **159**
ὅταν ταράσσηται, θολοῦται καὶ κιρνᾶται τῇ κακίᾳ, καὶ ἕν τι γίνεται ὁ Σατανᾶς μετὰ τῆς ψυχῆς (πνεύματα ἀμφότερα), κατὰ τὴν πορνείαν ἢ τὸν φόνον· διὰ τοῦτο «ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ ἓν σῶμά ἐστι»[1]. Πλὴν ἐν ἄλλῃ ὥρᾳ καθ' ἑαυτήν ἐστιν ἡ ψυχὴ ἐνυπόστατος, μεταμελουμένη ἐφ' οἷς ἔπραξε, καὶ κλαίει καὶ εὔχεται καὶ μνημονεύει Θεοῦ. Εἰ γὰρ πάντοτε ἦν ἡ ψυχὴ βεβυθισμένη εἰς τὸ κακόν, πῶς ἠδύνατο ταῦτα πράττειν, τοῦ Σατανᾶ μηδέποτε θέλοντος εἰς μετάνοιαν ἔρχεσθαι τοὺς ἀνθρώπους; Ἄσπλαγχνος γὰρ ὑπάρχει. Καὶ ἡ γυνὴ κατὰ τὸ συντίθεσθαι τῷ ἀνδρὶ ἓν μετ' αὐτοῦ. Ἄλλῃ δὲ ὥρᾳ κεχωρισμένοι εἰσίν, ὅτι πολλάκις ὁ εἷς αὐτῶν ἀποθνήσκει καὶ ὁ ἕτερος ζῇ. Τοιοῦτόν τί ἐστι καὶ ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἓν πνεῦμα γίνονται· «Ὁ κολλώμενος γὰρ τῷ Κυρίῳ ἓν πνεῦμά ἐστι»[2]. Τοῦτο δὲ γίνεται, ὅταν καταποθῇ ὁ ἄνθρωπος ἐν αὐτῇ τῇ χάριτι.

Γ'. Εἰσὶ δέ τινες ἔχοντες γεῦσιν Θεοῦ, ἔτι ἐνεργούμενοι ὑπὸ τοῦ ἀντικειμένου, καὶ ξενίζονται ἄπειροι ὄντες· ὅτι μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Θεοῦ ἐνεργοῦσι **[616]** λογισμοὶ εἰς τὰ μυστήρια τοῦ Χριστιανισμοῦ·

1. Α' Κορ. 6,16. 2. Α' Κορ. 6,17.

οἱ ἐν αὐτοῖς δὲ γηράσαντες οὐ ξενίζονται. Καὶ ὥσπερ οἱ ἔμπειροι γεωργοὶ ἐκ τῆς πολλῆς συνηθείας, ὅταν γένηται εὐφορία, οὐ τελείως ἀμέριμνοί εἰσιν, ἀλλ' ἐκδέχονται καὶ λιμὸν καὶ στενοχωρίαν, οὔτε δὲ πάλιν ὅταν καταλάβῃ αὐτοὺς λιμὸς ἢ στενοχωρία, ἐπὶ πολὺ ἀπελπίζουσι, γνωρίζοντες τὴν μεταβολήν, οὕτω καὶ εἰς τὸ πνευματικόν. Ὅταν πειρασμοῖς ποικίλοις περιπέσῃ ἡ ψυχή[1], οὐ ξενίζεται οὔτε ἀπελπίζει, ἐπειδὴ οἶδεν ὅτι κατὰ συγχώρησιν ἀφίεται δοκιμασθῆναι καὶ παιδευθῆναι ὑπὸ τῆς κακίας. Οὔτε δὲ πάλιν, ὅτε ἐν πλούτῳ πολλῷ ἐστι καὶ ἀναπαύσει, ἀμεριμνεῖ, ἀλλ' ἐκδέχεται τὴν μεταβολήν. Καὶ ὁ ἥλιος, σῶμα καὶ δημιούργημα ὤν, καταλάμπων δὲ εἰς τόπους δυσώδεις ἔνθα ἐστὶ βόρβορος καὶ ἀκαθαρσίαι, οὐδὲν βλάπτεται ἢ μολύνεται, πόσῳ μᾶλλον τὸ καθαρὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, συνὸν τῇ ψυχῇ ἔτι ἐνεργουμένῃ ὑπὸ τοῦ πονηροῦ, οὐδὲν συμπεριλαμβάνει **160** ἀπ' αὐτῶν· καὶ γὰρ «Τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβε»[2].

Δ'. Καὶ ὅτε οὖν ἐν βάθει ἐστὶ καὶ πλουτεῖ τῇ χάριτι ὁ ἄνθρωπος, ἔστι λείψανον ἔτι γαρ' αὐτῷ τῆς κακίας, ἔχει τὸν ἀντιλήπτορα βοηθοῦντα αὐτῷ. Ὅταν οὖν τις ἐν θλίψεσιν ᾖ καὶ παθῶν τρικυμίαις, οὐκ ὀφείλει ἀπελπίσαι· ἐπὶ πλεῖον γὰρ οὕτω παχύνεται ἡ ἁμαρτία καὶ ἐπεισέρχεται. Ὅταν δὲ ἔχῃ τις πάντοτε τὴν ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ, ὥσπερ λεπτύνεται καὶ ἐξυδαροῦται τὸ κακόν. Τὸ οὖν εἶναί τινας παραλελυμένους ἢ λελωβημένους, πυρέσσοντας καὶ ἀσθενοῦντας, τοῦτο ἐκ τῆς ἁμαρτίας προσεγένετο· αὕτη γὰρ ῥίζα ἐστὶ πάντων τῶν κακῶν, καὶ τὰ πάθη δὲ τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς ψυχῆς, καὶ τῶν κακῶν διαλογισμῶν[3] ἐξ αὐτῆς εἰσιν. Ὥσπερ ἐὰν ᾖ πηγὴ ῥέουσα καὶ ἔχῃ τοὺς παρακειμένους τόπους διύγρους καὶ νοτερούς, θέρμης δὲ γενομένης καὶ αὐτὴ καὶ οἱ ἔγγιστα τόποι ξηραίνονται, οὕτω καὶ εἰς τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ[4], εἰς οὓς πλεονάζει ἡ χάρις, ξηραίνει τὴν τοῦ πονηροῦ ἐπιθυμίαν, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν φυσικήν, ἐπειδὴ νῦν οἱ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι[5] μειζότεροι γίγνονται τοῦ πρώτου Ἀδάμ.

Ε'. Ὁ Θεὸς ἀπερίγραπτός ἐστι καὶ ἀκατάληπτος, πανταχοῦ ἐπιφαινόμενος, καὶ ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ καὶ ὑποκάτω τῆς ἀβύσσου, καὶ οὐχὶ κατὰ μετάβασιν, ὃν τρόπον οἱ ἄγγελοι κατερχόμενοι ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν γῆν· ἔστι γὰρ ἐν οὐρανῷ καὶ ἔστιν ὧδε. Ἀλλ' ἐρεῖς μοι· πῶς δύναται ὁ Θεὸς ἐν τῇ γεέννῃ εἶναι ἢ πῶς δύναται ἐν τῷ σκότει εἶναι ἢ ἐν τῷ Σατανᾷ ἢ ἐν τόποις ὅπου ἐστὶ δυσωδία; Ἀποκρίνομαί σοι κἀγὼ **161** ὅτι ἀπαθής ἐστι καὶ πάντα περιέχει· ἀπερίγραπτος γάρ ἐστι, καὶ ὁ Σατανᾶς ὢν κτίσμα αὐτοῦ δεσμεῖται. Τὸ δὲ ἀγαθὸν οὔτε ῥυποῦται οὔτε σκοτίζεται. Εἰ δὲ οὐ λέγεις αὐτὸν περιέχειν τὰ πάντα καὶ τὴν γέενναν καὶ τὸν Σατανᾶν, ποιεῖς αὐτὸν περίγραπτον εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἐστιν ὁ πο**[617]**νηρός,

---

1. Πρβλ. Ἰακ. 1,2. 2. Ἰω. 1,5. 3. Πρβλ. Ματθ. 15,19. 4. Πρβλ. Πραξ. 16,17. Ρωμ. 6,1. Β' Κορ. 4,15. 5. Πρβλ. Β' Τιμ. 3,17.

ἵνα ζητῶμεν ἄλλον ἀνώτερον αὐτοῦ· ἀνάγκη γὰρ τὸν Θεὸν πανταχοῦ εἶναι. Διὰ δὲ τὸ μυστήριον τῆς θεότητος καὶ τὴν λεπτότητα ἐν αὐτῷ περιεχόμενον τὸ σκότος οὐ καταλαμβάνει αὐτὸν **162** οὔτε δύναται τὸ κακὸν μετέχειν τῆς καθαρότητος, εἰ καὶ ἐν αὐτῷ ἐστι. Τῷ οὖν Θεῷ οὐδὲν κακὸν ἐνυπόστατον, ἐπεὶ οὐδὲν ἀδικεῖται.

Ϛ'. Ἡμῖν δέ ἐστι κακὸν διὰ τὸ οἰκεῖν ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ ἐνεργεῖν, ὑποβάλλον λογισμοὺς πονηροὺς καὶ ῥυπαροὺς καὶ μὴ συγχωροῦν καθαρῶς προσεύχεσθαι, ἀλλ' αἰχμαλωτίζον τὸν νοῦν εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον. Ἐνδέδυται οὖν τὰς ψυχάς, ἥψατο δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ὀστέων καὶ μυελῶν. Ὥσπερ οὖν ἐστιν εἰς τὸν ἀέρα ὁ Σατανᾶς καὶ ὁ Θεὸς παρὼν ἐκεῖ οὐδὲν ἀδικεῖται, οὕτω καὶ ἐν τῇ ψυχῇ ἐστιν ἡ ἁμαρτία· ὁμοίως δὲ καὶ χάρις Θεοῦ σύνεστι μηδὲν ἀδικουμένη. Ὥσπερ ἐὰν ᾖ δοῦλος ἐγγὺς τοῦ δεσπότου αὐτοῦ, οὗτος πάντοτε ἔγγιστα αὐτοῦ ὢν ὑπὸ φόβον ἐστί, μηδὲν ἄνευ αὐτοῦ διαπραττόμενος, οὕτω καὶ ἡμεῖς τῷ Δεσπότῃ Χριστῷ τῷ καρδιογνώστῃ[1] τοὺς λογισμοὺς ἡμῶν ἀνατιθέναι καὶ φανεροῦν ὀφείλομεν καὶ ἔχειν τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν πεποίθησιν ἐπ' αὐτόν, ὅτι «Αὐτός μού ἐστι πλοῦτος, καὶ αὐτός μού ἐστι Πατήρ, αὐτός μού ἐστι δόξα». Πάντοτε οὖν ἐν τῇ συνειδήσει ὀφείλεις ἔχειν τὴν μέριμναν καὶ τὸν φόβον. Ἐὰν δὲ καί τις μὴ ἔχῃ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ πεφυτευμένην καὶ πεπηγμένην ἐν ἑαυτῷ, ὥστε νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὡς φυσικὸν εἶναι προσκεκολλημένον τῇ ψυχῇ τὸ καθ' ὥραν ὁδηγοῦν αὐτὸν καὶ διυπνίζον καὶ ὑπορθοῦν εἰς τὰ ἀγαθά, ἵνα γοῦν τὴν μέριμναν ἔχῃ, τὸν φόβον, τὸν πόνον ὡς φυσικὸν καὶ ἄτρεπτον, τὸν συντριμμὸν τῆς καρδίας πάντοτε πεπηγμένον.

Ζ'. Ὥσπερ δὲ μέλισσα κρυπτῶς ἐργαζομένη τὸ κηρίον ἐν τῷ κοσκίνῳ οὕτω καὶ ἡ χάρις κρυπτῶς ἐργάζεται ἐν ταῖς καρδίαις τὴν ἑαυτῆς ἀγάπην, καὶ μεταβάλλει ἀπὸ πικρότητος εἰς γλυκύτητα, ἀπὸ τραχύτητος εἰς λειότητα. Ὥσπερ δὲ ἀργυροκόπος καὶ ἀναγλυφάριος ἀναγλύφων δίσκον κατὰ μέρος σκεπάζει ἅπερ γλύφει διάφορα ζῴδια· ἐπὰν δὲ τελέσῃ, τότε φανεροῖ αὐτὸν ἐξαστράπτοντα τῷ φωτί, οὕτω καὶ ὁ Κύριος ὁ ἀληθινὸς τεχνίτης ἀναγλύφει τὰς καρδίας ἡμῶν καὶ ἀνακαινίζει ἐν μυστηρίῳ, ἕως οὗ ἐκδημήσωσιν ἐκ τοῦ σώματος[2], καὶ τότε φαίνεται τῆς ψυχῆς τὸ κάλλος. Οἱ γὰρ θέλοντες σκεύη κατασκευάσαι καὶ ἐνυφάναι ζῴδια, πρῶτον κηροπλαστοῦσι καὶ οὕτως ἐκχέουσι καθ' ὁμοιότητα ἐκείνου, ὥστε τὸ ἔργον κατ' ἐκεῖνο ἀποτελεσθῆναι τὸ σχῆμα, οὕτως καὶ ἡ ἁμαρτία πνεῦμα οὖσα, εἰκόνα ἔχει καὶ μεταβάλλεται εἰς μορφὰς πολλάς. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἔσω ἄνθρωπος[3] ζῴδιόν ἐστί τι, ἔχον εἰκόνα καὶ **163** μόρφωσιν. Ὁμοίωμα γάρ ἐστι τοῦ ἔξω ἀνθρώπου ὁ ἔσω. Μέγα οὖν ἐστι τὸ σκεῦος καὶ τίμιον, ἐπειδὴ ἀπὸ πάντων τῶν κτισμάτων ἐκεῖ εὐδόκησεν ὁ Κύριος. Καὶ οἱ μὲν ἀγαθοὶ

1. Πρβλ. Πράξ. 1,24. 2. Πρβλ. Β' Κορ. 5,8. 3. Πρβλ. Β' Κορ. 4,16.

λογισμοὶ τῆς ψυχῆς ἐοίκασι λίθοις τιμίοις καὶ μαργαρίταις, οἱ δὲ ἀκάθαρτοι λογισμοὶ μεμεστωμένοι εἰσὶν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας καὶ δυσωδίας[1].

Η'. Οἱ οὖν Χριστιανοὶ ἄλλου αἰῶνός εἰσιν, υἱοὶ [620] Ἀδὰμ τοῦ ἐπουρανίου, γέννημα καινόν, τέκνα Πνεύματος ἁγίου, ἀδελφοὶ Χριστοῦ φωτεινοί, ὅμοιοι τῷ πατρὶ αὐτῶν Ἀδὰμ τῷ πνευματικῷ καὶ φωτεινῷ, ἐκείνης τῆς πόλεως, ἐκείνου τοῦ γένους, ἐκείνης τῆς δυνάμεως. Οὐκ εἰσὶ τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλὰ ἄλλου κόσμου εἰσίν· αὐτὸς γὰρ λέγει· «Οὐκ ἐστὲ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου»[2]. Ἀλλ' ὥσπερ ἔμπορος ἀπὸ πολλῶν μονῶν ἀπερχόμενος καὶ πολυπλασιάζων αὐτοῦ τὴν ἐμπορίαν, ἀποστέλλει πρὸς τοὺς ἰδίους ἐπὶ τῷ κτισθῆναι αὐτῷ οἴκους, παραδείσους, ἐνδύματα ἀναγκαῖα· καὶ ὅταν ἀναλύσῃ εἰς τὰ ἴδια, τότε πλοῦτον πολὺν ἐπιφέρεται, μετὰ πολλῆς δὲ χαρᾶς προσδέχονται αὐτὸν οἱ ἴδιοι αὐτοῦ καὶ προσγενεῖς, οὕτω κἂν τοῖς πνευματικοῖς. Εἴ τινες ἐμπορεύονται τὸν ἐπουράνιον πλοῦτον, ἴσασιν οἱ συμπολῖται, τοῦτ' ἔστι τὰ πνεύματα τῶν ἁγίων καὶ τῶν ἀγγέλων, καὶ θαυμάζουσι λέγοντες· «Εἰς μέγαν πλοῦτον εἰσῆλθον οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν οἱ ἐπὶ τῆς γῆς». Ἔχοντες οὖν οὗτοι μεθ' ἑαυτῶν τὸν Κύριον ἐν τῇ ἀναλύσει, ἐν μεγάλῃ χαρᾷ ἔρχονται πρὸς τοὺς ἄνω, καὶ δέχονται αὐτοὺς οἱ τοῦ Κυρίου ἐκεῖ εὐτρεπίσαντες αὐτοῖς οἴκους καὶ παραδείσους καὶ ἐνδύματα ὁλολαμπρὰ καὶ πολυτελῆ.

Θ'. Νήψεως οὖν ἐν πᾶσι χρεία, ἵνα μὴ καὶ ἃ δοκοῦμεν ἔχειν ἀγαθά, πρὸς βλάβην ἡμῶν γένωνται. Καὶ γὰρ οἱ χρηστοὶ κατὰ φύσιν ἐὰν μὴ ἀσφαλίσωνται, κατὰ μικρὸν δι' αὐτῆς τῆς χρηστότητος ὑποσύρονται, καὶ οἱ ἔχοντες σοφίαν δι' αὐτῆς τῆς σοφίας κλέπτονται. Δεῖ οὖν ἐν πᾶσι τοῖς μέρεσι συγκεκερασμένον εἶναι τὸν ἄνθρωπον, τὸ χρηστὸν μετὰ τοῦ ἀποτόμου, τὸ σοφὸν μετὰ διακρίσεως, τὸν λόγον μετὰ τοῦ ἔργου, τὸ ὅλον πεποιθέναι ἐπὶ Κύριον καὶ μὴ ἐφ' ἑαυτόν. Ἡ γὰρ ἀρετὴ διὰ πολλῶν εἰδῶν ἀρτύεται, ὥσπερ ἔδεσμά τι τῶν ἀναγκαίων διὰ κονδίτου **164** ἢ ἑτέρου τινός, καὶ τοῦτο οὐ μόνον διὰ μέλιτος ἀλλὰ καὶ πεπέρεως, καὶ οὕτως εὑρίσκεται χρήσιμον.

Ι'. Οἱ λέγοντες μὴ εἶναι τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ οὕτως εἰσὶν ὡς ὑπὸ πλημμύρας ὑδάτων πολλῶν καταπεποντισμένοι καὶ τοῦτο μὴ ὁμολογοῦντες, ἀλλὰ λέγοντες· «Ἦχον ὑδάτων ἠκούσαμεν». Οὕτω καὶ αὐτοὶ καταπεποντισμένοι ὑπὸ τοῦ βυθοῦ τῶν κυμάτων τῆς κακίας οὐ λέγουσιν εἶναι ἐν τῷ νῷ καὶ τοῖς λογισμοῖς αὐτῶν τὴν ἁμαρτίαν. Ἄλλοι οὖν εἰσιν οἱ λόγον μὲν ἔχοντες καὶ λαλοῦντες, μὴ ἠρτυμένοι δὲ τῷ ἐπουρανίῳ ἅλατι[3] καὶ διηγοῦνται περὶ τραπέζης βασιλικῆς μηδὲν φαγόντες ἢ κτησάμενοι. Ἄλλος δέ ἐστιν

1. Πρβλ. Ματθ. 23,27. 2. Ἰω. 17,16. 3. Πρβλ. Κολ. 4,6.

ὁ θεασάμενος αὐτὸν τὸν βασιλέα καὶ ἀνοιγέντων αὐτῷ θησαυρῶν, εἰσελθὼν καὶ κληρονομήσας καὶ φαγὼν καὶ πιὼν ἐκ τῶν ἐδεσμάτων ἐκείνων τῶν πολυτελῶν.

ΙΑ'. Ὥσπερ ἐὰν ᾖ μήτηρ ἔχουσα υἱὸν μονογενῆ, εὐειδέστατον, σοφόν, πᾶσι κεκοσμημένον ἀγαθοῖς, ἐφ' ᾧ ἔχει πάσας τὰς ἐλπίδας· καὶ συμβῇ τοῦτον ταφῆναι ὑπ' αὐτῆς, λοιπὸν προσγίνεται αὐτῇ πόνος ἄπαυστος, καὶ πένθος ἀπαραμύθητον, οὕτω καὶ ὁ νοῦς ὡς ἀποθανούσης ἀπὸ Θεοῦ τῆς ψυχῆς ὀφείλει [621] πένθος ἀναλαβεῖν καὶ δάκρυα, πόνον ἄπαυστον, συντετριμμένην ἔχειν καρδίαν[1], ὑπὸ φόβον εἶναι καὶ μέριμναν, ἔχειν δὲ καὶ τὴν πεῖναν καὶ δίψαν τοῦ ἀγαθοῦ πάντοτε. Τὸν τοιοῦτον λοιπὸν διαδέχεται χάρις Θεοῦ καὶ ἐλπίς, καὶ οὐκέτι ἐστὶν ἐν τῷ τοιούτῳ πένθει, ἀλλὰ χαίρει ὡς ὁ εὑρὼν θησαυρόν, καὶ πάλιν τρέμει, μή πως ἀπολέσῃ αὐτόν· ἐπέρχονται γὰρ οἱ λῃσταί. Ὥσπερ ἐάν τις εἰς πολλὰς λειτουργίας καὶ ζημίας ἐμπεσὼν μετὰ πολλοῦ καμάτου διαφύγῃ καὶ μετὰ ταῦτα εὕρῃ περιουσίαν μεγάλην καὶ ὑπόστασιν πολλήν, καὶ οὐκέτι δέδοικε ζημίαν διὰ τὸν πλεονάσαντα πλοῦτον· οὕτω καὶ οἱ πνευματικοί, πρῶτον διελθόντες ἐν πολλοῖς πειρασμοῖς καὶ φοβεροῖς τόποις, εἶτα χάριτος πληρωθέντες καὶ μεμεστωμένοι τῶν ἀγαθῶν, οὐκέτι δεδοίκασι τοὺς θέλοντας αὐτοὺς συλῆσαι, ἐπειδὴ ὁ πλοῦτος οὐκ ἔστιν αὐτοῖς ὀλίγος. Ἔχουσι δὲ καὶ φόβον, οὐ τῶν ἀρχαρίων τῶν φοβουμένων τὰ πονηρὰ πνεύματα, ἀλλὰ φόβον καὶ μέριμναν, πῶς διοικήσουσι τὰ ἐμπιστευθέντα αὐτοῖς πνευματικὰ χαρίσματα.

ΙΒ'. Ἔχει δὲ ὁ τοιοῦτος ἐξουδενωμένον ἑαυτὸν παρὰ πάντας ἁμαρτωλοὺς καὶ ἀτάκτους ἀνθρώπους, καὶ ὅσον εἰς ἄβυσσον τῆς χάριτος τοῦ φωτός ἐστι, τοσοῦτον ἑαυτὸν ἔχει πένητα καὶ πτωχὸν ἐν πᾶσι παρὰ πάντας ἁμαρτωλούς, καὶ ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὸν τοιοῦτον λογισμὸν **165** ἐμφυτευθέντα ὡς φυσικόν, καὶ ὅσον εἰσέρχεται εἰς γνῶσιν Θεοῦ, τοσοῦτον ἔχει ἑαυτὸν ἰδιώτην, καὶ ὅσον μανθάνει ὡς μηδὲν εἰδώς ἐστι. Ταῦτα δὲ ἡ χάρις διακονοῦσα ὡς φυσικὰ ἐν τῇ ψυχῇ ἀπεργάζεται. Ὥσπερ ἐὰν ᾖ παιδίον ὑπὸ νεανίσκου βασταζόμενον, καὶ ὁ βαστάζων αὐτὸ περιφέρει ὅπου θέλει, οὕτω καὶ ἡ κατὰ βάθους ἐνεργουμένη χάρις βαστάζει τὸν νοῦν καὶ ἀναφέρει εἰς τοὺς οὐρανούς, εἰς τὸν τέλειον κόσμον, εἰς τὴν αἰώνιον κατάπαυσιν. Καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ χάριτί εἰσι μέτρα καὶ ἀξιώματα. Ἄλλος ἐστὶν ὁ στρατηλάτης ἔχων παρρησίαν πρὸς τὸν βασιλέα καὶ ἄλλος ἐστὶν ὁ ἡγεμών. Ὥσπερ οἶκος πεπληρωμένος καπνοῦ ὑπερεκχεῖ τοῦτον καὶ εἰς τὸν ἔξω ἀέρα, οὕτω κἂν τῇ ψυχῇ μεμεστωμένῃ ἡ κακία ὑπερεκχεῖται ἔξωθεν καὶ ἐπιτελεῖ καρπούς. Ὡς οἱ ἐγκεχειρισμένοι ἀρχὰς ἐπαρχότητος ἢ θησαυρῶν βασιλικῶν πάντα τὸν χρόνον ἐν μερίμνῃ εἰσί, μήπως ἄρα προσκρούσωσι τῷ βασιλεῖ,

1. Πρβλ. Ψαλ. 50,19.

οὕτω καὶ οἱ ἐμπιστευθέντες ἔργον πνευματικὸν ἀεὶ ἐν μερίμνῃ εἰσί, καὶ ἔχοντες ἀνάπαυσιν ὥσπερ οὐκ εἰσὶν ἀναπεπαυμένοι. Ἡ βασιλεία γὰρ τοῦ σκότους ἡ ἐπεισελθοῦσα τῇ πόλει, τοῦτ' ἔστι τῇ ψυχῇ, καὶ οἱ διακατέχοντες βάρβαροι τὰς νομὰς αὐτῆς ἐξωθοῦνται ἀπ' αὐτῆς.

ΙΓʹ. Ἀποστέλλει γὰρ ὁ βασιλεὺς Χριστὸς εἰς ἐκδίκησιν τῆς πόλεως καὶ δεσμεῖ τοὺς τυράννους, καὶ στρατηγίαν ἐπουράνιον καὶ παράταξιν πνευμάτων ἁγίων ἐκεῖ κατοικίζει, ὥσπερ εἰς πατρίδα ἰδίαν. Καὶ λοιπὸν φαίνει ὁ ἥλιος ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ αἱ ἀκτῖνες αὐτοῦ διατρέχουσιν εἰς ὅλα τὰ μέλη, καὶ ἔστιν ἐκεῖ λοιπὸν βαθεῖα εἰρήνη βασιλεύουσα. Ὁ δὲ ἀγὼν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἄθλησις καὶ ἡ δοκιμασία καὶ ἡ πρὸς Θεὸν εὔνοια τότε φαίνεται, ὅτε τῆς χάριτος ὑποστελλομένης ἀνδρίσεται καὶ βοήσει πρὸς τὸν Θεόν. Ἀλλὰ σὺ ἀκούων, ὅτι εἰσὶ ποταμοὶ δρακόντων **[624]** καὶ στόματα λεόντων[1] καὶ δυνάμεις αἱ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν σκοτειναὶ καὶ πῦρ φλέγον[2] καὶ καχλάζον ἐν τοῖς μέλεσιν, ὡς οὐδὲν ἡγῇ, μὴ εἰδὼς ὅτι ἐὰν μὴ δέξῃ τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος[3] τοῦ ἁγίου ἐν τῷ ἐξέρχεσθαι τοῦ σώματος, κατέχουσί σου τὴν ψυχήν, μὴ ἐῶντές σε ἀνελθεῖν εἰς τοὺς οὐρανούς; Ὁμοίως δὲ καὶ **166** περὶ τοῦ ἀξιώματος τῆς ψυχῆς[4] ἀκούων, πῶς ἐστι τιμία ἡ νοερὰ οὐσία, οὐ συνιεῖς ὅτι οὐκ εἶπε περὶ ἀγγέλων, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τό· «Ποιήσωμεν κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ ὁμοίωσιν»[5], καὶ ὅτι ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρέρχεται[6], σὺ δὲ εἰς ἀθανασίαν ἐκλήθης, εἰς υἱοθεσίαν, εἰς ἀδελφότητα, εἰς νύμφην βασιλέως; Ἐν γὰρ τοῖς φαινομένοις πάντα τὰ τοῦ νυμφίου τῆς νύμφης εἰσί, καὶ πάντα τὰ τοῦ Κυρίου ὅσα εἰσίν, ἐμπιστεύει σοι. Ἦλθε γὰρ εἰς πρεσβείαν σὴν δι' ἑαυτοῦ, ἵνα σε ἀνακαλέσηται. Καὶ σὺ οὐ νοεῖς οὐδὲ συνῆκας τὴν εὐγένειάν σου; Δικαίως οὖν ὁ πνευματοφόρος πενθεῖ σου τὴν πτῶσιν λέγων· «Ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὢν οὐ συνῆκε, παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς»[7]. Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΖʹ.

Περὶ τῆς πνευματικῆς τῶν Χριστιανῶν χρίσεως καὶ δόξης, καὶ ὅτι ἄνευ Χριστοῦ σωθῆναι ἢ ζωῆς αἰωνίου μέτοχον γίνεσθαι ἀδύνατόν ἐστι.

Αʹ. Οἱ τέλειοι Χριστιανοὶ οἱ καταξιωθέντες ἐλθεῖν εἰς μέτρα τελειότητος καὶ γενέσθαι ἐγγύτατοι βασιλέως, οὗτοι τῷ σταυρῷ τοῦ

1. Πρβλ. Ἑβρ. 11,33. Ψαλ. 21,22. 2. Πρβλ. Ἱερ. 20,9. 3. Πρβλ. Βʹ Κορ. 1,22. 5,5. 4. Πρβλ. Πράξ. 20,24. 5. Γεν. 1,26. 6. Πρβλ. Μαρκ. 13,31. 7. Ψαλ. 48,21.

Χριστοῦ πάντοτε ἀφιερωμένοι εἰσίν. Ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν προφητῶν τὸ χρῖσμα ἦν ὅλων τιμιώτερον, ἐπειδὴ εἰς βασιλεῖς καὶ προφήτας ἐχρίοντο, οὕτω νῦν οἱ πνευματικοὶ τὸ ἐπουράνιον χρῖσμα χριόμενοι γίνονται Χριστοὶ κατὰ χάριν[1], ὥστε εἶναι αὐτοὺς βασιλεῖς καὶ προφήτας ἐπουρανίων μυστηρίων. Οὗτοί εἰσι καὶ υἱοὶ καὶ κύριοι καὶ θεοί, δεδεμένοι, ἠχμα**167**λωτισμένοι, βεβυθισμένοι, ἐσταυρωμένοι, ἀφιερωμένοι. Εἰ γὰρ τὸ χρῖσμα τοῦ ἐλαίου, ὅπερ ἦν φυτοῦ φαινομένου καὶ ξύλου ὁρατοῦ, τοσαύτην εἶχε δύναμιν, ὥστε τοὺς χριομένους ἀναντιρρήτως ἀξίωμα λαμβάνειν (ἦν γὰρ κεκυρωμένον, ὥστε καθίστασθαι αὐτοὺς βασιλεῖς· ὃ καὶ Δαυὶδ χρισθεὶς[2] εὐθέως διωγμοῖς περιέπεσε καὶ ἐθλίβετο καὶ μετὰ ἑπτὰ ἔτη ἐγένετο βασιλεύς)[3], πόσῳ μᾶλλον ὅσοι χρίονται κατὰ τὸν νοῦν καὶ τὸν ἔσω ἄνθρωπον[4] τὸ ἁγιαστικὸν καὶ χαροποιὸν ἔλαιον τῆς ἀγαλλιάσεως[5], τὸ οὐράνιον καὶ πνευματικόν, δέχονται τὸ σίγνον τῆς βασιλείας ἐκείνης τῆς ἀφθάρτου καὶ ἀιδίου δυνάμεως, τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ παράκλητον (ἄκουε δὲ παράκλητον διὰ τὸ παρακαλεῖν καὶ χαροποιεῖν τοὺς ἐν θλίψεσιν ὄντας).

Β'. Οὗτοι ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκ τοῦ φυτοῦ τοῦ ἐπουρανίου χριόμενοι καταξιοῦνται ἐλθεῖν εἰς μέτρα τῆς τελειότητος, τῆς βασιλείας λέγω καὶ τῆς υἱοθεσίας, ὄντες συμμύσται ἐπουρανίου βασιλέως, ἔχοντες παρρησίαν[6] πρὸς τὸν παντοκράτορα, εἰσερχόμενοι εἰς τὸ παλάτιον αὐτοῦ, (ἔνθα οἱ **[625]** ἄγγελοι καὶ τὰ πνεύματα τῶν ἁγίων), καὶ ἔτι ὄντες ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ[7]. Μήπω γὰρ τὴν τελείαν κληρονομίαν **168** λαβόντες τὴν εὐτρεπισμένην αὐτοῖς ἐν ἐκείνῳ τῷ αἰῶνι, ἀσφαλεῖς εἰσιν ἀπὸ τοῦ ἀρραβῶνος, οὗ ἐδέξαντο νῦν, ὡς ἤδη ἐστεφανωμένοι καὶ βασιλεύοντες, καὶ οὐ ξενίζονται μέλλοντες συμβασιλεύειν Χριστῷ ἐπὶ τῷ πλεονασμῷ καὶ τῇ παρουσίᾳ τοῦ Πνεύματος. Διά τί; Ἐπειδὴ ὄντες ἔτι ἐν σαρκὶ[8] εἶχον τὸν νόστον ἐκεῖνον τῆς γλυκύτητος καὶ τὴν ἐνέργειαν ἐκείνην τῆς δυνάμεως.

Γ'. Ὃν γὰρ τρόπον ὅταν ᾖ τις φίλος βασιλέως σχολάζων τῷ παλατίῳ, γνωρίζων τὰ μυστήρια καὶ ὁρῶν αὐτοῦ τὴν πορφύραν, συμβῇ δὲ τοῦτον γενέσθαι βασιλέα καὶ στεφανωθῆναι, οὐ ξενίζεται οὔτε πτοεῖται, ἐπειδὴ ἐν πολλῷ χρόνῳ ἐνεγυμνάσθη εἰς τὰ μυστήρια τοῦ παλατίου (οὐ γὰρ ἐνδέχεταί τινα τῶν ἀγελιμαίων καὶ ἰδιωτῶν καὶ ξένων τοῦ μυστηρίου εἰσελθεῖν καὶ βασιλεῦσαι εἰ μὴ τοὺς ἐμπείρους καὶ πεπαιδευμένους), οὕτως καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ αἰῶνι μέλλοντες βασιλεύειν οὐ ξενίζονται, ἤδη προεγνωκότες τὰ μυστήρια τῆς χάριτος. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ ἄνθρωπος παρέβη τὴν ἐντολήν, ὁ διάβολος ὅλην τὴν ψυχὴν ἐκάλυψε καλύμματι σκοτεινῷ. Λοιπὸν οὖν ἔρχεται

---

1. Πρβλ. Ρωμ. 4,4. 2. Πρβλ. Α' Βασ. 16,13. 3. Πρβλ. Β' Βασ. 2,4. 4. Πρβλ. Ρωμ. 7,22. 5. Πρβλ. Ψαλ. 44,8. 6. Πρβλ. Ἑβρ. 10,19. 7. Πρβλ. Α' Ἰω. 4,17. 8. Πρβλ. Ρωμ. 7,5.

ἡ χάρις καὶ ἀπεκδύεται ὅλον τὸ σκέπασμα, ὥστε λοιπὸν τὴν ψυχὴν καθαρὰν γενομένην καὶ ἀπολαβοῦσαν τὴν ἰδίαν φύσιν, τὸ κτίσμα τὸ ἄμωμον καὶ καθαρόν, πάντοτε λοιπὸν καθαρῶς ἐν τοῖς καθαροῖς ὀφθαλμοῖς τὴν δόξαν τοῦ φωτὸς τοῦ ἀληθινοῦ καθορᾶν καὶ τὸν ἀληθινὸν Ἥλιον τῆς δικαιοσύνης[1] ἐξαστράπτοντα ἐν αὐτῇ τῇ καρδίᾳ.

Δ'. Ὥσπερ γὰρ ἐν τῇ συντελείᾳ περιαιρουμένου τοῦ στερεώματος λοιπὸν οἱ δίκαιοι ἐν τῇ βασιλείᾳ καὶ τῷ φωτὶ καὶ τῇ δόξῃ διάγουσι μηδὲν ἕτερον ὁρῶντες ἢ καθὼς ὁ Χριστὸς ἐν δόξῃ ἐστὶ πάντοτε ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρός[2], οὕτω καὶ οὗτοι ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς ἐκεῖνον τὸν αἰῶνα ἁρπαχθέντες καὶ αἰχμαλωτισθέντες πάντα τὰ ἐκεῖ κάλλη καὶ τὰς θαυματουργίας ὁρῶσιν. Ἡμεῖς γὰρ ἐπὶ γῆς ὄντες ἐν οὐρανοῖς ἔχομεν τὸ πολίτευμα[3], εἰς ἐκεῖνον τὸν κόσμον ἔχοντες τὴν διαγωγὴν καὶ τὴν πολιτείαν κατὰ τὸν νοῦν καὶ τὸν ἔσω ἄνθρωπον[4]. Ὥσπερ γὰρ ὁ φαινόμενος ὀφθαλμὸς καθαρὸς ὢν καθαρῶς ὁρᾷ πάντοτε τὸν ἥλιον, οὕτω καὶ ὁ νοῦς τελείως καθαρισθεὶς πάντοτε ὁρᾷ τὴν δόξαν τοῦ φωτὸς τοῦ Χριστοῦ καὶ σύνεστι τῷ Κυρίῳ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ὃν τρόπον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου συναφθὲν **169** τῇ θεότητι, πάντοτε σύνεστι τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Ἀλλὰ ταῦτα τὰ μέτρα οὐκ εὐθέως καταλαμβάνουσιν οἱ ἄνθρωποι, εἰ μὴ διὰ καμάτου καὶ θλίψεως καὶ ἀγῶνος πολλοῦ. Εἰσὶ γάρ τινες, ὅτι σύνεστιν αὐτοῖς ἡ χάρις ἐνεργοῦσα καὶ ἀναπαύουσα, σύνεστι δὲ καὶ ἡ κακία ἔνδον, καὶ τὰ δύο πολιτεύματα εἰς μίαν ἐνεργεῖ καρδίαν τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ σκότους.

Ε'. Ἀλλὰ πάντως ἐρεῖς μοι· τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος[5]; <Ἢ τίς συγκατάθεσις ναῷ Θεοῦ μετὰ εἰδώλων; Ἀποκρίνομαί σοι κἀγὼ τὸ αὐτό· τίς γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος ἢ> ποῦ <γὰρ> τὸ θεῖον φῶς ἐπισκοτίζεται ἢ θολοῦται; Καὶ τὸ ἀμίαντον καὶ καθαρὸν ποῦ μιαίνεται; Γέγραπται γάρ· «Καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκο**[628]**τίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβε»[6]. Μονοτρόπως οὖν οὐ χρὴ τὰ πράγματα νοεῖσθαι οὔτε μονομερῶς. Εἰς τοσοῦτον γάρ τινες ἀναπαύονται ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, ὅτι ἀνδρειότεροι γίνονται τῆς συνούσης αὐτοῖς κακίας, καὶ ἔχοντες εὐχὴν καὶ ἀνάπαυσιν πολλὴν πρὸς τὸν Θεόν, ἄλλῃ ὥρᾳ ἐνεργοῦνται ὑπὸ λογισμῶν πονηρῶν καὶ κλέπτονται ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἔτι ὄντες ἐν τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ· οἱ δὲ ἐλαφροὶ καὶ ἰδιῶται μερικῶς ἐνεργούσης ἐν αὐτοῖς τῆς χάριτος νομίζουσι μηκέτι εἶναι τὴν ἁμαρτίαν. Οἱ δὲ ἔχοντες διάκρισιν καὶ ὄντες φρόνιμοι οὐ τολμῶσιν ἀρνήσασθαι, ὅτι ἔχοντες τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐνεργούμεθα ὑπὸ αἰσχρῶν καὶ ῥυπαρῶν λογισμῶν.

Ϛ'. Πολλάκις γὰρ εὕρομεν ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, ὅτι τοσαύτην εὗρον χαρὰν καὶ χάριν, ὥστε ἐν πέντε καὶ ἓξ ἔτεσι λέγειν αὐτοὺς ὅτι ἐξη-

---

1. Πρβλ. Μαλαχ. 3,20. 2. Πρβλ. Ἐφ. 1,20. 3. Πρβλ. Φιλιπ. 3,20. 4. Πρβλ. Ρωμ. 7,22. 5. Β' Κορ. 6,14. 16. 6. Ἰω. 1,5.

ράνθη ἡ ἐπιθυμία· καὶ μετὰ ταῦτα ὡς ἐνόμισαν ἠλευθερῶσθαι ἀπ' αὐτῆς, ἐγκρυβεῖσα ἡ κακία ἐπεκινήθη αὐτοῖς καὶ κατεκαύθησαν τῇ ἐπιθυμίᾳ, ὥστε ξενίζεσθαι αὐτοὺς καὶ λέγειν ὅτι μετὰ τοσοῦτον χρόνον πόθεν ἡμῖν ἐπανέστη τοσαύτη κακία; Οὐδεὶς οὖν τῶν ἐχεφρόνων τολμᾷ εἰπεῖν ὅτι συνούσης μοι τῆς χάριτος τὸ ὅλον ἠλευθέρωμαι τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ τὰ δύο πρόσωπα **170** ἐν τῷ νῷ ἐνεργεῖται. Οἱ γὰρ ἄπειροι τῶν πραγμάτων, μικρόν τι ἐνεργησάσης εἰς αὐτοὺς τῆς χάριτος, νομίζουσιν, ὅτι ἤδη ἐνίκησαν καὶ εἰσὶ Χριστιανοὶ τέλειοι. Ἐγὼ δὲ οὕτω φημὶ τὰ πράγματα εἶναι, ὥσπερ ὅταν ᾖ ἐν οὐρανῷ ἥλιος ἐν καθαρῷ ἀέρι καταλάμπων, καὶ ἔλθωσι περὶ αὐτὸν νεφέλαι καὶ καλύπτωσιν αὐτὸν καὶ παχύνωσιν τὸν ἀέρα, οὐδὲν ἠδίκηται αὐτὸς ἐνδότερος ὢν ἐκ τοῦ φωτὸς αὐτοῦ καὶ τῆς ἰδίας ὑποστάσεως, οὕτως εἰσὶν οἱ μὴ τελείως καθαρισθέντες· ὄντες δὲ ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι καὶ κατεχόμενοι ἐν βάθει ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἔχουσι τὰ φυσικὰ κινήματα καὶ τοὺς λογισμοὺς αὐτοὺς ἐρρωμένους πρὸς τὸν Θεόν, καίτοι μὴ ὄντες τοῦ ἀγαθοῦ ὁλοτελῶς.

Ζ'. Οὕτω πάλιν οἱ κατεχόμενοι ἐν βάθει ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ μέρους, (τῆς χάριτος λέγω), ἔτι εἰσὶ δοῦλοι καὶ ὑποχείριοι τῆς πονηροῖς λογισμοῖς καὶ τῷ μέρει τῆς κακίας. Πολλῆς οὖν χρεία διακρίσεως, ἵνα διὰ πείρας τις γνῷ ταῦτα τοῦτον ἔχειν τὸν τρόπον. Λέγω δέ σοι, ὅτι καὶ οἱ ἀπόστολοι ἔχοντες τὸν Παράκλητον ὁλοτελῶς οὐκ ἦσαν ἀμέριμνοι· συνῆν γὰρ τῇ χαρᾷ καὶ τῇ ἀγαλλιάσει[1] φόβος καὶ τρόμος[2] ἐξ αὐτῆς τῆς χάριτος, οὐ τοῦ μέρους τῆς κακίας. Ἀλλ' αὐτὴ ἡ χάρις ἠσφαλίζετο αὐτούς, ἵνα μὴ κἂν εἰς μικρόν τι ἐκτραπῶσιν. Ὥσπερ γὰρ εἴ τις βιζάκιον λίθου ῥίψας εἰς τεῖχος, οὐδὲν ἔβλαψεν ἢ παρεκίνησε τὸ τεῖχος· ἢ ὥσπερ βέλος ἀποστελλόμενον κατὰ τοῦ φοροῦντος κλίβανον οὐδὲν ἠδίκησεν ἢ τὸν σίδηρον ἢ τὸ σῶμα (ἀντικρούει γὰρ καὶ ἀντιπίπτει), οὕτως εἰ καὶ προσήγγιζέ τι μέρος κακίας τοῖς ἀποστόλοις οὐκ ἔβλαπτεν αὐτούς, ἐπειδὴ ἦσαν ἐνδεδυμένοι τὴν τελείαν **[629]** δύναμιν τοῦ Χριστοῦ. Καὶ οὗτοι δὲ αὐτοὶ τέλειοι ὄντες εἶχον τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἐπεργάσασθαι τὰς δικαιοσύνας.

171 Η'. Ἐπειδὴ οὖν τινες λέγουσιν, ὅτι μετὰ τὴν χάριν ἀμεριμνία ἐστὶ τῆς ψυχῆς, ὁ Θεὸς καὶ ἐν τοῖς τελείοις ἐπιζητεῖ τὸ θέλημα τῆς ψυχῆς, εἰς διακονίαν τοῦ Πνεύματος[3], ὅπως συμφωνήσωσι· λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος· «Τ ὸ π ν ε ῦ μ α μ ὴ σ β έ ν ν υ τ ε»[4]. Τινὲς μὲν οὖν ἐν αὐτοῖς οὐκ ἤθελον ἐπιβαρεῖς ἄλλοις γίνεσθαι, τινὲς δὲ ἑαυτοῖς ἐστοίχουν, ἄλλοι δὲ λαμβάνοντες παρὰ κοσμικῶν διεδίδοσαν τοῖς πτωχοῖς· τοῦτο δὲ ἀξιώτερόν ἐστιν. Οἱ μὲν γὰρ ἔχοντες τὴν χάριν τὸ ἑαυτῶν μόνον μεριμνῶσιν, ἄλλοι δὲ καὶ ἑτέρας ψυχὰς ὠφελῆσαι σπουδάζουσιν· οὗτοι πολλῷ ἐκείνων ὑπερέχουσιν. Ἄλλοι δὲ τὴν χάριν

---

1. Πρβλ. Πράξ. 2,46. 2. Πρβλ. Α' Κορ. 2,3. 3. Πρβλ. Β' Κορ. 3,8. 4. Α' Θεσ. 5,19.

ἔχοντες ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ τὰ σώματα αὐτῶν παραδιδόασιν εἰς ὕβρεις καὶ πάθη· πάλιν οὗτοι ἐκείνων ἀνώτεροί εἰσι. Τινὲς ἀρετὴν μετιόντες θέλουσι κομπάζειν καὶ τιμᾶσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, λέγοντες Χριστιανοὶ εἶναι καὶ μετέχειν Πνεύματος ἁγίου, ἄλλοι δὲ κρύπτειν ἑαυτοὺς καὶ ἀπὸ συντυχίας ἀνθρώπων σπουδάζουσιν· οὗτοι πολλῷ ἐκείνων ὑπερέχουσιν. Ὁρᾷς, πῶς καὶ ἐν αὐτῇ τῇ τελειότητι εὑρίσκεται εὔνοια πρὸς τὸν Θεὸν ἀπὸ φυσικοῦ θελήματος ἐπιτελουμένη, ἀνωτέρα καὶ πλεονάζουσα.

Θ΄. Ὥσπερ εἴ τις πενιχρὰ ἐνδύματα περιβεβλημένος ἐν ὁράματι ἑαυτὸν ἴδῃ πλούσιον, ἀναστὰς δὲ ἐξ ὕπνου πάλιν ἴδῃ ἑαυτὸν πένητα καὶ γυμνόν, οὕτω καὶ οἱ λόγον πνευματικὸν λαλοῦντες τῇ ἀκολουθίᾳ δοκοῦσι λαλεῖν, **172** μὴ ἔχοντες δὲ τὸ ἔργον τῶν λόγων ἐν γεύσει τινὶ καὶ δυνάμει καὶ πληροφορίᾳ ἐν τῷ νῷ κεκυρωμένον· ἐν φαντασίᾳ τινὶ στήκουσιν. Ἢ ὥσπερ γυνὴ ἔχουσα ὁλοσηρικὰ καὶ μαργαρίτας περιβεβλημένη εἰς πορνεῖον προέστηκεν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων ἡ καρδία αὐτῶν πορνεῖόν ἐστιν ἀκαθάρτων πνευμάτων, καὶ λαλεῖν θέλουσι περὶ δικαιοσύνης μὴ παρακύψαντες εἰς τὰ πράγματα.

Ι΄. Ὥσπερ γὰρ οὐκ ἔστι δυνατὸν ἰχθὺν ἄνευ ὕδατος ζῆσαι ἢ ἄνευ ποδῶν περιπατῆσαί τινα ἢ ἄνευ ὀφθαλμῶν ἰδεῖν φῶς ἢ ἄνευ γλώσσης λαλεῖν ἢ ἄνευ ὤτων ἀκούειν, οὕτως ἄνευ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ καὶ τῆς ἐνεργείας τῆς θείας δυνάμεως, οὐκ ἔστι γινώσκειν μυστήρια καὶ σοφίαν Θεοῦ ἢ εἶναί τινα πλούσιον καὶ Χριστιανόν. Οὗτοι γάρ εἰσιν σοφοὶ καὶ πολε**173**μισταὶ καὶ ἀνδρεῖοι καὶ φιλόσοφοι Θεοῦ οἱ ὁδηγούμενοι καὶ ποιμαινόμενοι κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον[1] ὑπὸ τῆς θεϊκῆς δυνάμεως. Οἱ γὰρ φιλόσοφοι τῶν Ἑλλήνων λόγους μανθάνουσι, καὶ ἄλλοι εἰσὶν ἰδιῶται τῷ λόγῳ[2], εὐφραινόμενοι καὶ ἀγαλλιῶντες ἐπὶ τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, ἄνδρες θεοσεβεῖς. Διακρίνωμεν οὖν ποῖοί εἰσι βελτίονες. «Ἐν ἔργῳ, καὶ δυνάμει» φησί, «ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ· οὐκ ἐν λόγῳ»[3]. ἀλλ' ἐν ἔργῳ καὶ δυνάμει.

ΙΑ΄. Τὸ οὖν εἰπεῖν τινα, ὅτι ὁ ἄρτος οὗτος ἀπὸ σίτου γεγένηται, εὔκολόν ἐστι· πῶς δὲ λεπτῶς κατασκευάζεται καὶ πέττεται ἄρτος, χρὴ εἰπεῖν. Τὸ **[632]** οὖν λαλῆσαι περὶ ἀπαθείας καὶ τελειότητος εὔκολον· πείρᾳ δὲ διελθεῖν εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς τελειότητος ὀλίγων ἐστί. Τὸ γὰρ Εὐαγγέλιον ἐν συντόμῳ ἀπεφήνατο· Μὴ ὀργισθῇς, μὴ ἐπιθυμήσῃς· «ἐάν τίς σε ῥαπίσῃ εἰς τὴν σιαγόνα, παράθες καὶ τὴν ἄλλην· ἐάν τις κρίνῃ ἆραί σου τὸ ἱμάτιον, δὸς αὐτῷ καὶ τὸν χιτῶνα»[4]. Ὁ δὲ Ἀπόστολος ἐπακολουθῶν, πῶς χρὴ κατὰ μικρὸν τὸ ἔργον τῆς καθάρσεως μετὰ ὑπομονῆς καὶ μακροθυμίας γίνεσθαι, διδάσκει, πρῶτον γαλακτοτροφῶν ὡς νηπίους[5], εἶτα φέρων

1. Πρβλ. Ρωμ. 7,22. 2. Πρβλ. Β' Κορ. 11,6. 3. Α' Κορ. 4,20. 4. Λουκ. 6,29. Ματθ. 5,40. 5. Πρβλ. Α' Κορ. 3,1. Ἑβρ. 5,12. 6,1.

εἰς αὔξησιν καὶ τελειότητα· εἶπε γὰρ τὸ Εὐαγγέλιον γενέσθαι **174** ἀπὸ ἐρέας στιχάριον· ὁ δὲ Ἀπόστολος ἐμήνυσε τὴν λεπτότητα, πῶς κατασκευάζεται.

ΙΒ΄. Οἱ οὖν λόγους πνευματικοὺς λαλοῦντες ἄνευ τῆς γεύσεως τοιούτῳ τινὶ ἐοίκασιν, ὥσπερ ἵνα τις ἐπιβαλόντος καύσωνος διοδεύῃ ἐν πεδίῳ ἐρήμῳ, καὶ ὢν ἔκδιψος διαγράφῃ πηγὴν ῥέουσαν ὕδωρ, σκιογραφῶν ἑαυτὸν πίνοντα, ὁπότε τὰ χείλη αὐτοῦ κατεξήρανται, καὶ ἡ γλῶσσα ἐκ τῆς καταλαβούσης δίψης· ἢ ἵνα τις λαλήσῃ περὶ μέλιτος, ὅτι γλυκύ ἐστι, μὴ γευσάμενος δὲ οὐκ οἶδε τὴν δύναμιν τῆς γλυκύτητος, οὕτω καὶ οἱ λόγον λαλοῦντες περὶ τελειότητος καὶ ἀγαλλιασμοῦ ἤτοι ἀπαθείας, μὴ ἔχοντες δὲ ἐνεργείᾳ καὶ πληροφορίᾳ τὰ πράγματα· οὐχ ὡς λαλοῦσιν, οὕτως εἰσὶν ἅπαντα. Ὅταν γὰρ ὁ τοιοῦτος καταξιωθῇ ποτε μερικῶς ἐν ἔργῳ εὑρεθῆναι, διακρίνει καθ' ἑαυτόν, ὅτι οὐ καθὼς ὑπελάμβανον οὕτως εὗρον· ἄλλως γὰρ ἐλάλουν καὶ ἄλλως τὸ πνεῦμα ἐργάζεται.

ΙΓ΄. Ὁ γὰρ Χριστιανισμὸς βρῶσίς ἐστι καὶ πόσις· καὶ ὅσῳ τις ἐσθίει ἀπ' αὐτοῦ, ἐκ τῆς ἡδύτητος ἐπι πλεῖον ἐρεθίζεται ὁ νοῦς, ἀκατάσχετος καὶ ἀκόρεστος ὑπάρχων καὶ ἀπλήστως ἐπιζητῶν καὶ ἐσθίων. Ἢ ὥσπερ ἐὰν ᾖ τις διψῶν καὶ ἐπιδοθῇ αὐτῷ πόμα γλυκύ, εἶτα ἀρξάμενος τῆς γεύσεως σφοδροτέρως ἐγγίζῃ τῷ ποτῷ μειζόνως ἐκκαιόμενος, καὶ σχεδὸν ἄπαυστός ἐστιν ἡ γεῦσις τοῦ Πνεύματος, ὡς τοιούτῳ τινὶ ἀπεικάζεσθαι. Καὶ ταῦτα οὐ λόγοι ψιλοί· ἐργασία γάρ ἐστι τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν μυστηρίῳ διακονοῦσα τῷ νῷ. Νομίζουσι δέ τινες ὅτι ἀπεχόμενοι γυναικὸς **175** καὶ πάντων τῶν φαινομένων ἤδη ἅγιοί εἰσιν. Ἀλλ' οὐχ οὕτως ἐστίν[1]. Ἔτι γὰρ ἡ κακία ἐν τῷ νῷ καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ ζῇ καὶ ἐπαίρεται. Οὗτος δέ ἐστιν ἅγιος ὁ καθαρθεὶς καὶ ἁγιασθεὶς κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον. Ὅπου γὰρ ἡ ἀλήθεια ἀνακύπτει, ἐκεῖ μάχεται ἡ πλάνη σπουδάζουσα καλύψαι καὶ θολῶσαι.

ΙΔ΄. Ὅτε οἱ Ἰουδαῖοι ἐκράτουν τὴν ἱερωσύνην, καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἔθνους ἐδιώκοντο καὶ ἐθλίβοντο, ἐπειδὴ εἱστήκεισαν ἐν τῇ ἀληθείᾳ, Ἐλεάζαρος καὶ οἱ Μακαβαῖοι[2]. Νῦν δὲ ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ καταπετάσματος[3] ἀνεχώρησεν ἐξ αὐτῶν τὸ Πνεῦμα, λοιπὸν ὧδε ἀπεκαλύφθη καὶ ἐνεργεῖ ἡ ἀλήθεια. Πάλιν οὖν ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἔθνους διώκονται. Ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ ἔθνους ἐδιώκοντο καὶ ἐθλίβοντο, ἵνα γένωνται **[633]** μάρτυρες οἱ φιλαλήθεις. Πῶς γὰρ φανήσεται ἡ ἀλήθεια, εἰ μὴ ἔχοι τοὺς ὑπεναντίους, ψευδεῖς ὄντας καὶ κατὰ ἀληθείας τρέχοντας; Εἰσὶ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἀδελφοῖς βαστάζοντες πάθη καὶ θλίψεις, πολλῆς δὲ χρῄζουσιν ἀσφαλείας, ἵνα μὴ πέσωσιν. Εἷς γάρ τις τῶν ἀδελφῶν συνευχόμενός τινι ᾐχμαλωτίσθη ὑπὸ θείας δυνάμεως, καὶ ἁρπαχθεὶς εἶδε τὴν ἄνω πόλιν Ἱερουσαλὴμ καὶ εἰκόνας φωτεινὰς καὶ φῶς ἄπειρον, καὶ ἤκουσε φωνῆς λεγούσης· «ο ὗ τ ό ς ἐ σ τ ι ν ὁ τ ό π ο ς

---

1. Πρβλ. Ρωμ. 7,22. 2. Πρβλ. Β' Μακ. κεφ. 6. 3. Πρβλ. Μαρκ. 15,38.

τῆς καταπαύσεως τῶν δικαίων»[1]· καὶ μετὰ μικρὸν φυσιωθεὶς καὶ νομίσας περὶ ἑαυτοῦ ἑωρακέναι, μετὰ τοῦτο εὑρέθη ἐμπεσὼν εἰς τὰ ἄδυτα καὶ βαθύτατα τῆς ἁμαρτίας, εἰς μυρία κακά.

ΙΕ'. Εἰ οὖν ὁ ἐσώτερος καὶ ὑψηλὸς ἔπεσε, πῶς δύναται λέγειν ὁ τυχών, ὅτι «νηστεύων καὶ ξενιτεύων καὶ διασκορπίζων τὰ **176** ὑπάρχοντα ἤδη ἅγιός εἰμι»; Οὐ γὰρ ἡ ἀποχὴ τῶν κακῶν αὕτη ἐστὶν ἡ τελείωσις, ἀλλ' εἰ εἰσῆλθες εἰς τὸν νοῦν τὸν ἠφανισμένον καὶ ἀπέκτεινας τὸν ὄφιν τὸν κατώτερον τοῦ νοῦ καὶ βαθύτερον τῶν λογισμῶν, εἰς τὰ λεγόμενα ταμιεῖα καὶ ἀποθήκας τῆς ψυχῆς καὶ φωλεύοντα καὶ φονεύοντά σε (ἄβυσσος γάρ ἐστι ἡ καρδία)· εἰ τοίνυν ἐκεῖνον ἐφόνευσας, καὶ πᾶσαν τὴν ἐν σοὶ ἀκαθαρσίαν ἐξέβαλες. Ὅλοι γὰρ οἱ φιλόσοφοι καὶ ὁ νόμος καὶ οἱ ἀπόστολοι καὶ ἡ τοῦ Σωτῆρος ἔλευσις περὶ καθαρότητος τὸν λόγον ποιοῦνται. Πᾶς γὰρ ἀνθρώπων εἴτε Ἰουδαίων εἴτε Ἑλλήνων ἀγαπᾷ τὴν καθαρότητα, εἰ καὶ οὐ δύνανται καθαρεύειν. Χρὴ οὖν ἐπιζητῆσαι, πῶς καὶ διὰ τίνων δύναται τὸ καθαρὸν τῆς καρδίας γενέσθαι. Οὐδαμῶς ἑτέρωθεν, εἰ μὴ διὰ τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν σταυρωθέντος· αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ ὁδός, ἡ ζωή, ἡ ἀλήθεια[2], ἡ θύρα, ὁ μαργαρίτης, ὁ ζῶν καὶ οὐράνιος ἄρτος. Καὶ οὐκ ἐγχωρεῖ τινα ἄνευ ἐκείνης τῆς ἀληθείας ἀλήθειαν γνῶναι ἢ σωθῆναι. Ὥσπερ οὖν εἰς τὸν ἔξω ἄνθρωπον καὶ εἰς τὰ φαινόμενα πράγματα ἀπετάξω πᾶσι καὶ διέδωκας τὴν ὕπαρξίν σου, οὕτω καὶ ἐν τῇ σοφίᾳ τῇ κοσμικῇ, εἰ γνῶσιν ἔχεις καὶ λόγων ἰσχύν, ἀπορρίψασθαι πάντα ὀφείλεις καὶ μηδὲν ἡγήσασθαι, ἵν' οὕτω δυνηθῇς τῇ μωρίᾳ τοῦ κηρύγματος[3] οἰκοδομηθῆναι, ὅπερ κήρυγμά ἐστιν ἡ ἀληθὴς σοφία, οὐκ ἔχουσα κόμπον λόγων, ἀλλὰ δύναμιν δι' ἁγίου σταυροῦ ἐνεργουμένην. Δόξα τῇ ὁμοουσίῳ Τριάδι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΗ'.

Περὶ τοῦ θησαυροῦ τῶν Χριστιανῶν, δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ Πνεύματος ἁγίου, διαφόρως ἀσκοῦντος αὐτοὺς πρὸς τὸ φθάσαι εἰς τὴν τελειότητα.

177 Α'. Εἴ τις ἐν τῷ κόσμῳ πλούσιος σφόδρα τυγχάνει καὶ θησαυρὸν ἀπόκρυφον κέκτηται, ἐκ τοῦ θησαυροῦ καὶ πλούτου οὗπερ ἔχει πάντα ὅσα θέλει κτᾶται, καὶ οἷα βούλεται ἐν τῷ κόσμῳ ἐξαίρετα κτήματα εὐχερῶς ἐπισυνάγει τῷ θησαυρῷ, πεποιθὼς ὅτι δι' αὐτοῦ πᾶσαν κτῆσιν, ἣν ἂν βούληται, εὐκόλως κτᾶται. Οὕτω καὶ οἱ ζητοῦντες παρὰ Θεοῦ καὶ εὑρόντες, καὶ ἔχοντες τὸν ἐπουράνιον τοῦ Πνεύματος θη-**[636]**σαυρόν, αὐτὸν τὸν Κύριον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν ἐλλάμποντα[4],

---

1. Πρβλ. Ἠσ. 66,1. 2. Πρβλ. Ἰω. 6,51. 10,9. 14,6. 3. Πρβλ. Α' Κορ. 1,21. 4. Πρβλ. Β' Κορ. 4,6.

πᾶσαν δικαιοσύνην ἀρετῶν καὶ πᾶσαν κτῆσιν ἀγαθότητος τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ ἐν αὐτοῖς ὄντος Χριστοῦ ἐπιτελοῦσι καὶ δι' αὐτοῦ πλείονα πλοῦτον οὐράνιον ἐπισυνάγουσι. Διὰ γὰρ τοῦ ἐπουρανίου θησαυροῦ πᾶσαν ἀρετὴν δικαιοσύνης κατεργάζονται, πεποιθότες ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ ἐν αὐτοῖς πλούτου πνευματικοῦ, καὶ εὐκόλως πᾶσαν δικαιοσύνην[1] καὶ ἐντολὴν τοῦ Κυρίου διὰ τοῦ ἀοράτου τῆς χάριτος ἐν αὐτοῖς πλούτου ἐργάζονται. Φησὶ δὲ καὶ ὁ Ἀπόστολος· «Ἔχοντες τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσι»[2], τουτέστιν, ὃν ἐν σαρκὶ ὄντες κτήσασθαι ἐν ἑαυτοῖς κατηξιώθησαν, τὴν ἁγιαστικὴν δύναμιν τοῦ Πνεύματος, καὶ πάλιν· «Ὃς ἐγεννήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις»[3].

Β΄. Ὁ οὖν εὑρὼν καὶ ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν ἐπουράνιον τοῦτον τοῦ Πνεύματος θησαυρόν, πᾶσαν δικαιοσύνην ἐντολῶν καὶ πᾶσαν **178** ἐργασίαν ἀρετῶν ἀμώμως καὶ καθαρῶς ἐν τούτῳ κατεργάζεται, ἀβιάστως λοιπὸν καὶ εὐκόλως. Παρακαλέσωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς τὸν Θεὸν καὶ ἐκζητήσωμεν καὶ δεηθῶμεν αὐτοῦ, ἵνα τὸν θησαυρὸν τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ χαρίσηται ἡμῖν, καὶ οὕτως ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ πάσαις ἀμώμως καὶ καθαρῶς ἀναστραφῆναι δυνηθῶμεν καὶ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Πνεύματος πᾶσαν καθαρῶς καὶ τελείως ἀποπληρῶσαι διὰ τοῦ ἐπουρανίου θησαυροῦ, ὅς ἐστι Χριστός. Ὁ γὰρ πένης καὶ γυμνὸς καὶ πτωχὸς καὶ λιμώττων ἐν κόσμῳ οὐδὲν δύναται κτήσασθαι, τῆς πενίας αὐτὸν συνεχούσης· ὁ δὲ ἔχων θησαυρόν, ὡς προείρηται, εὐχερῶς οἷα βούλεται κτήματα καὶ ἀνωδύνως κτᾶται. Οὕτω καὶ ψυχὴ ἡ γυμνὴ καὶ ἔρημος ἀπὸ κοινωνίας Πνεύματος[4] καὶ ὑπὸ τὴν δεινὴν πτωχείαν τῆς ἁμαρτίας οὖσα οὐδὲν δύναται, κἂν θέλῃ, τῶν καρπῶν τοῦ Πνεύματος[5] τῆς δικαιοσύνης ἐξ ἀληθείας ποιῆσαι πρὸ τῆς μεταλήψεως τοῦ Πνεύματος.

Γ΄. Ὅμως βιάζεσθαι χρὴ ἕκαστον ἑαυτὸν εἰς τὴν αἴτησιν τοῦ Κυρίου, ἵνα καταξιωθῇ λαβεῖν καὶ εὑρεῖν τὸν ἐπουράνιον τοῦ Πνεύματος θησαυρόν, ὥστε ἀκοπιάστως καὶ εὐχερῶς δυνηθῆναι ποιῆσαι πάσας τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου ἀμώμως καὶ καθαρῶς, ἃς πρὶν μετὰ βίας οὐκ ἠδύνατο κατορθῶσαι. Πένης γὰρ καὶ γυμνὸς ἀπὸ κοινωνίας Πνεύματος ὑπάρχων, πῶς ἠδύνατο τοιαῦτα πνευματικὰ κτήματα κτήσασθαι ἄνευ θησαυροῦ καὶ πλούτου πνευματικοῦ; Ἡ δὲ εὑροῦσα ψυχὴ τὸν Κύριον, διὰ ζητήσεως Πνεύματος καὶ πίστεως καὶ ὑπομονῆς πολλῆς, τὸν ἀληθινὸν θησαυρόν, τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος κατεργάζεται, ὡς προείρηται, εὐχερῶς· πᾶσάν τε δικαιοσύνην καὶ ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, ἃς ἐνετείλατο, τὸ Πνεῦμα ἐν αὐτῇ καὶ δι' αὐτῆς ποιεῖ καθαρῶς καὶ τελείως καὶ ἀμώμως.

1. Πρβλ. Ματθ. 3,15. 2. Β' Κορ. 4,6. 3. Α' Κορ. 1,30. 4. Πρβλ. Φιλιπ. 2,1. Β' Κορ. 13,13. 5. Πρβλ. Γαλ. 5,22. Φιλιπ. 1,11.

Δ΄. Ἢ πάλιν ἑτέρῳ ὑποδείγματι χρησώμεθα. Ὥσπερ ἐάν τις ᾖ πλούσιος καὶ ποιήσῃ δεῖπνον πολυ[637]τελές· ἐκ τοῦ πλούτου αὐτοῦ καὶ θησαυροῦ οὗπερ ἔχει, ἀναλίσκει καὶ οὐ δέδοικε, μή τινος αὐτῷ ἐνδεήσει πλοῦτον ἔχοντι μέγαν· καὶ οὕτως εὐφραίνει τοὺς δαιτυμόνας πολυτελῶς καὶ λαμπρῶς τοὺς κληθέντας ὑπ' αὐτοῦ, διάφορα καὶ καινότερα παρέχων αὐτοῖς ἐδέσματα. Ὁ δὲ πένης καὶ ἐνδεὴς πλούτου ἐὰν βουληθῇ δεῖπνον κατασκευάσαι τισί, πάντα κιχρᾶται, καὶ αὐτὰ τὰ σκεύη καὶ ἱμάτια καὶ ἄλλα εἴδη· καὶ εἶθ' οὕτως μετὰ τὸ δειπνῆσαι τοὺς κληθέντας, ὡς ἐν δείπνῳ πένητος, ὕστερον ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποδίδωσιν, ὅθεν ἐχρήσατο σκεῦος ἀργυροῦν ἢ ἱμάτιον ἢ ἕτερον εἶδος· καὶ οὕτως ἑκάστῳ ἀποδοθέντων πάντων αὐτὸς πένης καὶ γυμνὸς ἀπομένει, μὴ ἔχων ἴδιον πλοῦτον ἐξ **179** οὗ εὐφραίνεσθαι δύναται.

Ε΄. Οὕτω καὶ οἱ πλούσιοι τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, ἔχοντες τὸν πλοῦτον τὸν ἐπουράνιον ἐν ἀληθείᾳ καὶ κοινωνίαν Πνεύματος[1] ἐν ἑαυτοῖς, ἐπάν τισι λαλῶσι τὸν λόγον τῆς ἀληθείας[2] καὶ ἐπάν τισι κοινωνῶσι λόγων πνευματικῶν καὶ εὐφρᾶναι ψυχὰς θελήσωσιν, ἐκ τοῦ ἰδίου πλούτου καὶ ἐκ τοῦ ἰδίου θησαυροῦ οὗ κέκτηνται ἐν ἑαυτοῖς, ἐξ αὐτοῦ λαλοῦσι καὶ ἐξ αὐτοῦ εὐφραίνουσι τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουόντων τὸν πνευματικὸν λόγον, καὶ οὐ δεδοίκασι μὴ ἐνδεήσῃ αὐτοῖς· ὅτι κέκτηνται ἐν ἑαυτοῖς θησαυρὸν οὐράνιον ἀγαθωσύνης, ἐξ οὗ προφέρουσι καὶ εὐφραίνουσι τοὺς πνευματικῶς ἑστιωμένους. Ὁ δὲ πένης καὶ μὴ κεκτημένος ἐκ τοῦ πλούτου τοῦ Χριστοῦ μήτε ἔχων πλοῦτον πνευματικὸν ἐν τῇ ψυχῇ, τὸν βρύοντα πᾶσαν ἀγαθωσύνην λόγων τε καὶ ἔργων καὶ ἐνθυμημάτων θείων καὶ μυστηρίων ἀλαλήτων, εἰ καὶ βούλεται οὗτος λόγον ἀληθείας λαλεῖν καὶ εὐφραίνειν τινὰς τῶν ἀκουόντων, ἀλλ' ἐν δυνάμει καὶ ἀληθείᾳ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ μὴ κεκτημένος ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ μόνον ἀπομνημονεύων καὶ κιχρώμενος λόγους ἐξ ἑκάστης γραφῆς ἢ παρὰ πνευματικῶν ἀνδρῶν ἀκούσας καὶ διηγούμενος καὶ διδάσκων, ἰδοὺ ἄλλους μὲν δοκεῖ εὐφραίνειν καὶ ἄλλοι ἀπολαύουσι τῶν λόγων· μετὰ δὲ τὸ διηγήσασθαι αὐτόν, ἕκαστος λόγος πρὸς τὰ ἴδια, ἀφ' ὧν ἤρθη, ἀπέρχεται καὶ αὐτὸς πάλιν γυμνὸς ἀπομένει καὶ πένης, μὴ ἔχων ἴδιον θησαυρὸν Πνεύματος, ἀφ' οὗ προφέρει καὶ ὠφελεῖ καὶ εὐφραίνει ἑτέρους, αὐτὸς πρῶτος μὴ εὐφραινόμενος μηδὲ ἀγαλλιώμενος τῷ Πνεύματι.

Ϛ΄. Διὰ τοῦτο χρὴ πρῶτον ζητῆσαι παρὰ Θεοῦ ἐν πόνῳ καρδίας καὶ πίστει, ἵνα δῷ ἡμῖν εὑρεῖν τὸν πλοῦτον αὐτοῦ, τὸν ἀληθινὸν θησαυρὸν τοῦ Χριστοῦ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ἐν δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ Πνεύματος. Καὶ οὕτω πρότερον ὠφέλειαν ἐν ἑαυτοῖς καὶ σωτηρίαν καὶ ζωὴν αἰώνιον εὑρόντες, τὸν Κύριον, τότε καὶ ἄλλους, ὡς δυνατὸν καὶ ἐφικτόν ἐστιν, ὠφελήσωμεν, ἀπὸ τοῦ ἔνδον θησαυροῦ τοῦ Χριστοῦ προφέροντες πᾶσαν ἀγαθωσύνην λόγων πνευματικῶν καὶ μυστηρίων

1. Πρβλ. Φιλιπ. 2,1. Β' Κορ. 13,13. 2. Πρβλ. Β' Κορ. 6,7.

ἐπουρανίων ποιούμενοι διήγησιν. Οὕτω γὰρ εὐδόκησεν ἡ ἀγαθότης τοῦ θελήματος τοῦ Πατρὸς τοῦ κατοικῆσαι ἐν παντὶ τῷ πιστεύοντι καὶ αἰτουμένῳ αὐτόν· «Ὁ γὰρ ἀγαπῶν με», φησίν, «ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρός μου, κἀγὼ ἀγαπήσω **[640]** αὐτὸν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν»[1]. Καὶ πάλιν· «Ἐλευσόμεθα ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ μου καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν»[2]. Οὕτως ἡ ἄπειρος χρηστότης τοῦ Πατρὸς ἠθέλησεν, οὕτως ἡ ἀνεννόητος ἀγάπη τοῦ **180** Χριστοῦ εὐδόκησεν, οὕτως ἡ ἄρρητος ἀγαθότης τοῦ Πνεύματος ἐπηγγείλατο. Δόξα τῇ ἀρρήτῳ εὐσπλαγχνίᾳ τῆς ἁγίας Τριάδος.

Ζ'. Οἱ γὰρ καταξιωθέντες τέκνα γενέσθαι Θεοῦ[3] καὶ ἐκ Πνεύματος ἁγίου ἄνωθεν γεννηθῆναι[4] καὶ τὸν Χριστὸν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς ἐλλάμποντα καὶ ἀναπαύοντα αὐτούς, ἐν ποικίλοις καὶ διαφόροις τρόποις Πνεύματός εἰσιν ὁδηγούμενοι, καὶ ἀοράτως ἐν τῇ καρδίᾳ ἐν ἀναπαύσει πνευματικῇ ὑπὸ τῆς χάριτος ἐνεργούμενοι. Πρόσωπα δὲ ἐκ τῶν φαινομένων ἐν κόσμῳ ἀπολαύσεων ἐνέγκωμεν, τὰς ἐν ψυχῇ ἀναστροφὰς τῆς χάριτος ἐκ παραδειγμάτων μερικῶς ὑποδεικνύντες. Ἔστιν ὅτε γίνονται ὡς ἐν βασιλικῷ δείπνῳ εὐφραινόμενοι καὶ ἀγαλλιῶντες ἀγαλλιάσει καὶ εὐφροσύνῃ ἀνεκλαλήτῳ· ἄλλῃ ὥρᾳ εἰσὶν ὥσπερ νύμφη συναναπαυομένη ἐν κοινωνίᾳ τῷ νυμφίῳ αὐτῆς ἀναπαύσει θεϊκῇ. Ἄλλοτε γίνονται ὥσπερ ἄγγελοι ἀσώματοι, ἐν τοσαύτῃ κουφότητι καὶ ἐλαφρότητι ὄντες μετὰ τοῦ σώματος. Ἄλλοτέ εἰσιν ὥσπερ ἐν μέθῃ ποτοῦ εὐφραινόμενοι καὶ μεθύοντες τῷ Πνεύματι μέθην θείαν μυστηρίων πνευματικῶν.

Η'. Ἄλλοτέ εἰσιν ὡς ἐν κλαυθμῷ καὶ ὀδυρμῷ ὑπὲρ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, καὶ δεόμενοι ὑπὲρ ὅλου τοῦ Ἀδὰμ πένθος καὶ κλαυθμὸν ἀναλαμβάνουσιν ὑπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος[5] εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἐκκαιόμενοι. Ἄλλοτε ἐν τοσαύτῃ ἀγαλλιάσει καὶ ἀγάπῃ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἐκπυροῦνται, ὡς, εἰ δυνατόν, πάντα ἄνθρωπον ἐν τοῖς ἰδίοις σπλάγχνοις ἐμβαλεῖν, μὴ διακρίνοντες κακὸν ἀπὸ ἀγαθοῦ. Ἄλλοτε τοσοῦτον ταπεινοῦνται ὑποκάτω παντὸς ἀνθρώπου ἐν ταπεινοφροσύνῃ τοῦ Πνεύματος, **181** ὡς ἑαυτοὺς πάντων ἐσχατωτέρους καὶ ἐλάττους νομίζειν. Ἄλλοτε ἐν χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ[6] ὑπὸ τοῦ Πνεύματος καταποθοῦνται. Ἄλλοτέ εἰσιν ὥσπερ τις δυνατὸς λαβὼν πανοπλίαν βασιλικήν, καὶ κατελθὼν ἐν πολέμῳ ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς ἰσχυρῶς καταγωνίσεται τούτους νικήσας· ὁμοίως γὰρ καὶ πνευματικὸς λαμβάνει ὅπλα ἐπουράνια τοῦ Πνεύματος καὶ ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς κατέρχεται καὶ πολεμεῖ[7] καὶ ὑποτάσσει αὐτοὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ[8].

Θ'. Ἄλλοτε ἐν πολλῇ τινι ἡσυχίᾳ καὶ γαλήνῃ καὶ εἰρήνῃ ἡ ψυχὴ

---

1. Ἰω. 14,21. 2. Ἰω. 14,23. 3. Πρβλ. Ἰω. 1,12. 4. Πρβλ. Ἰω. 3,3. 7. 5. Πρβλ. Ρωμ. 15,30. 6. Πρβλ. Α' Πέτρ. 1,8. 7. Πρβλ. Ἐφ. 6,12 ἑξ. 8. Πρβλ. Α' Κορ. 15,27. Ψαλ. 8,7.

ἀναπαύεται, εἰς μόνην πνευματικὴν ἡδονὴν καὶ ἀνάπαυσιν ἄρρητον οὖσα καὶ εὐθηνίαν. Ἄλλοτε ἐν συνέσει τινὶ καὶ σοφίᾳ ἀρρήτῳ καὶ γνώσει Πνεύματος ἀνεξερευνήτου ὑπὸ τῆς χάριτος σοφίζεται, ἅπερ διὰ γλώσσης καὶ στόματος λαλῆσαι ἀδύνατον. Ἄλλοτε ὥσπερ εἷς τῶν ἀνθρώπων γίγνεται. Οὕτω ποικίλως ἐν αὐτοῖς ἡ χάρις ἀναστρέφεται καὶ πολυτρόπως ὁδηγεῖ τὴν ψυχήν, ἀναπαύουσα κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ[1], καὶ γυμνάζει αὐτὴν διαφόρως, ἵνα τελείαν καὶ ἄμωμον καὶ καθαρὰν τῷ ἐπουρανίῳ Πατρὶ ἀποκαταστήσῃ.

Ι΄. Ταῦτα δὲ τὰ προειρημένα τοῦ Πνεύματος ἐν[641]εργήματα μεγάλων μέτρων εἰσὶ τῶν ἐγγὺς τῆς τελειότητος ὄντων· αἱ γὰρ προειρημέναι τῆς χάριτος ποικίλαι ἀναπαύσεις διαφόρως μὲν λαλοῦνται, ἀδιαλείπτως δὲ εἰς αὐτοὺς ἐνεργοῦνται, ἐνέργειαν ἐνεργείας διαδεχομένης. Ὅταν γὰρ ἡ ψυχὴ πρὸς τὴν τελειότητα τοῦ πνεύματος καταντήσῃ, τελείως πάντων τῶν παθῶν ἀποκαθαρισθεῖσα καὶ τῷ Παρακλήτῳ Πνεύματι διὰ τῆς ἀρρήτου κοινωνίας ἑνωθεῖσα καὶ ἀνακραθεῖσα, καὶ καταξιωθῇ πνεῦμα γενέσθαι, συγκεκραμένη τῷ Πνεύματι, τότε ὅλη φῶς, ὅλη ὀφθαλμός, ὅλον πνεῦμα, ὅλον χαρά, ὅλον ἀνάπαυσις, ὅλον ἀγαλλίασις, ὅλον ἀγάπη, ὅλον σπλάγχνα, ὅλον ἀγαθότης καὶ χρηστότης γίνεται. Ὥσπερ γὰρ ἐν ἀβύσσῳ θαλάσσης λίθος πανταχόθεν ὕδατι περιέχεται, οὕτως οὗτοι παντὶ τρόπῳ Πνεύματι ἁγίῳ ἀνακεκραμένοι ἀφωμοίωνται τῷ Χριστῷ, τὰς ἀρετὰς τῆς δυνάμεως τοῦ Πνεύματος **182** ἀτρέπτως ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντες, ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν ὄντες ἄμωμοι καὶ ἄσπιλοι καὶ καθαροί.

ΙΑ΄. Διὰ γὰρ τοῦ Πνεύματος καταρτισθέντες, πῶς δύνανται καρποὺς ἔξωθεν κακίας προαγαγεῖν; Ἀλλὰ πάντοτε διὰ πάντων οἱ καρποὶ τοῦ Πνεύματος[2] ἐν αὐτοῖς διαλάμπουσι. Παρακαλέσωμεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς τὸν Θεὸν καὶ πιστεύσωμεν ἐν ἀγάπῃ καὶ ἐλπίδι πολλῇ, ἵνα δῷ ἡμῖν τὴν ἐπουράνιον χάριν τῆς δωρεᾶς τοῦ Πνεύματος[3], ἵνα καὶ ἡμᾶς αὐτὸ τὸ Πνεῦμα κυβερνήσῃ καὶ ὁδηγήσῃ εἰς πᾶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἀναπαύσῃ ἡμᾶς ἐν τῇ ποικιλότητι τῆς ἀναπαύσεως αὐτοῦ, ἵνα διὰ τῆς τοιαύτης κυβερνήσεως καὶ τοῦ γυμνασμοῦ τῆς χάριτος καὶ προκοπῆς πνευματικῆς καταξιωθῶμεν εἰς τὴν τελειότητα τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ φθάσαι, ὥς φησιν ὁ Ἀπόστολος· «Ἵνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ Χριστοῦ»[4] καὶ πάλιν· «Μέχρι καταντήσομεν οἱ πάντες εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ»[5]. Ἐπηγγείλατο ὁ Κύριος πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ καὶ αἰτουμένοις ἐν ἀληθείᾳ δωρήσασθαι τὰ μυστήρια τῆς ἀρρήτου κοινωνίας τοῦ Πνεύματος[6]. Καὶ ἡμεῖς οὖν ὁλοτελῶς ἑαυτοὺς τῷ Κυρίῳ ἀναθέντες τῶν προειρημέ-

---

1. Πρβλ. Γαλ. 1,4. 2. Πρβλ. Γαλ. 5,22. 3. Πρβλ. Πράξ. 2,38. 4. Πρβλ. Ἐφ. 3,19. 5. Ἐφ. 4,13. 6. Πρβλ. Β΄ Κορ. 13,13.

νων ἀγαθῶν τυχεῖν σπεύσωμεν. Ψυχῇ καὶ σώματι ἀφιερωθέντες, καὶ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ προσηλωθέντες, ἄξιοι τῆς αἰωνίου βασιλείας γενώμεθα, δοξάζοντες Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΘ΄.

Οἱ Χριστιανοὶ προκόπτειν καὶ αὐξάνεσθαι βουλόμενοι ὀφείλουσιν ἑαυτοὺς βιάζεσθαι πρὸς πᾶν τὸ ἀγαθόν, ὥστε λυτροῦσθαι αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἐνοικούσης ἁμαρτίας καὶ Πνεύματος ἁγίου πληροῦσθαι.

Α΄. Ὁ βουλόμενος προσελθεῖν τῷ Κυρίῳ καὶ ζωῆς αἰωνίου καταξιωθῆναι καὶ κατοικητήριον τοῦ Χριστοῦ γενέσθαι καὶ Πνεύματος ἁγίου πληρωθῆναι, ἵνα τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος[1] καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ δυνηθῇ ποιῆσαι καθαρῶς καὶ ἀμώμως, οὕτως ὀφείλει ἄρξασθαι· πρῶτον πιστεύειν τῷ Κυρίῳ βεβαίως καὶ ἐπιδοῦναι ἑαυτὸν ἐξ ὅλου τοῖς λόγοις τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ καὶ ἀποτάξασθαι τῷ κόσμῳ **[644]** κατὰ πάντα, ἵνα μὴ περί τι τῶν φαινομένων ὅλως ὁ νοῦς ἀσχολῆται, καὶ εἰς τὴν εὐχὴν πάντοτε χρὴ αὐτὸν προσκαρτερεῖν ἐν πίστει προσδοκίας τοῦ Κυρίου, **183** τὴν ἐπίσκεψιν καὶ βοήθειαν αὐτοῦ πάντοτε ἐκδεχόμενον, τὸν σκοπὸν τοῦ νοὸς αὐτοῦ εἰς τοῦτο ἔχοντα διὰ παντός. Εἶτα βιάζεσθαι χρὴ ἑαυτὸν εἰς πᾶν ἀγαθὸν καὶ εἰς πάσας τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, διὰ τὴν συνοῦσαν αὐτῷ ἁμαρτίαν, οἷον βιαζέσθω ἑαυτὸν εἰς τὸ ταπεινοφρονεῖν ἐνώπιον παντὸς ἀνθρώπου καὶ ἑαυτὸν ἐλάττω ἡγεῖσθαι καὶ χείρονα, μὴ ζητῶν τιμὴν ἢ ἔπαινον ἢ δόξαν ἀνθρώπων[2] παρά τινος, καθὼς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ γέγραπται, ἀλλὰ μόνον τὸν Κύριον ἀεὶ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, αὐτῷ βουλόμενος ἀρέσκειν μόνῳ· εἰς τὴν πραότητα τῆς καρδίας, ὥς φησιν ὁ Κύριος· «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν»[3].

Β΄. Ὁμοίως εἰς τὸ εἶναι ἐλεήμονα, χρηστόν, εὔσπλαγχνον, ἀγαθόν, ὅση δύναμις ἑαυτὸν ἐθιζέτω, ὥς φησιν ὁ Κύριος· «Γίνεσθε ἀγαθοὶ καὶ χρηστοί, καθὼς καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστι»[4], καὶ πάλιν φησίν· «Ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολάς μου τηρήσατε»[5], καὶ πάλιν· «Βιάζεσθε· βιασταὶ γὰρ ἁρπάζουσι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»[6] καί· «ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς θύρας»[7]. Ἐπὶ πᾶσι

1. Πρβλ. Γαλ. 5,22. 2. Πρβλ. Ἰω. 5,41. 3. Ματθ. 11,29. 4. Λουκ. 6,36. Ματθ. 5,48. 5. Ἰω. 14, 15. 6. Ματθ. 11,12. 7. Λουκ. 13,24.

τὴν τοῦ Κυρίου ταπείνωσιν καὶ τὴν πολιτείαν καὶ τὴν πραότητα καὶ τὴν ἀναστροφὴν ὥσπερ ὑπογραμμὸν[1] ἐν πάσῃ μνήμῃ ἀληθαργήτῳ ἐχέτω· ταῖς εὐχαῖς προσκαρτερείτω, διὰ παντὸς δεόμενος καὶ πιστεύων, ἵνα ἐλθὼν ὁ Κύριος ἐνοικήσῃ ἐν αὐτῷ καὶ καταρτίσῃ καὶ δυναμώσῃ αὐτὸν ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ, καὶ ἵνα αὐτὸς ὁ Κύριος γένηται κατοικητήριον τῆς ψυχῆς, καὶ οὕτως ἃ νῦν **184** μετὰ βίας ἀκουούσης τῆς καρδίας ποιεῖ, ἑκουσίως πράξῃ ποτέ, ἐθίζων ἑαυτὸν διὰ παντὸς εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ τοῦ Κυρίου μνημονεύων ἀεί, καὶ προσδοκῶν αὐτὸν ἐν πολλῇ ἀγάπῃ. Τότε θεωρῶν ὁ Κύριος τὴν τοιαύτην προαίρεσιν καὶ τὴν ἀγαθὴν αὐτοῦ σπουδήν, πῶς βιάζεται ἑαυτὸν εἰς μνήμην τοῦ Κυρίου καὶ εἰς τὸ ἀγαθὸν ἀεὶ καὶ εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ πραότητα καὶ ἀγάπην ἄγχει καὶ μὴ θέλουσαν τὴν καρδίαν, καὶ ἄγει ὅση δύναμις αὐτῷ μετὰ βίας, ποιεῖ μετ' αὐτοῦ εἰς ἔλεος αὐτοῦ καὶ λυτροῦται αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ καὶ τῆς ἐνοικούσης ἁμαρτίας[2], Πνεύματος ἁγίου ἐμπιπλῶν αὐτόν. Καὶ οὕτω λοιπὸν ἄνευ βίας καὶ καμάτου ποιεῖ πάσας τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου ἐξ ἀληθείας (μᾶλλον δὲ ὁ Κύριος ποιεῖ ἐν αὐτῷ τὰς ἰδίας ἐντολάς), καὶ τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος[3] τότε καρποφορεῖ καθαρῶς.

Γ'. Χρὴ δὲ πρότερον προσελθόντα τινὰ τῷ Κυρίῳ οὕτω βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ μὴ θελούσης τῆς καρδίας, προσδοκῶντα διὰ παντὸς ἐν πίστει ἀδιστάκτῳ τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὴν ἀγάπην μὴ ἔχοντα ἀγάπην, βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὴν πραότητα μὴ ἔχοντα πραότητα, βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὸ οἰκτείρειν καὶ ἐλεήμονα ἔχειν καρδίαν, βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὸ καταφρονεῖσθαι, εἰς τὸ καταφρονούμενον μακροθυμεῖν καὶ ἐξουδενούμενον **[645]** ἢ ἀτιμαζόμενον μὴ ἀγανακτεῖν, κατὰ τὸ εἰρημένον· «Μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες, ἀγαπητοί»[4]. Βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὴν εὐχὴν μὴ ἔχοντα εὐχὴν πνευματικήν. Καὶ οὕτως ὁ Θεὸς θεωρῶν τὸν οὕτως ἀγωνιζόμενον καὶ βίᾳ ἑαυτὸν ἄγχοντα μὴ θελούσης τῆς καρδίας, δίδωσιν εὐχὴν ἀληθινὴν Πνεύματος, δίδωσιν ἀγάπην ἀληθινήν, πραότητα ἀληθείας, σπλάγχνα οἰκτιρμῶν[5], χρηστότητα ἀληθινήν, καὶ ἁπαξαπλῶς, πληροῖ αὐτὸν τῶν καρπῶν τοῦ Πνεύματος[6].

Δ'. Εἰ δέ τις εἰς τὴν εὐχὴν μόνην ἑαυτὸν βιάζεται, μὴ ἔχων εὐχήν, ἵνα σχῇ εὐχὴν χάριτος, εἰς δὲ τὴν πραότητα καὶ ταπεινοφροσύνην καὶ ἀγάπην καὶ τὰς λοιπὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου ἑαυτὸν οὐ βιάζεται, οὔτε μέριμναν καὶ πόνον καὶ ἀγῶνα ἔχει ἐκεῖνα κατορθῶσαι, ὅσον τὸ ἐκ προαιρέσεως καὶ αὐτεξουσίου θελήματος, ἐνίοτε δίδοται αὐτῷ εὐχὴ χάριτος ἐν ἀναπαύσει καὶ εὐφροσύνῃ ἐκ τοῦ Πνεύματος μερικῶς κατὰ τὸ αἴτημα αὐτοῦ. Τοῖς δὲ τρόποις ὅμοιός ἐστι καθ' ὃ καὶ πρὶν ἦν·

---

1. Πρβλ. Α' Πέτρ. 2,21. 2. Πρβλ. Ρωμ. 7,17. 3. Πρβλ. Γαλ. 5,22. 4. Ρωμ. 12,19. 5. Πρβλ. Κολ. 3,12. 6. Πρβλ. Γαλ. 5,22.

οὐκ ἔχει πραότητα, ὅτι οὐκ ἐζήτησε πόνῳ, καὶ προευτρέπισεν ἑαυτὸν οὕτω γενέσθαι· οὐκ ἔχει ταπεινοφροσύνην, ἐπειδὴ οὐκ ᾔτησε καὶ ἑαυτὸν οὐκ ἐβιάσατο **185** εἰς τοῦτο· οὐκ ἔχει ἀγάπην πρὸς πάντας, ἐπειδὴ περὶ τούτου μέριμναν καὶ ἀγῶνα οὐκ ἔσχεν ἐν τῇ αἰτήσει τῆς εὐχῆς καὶ αὐτῇ τῇ ἐπιτηδεύσει τοῦ ἔργου· οὐκ ἔχει πίστιν καὶ πεποίθησιν πρὸς τὸν Θεόν, ἐπειδὴ οὐκ ἔγνωκεν ἑαυτόν, οὐκ ἐδοκίμασε μὴ ἔχειν, καὶ ἐπόνησεν ἐν θλίψει ζητῶν παρὰ Κυρίου σχεῖν τὴν πρὸς αὐτὸν βεβαίαν πίστιν καὶ πεποίθησιν ἀληθινήν.

Ε'. Χρὴ γὰρ ἕκαστον ὥσπερ εἰς τὴν εὐχὴν βιάζεται ἑαυτὸν καὶ ἄγχει μὴ θελούσης τῆς καρδίας, οὕτω καὶ εἰς τὴν πεποίθησιν, οὕτω καὶ εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην, οὕτως εἰς τὴν ἀγάπην, οὕτως εἰς τὴν πραότητα, ἀκεραιότητά τε καὶ ἁπλότητα, οὕτως εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ μακροθυμίαν[1] κατὰ τὸ γεγραμμένον μετὰ χαρᾶς, οὕτω βιάζεσθαι εἰς τὸ ἑαυτὸν ἐξουθενεῖν καὶ πτωχὸν καὶ ἔσχατον λογίζεσθαι, οὕτως εἰς τὸ μὴ ὁμιλεῖν τὰ μὴ ὄντα χρήσιμα, ἀλλὰ ἀεὶ τὰ τοῦ Θεοῦ μελετᾶν καὶ λαλεῖν στόματι καὶ καρδίᾳ, οὕτως εἰς τὸ μὴ θυμοῦσθαι καὶ κραυγάζειν, κατὰ τὸ εἰρημένον· «Πᾶσα πικρία καὶ θυμὸς καὶ ὀργὴ καὶ κραυγὴ ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ»[2]. Εἰς πάντας τοὺς τοῦ Κυρίου τρόπους, εἰς πᾶσαν **186** ἄσκησιν ἀρετῆς καὶ πολιτείας ἀγαθῆς καὶ καλῆς, εἰς πᾶσαν ἀναστροφὴν ἀγαθότητος, εἰς πᾶσαν ταπεινοφροσύνην πραότητος, εἰς τὸ μὴ ἐπαίρεσθαι καὶ ὑψηλοφρονεῖν, καὶ φυσιοῦσθαι καὶ λαλεῖν κατά τινος.

Ϛ'. Εἰς ταῦτα πάντα ὀφείλει βιάζεσθαι ἑαυτὸν ὁ θέλων εὐδοκιμῆσαι καὶ εὐαρεστῆσαι Χριστῷ, ἵν' οὕτως ὁ Κύριος ἰδὼν αὐτοῦ τὴν προθυμίαν καὶ προαίρεσιν τοῦ οὕτως εἰς πᾶσαν ἀγαθότητα καὶ ἁπλότητα καὶ χρηστότητα καὶ ταπεινοφροσύνην **[648]** καὶ ἀγάπην καὶ εὐχὴν ἄγχοντος ἑαυτὸν καὶ ἄγοντος μετὰ βίας, δώσει αὐτῷ ἑαυτὸν ὅλον, αὐτὸς ὁ Κύριος ποιῶν ἐξ ἀληθείας ταῦτα πάντα καθαρῶς ἐν αὐτῷ, ἀκόπως καὶ ἀβιάστως, ἃ πρὶν οὐδὲ μετὰ βίας φυλάξαι ἠδύνατο διὰ τὴν ἐν αὐτῷ οἰκοῦσαν ἁμαρτίαν[3]· καὶ γίνεται αὐτῷ τὰ τῆς ἀρετῆς πάντα ἐπιτηδεύματα ὡς φύσις. Τὸ λοιπὸν γὰρ ἐλθὼν ὁ Κύριος καὶ γενόμενος ἐν αὐτῷ, (καὶ αὐτὸς ἐν τῷ Κυρίῳ)[4], αὐτὸς ποιεῖ ἐν αὐτῷ, τὰς ἰδίας ἐντολὰς ἄνευ καμάτου, πληρῶν αὐτὸν τῶν καρπῶν τοῦ Πνεύματος[5]. Εἰ δὲ εἰς εὐχὴν μόνον βιάζεταί τις ἑαυτόν, ἕως οὗ λάβῃ χάρισμα παρὰ Θεοῦ, εἰς ταῦτα δὲ τὰ προειρημένα ὁμοίως ἑαυτὸν οὐ βιάζεται, καὶ ἄγχει καὶ ἐθίζει, οὐ δύναται ἐξ ἀληθείας καθαρῶς καὶ ἀμώμως αὐτὰ ποιῆσαι. Ἀλλ' οὕτω χρὴ προευτρεπίζειν ἑαυτὸν ὅσον δυνατὸν εἰς τὸ ἀγαθόν· ἐνίοτε γὰρ γίνεται πρὸς αὐτὸν ἡ θεία χάρις αἰτοῦντα καὶ δεόμενον· ἀγαθὸς γὰρ καὶ χρηστός ἐστιν ὁ Θεὸς καὶ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτὸν

---

1. Πρβλ. Κολ. 1,11. 2. Ἐφ. 4,31. 3. Πρβλ. Ρωμ. 7,17. 4. Πρβλ. Ἰω. 14,20. 5. Πρβλ. Γαλ. 5,22.

δίδωσι τὰ αἰτήματα αὐτῶν[1]. Μὴ ἔχων δὲ μήτε ἐθίσας, μήτε προευτρεπίσας ἑαυτὸν εἰς τὰς προειρημένας ἀρετάς, εἴγε λάβη, ἀπόλλει τὴν χάριν ἣν ἔλαβε, καὶ πίπτει ὑψηλοφρονήσας ἢ οὐ προκόπτει καὶ αὔξει ἐν τῇ χάριτι τῇ πρὸς αὐτὸν γενομένῃ, ἐπειδὴ ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου ἐκ προαιρέσεως ἑαυτὸν οὐ δίδωσι. Τὸ γὰρ κατοικητήριον[2] καὶ ἡ ἀνάπαυσις τοῦ Πνεύματος ἡ ταπεινοφροσύνη ἐστίν, ἡ ἀγάπη τε καὶ πραότης καὶ αἱ λοιπαὶ τοῦ Κυρίου ἐνταλαί.

Ζ΄. Ὀφείλει οὖν ὁ βουλόμενος ἐξ ἀληθείας εὐαρεστῆται τῷ Θεῷ καὶ δέξασθαι παρ' αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον τοῦ Πνεύματος χάριν καὶ αὐξῆσαι καὶ τελειωθῆναι ἐν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς πάσας τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ βιάζεσθαι ἑαυτὸν καὶ μὴ θέλουσαν τὴν καρδίαν ὑποτάσσειν κατὰ τὸ εἰρημένον· «Διὰ τοῦτο πρὸς πάσας τὰς ἐντολάς σου κατωρθούμην, πᾶσαν **187** ὁδὸν ἄδικον ἐμίσησα»[3]. Ὥσπερ γάρ τις εἰς τὴν προσκαρτέρησιν τῆς εὐχῆς βιάζεται ἑαυτὸν καὶ ἄγχει, ἕως οὗ τοῦτο κατορθώσῃ, ὁμοίως ἐὰν θέλῃ, καὶ εἰς πάντα τὰ τῆς ἀρετῆς ἐπιτηδεύματα βιάζεται ἑαυτὸν καὶ ἄγχει καὶ ἐθίζει ἔθος ἀγαθόν· καὶ οὕτως αἰτούμενος καὶ δεόμενος τοῦ Κυρίου, διὰ παντὸς καὶ τυχὼν τῆς αἰτήσεως καὶ μεταλαβὼν γεύσεως Θεοῦ καὶ Πνεύματος ἁγίου μέτοχος γενόμενος[4], αὔξειν ποιεῖ καὶ θάλλειν τὸ χάρισμα τὸ δοθὲν αὐτῷ, ἀναπαυόμενον ἐν τῇ ταπεινοφροσύνῃ αὐτοῦ, ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῇ πραότητι.

Η΄. Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα χαρίζεται αὐτῷ ταῦτα καὶ διδάσκει αὐτὸν ἀληθινὴν εὐχήν, ἀληθινὴν ἀγάπην, ἀληθινὴν πραότητα, ἃ προεβιάσατο καὶ ἐζήτησε καὶ ἐμερίμνησε καὶ ἐμελέτησε καὶ ἐδόθη αὐτῷ· καὶ οὕτως αὐξήσας καὶ τελειωθεὶς ἐν Θεῷ κληρονόμος τῆς βασιλείας[5] γενέσθαι καταξιοῦται. Ὁ γὰρ ταπεινὸς οὐδέποτε πίπτει· πόθεν γὰρ πεσεῖν ἔχει ὑποκάτω πάντων ὤν; Μεγάλη ταπείνωσις, ἡ ὑψηλοφροσύνη, καὶ μεγάλη ὕψωσις καὶ τιμιότης καὶ ἀξίωμα ἡ ταπεινοφροσύνη. Καὶ ἡμεῖς τοίνυν βιασώμεθα καὶ ἄγξωμεν ἑαυτοὺς εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην, καὶ μὴ **[649]** θελούσης τῆς καρδίας, καὶ εἰς τὴν πραότητα καὶ εἰς τὴν ἀγάπην, δεόμενοι καὶ παρακαλοῦντες τὸν Θεὸν ἐν πίστει καὶ ἐλπίδι καὶ ἀγάπῃ ἀδιαλείπτως, ἐν προσδοκίᾳ τοιαύτῃ καὶ σκοπῷ, ἵνα ἀποστείλῃ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, ἵνα εὐξώμεθα καὶ προσκυνήσωμεν τῷ Θεῷ ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ[6].

Θ΄. Καὶ αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ἐν ἡμῖν εὔξηται, ἵνα αὐτὸ τὸ Πνεῦμα διδάξῃ ἡμᾶς εὐχὴν ἀληθινήν, ἣν νῦν καὶ βιαζόμενοι οὐκ ἔχομεν ταπεινοφροσύνην ἀληθινήν, ἣν νῦν καὶ μετὰ βίας οὐ δυνάμεθα ποιεῖν, σπλάγχνα οἰκτιρμῶν[7], χρηστότητα καὶ πάσας τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου διδάξῃ ἡμᾶς ποιῆσαι ἐξ ἀληθείας ἀκόπως καὶ ἀβιάστως, ὡς αὐτὸ τὸ

---

1. Πρβλ. Α΄ Ἰω. 5,15. 2. Πρβλ. Ἐφ. 2,22. 3. Ψαλ. 118,104. 4. Πρβλ. Ἑβρ. 6,4. 5. Πρβλ. Ἰακ. 2,5. 6. Πρβλ. Ἰω. 4,24. 7. Πρβλ. Κολ. 3,12.

Πνεῦμα οἶδε πληροῦν ἡμᾶς τῶν καρπῶν αὐτοῦ· καὶ οὕτω τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ πληρωθεισῶν ὑφ' ἡμῶν διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ τοῦ μόνου γινώσκοντος τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου καὶ τελειώσαντος ἡμᾶς τοῦ Πνεύματος εἰς ἑαυτὸ καὶ τελειωθέντος εἰς ἡμᾶς καθαρισθέντας ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ καὶ σπίλου τῆς ἁμαρτίας, ὥσπερ νύμφας καλὰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν καθαρὰς καὶ ἀμώμους παραστήσῃ τῷ Χριστῷ[1], ἀναπαυομένων ἡμῶν ἐν Θεῷ, ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, καὶ ἀναπαυομένου τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας. Δόξα τοῖς οἰκτιρμοῖς αὐτοῦ καὶ τῷ ἐλέει καὶ τῇ ἀγάπῃ, ὅτι εἰς τοιαύτην τιμὴν καὶ δόξαν κατηξίωσε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων· υἱοὺς Πατρὸς ἐπουρανίου κατηξίωσεν αὐτοὺς καὶ ἰδίους ἀδελφοὺς προσηγόρευσεν. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Κ'.

Μόνος ὁ Χριστός, ὁ ἀληθινὸς τοῦ ἔσω ἀνθρώπου ἰατρός, θεραπεῦσαι δύναται τὴν ψυχήν, καὶ αὐτὴν τῷ τῆς χάριτος ἐνδύματι διακοσμῆσαι.

188 Α'. Εἴς τις γυμνός ἐστιν ἀπὸ τοῦ ἐνδύματος τοῦ θεϊκοῦ καὶ ἐπουρανίου, ὅπερ ἐστὶν ἡ τοῦ Πνεύματος δύναμις, (καθὼς εἴρηται· «Εἰ δέ τις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ»[2]), κλαιέτω καὶ παρακαλείτω τὸν Κύριον, ἵνα λάβῃ τὸ ἐξ οὐρανοῦ πνευματικὸν ἔνδυμα, ἵνα ἀμφιασθῇ τὴν ἀπὸ θείας ἐνεργείας γεγυμνωμένην ψυχήν, ὅτι πολλὴν αἰσχύνην ἀτιμίας παθῶν περιβέβληται ὁ μὴ ἐνδεδυμένος τὸ τοῦ Πνεύματος ἔνδυμα. Ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς φαινομένοις ἐάν τις γυμνὸς ᾖ, ἐν πολλῇ αἰσχύνῃ καὶ ἀτιμίᾳ ἐστί, καὶ φίλοι φίλους ἀποστρέφονται γυμνοὺς καὶ γνήσιοι ἰδίους, καὶ τέκνα ἰδόντα γεγυμνωμένον πατέρα ἔστρεψαν τὰς ἑαυτῶν ὄψεις τοῦ μὴ ἐνατενίσαι γυμνῷ τῷ σώματι τοῦ Πατρός, καὶ ὀπισθοφανῶς ἀπελθόντες ἐπεκάλυψαν αὐτὸν καὶ οὕτως ἐπέστρεψαν τὰς ὄψεις[3], οὕτω καὶ ὁ Θεὸς ἀπέστραπται τὰς ψυχὰς τὰς μὴ ἐνδεδυμένας τὸ τοῦ Πνεύματος ἔνδυμα ἐν πληροφορίᾳ, τοὺς μὴ ἐνδεδυμένους τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν[4] ἐν δυνάμει καὶ ἀληθείᾳ.

Β'. Αὐτὸς ὁ πρῶτος ἄνθρωπος θεασάμενος ἑαυτὸν γυμνὸν ᾐσχύνθη[5]· τοσαύτη ἀτιμία τῇ γυμνότητι πρόσεστιν. Εἰ οὖν ἐπὶ τῶν σωματικῶν τοσαύτην αἰσχύνην δείκνυσιν ἡ γυμνότης, πόσῳ μᾶλλον ἡ γυμνὴ ἀπὸ θείας δυνάμεως ψυχὴ ἡ μὴ φοροῦσα καὶ ἠμφιεσμένη τὸ ἄρρητον καὶ ἄφθαρτον καὶ πνευματικὸν ἔνδυμα, αὐτὸν τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν[6] ἐν ἀλη[652]θείᾳ, πλείονα αἰσχύνην καὶ ἀτιμίαν παθῶν περιβέβληται,

1. Πρβλ. Β' Κορ. 11,2. 2. Ρωμ. 8,9. 3. Πρβλ. Γεν. 9,23. 4. Πρβλ. Ρωμ. 13,14. 5. Πρβλ. Γεν. 3,7. 6. Πρβλ. Ρωμ. 13,14.

καὶ πᾶς τις ὢν γυμνὸς ἀπὸ τῆς θείας ἐκείνης δόξης οὕτως ὀφείλει ἑαυτὸν ἐπαισχύνεσθαι καὶ γινώσκειν τὴν ἀτιμίαν αὐτοῦ, ὥσπερ σωματικῶς Ἀδὰμ ᾐσχύνετο γυμνὸς ὤν· κἂν ἐποίησεν ἑαυτῷ ἐκ συκῆς φύλλων περίβλημα[1], ὅμως τὴν αἰσχύνην ἐφόρει, τὴν πτωχείαν καὶ γυμνητείαν ἑαυτοῦ ἐπιγινώσκων. Αἰτείτω οὖν ἡ τοιαύτη ψυχὴ παρὰ τοῦ διδόντος καὶ ἀμφιεννύντος δόξαν Χριστοῦ ἐν φωτὶ ἀρρήτῳ, μὴ ποιοῦσα ἑαυτῇ ἱμάτιον λογισμῶν ματαίων, δοκήσει ἰδίας δικαιοσύνης ἀπατωμένη καὶ νομίζουσα ἔχειν ἄμφιον σωτηρίου.

Γ΄. Εἴ τις γὰρ ἐν τῇ ἑαυτοῦ μόνον ἵσταται δικαιοσύνῃ[2] μὴ ἐκδεχόμενος τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην (ἥτις ἐστὶν ὁ Κύριος, ὅς φησιν, ἐγεννήθη ἡμῖν δικαιοσύνη καὶ ἀπολύτρωσις[3]) ματαίως καὶ κενῶς **189** κοπιᾷ. Πᾶσα γὰρ ἡ οἴησις τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ ὡς ῥάκος ἀποκαθημένης φανεροῦται ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ, ὥς φησιν Ἡσαΐας ὁ προφήτης· «Ἐγενήθη πᾶσα ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν ὡς ῥάκος ἀποκαθημένης»[4]. Αἰτήσωμεν οὖν καὶ δεηθῶμεν τοῦ Θεοῦ ἐνδύσασθαι τὸ ἱμάτιον τοῦ σωτηρίου[5], τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸ ἄρρητον φῶς· ὃν φορέσασαι ψυχαὶ οὐκ ἀποδυθήσονται εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀλλ' ἐν τῇ ἀναστάσει καὶ τὰ σώματα αὐτῶν δοξασθήσονται ὑπὸ τῆς δόξης τοῦ φωτός, οὗ περιβέβληνται ἀπὸ τοῦ νῦν αἱ πισταὶ καὶ εὐγενεῖς ψυχαί, καθώς φησιν ὁ Ἀπόστολος· «Ὁ ἐγείρας Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ὑμῖν»[6]. Δόξα τῇ ἀρρήτῳ εὐσπλαγχνίᾳ καὶ τῷ ἀφράστῳ ἐλέει αὐτοῦ.

Δ΄. Καὶ πάλιν «Ὥσπερ ἡ αἱμορροοῦσα γυνὴ πιστεύσασα ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἁψαμένη τοῦ κρασπέδου τοῦ Κυρίου»[7] εὐθέως ἰάσεως ἔτυχε καὶ ἐξηράνθη ἡ ῥύσις τῆς ἀκαθάρτου πηγῆς τοῦ αἵματος, οὕτω πᾶσα ψυχὴ ἔχουσα τὸ ἀνίατον τραῦμα τῆς ἁμαρτίας, τὴν πηγὴν τῶν ἀκαθάρτων καὶ πονηρῶν διαλογισμῶν, ἐὰν προσέλθῃ τῷ Χριστῷ καὶ δεηθῇ πιστεύσασα ἐν ἀληθείᾳ, ἰάσεως σωτηρίου τυγχάνει ἐκ τῆς ἀνιάτου πηγῆς τῶν παθῶν, καὶ ξηραίνεται ἐκλείπουσα ἡ πηγὴ ἐκείνη ἡ τοὺς ἀκαθάρτους λογισμοὺς βρύουσα διὰ τῆς δυνάμεως Ἰησοῦ μόνου· ἄλλῳ δέ τινι ἰάσασθαι τὸ τραῦμα τοῦτο ἀδύνατον. Οὕτω γὰρ ἐπετήδευσεν ὁ ἐχθρὸς ἐν τῇ τοῦ Ἀδὰμ παραβάσει, ὥστε τραυματίσαι καὶ σκοτίσαι τὸν ἔσω ἄνθρωπον[8], τὸν ἡγεμόνα νοῦν τὸν ὁρῶντα Θεόν. Διέβλεψαν λοιπὸν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ εἰς τὰ κακὰ καὶ τὰ πάθη, ἀποκλεισθέντες τῶν ἐπουρανίων ἀγαθῶν.

---

1. Πρβλ. Γεν. 3,7. 2. Πρβλ. Ρωμ. 10,3. Φιλιπ. 3,9. 3. Πρβλ. Α' Κορ. 1,30. 4. Ἡσ. 64,5. 5. Πρβλ. Ἐφ. 6,17. 6. Ρωμ. 8,11. 7. Πρβλ. Ματθ. 9,20. Μαρκ. 5,25. 8. Πρβλ. Ρωμ. 7,22.

Ε΄. Οὕτως οὖν ἐτραυματίσθη, ὥστε μηδενὶ δυνατὸν εἶναι ἰάσασθαι, εἰ μὴ μόνῳ τῷ Κυρίῳ· τούτῳ μόνῳ δυνατόν ἐστιν. Αὐτὸς γὰρ ἐλθὼν «Ἦρε τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[1], τοῦτ᾽ ἔστι τὴν ἀκάθαρτον πηγὴν τῶν διαλογισμῶν τῆς ψυχῆς **190** ἐξήρανεν. Ὥσπερ γὰρ ἐκείνη ἡ αἱμορροοῦσα πάντα τὰ ἑαυτῆς δαπανήσασα τοῖς ἰατρεύσειν ἐπαγγελομένοις, παρ᾽ οὐδενὸς ἐθεραπεύθη τούτων[2], ἕως οὗ προσήγγισε τῷ Κυρίῳ, **[653]** πιστεύσασα ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἁψαμένη τοῦ κρασπέδου αὐτοῦ, καὶ οὕτως εὐθέως ᾔσθετο τῆς ἰάσεως καὶ ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος, οὕτω τὴν ψυχὴν τραυματισθεῖσαν ἐξ ἀρχῆς τραῦμα ἀνίατον παθῶν κακίας οὐδεὶς οὔτε δικαίων οὔτε Πατέρων οὔτε προφητῶν οὔτε πατριαρχῶν ἴσχυσε θεραπεῦσαι.

Ϛ΄. Μωϋσῆς ἦλθεν, ἀλλ᾽ οὐκ ἠδυνήθη ἴασιν παντελῆ δοῦναι. Ἱερεῖς, δῶρα, ἀποδεκατώσεις, σαββατισμοί, νεομηνίαι, βαπτίσματα, θυσίαι, ὁλοκαυτώσεις καὶ πᾶσα ἡ λοιπὴ δικαιοσύνη ἐπετελεῖτο ἐν τῷ νόμῳ, καὶ ἡ ψυχὴ ἰαθῆναι καὶ καθαρισθῆναι ἀπὸ τῆς ἀκαθάρτου ῥύσεως τῶν κακῶν λογισμῶν οὐκ ἠδυνήθη, καὶ πᾶσα ἡ δικαιοσύνη αὐτῆς θεραπεῦσαι αὐτὴν οὐκ ἴσχυσεν, ἕως οὗ ἦλθεν ὁ Σωτήρ, ὁ ἀληθινὸς ἰατρὸς ὁ δωρεὰν ἰώμενος, ὁ ἑαυτὸν ὑπὲρ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων λύτρον δούς[3]. Αὐτὸς μόνος τὴν μεγάλην καὶ σωτήριον λύτρωσιν καὶ ἴασιν τῆς ψυχῆς ἐποίησεν. Αὐτὸς ἠλευθέρωσεν αὐτὴν ἐκ τῆς δουλείας καὶ ἐξήγαγεν αὐτὴν ἐκ σκοτίας, ἰδίῳ φωτὶ δοξάσας αὐτήν. Αὐτὸς ἐξήρανε τὴν ἐν αὐτῇ πηγὴν τῶν ἀκαθάρτων λογισμῶν· «Ἰδοὺ γάρ», φησίν, «ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[4].

Ζ΄. Οὐ γὰρ ἠδύνατο τὰ ἴδια ἐκ γῆς φάρμακα, τοῦτ᾽ ἔστι τὰ ἑαυτῆς δικαιώματα μόνον, θεραπεῦσαι καὶ ἰάσασθαι αὐτὴν ἐκ τῆς τηλικαύτης ἀοράτου πληγῆς, ἀλλὰ διὰ τῆς οὐρανίου καὶ θείας φύσεως τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διὰ τούτου τοῦ φαρμάκου μόνου ἠδυνήθη ἰάσεως τυχεῖν ὁ ἄνθρωπος καὶ ζωῆς ἐφικέσθαι, καθαρισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὴν καρδίαν. Ἀλλ᾽ ὥσπερ ἐκεῖ ἡ γυνὴ κἂν ἰαθῆναι οὐκ ἠδυνήθη καὶ τετραυμάτιστο, ἀλλ᾽ ὅμως πόδας εἶχε τοῦ ἐλθεῖν πρὸς τὸν Κύριον καὶ ἐλθοῦσα τυχεῖν ἰάσεως· ὁμοίως καὶ ὁ τυφλὸς ἐκεῖνος, κἂν ὑπερβῆναι οὐκ ἠδύνατο καὶ ἐλθεῖν πρὸς τὸν Κύριον διὰ τὸ μὴ βλέπειν, ἀλλ᾽ ὀξυτέραν **191** ἀγγέλων ἀπέστειλε τὴν φωνήν· (ἔλεγε γάρ· «Υἱὲ Δαυΐδ, ἐλέησόν με»[5]) καὶ οὕτω πιστεύσας ἰάσεως ἔτυχεν, ἐλθόντος τοῦ Κυρίου πρὸς αὐτὸν καὶ διαβλέψαι ποιήσαντος, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ κἂν τετραυμάτισται τραύμασι παθῶν ἀτιμίας, κἂν τετύφλωται ὑπὸ τοῦ σκότους τῆς ἁμαρτίας, ἀλλ᾽ ὅμως ἔχει θέλημα τοῦ βοῆσαι καὶ καλέσαι Ἰησοῦν, ἵνα αὐτὸς ἐλθὼν λύτρωσιν αἰώνιον[6] ποιήσῃ τῇ ψυχῇ.

1. Ἰω. 1,29. 2. Πρβλ. Ματθ. 9,20 ἑξ. Μαρκ. 5,26 ἑξ. 3. Πρβλ. Μαρκ. 10,45. 4. Ἰω. 1,29. 5. Ματθ. 15,22. Μαρκ. 10,49. 6. Πρβλ. Ἑβρ. 9,12.

Η΄. Ὥσπερ γὰρ εἰ μὴ ἐκεῖνος ὁ τυφλὸς ἐβόησε καὶ ἡ αἱμορροοῦσα προσῆλθε τῷ Κυρίῳ, οὐκ ἂν ἐτύγχανον ἰάσεως, οὕτως ἐὰν μή τις ἐκ τοῦ ἰδίου θελήματος καὶ ὅλης προαιρέσεως ἔλθῃ πρὸς τὸν Κύριον καὶ μετὰ πληροφορίας πίστεως[1] δεηθῇ, ἰάσεως οὐ τυγχάνει. Διὰ τί γὰρ ἐκεῖνοι πιστεύσαντες ἰῶντο εὐθέως, ἡμεῖς δὲ οὔπω διεβλέψαμεν ἐξ ἀληθείας καὶ οὐκ ἰάθημεν ἐκ τῶν κρυφίων παθῶν, καίτοι μᾶλλον ὁ Κύριος φροντίδα ποιεῖται ὑπὲρ τῆς ἀθανάτου ψυχῆς ἤπερ τοῦ σώματος; Ἥτις ἐὰν διαβλέψῃ κατὰ τὸν λέγοντα· «Ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου»[2], οὐκέτι εἰς τὸν αἰῶνα τυφλωθήσεται καὶ ἰαθεῖσα οὐκέτι τραυματισθήσεται. Εἰ γὰρ ἐπιμέλειαν τῶν **[656]** φθαρτῶν σωμάτων ὁ Κύριος ἐποιήσατο ἐλθὼν ἐπὶ τῆς γῆς, πόσῳ μᾶλλον τῆς ἀθανάτου καὶ κατ᾽ εἰκόνα αὐτοῦ[3] πεποιημένης ψυχῆς. Ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπιστίαν ἡμῶν, διὰ τὴν διχοστασίαν ἡμῶν, διὰ τὸ μὴ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης καρδίας[4] μήτε ἐξ ἀληθείας αὐτῷ πιστεύειν, οὐδέπω τῆς πνευματικῆς ἰάσεως καὶ σωτηρίας ἐτύχομεν. Πιστεύσωμεν οὖν αὐτῷ καὶ προσέλθωμεν ἐν ἀληθείᾳ, ἵνα ἐν τάχει τὴν ἀληθινὴν ἴασιν **192** ἐν ἡμῖν ποιήσῃ. Ἐπηγγείλατο γὰρ διδόναι «τοῖς αἰτοῦσιν αὐτὸν Πνεῦμα ἅγιον[5] καὶ τοῖς κρούουσιν ἀνοίγειν καὶ τοῖς ζητοῦσιν εὑρίσκεσθαι[6], καὶ ἀψευδής ἐστιν ὁ ἐπαγγειλάμενος»[7]. Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΑ΄.

Τῷ Χριστιανῷ ἀνθρώπῳ δισσὸς πρόκειται πόλεμος, ἐσώτερος δηλαδὴ καὶ ἐξώτερος. Ὁ μὲν ἐν τῷ ἐφίστασθαι αὐτὸν περισπασμῶν γηΐνων, ὁ δὲ ἐν τῇ καρδίᾳ πρὸς λογισμοὺς τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας.

Α΄. Ὁ βουλόμενος εὐαρεστῆσαι Θεῷ ἐξ ἀληθείας καὶ κατ᾽ ἀλήθειαν τῷ ἐναντίῳ μέρει τῆς κακίας ἀπεχθανόμενος πρὸς δύο ἀθλήσεις καὶ πρὸς δύο ἀγῶνας ἔχει τὴν πάλην· ἔν τε τοῖς φαινομένοις τοῦ βίου τούτου πράγμασι περισπασμῶν γηΐνων ἀφιστάμενος καὶ ἀγάπης δεσμῶν κοσμικῶν καὶ παθῶν τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἐν τοῖς κρυπτοῖς πρὸς αὐτὰ τὰ τῆς πονηρίας ἀπομαχόμενος πνεύματα, περὶ ὧν ὁ Ἀπόστολος ἔλεγεν· «Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις»[8].

---

1. Πρβλ. Ἑβρ. 10,22. 2. Ψαλ. 118,18. 3. Πρβλ. Γεν. 1,26. 4. Πρβλ. Μαρκ. 12,33. 5. Λουκ. 11,13. 6. Ματθ. 7,7. Λουκ. 11,9. 7. Τίτ. 1,2. Ἑβρ. 10,23. 8. Ἐφ. 6,12.

Β'. Κατὰ δύο γὰρ τρόπους καὶ δεσμοὺς ἐδέθη ὁ ἄνθρωπος, παραβὰς τὴν ἐντολὴν καὶ ἐξορισθεὶς ἀπὸ τοῦ παραδείσου, ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ἐν τοῖς βιοτικοῖς πράγμασι καὶ ἐν τῇ τοῦ κόσμου ἀγάπῃ ἤγουν τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν καὶ παθῶν, πλούτου καὶ δόξης καὶ κτημάτων, γυναικὸς καὶ τέκνων, συγγενείας, πατρίδων, τόπων, ἐνδυμάτων, καὶ ἁπαξαπλῶς πάντων τῶν φαινομένων, ἀφ' ὧν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ κελεύει αὐτὸν λυθῆναι ἰδίᾳ προαιρέσει. Ἐπειδὴ εἰς πάντα τὰ φαινόμενα ἑκουσίως ἕκαστος δέδεται, ἵνα τούτων πάντων ἑαυτὸν λύσας καὶ ἐλευθερώσας δυνηθῇ τελείως τῆς ἐντολῆς ἐγκρατὴς γενέσθαι. Καὶ ἐν τῷ κρυπτῷ δὲ περιτετρίγχωται καὶ περιπέφρακται καὶ περιτετείχισται καὶ δέδεται ἁλύσεσι σκότους ἡ ψυχὴ ὑπὸ τῶν τῆς πονηρίας πνευμάτων, μὴ δυναμένη, ὡς θέλει, ἀγαπᾶν τὸν Κύριον καὶ ὡς θέλει πιστεύειν καὶ ὡς θέλει προσεύξασθαι. Παντὶ γὰρ ἡ ἐναντιότης ἐν τοῖς φανεροῖς καὶ ἐν τοῖς κρυπτοῖς ἀπὸ τῆς παραβάσεως τοῦ πρώτου ἀνθρώπου εἰς ἡμᾶς κατήντησεν.

Γ'. Ἐπάν τις τοίνυν ἀκούσας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀγωνίσηται καὶ ἀπορρίψῃ τὰ τοῦ βίου πράγματα καὶ δεσμοὺς κόσμου, καὶ πάσας τὰς σαρκικὰς ἡδονὰς ἀρνήσηται λύσας ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, τότε προσκαρτερῶν **193** τῷ Κυρίῳ καὶ σχολάζων δύναται γνῶναι, **[657]** ὅτι ἔστιν ἐν τῇ καρδίᾳ ἄλλη πάλη, ἄλλη ἐναντίωσις κρυπτὴ καὶ ἄλλος πόλεμος λογισμῶν πνευμάτων πονηρίας, καὶ ἄλλος ἀγὼν πρόκειται. Καὶ οὕτω δύναται παραμένων καὶ ἐπικαλούμενος τὸν Κύριον ἐν πίστει ἀδιστάκτῳ καὶ ὑπομονῇ πολλῇ, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν ἐκδεχόμενος τυχεῖν ἐκεῖθεν τῆς ἔνδοθεν λυτρώσεως τῶν δεσμῶν καὶ τριγχῶν καὶ φραγμῶν καὶ σκότους πνευμάτων πονηρίας, ἅπερ εἰσὶν αἱ τῶν κρυπτῶν παθῶν ἐνέργειαι.

Δ'. Οὗτος δὲ ὁ πόλεμος διὰ χάριτος καὶ δυνάμεως Θεοῦ καταργεῖσθαι δύναται. Δι' ἑαυτοῦ γάρ τις ῥύσασθαι ἑαυτὸν τῆς ἐναντιότητος καὶ πλάνης τῶν λογισμῶν καὶ παθῶν ἀοράτων καὶ μηχανῶν τοῦ πονηροῦ ἀδυνατεῖ. Εἰ δὲ ἐν τοῖς φαινομένοις τις ἐνέχεται τοῦ κόσμου τούτου[1] πράγμασι καὶ δεσμοῖς ποικίλοις γηΐνοις ἐμπέπλεκται καὶ τοῖς πάθεσι τῆς κακίας συναπάγεται, οὐδὲ ἐπιγινώσκει ὅτι ἔστιν ἄλλη πάλη καὶ πυκτὴ καὶ πόλεμος ἔνδον. Γένοιτο γάρ, ἵνα ὅταν τις ἄρῃ ἑαυτὸν ἀγωνισάμενος καὶ λύσῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων τῶν φαινομένων δεσμῶν κοσμικῶν καὶ ὑλικῶν πραγμάτων καὶ ἡδονῶν σαρκικῶν, καὶ ἄρξηται τῷ Κυρίῳ προσκαρτερεῖν κενῶν ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ κόσμου τούτου, κἂν τότε δυνηθῇ ἐπιγνῶναι τὴν ἔνδον πάλην τῶν παθῶν αὐλιζομένην καὶ τὸν ἔνδον πόλεμον καὶ τοὺς πονηροὺς λογισμούς. Ἐὰν μὴ γάρ, ὡς προέφημεν, ἀγωνισάμενος ἀρνήσηται τὸν κόσμον καὶ λύσῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τῶν γηΐνων ἐπιθυμιῶν ἐξ ὅλης καρδίας καὶ ὅλος ἐξ ὅλου θέλῃ προσκολλᾶσθαι τῷ Κυρίῳ, οὐκ ἐπιγινώσκει τῶν κρυπτῶν πνευμάτων

1. Πρβλ. Ἐφ. 2,2.

τῆς πονηρίας τὴν πλάνην καὶ τὰ κρυπτὰ τῆς κακίας πάθη, ἀλλ' ἔστιν ἀλλότριος ἑαυτοῦ, ὡς οὐκ οἶδε τραύματα καὶ πάθη ἔχων κρυπτὰ καὶ ἀγνοῶν· ἔτι δὲ εἰς τὰ φαινόμενα δέδεται καὶ εἰς τὰ τοῦ κόσμου πράγματα ἐνέχεται ἑκών.

Ε'. Ὁ γὰρ ἀρνησάμενος κατὰ ἀλήθειαν τὸν κόσμον καὶ ἀγωνισάμενος καὶ ἀπορρίψας ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ φορτίον τῆς γῆς καὶ τῶν ματαίων ἐπιθυμιῶν καὶ ἡδονῶν σαρκικῶν καὶ δόξης καὶ ἀρχῆς καὶ τιμῶν ἀνθρωπίνων, ἄρας ἑαυτὸν καὶ ἐξ ὅλης καρδίας τούτων ἀπαγαγών, ὁπότε καὶ εἰς τοῦτον τὸν φανερὸν ἀγῶνα ὁ Κύριος κρυπτῶς βοηθεῖ, κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἀρνήσεως τοῦ θελήματος τοῦ κόσμου, καὶ σταθεὶς εἰς τὴν τοῦ Κυρίου λατρείαν καὶ προσκαρτερήσας ὅλος ἐξ ὅλου (σώματι καὶ ψυχῇ λέγω), ἐκεῖνος εὑρίσκει ἐναντιότητα καὶ πάθη κρυπτὰ καὶ δεσμοὺς ἀοράτους καὶ πόλεμον ἀφανῆ καὶ ἀγῶνα καὶ ἄθλησιν κρυπτήν· καὶ οὕτω δεηθεὶς τοῦ Κυρίου καὶ λαβὼν ὅπλα ἐξ οὐρανοῦ τοῦ Πνεύματος, ἅπερ κατέλεξεν **194** ὁ μακάριος Ἀπόστολος, «τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου καὶ τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος»[1], καὶ διὰ τούτων ὁπλισάμενος δυνήσεται στῆναι πρὸς τὰς κρυπτὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου[2] ἐν ταῖς ἐνεστώσαις πονηρίαις· ἅπερ ὅπλα διὰ πάσης προσευχῆς καὶ προσκαρτερήσεως καὶ δεήσεως[3] καὶ νηστείας, τὸ δὲ πᾶν διὰ τῆς πίστεως **[660]** πορισάμενος, τὸν πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας καὶ κοσμοκράτορας[4] πόλεμον καταγωνίσασθαι δυνήσεται, καὶ οὕτω νικήσας τὰς ἐναντίας δυνάμεις διὰ τῆς συνεργίας τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς ἰδίας ἐν πάσαις ἀρεταῖς σπουδῆς, τῆς αἰωνίου ζωῆς ἄξιος γενήσεται, δοξάζων Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΒ'.

Περὶ δισσῆς στάσεως τῶν ἐκ τοῦ βίου τούτου ἐξερχόντων.

Ὅταν ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ σώματος ψυχὴ ἀνθρώπου, μυστήριόν τι μέγα ἐκεῖ ἐπιτελεῖται. Ἐὰν γὰρ ᾖ ὑπεύθυνος ἐν ἁμαρτίαις, ἔρχονται χοροὶ δαιμόνων καὶ ἄγγελοι ἀριστεροί, καὶ δυνάμεις σκότους παραλαμβάνουσι τὴν ψυχὴν ἐκείνην καὶ κρατοῦσιν εἰς τὸ ἴδιον μέρος. Καὶ οὐκ ὀφείλει τις ἐπὶ τούτοις ξενίζεσθαι. Εἰ γὰρ ζῶν καὶ ὢν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ ὑπετάγη καὶ ὑπήκουσε καὶ δοῦλος ἐγένετο αὐτοῖς, πόσῳ μᾶλλον ὅταν ἐξέρχηται ἐκ τοῦ κόσμου, κατέχεται καὶ κρατεῖται ὑπ' αὐτῶν. Ἀπὸ δὲ τοῦ μέρους τοῦ ἀγαθοῦ ὀφείλεις νοῆσαι, ὅτι

1. Ἐφ. 6,14 ἑξ. 2. Ἐφ. 6,11. 3. Πρβλ. Ἐφ. 6,18. 4. Πρβλ. Ἐφ. 6,12.

οὕτως ἔχει τὰ πράγματα· καὶ γὰρ τοῖς ἁγίοις δούλοις τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰσιν ἄγγελοι παραμένοντες καὶ πνεύματα ἅγια κυκλοῦντα αὐτοὺς καὶ φυλάττοντα[1], καὶ ὅταν ἐξέλθωσιν ἀπὸ τοῦ σώματος, οἱ χοροὶ τῶν ἀγγέλων παραλαμβάνουσιν αὐτῶν τὰς ψυχὰς εἰς τὸ ἴδιον μέρος, εἰς τὸν καθαρὸν αἰῶνα, καὶ οὕτως αὐτοὺς προσάγουσι τῷ Κυρίῳ.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΓ'.

Ὡς τὸν βασιλικὸν καὶ πολύτιμον μαργαρίτην φορέσαι μόνον δύνανται οἱ ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ βασιλέως γεννηθέντες· τὸν αὐτὸν τρόπον τὸν οὐράνιον μαργαρίτην μόνον τοῖς τοῦ Θεοῦ τέκνοις φορέσαι ἔξεσται.

195 Α'. Ὁ μαργαρίτης ὁ μέγας καὶ πολύτιμος καὶ βασιλικὸς ὁ εἰς διάδημα βασιλικὸν προχωρῶν βασιλέως μόνου χρῄζει, καὶ βασιλεὺς μόνος τὸν μαργαρίτην τοῦτον δύναται φορεῖν· ἄλλῳ δὲ ἀνθρώπῳ φορεῖν τὸν τοιοῦτον μαργαρίτην οὐκ ἔξεστιν. Οὕτως ἐὰν μή τις γεννηθῇ ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ καὶ θεϊκοῦ πνεύματος, καὶ γένος ἐπουράνιον καὶ βασιλικὸν γένηται καὶ τέκνον Θεοῦ (κατὰ τὸ γεγραμμένον· «Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι»[2]), τὸν ἐπουράνιον καὶ πολυτίμητον μαργαρίτην, τὴν εἰκόνα τοῦ φωτός, τοῦ φωτὸς τοῦ ἀλαλήτου, ἥτις ἐστὶν ὁ Κύριος, οὐ δύναται φορέσαι, βασιλέως υἱὸς μὴ γενόμενος. Οἱ γὰρ ἔχοντες καὶ φοροῦντες τὸν μαργαρίτην συζῶσι καὶ συμβασιλεύουσι Χριστῷ εἰς τοὺς αἰῶνας· οὕτω γὰρ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος· «Καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου»[3].

Β'. Ὥσπερ γὰρ ἵππος, ἕως μὲν ἂν ἐν ταῖς ὕλαις τοῖς ἀγρίοις ζῴοις συννέμηται, ἀνυπότακτος ἀνθρώποις ἐστίν· ἐπὰν δὲ πρὸς τὸ ἡμερωθῆναι κρατηθῇ, περιτιθέασιν αὐτῷ βαρὺν χαλινόν, ἕως οὗ μάθῃ εὐτάκτως καὶ ὀρθῶς περιπατεῖν. Εἶτα γυμνάζεται ὑπὸ ἐμπείρου καθιστοῦ, ἵνα καὶ εἰς πόλεμον εὔχρηστος γένηται· εἶτα ἐνδύουσιν αὐτὸν ὅπλα, τὸν θώ[661]ρακα λέγω καὶ τὰ κατάφρακτα, καὶ πρῶτον χαλινὸν κρεμῶσι καὶ συσσείουσι κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ πρὸς τὸ συνεθισθῆναι καὶ μὴ ἀποπτυρῆναι. Καὶ οὕτω διδασκόμενος ὑπὸ τοῦ ἐπιβάτου μανθάνει πολεμεῖν ἐχθροῖς· χωρὶς γὰρ ἐπιβάτου καὶ θώρακος ἵππος πολεμεῖν οὐ δύναται. Ἐπὰν δὲ μάθῃ, καὶ συνεθισθῇ εἰς τὸν πόλεμον, ὅταν ὀσφρανθῇ καὶ ἀκούσῃ φωνὴν πολέμου, αὐτὸς ἑτοίμως ἔρχεται ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς, ὥστε καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς φωνῆς πτόησιν ἐμποιήσῃ τοῖς πολεμίοις. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ

1. Πρβλ. Ψαλ. 33,8. 2. Ἰω. 1,12. 3. Α' Κορ. 15,49.

ψυχή, ἀπὸ τῆς παραβάσεως οὖσα ἀγρία καὶ ἀνυπότακτος ἐν ἐρημίᾳ τοῦ κόσμου πελάζεται μετὰ θηρίων, τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας[1], τὴν διακονίαν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ἔχουσα. Ὅταν δὲ ἀκούσῃ λόγον Θεοῦ καὶ πιστεύσῃ, χαλιναγωγουμένη ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἀποτίθεται τὸ ἄγριον ἦθος καὶ τὸ σαρκικὸν φρόνημα, ἡνιοχουμένη ὑπὸ τοῦ ἐπιβάτου Χριστοῦ. Εἶτα εἰς θλῖψιν καὶ δαμασμὸν καὶ στενοχωρίαν ἔρχεται εἰς τὸ δοκιμασθῆναι αὐτήν, ἵνα κατ' ὀλίγον ἡμερωθῇ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, ἐκλειπούσης κατ' ὀλίγον καὶ ἀφανιζομένης τῆς **196** ἐν αὐτῇ ἁμαρτίας. Καὶ οὕτως ἡ ψυχὴ ἐνδυομένη τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης[2] καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου[3] καὶ τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως[4] καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος[5] διδάσκεται πολεμεῖν τοῖς ἐχθροῖς αὐτῆς. Καὶ οὕτως ὁπλισαμένη τῷ τοῦ Κυρίου Πνεύματι ἀγωνίζεται πρὸς τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας[6], καὶ τὰ πεπυρωμένα βέλη τοῦ πονηροῦ σβέννυσι· χωρὶς γὰρ τῶν τοῦ Πνεύματος ὅπλων οὐκ ἀνέρχεται εἰς παράταξιν. Ἔχουσα δὲ τὰ ὅπλα τοῦ Κυρίου, ὅταν ἀκούσῃ καὶ αἴσθηται σφοδρῶν πολέμων, ἐν ἀλαλάγματι καὶ κραυγῇ ἐκπορεύεται, καθὼς ἐν τῷ Ἰὼβ εἴρηται· ὅτι καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς φωνῆς τῆς δεήσεως[7] αὐτῆς προσπίπτουσιν οἱ ἐχθροί, καὶ οὕτως ἀγωνισαμένη καὶ νικήσασα διὰ τοῦ Πνεύματος τὸν πόλεμον, νικηφόρους στεφάνους ἐπιφέρεται μετὰ παρρησίας πολλῆς, καὶ οὕτως συναναπαύεται τῷ ἐπουρανίῳ βασιλεῖ. Ὧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΔ΄.

Ἡ στάσις τῶν Χριστιανῶν ἔοικε τῇ ἐμπορίᾳ καὶ τῇ ζυμώσει. Ὥσπερ γὰρ οἱ ἔμποροι τὰ γήινα κέρδη ἐπισυνάγουσι, οὕτως καὶ ἐκεῖνοι διασκορπισμένους ἐν τῷ αἰῶνι λογισμούς. Καὶ ὥσπερ ἡ ζύμη φύραμα ὅλον ἀπεργάζεται ζύμην, οὕτως ἡ ζύμη τῆς ἁμαρτίας πᾶν γένος τοῦ Ἀδὰμ διατρέχει. Πλὴν ὁ Χριστὸς οὐράνιον ἀγαθότητος ζύμην ταῖς πισταῖς ψυχαῖς ἐντίθησιν.

Α΄. Ἐοίκασιν οἱ Χριστιανοὶ ἐμπόροις μέγιστα κέρδη ἐμπορευομένοις. Ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνοι ἐκ τῆς γῆς τὰ γήινα κέρδη ἐπισυνάγουσιν, οὕτως οὗτοι τῆς ἑαυτῶν καρδίας ἐσκορπισμένους τοὺς λογισμοὺς ἐν τῷ αἰῶνι **197** τούτῳ[8] διὰ πασῶν ἀρετῶν καὶ διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος δυνάμεως ἐπισυλλέγουσιν ἐκ πάσης τῆς γῆς, ἥτις ἐστὶ μεγίστη καὶ ἀληθινὴ ἐμπορία. Ὁ κόσμος γὰρ οὗτος τῷ κόσμῳ τῷ ἄνω ἐναντιοῦται

---

1. Πρβλ. Ἐφ. 6,12. 2. Πρβλ. Ἐφ. 6,14. 3. Πρβλ. Ἐφ. 6,17. 4. Πρβλ. Ἐφ. 6,16. 5. Πρβλ. Ἐφ. 6,17. 6. Πρβλ. Ἐφ. 6,12 ἑξ. 7. Πρβλ. Ψαλ. 5,3. 114,1. 8. Πρβλ. Α΄ Κορ. 3,18.

καὶ ὁ αἰὼν οὗτος τῷ ἄνω αἰῶνι ἀντίκειται. Δεῖ τοίνυν τὸν Χριστιανὸν κατὰ τὰς ἁγίας Γραφὰς ἀρνησάμενον τὸν κόσμον μετατεθῆναι καὶ μεταβῆναι τῷ νῷ ἐκ τούτου τοῦ αἰῶνος, ἐν ᾧ ἔγκειται καὶ δελεάζεται ὁ νοῦς ἀπὸ τῆς παραβάσεως Ἀδάμ, εἰς **[664]** αἰῶνα ἕτερον καὶ τῷ φρονήματι εἰς τὸν ἄνω τῆς θεότητος κόσμον εἶναι, καθὼς εἴρηται· «Ἡ μ ῶ ν δὲ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει»[1].

Β'. Τοῦτο δὲ οὐδαμῶς δύναται κατορθωθῆναι, εἰ μὴ ἡ ψυχὴ πιστεύσει ἐξ ὅλης καρδίας τῷ Κυρίῳ, ἀρνησαμένη τὸν αἰῶνα τοῦτον. Καὶ ἡ δύναμις τοῦ θεϊκοῦ Πνεύματος ἐπισυνάξαι δύναται τὴν ἐσκορπισμένην καρδίαν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ εἰς τὴν τοῦ Κυρίου ἀγάπην, καὶ εἰς τὸν αἰώνιον κόσμον τὸ φρόνημα μεταθεῖναι. Ἀπὸ γὰρ τῆς τοῦ Ἀδὰμ παραβάσεως ἐσκορπίσθησαν ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ οἱ λογισμοὶ τῆς ψυχῆς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον, συμμιγέντες ὑλικοῖς καὶ γηΐνοις λογισμοῖς. Ἀλλ' ὥσπερ ὁ Ἀδὰμ παραβὰς ζύμην κακίας παθῶν εἰς ἑαυτὸν ὑπεδέξατο καὶ οὕτω κατὰ μετοχὴν οἱ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντες καὶ πᾶν τὸ γένος Ἀδὰμ ἐκείνης τῆς ζύμης μετέσχε· καὶ λοιπὸν κατὰ προκοπὴν καὶ αὔξησιν εἰς τοσοῦτον ηὔξησεν ἐν τοῖς ἀνθρώποις τὰ πάθη τῆς ἁμαρτίας, ὥστε ἕως πορνειῶν καὶ ἀσελγειῶν καὶ εἰδωλολατριῶν καὶ φόνων καὶ ἑτέρων ἀτοπημάτων χωρῆσαι, ἕως οὗ ἐζυμώθη τῇ κακίᾳ ἡ ἀνθρωπότης· καὶ εἰς τοσοῦτον ηὔξησεν ἐν ἀνθρώποις τὸ κακόν, ὡς νομίζειν μήτε εἶναι Θεόν, ἀλλὰ λίθοις ἀψύχοις προσκυνῆσαι, μήτε κἂν ἕως ἐννοίας Θεὸν λαμβάνειν δύνασθαι (εἰς τοσοῦτον ἐζύμωσεν ἡ τῆς κακίας τῶν παθῶν ζύμη τὸ γένος τοῦ παλαιοῦ Ἀδάμ).

Γ'. Τὸν αὐτὸν τρόπον εὐδόκησεν ὁ Κύριος ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ αὐτοῦ παθεῖν ὑπὲρ πάντων[2] καὶ ἀγοράσαι αὐτοὺς τῷ ἰδίῳ αἵματι[3] καὶ ζύμην ἐπουράνιον ἀγαθότητος ἐνθεῖναι ταῖς πισταῖς ψυχαῖς ταπεινωθείσαις ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ οὕτω λοιπὸν κατὰ προκοπὴν καὶ αὔξησιν πᾶσαν δικαιοσύνην ἐντολῶν καὶ πάσας ἀρετὰς ἐν αὐτοῖς ἐπιτελέσαι, ἕως οὗ ζυμωθῶσιν εἰς ἓν ἐν τῷ ἀγαθῷ καὶ γένωνται μετὰ τοῦ Κυρίου εἰς ἓν Πνεῦμα κατὰ τὸ λόγιον Παύλου[4], κακίας καὶ πονηρίας μηδὲ μέχρις ἐννοίας ἐλθεῖν δυναμένης ἐν τῇ ἐζυμωμένῃ ψυχῇ ὅλῃ ἐξ ὅλου τῷ θείῳ Πνεύματι, καθὼς εἴρηται· «Ἡ ἀ γ ά π η **198** ο ὐ λ ο γ ί ζ ε τ α ι τ ὸ κ α κ ό ν»[5] καὶ τὰ ἀκόλουθα. Ἄνευ δὲ τοῦ προζυμίου τοῦ ἐπουρανίου, ὅπερ ἐστὶν ἡ τοῦ θείου Πνεύματος δύναμις, ζυμωθῆναι ἐν τῇ χρηστότητι τοῦ Κυρίου καὶ καταντῆσαι ψυχὴν εἰς ζωὴν ἀδύνατον, ὥσπερ οὐδὲ τὸ γένος τοῦ Ἀδὰμ εἰς τοσαύτην κακίαν καὶ πονηρίαν ἐκτραπῆναι ἠδύνατο, εἰ μὴ τὸ τῆς κακίας προζύμιον, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἁμαρτία, ὑπεισῆλθεν αὐτῷ, λογική τις οὖσα καὶ νοερὰ δύναμις τοῦ Σατᾶν.

Δ'. Ὥσπερ γὰρ ἐάν τις ἄλευρα φυράσῃ, μὴ βάλῃ δὲ προζύμιον, ὅσον ἂν δοκῇ ἐπιμελεῖσθαι καὶ μεταβάλλειν καὶ κατεργάζεσθαι, ἄζυ-

---

1. Φιλιπ. 3,20. 2. Πρβλ. Β' Κορ. 5,14. 3. Πρβλ. Α' Πέτρ. 1,19. 4. Πρβλ. Α' Κορ. 6,17. 5. Α' Κορ. 13,5.

μόν ἐστι τὸ φύραμα καὶ ἀνεπιτήδειον εἰς βρῶσιν· ἐπὰν δὲ βληθῇ ἡ ζύμη, ἕλκει πρὸς αὑτὴν ὅλον τὸ τοῦ ἀλεύρου φύραμα καὶ ἀπεργάζεται ὅλον ζύμην, καθάπερ καὶ ὁ Κύριος παρείκασε τὴν βασιλείαν, εἰπών· «Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον»[1]· ἢ ὥσπερ ἐὰν ᾖ κρέα, καὶ πᾶσαν **[665]** μὲν αὐτῶν ἐπιμέλειαν ποιήσηταί τις, μὴ ἁλίσῃ δὲ ἅλας τὸ τῶν σκωλήκων ἀναιρετικὸν καὶ δυσωδίας ἀφανιστικόν, ὄζει καὶ σέσηπται τὰ κρέα καὶ ἀχρήσιμα γεγένηται τοῖς ἀνθρώποις, τὸν αὐτὸν τρόπον ὑπόθου μοι πᾶσαν τὴν ἀνθρωπότητα κρέας εἶναι καὶ ἄζυμα, τὸ δὲ ἅλας καὶ τὸ προζύμιον ἐξ ἑτέρου αἰῶνος νόει τὴν θείαν φύσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐὰν οὖν μὴ μιγῇ καὶ βληθῇ εἰς τὴν ταπεινωθεῖσαν φύσιν τῶν ἀνθρώπων ἐξ ἐκείνου τοῦ αἰῶνος καὶ ἐξ ἐκείνης τῆς πατρίδος ἡ ἐπουράνιος τοῦ Πνεύματος ζύμη καὶ τὸ ἀγαθὸν τῆς θεότητος ἅγιον ἅλας, οὐ μὴ μεταλλαγῇ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τῆς δυσωδίας τῆς κακίας οὐδ' οὐ μὴ ζυμωθῇ ἀπὸ τῆς βαρύτητος καὶ ἀζυμότητος τῆς πονηρίας.

Ε'. Ὅσα γὰρ ἀφ' ἑαυτῆς ἡ ψυχὴ δοκεῖ ποιεῖν καὶ ἐπιμελεῖσθαι καὶ ἐπιτηδεύειν, τῇ ἰδίᾳ δυνάμει[2] μόνον ἐπερειδομένη καὶ οἰομένη δύνασθαι τελείαν τὴν κατόρθωσιν δι' ἑαυτῆς ἄνευ τῆς συνεργίας τοῦ Πνεύματος κατεργάσασθαι, πολὺ πλανᾶται. Οὐ χρησιμεύει γὰρ εἰς τοὺς οὐρανίους τόπους, οὐ χρησιμεύει τῇ βασιλείᾳ ἡ ἀφ' ἑαυτῆς καὶ δι' ἑαυτῆς μόνον ἄνευ τοῦ Πνεύματος οἰομένη τὴν τελείαν καθαρότητα κατορθῶσαι. Ἐὰν γὰρ μὴ προσέλθῃ τῷ Θεῷ ὁ ὑπὸ τῶν παθῶν ἐνεργούμενος ἄνθρωπος, ἀρνησάμενος τὸν κόσμον, καὶ πιστεύσῃ ἐν ἐλπίδι καὶ ὑπομονῇ δέξασθαι ξένον τι τῆς ἰδίας φύσεως ἀγαθόν, ὅπερ ἐστὶν ἡ δύναμις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἐνστάξῃ τῇ ψυχῇ ἄνωθεν ὁ Κύριος ζωὴν θεότητος, οὐ μὴ αἴσθηται ζωῆς ἀληθινῆς ὁ τοιοῦτος οὐδ' οὐ μὴ ἀνανήψῃ ἐκ τῆς μέθης τῆς ὕλης οὐδ' οὐ μὴ αὐγάσῃ ὁ φωτισμὸς τοῦ Πνεύματος ἐν τῇ ἐσκοτισμένῃ ψυχῇ καὶ λάμψῃ ἐν αὐτῇ ἡμέραν ἁγίαν καὶ ἐκ τοῦ βαθυτάτου ὕπνου **199** τῆς ἀγνοίας ἐξυπνισθῇ καὶ οὕτως ἐξ ἀληθείας ἐπιγνῷ Θεὸν διὰ δυνάμεως Θεοῦ καὶ ἐνεργείας χάριτος.

Ϛ'. Ἐὰν γὰρ μὴ οὕτω καταξιωθῇ ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς πίστεως τοῦ λαβεῖν χάριν, ἀνεπιτήδειός ἐστι καὶ ἀνεύθετος τῇ βασιλείᾳ[3]. Καὶ πάλιν δεξάμενος τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, ἐν μηδενὶ παρατρεπόμενος καὶ τὴν χάριν μὴ ἐνυβρίζων[4] δι' ἀμελείας καὶ κακοπραγίας, καὶ οὕτως ἐπὶ χρόνοις ἀγωνισάμενος μὴ λυπήσει τὸ Πνεῦμα[5], δυνήσεται τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐπιτυχεῖν. Ὥσπερ γάρ τις αἰσθάνεται τῶν ἐνεργειῶν τῆς κακίας ἐκ τῶν παθῶν, (θυμοῦ λέγω καὶ ἐπιθυμίας καὶ φθόνου καὶ βάρους καὶ πονηρῶν λογισμῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἀτοπημάτων) οὕτως

1. Ματθ. 13,33. Λουκ. 13,21. 2. Πρβλ. Πράξ. 3,12. 3. Πρβλ. Λουκ. 9,62. 4. Πρβλ. Ἑβρ. 10,29. 5. Πρβλ. Ἐφ. 4,30.

αἰσθάνεσθαι ὀφείλει τῆς χάριτος καὶ δυνάμεως τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς ἀρεταῖς (ἀγάπῃ λέγω καὶ χρηστότητι καὶ ἀγαθότητι καὶ χαρᾷ καὶ ἐλαφρότητι καὶ ἀγαλλιάσει θείᾳ), ἵνα ἐξομοιωθῆναι δυνηθῇ καὶ συγκερασθῆναι τῇ ἀγαθῇ καὶ θείᾳ φύσει καὶ τῇ χρηστῇ καὶ ἁγίᾳ τῆς χάριτος ἐνεργείᾳ. Κατὰ προκοπὴν δὲ καὶ αὔξησιν δοκιμαζομένη χρόνοις καὶ καιροῖς ἡ προαίρεσις, εἰ συνενοῦται πάντοτε τῇ χάριτι καὶ εὐάρεστος εὑρίσκεται, γίνεται ὅλη ἐξ ὅλου κατὰ προκοπὴν ἐν Πνεύματι, καὶ οὕτω λοιπὸν ἁγία καὶ καθαρὰ διὰ τοῦ Πνεύματος ἐξεργασθεῖσα τῆς βασιλείας ἀξία καθίσταται. Δόξα καὶ προσκύνησις τῷ ἀχράντῳ Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

[668] ΟΜΙΛΙΑ ΚΕ΄.

Διδάσκει αὕτη ἡ ὁμιλία, ὅτι οὐδεὶς ἀνθρώπων, εἰ μὴ δυναμωθεὶς ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ πονηροῦ σκανδάλων περιγίνεσθαι ἰσχύει· καὶ τί δεῖ τοὺς τῆς θείας δόξης ὀρεγομένους πράττειν. Διδάσκει καί, ὅτι διὰ παρακοῆς τοῦ Ἀδὰμ εἰς δουλείαν τῆς σαρκὸς παθῶν κατήλθομεν, ἀφ' ἧς διὰ τοῦ ἐν τῷ σταυρῷ μυστηρίου ῥυόμεθα. Παιδεύει λοιπὸν ἡμᾶς, ὅτι μεγάλη ἐστὶ τῶν δακρύων καὶ τοῦ θείου πυρὸς δύναμις.

Α΄. Οἷς ἐνυπάρχει ὁ θεῖος νόμος οὐκ ἐν μέλανι καὶ γράμμασιν ἐγγεγραμμένος[1], ἀλλ' ἐν καρδίαις σαρκίναις ἐμπεφυτευμένος, οὗτοι τοὺς τῆς διανοίας ὀφθαλμοὺς φωτισθέντες[2] καὶ ἀεὶ ὀρεγόμενοι οὐ τῆς αἰσθητῆς καὶ βλεπομένης ἐλπίδος, ἀλλὰ τῆς ἀοράτου καὶ νοητῆς, περιγίνεσθαι τῶν τοῦ πονηροῦ σκανδάλων ἰσχύουσιν, οὐκ ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀητ**200**τήτου δυνάμεως. Οἱ δὲ μὴ λόγῳ Θεοῦ τετιμημένοι μήτε νόμῳ θείῳ πεπαιδευμένοι, εἰκῇ φυσιούμενοι[3], οἴονται διὰ τοῦ ἰδίου αὐτεξουσίου καταργεῖν τὰς ἀφορμὰς τῆς ἁμαρτίας τῆς διὰ μόνου τοῦ ἐν τῷ σταυρῷ μυστηρίου κατακρινομένης[4]. Τὸ γὰρ ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου δυνάμει αὐτεξούσιον ἐπὶ τῷ ἀντιστῆναι τῷ διαβόλῳ κεῖται, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῷ δύνασθαι ἔχειν παντελῶς τὸ κράτος κατὰ τῶν παθῶν· «ἐὰν γὰρ μὴ ὁ Κύριος οἰκοδομήσῃ», φησίν, «οἶκον καὶ φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἠγρύπνησεν ὁ φυλάσσων καὶ κοπιᾷ ὁ οἰκοδομῶν»[5].

Β΄. Ἀμήχανον γὰρ ἐπιβῆναι ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον καὶ καταπατῆσαι λέοντα καὶ δράκοντα[6], μὴ πρότερον, καθ' ὅσον δυνατὸν ἀνθρώπῳ, ἐκκαθάραντα ἑαυτὸν καὶ δυναμωθέντα παρὰ τοῦ εἰπόντος τοῖς ἀποστόλοις· «Ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν δύναμιν πα-

---

1. Πρβλ. Β΄ Κορ. 3,3. 2. Πρβλ. Ἐφ. 1,18. 3. Πρβλ. Κολ. 2,18. 4. Πρβλ. Ρωμ. 8,3. 5. Ψαλ. 126,1. 6. Πρβλ. Ψαλ. 90,13.

τεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ»[1]. Εἴπερ γὰρ ἴσχυεν ἡ τῆς ἀνθρωπότητος φύσις ἐκτὸς τῆς πανοπλίας τοῦ ἁγίου Πνεύματος στῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου[2], οὐκ ἂν εἴρητο ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου· «ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης συντρίψει τὸν Σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν τάχει»[3], καὶ πάλιν· «Ὃν ὁ Κύριος ἀνελεῖ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ»[4]. Διὸ δὴ καὶ προσετάχθημεν δέεσθαι τοῦ Κυρίου· «Μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ»[5]. Ἐὰν γὰρ μὴ διὰ τῆς κρείττονος βοηθείας ῥυσθέντες τῶν πεπυρωμένων βελῶν τοῦ πονηροῦ[6] καταξιωθῶμεν τῆς υἱοθεσίας, εἰς μάτην πολιτευόμεθα, ὡς πόρρω τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ τυγχάνοντες.

Γ΄. Ὁ τοίνυν βουλόμενος μέτοχος γενέσθαι τῆς θείας δόξης καὶ ὥσπερ ἐν κατόπτρῳ τὴν Χριστοῦ μορφὴν ὁρᾶν ἐν τῷ ἡγεμονικῷ ἑαυτοῦ, ὀφείλει ἀκορέστῳ στοργῇ καὶ ἀπλήστῳ διαθέσει ἐξ ὅλης καρδίας καὶ δυνάμεως νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ζητεῖν τὴν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀντίληψιν ἐν δυνάμει, ἧς ἀμήχανον μεταςχεῖν, εἰ μή, ὡς προεῖπον, ἀπόσχοιτό τις πρότερον τῆς ἡδυπαθείας τοῦ κόσμου, τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς ἐναντίας δυνάμεως, ἥτις φωτὸς ἀλλοτρία ἐστί, καὶ ἐνέργεια πονηρίας, ἀγαθῆς ἐνεργείας ἀνοίκειός ἐστι καὶ πάντῃ ἀπεξενωμένη. Τοιγαροῦν εἰ βούλει **[669]** μαθεῖν, τίνος ἕνεκεν κτισθέντες ἐν τιμῇ καὶ κατοικισθέντες ἐν παραδείσῳ τελευταῖον συμπαρεβλήθημεν τοῖς ἀνοήτοις κτήνεσι καὶ ὡμοιώθημεν αὐτοῖς[7], ἀποπεπτωκότες τῆς ἀχράντου δόξης, **201** γίνωσκε, ὅτι διὰ τῆς παρακοῆς δοῦλοι τῶν τῆς σαρκὸς παθῶν γενόμενοι ἀπεκλείσαμεν ἑαυτοὺς τῆς μακαρίας χώρας τῶν ζώντων, καὶ ἐν αἰχμαλωσίᾳ γενόμενοι ἔτι ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος καθεζόμεθα[8], καὶ διὰ τὸ ἔτι ἐν Αἰγύπτῳ ἡμᾶς κατέχεσθαι οὔπω ἐκληρονομήσαμεν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας[9] τὴν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι[10]. Οὔπω συνεφυράθημεν τῇ ζύμῃ τῆς εἰλικρινείας, ἀλλ' ἔτι ἐσμὲν ἐν τῇ τῆς πονηρίας ζύμῃ[11]. Οὔπω ἐρραντίσθη ἡμῶν ἡ καρδία τῷ αἵματι τοῦ Θεοῦ[12], ἔτι γὰρ τὸ πέταυρον τοῦ ᾅδου[13] καὶ τὸ ἄγκιστρον τῆς κακίας ἐμπέπηκται αὐτῇ.

Δ΄. Οὔπω ἀπειλήφαμεν τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου τοῦ Χριστοῦ, ἔτι γὰρ τὸ κέντρον τοῦ θανάτου[14] ἐγκατερρίζωται ἡμῖν. «Οὔπω ἐνεδυσάμεθα τὸν καινὸν ἄνθρωπον τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα ἐν ὁσιότητι, ἐπειδὴ οὔπω ἀπεδυσάμεθα τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τὸν

---

1. Λουκ. 10,19. 2. Πρβλ. Ἐφ. 6,11. 3. Ρωμ. 16,20. 4. Β΄ Θεσ. 2,8. 5. Ματθ. 6,13. 6. Πρβλ. Ἐφ. 6,16. 7. Πρβλ. Ψαλ. 48,13. 8. Πρβλ. Ψαλ. 136,1. 9. Πρβλ. Ἑβρ. 11,9. 10. Πρβλ. Ἐξ. 3,8. 11. Πρβλ. Α΄ Κορ. 5,8. 12. Πρβλ. Ἑβρ. 10,19. 13. Πρβλ. Παρμ. 9,18. 14. Πρβλ. Α΄ Κορ. 15,56.

φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης[1]. Οὔπω φορέσαντες τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου[2], σύμμορφοι τῆς δόξης αὐτοῦ γεγόναμεν[3]. Οὔπω προσεκυνήσαμεν ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ Θεῷ»[4] διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῷ θνητῷ ἡμῶν σώματι»[5]. Οὔπω ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν[6] τοῦ ἀφθάρτου· ἔτι γὰρ ὑπὸ τῆς σκοτομήνης ἐνεργούμεθα. Οὔπω ἐνεδυσάμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτός[7], ἐπειδὴ οὔπω ἀπεδυσάμεθα τὰ τοῦ σκότους ὅπλα τε καὶ βέλη καὶ ἔργα. Οὔπω μετεμορφώθημεν τῇ ἀνακαινίσει τοῦ νοός[8], ἔτι γὰρ συσχηματιζόμεθα τῷ αἰῶνι τούτῳ ἐν τῇ τοῦ νοὸς ματαιότητι[9]. «Οὔπω Χριστῷ συνεδοξάσθημεν διὰ τὸ μὴ συμπαθεῖν ἡμᾶς αὐτῷ[10]. Οὔπω τὰ στίγματα αὐτοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φέρομεν»[11] γενόμενοι ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ· ἔτι γὰρ ἐν τοῖς σαρκικοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις ἐσμέν. Οὔπω «κληρονόμοι Θεοῦ καὶ συγκληρονόμοι Χριστοῦ[12] γεγόναμεν»· ἔτι γὰρ πνεῦμα δουλείας ἡμῖν ἐνυπάρχει καὶ οὐχ υἱοθεσίας[13]. Οὔπω «γεγόναμεν ναὸς Θεοῦ καὶ οἰκητήριον Πνεύματος ἁγίου»[14]. **201** ἔτι γάρ ἐσμεν ναὸς εἰδώλων καὶ δοχεῖον πνευμάτων πονηρίας[15] διὰ τὴν ἐπὶ τὰ πάθη ὁρμήν.

Ε΄. Ὄντως γὰρ οὔπω τοῦ τρόπου τὸ ἀκέραιον καὶ τὴν τῆς διανοίας λαμπρότητα ἐκτησάμεθα. Οὔπω κατηξιώθημεν τοῦ ἀδόλου καὶ λογικοῦ γάλακτος[16] καὶ τῆς νοητῆς αὐξήσεως. Οὔπω ἡμῖν ἡμέρα διηύγασεν οὔτε ἑωσφόρος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἀνέτειλεν[17]. Οὔπω συνεκράθημεν τῷ ἡλίῳ τῆς δικαιοσύνης[18] οὔτε ταῖς αὐγαῖς αὐτοῦ συνηστράψαμεν. Οὔπω ἀπειλήφαμεν τὴν τοῦ Κυρίου ὁμοίωσιν, «οὔτε γεγόναμεν τῆς θείας φύσεως κοινωνοί»[19]. Οὔπω γεγόναμεν ἄδολος πορφύρα βασιλικὴ οὔτε ἀνόθευτος εἰκὼν θεϊκή. Οὔπω ἐτρώθημεν τῷ θείῳ ἔρωτι[20] οὔτε ἐπλήγημεν ὑπὸ τῆς πνευματικῆς ἀγάπης τοῦ Νυμφίου. Οὔπω τὴν ἄφραστον κοινωνίαν ἐγνωρίσαμεν οὔτε τὴν ἐν ἁγιασμῷ δύναμιν καὶ εἰρήνην ἐπέγνωμεν. Καὶ ἵνα **[672]** συνελὼν πάντα εἴπω, οὔπω «ἐσμὲν γένος ἐκλεκτόν, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν[21], ἐπειδὴ ἔτι ἐσμὲν ὄφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν»[22].

---

1. Ἐφ. 4,24. 22. 2. Α΄ Κορ. 15,49. 3. Πρβλ. Ρωμ. 8,29. Φιλιπ. 3,21. 4. Πρβλ. Ἰω. 4,24. 5. Ρωμ. 6,12. 6. Πρβλ. Ἰω. 1,14. 7. Πρβλ. Ρωμ. 13,12. 8. Πρβλ. Ρωμ. 12,2. 9. Πρβλ. Ἐφ. 4,17. 10. Πρβλ. Ρωμ. 8,17. 11. Πρβλ. Γαλ. 6,17. 12. Ρωμ. 8,17. 13. Ρωμ. 8,15. 14. Πρβλ. Α΄ Κορ. 3,16. 15. Πρβλ. Ἐφ. 6,12. 16. Πρβλ. Α΄ Πέτρ. 2,2. 17. Πρβλ. Β΄ Πέτρ. 1,19. 18. Πρβλ. Μαλαχ. 3,20. 19. Β΄ Πέτρ. 1,4. 20. Πρβλ. Ἀσμ. 2,5. 21. Πρβλ. Α΄ Πέτρ. 2,9. 22. Πρβλ. Ματθ. 23,33.

Ϛ'. Πῶς δὲ οὐκ ὄφεις οἱ μὴ ἐν τῇ ὑπακοῇ τοῦ Θεοῦ εὑρισκόμενοι, ἀλλ' ἐν τῇ διὰ τοῦ ὄφεως γενομένῃ παρακοῇ; Ἐπὶ τούτοις τοίνυν, πῶς μὲν ἀξίως ὀδύρωμαι τὴν συμφοράν, οὐχ εὑρίσκω. Πῶς δὲ ἐκβοήσας δακρύσω πρὸς τὸν δυνάμενον ἐξελάσαι τὴν ἐν ἐμοὶ αὐλιζομένην πλάνην, ἀγνοῶ. Πῶς δὲ ᾄσω τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας[1]; Πῶς θρηνήσω τὴν Ἱερουσαλήμ; Πῶς ἀποφύγω τὴν μοχθηρὰν δουλείαν τοῦ Φαραώ; Πῶς καταλίπω τὴν αἰσχρὰν παροικίαν; Πῶς ἀρνήσομαι τὴν πικρὰν τυραννίδα; Πῶς ἐξέλθω ἐκ γῆς **203** Αἰγύπτου[2]; Πῶς περάσω τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν; Πῶς παρέλθω τὴν μεγάλην ἔρημον; Πῶς μὴ ἀπόλωμαι δηχθεὶς ὑπὸ τῶν ὄφεων; Πῶς νικήσω τοὺς ἀλλοφύλους; Πῶς ἐξολοθρεύσω τὰ ἐν ἐμοὶ ἔθνη; Πῶς δέξομαι ἐν ταῖς ἐμαῖς πλαξὶ τὰ λόγια τοῦ θείου νόμου; Πῶς ὄψομαι τὸν ἀληθινὸν στῦλον τοῦ φωτὸς καὶ τῆς ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος νεφέλης; Πῶς ἀπολαύσω τοῦ μάννα τῆς ἀιδίου τρυφῆς; Πῶς πίω τὸ ἐκ τῆς ζωοποιοῦ πέτρας ὕδωρ; Πῶς παρέλθω τὸν Ἰορδάνην εἰσελθὼν εἰς τὴν ἀγαθὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας[3]; Πῶς ἴδω τὸν ἀρχιστράτηγον Κυρίου[4], ὃν ἰδὼν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ πεσὼν παραχρῆμα προσεκύνησεν;

Ζ'. Ἐὰν γὰρ μὴ διὰ τούτων πάντων γενόμενος ἐξολοθρεύσω τὰ ἐν ἐμοὶ ἔθνη, οὐ μὴ εἰσελθὼν καταπαύσω εἰς τὸ ἁγιαστήριον τοῦ Θεοῦ οὐδὲ μὴ μέτοχος γένωμαι τῆς βασιλέως δόξης. Τοιγαροῦν σπούδασον ἄμωμον τέκνον Θεοῦ γενέσθαι[5] καὶ εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν[6], ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθε Χριστός[7]. Σπούδασον ἀπογραφῆναι ἐν τῇ ἐν οὐρανοῖς Ἐκκλησίᾳ μετὰ τῶν πρωτοτόκων[8], ὅπως εὑρεθῇς ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης τοῦ Ὑψίστου[9]. Σπούδασον εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, τὴν εἰρηνευομένην Ἱερουσαλὴμ καὶ ἀνωτάτην[10], ἔνθα καὶ ὁ παράδεισος. Τούτων γὰρ τῶν θαυμαστῶν καὶ μακαρίων παραδειγμάτων οὐχ ἑτέρως πως καταξιωθήσῃ, εἰ μὴ καταφέρεις δάκρυα ἡμέρας καὶ νυκτὸς **204** κατὰ τὸν λέγοντα· «Λούσω καθ' ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου, ἐν δάκρυσί μου τὴν στρωμνήν μου βρέξω»[11]. Οὐ γὰρ ἀγνοεῖς, ὅτι «οἱ σπείροντες ἐν δάκρυσιν ἐν ἀγαλλιάσει θεριοῦσι»[12]; Διό φησιν ὁ Προφήτης μετὰ παρρησίας· «Τῶν δακρύων μου μὴ παρασιωπήσῃς»[13], καὶ πάλιν· «Ἔθου τὰ δάκρυά μου ὡς καὶ ἐν τῇ ἐπαγγελίᾳ σου»[14] καί· «Ἐγενήθη τὰ δάκρυά μου ἐμοὶ ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτός»[15], καὶ ἐν ἑτέρῳ ψαλμῷ· «Τὸ πόμα μου μετὰ κλαυθμοῦ ἐκίρνων»[16].

Η'. Τὸ γὰρ ὄντως ἐκ πολλῆς θλίψεως καὶ συνοχῆς καρδίας[17] προ-

1. Πρβλ. Ψαλ. 136,4. 2. Πρβλ. Ἐξ. κεφ. 1. 3. Πρβλ. Ἑβρ. 11,9. 4. Πρβλ. Ἰησ. Ν. 5,14. 5. Πρβλ. Φιλιπ. 2,15. 6. Πρβλ. Ἑβρ. 4,11. 7. Πρβλ. Ἑβρ. 6,20. 8. Πρβλ. Ἑβρ. 12,23. 9. Πρβλ. Ἑβρ. 1,3. 10. Πρβλ. Γαλ. 4,26. 11. Ψαλ. 6,7. 12. Ψαλ. 125,5. 13. Ψαλ. 38,13. 14. Ψαλ. 55,9. 15. Ψαλ. 41,4. 16. Ψαλ. 101,10. 17. Πρβλ. Β' Κορ. 2,4.

χεόμενον δάκρυον ἐν γνώσει ἀληθείας μετὰ καὶ πυρώσεως σπλάγχνων βρῶσίς ἐστι ψυχῆς χορηγουμένη ἐκ τοῦ ἐπουρανίου ἄρτου, οὗ προηγου-[673]μένως μετέσχε Μαρία καθεσθεῖσα πρὸς τοῖς ποσὶ τοῦ Κυρίου[1] καὶ δακρύουσα κατὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος. Φησὶ γάρ· «Μαρία τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς»[2]. Ὢ τῶν πολυτίμων ἐκείνων μαργαριτῶν[3] ἐν τῇ ἐπιρροῇ τῶν μακαρίων δακρύων! Ὢ τῆς εὐθείας ἐκείνης καὶ εὐπειθοῦς ἀκοῆς! Ὢ τῆς ἀνδρείας καὶ σοφῆς διανοίας! Ὢ ὀξύτης Πνεύματος Κυρίου, ἔρωτος σφοδρῶς πρὸς τὸν ἄχραντον Νυμφίον ἐπαγομένου! Ὢ κέντρον πόθου ψυχῆς πρὸς τὸν Θεὸν Λόγον! Ὢ σύντομος κοινωνία νύμφης πρὸς τὸν οὐράνιον Νυμφίον!

Θ'. Μίμησαι ταύτην ὡς τέκνον, μίμησαι πρὸς μηδὲν ἕτερον ἀφορῶσα, εἰ μὴ πρὸς μόνον τὸν εἰπόντα· «Πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ ἤθελον εἰ ἤδη ἀνήφθη»[4]; Ἔστι γὰρ πύρωσις τοῦ Πνεύματος ἡ ἀναζωπυροῦσα τὰς καρδίας. Διότι τὸ ἄυλον καὶ θεῖον πῦρ φωτίζειν μὲν ψυχὰς καὶ δοκιμάζειν εἴωθεν ὥσπερ ἄδολον χρυσὸν ἐν καμίνῳ[5], κακίαν δὲ ἀναλίσκειν ὥσπερ ἀκάνθας καὶ καλάμην. «Ὁ» γὰρ «Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον ἐστί[6], διδοὺς ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδόσιν αὐτὸν ἐν φλογὶ πυρὸς καὶ τοῖς μὴ ὑπακούουσι τῷ Εὐαγγελίῳ αὐτοῦ»[7]. Τοῦτο τὸ πῦρ ἐνήργησεν ἐν τοῖς ἀποστόλοις, ἡνίκα ἐλάλουν γλώσσαις πυρίναις[8]. Τοῦτο τὸ πῦρ **205** διὰ τῆς φωνῆς Παῦλον περιλάμψαν, τὴν μὲν διάνοιαν αὐτοῦ ἐφώτισε, τὴν δὲ αἴσθησιν τῆς ὄψεως αὐτοῦ ἠμαύρωσεν[9]. Οὐ γὰρ χωρὶς σαρκὸς εἶδεν ἐκείνου τοῦ φωτὸς τὴν δύναμιν. Τοῦτο τὸ πῦρ ὤφθη Μωϋσῇ ἐν τῇ βάτῳ[10]. Τοῦτο τὸ πῦρ ἐν εἴδει ὀχήματος Ἠλίαν ἐκ τῆς γῆς ἥρπασε[11]. Τούτου τοῦ πυρὸς τὴν ἐνέργειαν ζητῶν ὁ μακάριος Δαυῒδ ἔλεγε· «Δοκίμασόν με, Κύριε, καὶ πείρασόν με· πύρωσον τοὺς νεφρούς μου καὶ τὴν καρδίαν μου»[12].

Ι'. Τοῦτο τὸ πῦρ τὴν καρδίαν Κλεόπα καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐθέρμανε[13], λαλοῦντος τοῦ Σωτῆρος μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ὅθεν καὶ οἱ ἄγγελοι καὶ τὰ λειτουργικὰ πνεύματα[14] τούτου τοῦ πυρὸς τῆς λαμπρότητος μετέχουσι κατὰ τὸ εἰρημένον· «Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πῦρ φλέγον»[15]. Τοῦτο τὸ πῦρ τὴν ἐν τῷ ἔνδον ὀφθαλμῷ δοκὸν[16] κατα-

1. Πρβλ. Λουκ. 10,38. 2. Λουκ. 10,42. 3. Πρβλ. Ματθ. 13,46. 4. Λουκ. 12,49. 5. Πρβλ. Παρμ. 17,3. 6. Δευτ. 4,24. Ἑβρ. 12,29. 7. Β' Θεσ. 1,8. 8. Πρβλ. Πράξ. 2,3-5. 9. Πρβλ. Πράξ. 9,3. ἑξ. 10. Πρβλ. Ἐξ. 3,2. 11. Πρβλ. Δ' Βασ. 2,11. 12. Ψαλ. 25,2. 13. Πρβλ. Λουκ. 24,18. 32. 14. Πρβλ. Ἑβρ. 1,14. 15. Ψαλ. 103,4. Ἑβρ. 1,7. 16. Πρβλ. Ματθ. 7,3.

καῖον καθαρὸν τὸν νοῦν ἀποκαθίστησιν, ἵνα ἀπολαβὼν τὸ κατὰ φύσιν διορατικὸν ὁρᾷ εἰς τὸ διηνεκὲς τὰ τοῦ Θεοῦ θαυμάσια κατὰ τὸν λέγοντα· «Ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου»[1]. Τοῦτο τοιγαροῦν τὸ πῦρ δαιμόνων ἐστὶ φυγαδευτήριον καὶ ἁμαρτίας ἀναιρετικόν, ἀναστάσεως δὲ δύναμις καὶ ἀθανασίας ἐνέργεια, ψυχῶν ἁγίων φωτισμὸς καὶ λογικῶν δυνάμεων σύστασις. Τοῦτο τὸ πῦρ εὐξώμεθα καὶ εἰς ἡμᾶς φθάσαι, ἵνα πάντοτε ἐν φωτὶ περιπατοῦντες[2], μηδέποτε κἂν πρὸς βραχὺ προσκόψωμεν πρὸς λίθον τοὺς πόδας ἡμῶν, ἀλλ' ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ φαινόμενοι λόγον ζωῆς ἐπέχωμεν ἀιδίου, ἵνα ἀπολαύοντες ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ Θεοῦ, σὺν τῷ Κυρίῳ ἀναπαυσώμεθα ἐν ζωῇ, δοξάζοντες Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, ὧν ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

[676] ΟΜΙΛΙΑ ΚϚ'.

Περὶ τῆς ἀξιότητος, καὶ τῆς τιμιότητος, καὶ τῆς δυνάμεως, καὶ τῆς ἐργασίας τῆς ἀθανάτου ψυχῆς, καὶ πῶς αὐτὴ ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ πειράζεται, καὶ τῆς ἐλευθερώσεως ἀπὸ τῶν πειρασμῶν τυγχάνει. Συνέχει δὲ ζητήσεις τινὰς πάνυ πολλῆς διδασκαλίας γεμούσας.

Α'. Μὴ ἁπλῶς τῇ νοερᾷ τῆς ψυχῆς οὐσίᾳ προσχῇς, ἀγαπητέ, τίμιόν τι σκεῦός ἐστιν ἡ ἀθάνατος ψυχή. Ἴδε πόσος ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, καὶ οὐκ εὐδόκησεν ἐν αὐτοῖς ὁ Θεός, εἰ μὴ μόνον εἰς σέ. Βλέπε σοῦ τὸ ἀξίωμα καὶ **206** τὴν εὐγένειαν, ὅτι μὴ δι' ἀγγέλων[3], ἀλλὰ δι' ἑαυτοῦ ἦλθεν ὁ Κύριος εἰς σὴν πρεσβείαν, ὥστε σὲ τὸν ἀπολωλότα ἀνακαλέσασθαι, τὸν τετραυματισμένον, καὶ ἀποδοῦναί σοι τὴν πρώτην πλάσιν τοῦ καθαροῦ Ἀδάμ. Δεσπότης γὰρ ἦν ὁ ἄνθρωπος, ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν κάτω, καὶ διακριτικὸς παθῶν καὶ δαιμόνων ἀλλότριος, καθαρὸς ἀπὸ ἁμαρτίας, εἰκὼν καὶ ὁμοίωμα Θεοῦ, διὰ δὲ τῆς παραβάσεως ἀπολωλώς ἐστι καὶ τετραυματισμένος καὶ νενεκρωμένος· ἠμαύρωσε γὰρ τὸν νοῦν ὁ Σατανᾶς. Ἔν τινι οὕτως ἐστὶ καὶ ἔν τινι ζῇ καὶ διακρίνει καὶ ἔχει θέλημα.

Β'. Ἐρώτησις. Οὐχὶ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ἐρχομένου καὶ ἡ φυσικὴ ἐπιθυμία συνεκριζοῦται μετὰ τῆς ἁμαρτίας;

Ἀπόκρισις. Προεῖπον ὅτι καὶ ἡ ἁμαρτία συνεκριζοῦται, καὶ ἀπολαμβάνει ὁ ἄνθρωπος τὴν πρώτην πλάσιν τοῦ καθαροῦ Ἀδάμ. Οὕτω μέντοι διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς πνευματικῆς ἔρχεται εἰς τὰ μέτρα τοῦ πρώτου Ἀδὰμ καὶ μείζων αὐτοῦ γίγνεται· Ἀποθεοῦται γὰρ ὁ ἄνθρωπος.

1. Ψαλ. 118,18. 2. Πρβλ. Α' Ἰω. 1,7. 3. Πρβλ. Γαλ. 3,19. Ἑβρ. 2,2.

Γ'. Ἐρώτησις. Εἰ ὁ Σατανᾶς μέτρῳ ἐπαφίεται ἢ ὡς θέλει πολεμεῖ;

Ἀπόκρισις. Αὐτοῦ ἡ ὁρμὴ οὐ μόνον εἰς τοὺς Χριστιανούς, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς εἰδωλολάτρας καὶ εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Εἰ οὖν παρεχωρεῖτο ὡς θέλει πολεμεῖν, πάντας ἂν ἠφάνισε. Διὰ τί; Ὅτι τὸ ἔργον αὐτοῦ καὶ τὸ θέλημα τοῦτό ἐστιν. Ὥσπερ δὲ ὁ κεραμεὺς βάλλει τὰ σκεύη καὶ μέτρῳ ὑποκαίει τὴν κάμινον, οὐ πλέον ἵνα μὴ ὀπτηθέντα ὑπὲρ τὸ δέον ψοφήσῃ, οὐκ ἔλαττον, ἵνα μὴ ἔνωμα ὄντα ἀπόληται· καὶ εἰ ὁ ἀργυροκόπος καὶ χρυσοχόος μέτρῳ βάλλει τὸ πῦρ, ἐὰν γὰρ πλεονάσῃ τὸ πῦρ, λύεται ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος καὶ ἐξυδαροῦται καὶ ἀπόλλυται· καὶ εἰ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς οἶδεν ἐπιμετρεῖν τὰ βάρη τῷ κτήνει καὶ τῷ καμήλῳ ἢ ἄλλῳ τινὶ τῶν ζώων, ὡς δύναται κατὰ ἀναλογίαν τὰ βάρη βαστάσαι, πόσῳ μᾶλλον ὁ Θεός, ὡς οἶδε τὰ σκεύη τῶν ἀνθρώπων, οὕτως ἐπαφίησι καὶ τὴν ἐναντίαν δύναμιν διαφόρως!

Δ'. Ὥσπερ δὲ μία οὖσα ἡ γῆ, ἡ μέν ἐστι τραχώδης, ἡ δὲ λεπτόγεως· καὶ ἄλλη μὲν ἐπιτηδεύει εἰς φυτείαν ἀμπελῶνος, ἄλλη δὲ εἰς σπόρον σίτου καὶ κριθῶν, οὕτως εἰσὶ διά**207**φοροι καὶ αὗται τῶν καρδιῶν καὶ τῶν προαιρέσεων τῶν ἀνθρώπων· οὕτω καὶ τὰ χαρίσματα ἄνωθεν ἐπιδίδονται[1]· ᾧ μὲν δίδοται διακονία λόγου, ᾧ δὲ διάκρισις, ἄλλῳ χαρίσματα ἰαμά**[677]**των. Οἶδε γὰρ ὁ Θεός, πῶς τις δύναται οἰκονομῆσαι, καὶ οὕτως ἐπιδίδωσι τὰ χαρίσματα διάφορα. Ὁμοίως καὶ εἰς τοὺς πολέμους, μέτρῳ τινί, ὡς δύναται ὑποδέξασθαι καὶ ὑπομεῖναι, οὕτως ἐπαφίεται αὐτοῖς ἡ ἐναντία δύναμις.

Ε'. Ἐρώτησις. Εἰ δεξάμενός τις τὴν θείαν δύναμιν καὶ μερικῶς ἀλλοιωθείς, μένει ἐν τῇ φύσει;

Ἀπόκρισις. Ἵνα τὸ θέλημα καὶ μετὰ τὴν χάριν δοκιμασθῇ, ποῦ ῥέπει καὶ συμφωνεῖ, μένει ἐν τῇ ταυτότητι ἡ φύσις, ὁ σκληρὸς ἐν τῇ σκληρότητι, καὶ ὁ κοῦφος ἐν τῇ κουφότητι. Συμβαίνει δέ, ὅτι ἰδιώτης ὤν τις ἀναγεννᾶται πνευματικῶς καὶ μεταβάλλεται εἰς σοφίαν καὶ γνωρίζεται αὐτῷ ἀπόκρυφα μυστήρια καὶ ἰδιώτης ἐστὶ τῇ φύσει. Ἄλλος ἀπὸ φύσεως σκληρὸς ὢν δίδωσιν ἑαυτοῦ τὸ θέλημα εἰς τὴν θεοσέβειαν καὶ δέχεται αὐτὸν ὁ Θεός, μένει δὲ ἡ φύσις ἐν τῇ σκληρότητι καὶ εὐδοκεῖ εἰς αὐτὸν ὁ Θεός. Ἄλλος ἐστὶ χρηστῶν ἠθῶν, ἐπιεικής, ἀγαθός, δίδωσιν ἑαυτὸν τῷ Θεῷ καὶ δέχεται μὲν αὐτὸν ὁ Κύριος. Μὴ ἐμμένοντα δὲ τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις οὐκ εὐδοκεῖ, ἐπειδὴ ἡ φύσις ὅλη τοῦ Ἀδὰμ τρεπτή ἐστιν ἐπὶ τὸ καλὸν καὶ ἐπὶ τὸ κακόν, δεκτικὴ τοῦ κακοῦ, ἀλλ' εἰ θέλει οὐκ ἀποτελεστική.

Ϛ'. Ὥσπερ σωμάτιον γραφόμενόν ἐστι διαφόρως· ἠθέλησας ἔγραψας, πάλιν ἀπήλειψας, δέχεται γὰρ τὸ σωμάτιον πᾶσαν γραφήν,

1. Πρβλ. Α' Κορ. 12,8 ἑξ.

οὕτω καὶ ὁ σκληρὸς ἔδωκεν αὐτοῦ τὸ θέλημα πρὸς τὸν Θεόν, ἐτράπη εἰς τὸ ἀγαθόν, ἐδέχθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Ὁ γὰρ Θεὸς ἵνα δείξῃ τὰ ἑαυτοῦ σπλάγχνα, πάντας δέχεται, πᾶσαν προαίρεσιν. Οἱ ἀπόστολοι, εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσήρχοντο, ἐποίουν τινὰ χρόνον, καὶ ἐκ τῶν κακουμένων τινὰς ἰῶντο, τινὰς δὲ οὔ· ἤθελον δὲ αὐτοὶ οἱ ἀπόστολοι πάντας τοὺς νεκροὺς αὐτῶν ζωοποιεῖν καὶ τοὺς κακουμένους εἰς ὑγείαν φέρειν, καὶ ὁλοτελῶς οὐκ ἐγίνετο αὐτῶν τὸ θέλημα· οὐ γὰρ ἐπετρέπετο αὐτοῖς **208** ὅσα ἤθελον ποιεῖν. Ὁμοίως καὶ ὁ Παῦλος ὅτε ἐκρατήθη ὑπὸ τοῦ ἐθνάρχου[1], εἰ ἤθελεν ἡ σὺν αὐτῷ χάρις, ἐποίει τὸν ἐθνάρχην <ἀπολιθωθῆναι> καὶ τὸ τεῖχος διαρραγῆναι, ἄνθρωπος ἔχων Παράκλητον· ἀλλὰ διὰ σαργάνης χαλᾶται ὁ Ἀπόστολος[2]. Καὶ ποῦ ἡ συνοῦσα θεία δύναμις; Ταῦτα οἰκονομικῶς ἐγίνετο, εἴς τινα πράγματα ποιεῖν αὐτοὺς σημεῖα καὶ θαυμάσια καὶ εἴς τινα ἀσθενεῖν αὐτούς, ἵνα ἐν τούτοις διακριθῇ ἡ πίστις τῶν ἀπίστων καὶ τῶν πιστῶν, καὶ τὸ αὐτεξούσιον δοκιμασθῇ καὶ φανερωθῇ, εἴγε εἰς τὰ ἀσθενέστερα μέρη τινὲς οὐ σκανδαλίζονται. Εἰ γὰρ πάντα ὅσα ἤθελον ἐποίουν οἱ ἀπόστολοι, ἀναγκαστικῇ δυνάμει ἐφύτευον τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν θεοσέβειαν διὰ τὰ σημεῖα, καὶ οὐ τὸ αὐτεξούσιον καὶ οὐκέτι πίστις καὶ ἀπιστία· ὁ γὰρ Χριστιανισμὸς λίθος ἐστὶ προσκόμματος καὶ πέτρα σκανδάλου[3].

Ζ΄. Πλὴν τὸ περὶ τοῦ Ἰὼβ γεγραμμένον οὐκ ἔστιν ἁπλῶς, πῶς ἐξῃτήσατο αὐτὸν ὁ Σατανᾶς[4]· οὐ γὰρ **[680]** ἠδύνατο ἄνευ ἐπιτροπῆς ἀφ' ἑαυτοῦ τι ποιῆσαι. Ἀλλὰ τί λέγει τῷ Κυρίῳ ὁ διάβολος; «Δός μοι αὐτὸν εἰς χεῖρας, εἰ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογήσει»[5]. Οὕτω καὶ νῦν ὁ αὐτὸς Ἰὼβ ἐστι καὶ ὁ αὐτὸς Θεὸς καὶ ὁ αὐτὸς διάβολος. Ἐν ὅσῳ οὖν τυγχάνει τις τῆς ἀντιλήψεως Θεοῦ καὶ ἔστι πρόθυμος καὶ ζέων τῇ χάριτι, ἐξαιτεῖται αὐτὸν ὁ Σατανᾶς καὶ λέγει τῷ Κυρίῳ· «Ἐπειδὴ βοηθεῖς αὐτῷ καὶ ἀντιλαμβάνεις αὐτοῦ, δουλεύει σοι. Ἄφες αὐτὸν καὶ παράδος μοι, εἰ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογήσει»[6]. Λοιπόν, ὡς ὅτι παρακαλεῖται ἡ ψυχή, ἡ χάρις ὑποστέλλει καὶ παραδίδοται ἡ ψυχὴ πειρασμοῖς. Ἔρχεται οὖν ὁ διάβολος ἐπιφέρων μυρία κακά, ἀπελπισμόν, ἀπόγνωσιν, διαλογισμοὺς πονηρούς, θλίβων τὴν ψυχήν, ἵνα χαυνώσῃ καὶ ἀλλοτριώσῃ ταύτην τῆς ἐλπίδος τοῦ Θεοῦ.

Η΄. Ἡ δὲ φρονίμη ψυχὴ ἐν τοῖς κακοῖς οὖσα καὶ ἐν τῇ θλίψει, οὐκ ἀπελπίζει, ἀλλὰ κρατεῖ ὃ κρατεῖ[7], καὶ ὅσα ἂν ἐπενέγκῃ αὐτῇ διὰ μυρίων πειρασμῶν, ὑπομένουσα λέγει· «Ἐὰν καὶ ἀποθάνω, ἐγὼ αὐτὸν οὐκ ἀφίω». Καὶ τότε ἐὰν ὑπομείνῃ εἰς τέλος[8] ὁ ἄνθρωπος, ἄρχεται ὁ Κύριος διαλέγεσθαι τῷ Σατανᾷ· «Ὁρᾷς,

---

1. Πρβλ. Β' Κορ. 11,32 ἑξ. 2. Πρβλ. Πράξ. 9,25. 3. Πρβλ. Α' Πέτρ. 2,8. 4. Πρβλ. Λουκ. 22,31. 5. Ἰὼβ 1,11. 6. Ἰὼβ 1,9 ἑξ. 7. Πρβλ. Ἀπκλ. 3,11. 8. Πρβλ. Μαρκ. 13,13.

πόσα κακὰ καὶ θλίψεις ἐπήνεγκες αὐτῷ, καὶ οὐχ ὑπήκουσέ σοι, ἀλλ' ἐμοὶ δουλεύει καὶ ἐμὲ φοβεῖται». Τότε καται209σχύνεται ὁ διάβολος καὶ οὐκέτι ἔχει τι εἰπεῖν. Καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ Ἰώβ, εἰ ᾔδει, ὅτι εἰς τοὺς πειρασμοὺς ἐμπεσὼν μέλλει ὑπομένειν καὶ μὴ ἡττᾶσθαι, οὐκ ἂν ἐξητήσατο αὐτόν[1], ἵνα μὴ καταισχυνθῇ. Οὕτω καὶ νῦν εἰς τοὺς ὑπομένοντας θλίψεις καὶ πειρασμοὺς καταισχύνεται ὁ Σατανᾶς καὶ μετανοεῖ, ὅτι μηδὲν ἤνυσεν. Ἄρχεται γὰρ ὁ Κύριος λόγον αὐτῷ ποιεῖν· «Ἴδε παρεχώρησά σοι, ἴδε ἐπέτρεψά σοι πειράσαι αὐτόν· μήτι ἠδυνήθης; μὴ ὑπήκουσέ σοι»;

Θ'. Ἐρώτησις. Εἰ ἄρα ὅλους τοὺς λογισμοὺς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰ νοήματα οἶδεν ὁ Σατανᾶς»;

Ἀπόκρισις. Εἰ ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ σύνεστι καὶ οἶδε τὰ αὐτοῦ, καὶ σὺ εἴκοσιν ἐτῶν ὑπάρχων οἶδας τὰ τοῦ πλησίον, ἄρα αὐτὸς ὁ Σατανᾶς ἀπὸ γενετῆς συνών σοι οὐκ οἶδε τοὺς διαλογισμούς σου; Ἑξακισχιλίων γὰρ ἤδη ἐστὶν ἐτῶν. Καὶ οὐ λέγομεν αὐτὸν πρὸ τοῦ πειράσαι τὸν ἄνθρωπον εἰδέναι, τί μέλλει ποιεῖν. Πειράζει γὰρ ὁ πειράζων, οὐκ οἶδε δέ, εἰ ὑπακούει αὐτῷ ἢ μὴ ὑπακούει, ἕως ἂν τὸ θέλημα δοῦλον δῷ ἡ ψυχή. Οὔτε πάλιν λέγομεν, ὅτι ὅλους τοὺς λογισμοὺς τῆς καρδίας καὶ τὰς ἐνθυμήσεις οἶδεν ὁ διάβολος. Ὥσπερ γὰρ ἐὰν ᾖ δένδρον καὶ ἔχῃ κλάδους πολλοὺς καὶ πολλὰ μέλη· πρὸς λόγον δύο ἢ τρεῖς κλάδους τοῦ δένδρου δύναταί τις κατασχεῖν, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ πολλοὺς ἔχει κλάδους καὶ πολλὰ μέλη. Λοιπὸν εἰσί τινες κλάδοι λογισμῶν καὶ νοημάτων καὶ κατέχει αὐτοὺς ὁ Σατανᾶς, καὶ εἰσὶν ἄλλοι λογισμοὶ καὶ νοήματα μὴ κατεχόμενοι ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ.

Ι'. Ἔν τινι γὰρ ἰσχυρότερόν ἐστι τὸ μέρος τῆς κακίας ἐν τῷ βρύειν τοὺς λογισμούς· ἔν τινι πάλιν ὁ λογισμὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπερνικᾷ, λαμβάνων βοήθειαν καὶ λύτρωσιν παρὰ Θεοῦ καὶ ἀντιλέγων τῇ κακίᾳ· ἔν τινι κεκράτηται καὶ ἔν τινι ἔχει θέλημα. [681] Προσέρχεται γάρ, ἔστιν ὅτε τῷ Θεῷ ζέων, καὶ οἶδεν ὁ Σατανᾶς καὶ βλέπει ὅτι κατ' αὐτοῦ ποιεῖ, καὶ οὐ δύναται ἐπισχεῖν τὸν ἄνθρωπον. Διά τί; Ἐπειδὴ ἔχει θέλημα τοῦ βοῆσαι πρὸς τὸν Θεόν, ἔχει φυσικοὺς καρποὺς τοῦ ἀγαπῆσαι Θεόν, τοῦ πιστεῦσαι, τοῦ ἐπιζητῆσαι καὶ προσελθεῖν. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς φαινομένοις ὁ γεωργὸς ἐργάζεται τὴν γῆν, πλὴν εἰ καὶ ἐργάσεται χρήζει ἄνωθεν ὑετῶν καὶ ὄμβρων· ἐὰν γὰρ μὴ βρέξῃ ἄνωθεν, οὐδὲν ὠφέλησεν ὁ γεωργὸς ἐργασάμενος τὴν γῆν. Οὕτως καὶ εἰς τὸ πνευματικόν, εἰς δύο πρόσωπα νοεῖται τὰ πράγματα. Χρὴ οὖν τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ προαιρέσεως γεωργῆσαι τὴν γῆν τῆς καρδίας αὐτοῦ καὶ πονῆσαι. Ζητεῖ γὰρ ὁ Θεὸς τὸν πόνον καὶ κάματον καὶ τὴν ἐργασίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλ' ἐὰν μὴ ἄνωθεν 210 ἐπιφανῇ οὐ-

1. Πρβλ. Λουκ. 22,31.

ράνια νέφη καὶ ὑετοὶ χάριτος, οὐδὲν ὠφέλησεν ὁ γεωργὸς καμών.

ΙΑ'. Τοῦτο δέ ἐστι τὸ σημεῖον τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅσα ἂν κάμῃ, καὶ ὅσας ἂν ποιήσῃ δικαιοσύνας, ὡς μηδὲν ποιήσας διακεῖσθαι καὶ νηστεύων λέγειν· «Οὐκ ἐνήστευσα εὐχόμενος, οὐκ ηὐξάμην παραμένων τῇ εὐχῇ, οὐ παρέμεινα, καὶ ἀκμὴν ἀρχὴν ἔχω τοῦ ἀσκεῖν καὶ κάμνειν». Κἂν δίκαιός ἐστι παρὰ Θεῷ[1], ὀφείλει λέγειν· «Ἐγὼ οὐκ εἰμὶ δίκαιος οὔτε κάμνω, ἀλλὰ καθ' ἡμέραν ἄρχομαι». Ὀφείλει δὲ ἔχειν καθ' ἡμέραν τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν χαρὰν καὶ τὴν προσδοκίαν τῆς μελλούσης βασιλείας καὶ ἀπολυτρώσεως, καὶ λέγειν· «Ἐὰν σήμερον οὐκ ἐλυτρώθην, αὔριον λυτροῦμαι». Ὡς γὰρ ὁ φυτεύων ἄμπελον πρὶν ἢ ἐνάρξασθαι τοῦ καμάτου, ἔχει τὴν χαρὰν ἐν ἑαυτῷ καὶ τὴν ἐλπίδα, καὶ προδιαγράφει ἐν τῷ νῷ οἰνεῶνας καὶ ψηφίζει προσόδους, μήπω γενομένου οἴνου, καὶ οὕτως ἀναδέχεται τὸν κάματον, ἡ γὰρ ἐλπὶς καὶ ἡ προσδοκία ποιεῖ αὐτὸν προθύμως κάμνειν καὶ τέως ἐκ τοῦ οἴκου πολλὰς δαπάνας σκορπίζει· ὁμοίως καὶ ὁ οἰκοδομῶν οἶκόν καὶ ὁ γεωργῶν πρῶτον ἐκ τῶν ἰδίων πολλὰ σκορπίζει διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς μελλούσης προσόδου, οὕτω κἀνταῦθα ἐὰν μή τις ἔχῃ πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἐλπίδα, ὅτι μέλλω λυτρώσεως τυγχάνειν καὶ ζωῆς, οὐ δύναται ὑπομένειν τὰς θλίψεις οὔτε τὸ φορτίον καὶ τὴν στενὴν ὁδὸν ἀναδέξασθαι· ἡ γὰρ συνοῦσα ἐλπὶς καὶ χαρὰ ποιεῖ αὐτὸν κάμνειν καὶ ὑπομένειν τὰς θλίψεις.

ΙΒ'. Ὥσπερ δὲ οὐκ ἔστιν εὔκολον δαλὸν φυγεῖν ἀπὸ πυρός, οὕτως οὐδὲ ψυχὴν ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ θανάτου, εἰ μὴ διὰ πολλοῦ καμάτου. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ ὁ Σατανᾶς, ὡς ἐπὶ προφάσει ἀγαθῶν λογισμῶν, ὅτι ἐκ τούτου δύνασαι εὐαρεστῆσαι τῷ Θεῷ[2], ὑποβάλλει τῇ ψυχῇ καὶ ὑποκλέπτει αὐτὴν εἰς λεπτὰ καὶ εὐλογοφανῆ νοήματα, καὶ οὐκ οἶδεν ὑποκλεπτομένη διακρῖναι καὶ οὕτως ἐμπίπτει εἰς παγίδα[3] καὶ ἀπώλειαν τοῦ διαβόλου. Τὸ δὲ καιριώτατον ὅπλον τοῦ ἀθλητοῦ καὶ ἀγωνιστοῦ τοῦτό ἐστιν, ἵνα εἰσελθὼν εἰς τὴν καρδίαν ποιήσῃ πόλεμον πρὸς τὸν Σατανᾶν καὶ μισήσῃ ἑαυτὸν καὶ ἀρνήσηται τὴν ψυχὴν αὐτοῦ[4], ὀργισθῇ τε καὶ ἐπιπλήξῃ, καὶ ταῖς συνούσαις ἐπιθυμίαις ἀντιτάξηται καὶ ἀντιπαλαίσῃ τοῖς λογισμοῖς καὶ μαχεσθῇ αὐτῷ.

ΙΓ'. Εἰ δὲ εἰς τὸ φαινόμενον φυλάσσεις τὸ σῶμά **[684]**σου ἀπὸ φθορᾶς καὶ πορνείας, ἔσωθεν δὲ μοιχεύεις τῷ Θεῷ, ἐμοίχευσας καὶ ἐπόρνευσας ἐν τοῖς λογισμοῖς σου, καὶ οὐδὲν ὠφέλησας τὸ σῶμα ἔχων παρθένον. Ὥσπερ ἐὰν ᾖ νεᾶνις καὶ νεανίσκος, καὶ δόλῳ κολακεύσας αὐτὴν φθείρῃ, λοιπὸν βδελυκτὴ **211** ἐστι τῷ νυμφίῳ, ὅτι ἐμοιχεύθη, οὕτω καὶ ἡ ἀ-

---

1. Πρβλ. Ρωμ. 2,13. 2. Πρβλ. Ἑβρ. 11,5 ἑξ. 3. Πρβλ. Α' Τιμ. 3,7. 4. Πρβλ. Λουκ. 14,26.

σώματος ψυχὴ τῷ ἐνδομυχοῦντι ὄφει κοινωνοῦσα, τῷ πονηρῷ πνεύματι, πορνεύει ἀπὸ Θεοῦ, καὶ γέγραπται· «Πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι ἤδη ἐμοίχευσεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ»[1]. Ἔστι γὰρ πορνεία διὰ σώματος τελουμένη, καὶ ἔστι πορνεία ψυχῆς κοινωνούσης τῷ Σατανᾷ· ἡ αὐτὴ γὰρ ψυχὴ κοινωνική ἐστι καὶ ἀδελφὴ ἢ δαιμόνων ἢ Θεοῦ καὶ ἀγγέλων. Καὶ λοιπὸν μοιχεύουσα μετὰ τοῦ διαβόλου ἄχρηστός ἐστι τῷ ἐπουρανίῳ Νυμφίῳ.

ΙΔ'. Ἐρώτησις. Εἰ ἡσυχάζει ποτὲ ὁ Σατανᾶς, καὶ ἐλευθεροῦται ὁ ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πολέμου ἤ, ἕως ὅτε ζῇ, ἔχει πόλεμον;

Ἀπόκρισις. Ὁ Σατανᾶς οὐδέποτε ἡσυχάζει πολεμῶν· ἕως ἂν ζῇ τις εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον καὶ φορῇ τὴν σάρκα, πολεμεῖται. Ἀλλ' ὅταν τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβεσθῇ[2], λοιπὸν ἐκεῖ τί βλάπτει τὸν ἄνθρωπον, εἰ καὶ ἔρχεται ὁ Σατανᾶς; Πρὸς λόγον, ἔστι τις φίλος βασιλέως καὶ ἔχει δίκην πρὸς ἀντίδικον· ὅταν οὖν τὸν βασιλέα ἔχῃ ἐπιρρεπῆ καὶ φίλον αὐτοῦ, ὅστις βοηθεῖ αὐτῷ, οὐδὲν βλάπτεται. Ὅτε γάρ τις φθάσει ὅλας τὰς τάξεις παρελθεῖν καὶ τοὺς βαθμοὺς καὶ γενέσθαι φίλος βασιλέως, οὗτος λοιπὸν τί βλάπτεται ὑπό τινος; Εἰς τὸ φαινόμενόν εἰσι πόλεις λαμβάνουσαι δῶρα καὶ ἀννόνας παρὰ τοῦ βασιλέως· εἰ οὖν ὀλίγον τι λειτουργοῦσιν, οὐδὲν ζημιοῦνται, ὁπότε τοσαῦτα πορίζονται καὶ δέχονται παρὰ τοῦ βασιλέως. Οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοί, εἰ καὶ πολεμοῦνται παρὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλ' αὐτοὶ κατέλυσαν εἰς τὴν θεότητα καὶ ἐνεδύσαντο τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν[3] καὶ ἀνάπαυσιν, καὶ οὐδὲν φροντίζουσι τοῦ πολέμου.

212 ΙΕ'. Ὥσπερ γὰρ ὁ Κύριος ἐνεδύσατο σῶμα καταλιπὼν πᾶσαν ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν[4], οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐνδύονται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐν ἀναπαύσει εἰσίν. Εἰ δὲ καὶ ἔρχεται πόλεμος, ἔξωθεν κρούει ὁ Σατανᾶς, ἀλλ' αὐτοὶ ἔσωθεν ἠσφαλισμένοι εἰσὶ τῇ τοῦ Κυρίου δυνάμει καὶ οὐ φροντίζουσι τοῦ Σατανᾶ. Καθὼς ἐκεῖ εἰς τὴν ἔρημον ἐπείρασε τὸν Κύριον ἡμέρας τεσσαράκοντα[5], τί αὐτὸν ἔβλαψεν, ὅτι ἔξωθεν προσῆλθε τῷ σώματι αὐτοῦ[6]; Ἔσωθεν γὰρ Θεὸς ἦν, οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοί, εἰ καὶ ἔξωθεν πειράζονται, ἀλλ' ἔσωθεν πεπληρωμένοι εἰσὶ τῆς θεότητος καὶ οὐδὲν ἀδικοῦνται. Εἰς ταῦτα δὲ τὰ μέτρα εἴ τις ἔφθασεν, εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην[7] τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος[8] κατήντησεν. Ὁ δὲ μὴ τοιοῦτος ἀκμὴν ἔσωθεν ἔχει πόλεμον· ὥραν ἀναπαύεται εἰς τὴν εὐχὴν καὶ ἄλλῃ ὥρᾳ ἐν θλίψει καὶ πολέμῳ στήκει. Οὕτω γὰρ θέλει ὁ Κύριος· ἐπειδὴ ἀκμὴν νήπιός ἐστι, γυμνάζει αὐτὸν εἰς τοὺς πολέμους, καὶ τὰ δύο

1. Ματθ. 5,28. 2. Πρβλ. Ἐφ. 6,16. 3. Πρβλ. Λουκ. 24,49. 4. Πρβλ. Α' Κορ. 15,24. 5. Πρβλ. Μαρκ. 1,12 ἑξ. 6. Πρβλ. Ματθ. 4,2 ἑξ. 7. Πρβλ. Α' Ἰω. 4,18. 8. Πρβλ. Κολ. 2,9.

πρόσωπα ἔσωθεν [685] βρύει, καὶ τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος, καὶ ἡ ἀνάπαυσις καὶ ἡ θλῖψις. Εὔχονται ἐν ἀναπαύσει καὶ ἄλλῃ ὥρᾳ ἐν θορύβῳ εἰσίν.

ΙϚ΄. Οὐκ ἀκούεις τί λέγει ὁ Παῦλος; «Ἐὰν ἔχω πάντα τὰ χαρίσματα, ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καυθήσωμαι, ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀγγέλων λαλῶ, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδέν εἰμι»[1]. Ἐπειδὴ ταῦτα τὰ χαρίσματα προτρεπτικά εἰσι, καὶ οἱ ἐν τούτοις στήκοντες, εἰ καὶ ἐν φωτί[2], νήπιοί εἰσι. Πολλοὶ γὰρ τῶν ἀδελφῶν ἦλθον εἰς τοιαῦτα μέτρα καὶ ἔσχον χαρίσματα ἰαμάτων καὶ ἀποκάλυψιν καὶ προφητείαν[3], καὶ ἐπειδὴ οὐκ ἔφθασαν εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην[4], ὅπου ὁ «σύνδεσμος τῆς τελειότητος»[5], ἐπῆλθεν αὐτοῖς πόλεμος, καὶ ἀμελήσαντες ἔπεσον. Εἰ δέ τις φθάσει εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην, οὗτος λοιπὸν δέδεται καὶ ἔστιν ᾐχμαλωτισμένος εἰς τὴν χάριν. Εἰ δέ τις παρὰ μικρὸν ἐγγίσει τῷ μέτρῳ τῆς ἀγάπης, μὴ φθάσει δὲ εἰς αὐτὴν τὴν ἀγάπην δεθῆναι, ἀκμὴν ὁ τοιοῦτος ὑπὸ φόβον ἐστὶ καὶ πόλεμον καὶ πτῶσιν, καὶ εἰ μὴ ἀσφαλίσεται, ῥίπτει αὐτὸν ὁ Σατανᾶς.

ΙΖ΄. Οὕτω γὰρ πολλοὶ ἐπλανήθησαν· χάριτος εἰς αὐτοὺς γενομένης ἐνόμισαν ὅτι κατέλαβον τὴν τελειότητα καὶ ἔλεγον· «Ἀρκεῖ ἡμῖν, οὐ χρῄζομεν». Ἀλλ' ὁ Κύριος οὔτε τέλος ἔχει οὔτε κατάληψιν καὶ οἱ Χριστιανοὶ οὐ τολμῶσιν εἰπεῖν, ὅτι «κατελάβομεν», ἀλλὰ τεταπεινωμένοι εἰσὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ζητοῦντες. Ἐν τοῖς φαινομένοις τὰ γράμ**213**ματα ἀτέλεστά εἰσι, καὶ οὐδεὶς οἶδε τοῦτο εἰ μὴ σχολαστικὸς ὁ μετρίως μαθὼν γράμματα. Οὕτω καὶ ὧδε οὐδενί ἐστι καταληπτὸς ὁ Θεὸς καὶ μετρητός, εἰ μὴ τοῖς γευσαμένοις ἐξ αὐτοῦ ἐκείνου, οὗ ἐδέξαντο, καὶ γνωρίζουσι τὴν ἑαυτῶν ἀσθένειαν. Εἰς χωρίον ἐάν τις ἀπέλθῃ, ὀλίγα γράμματα εἰδώς, ὅπου εἰσὶν ἰδιῶται, δοξάζεται ὑπ' αὐτῶν ὡς σχολαστικός, ἐπειδὴ χωρικοί εἰσιν ὁλοτελῶς μὴ εἰδότες δοκιμάσαι. Αὐτὸς δὲ οὗτος ὁ τὰ ὀλίγα εἰδὼς γράμματα, ἐὰν ἀπέλθῃ εἰς πόλιν, ὅπου εἰσὶ ῥήτορες καὶ σχολαστικοί, οὐ τολμᾷ παραφανῆναι αὐτοῖς οὔτε λαλῆσαι· ὡς χωρικὸς γὰρ κρίνεται ὑπὸ τῶν σχολαστικῶν.

ΙΗ΄. Ἐρώτησις. Εἰ ὢν ἐν πολέμῳ ἄνθρωπος καὶ ἔχων τὰ δύο πρόσωπα ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς χάριτος, μεταστῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, ποῦ προχωρεῖ κατεχόμενος εἰς τὰ δύο μέρη;

Ἀπόκρισις. Ὅπου ἔχει τὸν σκοπὸν ὁ νοῦς καὶ ὅπου ἀγαπᾷ, ἐκεῖ προχωρεῖ. Μόνον εἰ ἐπέρχεταί σοι θλῖψις καὶ πόλεμος, ἀντιλέγειν

1. Α' Κορ. 13,1 ἑξ. 2. Πρβλ. Α' Ἰω. 1,7. 2,9. 3. Πρβλ. Α' Κορ. 12,9. 4. Πρβλ. Α' Ἰω. 4,18. 5. Κολ. 3,14.

ὀφείλεις καὶ μισεῖν· τὸ γὰρ ἐλθεῖν τὸν πόλεμον οὐκ ἔστι σόν, τὸ δὲ μισῆσαι, σόν ἐστι. Καὶ τότε βλέπων ὁ Κύριος τὸν νοῦν σου, ὅτι ἀγωνίζῃ καὶ ἀγαπᾷς αὐτὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς, διαχωρίζει τὸν θάνατον ἐκ τῆς ψυχῆς σου μιᾷ ὥρᾳ (οὐκ ἔστι γὰρ αὐτῷ δυσχερὲς) καὶ προσλαμβάνεταί σε εἰς τοὺς κόλπους αὐτοῦ καὶ εἰς τὸ φῶς· ἁρπάζει γάρ σε ἐν ῥοπῇ ὥρας ἐκ τοῦ στόμα**[688]**τος τοῦ σκότους, καὶ εὐθέως μετατιθεῖ σε εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· τῷ γὰρ Θεῷ ἐν ῥοπῇ ὥρας πάντα εὐχερῆ ἐστι ποιῆσαι, μόνον ἵνα τὴν ἀγάπην ἔχῃς πρὸς αὐτόν. Χρῄζει γὰρ ὁ Θεὸς τῆς ἐργασίας τοῦ ἀνθρώπου, ἐπειδὴ κοινωνική ἐστιν ἡ ψυχὴ τῆς θεότητος.

214 ΙΘ'. Καὶ καθὼς πολλάκις εἴπομεν τὴν παραβολὴν τοῦ γεωργοῦ, ὅτι καμὼν καὶ βαλὼν τὸν σπόρον ἐν τῇ γῇ ὀφείλει ἐκδέξασθαι καὶ τὸν ἄνωθεν ὑετόν· ἐὰν γὰρ μὴ ἐπιφανῇ νέφη καὶ ἄνεμοι πνεύσωσιν, οὐδὲν ὠφέλησεν ὁ κάματος τοῦ γεωργοῦ, ὁ γὰρ σπόρος γυμνὸς ὑπόκειται, τοῦτο ἀνάλαβε καὶ εἰς τὸ πνευματικόν. Ἐὰν μόνον ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐργασίᾳ ἀπομείνῃ ὁ ἄνθρωπος καὶ μὴ ἐπιδέξηταί τι ξένον τῆς φύσεως αὐτοῦ, οὐ δύναται καρποὺς ἀξίους[1] τῷ Κυρίῳ ἀποδοῦναι. Τί δέ ἐστιν ἡ ἐργασία τοῦ ἀνθρώπου; Τὸ ἀποτάξασθαι, τὸ ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ κόσμου, τὸ ὑπομένειν ἐν τῇ εὐχῇ, τὸ ἀγρυπνεῖν, τὸ ἀγαπᾶν τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀδελφούς· τοῦτο ἴδιον αὐτοῦ ἐστιν. Ἀλλ' ἐὰν ἀπομείνῃ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐργασίᾳ, καὶ μὴ ἐλπίσῃ ἄλλο τι ἐπιδέξασθαι, καὶ μὴ πνεύσωσιν οἱ ἄνεμοι τοῦ ἁγίου Πνεύματος τῇ ψυχῇ, καὶ ἐὰν μὴ ἐπιφανῇ οὐράνια νέφη καὶ κατέλθῃ ἐξ οὐρανοῦ ὑετὸς καὶ ἐπιβρέξῃ τῇ ψυχῇ, οὐ δύναται ὁ ἄνθρωπος καρποὺς ἀξίους ἀποδοῦναι τῷ Κυρίῳ.

Κ'. Γέγραπται δέ, ὅτι «Ὁ γεωργὸς ὅταν ἴδῃ τὸ κλῆμα φέρον καρπόν, καθαρίζει αὐτό, ἵνα πλείονα ἐξενέγκῃ· τὸ δὲ μὴ φέρον καρπὸν ἐκριζοῖ καὶ εἰς καῦσιν δίδωσι»[2]. Πλὴν τοῦ ἀνθρώπου τοῦτό ἐστιν, ἵνα εἴτε νηστεύει εἴτε ἀγρυπνεῖ εἴτε εὔχεται εἴτε καλόν τι ποιεῖ, ἐπιγράφει ἅπαντα τῷ Κυρίῳ, τοῦτο λέγων ὅτι· «Εἰ μὴ ὁ Θεὸς ἐνεδυνάμωσέ με[3], οὐκ ἠδυνάμην νηστεύειν ἢ εὔχεσθαι ἢ ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν». Καὶ οὕτω βλέπων ὁ Θεὸς τὴν ἀγαθήν σου προαίρεσιν, ὅτι τὰ σά, ἅπερ ἀπὸ φύσεως ποιεῖς, τῷ Θεῷ ἐπιγράφεις, πάλιν αὐτὸς τὰ ἴδια αὐτοῦ, τὰ πνευματικά, τὰ θεῖα καὶ ἐπουράνια, σοὶ ταῦτα χαρίζεται. Τίνα δέ εἰσιν οἱ τοῦ Πνεύματος καρποί; Ἀγαλλίασις, εὐφροσύνη[4].

215 ΚΑ'. Ἐρώτησις. Ἀλλ' ἐπειδή εἰσι φυσικοὶ καρποὶ τούτοις ὅμοιοι, ἀγάπη, πίστις, εὐχή,

---

1. Πρβλ. Λουκ. 3,8. 2. Πρβλ. Ἰω. 15,2. 3. Πρβλ. Β' Τιμ. 4,17.
4. Πρβλ. Γαλ. 5,22.

διάκρινον ἡμῖν, πῶς ἐστι τὰ φυσικὰ καὶ πῶς ἐστι τὰ πνευματικά;

Ἀπόκρισις. Τὰ σὰ ἃ ποιεῖς, καλὰ μέν ἐστι καὶ τῷ Θεῷ εὐπρόσδεκτα, ἀλλ' οὐκ ἔστι καθαρά. Οἷον ἀγαπᾷς τὸν Θεόν, ἀλλ' οὐ τελείως· ἔρχεται ὁ Κύριος διδούς σοι ἀγάπην ἄτρεπτον τὴν ἐπουράνιον. Εὔχῃ σὺ φυσικῶς μετὰ τοῦ ῥέμβεσθαι καὶ διαλογίζεσθαι· δίδωσί σοι ὁ Θεὸς τὴν καθαρὰν εὐχὴν ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ[1]. Ἐν τοῖς φαινομένοις ἡ γῆ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀφ' ἑαυτῆς ἐκφέρει τὰς ἀκάνθας, ὁ δὲ γεωργὸς σκάπτει, ἐργάζεται ἐπιμελῶς, βάλλει σπόρον, ἀλλ' αἱ ἄκανθαι μὴ σπειρόμεναι ἀναφύουσι καὶ πληθύνονται· μετὰ γὰρ τὴν παράβασιν ἐρρέθη τῷ Ἀδάμ· «Τριβόλους καὶ ἀκάνθας ἀνατελεῖ σοι ἡ γῆ»[2]. Πάλιν ὁ γεωργὸς ἐμπονεῖ τῇ γῇ, ἀνασκάπτει τὰς ἀκάνθας, καὶ αὗται ἔτι πληθύνονται. **[689]** Ἀνάλαβε τοῦτο πνευματικῶς. Μετὰ γὰρ τὴν παράβασιν ἡ γῆ τῆς καρδίας ἐκφέρει ἀκάνθας καὶ τριβόλους, ἐργάζεται ὁ ἄνθρωπος, ἐμπονεῖ, καὶ ἔτι αἱ ἄκανθαι τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἀναφύονται. Εἶτα αὐτὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα συναντιλαμβάνεται τῆς ἀσθενείας τῶν ἀνθρώπων[3], καὶ ὁ Κύριος βάλλει ἐν αὐτῇ τῇ γῇ τῆς καρδίας σπόρον ἐπουράνιον καὶ ἐργάζεται αὐτήν, καὶ πεσόντος τοῦ σπόρου ἀκμὴν οἱ τρίβολοι καὶ αἱ ἄκανθαι ἀναφύονται. Πάλιν αὐτὸς ὁ Κύριος καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐργάζονται τὴν γῆν τῆς ψυχῆς, καὶ ἔτι τὰ πονηρὰ πνεύματα καὶ αἱ ἄκανθαι βρύουσιν ἐκεῖ καὶ ἀναφύονται, ἕως οὗ γένηται θέρος καὶ πλεονάσῃ ἡ χάρις[4] καὶ καταξηρανθῶσιν ἐκ τῆς θέρμης τοῦ ἡλίου αἱ ἄκανθαι.

ΚΒ'. Εἰ γὰρ καὶ σύνεστι κακία τῇ φύσει, ἀλλ' οὐχ' οὕτω κατακυριεύει ταύτης, ἢ ἔχει νομήν. Τὰς γὰρ τρυφερὰς χλόας τοῦ σίτου δύναται τὰ ζιζάνια συμπνίγειν[5], φθάσαντος δὲ θέρους μετὰ τὸ ξηρανθῆναι τοὺς καρποὺς οὐδὲν βλάπτουσι τὰ ζιζάνια τὸν σῖτον. Καὶ γὰρ ἐὰν συμβῇ τριάκοντα μοδίους εἶναι καθαροῦ σίτου, ἔστι δὲ μεῖξις ἐκεῖ ζιζανίων ὡς χοίνικος, τί παραφαίνεται; Κέχωσται γὰρ διὰ τὸν πλεονασμὸν τοῦ σίτου. Οὕτω καὶ ἐν τῇ χάριτι. Ὅταν πλεονάσῃ ἡ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ χάρις[6] εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ πλουτῇ εἰς τὸν Κύριον, σύνεστι δὲ ἡ κακία μερικῶς, οὐ δύναται βλάψαι τὸν ἄνθρωπον, οὔτε ἔχει ἰσχύν τινα ἢ νομὴν κατ' αὐτοῦ. Ἡ γὰρ τοῦ Κυρίου ἔλευσις, καὶ ἡ πρόνοια διὰ τοῦτο γέγονεν, ἵνα τοὺς **216** τῇ κακίᾳ δεδουλωμένους ὄντας, καὶ ἐνόχους καὶ ὑποτεταγμένους ἐλευθερώσῃ, καὶ ποιήσῃ νικητὰς τοῦ θανάτου τῆς ἁμαρτίας. Οὐκ ὀφείλουσιν οὖν οἱ ἀδελφοὶ ξενίζεσθαι, εἴγε ὑπό τινων θλίβονται πρὸς τὸ κακίας ἀπαλλαγῆναι.

ΚΓ'. Καὶ γὰρ εἰς τὸ παλαιόν, Μωσῆς καὶ Ἀαρὼν ἔχοντες τὴν ἱερωσύνην, πολλὰ ἔπαθον. Καϊάφας δὲ τὴν ἐκείνων καθέδραν ἔχων αὐτὸς ἐδίωξε καὶ κατέκρινε τὸν Κύριον· ὅμως δὲ τὴν ἱερωσύνην ὁ

---

1. Πρβλ. Ἰω. 4,23. 2. Γεν. 3,18. 3. Πρβλ. Ρωμ. 8,26. 4. Πρβλ. Ρωμ. 6,1. 5. Πρβλ. Ματθ. 13,25. 6. Πρβλ. Ρωμ. 5,15.

Κύριος τιμῶν ἀφῆκεν αὐτὸ ἱερᾶσθαι. Ὁμοίως οἱ προφῆται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἔθνους ἐδιώκοντο. Λοιπὸν Πέτρος Μωσέα διεδέξατο, τὴν καινὴν Ἐκκλησίαν Χριστοῦ καὶ τὴν ἀληθινὴν ἱερωσύνην ἐγχειρισθείς. Νῦν γάρ ἐστι βάπτισμα πυρὸς καὶ Πνεύματος[1] καὶ περιτομή τις ἐν καρδίᾳ[2] γινομένη. Τὸ γὰρ θεῖον καὶ ἐπουράνιον Πνεῦμα ἐπιδημεῖ ἐν τῷ νῷ. Πλὴν οὔτε οὗτοι οἱ τέλειοι, ἕως εἰσὶν εἰς τὴν σάρκα[3], ἀμεριμνοῦσι διὰ τὸ αὐτεξούσιον, ἀλλ' ἐμφοβοί εἰσι· διὸ καὶ παραχωροῦνται πειράζεσθαι. Εἰ δὲ φθάσει ἡ ψυχὴ πρὸς ἐκείνην τὴν πόλιν τῶν ἁγίων ἀπελθεῖν, τότε δύναται μόνον ἄνευ θλίψεως καὶ πειρατηρίων εἶναι. Ἐκεῖ γὰρ οὐκέτι ἐστὶ μέριμνα ἢ θλῖψις ἢ πόνος ἢ γῆρας ἢ Σατανᾶς ἢ πόλεμος, ἀλλ' ἀνάπαυσις, χαρά, εἰρήνη καὶ σωτηρία. Ὁ γὰρ Κύριος ἐν μέσῳ αὐτῶν ἔστιν, ὃς ἐπικαλεῖται Σωτὴρ διὰ τὸ σῴζειν τοὺς αἰχμαλώτους, ἰατρὸς ἐπικέκληται, ἐπειδὴ οὐράνιον καὶ θεϊκὸν φάρμακον δίδωσι, καὶ ἰᾶται τὰ πάθη τῆς ψυχῆς· ἔν τισι γὰρ κυριεύουσιν ἔτι τοῦ ἀνθρώπου. Πρὸς λόγον δὲ εἰπεῖν· ἔστι Βασιλεὺς καὶ Θεὸς ὁ Ἰησοῦς, τύραννος δὲ καὶ ἄρχων κακὸς ὁ Σατανᾶς.

[692] ΚΔʹ. Λοιπὸν ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ τὸν ἄνθρωπον τοῦτον βούλονται οἰκειώσασθαι μεθ' ἑαυτῶν εἰς τὴν βασιλείαν· ὁμοίως ὁ διάβολος καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ θέλουσιν οἰκειώσασθαι τοῦτον εἰς ἑαυτούς. Μέση οὖν ἐστιν ἡ ψυχὴ τῶν δύο ὑποστάσεων, καὶ λοιπὸν εἰς οἷον ἂν μέρος ῥέψῃ τὸ θέλημα τῆς ψυχῆς, ἐκείνου γίνεται κτῆμα καὶ υἱός. Ὥσπερ δὲ εἰ ἀποστείλῃ τις πατὴρ εἰς πατρίδα ξένην τὸν ἑαυτοῦ υἱόν, ὅπου ἀπαντῶσιν αὐτὸν καθ' ὁδὸν θηρία, καὶ δίδωσιν αὐτῷ φάρμακα καὶ ἀντίδοτα, ἵνα ἐὰν αὐτῷ ἐπέλθωσι τὰ θηρία ἢ δράκοντες, ἐπιδῷ τὸ φάρμακον καὶ ἀποκτείνῃ αὐτά, οὕτω καὶ ἡμεῖς σπουδάσατε **217** λαβεῖν ἐπουράνιον φάρμακον, τὸ ἰαματικὸν καὶ ἀντίδοτον τῆς ψυχῆς, ἵνα δι' αὐτοῦ ἀποκτείνητε τὰ ἰοβόλα θηρία τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων[4]. Οὐκ ἔστι γὰρ εὔκολον πρᾶγμα καθαρὰν καρδίαν κτήσασθαι, εἰ μὴ μετὰ ἀγῶνος πολλοῦ καὶ καμάτου, ἵνα συνείδησιν καὶ καθαρὰν καρδίαν κτήσηται ὁ ἄνθρωπος, ἵνα ὁλοτελῶς ἐκριζωθῇ τὸ κακόν.

ΚΕʹ. Καὶ γὰρ συμβαίνει χάριν εἶναι εἴς τινα, καὶ ἡ καρδία οὐ κεκαθάρισται· καὶ διὰ τοῦτο ἔπεσον οἱ πεσόντες, ὅτι οὐκ ἐπίστευσαν μετὰ τὴν χάριν συνεῖναι αὐτοῖς τὸν καπνὸν καὶ τὴν ἁμαρτίαν. Πάντες δὲ οἱ δίκαιοι διὰ τῆς στενῆς καὶ τεθλιμμένης ὁδοῦ[5] μέχρι τέλους εὐηρέστησαν τῷ Θεῷ. **218** Ὁ Ἀβραὰμ κατὰ Θεὸν πλούσιος ὢν καὶ κατὰ κόσμον, γ ῆ ν ἑαυτὸν καὶ σ π ο δ ὸ ν[6] ὠνόμαζεν, καὶ ὁ Δαυῒδ «ὄ ν ε ι δ ο ς ἀ ν θ ρ ώ π ω ν», φησί, καὶ «ἐ ξ ο υ δ έ ν ω μ α λ α ῶ ν, σ κ ώ λ η ξ κ α ὶ ο ὐ κ ἄ ν θ ρ ω π ο ς»[7]. Ὁμοίως πάντες οἱ προφῆται καὶ ἀπόστολοι κακουχούμενοι, ὀνειδιζόμενοι ἦσαν[8]. Αὐτὸς ὁ Κύριος, ὅς ἐστιν ὁδὸς[9] καὶ Θεός, ἐλθὼν οὐ δι' ἑαυτόν,

---

1. Πρβλ. Ματθ. 3,11. 2. Πρβλ. Ρωμ. 2,29. 3. Πρβλ. Ρωμ. 8,8. 4. Πρβλ. Μαρκ. 6,7. 5. Πρβλ. Ματθ. 7,14. 6. Γεν. 18,27. 7. Ψαλ. 21, 7. 8. Πρβλ. Ἑβρ. 11,37. 9. Πρβλ. Ἰω. 14,6 ἑξ.

ἀλλὰ διὰ σέ, ἵνα σοι τύπος γένηται παντὸς ἀγαθοῦ. Βλέπε εἰς ποίαν ταπείνωσιν ἦλθε, μορφὴν δούλου λαβών, Θεὸς Υἱὸς Θεοῦ, Βασιλεὺς Υἱὸς βασιλέως, διδοὺς μὲν αὐτὸς ἰαματικὰ φάρμακα καὶ θεραπεύων τοὺς τετραυματισμένους, ἔξωθεν δὲ ὡς εἷς τῶν τετραυματισμένων φαινόμενος.

ΚϚʹ. Ἀλλὰ μὴ καταφρονήσῃς τοῦ θεϊκοῦ ἀξιώματος, βλέπων αὐτὸν ἔξωθεν τεταπεινωμένον ὡς ὅμοιον ἡμῖν. Δι' ἡμᾶς οὕτως ἐφάνη, οὐ δι' ἑαυτόν. Ἐννόησον ἐν ᾗ ὥρᾳ ἔκραζον· «Σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν»[1], καὶ ὁ ὄχλος συνήρχετο, πῶς ἦν τεταπεινωμένος παρὰ πάντας. Ὥσπερ ἐν τοῖς φαινομένοις, ἐὰν ᾖ κακοποιὸς καὶ λάβῃ ἀπόφασιν παρὰ τοῦ ἄρχοντος, λοιπὸν ὑπὸ τοῦ δήμου ὅλου βδελυκτός ἐστι καὶ ἐξουδενωμένος, οὕτως ὁ Κύριος ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ σταυροῦ, ὡς ἄνθρωπος μέλλων ἀποθνήσκειν, κατευτελισμένος ἦν ὑπὸ τῶν Φαρισαίων. Ὅτε δὲ πάλιν ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἐπέθηκαν αὐτῷ ἀκάνθινον στέφανον καὶ ἐρράπισαν αὐτόν[2], ποίαν οὐχ ὑπερέβη ταπείνωσιν; Γέγραπται γάρ, ὅτι· «Τὸν νῶτόν μου δέδωκα εἰς μάστιγας καὶ τὸ πρόσωπόν μου οὐκ ἀπέστρεψα ἀπὸ αἰσχύνης ἐμπτυσμάτων καὶ τὰς σιαγόνας μου ἀπὸ ῥαπισμάτων»[3]. Εἰ δὲ ὁ Θεὸς εἰς τοσαύτας ὕβρεις καὶ πάθη καὶ ταπείνωσιν κατῆλθε, σὺ ὁ φύσει βόρβορος καὶ φύ**[693]**σεως θνητῆς, ὅσα ἂν ταπεινωθῇς, οὐδὲν ὅμοιον τῷ Δεσπότῃ σου ποιήσεις; Ὁ Θεὸς διὰ σὲ ἑαυτὸν ἐταπείνωσε, καὶ σὺ διὰ σεαυτὸν οὐ ταπεινοῦσαι, ἀλλ' ἐπαίρῃ καὶ τυφοῦσαι; ἦλθε γὰρ τὰς σὰς θλίψεις καὶ τὰ βάρη λαβεῖν καὶ τὴν αὐτοῦ ἀνάπαυσίν σοι δοῦναι· καὶ σὺ οὐ θέλεις πόνους βαστάσαι καὶ παθεῖν, ἵνα οὕτω δυνηθῇ σου τὰ τραύματα ἰάσεως τυχεῖν; Δόξα τῇ ἀνοχῇ καὶ μακροθυμίᾳ αὐτοῦ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΖʹ.

219 *Περὶ τῆς ἀξιότητος καὶ στάσεως τοῦ Χριστιανοῦ ἀνθρώπου διὰ πολλῶν διηγουμένη διανελεῖ αὕτη ἡ ὁμιλία, ὡς καὶ ἡ προηγουμένη. Ἔπειτα περὶ τοῦ αὐτεξουσίου πανωφέλιμα πολλὰ διδάσκει, ἀναμειγνῦσα ζητήσεις τινὰς θείας σοφίας πλήρεις.*

Αʹ. Γνῶθί σου τὴν εὐγένειαν, ὦ ἄνθρωπε, καὶ τὸ ἀξίωμα, πῶς τίμιος εἶ, ἀδελφὸς Χριστοῦ, φίλος βασιλέως, νύμφη τοῦ ἐπουρανίου Νυμφίου. Ὁ γὰρ δυνηθεὶς ἐπιγνῶναι τὸ ἀξίωμα τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, οὗτος δύναται ἐπιγνῶναι τὴν δύναμιν καὶ τὰ μυστήρια τῆς θεότητος καὶ μᾶλλον ἐντεῦθεν ταπεινωθῆναι· ἐπειδὴ διὰ δυνάμεως Θεοῦ βλέπει τις τὴν πτῶσιν ἑαυτοῦ. Ἀλλ' ὃν τρόπον αὐτὸς διὰ παθημάτων καὶ

1. Λουκ. 23,21. 2. Πρβλ. Μαρκ. 15,17. 16,65. 3. Ἡσ. 50,6.

σταυροῦ παρῆλθε[1] καὶ οὕτως ἐδοξάσθη καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρός[2], οὕτω χρὴ καὶ σὲ συμπαθεῖν καὶ συσταυρωθῆναι καὶ οὕτως ἀνελθεῖν καὶ συγκαθίσαι, καὶ συναφθῆναι τῷ σώματι τοῦ Χριστοῦ καὶ πάντοτε συμβασιλεύειν ἐν ἐκείνῳ τῷ αἰῶνι, «εἴπερ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν»[3].

Β'. Ὅσοι γὰρ δυνηθῶσι περιγενέσθαι καὶ παρελθεῖν τοὺς θρίγκους τῆς κακίας, εἰσέρχονται εἰς τὴν ἐπουράνιον πόλιν, τὴν εἰρηνευομένην καὶ μεστὴν πολλῶν ἀγαθῶν, ὅπου τὰ πνεύματα τῶν δικαίων ἀναπαύονται. Δεῖ οὖν ὑπὲρ τούτου μεγάλως πονῆσαι καὶ ἀγωνίσασθαι· οὐ γάρ ἐστι δίκαιον τὸν Νυμφίον διὰ σὲ ἐλθόντα παθεῖν καὶ σταυρωθῆναι, καὶ τὴν νύμφην, δι' ἣν ὁ Νυμφίος παρεγένετο, κεχαυνωμένην εἶναι καὶ ῥέμβεσθαι. Ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς φαινομένοις, ἐὰν ᾖ τις πόρνη, πᾶσιν ἐπιδίδωσιν ἑαυτὴν ἀτάκτως, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ παντὶ ἐπιδέδωκεν ἑαυτὴν δαίμονι καὶ φθείρεται ὑπὸ τῶν πνευμάτων. Εἰσὶ γὰρ οἱ ἔχοντες τὴν ἁμαρτίαν **220** καὶ τὸ κακὸν κατὰ προαίρεσιν, τινὲς δὲ παρὰ προαίρεσιν. Καὶ τί ἐστι ταῦτα; οἱ μὲν κατὰ προαίρεσιν ἔχοντες τὸ κακόν, οὗτοί εἰσιν οἱ τὸ ἑαυτῶν θέλημα ἐπιδιδόντες τῇ κακίᾳ καὶ συνηδόμενοι καὶ φιλιάζοντες· οὗτοι εἰρήνην ἔχουσι μετὰ τοῦ Σατανᾶ καὶ οὐ ποιοῦσι πόλεμον ἐν τοῖς λογισμοῖς μετὰ τοῦ διαβόλου. Οἱ δὲ παρὰ προαίρεσιν, οὗτοι ἔχουσι τὴν ἐν αὐτοῖς ἁμαρτίαν «ἀντιστρατευομένην ἐν τοῖς μέλεσιν»[4] αὐτῶν, κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Καὶ ἔστιν ἡ ὁμιχλώδης δύναμις καὶ τὸ κάλυμμα[5] παρὰ προαίρεσιν, καὶ οὐ συμφωνοῦσιν ἐν τοῖς λογισμοῖς οὔτε συνήδονται ἢ ὑπακούουσιν, ἀλλ' ἀντιλέγουσι καὶ ἀντιπράττουσιν, ἀντιπίπτουσιν, ὀργίζονται ἑαυτοῖς· οὗτοι πολὺ εἰσι καλλίονες καὶ τιμιώτεροι παρὰ Θεῷ ὑπὲρ ἐκεί**]696]**νους τοὺς ἰδίᾳ προαιρέσει τὸ θέλημα αὐτῶν ἐπιδιδόντας τῇ κακίᾳ καὶ συνηδομένους.

Γ'. Ὥσπερ ἐὰν ᾖ βασιλεὺς καὶ εὕρῃ πενιχράν τινα κόρην ῥάκη ἐνδεδυμένην, καὶ μὴ ἐπαισχυνθῇ, ἀλλὰ ἄρῃ αὐτῆς τὰ ῥυπαρὰ ἐνδύματα καὶ ἀποπλύνῃ τὴν μελανίαν καὶ κοσμήσῃ αὐτὴν ἐνδύμασι λαμπροῖς, καὶ ποιήσῃ αὐτὴν κοινωνὸν βασιλέως καὶ τῆς τραπέζης αὐτοῦ, καὶ τῆς εὐωχίας μεταδῷ αὐτῇ, οὕτω καὶ ὁ Κύριος εὗρε τὴν ψυχὴν τετραυματισμένην καὶ πεπληγμένην καὶ ἔδωκεν αὐτῇ φάρμακον καὶ ἐξέδυσεν αὐτὴν τὰ μέλανα ἐνδύματα καὶ τὴν αἰσχρότητα τῆς κακίας καὶ ἐνέδυσεν αὐτὴν ἐνδύματα βασιλικά, ἐπουράνια τῆς θεότητος, φωτεινά καὶ ἔνδοξα, καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ στέφανον καὶ ἐποίησεν αὐτὴν κοινωνὸν τραπέζης βασιλικῆς εἰς χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν. Καὶ ὥσπερ ὅταν ᾖ παράδεισος, καὶ ἔχῃ ἐκεῖ δένδρα καρποφόρα καὶ ὅλα εὐώδη, καὶ ὦσιν ἐκεῖ τόποι πολλοῖς ἐπιτερπεῖς, ὅλοι ὡραῖοι καὶ πεπληρωμένοι εὐωδίας καὶ ἀναπαύσεως, καὶ ὅστις ἂν ἀπέλθῃ ἐκεῖ, εὐφραίνεται καὶ

1. Πρβλ. Ἑβρ. 2,10. 2. Πρβλ. Ἑβρ. 1,3. 3. Ρωμ. 8,17. 4. Ρωμ. 7,23. 5. Πρβλ. Β' Κορ. 3,14.

ἀναπαύεται, οὕτω γίγνονται αἱ ψυχαὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ. Ὅλοι εἰσὶν ἐν χαρᾷ, ἐν εὐφροσύνῃ, καὶ εἰρήνῃ βασιλεῖς καὶ κύριοι καὶ θεοί. Γέγραπται γάρ· «Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ Κύριος τῶν κυριευόντων»[1].

221 Δ'. Οὐκ ἔστιν οὖν τὸ τυχὸν ὁ Χριστιανισμός· τὸ γὰρ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν[2]. Ἐπίγνωθι οὖν σου τὴν εὐγένειαν, ὅτι εἰς βασιλικὸν ἀξίωμα ἐκλήθης, «γένος ἐκλεκτόν, ἱεράτευμα καὶ ἔθνος ἅγιον»[3]· τὸ γὰρ μυστήριον τοῦ Χριστιανισμοῦ ξένον ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου. Ἡ μὲν φαινομένη δόξα τοῦ βασιλέως καὶ ὁ πλοῦτος ἐπίγειά ἐστι καὶ φθαρτὰ καὶ παρερχόμενα, ἐκείνη δὲ ἡ βασιλεία καὶ ὁ πλοῦτος πράγματά ἐστι θεῖα, πράγματα ἐπουράνια καὶ ἔνδοξα, μηδέποτε παρερχόμενα ἢ λυόμενα· συμβασιλεύουσι γὰρ τῷ ἐπουρανίῳ βασιλεῖ ἐν τῇ ἐπουρανίῳ Ἐκκλησίᾳ. Καὶ «πρωτότοκος μέν ἐστιν αὐτὸς ἐκ νεκρῶν»[4], πρωτότοκοι δὲ καὶ αὐτοί. Ἀλλὰ καίπερ τοιοῦτοι ὄντες ἐκλεκτοὶ καὶ δόκιμοι παρὰ Θεῷ, παρ' ἑαυτοῖς εἰσιν ἐλάχιστοι καὶ λίαν ἀποδεδοκιμασμένοι. Καὶ τοῦτο αὐτοῖς ὡς φυσικὸν καὶ πηκτόν ἐστι, τὸ μηδὲν ἑαυτοὺς ἡγεῖσθαι.

Ε'. Ἐρώτησις. Οὐκ οἴδασιν οὖν, ὅτι προσθήκην ἔλαβον, καὶ ὃ οὐκ εἶχον, ἐκτήσαντο ξένον τῆς φύσεως αὐτῶν;

Ἀπόκρισις. Ἐγὼ γάρ σοι λέγω, ὅτι οὐκ εἰσὶ δεδοκιμασμένοι καὶ οὐκ εἰσὶν ἐν προκοπῇ καὶ ἀγνοοῦσιν ὡς ὃ οὐκ εἶχον ἐκτήσαντο. Ἀλλὰ τοιούτους ὄντας αὐτὴ ἡ χάρις ἐλθοῦσα διδάσκει μὴ ἔχειν τὴν ψυχὴν αὐτῶν τιμίαν, ὄντας ἐν προκοπῇ, ἀλλὰ φυσικῶς ἀτίμους ἑαυτοὺς ἡγεῖσθαι· καὶ παρὰ Θεῷ τίμιοι ὄντες παρ' ἑαυτοῖς οὐκ εἰσί. Καὶ ἐν προκοπῇ καὶ γνώσει Θεοῦ ὄντες, ὡς μηδὲν εἰδότες εἰσί· καὶ παρὰ Θεῷ πλούσιοι ὄντες παρ' ἑαυτοῖς εἰσι πένητες. Ὥσπερ δὲ ὁ «Χριστὸς μορφὴν δούλου λαβὼν»[5] διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης ἐνίκησε τὸν διάβολον, οὕτως ἐξ ἀρχῆς ὁ ὄφις διὰ τῆς ὑψηλοφροσύνης καὶ τυφώσεως κατέστρεψε **[697]** τὸν Ἀδάμ. Καὶ νῦν ὁ αὐτὸς ὄφις ἐνδομυχῶν ταῖς καρδίαις διὰ τυφώσεως, καταβάλλει καὶ ἀπολλύει τὸ γένος τῶν Χριστιανῶν.

Ϛ'. Ὥσπερ γὰρ ἐὰν ᾖ τις ἐλεύθερος καὶ εὐγενὴς κατὰ κόσμον καὶ πλοῦτον ἔχων πολύν, ἔτι προσοδεύηται καὶ εἰσάγῃ καρπούς, οὗτος ἀπονοεῖται καὶ θαρσεῖ ἑαυτῷ, καὶ ἀβάστακτος **222** ὢν πάντας λακτίζει καὶ κολαφίζει, οὕτως εἰσί τινες μὴ ἔχοντες διάκρισιν, μικρὰν δὲ ἀνάπαυσιν εὑρόντες καὶ εὐχήν, ἤρξαντο τυφοῦσθαι καὶ ἀπονοεῖσθαι καὶ κατακρίνειν, καὶ οὕτω κατέπεσον εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς[6]. Ὁ γὰρ αὐτὸς ὄφις ὁ ἐκβαλὼν τὸν Ἀδὰμ διὰ τῆς ὑψηλοφροσύνης, εἰπὼν ὅτι, «Ὡς θεοὶ γενήσεσθε»[7], οὗτος καὶ νῦν ἐν ταῖς

1. Ἀπ. 17,14. 2. Πρβλ. Ἐφ. 5,32. 3. Α' Πέτρ. 2,9. 4. Κολ. 1,18. 5. Φιλιπ. 2,7. 6. Πρβλ. Ἐφ. 4,9. 7. Γεν. 3,5.

καρδίαις ὑποβάλλει ὑψηλοφροσύνην λέγων· «Τέλειος εἶ, ἀρκεῖ σοι, ἐπλούτησας, οὐ χρείαν ἔχεις, μακάριος εἶ». Εἰσὶ δὲ ἕτεροι κατὰ κόσμον οἱ πλοῦτον μὲν ἔχοντες, τὸν δὲ προσοδεύοντες ἐν καρποῖς πολλοῖς κατέχουσιν ἑαυτοὺς ἐν διακρίσει, καὶ οὔτε καυχῶνται οὔτε ἐπαίρονται, ἀλλ' εἰσὶν ἴσοι· οἴδασι γὰρ ὅτι μετὰ τὴν πρόσοδον ἔρχεται ἀφορία. Καὶ πάλιν, ὅταν ἐμπέσωσιν εἰς ζημίαν καὶ ἀφορίαν οὐ λυποῦνται, ἀλλ' ἴσοι εἰσίν· οἴδασι γὰρ ὅτι πάλιν διαδέχεται εὐφορία. Καὶ ἐν τούτοις ἐπὶ πολὺ γυμνασθέντες, οὐ ξενίζονται οὔτε ἐν προσόδῳ καὶ εὐφορίᾳ τυφοῦνται, οὔτε ἐὰν ἐπέλθῃ ζημία, ξενίζονται.

Ζ'. Τὸ οὖν πρᾶγμα τοῦ Χριστιανισμοῦ τοιοῦτόν τί ἐστι· γεῦσις ἀληθείας, βρῶσις καὶ πόσις ἐξ ἀληθείας, φαγεῖν ἐστι καὶ πιεῖν διὰ δυνάμεως καὶ ἐνεργείας. Ὥσπερ ἐὰν ᾖ πηγή, καὶ ὤν τις ἐκεῖ διψῶν ἄρχηται πίνειν, εἶτα ἐν τῷ μεταξὺ ἀποσπάσῃ τις αὐτὸν καὶ μὴ δώῃ ἐμπλησθῆναι ὅσον θέλει, λοιπὸν μᾶλλον ἐκκαίεται γευσάμενος τοῦ ὕδατος καὶ ἐπιζητεῖ σπουδαιότερον, οὕτω καὶ τὸ πνευματικὸν γεύεταί τις καὶ μεταλαμβάνει τροφῆς ἐπουρανίου, εἶτα ἐν τῷ μεταξὺ ὑποστέλλει καὶ οὐδεὶς αὐτῷ δίδωσιν ἐμπλησθῆναι.

Η'. Ἐρώτησις. Διὰ τί οὐ δίδωσιν ἐμπλησθῆναι;

Ἀπόκρισις. Ἐπίσταται ὁ Κύριος τὴν ἀσθένειαν τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι ταχέως ὑπεραίρεται· διὰ τοῦτο ὑποστέλλει καὶ παραχωρεῖ γυμνασθῆναι καὶ θλιβῆναι τὸν ἄνθρωπον. Εἰ γὰρ μικρὸν λαμβάνεις, καὶ οὐδείς σε βαστάζει, ἀλλὰ τυφοῦσαι, πόσῳ μᾶλλον εἰ ὑφ' ἓν σοί τις ἐδίδου ἐμπλησθῆναι, οὐκ ἄν σε οὐδεὶς ἔφερεν. Ἀλλ' εἰδὼς ὁ Θεὸς τὴν ἀσθένειάν σου οἰκονομεῖ σε εἰς θλίψεις, ἵνα ταπεινὸς γένῃ καὶ σπουδαιότερος τοῦ ἐπιζητεῖν τὸν Θεόν. Καὶ γὰρ κατὰ κόσμον πτωχός τις εὑρὼν βαλάντιον χρυσοῦ, ἀπὸ ἐλαφρίας ἤρξατο κηρύσσειν· «Εὗρον, βαλάντιον, πλούσιός εἰμι». Τότε ἐκ τῆς φήμης ἤκουσεν ὁ ἀπολέσας καὶ ἔλαβεν αὐτό. Ἄλλος πλούσιος ἀπενοήθη καὶ **[700]** ἀπελάκτισε καὶ ἤρξατο πάντας ὑβρίζειν καὶ ὑπεραίρεσθαί τινων, ὅθεν ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐδήμευσεν αὐτοῦ τὰ ὑπάρ**223**χοντα. Οὕτω καὶ εἰς τὸ πνευματικόν. Μικρᾶς ἀναπαύσεως ἐὰν γεύσωνταί τινες, οὐκ οἴδασι διοικῆσαι, ἀλλ' ἀπολοῦσι καὶ αὐτό, ὃ ἔλαβον. Πειράζει αὐτοὺς ἡ ἁμαρτία καὶ σκοτίζει αὐτῶν τὸ νοῦν.

Θ. Ἐρώτησις. Μετὰ τὸ ἐπίσκεψιν τῆς χάριτος γενέσθαι πῶς πίπτουσί τινες; Οὐχὶ ὁ Σατανᾶς ἀσθενέστερος ἀποδείκνυται πολύ; Ὅπου γὰρ ἡμέρα, πῶς δύναται νὺξ εἶναι;

Ἀπόκρισις. Οὐχ ὅτι ἡ χάρις σβέννυται ἢ ἀσθενεῖ, ἀλλ' ἵνα τὸ αὐτεξούσιόν σου καὶ ἡ ἐλευθερία δοκιμασθῇ, ποῦ ῥέπει, παραχωρεῖ τῇ κακίᾳ. Καὶ πάλιν σὺ τῷ σῷ θελήματι προσεγγίζων τῷ Κυρίῳ προτρέπῃ τοῦ ἐπισκέψασθαί σε τὴν χάριν. Ἐπεὶ πῶς γέγραπται· «Τὸ

Πνεῦμα μὴ σβέννυτε»[1]. Ἐκεῖνο ἄσβεστόν ἐστι καὶ φωτεινόν, ἀλλὰ σὺ τῷ σῷ θελήματι ἀμελῶν καὶ μὴ συμφωνῶν κατασβέννυσαι ἐκ τοῦ Πνεύματος. Ὁμοίως λέγει· «Μὴ λυπεῖτε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως»[2]. Ὁρᾷς ὅτι ἐν τῷ θελήματί σου κεῖται καὶ ἐν τῇ αὐτεξουσιότητί σου τὸ τιμῆσαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ μὴ λυπῆσαι. Ἐγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι καὶ τοῖς τελείοις Χριστιανοῖς τοῖς ἠχμαλωτισμένοις καὶ μεμεθυσμένοις εἰς τὸ ἀγαθὸν σύνεστι τὸ αὐτεξούσιον, ὅθεν μυρίοις κακοῖς ἐξετασθέντες τρέπονται ἐπὶ τὸ ἀγαθόν.

Ι΄. Ὥσπερ ὅταν ὦσί τινες ἀξιωματικοὶ καὶ πλούσιοι καὶ εὐγενεῖς, καὶ οὗτοι ἰδίῳ θελήματι καὶ προαιρέσει καταλίπωσι τὸν πλοῦτον καὶ τὴν εὐγένειαν αὐτῶν καὶ τὰ ἀξιώματα, καὶ ἀπέλθωσι καὶ ἐνδύσωνται ῥυπαρὰ καὶ πενιχρὰ ἐνδύματα καὶ ἀτιμίαν ἀντὶ δόξης, καὶ ὦσι ταλαιπωροῦντες καὶ ἐξουδενωμένοι· τοῦτο καταλέλειπται τῷ ἰδίῳ αὐτῶν θελήματι. Ἐγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι καὶ τοὺς ἀποστόλους τοὺς τετελειωμένους ἐν τῇ χάριτι οὐ κεκώλυκεν ἡ χάρις ἃ ἐβούλοντο πρᾶξαι, εἴ γε ἤθελον αὐτοὶ ἐκεῖνοι μὴ ἀρέσκοντά τινα τῇ χάριτι διαπράττεσθαι. Καὶ γὰρ ἡ φύσις ἡμῶν δεκτικὴ καλοῦ καὶ κακοῦ ἐστι, καὶ ἡ ἐναντία δύναμις προτρεπτική, οὐκ ἀναγκαστική. Λοιπὸν σὺ ἔχεις τὸ αὐτεξούσιον, ῥέψαι ὅπου βούλει. Οὐχ ὁρᾷς, ὅτι «Πέτρος κατεγνωσμένος ἦν»[3], καὶ ἀπελθὼν Παῦλος ἤλεγξεν αὐτόν, καὶ ὁ τοιοῦτος ἀκμὴν κατεγνωσμένος ἦν; Καὶ ὁ Παῦλος πνευματικὸς ὤν, ἐκ τοῦ ἰδίου θελήματος διάλεκτον ἐποιήσατο μετὰ Βαρνάβα, **224** καὶ «Παροξυνθέντες ἀνεχώρησαν ἀπ᾽ ἀλλήλων»[4]. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς λέγει· «Ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον, σκοπῶν σεαυτόν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς»[5]. Ἰδοὺ οἱ πνευματικοὶ πειράζονται διὰ τὸ παραμένειν ἔτι τὸ αὐτεξούσιον, καὶ οἱ ἐχθροὶ ἐπίκεινται, ἕως ὅτου ἐστὶν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ[6].

ΙΑ΄. Ἐρώτησις. Οὐκ ἠδύναντο ἁμαρτάνειν οἱ ἀπόστολοι εἰ ἤθελον ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ θελήματος ἰσχυροτέρα ἦν ἡ χάρις;

Ἀπόκρισις. Ἁμαρτάνειν μὲν οὐκ ἠδύναντο· οὔτε **[701]** γὰρ ἠροῦντο, ἐν φωτὶ ὄντες καὶ ἐν χάριτι τοιαύτῃ. Πλὴν οὐ λέγομεν ὅτι ἡ χάρις ἐν αὐτοῖς ἠσθένει, ἀλλὰ λέγομεν ὅτι παραχωρεῖ ἡ χάρις καὶ τοῖς τελείοις πνευματικοῖς ἔχειν τὸ θέλημα καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ποιεῖν ἃ θέλουσι καὶ τρέπεσθαι ὅπου βούλονται. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ φύσις ἡ ἀνθρωπίνη, ἀσθενὴς οὖσα, ἔχει ἐξουσίαν καὶ συνόντος τοῦ ἀγαθοῦ τρέπεσθαι. Ὥσπερ ἐὰν ὦσί τινες, ἐνδεδυμένοι πανοπλίαν, θώρακα

---

1. Α΄ Θεσ. 5,19. 2. Ἐφ. 4,30. 3. Γαλ. 2,11. 4. Πρβλ. Πράξ. 15,39. 5. Γαλ. 6,1. 6. Πρβλ. Α΄ Κορ. 3,18.

καὶ ὅπλα, τὸ λοιπὸν ἔσωθέν εἰσιν ἠσφαλισμένοι καὶ ἐχθροὶ οὐκ ἐπέρχονται αὐτοῖς· ἢ ἐπέρχονται μέν, λοιπὸν δὲ ἐν τῷ θελήματι αὐτῶν ἐστιν ἢ χρήσασθαι τοῖς ὅπλοις καὶ ἀνταγωνίσασθαι καὶ ἀντιπαλαῖσαι τοῖς ἐχθροῖς καὶ τὰ νικητήρια ἀπενέγκασθαι, ἢ συνηδυνθῆναι καὶ εἰρηνεῦσαι μετὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ μὴ πολεμῆσαι, καίτοι ἔχοντες ὅπλα, οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐνδεδυμένοι τὴν τελείαν δύναμιν καὶ ἔχοντες τὰ ὅπλα τὰ ἐπουράνια, εἰ θέλουσι, συνήδονται τῷ Σατανᾷ καὶ εἰρηνεύουσι μετ᾽ αὐτοῦ καὶ οὐ πολεμοῦσι· τρεπτὴ γάρ ἐστιν ἡ φύσις. Καὶ εἰ θέλει τις, γίνεται υἱὸς τοῦ Θεοῦ, εἴτε πάλιν υἱὸς ἀπωλείας[1] διὰ τὸ παραμένειν τὸ αὐτεξούσιον.

ΙΒ΄. Ἄλλο ἐστὶ τὸ περὶ ἄρτου διηγήσασθαι καὶ τραπέζης, καὶ ἄλλο ἐστὶ φαγεῖν καὶ λαβεῖν τὸν νόστον τοῦ ἄρτου καὶ ἐνδυναμωθῆναι ὅλα τὰ μέλη. Ἄλλο ἐστὶν εἰπεῖν περὶ ποτοῦ ἡδυτάτου λόγοις, καὶ ἄλλο ἐστὶν ἀπελθεῖν καὶ δράξασθαι ἐξ αὐτῆς τῆς πηγῆς καὶ ἐμπλησθῆναι αὐτῆς τῆς γεύσεως τοῦ ἡδυτάτου ποτοῦ. Ἄλλο ἐστὶ διηγήσασθαι περὶ πολέμου καὶ γενναίων ἀθλητῶν καὶ πολεμιστῶν, καὶ ἄλλο ἐστὶ τὸ ἀπελθεῖν τινὰ εἰς παράταξιν πολέμου καὶ συμβαλεῖν τοῖς ἐχθροῖς καὶ εἰσελθεῖν καὶ ἐξελθεῖν καὶ λαβεῖν καὶ δοῦναι καὶ ἀπενέγκασθαι τὰ νικητήρια. Οὕτω κἀν τοῖς πνευματικοῖς, ἄλλο ἐστὶ τὸ γνώσει τινὶ καὶ νοῒ διηγεῖσθαι λόγους, καὶ ἄλλο ἐστὶ τὸ ἐν ὑποστάσει καὶ ἔργῳ καὶ ἐν πληροφορίᾳ καὶ ἐν τῷ ἔνδον ἀνθρώπῳ καὶ τῷ νῷ ἔχειν τὸν θησαυρὸν καὶ τὴν χάριν καὶ τὴν γεῦσιν καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Οἱ γὰρ ψιλοὺς λόγους λέγοντες φαντάζονται καὶ φυσιοῦνται ὑπὸ τοῦ νοὸς αὐτῶν. **225** «Ὁ γὰρ λόγος», φησίν, «ἡμῶν καὶ τὸ κήρυγμα οὐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγων, ἀλλ᾽ ἐν ἀποδείξει Πνεύματος καὶ δυνάμεως»[2], καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ λέγει· «Τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου»[3]. Ὁ τοιοῦτος οὐ πίπτει. Πολλοῖς γὰρ ἐκζητήσασι τὸν Θεὸν ἠνοίγη θύρα, καὶ εἶδον θησαυρὸν καὶ εἰσῆλθον εἰς αὐτὸν καὶ ὡς ἦσαν ἐν χαρᾷ λέγοντες· «εὕρομεν θησαυρόν». Ἀπέκλεισεν αὐτοῖς τὰς θύρας, ἤρξαντο βοᾶν καὶ πενθεῖν καὶ ἐπιζητεῖν· «Θησαυρὸν εὕρομεν καὶ ἀπωλέσαμεν». Οἰκονομικῶς γὰρ ὑποστέλλει ἡ χάρις, ἵνα μειζόνως ἐπιζητήσωμεν· ὁ γὰρ θησαυρὸς δείκνυται πρὸς προτροπὴν τῆς ζητήσεως.

ΙΓ΄. Ἐρώτησις. Ἐπειδή τινες λέγουσιν, ὅτι μετὰ τὴν χάριν μετέβη τις ἀπὸ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν[4], εἰ δύναταί τις ἐν φωτὶ ὢν ἔχειν ῥυπαροὺς λογισμούς;

---

1. Πρβλ. Ἰω. 17,12. 2. Α΄ Κορ. 2,4. 3. Α΄ Τιμ. 1,5. 4. Πρβλ. Ἰω. 5,24.

[704] Ἀπόκρισις. Γέγραπται, ὅτι «Πνεύματι ἐναρξάμενοι ἐν σαρκὶ νῦν ἐπιτελεῖσθε»[1]; Λέγει δὲ πάλιν· «Ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ Πνεύματος πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς ἀντιστῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου»[2]. Πρὸς λόγον, εἰσὶ δύο τόποι, ποῦ ὢν ἐνεδύσατο τὰ ὅπλα, καὶ ποῦ ὢν πολεμεῖ πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας[3]· ἐν φωτὶ ὢν ἢ ἐν σκότει. Καὶ πάλιν· «Πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι»[4], καὶ πάλιν· «Μὴ λυπεῖτε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ»[5]· καὶ πάλιν· «Ἀδύνατον τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας γευσαμένους τε τῆς δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ καὶ μετόχους γενομένους Πνεύματος ἁγίου καὶ παραπεσόντας ἀνακαινίζειν»[6]. Ἰδοὺ οἱ φωτισθέντες καὶ γευσάμενοι παραπίπτουσιν. Ὁρᾷς, ὅτι ἔχει θέλημα τοῦ συμφωνῆσαι τῷ Πνεύματι, καὶ ἔχει θέλημα τοῦ λυπῆσαι. Πάντως γὰρ λαμβάνει ὅπλα τοῦ ἀπελθεῖν εἰς πόλεμον καὶ ἀγωνίσασθαι κατὰ τῶν ἐχθρῶν· πάντως ἐφωτίσθη, ἵνα στρατεύσηται κατὰ τοῦ σκότους.

ΙΔ'. Ἐρώτησις. Πῶς λέγει ὁ Ἀπόστολος· «Ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν γνῶσιν καὶ πᾶσαν προφητείαν καὶ λαλῶ ταῖς γλώσσαις τῶν ἀγγέλων, οὐδέν εἰμι»[7].

Ἀπόκρισις. Οὐχ οὕτως ὀφείλομεν νοεῖν, ὅτι οὐδέν ἐστιν ὁ Ἀπόστολος, ἀλλὰ πρὸς ἐκείνην τὴν ἀγάπην, ἥτις ἐστὶ τελεία[8], ταῦτα μικρά ἐστι, καὶ ὁ ἐν τούτοις ὢν τοῖς μέτροις πίπτει· ὁ δὲ ἔχων τὴν ἀγάπην, ἄπτωτός ἐστιν. Ἐγὼ δέ σοι λέγω, ὡς εἶδον ἀνθρώπους εἰς ὅλα τὰ χαρίσματα **226** γενομένους καὶ μετόχους Πνεύματος, καὶ οὗτοι μὴ φθάσαντες εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην[9] ἔπεσον. Εἷς γάρ τις τῶν εὐγενῶν ἀποταξάμενος ἐπώλησεν αὐτοῦ τὰ ὑπάρχοντα, ἠλευθέρωσε δούλους, ὢν φρόνιμος καὶ συνετός. Λοιπὸν περιβόητος ἦν ἐπὶ σεμνῷ βίῳ, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ οἰηθεὶς περὶ ἑαυτοῦ καὶ τυφωθεὶς τέλος κατέπεσεν εἰς ἀσελγείας καὶ μυρία κακά.

ΙΕ'. Ἄλλος ἐπὶ διωγμοῦ ἔδωκεν ἑαυτοῦ τὸ σῶμα, καὶ ὢν ὁμολογητής, μετὰ ταῦτα εἰρήνης γενομένης, ἀπελύθη καὶ ἦν ὀνομαστός· τὰ γὰρ βλέφαρα αὐτοῦ ἦν βλαβέντα, ἐπειδὴ ὑπεκαπνίσθη. Οὗτος λοιπὸν δοξαζόμενος καὶ καλούμενος εἰς τὰς εὐχάς, λαμβάνων σιτίον ἐδίδου τῷ παιδὶ αὐτοῦ· καὶ οὕτως ἦν ὁ νοῦς αὐτοῦ ὡς μηδέποτε ἀκούσας λόγον Θεοῦ. Ἄλλος ἔδωκε τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐπὶ διωγμοῦ καὶ ἐκρεμάσθη καὶ ἐξέσθη, εἶτα ἐβλήθη εἰς τὴν φυλακήν. Ὑπηρέτει οὖν

---

1. Γαλ. 3,3. 2. Ἐφ. 6,11. 3. Πρβλ. Ἐφ. 6,12. 4. Ἐφ. 6,16. 5. Ἐφ. 4,30. 6. Ἑβρ. 6,4 ἑξ. 7. Α'. Κορ. 13,1 ἑξ. 8. Πρβλ. Α' Ἰω. 4,18. 9. Ἔνθ' ἀν.

αὐτῷ κατὰ πίστιν κανονική τις, καὶ ποιήσας συνήθειαν μετ' αὐτῆς, ὢν ἐν τῇ φυλακῇ, ἐξέπεσεν εἰς πορνείαν. Ἴδε ὁ πλούσιος ὁ πωλήσας τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ καὶ ὁ δοὺς τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς μαρτύριον[1], πῶς ἔπεσον.

ΙϚ'. Ἄλλος δέ τις φρόνιμος ἀσκητὴς συνὼν μοι ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ μετ' ἐμοῦ εὐχόμενος, οὕτως ἦν πλούσιος ἐν τῇ χάριτι, ὡς εὐχόμενος ἐγγύς μου κατανύττεσθαι. Ἔβρασσε γὰρ ἐν αὐτῷ ἡ χάρις. Ἐδόθη δὲ αὐτῷ καὶ τὸ χάρισμα τῶν ἰαμάτων, καὶ οὐ μόνον **[705]** τοὺς δαίμονας ἀπήλαυνεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς δεδεμένους χεῖρας καὶ πόδας καὶ ἔχοντας πάθη δεινὰ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν ἐθεράπευεν. Εἶτα ἀμελήσας καὶ δοξαζόμενος ὑπὸ τοῦ κόσμου καὶ συνηδόμενος αὐτῷ, ἐτυφώθη, καὶ ἐξέπεσεν εἰς αὐτὰ τὰ βαθύτατα τῆς ἁμαρτίας. Ἴδε καὶ ὁ ἔχων χάρισμα ἰαμάτων[2] ἔπεσεν. Ὁρᾷς, πῶς πρὸ τοῦ ἔρχεσθαι εἰς τὰ μέτρα τῆς ἀγάπης πίπτουσιν; Ὁ γὰρ φθάσας εἰς τὴν ἀγάπην, δέδεται καὶ μεμέθυσται, οὗτος καταπεπόντισται, **227** καὶ αἰχμάλωτός ἐστιν εἰς ἄλλον κόσμον, ὡς τῆς ἰδίας φύσεως οὐκ αἰσθανόμενος.

ΙΖ'. Ἐρώτησις. Τί ἐστιν· «Ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη»[3];

Ἀπόκρισις. Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν οἱ μεγάλοι καὶ δίκαιοι καὶ βασιλεῖς καὶ προφῆται, ὅτι μὲν ἔρχεται ὁ Λυτρωτής, ᾔδεισαν. Ὅτι δὲ πάσχει καὶ σταυροῦται καὶ αἷμα ἐκχεῖται ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, οὔτε ᾔδεισαν, οὔτε ἤκουσαν, οὔτε ἀνέβη αὐτῶν ἐπὶ τὴν καρδίαν[4], ὅτι ἔσται βάπτισμα πυρὸς καὶ Πνεύματος ἁγίου[5] καὶ ὅτι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ προσφέρεται ἄρτος καὶ οἶνος ἀντίτυπον τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ αἵματος, καὶ οἱ μεταλαμβάνοντες ἐκ τοῦ φαινομένου ἄρτου πνευματικῶς τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου ἐσθίουσι, καὶ ὅτι οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ Χριστιανοὶ δέχονται τὸν Παράκλητον[6] καὶ ἐνδύονται δύναμιν[7] ἐξ ὕψους καὶ πληροῦνται τῆς θεότητος, καὶ ὅτι συγκιρνῶνται αἱ ψυχαὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Τοῦτο οὐκ ᾔδεισαν οἱ προφῆται καὶ βασιλεῖς οὔτε ἀνέβη αὐτῶν ἐπὶ τὴν καρδίαν[8]. Νῦν γὰρ οἱ Χριστιανοὶ ἄλλως πλουτοῦσι καὶ ἐπιποθοῦσιν εἰς τὴν θεότητα, ἀλλὰ **228** καὶ τοιαύτην χαρὰν καὶ παράκλησιν ἔχοντες ὑπὸ φόβον καὶ τρόμον εἰσίν[9].

ΙΗ'. Ἐρώτησις. Ὑπὸ ποῖόν εἰσι φόβον καὶ τρόμον;

Ἀπόκρισις. Τοῦ μὴ σφαλῆναι ἔν τινι, ἀλλὰ συμφωνεῖν τῇ χάριτι. Ὥσπερ ἐὰν ᾖ τις ἔχων θησαυροὺς καὶ ὁδεύῃ εἰς τόπους ἔνθα εἰσὶ λησταί, λοιπὸν χαίρει μὲν διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὸν θησαυρόν, ὑπὸ φόβον δέ ἐστι, μήπως ἐπελθόντες οἱ λησταὶ συλήσωσιν αὐτόν, καὶ ὡς βαστάζων εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ τὸ ἴδιον αἷμα, οὕτως ἐστίν.

---

1. Πρβλ. Α' Κορ. 13,3. 2. Πρβλ. Α' Κορ. 12,9. 3. Α' Κορ. 2,9.
4. Πρβλ. Α' Κορ. 2,9. 5. Πρβλ. Ματθ. 3,11. 6. Πρβλ. Ἰω. 14,16.
7. Πρβλ. Λουκ. 24,49. 8. Πρβλ. Α' Κορ. 2,9. 9. Πρβλ. Β' Κορ. 7,15.

Ἰδοὺ γὰρ ἐν τοῖς φαινομένοις πάντες ἀπεταξάμεθα καὶ ἐσμὲν ξένοι καὶ ἀκτήμονες καὶ κοινωνίας σαρκικῆς ἐστερημένοι. Λοιπὸν ἴδε τὸ σῶμα κεῖται εἰς εὐχήν. Ὀφείλουσιν εἰπεῖν οἱ ἀδελφοί, εἰ ἄρα σὺν τῷ σώματι καὶ ὁ νοῦς συμφωνεῖ. Ὥσπερ ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ τεχνῖται κατὰ κόσμον καὶ οἱ ἐργαστηριάρχαι ἔχουσι τὸ σῶμα ἀποδεδεμένον εἰς τὴν τέχνην, ὁμοίως καὶ τὸν νοῦν νυκτὸς καὶ ἡμέρας. Λοιπὸν σὺ ἐπίσκεψαι σεαυτόν, ἔχων τὸ σῶμα ξένον τοῦ κόσμου τούτου, ἄρα ἔχεις καὶ τὸν νοῦν ἀλλότριον τούτου τοῦ αἰῶνος[1], καὶ οὐ ῥέμβῃ εἰς τὸν κόσμον. Καὶ γὰρ ἕκαστος κοσμικὸς ἢ στρατιώτης ἢ ἔμπορος, ὅπου ἔχει τὸ σῶμα, ἐκεῖ ἔχει καὶ τὸν νοῦν ἀποδεδεμένον, καὶ ἐκεῖ αὐτῷ ἐστιν ὁ θησαυρός. Γέγραπται γάρ· «Ὅπου ὁ θησαυρός, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία»[2].

[708] ΙΘ΄. Λοιπὸν ὁ σὸς νοῦς εἰς ποῖόν ἐστι θησαυρόν, ἄρα ὅλος διόλου πρὸς τὸν Θεόν ἐστιν ἢ οὔ; εἰ δὲ οὐκ ἔστιν, ὀφείλετέ μοι εἰπεῖν, τί ἐστι τὸ ἐμποδίζον. Πάντως πνεύματά εἰσι πονηρά, ὁ Σατανᾶς καὶ οἱ δαίμονες, κατέχοντες τὸν νοῦν καὶ περισκελίζοντες τὴν ψυχήν. Ὁ γὰρ πολύπλοκος διάβολος ἔχων μάγγανα, καὶ τρίθυρα καὶ ποικιλίαν πολλήν, κατέχει τὰς νομὰς τῆς ψυχῆς καὶ τοὺς λογισμοὺς καὶ οὐκ ἐᾷ ὀρθῶς προσεύχεσθαι καὶ προσεγγίζειν Θεῷ. Ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ φύσις κοινωνική ἐστι τῶν δαιμόνων καὶ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας[3], ὁμοίως καὶ ἀγγέλων καὶ Πνεύματος ἁγίου· ναός ἐστι τοῦ Σατανᾶ καὶ ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος[4]. Λοιπὸν ἐπισκέψασθε τὸν νοῦν ὑμῶν, ἀδελφοί, τίνος ἐστὲ κοινωνοί, ἀγγέλων ἢ δαιμόνων· τίνος ἐστὲ ναὸς καὶ οἰκητήριον[5], Θεοῦ ἢ διαβόλου. Ἡ καρδία **229** ποίου θησαυροῦ μεμέστωται, τῆς χάριτος ἢ τοῦ Σατανᾶ. Ὥσπερ οὖν οἰκίαν μεμεστωμένην δυσωδίας καὶ κοπρίας, χρὴ ταύτην καθαρισθῆναι τὸ ὅλον καὶ κοσμηθῆναι καὶ πληρωθῆναι πάσης εὐωδίας καὶ θησαυρῶν, ὥστε Πνεῦμα ἅγιον ἐλθεῖν ἀντὶ τοῦ Σατανᾶ καὶ ἐπαναπαῆναι εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Χριστιανῶν.

Κ΄. Πλὴν οὐκ εὐθύς τις ἀκούσας λόγον Θεοῦ ἤδη γέγονε τοῦ ἀγαθοῦ μέρους. Εἰ γὰρ ἅμα τῷ ἀκοῦσαι ἐγίγνετο τοῦ ἀγαθοῦ μέρους, οὐκέτι ἂν ἦσαν ἀγῶνες ἢ καιροὶ πολέμων ἢ δρόμος, ἀλλ' ἀκαμάτως, εἰ μόνον ἤκουσεν, ἦλθεν ἂν εἰς κατάπαυσιν καὶ τὰ τέλεια μέτρα. Οὐχ οὕτω δέ ἐστι τὰ πράγματα. Περιαιρεῖς γὰρ τὸ θέλημα τοῦ ἀνθρώπου, τοῦτο λέγων, καὶ τὴν ἀντίπαλον δύναμιν οὐ λέγεις εἶναι παλαίουσαν τῷ νῷ. Ἡμεῖς δὲ τοῦτό φαμεν, ὅτι ὁ ἀκούων λόγον ἔρχεται εἰς κατάνυξιν, καὶ μετὰ τοῦτο, ὑποστελλούσης τῆς χάριτος κατ' οἰκονομίαν πρὸς τὸ συμφέρον τῷ ἀνθρώπῳ, εἰσέρχεται εἰς γυμνασίαν καὶ παιδείαν πολέμου καὶ ποιεῖ πάλην καὶ ἀγῶνα πρὸς τὸν Σατανᾶν, καὶ μετὰ πολλοῦ δρόμου καὶ ἀγῶνος ἀποφέρεται τὰ νικητήρια

1. Πρβλ. Α΄ Κορ. 3,19. 2. Ματθ. 6,21. 3. Πρβλ. Ἐφ. 6,12. 4. Πρβλ. Α΄ Κορ. 6,19. 3,16. 5. Πρβλ. Ἐφ. 2,22.

καὶ γίνεται Χριστιανός. Εἰ γάρ τις ἀκούων μόνον ἀκαμάτως ἐγίνετο τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ οἱ θεατρικοὶ καὶ οἱ πόρνοι πάντες μέλλουσιν ἀπελθεῖν εἰς βασιλείαν καὶ ζωήν. Ἀλλ' οὐδεὶς αὐτοῖς δώσει ταύτην ἄνευ καμάτου καὶ ἀγῶνος, ἐπειδὴ «στενή ἐστι καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδός»[1], καὶ δι' αὐτῆς τῆς τραχείας ὁδοῦ διοδεῦσαι χρὴ καὶ ὑπομεῖναι καὶ θλιβῆναι, καὶ οὕτως εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωήν.

ΚΑ'. Εἰ γὰρ ἄνευ καμάτου ἦν κατορθῶσαι, οὐκέτι λίθος προσκόμματος[2] καὶ πέτρα σκανδάλου ἦν ὁ Χριστιανισμός, οὔτε πίστις καὶ ἀπιστία. Ποιεῖς δὲ λοιπὸν καὶ τὸν ἄνθρωπον δετὸν καὶ ἄτρεπτον εἰς τὸ ἀγαθόν τε καὶ κακόν. Τῷ γὰρ δυναμένῳ τραπῆναι εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη νόμος δέδοται, τῷ ἔχοντι τὸ αὐτεξούσιον ποιῆσαι πόλεμον πρὸς τὴν ἐναντίαν δύναμιν· δετῇ γὰρ φύσει νόμος οὐ κεῖται[3]. Οὔτε γὰρ ὁ ἥλιος οὔτε ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ νενομοθέτηται. Ἐπειδὴ τὰ κτίσματα δετῆς εἰσι φύσεως· ὅθεν οὔτε τιμῇ, οὔτε κολάσει ὑπόκεινται. Ἡ γὰρ τιμὴ καὶ ἡ δόξα ἡτοίμασται τῷ τρεπομένῳ εἰς τὸ ἀγαθόν. Πάλιν δὲ ἡ γέεννα καὶ **[709]** ἡ κόλασις ταύτῃ τῇ τρεπτῇ φύσει ἡτοίμασται, τῇ δυναμένῃ ἀποφυγεῖν τὸ κακὸν καὶ ῥέψαι εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ δεξιὸν μέρος. Εἰ δὲ οὐ λέγεις αὐτὸν λυτῆς φύσεως, λοιπὸν τὸν ἀγαθὸν ἄνθρωπον οὐ ποιεῖς ἄξιον ἐπαίνου. Ὁ γὰρ ἀπὸ φύσεως χρηστὸς καὶ ἀγαθὸς οὐκ ἔστιν ἐπαίνου ἄξιος, εἰ καὶ ἐπιθυμητός ἐστιν· οὐ γὰρ ἐπαινετόν, εἰ καὶ ἐπιθυμητὸν τὸ μὴ προαιρέσει ἀγαθόν. **230** Ἐκεῖνος γάρ ἐστιν ἐπαίνου ἄξιος ὁ ἰδίᾳ σπουδῇ μετὰ ἀγῶνος καὶ πάλης ἐπανελόμενος τὸ ἀγαθὸν ἐξ αὐτεξουσίου προαιρέσεως.

ΚΒ'. Ὥσπερ ὅταν ᾖ παρεμβολὴ Περσῶν καὶ παρεμβολὴ Ῥωμαίων, καὶ ἐξέλθωσιν ἀπ' αὐτῶν πτερωτοὶ δύο νεανίσκοι ἰσοδύναμοι, καὶ ποιήσωσι πάλην, οὕτως ἡ ἀντίπαλος δύναμις καὶ ὁ νοῦς ἔχουσι τὸ ἰσόρροπον κατ' ἀλλήλων. Καὶ τὴν ἰσοδυναμίαν ἔχει ὁ Σατανᾶς τοῦ προτρέπεσθαι καὶ κολακεύειν τὴν ψυχὴν εἰς τὸ ἴδιον θέλημα· καὶ ἡ ψυχὴ πάλιν ἔχει τοῦ ἀντιλέγειν καὶ ἐν μηδενὶ αὐτῷ ὑπακούειν· προτρεπτικαὶ γάρ εἰσιν αἱ ἀμφότεραι δυνάμεις τοῦ τε κακοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, οὐκ ἀναγκαστικαί. Τῇ οὖν τοιαύτῃ προαιρέσει δίδοται θεία ἀντίληψις, καὶ δύναται παλαίουσα λαβεῖν ὅπλα ἐξ οὐρανοῦ καὶ δι' αὐτῶν ἐκριζῶσαι καὶ νικῆσαι τὴν ἁμαρτίαν· τὸ μὲν γὰρ ἀντιλέγειν τῇ ἁμαρτίᾳ δύναται ἡ ψυχή, ἄνευ δὲ Θεοῦ νικῆσαι ἢ ἐκριζῶσαι τὸν κακὸν οὐ δύναται. Οἱ δὲ λέγοντες τὴν ἁμαρτίαν εἶναι ὡς γίγαντα γενναῖον καὶ τὴν ψυχὴν ὡς παιδίον, κακῶς λέγουσιν. Εἰ γὰρ οὕτως ἐστὶ τὰ πράγματα ἀνόμοια, ὡς γίγας ἡ ἁμαρτία καὶ ὡς παιδίον ἡ ψυχή, ἄδικος ὁ νομοθέτης, νόμον δεδωκὼς τῷ ἀνθρώπῳ ποιεῖν πάλην πρὸς τὸν Σατανᾶν.

ΚΓ'. Οὗτος δέ ἐστιν ὁ θεμέλιος τῆς πρὸς Θεὸν ὁδοῦ, τὸ ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν ἐλπίδι, ἐν ταπεινοφροσύνῃ, ἐν πτωχείᾳ πνεύματος, ἐν

1. Ματθ. 7,14. 2. Πρβλ. Α' Πέτρ. 2,8. 3. Πρβλ. Α' Τιμ. 1,9.

πραότητι διοδεύειν τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς καὶ διὰ τούτων κτήσασθαι δύναταί τις τὴν δικαιοσύνην ἐν ἑαυτῷ· λέγομεν δὲ δικαιοσύνην αὐτὸν τὸν Κύριον. Αὗται γὰρ αἱ ἐντολαὶ οὕτω προστάσσουσαι ὥσπερ μίλιά εἰσι στήκοντα καὶ σημεῖα τῆς βασιλικῆς ὁδοῦ, ἀναγούσης εἰς τὴν ἐπουράνιον πόλιν τοὺς διοδεύοντας. Λέγει γάρ· «Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι· μακάριοι οἱ πραεῖς· μακάριοι οἱ ἐλεήμονες· μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί»[1]. Τοῦτον εἶπεν εἶναι Χριστιανισμόν. Εἰ δέ τις ταύτῃ τῇ ὁδῷ οὐ διοδεύει, ἀνοδίᾳ πεπλάνηται καὶ κακῷ θεμελίῳ κέχρηται. Δόξα τοῖς οἰκτιρμοῖς Πατρός, καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

231 ΟΜΙΛΙΑ ΚΗ'.

Διαγράφει καὶ ἀποδύρεται αὕτη ἡ ὁμιλία τὴν ξυμφορὰν τῆς ψυχῆς, ὅτι διὰ τὴν ἁμαρτίαν ὁ Κύριος οὐκ οἰκεῖ ἐν αὐτῇ. Καὶ περὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ὅτι οὐδεὶς ἐν γεννητοῖς γυναικῶν αὐτοῦ μείζων ἐστί.

Α'. Ὥσπερ ὀργισθεὶς ὁ Θεός ποτε Ἰουδαίοις παρέδωκε τὴν Ἱερουσαλὴμ εἰς τὸ προφανὲς ἐχθροῖς, καὶ ἐκυρίευον αὐτῶν οἱ μισοῦντες αὐτούς, καὶ οὐκ ἦν ἔτι ἐκεῖ ἑορτὴ οὔτε προσφορά[2], οὕτω καὶ τῇ ψυχῇ ὀργισθεὶς **[712]** διὰ τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς[3] παρέδωκεν αὐτὴν τοῖς ἐχθροῖς, δαίμοσί τε καὶ πάθεσι, καὶ οὕτω πλανήσαντες αὐτὴν τελείως ἠφάνισαν, καὶ οὐκέτι ἦν ἐκεῖ οὔτε ἑορτὴ οὔτε θυμίαμα οὔτε προσφορὰ[4] δι' αὐτῆς τῷ Θεῷ ἀναπεμπομένη, πλησθέντων ἐν ταῖς ὁδοῖς τῶν γνωρισμάτων αὐτῆς θηρίων δεινῶν, καὶ ἑρπετῶν πνευμάτων πονηρίας[5] ἐν αὐτῇ καταλυόντων. Καὶ ὥσπερ οἶκος, ἐὰν μὴ ἔχῃ τὸν δεσπότην κατοικοῦντα, σκότος καὶ ἀτιμίαν καὶ ὕβριν ἐνδύεται καὶ ῥυπαρίας καὶ κοπριῶν ἐμπέπλησται, οὕτω καὶ ψυχὴ ἡ μὴ ἔχουσα τὸν Δεσπότην αὐτῆς μετὰ τῶν ἀγγέλων ἐν ἑαυτῇ χορεύοντα, σκότους ἁμαρτίας καὶ αἰσχύνης παθῶν καὶ πάσης ἀτιμίας ἐμπίπλαται.

Β'. Οὐαὶ ὁδῷ, ἐπὰν μηδεὶς ἐν αὐτῇ περιπατῇ μήτε ἀκούῃ ἐν αὐτῇ φωνῆς ἀνθρώπου· ὅτι καταλυτήριον θηρίων τυγχάνει. Οὐαὶ ψυχῇ, ὁπόταν μὴ διοδεύῃ ἐν αὐτῇ ὁ Κύριος καὶ τῇ φωνῇ αὐτοῦ φεύγῃ ἐξ αὐτῆς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας θηρία[6]. Οὐαὶ οἰκίᾳ, ὁπότε ὁ δεσπότης οὐκ οἰκεῖ ἐν αὐτῇ. Οὐαὶ γῇ, ὁπότε μὴ ἔχει τὸν ἐργαζόμενον αὐτὴν γεωργόν. Οὐαὶ πλοίῳ, ὁπόταν μὴ ἔχῃ τὸν κυβερνήτην, ὅτι ἀπὸ τῶν κυμάτων καὶ τοῦ **232** σάλου τῆς θαλάσσης φερόμενον ἀπόλλυται. Οὐαὶ ψυχῇ, ὁπόταν μὴ ἔχῃ τὸν ἀληθινὸν κυβερνήτην Χριστὸν ἐν αὐτῇ, ὅτι ἐν τῇ

---

1. Ματθ. 5,3 ἑξ. 2. Πρβλ. Δαν. 3,38. 3. Πρβλ. Δ' Μακ. 13,15. 4. Πρβλ. Δαν. 3,38. 5. Πρβλ. Ἐφ. 6,12. 6. Ἐνθ' ἀν.

θαλάσσῃ τῆς πικρίας τοῦ σκότους τυγχάνουσα καὶ ὑπὸ τοῦ σάλου τῶν παθῶν κυματουμένη καὶ ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων χειμαζομένη τὸ τέλος ἀπώλειαν κτᾶται. Οὐαὶ ψυχῇ, ὁπόταν μὴ ἔχῃ τὸν ἐργαζόμενον αὐτὴν ἐπιμελῶς Χριστόν, ἵνα καρποὺς ἀγαθοὺς τοῦ Πνεύματος ἐνεγκεῖν δυνηθῇ, ὅτι ἔρημος οὖσα καὶ ἀκανθῶν καὶ τριβόλων[1] μεστὴ τὸ τέλος καῦσιν πυρὸς καρποῦται. Οὐαὶ ψυχῇ, ὁπόταν μὴ ἔχῃ τὸν Δεσπότην αὐτῆς Χριστὸν ἐν αὐτῇ κατοικοῦντα, ὅτι ἔρημος οὖσα καὶ δυσωδίας παθῶν ἐμπεπλησμένη καταλυτήριον κακίας τυγχάνει.

Γ΄. Ὥσπερ γὰρ ὁ γεωργὸς ἐπὰν πορεύηται ἐργάσασθαι τὴν γῆν, δέοντα ἐργαλεῖα καὶ ἄμφια πρὸς τὴν ἐργασίαν λαμβάνει, οὕτω καὶ Χριστὸς ὁ βασιλεὺς ὁ ἐπουράνιος καὶ ἀληθινὸς γεωργός, ἐλθὼν ἐπὶ τὴν ἐρημωθεῖσαν ὑπὸ τῆς κακίας ἀνθρωπότητα, ἐνδυσάμενος τὸ σῶμα καὶ ὡς ἐργαλεῖον τὸν σταυρὸν βαστάσας, εἰργάσατο τὴν ἔρημον ψυχὴν καὶ ἔλαβεν ἐξ αὐτῆς τὰς ἀκάνθας καὶ τριβόλους τῶν πονηρῶν πνευμάτων καὶ τὰ ζιζάνια[2] τῆς ἁμαρτίας ἐξέτιλε καὶ πάντα χόρτον ἁμαρτημάτων αὐτῆς πυρὶ κατέκαυσε[3], καὶ οὕτως ἐργασάμενος αὐτὴν τῷ ξύλῳ τοῦ σταυροῦ ἐφύτευσεν ἐν αὐτῇ τὸν παγκάλλιστον παράδεισον τοῦ Πνεύματος, πάντα καρπὸν ἡδὺν καὶ ἐπιθυμητὸν φέροντα τῷ Δεσπότῃ Θεῷ.

Δ΄. Καὶ ὥσπερ ἐν Αἰγύπτῳ, τριημέρου σκότους γενομένου[4], οὐκ ἔβλεπεν υἱὸς πατέρα οὔτε ἀδελφὸς ἀδελφὸν οὔτε φίλος γνήσιον φίλον, τοῦ σκότους καλύψαντος αὐτούς, οὕτω τοῦ Ἀδὰμ παραβάντος τὴν ἐντολὴν καὶ πεσόντος ἀπὸ τῆς προτέρας δόξης καὶ ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου γεγονότος, καὶ τοῦ καλύμματος τοῦ σκότους[5] ἐλθόντος ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, ἀπ' αὐτοῦ καὶ μέχρι τοῦ ἐσχάτου Ἀδάμ, τοῦ Κυρίου, οὐκ ἔβλεπον τὸν **233** ἀληθινὸν Πατέρα τὸν ἐπουράνιον καὶ τὴν ἀγαθὴν καὶ χρηστὴν μητέρα τὴν χάριν τοῦ Πνεύ**[713]**ματος, καὶ τὸν γλυκὺν καὶ ποθούμενον ἀδελφόν, τὸν Κύριον, καὶ τοὺς φίλους καὶ γνησίους ἀγγέλους ἁγίους, μεθ' ὧν ἔχαιρε χορεύων καὶ ἑορτάζων. Οὐ μόνον δὲ ἕως τοῦ ἐσχάτου Ἀδάμ[6], ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν ἐφ' οὓς οὐκ ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης[7] Χριστός, καὶ ὧν οὐκ ἠνοίγησαν οἱ τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοί, ἀπὸ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς φωτισθέντες, ὑπὸ τὸ αὐτὸ σκότος τῆς ἁμαρτίας ἔτι τυγχάνουσι, τὴν αὐτὴν τῶν ἡδονῶν ἐνέργειαν ἔχοντες, τῇ αὐτῇ τιμωρίᾳ ὑποκείμενοι, ὀφθαλμοὺς βλέποντας τὸν Πατέρα μηδέπω ἔχοντες.

Ε΄. Τοῦτο γὰρ ὀφείλει γινώσκειν ἕκαστος, ὅτι εἰσὶν ὀφθαλμοὶ ἐνδότεροι τῶν ὀφθαλμῶν τούτων καὶ ἔστιν ἀκοὴ ἐνδοτέρα τῆς ἀκοῆς ταύτης. Καὶ ὥσπερ οὗτοι οἱ ὀφθαλμοὶ αἰσθητῶς βλέπουσι καὶ κατανοοῦσι τὸ πρόσωπον τοῦ φίλου ἢ τοῦ ἀγαπητοῦ, οὕτω καὶ οἱ τῆς ἀξίας καὶ πιστῆς ψυχῆς ὀφθαλμοὶ πνευματικῶς φωτισθέντες φωτὶ θεϊκῷ

---

1. Πρβλ. Γεν. 3,18. 2. Πρβλ. Ματθ. 13,25. 3. Πρβλ. Ματθ. 3,12. 4. Πρβλ. Ἐξ. 10,22 ἑξ. 5. Πρβλ. Β΄ Κορ. 3,13. 6. Πρβλ. Α΄ Κορ. 15,45. 7. Πρβλ. Μαλ. 3,20.

βλέπουσι καὶ κατανοοῦσι τὸν ἀληθινὸν φίλον καὶ γλυκύτατον καὶ πολυπόθητον νυμφίον, τὸν Κύριον, καταλαμπομένης τῆς ψυχῆς ὑπὸ τοῦ προσκυνητοῦ **234** Πνεύματος, καὶ οὕτω βλέπουσα νοερῶς τὸ ἐπιθυμητὸν καὶ μόνον ἀνεκλάλητον κάλλος, εἰς ἔρωτα θεῖον τιτρώσκεται[1] καὶ εἰς πάσας ἀρετὰς ὑπὸ τοῦ Πνεύματος κατευθύνεται, καὶ οὕτως ἀόριστον καὶ ἀνέκλειπτον κέκτηται ἀγάπην πρὸς τὸν ὑπ' αὐτῆς ποθούμενον Κύριον. Τί τοίνυν μακαριώτατον τῆς ἀιδίου φωνῆς ἐκείνης Ἰωάννου δεικνύοντος πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν Κύριον, λέγοντος· «Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[2];

Ϛ'. Ἀληθῶς «ἐν γεννητοῖς γυναικῶν οὐδεὶς μείζων Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ»[3]. Πλήρωμα γὰρ πάντων τῶν προφητῶν τυγχάνει. Καὶ πάντες μὲν προεφήτευσαν περὶ τοῦ Κυρίου, μήκοθεν δεικνύοντες αὐτὸν παραγινόμενον. Αὐτὸς δὲ προφητεύων περὶ τοῦ Σωτῆρος ἐδείκνυε παρ' ὀφθαλμοῖς, πᾶσι βοῶν καὶ λέγων· «Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ»[4]. Τί ἡδεῖα καὶ καλὴ ἡ φωνὴ εὐθὺ δεικνύοντος τὸν ὑπ' αὐτοῦ κηρυσσόμενον. «Μείζων Ἰωάννου ἐν γεννητοῖς γυναικῶν οὐδείς· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστιν»[5]. Οἱ ἄνωθεν ἐκ τοῦ Θεοῦ γεννηθέντες[6] ἀπόστολοι οἱ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ παρακλήτου Πνεύματος[7] λαβόντες, οὗτοι γὰρ συνδικασταὶ καὶ σύνθρονοι κατηξιώθησαν γενέσθαι[8]· οὗτοι λυτρωταὶ τῶν ἀνθρώπων γεγόνασιν. Εὑρίσκεις αὐτοὺς σχίζοντας θάλασσαν[9] δυνάμεων πονηρῶν καὶ διαγαγόντας ψυχὰς πιστευούσας. Εὑρίσκεις αὐτοὺς γεωργοὺς τὴν ἄμπελον τῆς ψυχῆς ἐργαζομένους. Εὑρίσκεις αὐτοὺς παρανύμφους νυμφεύοντας ψυχὰς Χριστῷ· «Ἡρμοσάμην γάρ», φησίν, «ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρί»[10]. Εὑρίσκεις αὐτοὺς διδόντας ζωὴν τοῖς ἀνθρώποις. Καὶ ἁπαξαπλῶς εὑρίσκεις αὐτοὺς πολυ**235**μερῶς καὶ πολυτρόπως[11] διακονοῦντας τῷ Πνεύματι. Οὗτος οὖν ἐστιν ὁ μικρός, ὁ μείζων Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.

Ζ'. Ὥσπερ γὰρ ὁ γεωργὸς ζεῦγος βοῶν κατέχων ἐργάζεται τὴν γῆν, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὁ καλὸς καὶ ἀληθινὸς γεωργός, δύο δύο ἀποστόλους ζεύξας, ἀπέστειλεν αὐτούς[12], μετ' αὐτῶν ἐργαζόμενος τὴν γῆν τῶν ἀκουόντων καὶ ἐν ἀληθείᾳ πιστευόντων. Πλὴν καὶ τοῦτο εἰπεῖν ἄξιον, ὡς οὐκ ἐν λόγῳ **[716]** μόνον ἀκοῆς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ[13] καὶ τὸ τῶν ἀποστόλων κήρυγμα, ὡς ἄν τις εἰδὼς λόγους καὶ ἑτέροις ἐκδιηγούμενος, ἀλλ' ἐν δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ Πνεύματος ἡ βασιλεία τυγχάνει. Ταῦτα γὰρ πεπόνθασι καὶ Ἰσραηλιτῶν παῖδες,

---

1. Πρβλ. Ἀσμ. 2,5. 2. Ἰω. 1,29. 3. Ματθ. 11,11. Λουκ. 7,28. 4. Ἰω. 1,29. 5. Ματθ. 11,11. 6. Πρβλ. Ἰω. 3,3. 7. 7. Πρβλ. Ρωμ. 8,23. 8. Πρβλ. Ματθ. 19,28. Λουκ. 22,30. 9. Πρβλ. Ἐξ. κεφ. 14. 10. Β' Κορ. 11,2. 11. Πρβλ. Ἑβρ. 1,1. 12. Πρβλ. Μαρκ. 6,7. 13. Πρβλ. Α' Κορ. 4,20.

μελετῶντες τὰς Γραφὰς ἀεὶ[1] καὶ περὶ τοῦ Κυρίου δῆθεν τὴν μελέτην ἔχοντες, καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν μὴ δεξάμενοι, ἑτέροις τὴν αὐτῶν κληρονομίαν ἀπέδοντο. Οὕτω καὶ οἱ λόγους τοῦ Πνεύματος διηγούμενοι ἑτέροις, αὐτοὶ τὸν λόγον ἐν δυνάμει μὴ κεκτημένοι, ἄλλοις ἀποδίδονται τὴν κληρονομίαν. Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΘ'.

Κατὰ δισσὸν τρόπον τὰς οἰκονομίας τῆς χάριτος εἰς τὸ γένος τῆς ἀνθρωπότητος ἐξεργάζεται ὁ Θεός, μέλλων τῆς αὐτῆς καρποὺς ἐν δικαίῳ κρίματι πάλιν ἀπαιτῆσαι.

Α'. Ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία ἄπειρος καὶ ἀκατάληπτος οὖσα, ἀκαταλήπτως καὶ ἀνεξιχνιάστως τὰς οἰκονομίας τῆς χάριτος[2] εἰς τὸ γένος τῆς ἀνθρωπότητος ἐξεργάζεται ποικίλως πρὸς τὴν τοῦ αὐτεξουσίου θελήματος δοκιμασίαν, ὥστε φανερωθῆναι τοὺς ἐξ ὅλης καρδίας ἀγαπῶντας αὐτὸν καὶ πάντα κίνδυνον καὶ πόνον διὰ τὸν Θεὸν ὑπομένοντας. Οἷς μὲν γὰρ προαπαντῶσι τὰ χαρίσματα καὶ τὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος δωρήματα εὐθὺς ἅμα τῷ προσελθεῖν μετὰ πίστεως καὶ αἰτήσεως· ἄνευ καμάτων καὶ ἱδρώτων καὶ πόνων ἔστι δ' ὅτε ἐν τῷ κόσμῳ τυγχάνουσιν ἔτι δίδωσι τὴν χάριν ὁ Θεὸς οὐκ ἀργῶς οὐδὲ ἀκαίρως οὐδὲ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ σοφίᾳ τινὶ ἀρρήτῳ καὶ ἀκαταλήπτῳ, εἰς τὸ δοκιμασθῆναι
236 τὴν προαίρεσιν καὶ τὸ αὐτεξούσιον θέλημα τῶν ταχέως ἐπιτυχόντων τῆς θείας χάριτος, εἰ ᾔσθοντο τῆς εὐεργεσίας καὶ τῆς πρὸς αὐτοὺς γενομένης χρηστότητος καὶ γλυκύτητος τοῦ Θεοῦ, κατὰ ἀναλογίαν τῆς ἄνευ πόνων ἰδίων χάριτος. Ἧς καταξιωθέντες ὀφείλουσι σπουδὴν καὶ δρόμον καὶ ἀγῶνα καὶ τὸν ἐκ θελήματος καὶ προαιρέσεως ἀγάπης καρπὸν ἐπιδείξασθαι καὶ τὴν ἀμοιβὴν τῶν χαρισμάτων ἀνταποδοῦναι, τουτέστιν ὅλους ἑαυτοὺς διδόντες ἐκδότους εἰς τὴν τοῦ Κυρίου ἀγάπην καὶ τὸ αὐτοῦ θέλημα μόνον ἐπιτελοῦντες καὶ πάσης σαρκικῆς ἐπιθυμίας τελείως ἀναχωροῦντες.

Β'. Οἷς δὲ καὶ ἀναχωρήσασι τοῦ κόσμου καὶ ἀρνησαμένοις τὸν αἰῶνα τοῦτον κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἐν πολλῇ προσκαρτερήσει[3] εὐχῆς καὶ νηστείας καὶ σπουδῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν τυγχάνουσιν οὐκ εὐθὺς ὁ Θεὸς δίδωσι τὴν χάριν καὶ τὴν ἀνάπαυσιν καὶ ἀγαλλίασιν τοῦ Πνεύματος, μακροθυμῶν ἐπ' αὐτοῖς καὶ τὴν δωρεὰν ἐπέχων, καὶ τοῦτο οὐκ ἀργῶς οὐδὲ ἀκαίρως οὐδὲ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ σοφίᾳ τινὶ ἀρρήτῳ, εἰς δοκιμασίαν τοῦ αὐτεξουσίου θελήματος, τοῦ ἰδεῖν εἰ πιστὸν καὶ ἀληθῆ ἥγηνται τὸν Θεὸν τὸν ἐπαγγειλάμενον τοῖς αἰτοῦσι διδόναι καὶ τοῖς κρούουσιν ἀνοίγειν θύραν ζωῆς[4], τοῦ ἰδεῖν εἰ πιστεύσαντες

1. Πρβλ. Ψαλ. 1,2. 2. Πρβλ. Ἐφ. 3,2. 3. Πρβλ. Ἐφ. 6,18.
4. Πρβλ. Ματθ. 7,7.

ἐξ ἀληθείας τῷ λόγῳ αὐτοῦ ἕως τέλους[1] παραμένουσιν ἐν πληροφορίᾳ πίστεως[2] καὶ σπουδῆς αἰτοῦντες καὶ ζητοῦντες, εἰ μὴ περικακήσαντες καὶ ὑποστείλαντες ἀποστραφῶσι, καὶ ἀπιστήσαντες καὶ ἀπελπίσαντες ὀλιγωρήσουσι, μὴ εἰς τέλος ὑπομείναντες[3] διὰ τὴν παρολκὴν [717] τοῦ χρόνου καὶ τὸ δοκιμάσαι τὸ θέλημα καὶ τὴν προαίρεσιν.

Γ'. Ὁ γὰρ μὴ τάχιον λαμβάνων διὰ τῆς ἀναβολῆς καὶ μακροθυμίας τοῦ Θεοῦ πλέον ἐκκαίεται καὶ πλέον ὀρέγεται τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν, καὶ πλείονα πόθον καὶ σπουδὴν καὶ δρόμον καὶ ἀγῶνα καὶ πᾶσαν ἀρετῆς κατάστασιν καὶ πεῖναν καὶ δίψαν εἰς τὸ ἀγαθὸν ὁσημέραι προστίθησι, μὴ χαυνούμενος ὑπὸ τῶν τῆς κακίας λογισμῶν τῶν συνόντων τῇ ψυχῇ καὶ εἰς ὀλιγωρίαν καὶ ἀνυπομονησίαν καὶ ἀπελπισμὸν ἐκτρεπόμενος ἢ **237** πάλιν προφάσει μακροθυμίας εἰς χαύνωσιν ἑαυτὸν ἐπιδώσει, λογισμῷ τοιούτῳ χρώμενος ὡς ὅτι «Ὅτε δήποτε λαμβάνω τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ» κἀντεῦθεν εἰς ἀμέλειαν ὑπὸ τῆς κακίας ὑποκλεπτόμενος. Ἀλλ' ἐφ' ὅσον αὐτὸς ὁ Κύριος διὰ τῆς ἀναβολῆς μακροθυμεῖ ἐπ' αὐτῷ, δοκιμάζων τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θελήματος αὐτοῦ, αὐτὸς ὀξυτέρως καὶ ἐμπονεστέρως καὶ ἀνενδεῶς καὶ ἀπερικακήτως ὀφείλει ζητεῖν τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ, ἅπαξ πεπιστευκὼς καὶ πληροφορήσας ἑαυτόν, ὅτι Θεὸς ἀψευδὴς[4] καὶ ἀληθινός ἐστιν ὁ ἐπαγγειλάμενος διδόναι τοῖς μετὰ πίστεως αἰτοῦσι τὴν χάριν αὐτοῦ ἕως τέλους[5] ἐν πάσῃ ὑπομονῇ.

Δ'. Ταῖς γὰρ πισταῖς ψυχαῖς πιστὸς καὶ ἀληθὴς ἡγεῖται ὁ Θεός, καὶ «ἐσφράγισαν ὅτι ἀληθής ἐστι»[6] κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον. Ἀκολούθως οὖν τῇ προειρημένῃ τῆς πίστεως ἐννοίᾳ ἀνακρίνουσιν ἑαυτάς, ἐν τίσιν ὑστεροῦσι τὸ ὅσον ἐξ αὐτῶν ἢ πόνῳ ἢ ἀγῶνι ἢ σπουδῇ ἢ πίστει ἢ ἀγάπῃ ἢ τῇ λοιπῇ τῶν ἀρετῶν καταστάσει. Καὶ ἀνακρίνουσαι ἐν πάσῃ ἀκριβείᾳ λεπτότητος βιάζονται ὅση δύναμις, καὶ ἄγχουσιν εἰς τὴν εὐαρέστησιν τοῦ Κυρίου, ἅπαξ πιστεύσασαι ὅτι ὁ Θεός, ἀληθὴς ὤν, οὐ στερήσει τῆς τοῦ Πνεύματος δωρεᾶς αὐτάς, εἰ παραμείνωσιν ἕως τέλους εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν διὰ πάσης σπουδῆς λατρείαν καὶ ἀναμονήν, ἀλλὰ καταξιωθήσονται τῆς οὐρανίου χάριτος ὡς ἔτι ἐν σαρκὶ τυγχάνουσι[7] καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς τεύξονται.

Ε'. Καὶ οὕτω κινοῦσιν ὅλην τὴν ἀγάπην αὐτῶν πρὸς τὸν Κύριον, ἀρνησάμεναι πάντα καὶ αὐτὸν μόνον ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ καὶ πείνῃ καὶ δίψῃ προσδοκῶσαι, καὶ τὴν ἀνάπαυσιν καὶ παράκλησιν τῆς χάριτος ἐκδεχόμεναι πάντοτε καὶ ἐπὶ μηδενὶ τοῦ κόσμου τούτου παρακαλούμεναι καὶ ἀναπαυόμεναι καὶ δεσμούμεναι ἑκουσίως, ἀλλὰ πάντοτε τοῖς ὑλικοῖς λογισμοῖς ἀντιλέγουσαι τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν καὶ ἀντίληψιν μόνον προσδοκῶσιν, ὁπότε ταῖς τοιαύτην σπουδὴν καὶ

---

1. Πρβλ. Α' Κορ. 1,8. 2. Πρβλ. Ἑβρ. 10,22. 3. Πρβλ. Μαρκ. 13,13. 4. Πρβλ. Τίτ. 1,2. 5. Πρβλ. Α' Κορ. 1,8. 6. Ἰω. 3, 33. 7. Πρβλ. Β' Κορ. 10,3.

προαίρεσιν καὶ ὑπομονὴν ἀναδεχομέναις ψυχαῖς αὐτὸς ὁ Κύριος ἤδη κρυπτῶς σύνεστι καὶ βοηθεῖ καὶ διαφυλάττει καὶ ὑποστηρίζει εἰς ἕκαστον τῆς ἀρετῆς καρπόν. Κἂν ἐν πόνῳ καὶ θλίψει τυγχάνωσι, κἂν ἐν ἐπιγνώσει ἀληθείας καὶ φανερώσει ψυχῆς, οὐδέπω ἐκομίσαντο τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος καὶ τὴν ἀνάπαυσιν τῆς ἐπουρανίου δωρεᾶς[1], καὶ ἐν πληροφορίᾳ οὐκ ἤσθοντο **238** ταύτης διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ ἄρρητον σοφίαν καὶ τὰ ἀνεκδιήγητα κρίματα[2], δοκι**[720]**μάζοντος διαφόρως τὰς πιστευούσας ψυχὰς καὶ εἰς τὴν ἐκ θελήματος καὶ προαιρέσεως ἀγάπην ἀποσκοποῦντος. Ὅροι γὰρ καὶ μέτρα καὶ σταθμοὶ τῆς αὐτεξουσίου προαιρέσεώς εἰσι καὶ τοῦ θελήματος τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰς πάσας τὰς ἁγίας αὐτοῦ ἐντολὰς ὅση δύναμις διαθέσεως. Καὶ οὕτως ἀναπληροῦσαι αἱ ψυχαὶ τὸ τῆς ἀγάπης αὐτῶν καὶ ὀφειλῆς μέτρον, τῆς βασιλείας καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς καταξιοῦνται.

Ϛʹ. Δίκαιος γάρ ἐστιν ὁ Θεὸς καὶ δίκαια τὰ κρίματα αὐτοῦ[3] καὶ προσωποληψία παρ' αὐτῷ οὐκ ἔστιν[4], ἀλλὰ κατὰ ἀναλογίαν τῶν εὐεργεσιῶν, ἤτοι σωματικῶν ἤτοι πνευματικῶν ἤτοι γνώσεως ἤτοι συνέσεως ἢ διακρίσεως, ἃ καὶ ἐν τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων ὁ Θεὸς διαφόρως ἐνέθηκεν. Ἕκαστον κρίνων τοὺς καρποὺς τῆς ἀρετῆς ἐπιζητήσει καὶ κατ' ἀξίαν ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως· ἥξει γάρ φησι, καὶ ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ[5]· καὶ «δυνατοὶ δυνατῶς ἐτασθήσονται»[6]. Ὁ γὰρ ἐλάχιστος συγγνωστός ἐστιν ἐλέους. Καὶ ὁ Κύριος λέγει· «Δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ καὶ μὴ ποιήσας δαρήσεται πολλάς· ὁ δὲ μὴ γνούς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας. Καὶ ᾧ πολὺ παρέθεντο, περισσότερον ἀπαιτήσουσιν **239** αὐτόν»[7]. Τὴν δὲ γνῶσιν καὶ σύνεσιν διαφόρως νόει, ἤτοι κατὰ χάριν καὶ δόμα ἐπουράνιον τοῦ Πνεύματος ἤτοι κατὰ φυσικὴν ἀκολουθίαν συνέσεως ἢ διακρίσεως καὶ διὰ τῶν θείων Γραφῶν παιδεύσεως. Ἕκαστος γὰρ τοὺς καρποὺς ἀπαιτηθήσεται τῆς ἀρετῆς κατὰ ἀναλογίαν τῶν παρὰ Θεοῦ γενομένων εἰς αὐτὸν εὐεργεσιῶν ἤτοι φυσικῶν ἤτοι ἐκ θείας χάριτος δεδομένων. Ἀναπολόγητος τοίνυν ἐστὶ πᾶς ἄνθρωπος[8] παρὰ Θεῷ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως· ἕκαστος γὰρ καθ' ὃ ἔγνω τοὺς καρποὺς τῆς πίστεως καὶ ἀγάπης καὶ πάσης ἀρετῆς τῆς πρὸς αὐτὸν ἐκ προαιρέσεως καὶ θελήματος ἀνταπόδοσιν ἀπαιτηθήσεται, ἤτοι δι' ἀκοῆς ἤτοι μηδέποτε λόγον ἀκούσας Θεοῦ.

Ζʹ. Ἀποσκοποῦσα γὰρ ἡ πιστὴ καὶ φιλαλήθης ψυχὴ εἰς τὰ ἀποκείμενα αἰώνια ἀγαθὰ τοῖς δικαίοις καὶ εἰς τὴν ἄρρητον τῆς μελλούσης ἐπιφοιτᾶν θείας χάριτος εὐεργεσίαν, ἀναξίαν ἑαυτὴν καὶ τὴν

---

1. Πρβλ. Ἑβρ. 6,4. 2. Πρβλ. Ρωμ. 11,33. 3. Πρβλ. Ψαλ. 118,137. 4. Πρβλ. Ρωμ. 2,11. 5. Πρβλ. Ρωμ. 2,6. 6. Σοφ. Σολ. 6,6. 7. Λουκ. 12,47 ἑξ. 8. Πρβλ. Ρωμ. 2,1.

σπουδὴν αὐτῆς καὶ πόνον καὶ κάματον ἡγεῖται πρὸς τὰς ἀρρήτους ἐπαγγελίας τοῦ Πνεύματος. Οὗτός ἐστιν ὁ «πτωχὸς τῷ πνεύματι»[1], ὃν ὁ Κύριος «μακαρίζει»· οὗτός ἐστιν ὁ πεινῶν καὶ διψῶν τὴν δικαιοσύνην· οὗτός ἐστιν ὁ συντετριμμένος τὴν καρδίαν[2]. Οἱ τοιαύτην προαίρεσιν ἀναλαμβάνοντες καὶ σπουδὴν καὶ πόνον καὶ πόθον ἀρετῆς καὶ ἕως τέλους ἐν αὐτῷ διαμένοντες, τῆς ζωῆς καὶ τῆς αἰωνίου βασιλείας ἐπιτυχεῖν ἐξ ἀληθείας δυνήσονται. Μὴ τοίνυν τις τῶν ἀδελφῶν κατεπαιρέσθω τοῦ ἀδελφοῦ καὶ εἰς οἴησιν προκοπτέτω, ὑπὸ τῆς κακίας ὑποκλεπτόμενος, ὡς ὅτι· «Ἰδοὺ ἐγὼ χάρισμα πνευματικὸν κέκτημαι»· οὐκ ἔστι γὰρ ἄξιον ταῦτα Χριστιανοὺς ἐνθυμεῖσθαι. Τί γὰρ ποιεῖ ἡ αὔριον εἰς ἐκεῖνον, οὐκ οἶδας[3]· καὶ ποῖον τέλος ἐκείνου καὶ ποῖον τὸ σόν, ἀγνοεῖς. Ἀλλ' ἕκαστος ἑαυτῷ προσέχων ἀνακρινέτω τὴν ἰδίαν συνείδησιν [721] πάντοτε καὶ δοκιμαζέτω τὸ ἔργον αὐτοῦ τῆς καρδίας, ποίαν **240** σπουδὴν καὶ ἀγῶνα ὁ νοῦς ἔχει πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ εἰς τὸν τέλειον σκοπὸν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀπαθείας καὶ τῆς καταπαύσεως τοῦ πνεύματος ἀποσκοπῶν, ἀπαύστως τρεχέτω καὶ ἀόκνως, ἐν μηδενὶ χαρίσματι ἢ καὶ δικαιώματι πληροφορούμενος. Δόξα καὶ προσκύνησις Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Λ'.

Ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος δεῖ γεννηθῆναι τὴν μέλλουσαν εἰσελθεῖν εἰς βασιλείαν Θεοῦ ψυχήν· καὶ ὃν τρόπον τοῦτο γένηται.

Α'. Οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες ἔργον τοῦ λόγου ἐν ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς ὀφείλουσιν ἐπιδείξασθαι· ὁ λόγος γὰρ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστι λόγος ἀργός, ἀλλ' ἔργον ἔχει εἰς τὴν ψυχὴν γιγνόμενον· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἔργον λέγεται, ἵνα τὸ ἔργον εὑρεθῇ ἐν τοῖς ἀκούουσι. Παράσχοι τοίνυν ὁ Κύριος τὸ ἔργον τῆς ἀληθείας ἐν τοῖς ἀκούουσιν, ἵνα ὁ λόγος ἔγκαρπος εὑρεθῇ εἰς ἡμᾶς. Ὥσπερ γὰρ σκιὰ προάγει τὸ σῶμα (ἡ σκιὰ δὲ τὸ σῶμα δηλοῖ, καὶ ἡ ἀλήθεια τὸ σῶμά ἐστι), τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ λόγος ὥσπερ σκιὰ τυγχάνει τῆς ἀληθείας τοῦ Χριστοῦ· προάγει δὲ ὁ λόγος τὴν ἀλήθειαν. Οἱ ἐπὶ γῆς πατέρες ἐκ τῆς ἑαυτῶν φύσεως γεννῶσι τέκνα ἐκ τοῦ σώματος αὐτῶν καὶ τῆς ψυχῆς καὶ γεννηθέντα πάσῃ σπουδῇ ἐπιμελῶς παιδεύουσιν ὡς ἑαυτῶν τέκνα, ἕως τέλειοι ἄνδρες γένωνται καὶ διά**241**δοχοι καὶ κληρονόμοι. Τοῖς γὰρ πατράσιν ἐξ ἀρχῆς σκοπὸς καὶ σπουδὴ πᾶσα γίγνεται πρὸς τὸ γεννῆσαι τέκνα καὶ σχεῖν κληρονόμους, καὶ εἰ μὴ ἐγέννησαν, μεγίστην λύπην καὶ ὀδύνην ἂν εἶχον, ὥστε πάλιν γεννήσαντες χαρὰν ἔσχον· χαίρουσι δὲ καὶ οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ γείτονες.

---

1. Ματθ. 5,3. 2. Πρβλ. Ψαλ. 50,19. 3. Πρβλ. Ἰακ. 4,14.

Β'. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου σωτηρίας φροντίσας πᾶσαν οἰκονομίαν καὶ σπουδὴν ἐπετέλεσεν ἐξ ἀρχῆς διὰ Πατέρων, πατριαρχῶν, διὰ νόμου καὶ προφητῶν. Ἔσχατον καὶ αὐτὸς παραγενόμενος καὶ σταυροῦ αἰσχύνης καταφρονήσας ὑπέμεινε θάνατον. Καὶ οὗτος ὅλος ὁ κάματος καὶ ἡ σπουδὴ αὐτοῦ γέγονεν, ὅπως γεννήσῃ ἐξ αὐτοῦ ἐκ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως τέκνα ἐκ τοῦ Πνεύματος[1], ἄνωθεν εὐδοκήσας γεννηθῆναι ἐκ τῆς αὐτοῦ θεότητος. Καὶ ὥσπερ οἱ πατέρες οὗτοι, ἐὰν μὴ γεννήσωσι λυποῦνται, οὕτω καὶ ὁ Κύριος ἀγαπήσας τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ὡς ἰδίαν εἰκόνα ἠθέλησεν αὐτοὺς ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ σπέρματος γεννῆσαι τῆς θεότητος. Εἴ τινες οὖν μὴ θελήσωσιν εἰς τοιαύτην γέννησιν ἐλθεῖν καὶ ἐκ τῆς γαστρὸς τοῦ Πνεύματος τῆς θεότητος γεννηθῆναι, πολλὴν λύπην ὁ Χριστὸς ἀναδέχεται, παθὼν δι' αὐτοὺς καὶ ὑπομείνας, ἵνα τούτους σώσῃ.

Γ'. Πάντας γὰρ ἀνθρώπους θέλει ὁ Κύριος τῆς γεννήσεως καταξιωθῆναι ταύτης[2]. Ὑπὲρ πάντων γὰρ ἀπέθανε καὶ πάντας εἰς ζωὴν ἐκάλεσε. Ζωὴ δέ ἐστιν ἡ ἄνωθεν ἐκ τοῦ Θεοῦ γέννησις. Ἄνευ γὰρ ταύτης ζῆσαι ψυχὴν ἀδύνατον, ὥς φησιν ὁ Κύριος· «Ἐ ὰ ν μ ή τ ι ς γ ε ν ν η θ ῇ ἄ ν ω θ ε ν, ο ὐ δ ύ ν α τ α ι ἰ δ ε ῖ ν τ ὴ ν β α σ ι λ ε ί α ν τ ο ῦ Θ ε ο ῦ»[3]. Ὥστε πάλιν ὅσοι πιστεύουσι τῷ **[724]** Κυρίῳ καὶ προσερχόμενοι καταξιοῦνται τῆς γεννήσεως ταύτης, χαρὰν ἐμποιοῦσι καὶ μεγίστην ἀγαλλίασιν ἐν **242** οὐρανοῖς τοῖς γεννήσασι γονεῦσι, πάντες τε ἄγγελοι καὶ δυνάμεις ἅγιαι χαίρουσι ἐπὶ τῇ ψυχῇ τῇ ἐκ Πνεύματος γεννηθείσῃ καὶ γενομένῃ πνεῦμα. Τοῦτο γὰρ τὸ σῶμα ὁμοίωμα τυγχάνει τῆς ψυχῆς, ἡ δὲ ψυχὴ εἰκὼν τοῦ Πνεύματος ὑπάρχει. Καὶ ὥσπερ τὸ σῶμα χωρὶς τῆς ψυχῆς νεκρόν ἐστι[4], μηδὲν δυνάμενον διαπράξασθαι, οὕτως χωρὶς τῆς ἐπουρανίου ψυχῆς, τοῦ θεϊκοῦ Πνεύματος, νεκρὰ τυγχάνει ἀπὸ τῆς βασιλείας ἡ ψυχή, μηδὲν δυναμένη διαπράξασθαι τῶν τοῦ Θεοῦ, ἄνευ τοῦ Πνεύματος.

Δ'. Ὥσπερ γὰρ ὁ εἰκονογράφος προσέχει τῷ προσώπῳ τοῦ βασιλέως καὶ γράφει, καὶ ἐπὰν ἐξ ἐναντίας ᾖ τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως προσέχον αὐτῷ γράφοντι, εὐκόλως καὶ καλῶς ἐκεῖνος ζωγραφεῖ τὴν εἰκόνα· ἐπὰν δὲ ἀποστρέψῃ τὸ πρόσωπον, οὐ δύναται γράψαι διὰ τὸ μὴ ἀτενίζειν αὐτὸ τῷ γράφοντι, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ καλὸς ζωγράφος Χριστὸς τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ καὶ ἀτενίζουσιν διὰ παντὸς πρὸς αὐτὸν εὐθέως ζωγραφεῖ κατὰ τὴν εἰκόνα[5] αὐτοῦ ἐπουράνιον ἄνθρωπον· ἐκ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος, ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, τοῦ φωτὸς τοῦ ἀνεκλαλήτου, γράφει εἰκόνα οὐράνιον καὶ δίδωσιν αὐτῇ τὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν αὐτῆς νυμφίον. Εἴ τις οὖν οὐκ ἀτενίζει διὰ παντὸς πρὸς αὐτόν, τῶν πάντων ὑπεριδών, οὐ μὴ γράψῃ ὁ Κύριος αὐτοῦ τὴν εἰ-

---

1. Πρβλ. Ἰω. 3,3. 7. 2. Πρβλ. Α' Τιμ. 2,4. 3. Ἰω. 3,3. 4. Πρβλ. Ἰακ. 2,26. 5. Πρβλ. Ρωμ. 8,29. Β' Κορ. 3,18.

κόνα ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ φωτός. Χρὴ τοίνυν ἀτενίζειν ἡμᾶς εἰς αὐτόν, πιστεύοντας καὶ ἀγαπῶντας αὐτόν, πάντα ῥίψαντας καὶ αὐτῷ προσέχοντας, ἵνα γράψας τὴν ἑαυτοῦ εἰκόνα[1] τὴν ἐπουράνιον ἀποστείλῃ ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, καὶ οὕτως φορέσαντες τὸν Χριστὸν ζωὴν αἰώνιον λάβωμεν καὶ ἀπεντεῦθεν πληροφορηθέντες ἀναπαῶμεν.

Ε΄. Ὥσπερ τὸ νόμισμα τοῦ χρυσίου ἐὰν μὴ λάβῃ καὶ ἐντυπωθῇ τὴν βασιλικὴν εἰκόνα[2], οὔτε εἰς ἐμπορίαν ἀπέρχεται, οὔτε εἰς βασιλέως θησαυροὺς ἀποτίθεται, ἀλλὰ ἀπόβλητον τυγχάνει, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ἐὰν μὴ ἔχῃ εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου Πνεύματος, ἐν φωτὶ ἀρρήτῳ Χριστὸν ἐντετυπωμένον ἐν αὐτῇ, οὐ χρησιμεύει εἰς τοὺς ἄνω θησαυροὺς καὶ ὑπὸ τῶν ἐμπόρων τῆς βασιλείας τῶν καλῶν ἀποστόλων ἀπόβλητος γίνεται. **243** Καὶ γὰρ ὁ κληθεὶς καὶ μὴ φορῶν τὸ ἔνδυμα τοῦ γάμου ὡς ἀλλότριος ἐξεβλήθη εἰς τὸ ἀλλότριον σκότος[3], μὴ φορῶν τὴν εἰκόνα τὴν ἐπουράνιον[4]. Τοῦτο γὰρ τὸ σημεῖον καὶ σίγνον τυγχάνει τοῦ Κυρίου, ἐντυπούμενον ταῖς ψυχαῖς, πνεῦμα φωτὸς ἀρρήτου ὑπάρχον. Καὶ ὥσπερ ἐν πόλει ὁ νεκρὸς ἀχρεῖος καὶ ὅλως μὴ χρησιμεύων τοῖς ἐκεῖ ἐστι, διὸ καὶ ἐκκομίζουσιν αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως καὶ κατατίθενται, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ἡ μὴ φέρουσα τὴν ἐπουράνιον τοῦ θεϊκοῦ φωτὸς εἰκόνα, τὴν ζωὴν τῆς ψυχῆς, ὥσπερ ἀδόκιμος καὶ πάντῃ ἀπόβλητος τυγχάνει· οὐ χρησιμεύει γὰρ εἰς ἐκείνην τὴν πόλιν τῶν ἁγίων[5] νεκρὰ ψυχὴ μὴ φοροῦσα φωτεινὸν καὶ θεϊκὸν Πνεῦμα. Ὥσπερ γὰρ ἐν κόσμῳ ζωὴ τοῦ σώματος ἡ ψυχή ἐστιν, οὕτως καὶ ἐν τῷ αἰωνίῳ καὶ ἐπουρανίῳ κόσμῳ τῆς ψυχῆς ἡ ζωὴ τὸ Πνεῦμα τῆς θεότητος ὑπάρχει· ἄνευ γὰρ τῆς ψυχῆς τοῦ πνεύματος ἡ ψυχὴ αὕτη νεκρὰ τοῖς ἄνω καὶ ἀχρεία ὑπάρχει.

Ϛ΄. Χρὴ τοίνυν τὸν ζητοῦντα πιστεῦσαι καὶ προσελ[725]θεῖν τῷ Κυρίῳ, παρακαλεῖν, ἐντεῦθεν λαβεῖν τὸ θεϊκὸν Πνεῦμα. Αὐτὸ γάρ ἐστιν ἡ ζωὴ τῆς ψυχῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἐποιήσατο τὴν ἔλευσιν ὁ Κύριος, ἵνα ζωὴν ἐντεῦθεν δῷ τῇ ψυχῇ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ. «Ἕως γάρ», φησί, «ἔχετε τὸ φῶς, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς»[6]. «Ἔρχεται νύξ, ὅτε οὐκέτι δύνασθε ἐργάζεσθαι»[7]. Εἴ τις τοίνυν οὐκ ἐζήτησεν ἐντεῦθεν καὶ ἔλαβε ζωὴν τῇ ψυχῇ τὸ θεϊκὸν φῶς τοῦ Πνεύματος, ἐν τῷ ἐξέρχεσθαι τοῦ σώματος ἐν τοῖς ἀριστεροῖς τόποις τοῦ σκότους ἤδη ἀφορίζεται, εἰς βασιλείαν οὐρανῶν μὴ εἰσερχόμενος, ἐν γεέννῃ τὸ τέλος ἔχων μετὰ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ[8]. **244** Ἢ ὥσπερ χρυσίον ἢ ἀργύριον, ἐπὰν ἐμβληθῇ τῷ πυρί, καθαρώτερον καὶ δοκιμώτερον γίνεται καὶ οὐδὲν δύναται ἀλλοιῶσαι αὐτό, οἷον ξύλα ἢ χόρτος (πάντα γὰρ ἐσθίει τὰ προσερχόμενα αὐτῷ, πῦρ γὰρ γίγνονται), οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ἐν τῷ πυρὶ τοῦ Πνεύμα-

---

1. Πρβλ. Ρωμ. 8,29. Β΄ Κορ. 3,18. 2. Ἐνθ᾽ ἀν. 3. Πρβλ. Ματθ. 22.11. 4. Πρβλ. Α΄ Κορ. 15,49. 5. Πρβλ. Ἀπκλ. 11,2. 6. Πρβλ. Ἰω. 12,36. 7. Ἰω. 9,4. 8. Πρβλ. Ματθ. 25,41.

τος ἀναστρεφομένη καὶ τῷ θεϊκῷ φωτί, ὑπ' οὐδενός τι κακὸν πείσεται τῶν πονηρῶν πνευμάτων· εἰ δὲ καὶ προσεγγίσει τι αὐτῇ, ἀναλίσκεται ὑπὸ τοῦ ἐπουρανίου πυρὸς τοῦ Πνεύματος. Ἢ ὥσπερ πετεινὸν ἐπὰν ἐν ὕψει πετασθῇ, ἀμέριμνόν ἐστιν ὡς μηδὲν δεδοικός, θηρευτὰς ἢ θηρία πονηρὰ (ἄνω γάρ που ὂν πάντων καταγελᾷ), οὕτω καὶ ψυχὴ λαβοῦσα τὰς πτέρυγας τοῦ Πνεύματος[1] καὶ εἰς τὰ ὑψηλὰ τοῦ οὐρανοῦ πετομένη, πάντων ἀνωτέρα οὖσα, πάντων καταγελᾷ.

Ζ'. Καὶ ὁ μὲν κατὰ σάρκα Ἰσραήλ[2], τότε σχίσαντος Μωσέως τὴν θάλασσαν, διήρχοντο κάτω[3]. Οὗτοι δὲ τέκνα Θεοῦ ὄντες[4] ἐπάνω περιπατοῦσιν ἐπὶ τὴν θάλασσαν τῆς πικρίας τῶν πονηρῶν δυνάμεων· τὸ σῶμα γὰρ καὶ ἡ ψυχὴ αὐτῶν οἶκος Θεοῦ γεγόνασιν. **245** Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὅτε ἔπεσεν ὁ Ἀδάμ, ἦλθεν ὁ Θεὸς περιπατῶν ἐν τῷ παραδείσῳ, ἔκλαυσεν, ὡς εἰπεῖν, ἰδὼν τὸν Ἀδάμ, καὶ εἴρηκεν· «Ἐκ ποίων ἀγαθῶν ποῖα ἡρετίσω κακά; Ἐκ ποίας δόξης ποίαν αἰσχύνην φορεῖς; Τί σκοτεινὸς εἶ νῦν; Τί δυσειδής; Τί σαπρός; Ἐκ ποίου φωτὸς <ποῖον> σκότος ἐκάλυψέ σε»; Καὶ πεσόντος τοῦ Ἀδὰμ καὶ ἀποθανόντος ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἔκλαυσεν αὐτὸν ὁ Ποιητής, ἄγγελοι, πᾶσαι αἱ δυνάμεις, οὐρανοί, γῆ, καὶ πάντα τὰ κτίσματα ἐπένθησαν ἐπὶ τῷ θανάτῳ καὶ τῇ πτώσει αὐτοῦ· τὸν γὰρ δοθέντα αὐτοῖς βασιλέα δοῦλον εἶδον γεγονότα ἐναντίας καὶ πονηρᾶς δυνάμεως. Σκότος τοίνυν ἐνεδύσατο ἐν τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ, σκότος πικρὸν καὶ πονηρόν· ἐβασιλεύθη γὰρ ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος τοῦ σκότους. Οὗτος ἦν ὁ τραυματισθεὶς ὑπὸ τῶν λῃστῶν καὶ ἡμιθανὴς γεγονώς, κατερχόμενος ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱεριχώ»[5].

Η'. Καὶ γὰρ καὶ Λάζαρος[6], ὃν ὁ Κύριος ἀνέστησεν, ὁ πολλῆς δυσωδίας γέμων ὥστε μηδένα δύνασθαι τῷ μνήματι προσεγγίσαι, σύμβολον ἦν τοῦ Ἀδὰμ τοῦ πολλὴν δυσωδίαν ἐν τῇ ψυχῇ προσλαβόντος καὶ μελανίας καὶ σκότους πληρωθέντος. Ἀλλὰ σύ, ὅταν ἀκούσῃς περὶ Ἀδὰμ καὶ περὶ τοῦ τετραυματισμένου καὶ τοῦ Λαζάρου, μὴ ἀπολύσῃς σου τὸν νοῦν ὥσπερ εἰς ὄρη, ἀλλ' ἔνδον ἐν τῇ ψυχῇ σου γίγνου, ὅτι καὶ σὺ τὰ αὐτὰ τραύματα καὶ τὴν **[728]** αὐτὴν δυσωδίαν καὶ τὸ αὐτὸ σκότος φορεῖς. Ἐκείνου γὰρ πάντες ἐσμὲν υἱοὶ τοῦ σκοτεινοῦ γένους καὶ πάντες τῆς αὐτῆς δυσωδίας μετέχομεν. Ὅπερ οὖν πέπονθε πάθος ἐκεῖνος, τοῦτο πάντες ἐκ τοῦ σπέρματος Ἀδὰμ ὄντες πεπόνθαμεν. Τοιοῦτο γὰρ πάθος συμβέβηκεν, ὥς φησιν Ἡσαΐας· «Οὐκ **246** ἔστι τραῦμα οὔτε μώλωψ οὔτε πληγὴ φλεγμαίνουσα, οὐκ ἔστι μάλαγμα ἐπιθεῖναι οὔτε ἔλαιον, οὔτε καταδέσμους ποιῆσαι»[7].

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 54,7. 2. Πρβλ. Α' Κορ. 10,18. 3. Πρβλ. Ἐξ. 14,21. 4. Πρβλ. Ἰω. 1,12. 5. Πρβλ. Λουκ. 10,30 ἑξ. 6. Πρβλ. Ἰω. 11,39. 7. Ἡσ. 1,6.

Οὕτως ἀνίατον τραῦμα ἐτραυματίσθημεν, μόνῳ τῷ Κυρίῳ δυνατὸν θεραπεῦσαι αὐτό. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ δι' ἑαυτοῦ ἦλθεν, ὅτι μηδεὶς τῶν ἀρχαίων, οὔτε ὁ νόμος αὐτὸς οὔτε οἱ προφῆται τοῦτο ἠδυνήθησαν θεραπεῦσαι· οὗτος δὲ μόνος ἐλθὼν ἐθεράπευσε τὴν πληγὴν ἐκείνην τὴν ἀνίατον τῆς ψυχῆς.

Θ'. Προσδεχώμεθα τοίνυν τὸν Θεὸν καὶ Κύριον, τὸν ἀληθινὸν θεραπευτήν, ὃς μόνος δυνατός ἐστιν ἐλθὼν ἰάσασθαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν, κεκοπιακὼς πολλὰ δι' ἡμᾶς. Κρούει γὰρ ἀεὶ τὰς θύρας τῶν καρδιῶν ἡμῶν, ἵνα ἀνοίξωμεν αὐτῷ καὶ εἰσελθὼν ἀναπαῇ εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν[1], καὶ νίψωμεν καὶ ἀλείψωμεν αὐτοῦ τοὺς πόδας[2], καὶ μονὴν παρ' ἡμῖν ποιήσῃ[3]. Καὶ γὰρ ἐκεῖ ὀνειδίζει ὁ Κύριος τὸν μὴ νίψαντα τοὺς πόδας αὐτοῦ[4], καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ λέγει· «Ἰδοὺ ἕστηκα ἐπὶ τὴν θύραν καὶ κρούω. Ἐάν τις ἀνοίξῃ μοι, καὶ εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτόν»[5]. Διὰ τοῦτο γὰρ πολλὰ παθεῖν ὑπέμεινε, δοὺς τὸ ἑαυτοῦ σῶμα εἰς θάνατον καὶ ἐξαγοράσας ἡμᾶς τῆς δουλείας, ἵνα ἐλθὼν τῇ ψυχῇ ἡμῶν μονὴν ποιήσῃ παρ' αὐτῇ. Διὰ τοῦτο ἐκείνοις τοῖς ἐξ ἀριστερῶν ἐν τῇ κρίσει ὑπ' αὐτοῦ πεμπομένοις εἰς γέενναν μετὰ τοῦ διαβόλου φησὶν ὁ Κύριος· «Ξένος ἤμην καὶ οὐ συνηγάγετέ με· ἐπείνων καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψων καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με»[6]. Ἡ γὰρ τροφὴ αὐτοῦ καὶ ἡ πόσις καὶ ἄμφιον καὶ στέγη καὶ ἀνάπαυσις ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐστιν. Ἀεὶ τοίνυν κρούει, βουλόμενος εἰσελθεῖν πρὸς ἡμᾶς. Δεξώμεθα τοίνυν αὐτὸν καὶ εἰσαγάγωμεν ἔνδον ἡμῶν· ὅτι καὶ ἡμῶν ἡ τροφὴ καὶ ἡ πόσις καὶ ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος αὐτός ἐστιν. Καὶ πᾶσα ψυχὴ ἡ μὴ δεξαμένη αὐτὸν ἔνδον νῦν καὶ ἀναπαύσασα, μᾶλλον δὲ ἀναπαεῖσα ἐν αὐτῷ, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μετὰ τῶν ἁγίων κληρονομίαν οὐκ ἔχει[7] οὔτε εἰς τὴν ἐπουράνιον πόλιν[8] εἰσελθεῖν δύναται. Αὐτὸς δέ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, εἰσάγαγε ἡμᾶς εἰς αὐτὴν δοξάζοντάς σου τὸ ὄνομα σὺν Πατρὶ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

247 ΟΜΙΛΙΑ ΛΑ'.

Δεῖ τὸν πιστεύοντα μεταλλαγῆναι τοῦ νοῦ αὐτοῦ καὶ πάντας τοὺς λογισμοὺς εἰς Θεὸν συλλέγειν ἐν οἷς ἀληθῶς πᾶσα διακονία τοῦ Θεοῦ ἐστι.

Α'. Δεῖ τὸν πιστεύοντα αἰτεῖν τὸν Θεόν, μεταλλαγῆναι τῆς προαιρέσεως αὐτοῦ μεταβολῇ καρδίας μεταβαλλομένης ἀπὸ πικρότητος εἰς

---

1. Πρβλ. Ἀπκλ. 3,20. 2. Πρβλ. Λουκ. 7,38. 3. Πρβλ. Ἰω. 14,23. 4. Πρβλ. Λουκ. 7,44. 5. Αποκ. 3,20. 6. Ματθ. 25,42-43. 7. Πρβλ. Ἐφ. 5,5. 8. Πρβλ. Ἑβρ. 12,22.

γλυκασίαν, καὶ μνημονεύειν πῶς ὁ τυφλὸς ἰάθη[1], ἡ αἱμορροοῦσα ὁμοίως ἁψαμένη τοῦ κρασπέδου ἰάσεως ἔτυχε[2], λεόντων φύσις ἡμερώθη[3], πυρὸς φύσις ἐνεκρώθη[4], πηγὴ πικρὰ ἐγλυκάνθη[5]. Ὅτι τὸ ἄκρως καλὸν ὁ Θεός ἐστι. Πρὸς ὃν ὀφείλεις συναγα**[729]**γεῖν τὸν νοῦν καὶ τοὺς λογισμοὺς καὶ μηδὲν ἄλλο ἐννοεῖν ἢ τὴν προσδοκίαν αὐτοῦ καθορᾶν.

Β΄. Ἤτω οὖν ἡ ψυχὴ ὡς τέκνα ῥεμβόμενα συνάγουσα καὶ νουθετοῦσα τοὺς ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ἐσκορπισμένους λογισμούς, εἰσαγέτω εἰς τὸν οἶκον τοῦ σώματος αὐτῆς, ἀεὶ προσδοκῶσα τὸν Κύριον ἐν νηστείᾳ καὶ ἀγάπῃ, πότε ἐλθὼν ἐξ ἀληθείας συναγάγῃ αὐτήν. Ἀδήλου δὲ τοῦ μέλλοντος ὄντος, ἐλπιζέτω πλέον ἔτι τῷ κυβερνήτῃ καλῶς ἐπελπίζουσα καὶ μνημονευέτω, πῶς καὶ Ῥαὰβ οὖσα μετὰ ἀλλοφύλων ἐπίστευσεν Ἰσραηλίταις καὶ μετ' αὐτῶν κατηξιώθη[6]· οἱ δὲ Ἰσραηλῖται τῇ ἀγάπῃ **248** εἰς Αἴγυπτον μετεστράφησαν[7]. Ὡς οὖν οὐδὲν ἔβλαψε τὴν Ῥαὰβ ἡ μετὰ τῶν ἀλλοφύλων οἴκησις, ἀλλ' ἡ πίστις ᾠκείωσε τῇ μερίδι τῶν Ἰσραηλιτῶν, οὕτως οὐδὲν βλάψει ἁμαρτία τοὺς ἐν ἐλπίδι καὶ πίστει τὸν Λυτρωτὴν ἐκδεχομένους, ὃς παραγενόμενος μεταβάλλει τοὺς λογισμοὺς τῆς ψυχῆς καὶ ποιεῖ αὐτοὺς θεϊκούς, οὐρανίους, ἀγαθούς, καὶ διδάσκει τὴν ψυχὴν εὐχὴν ἀληθινήν, ἀπερίσπαστον, ἀρρέμβαστον. «Μὴ φοβοῦ», φησίν, «ἐγὼ ἔμπροσθέν σου πορεύομαι καὶ ὄρη ὁμαλιῶ, θύρας χαλκᾶς συντρίψω καὶ μοχλοὺς σιδηροῦς συνθλάσω»[8]. Καὶ πάλιν· «Πρόσεχε», φησί, «σεαυτῷ μήποτε γένηται ῥῆμα κρυπτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἀνόμημα· μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου· τοῦτο τὸ ἔθνος πολὺ καὶ ἰσχυρόν»[9].

Γ΄. Ἐὰν μὴ ἡμεῖς χαυνωθῶμεν καὶ παραδῶμεν τὰς νομὰς τοῖς ἀτάκτοις λογισμοῖς τῆς κακίας, ἀλλὰ τῷ θελήματι ἡμῶν ἕλκωμεν τὸν νοῦν, βιαζόμενοι τοὺς λογισμοὺς πρὸς τὸν Κύριον, πάντως ὁ Κύριος τῷ θελήματι αὐτοῦ ἐλεύσεται πρὸς ἡμᾶς καὶ ἐξ ἀληθείας συναγάγῃ ἡμᾶς πρὸς ἑαυτόν· πᾶσα γὰρ ἡ εὐαρέστησις καὶ ἡ διακονία ἐν τοῖς διαλογισμοῖς ἐστιν. Ὥστε σπούδασον ἀρέσαι τῷ Κυρίῳ προσδοκῶν αὐτὸν ἀεὶ ἔσωθεν, ζητῶν αὐτὸν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς καὶ βιαζόμενος καὶ ἀναγκάζων τὸ ἑαυτοῦ θέλημα καὶ τὴν προαίρεσιν πρὸς αὐτὸν ἀεὶ ἀνατείνεσθαι. Καὶ ὅρα πῶς ἔρχεται πρὸς σὲ καὶ μονὴν ποιεῖται παρὰ σοί. Ὅσον γὰρ συνάγεις τὸν νοῦν σου εἰς τὴν ζήτησιν αὐτοῦ, πολὺ πλέον αὐτὸς ἀναγκάζεται ὑπὸ τῆς ἰδίας εὐσπλαγχνίας καὶ χρηστότητος ἐλθεῖν πρὸς σὲ καὶ ἀναπαῦσαί σε. Ἕστηκε γὰρ θεωρῶν σου τὸν νοῦν, τοὺς διαλογισμούς, τὰς ἐνθυμήσεις, **249** ἐπι-

---

1. Μαρκ. 10,46 ἑξ. 2. Μαρκ. 5,25 ἑξ. 3. Δαν. 6,22. 4. Δαν. 3,24 ἑξ. 5. Ἐξ. 15,25. 6. Ἰησ. Ν. 2,1 ἑξ. 6,17. 25. 7. Πρβλ. Ἐξ. 16,1 ἑξ. Ἀριθμ. 14,3 ἑξ. 8. Ἡσ. 44,2. 45,2. 9. Πρβλ. Δευτ. 7,17. 15,2.

σκοπῶν πῶς ζητεῖς αὐτὸν καὶ εἰ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, εἰ μὴ νωθρῶς, εἰ μὴ ἀμελῶς.

Δ΄. Καὶ ὅταν ἴδῃ τὴν σπουδήν σου πρὸς τὴν αὐτοῦ ζήτησιν, τότε φανεροῦται καὶ ἐπιφαίνεταί σοι καὶ τῆς αὐτοῦ βοηθείας μεταδίδωσι καὶ τὴν νίκην σοι ποιεῖ, ῥυόμενός σε ἐκ τῶν ἐχθρῶν σου. Θεωρήσας γὰρ πρότερον τὴν σὴν πρὸς αὐτὸν ζήτησιν καὶ ὡς ὅλην σου τὴν προσδοκίαν ἀδιαλείπτως πρὸς αὐτὸν ἔχεις, οὕτω διδάσκει καὶ δίδωσί σοι εὐχὴν ἀληθινήν, ἀγάπην ἀληθινήν, ἥτις ἐστὶν αὐτὸς ἐν σοὶ πάντα γιγνόμενος, παράδεισος, ξύλον ζωῆς[1], μαργαρίτης, στέφανος, οἰκοδόμος, γεωργός, παθητός, **[732]** ἀπαθής, ἄνθρωπος, Θεός, οἶνος, ὕδωρ ζῶν[2], πρόβατον, νυμφίος, πολεμιστής, ὅπλον, πάντα ἐν πᾶσι Χριστός[3]. Καὶ ὥσπερ τὸ νήπιον οὐκ οἶδεν ἑαυτὸ θεραπεῦσαι ἢ τημελῆσαι, ἀλλὰ μόνον ἀποβλέπει πρὸς τὴν μητέρα, κλαῖον πότε σπλαγχνισθεῖσα τοῦτο ἀναλάβηται, οὕτως αἱ πισταὶ ψυχαὶ μόνῳ τῷ Κυρίῳ ἐπελπίζουσιν ἀεί, πᾶσαν δικαιοσύνην αὐτῷ ἀπονέμουσαι. Ὥσπερ γὰρ χωρὶς τῆς ἀμπέλου τὸ κλῆμα ψύγεται, οὕτω καὶ ὁ ἄνευ Χριστοῦ δικαιοῦσθαι θέλων. Ὡς ὁ ληστὴς καὶ ὁ κλέπτης ἐστὶν «ὁ μὴ διὰ τῆς εἰσόδου εἰσερχόμενος, ἀλλὰ ἀλλαχόθεν ἀναβαίνων»[4], ὡς ὁ ἄνευ τοῦ δικαιοῦντος ἑαυτῷ δικαιούμενος.

Ε΄. Ἄρωμεν οὖν τὸ σῶμα τοῦτο καὶ ποιήσωμεν θυσιαστήριον καὶ ἐπιθῶμεν ἐπάνω πᾶσαν ἡμῶν τὴν ἐνθύμησιν. Δεηθῶμεν τοῦ Κυρίου, ἵνα **250** πέμψῃ ἐξ οὐρανοῦ τὸ ἀόρατον καὶ μέγα πῦρ καὶ καταφάγῃ τὸ θυσιαστήριον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ πάντες οἱ ἱερεῖς τῆς Βαὰλ πέσωσιν, αἵτινές εἰσιν αἱ ἀντικείμεναι ἐνέργειαι[5], καὶ τότε ὀψόμεθα τὸν πνευματικὸν ὑετὸν ὡς ἴχνος ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν ψυχῇ, ὥστε γενέσθαι ἐν ἡμῖν τὴν τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελίαν, καθὼς εἴρηται ἐν τῷ προφήτῃ· «Ἀνορθώσω καὶ ἀνοικοδομήσω τὴν σκηνὴν Δαυῒδ τὴν πεπτωκυῖαν, καὶ τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω»[6]· ἵνα τὴν ἐν νυκτὶ καὶ σκότει διαιτωμένην ψυχὴν ἐν μέθῃ ἀγνοίας τῇ ἰδίᾳ χρηστότητι ὁ Κύριος ἐπιλάμψῃ, καὶ λοιπὸν ἀνανήψασα ἐκείνη ἀπροσκόπως ὁδεύῃ, τὰ τῆς ἡμέρας καὶ ζωῆς ἔργα ἐπιτελοῦσα· ἐκεῖθεν γὰρ τρέφεται ψυχή, ἔνθα καὶ ἐσθίει, ἤτοι ἐκ τοῦ αἰῶνος τούτου ἤτοι ἐκ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ Θεὸς ἐκεῖ τρέφεται καὶ ζῇ καὶ ἀναπαύεται καὶ ἀναστρέφεται.

Ϛ΄. Τὸ λοιπὸν ἕκαστος εἰ βούλεται, δοκιμάσει ἑαυτὸν πόθεν τρέφεται καὶ ποῦ ζῇ καὶ ἐν οἷς ἐστιν, ἵν᾽ οὕτως νοήσας καὶ τὴν ἀκριβῆ διάκρισιν κτησάμενος τῇ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ὁρμῇ τελείως ἑαυτὸν ἐπιδῷ. Λοιπὸν προσευχόμενος ἐν τῇ εὐχῇ πρόσεχε σεαυτῷ, ἐπέχων τοῖς λογισμοῖς καὶ ταῖς ἐνεργείαις πόθεν εἰσίν, ἐκ τοῦ Θεοῦ

---

1. Γεν. 2,9. 2. Ἰω. 4,10. 7,38. 3. Α΄ Κορ. 15,28. 4. Ἰω. 10,1. 5. Πρβλ. Γ΄ Βασ. 18,1 ἑξ. 6. Ἀμ. 9,11.

ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου, καὶ τίς προσφέρει τροφὴν τῇ καρδίᾳ, ὁ Κύριος ἢ οἱ κοσμοκράτορες τοῦ αἰῶνος τούτου[1]. Καὶ δοκιμάσασα καὶ ἐπιγνοῦσα, ὦ ψυχή, αἰτοῦ τὸν Κύριον ἐν πόνῳ καὶ πόθῳ τροφὴν οὐράνιον καὶ αὔξησιν καὶ ἐργασίαν Χριστοῦ κατὰ τὸν εἰρημένον· «ἡ μ ῶ ν δ ὲ τ ὸ π ο λ ί τ ε υ μ α ἐ ν ο ὐ ρ α ν ο ῖ ς ὑ π ά ρ χ ε ι»[2], καὶ οὐκ ἐν σχήματι καὶ τύπῳ ὥς τινες νομίζουσιν. Ἰδοὺ γὰρ τῶν μόρφωσιν **251** εὐσεβείας[3] μόνον ἐχόντων ὁ νοῦς καὶ ἡ διάνοια ἔοικε τῷ κόσμῳ. Ἰδοὺ ὁ σεισμὸς καὶ ὁ σάλος τῆς προαιρέσεως αὐτῶν, ἡ ἄστατος γνώμη, ἡ δειλία καὶ ὁ φόβος, κατὰ τὸ εἰρημένον· «Σ τ έ ν ω ν κ α ὶ τ ρ έ μ ω ν ἔ σ ῃ ἐ π ὶ τ ῆ ς γ ῆ ς»[4], κατὰ τὴν ἀπιστίαν καὶ σύγχυσιν τῶν ἀστάτων λογισμῶν· ὅσαι ὧραι σαλευόμενοι ὡς οἱ λοιποὶ πάντες ἄνθρωποι. Σχήματι δὲ μόνῳ καὶ νοήματι διαφέρουσιν οἱ τοιοῦτοι τοῦ κόσμου καὶ σωματικοῖς κατορθώμασι τοῦ ἔξω ἀνθρώπου, τῇ δὲ καρδίᾳ καὶ τῷ νῷ ἐν τῷ κόσμῳ σύρονται, καὶ δεσμοῖς γηΐνοις κα. μεριμνῶν **[733]** ἀνωφελῶν ἐμπεριέχονται, τὴν ἐξ οὐρανοῦ εἰρήνην ἐν καρδίᾳ μὴ κτησάμενοι, καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος ὅτι «ἡ ε ἰ ρ ή ν η τ ο ῦ Θ ε ο ῦ β ρ α β ε υ έ τ ω ἐ ν τ α ῖ ς κ α ρ δ ί α ι ς ὑ μ ῶ ν»[5], ἥτις ἐστὶ βασιλεύουσα καὶ ἀνακαινίζουσα τὰς τῶν πιστῶν διανοίας ἐν ἀγάπῃ Θεοῦ καὶ πάσης τῆς ἀδελφότητος. Δόξα καὶ προσκύνησις Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΒ΄.

Ἡ δόξα τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τοῦ νῦν ἐν ταῖς αὐτῶν ψυχαῖς ἐμμένει, μέλλουσα ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀναστάσεως φανερωθῆναι, καὶ δοξάσαι τὰ σώματα κατ' ἀναλογίαν τῆς αὐτῶν εὐσεβείας.

Α΄. Αἱ τοῦ κόσμου τούτου γλῶσσαι διάφοροί εἰσι· παντὸς γὰρ ἔθνους ἰδία γλῶσσά ἐστιν. Οἱ δὲ Χριστιανοὶ μίαν καινὴν γλῶσσαν μανθάνουσι καὶ ὅλοι ὑπὸ μίαν σοφίαν παιδεύονται, Θεοῦ σοφίαν, οὐ τοῦ κόσμου τούτου[6] οὔτε τοῦ αἰῶνος τοῦ παρερχομένου. Καὶ ὡς περιπατοῦσιν εἰς τὴν κτίσιν ταύτην οἱ Χριστιανοί, εἰς καινοτέρας θέας οὐρανίους ἐμπίπτουσι καὶ εἰς δόξας καὶ μυστήρια, ἀπὸ τῶν φαινομένων λαμβάνοντες τὰς ἀφορμάς. Ἔστι γένη ζώων ἡμέρων, οἷον ἵππος καὶ βοῦς· ἕκαστον αὐτῶν ἴδιον σῶμα ἔχει καὶ ἰδίαν φωνήν. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐν τοῖς θηρίοις· ὁ λέων ἴδιον **252** σῶμα ἔχει[7] καὶ ἰδίαν φωνήν, ὁ ἔλαφος ὁμοίως, καὶ ἐν τοῖς ἑρπετοῖς διαφορὰ πολλή. Καὶ ἐν τοῖς πετεινοῖς πολλὰ σώματα, ἄλλο σῶμα καὶ φωνὴ ἀετοῦ καὶ ἄλλο σῶμα καὶ φωνὴ ὀξυπτέρου. Τὰ αὐτὰ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐστὶ σώματα πολλά, μὴ ἐοικότα ἀλλήλοις. Καὶ ἐν τῇ γῇ σπέρματα πολλά εἰσιν, ἀλλ' ἕκαστον σπέρμα

---

1. Ἐφ. 6,12. 2. Φιλιπ. 3,20. 3. Β΄ Τιμ. 3,5. 4. Γεν. 4,12. 5. Κολ. 3,15. 6. Α΄ Κορ. 2,6. 7. Πρβλ. Α΄ Κορ. 15,38.

ἴδιον ἔχει καρπόν. Καὶ δένδρα πολλά εἰσιν, ἀλλ' εἰσὶ δένδρα μείζονα καὶ εἰσὶ δένδρα μικρότερα, καὶ αὗται αἱ ὀπῶραι διαφορὰν ἔχουσι πολλήν· ἕκαστον γὰρ αὐτῶν ἰδίαν ἔχει γεῦσιν. Καὶ εἰσὶ βοτάναι καὶ ἐν αὐταῖς διαφοραὶ πολλαί, αἱ μὲν εἰς ὑγείαν προχωροῦσαι, αἱ δὲ εἰς εὐωδίαν μόνον. Ἕκαστον δὲ τῶν δένδρων ἔνδοθεν ἐκφέρει τὰ ἐνδύματα φαινόμενα, φύλλα καὶ ἄνθη καὶ καρπούς· ὁμοίως καὶ τὰ σπέρματα ἔνδοθεν ἐνδύματα φέρει φαινόμενα· καὶ τὰ κρίνα ἔνδοθεν ἐκφέρει ἐνδύματα καὶ καλλωπίζει τὴν χλόην.

Β'. Οὕτω καὶ τῶν Χριστιανῶν ὅσοι κατηξιώθησαν ἀπεντεῦθεν κτήσασθαι τὸ ἐπουράνιον ἔνδυμα, αὐτὸ ἐκεῖνο ἔχουσι ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν ἐμμένον. Καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ Θεοῦ προώρισται διαλυθῆναι τὴν κτίσιν ταύτην[1] καὶ παρελθεῖν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν[2], τὸ ἐνδύσαν καὶ δοξάσαν ἀπὸ τοῦ νῦν ἔνδυμα οὐράνιον τὴν ψυχήν, ὅπερ ἐκτήσαντο ἐν τῇ καρδίᾳ, ἐκεῖνο καὶ τὰ γυμνὰ σώματα, ἅπερ ἀνίστανται ἐκ τῶν τάφων, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τὰ ἐγειρόμενα σώματα, ἀλλὰ δῆλον ὅτι περιβαλεῖ ταῦτα δόξαν· ὃ ἀπὸ τοῦ νῦν λαμβάνουσιν οἱ Χριστιανοὶ δόμα καὶ ἔνδυμα ἀόρατον καὶ οὐράνιον. Ὥσπερ δὲ τὰ πρόβατα ἢ αἱ κάμηλοι χόρτον εὑρίσκοντα λάβρως καὶ ὀξέως **[736]** προσέρχονται τοῖς βρώμασι καὶ ἐγκλείουσι τροφὴν ἑαυτοῖς, ἐν δὲ καιρῷ πείνης αὐτὸ ἐκεῖνο ἐκ τῆς κοιλίας ἀναφέρουσι καὶ ἀναμαρυκῶνται καὶ ἔχει ὡς τροφήν, ἅπερ ἐνεθηκίασε πρότερον, οὕτως καὶ ὅσοι νῦν ἥρπασαν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν[3] καὶ ἐγεύσαντο τῆς ἐπουρανίου βρώσεως[4], ἐν πνεύματι ζήσαντες, ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀναστάσεως αὐτὸ ἐκεῖνο ἔχουσι σκεπάζον καὶ θάλπον αὐτῶν ὅλα τὰ μέλη.

Γ'. Καθὼς οὖν εἴπομεν τὴν διαφορὰν τῶν σπερμάτων, ὅτι πολλὰ ἐν μιᾷ γῇ σπείρεται καὶ διαφόρους καρποὺς δίδωσι μὴ ἐοικότας ἀλλήλοις, ὁμοίως καὶ περὶ τῶν δένδρων, ὅτι τὰ μὲν αὐτῶν εἰσι μείζω, τὰ δὲ μικρότερα, μία δὲ γῆ τὰς ῥίζας ὅλων κατέχει, οὕτως καὶ ἡ ἐπουράνιος Ἐκκλησία, μία οὖσα ἀναρίθμητός ἐστιν, ἕκαστος δὲ ἰδίως κεκόσμηται ὑπὸ τῆς δόξης τοῦ Πνεύματος. Ὥσπερ γὰρ τὰ πετεινὰ ἀπὸ τοῦ σώματος τὰ ἐνδύματα τῶν πτερῶν ἐκφέρει, διαφορὰ δέ ἐστιν ἐν αὐτοῖς πολλή· τὰ μὲν γὰρ προσγειότερον πέτανται, τὰ δὲ ἐν ἀέρι ἵπτανται· ἢ ὥσπερ ὁ οὐρανὸς **253** εἷς ἐστι καὶ ἔχει πολλοὺς ἀστέρας ἐν ἑαυτῷ, τοὺς μὲν λαμπροτέρους, τοὺς δὲ μείζονας, τοὺς δὲ μικροτέρους, ὅλοι δὲ ἐν οὐρανῷ πεπηγμένοι εἰσίν, οὕτως καὶ οἱ ἅγιοι ἐν ἑνὶ οὐρανῷ τῆς θεότητος καὶ ἐν τῇ ἀοράτῳ γῇ διαφόρως ἐρριζωμένοι εἰσίν. Ὁμοίως δὲ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Ἀδὰμ οἱ λογισμοὶ ἐρχόμενοι διάφοροί εἰσι, τὸ δὲ Πνεῦμα ἐν τῇ καρδίᾳ ἐρχόμενον ἕνα λογισμὸν ποιεῖ καὶ μίαν καρδίαν· οἱ κάτω γὰρ καὶ οἱ ἄνω ὑπὸ ἑνὸς Πνεύματος κυβερνῶνται.

Δ'. Τί δέ ἐστι τὰ διχηλοῦντα ζῷα; Ἐπειδὴ τοῖς δυσὶν ὄνυξιν

---

1. Πρβλ. Β' Πέτρ. 3,10. 2. Πρβλ. Μαρκ. 13,31. 3. Πρβλ. Ματθ. 11,12. 4. Πρβλ. Α' Κορ. 10,3.

εὐθέως περιπατεῖ τὴν ὁδόν, εἰς τύπον κεῖται τῶν ἐν νόμῳ πορευομένων ὀρθῶς. Ὥσπερ δὲ ἡ σκιὰ τοῦ σώματος ἐξ αὐτοῦ τοῦ σώματός ἐστιν, ἀλλὰ διακονίαν σαρκικὴν πληρῶσαι οὐ δύναται (σκιὰ γὰρ τραύματα ἐπιδῆσαι οὐ δύναται, τροφὴν δοῦναι ἢ λαλῆσαι) ἐξ αὐτοῦ δέ ἐστι τοῦ σώματος καὶ προλαμβάνουσα δηλοῖ τὴν παρουσίαν τοῦ σώματος[1], οὕτω καὶ ὁ νόμος ὁ παλαιὸς σκιά ἐστι[2] τῆς καινῆς διαθήκης[3]. Προδηλοῖ δὲ ἡ σκιὰ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ διακονίαν Πνεύματος[4] οὐκ εἶχεν. Οὐ γὰρ ἠδύνατο Μωϋσῆς, σάρκα περιβεβλημένος εἰσελθεῖν εἰς τὴν καρδίαν καὶ ἀφελέσθαι τὰ ῥυπαρὰ ἐνδύματα τοῦ σκότους, εἰ μὴ πνεῦμα ἐκ πνεύματος καὶ πῦρ ἐκ πυρὸς λύει τὴν δύναμιν τοῦ πονηροῦ σκότους. Περιτομὴ γὰρ ἡ ἐν τῇ σκιᾷ τοῦ νόμου δηλοῖ προσεγγίζουσαν τὴν ἀληθινὴν περιτομὴν τῆς **254** καρδίας[5], καὶ τὸ βάπτισμα τοῦ νόμου σκιά ἐστι τῶν ἀληθινῶν πραγμάτων. Ἐκεῖνο γὰρ σῶμα ἀπέπλυνεν, ὧδε δὲ τὸν ἐρρυπωμένον νοῦν βάπτισμα πυρὸς καὶ Πνεύματος καθαρίζει καὶ ἀποπλύνει.

Ε'. Ἐκεῖ ἱερεὺς ἀσθένειαν περιβεβλημένος[6] εἰσῄει εἰς τὰ ἅγια, ὑπέρ τε ἑαυτοῦ καὶ τοῦ λαοῦ προσφέρων θυσίας, ὧδε ἀληθινὸς ἀρχιερεὺς[7] ὁ Χριστὸς ἅπαξ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀχειροποίητον σκηνὴν καὶ τὸ ἄνω θυσιαστήριον[8], τοὺς αἰτοῦντας αὐτὸν ἕτοιμος καθαρίσαι καὶ τὴν μεμολυσμένην συνείδησιν[9]. Λέγει **[737]** γάρ· «Μ ε θ' ὑ μ ῶ ν ἔ σ ο μ α ι ἕ ω ς τ ῆ ς σ υ ν τ ε λ ε ί α ς τ ο ῦ α ἰ ῶ ν ο ς»[10]. Εἶχεν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπὶ τοῦ στήθους δύο τιμίους λίθους[11], καὶ εἶχον τὰ ὀνόματα τῶν δώδεκα πατριαρχῶν. Τὸ γενόμενον ἐκεῖ τύπος ἐστίν. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ Κύριος, ἐνδυσάμενος τοὺς ἀποστόλους, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εὐαγγελιστὰς καὶ κήρυκας ὅλου τοῦ κόσμου. Ὁρᾷς πῶς ἡ σκιὰ προσεγγίζουσα τὴν ἀλήθειαν δείκνυσιν. Ὃν δὲ τρόπον ἡ σκιὰ διακονίαν οὐκ ἔχει οὔτε πόνους ἰᾶται, οὕτως οὐδὲ ὁ παλαιὸς νόμος τὰ τραύματα τῆς ψυχῆς καὶ τοὺς πόνους ἰάσασθαι ἠδυνήθη· οὐδὲ γὰρ εἶχε ζωήν.

Ϛ'. Δύο γὰρ πρόσωπα συναπτόμενα τέλειόν τι πρᾶγμα ἀπεργάζεται, οἷον δύο διαθῆκαι. Κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ γέγονεν ὁ ἄνθρωπος, **255** δύο ὀφθαλμοὺς ἔχει, δύο ὀφρύας, δύο χεῖρας, δύο πόδας, καὶ ἐὰν συμβῇ μονόφθαλμον εἶναι ἢ μονόχειρα ἢ μονόπουν, ὥσπερ ἐπίμωμός ἐστιν· ἢ ὥσπερ πετεινὸν ἐὰν ἔχῃ πτερὸν ἕν, ἐν τῷ ἑνὶ πετασθῆναι οὐ δύναται, οὕτω καὶ ἡ φύσις τῆς ἀνθρωπότητος ἐὰν καθ' ἑαυτὴν γυμνὴ ἀπομείνῃ καὶ μὴ λάβῃ τὴν μεῖξιν καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς ἐπουρανίου φύσεως, οὐδὲν διωρθώθη, ἀλλ' ἔμεινε γυμνὴ καὶ ἐπίμωμος εἰς τὴν φύσιν αὐτῆς ἐν ῥυπαρίᾳ πολλῇ. Αὕτη γὰρ ἡ ψυχὴ ναὸς Θεοῦ καὶ οἰκητήριον ἐπεκλήθη καὶ νύμφη βασιλέως· λέγει γάρ·

---

1. Πρβλ. Κολ. 2,17. 2. Πρβλ. Ἑβρ. 10,1. 3. Πρβλ. Ἑβρ. 10,1. 4. Πρβλ. Β' Κορ. 3,8. 5. Πρβλ. Ρωμ. 3,29. 6. Πρβλ. Ἑβρ. 5,2. 7. Πρβλ. Ἑβρ. 9,11. 8. Πρβλ. Ἑβρ. 9,24. 9. Πρβλ. Ἑβρ. 9,14. Α' Κορ. 8,7. 10. Ματθ. 28,20. 11. Πρβλ. Ἐξ. 28,10.

«Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω»[1]. Οὕτως εὐδόκησεν ὁ Θεός, ὅτι κατελθὼν ἐξ ἁγίων οὐρανῶν συμπεριέλαβε τὴν φύσιν σου τὴν λογικήν, τὴν σάρκα τὴν ἐκ τῆς γῆς, καὶ συνεκέρασε τῷ θεϊκῷ αὐτοῦ Πνεύματι, ἵνα καὶ σὺ ὁ χοϊκὸς δέξῃ τὴν ἐπουράνιον ψυχήν. Καὶ ὅταν ἡ ψυχή σου κοινωνήσῃ τῷ Πνεύματι καὶ εἰσέλθῃ ψυχὴ ἐπουράνιος εἰς τὴν ψυχήν σου, τότε εἶ τέλειος ἄνθρωπος ἐν Θεῷ[2] καὶ κληρονόμος καὶ υἱός[3].

Ζ΄. Ὥσπερ δὲ τὸ μέγεθος τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ ἀκατάληπτον αὐτοῦ οὔτε οἱ ἄνω αἰῶνες χωροῦσιν, οὔτε οἱ κάτω, οὕτω πάλιν τὸ λεπτὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅπως συσμικρύνεται λεπτοῖς καὶ μικροῖς, οὔτε οἱ **256** ἄνω κόσμοι οὔτε οἱ ἐπίγειοι καταλαβεῖν δύνανται. Ὥσπερ γὰρ τὸ μέγεθος αὐτοῦ ἀκατάληπτον, οὕτω καὶ τὸ λεπτὸν αὐτοῦ. Καὶ συμβαίνει ὅτι οἰκονομεῖ σε εἰς θλίψεις εἶναι καὶ πάθη καὶ στίγματα, καὶ ἃ νομίζεις ἐναντία, ταῦτα ὑπὲρ τῆς ψυχῆς σου γίνεται. Εἰ ἐν τῷ κόσμῳ θέλεις εἶναι καὶ πλουτεῖν, ἀπαντᾷ σοι ἀτυχία. Ἄρχη καθ' ἑαυτὸν λογίζεσθαι «παρ' ὃ οὐκ εὐτύχηκα εἰς τὸν κόσμον ἀπελθὼν κἂν ἀποτάσσομαι καὶ τῷ Θεῷ δουλεύω». Λοιπὸν ἐρχόμενος ὧδε ἀκούεις τῆς ἐντολῆς λεγούσης «πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα[4], μίσησον κοινωνίαν σαρκικήν, δούλευσον τῷ Θεῷ»· τότε ἄρχῃ εὐχαριστεῖν τῇ ἀτυχίᾳ σου τῇ ἐν τῷ κόσμῳ ὅτι διὰ προφάσεως εὑρίσκομαι ὑπήκοος τῆς ἐντολῆς τοῦ Χριστοῦ. Λοιπὸν ἐν μέρει ἐν τοῖς φαινομένοις ἤλλαξάς σου τὸν νοῦν καὶ ἀνεχώρησας κόσμου καὶ κοινωνίας σαρκικῆς· οὕτως οὖν χρή σε καὶ εἰς τὸν νοῦν ἀλλαγῆναι ἀπὸ σαρκικοῦ φρονήματος εἰς φρόνημα οὐράνιον. Λοιπὸν εἰς αὐτὴν τὴν ἀκοὴν ἄρχῃ διακρίνειν καὶ οὐκ ἔτι ἔχεις ἀνάπαυσιν ἢ μόνον **[740]** τὴν μέριμναν καὶ τὸν πόνον, ἵνα κτήσῃ ὃ ἤκουσας.

Η΄. Καὶ ὅτε νομίζεις ὅτι ἐποίησας πάντα ἀποταξάμενος, ποιεῖ λόγον μετὰ σοῦ ὁ Κύριος· «Τί καυχᾶσαι; Οὐχὶ τὸ σῶμά σου καὶ τὴν ψυχὴν ἐγὼ ἔκτισα; Τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον οὐκ ἐγὼ ἐποίησα; Τί ἐποίησας σύ;» ἄρχεται ἡ ψυχὴ ἐξομολογουμένη δέεσθαι τοῦ Κυρίου καὶ λέγειν ὅτι· «Πάντα σά ἐστιν· ὁ οἶκος εἰς ὃν εἰμι, σός ἐστι· τὰ ἐνδύματά μου, σά ἐστιν. Ἐκ σοῦ τρέφομαι καὶ ἀπὸ σοῦ οἰκονομοῦμαι εἰς πᾶσαν χρείαν». Τότε ἄρχεται ὁ Κύριος **257** πρὸς ταῦτα λέγειν· «Χάριν σοι ἔχω, τὰ ὑπάρχοντα σά ἐστι· τὸ θέλημα τὸ ἀγαθὸν σόν ἐστι. Καὶ διὰ τὴν πρός με σου ἀγάπην ἐπεὶ προσέφυγές μοι, δεῦρο λοιπὸν δώσω σοι ἃ οὔτε σὺ ἕως ἄρτι

---

1. Β' Κορ. 6,16. Λευ. 26,16. 2. Πρβλ. Κολ. 1,28. 3. Πρβλ. Γαλ. 4,7.
4. Ματθ. 19,21.

ἐκτήσω οὔτε ἐπὶ γῆς ἄνθρωποι ἔχουσιν. Ἐμὲ λάβε τὸν Κύριόν σου μετὰ τῆς ψυχῆς σου, ἵνα ᾖς πάντοτε μετ' ἐμοῦ εὐφραινομένη καὶ ἀγαλλιῶσα»[1].

Θ΄. Ὥσπερ γὰρ γυνὴ μεμνηστευμένη ἀνδρὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῆς, καὶ ὅλην τὴν προῖκα ἀποφέρει ἐκ πολλῆς ἀγάπης εἰς τὰς χεῖρας ῥίψασα τοῦ ἀνδρός, καὶ τοῦτο λέγει· «Ἐμὸν οὐδὲν ἔχω, τὰ ἐμοὶ ὑπάρχοντα σά ἐστι καὶ ἡ προὶξ σή ἐστι καὶ ἡ ἐμὴ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα τὸ ἐμὸν σόν ἐστιν», οὕτω καὶ ἡ σώφρων ψυχὴ παρθένος ἐστὶ τῷ Κυρίῳ, κοινωνοῦσα τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ Πνεύματι. Χρὴ δέ σε, ὥσπερ αὐτὸς ἐπὶ γῆς ἐλθὼν ἔπαθε καὶ ἐσταυρώθη, καὶ σὲ συμπαθεῖν. Ὅταν γὰρ ἀναχωρήσῃς τοῦ κόσμου καὶ ἄρξῃ ζητεῖν τὸν Θεὸν καὶ διακρίνειν, λοιπὸν μάχῃ τῇ φύσει σου ἐν τοῖς παλαιοῖς ἤθεσι καὶ τῇ συνηθείᾳ ᾗ συνεγεννήθης. Καὶ ἐν τῷ μάχεσθαι τῇ συνηθείᾳ εὑρίσκεις λογισμοὺς ἀντικειμένους σοι καὶ μαχομένους τῷ νῷ σου, καὶ ἕλκουσί σε οἱ λογισμοὶ καὶ ῥεμβάζουσιν, ὅθεν ἐξῆλθες εἰς τὸ φαινόμενον. Ἄρχῃ λοιπὸν ποιεῖν ἀγῶνα καὶ πόλεμον, λογισμοὺς κινῶν πρὸς λογισμούς, νοῦν πρὸς νοῦν, ψυχὴν πρὸς ψυχήν, πνεῦμα πρὸς πνεῦμα. Καὶ λοιπὸν ἐκεῖ ἀγωνιᾷ ἡ ψυχή.

Ι΄. Ἀποκαλύπτεται γὰρ κεκρυμμένη τις καὶ λεπτὴ δύναμις τοῦ σκότους ἐγκαθεζομένη τῇ καρδίᾳ. Καὶ ὁ Κύριος ἐγγὺς τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματός σού ἐστιν, ὁρῶν τὸν πόλεμόν σου, καὶ κρυπτοὺς λογισμοὺς οὐρανίους ἐντίθησί σοι καὶ ἄρχεται ἀναπαύειν σε ἐν τῷ κρυπτῷ. Ἀφίησι δέ σε τέως παιδευθῆναι, καὶ εἰς αὐτὰς τὰς θλίψεις οἰκονομεῖ σε ἡ χάρις. Καὶ ὅταν ἔλθῃς εἰς ἀνάπαυσιν, γνωρίζει σοι ἑαυτὴν καὶ δείκνυσί σοι, ὅτι ὑπὲρ τοῦ συμφέροντός σου παρεχώρησε γυμνασθῆναί σε. Ὥσπερ ὅταν ᾖ πλουσίου παιδίον καὶ ἔχῃ παιδαγωγόν, τέως μὲν λώροις αὐτὸν βασανίζει καὶ ἡ παιδεία καὶ τὰ τραύματα καὶ αἱ πληγαὶ βαρεῖαι φαίνονται, ἕως ὅτε γένηται ἀνήρ[2]· τότε δὲ ἄρχεται εὐχαριστεῖν τῷ παιδαγωγῷ, οὕτω καὶ ἡ χάρις οἰκονομικῶς σε παιδεύει, ἕως ὅτε φθάσῃς εἰς τέλειον ἄνδρα[3].

ΙΑ΄. Ὁ γεωργὸς τὸν σπόρον πανταχοῦ ῥίπτει, καὶ ὁ φυτεύων ἄμπελον θέλει, ἵνα ὅλη καρποφορήσῃ· λοι**[741]**πὸν οὖν ἀποφέρει τὸ δρέπανον, καὶ εἰ μὴ εὕρῃ καρπόν, λυπεῖται. Οὕτω καὶ ὁ Κύριος τὸν λόγον αὐτοῦ σπαρῆναι θέλει εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλ' ὥσπερ ὁ γεωργὸς ἐν τῇ ἀποκένῳ χώρᾳ λυπεῖται, οὕτω καὶ ὁ Κύριος ἐν τῇ ἀποκένῳ καρδίᾳ καὶ μὴ καρποφορούσῃ λυπεῖται. Ὥσπερ οἱ ἄνεμοι πανταχοῦ πνέουσιν εἰς πᾶσαν τὴν κτίσιν, καὶ ὥσπερ ἥλιος τῇ οἰκουμένῃ ἐπιλάμπει, οὕτως ἡ θεότης πανταχοῦ ἐστι καὶ πανταχοῦ εὑρίσκεται. Εἰ ζητεῖς αὐτὸν ἐν τοῖς **258** οὐρανοῖς, ἐκεῖ

---

1. Πρβλ. Α' Θεσ. 4,17. 2. Γαλ. 4,1-4. 3. Πρβλ. Ἐφ. 4,13.

εὑρίσκεται ἐν τοῖς λογισμοῖς τῶν ἀγγέλων. Εἰ ζητεῖς αὐτὸν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὧδε εὑρίσκεται ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἀνθρώπων. Ἀπὸ πολλῶν δὲ ὀλίγοι εὑρίσκονται οἱ εὐαρεστοῦντες αὐτῷ Χριστιανοί. Δόξα καὶ μεγαλοπρέπεια Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΓ'.

Ἀδιαλείπτως καὶ προσεχῶς δεῖ τῷ Θεῷ προσεύχεσθαι.

Α'. Δεῖ ἡμᾶς μὴ κατὰ ἔθος σωματικὸν μήτε κραυγῆς ἔθει μήτε συνηθείᾳ σιωπῆς, μήτε κλίσεως γονάτων προσεύχεσθαι, ἀλλὰ νηφαλέως τῷ νῷ προσέχοντας προσδοκᾶν τὸν Θεόν, πότε ἐπιστῇ καὶ ἐπισκέψεται διὰ πασῶν τῶν ἐξόδων τὴν ψυχὴν καὶ τῶν τρίβων αὐτῆς καὶ αἰσθητηρίων. Καὶ οὕτως ἡνίκα χρὴ σιωπᾶν καὶ ἡνίκα χρὴ βοᾶν καὶ ἐν κραυγῇ προσεύχεσθαι, μόνον ὁ νοῦς ἐρρωμένος ᾖ πρὸς τὸν Θεόν. Ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα ὅταν ἐργάζηταί τι, ὅλον δι' ὅλου ἀπασχολεῖται, ἐγκείμενον τῷ ἔργῳ, καὶ πάντα αὐτοῦ τὰ μέλη ἀλλήλοις βοηθεῖ, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ὅλη δι' ὅλου ἀποδεδόσθω εἰς τὴν πρὸς Κύριον αἴτησιν καὶ ἀγάπην, μὴ ῥεμβομένη καὶ περιφερομένη τοῖς λογισμοῖς, ἀλλ' ὅση δύναμις σπουδάζουσα καὶ συνάγουσα ἑαυτὴν σὺν πᾶσι τοῖς λογισμοῖς καὶ τῇ προσδοκίᾳ προσανακειμένη Χριστοῦ.

Β'. Καὶ οὕτως αὐτὸς ἐπιλάμψει, ἀληθινὴν διδάσκων αἴτησιν, διδοὺς εὐχὴν καθαρὰν πνευματικήν, Θεοῦ ἀξίαν, καὶ τὴν «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκύνησιν»[1]. Ὥσπερ δὲ ὁ ἐμπορίας τέχνην ἐπανελόμενος οὐ μονότροπον ἔχει τοῦ κέρδους τὴν ἐπίνοιαν, ἀλλὰ πάντοθεν αὔξειν καὶ πολυπλασιάζειν τὸ κέρδος ἐπείγεται, ἀπὸ ταύτης ἐφ' ἑτέραν μετιὼν ἐπίνοιαν καὶ ἐντεῦθεν πρὸς ἕτερον τρέχων πόρον, καὶ ἀπὸ τοῦ μηδὲν ὀνήσαντος ἀεὶ ἀποπηδῶν ἐπὶ τὸ κερδαλεώτερον τρέχει, οὕτω καὶ ἡμεῖς τὴν ψυχὴν ἡμῶν ποικίλως καὶ ἐντέχνως εὐτρεπίσωμεν, ὅπως κερδήσωμεν τὸ ἀληθινὸν καὶ μέγα κέρδος, τὸν Θεὸν τὸν διδάσκοντα ἡμᾶς ἐξ ἀληθείας προσεύχεσθαι. Οὕτω γὰρ ἐπαναπαύσεται ὁ Κύριος τῇ ἀγαθῇ τῆς ψυχῆς προαιρέσει, θρόνον δόξης αὐτὴν ἐργαζόμενος, ἐπικαθήμενός τε καὶ ἐπαναπαυόμενος ἐπ' **259** αὐτήν. Οὕτω γὰρ παρὰ Ἰεζεκιὴλ τοῦ προφήτου ἠκούσαμεν περὶ τῶν πνευματικῶν ζῴων[2], τῶν ὑπεζευγμένων τῷ Δεσποτικῷ ἅρματι· ὁλόφθαλμα γὰρ ἡμῖν παριστᾷ ταῦτα, ὥσπερ ἐστὶν ἡ ψυχὴ ἡ βαστάζουσα τὸν Θεόν, μᾶλλον δὲ βασταζομένη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· γίγνεται γὰρ ὅλη ὀφθαλμός.

Γ'. Καὶ ὃν τρόπον οἶκος, τὸν δεσπότην παρόντα ἔχων, πάσης γέμει εὐκοσμίας καὶ ὡραιότητος καὶ εὐ**[744]**πρεπείας, οὕτω καὶ

---

1. Ἰω. 4,24. 2. Πρβλ. Ἰεζ. 1,5 ἑξ. 10,3. ἑξ.

ψυχὴ ἡ ἔχουσα τὸν Δεσπότην αὐτῆς πρὸς ἑαυτὴν καὶ ἐν αὐτῇ καταμένοντα πάσης ὡραιότητος γέμει· τὸν γὰρ Κύριον σὺν τοῖς πνευματικοῖς αὐτοῦ θησαυροῖς ἔνοικον ἔχει καὶ ἡνίοχον. Οὐαὶ δὲ οἰκίᾳ, ἧς ὁ δεσπότης ἀποδημεῖ καὶ ὁ κύριος οὐ πάρεστιν, ὅτι ἠρήμωται κατεσκαμμένη, γέμουσα πάσης ἀκαθαρσίας καὶ ἀκαταστασίας· ἐκεῖ «Σειρῆνες καὶ δαιμόνια»[1] κατὰ τὸν προφήτην οἰκοῦσιν. Ἐν γὰρ τῇ ἠρημωμένῃ οἰκίᾳ αἴλουροι καὶ κύνες καὶ πᾶσα ἀκαθαρσία ἐστίν. Οὐαὶ ψυχῇ τῇ μὴ ἀνισταμένῃ ἐκ τῆς χαλεπῆς πτώσεως αὐτῆς καὶ ἀπολαμβανούσῃ τὸν καλὸν οἰκοδεσπότην Χριστὸν ἔνοικον, ἀλλὰ μενούσῃ ἐν τῇ ἀκαθαρσίᾳ αὐτῆς, καὶ ἔνδον αὐτῆς ἐχούσῃ τοὺς πείθοντας αὐτήν, καὶ ἀναγκάζοντας ἔχθραν ἔχειν πρὸς τὸν ἑαυτῆς Νυμφίον καὶ βουλομένους φθείρειν τὰ νοήματα αὐτῆς[2] ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ.

Δ΄. Ὅταν δὲ ἴδῃ ὁ Κύριος, ὅτι συνάγει ἑαυτὴν ὅσον τὸ κατὰ δύναμιν, ἀεὶ τὸν Κύριον ζητοῦσα καὶ προσδοκῶσα νυκτὸς καὶ ἡμέρας, καὶ βοῶσα πρὸς αὐτόν, καθὼς ἐνετείλατο «ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι[3] ἐν παντί, «ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῆς»[4] ὡς ὑπέσχετο, καθαρίσας αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ κακίας, «καὶ ἄμωμον, καὶ ἄσπιλον νύμφην αὐτὸς ἑαυτῷ παραστήσει αὐτήν»[5]. Εἰ οὖν πιστεύεις ταῦτα ἀληθῆ εἶναι ὥσπερ καὶ εἰσί, πρόσεχε σεαυτῷ, εἰ εὗρεν ἡ ψυχή σου τὸ ὁδηγοῦν αὐτὴν φῶς, καὶ τὴν ἀληθινὴν **260** βρῶσιν καὶ πόσιν[6], ἥτις ἐστὶν ὁ Κύριος. Εἰ δὲ οὐκ ἔχεις ζήτησον νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἵνα λάβῃς. Ὅταν οὖν ἴδῃς τὸν ἥλιον, ζήτησον τὸν ἀληθινὸν ἥλιον· τυφλὸς γὰρ εἶ. Ὅταν θεωρῇς φῶς, βλέψον εἰς τὴν ψυχήν σου, εἰ εὗρες τὸ ἀληθινὸν φῶς καὶ ἀγαθόν. Σκιὰ γάρ ἐστι πάντα τὰ φαινόμενα τῶν ἀληθινῶν τῆς ψυχῆς πραγμάτων. Ἔστι γὰρ παρὰ τὸν φαινόμενον ἄλλος ἄνθρωπος ἔνδον, καὶ ὀφθαλμοὶ οὓς ἐτύφλωσεν ὁ Σατανᾶς, καὶ ὦτα ἃ ἐκώφευσε· καὶ ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς τοῦτον τὸν ἔσω ἄνθρωπον ὑγιῆ ποιῆσαι· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν Πατρὶ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΔ΄.

Περὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν δόξης, ἧς τὰ σώματα αὐτῶν ἐν τῇ ἀναστάσει καταξιωθήσεται, καὶ μετὰ τῆς ψυχῆς φωτισθήσεται.

Α΄. Ὥσπερ οἱ σωματικοὶ ὀφθαλμοὶ τηλαυγῶς πάντα βλέπουσιν[7], οὕτω καὶ ταῖς ψυχαῖς τῶν ἁγίων φανερὰ καὶ ὁρατά ἐστι τὰ κάλλη τῆς

---

1. Ἡσ. 34,13-14. 2. Πρβλ. Β΄ Κορ. 11,3. 3. Α΄ Θεσ. 5,17. 4. Λουκ. 18,8. 5. Ἐφ. 5,26. Α΄ Πέτρ. 1,19. 6. Πρβλ. Ἰω. 6,55 ἑξ. 7. Πρβλ. Μαρκ. 8,25.

θεότητος, εἰς ἃ συγκιρνῶνται καὶ φρονοῦσι Χριστιανοί. Ἀλλὰ τοῖς σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς κεκάλυπται ἡ δόξα ἐκείνη, τῇ ψυχῇ δὲ τῇ πιστευούσῃ τηλαυγῶς ἀποκαλύπτεται, ἣν ὁ Κύριος νεκρωθεῖσαν ἀνιστᾷ ἐκ τῆς ἁμαρτίας, ὥσπερ ἐγείρει καὶ τὰ νεκρὰ σώματα, ἑτοιμάζων αὐτῇ οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινὴν[1] καὶ ἥλιον δικαιοσύνης[2], διδοὺς αὐτῇ πάντα ἐκ τῆς αὐτοῦ θεότητος. Ἔστι κόσμος ἀληθινὸς καὶ γῆ ζῶσα καὶ ἄμπελος καρποφόρος καὶ ἄρτος ζωῆς καὶ ὕδωρ ζῶν, καθὼς γέγραπται· «Πιστεύω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου ἐν γῇ ζώντων»[3]· καὶ πάλιν· «Ἀνατελεῖ τοῖς φοβουμένοις τὸν Κύριον Ἥλιος δικαιοσύνης καὶ **[745]** ἴασις ἐν ταῖς πτέρυξιν αὐτοῦ»[4]. Καὶ ὁ Κύριος εἶπεν· «Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή»[5] καὶ πάλιν· **261** «Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς»[6]. Καὶ πάλιν· «Ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον»[7].

Β'. Ἡ γὰρ ἔλευσις τοῦ Κυρίου πᾶσα διὰ τὸν ἄνθρωπον γεγένηται τὸν τεθανατωμένον ἐν τάφῳ σκότους, ἁμαρτίας, πνεύματος ἀκαθάρτου καὶ δυνάμεων πονηρῶν, ἵνα ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ νῦν ἀναστήσῃ καὶ ζωοποιήσῃ τὸν ἄνθρωπον καὶ καθαρίσῃ ἀπὸ πάσης μελανίας καὶ φωτίσῃ αὐτὸν τῷ ἰδίῳ φωτὶ καὶ ἀμφιάσῃ αὐτὸν τὰ ἑαυτοῦ ἐνδύματα τῆς θεότητος τὰ οὐράνια. Ἐν δὲ τῇ ἀναστάσει τῶν σωμάτων, ὧν προανέστησαν καὶ προεδοξάσθησαν αἱ ψυχαί, τότε καὶ τὰ σώματα συνδοξάζονται καὶ φωτίζονται τῇ ἀπὸ τοῦ νῦν πεφωτισμένῃ καὶ δεδοξασμένῃ ψυχῇ· ἔστι γὰρ αὐτῶν οἶκος καὶ σκηνὴ καὶ πόλις ὁ Κύριος. Τὸ οἰκητήριον δὲ τὸ ἐξ οὐρανοῦ τὸ ἀχειροποίητον[8] περιβέβληνται, δόξαν φωτὸς θεϊκοῦ, ὡς τέκνα φωτὸς γενόμενοι[9]. Οὐ προσέξουσιν ἀλλήλοις ὀφθαλμῷ πονηρῷ· πονηρία γὰρ ἐξῄρθη. Οὐκ ἔστιν ἐκεῖ ἄρσεν καὶ θῆλυ, δοῦλος καὶ ἐλεύθερος[10], εἰς θεϊκὴν γὰρ φύσιν ἅπαντες μεταβάλλονται[11], Χριστοὶ καὶ θεοὶ[12] καὶ τέκνα Θεοῦ γενόμενοι. Ἐκεῖ ἀνεπαισχύντως τότε λαλήσει εἰρήνην ἀδελφὸς ἀδελφῇ· ἓν γὰρ εἰσιν ἐν Χριστῷ πάντες καὶ πᾶσαι. Ἐν ἑνὶ φωτὶ ἀναπαυόμενοι προσέξει ἕτερος τῷ ἑτέρῳ, καὶ ἐν τῷ προσέχειν εὐθέως πάλιν εἰς ἀλήθειαν ἐκλάμψουσιν, εἰς ἀληθινὴν θέαν φωτὸς ἀρρήτου.

Γ'. Οὕτω πολλοῖς σχήμασι καὶ πολλαῖς καὶ ποικίλαις δόξαις θεϊκαῖς ἀλλήλοις ἐνορῶσι, καὶ ἕκαστος ἐκπλήσσεται καὶ ἀγαλλιᾷ ἀγαλλιάσει ἀνεκλαλήτῳ προσέχων τῇ τοῦ ἑτέρου δόξῃ. **262** Ὁρᾷς πῶς αἱ τοῦ Θεοῦ δόξαι ἄφραστοί εἰσι καὶ ἀκατάληπτοι, φωτὸς ἀρρήτου καὶ ἀιδίων μυστηρίων καὶ ἀναριθμήτων ἀγαθῶν ὑπάρχουσαι. Ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς φαινομένοις τὰ τῆς γῆς φυτὰ ἢ σπέρματα ἢ ἄνθη ποικίλα

---

1. Πρβλ. Ἀπκλ. 21,1. 2. Πρβλ. Μαλ. 3,20. 3. Ψαλ. 26,13. 6. 4. Μαλ. 3,20. 5. Ἰω. 15,1. 6. Πρβλ. Ἰω. 6,35. 7. Ἰω. 4,14. 8. Πρβλ. Β' Κορ. 5,2. 1. 9. Πρβλ. Ἐφ. 5,8. 10. Πρβλ. Γαλ. 3,28. 11. Πρβλ. Β' Πέτρ. 1,4. 12. Πρβλ. Ἰω. 10,34.

ἀδύνατόν τινι καταλαβεῖν ἀριθμῷ καὶ τὸν πάντα πλοῦτον τῆς γῆς ἀμήχανόν τινι μετρῆσαι ἢ ἐπίστασθαι ἢ ὥσπερ ἐν τῇ θαλάσσῃ τὰ ἐν αὐτῇ ζῷα ἢ τὸν ἀριθμὸν ἢ τὰ γένη ἢ τὴν διαφορὰν ἢ τὸ μέτρον τοῦ ὕδατος αὐτῆς ἢ τὸ μέτρον τοῦ τόπου αὐτῆς ἀδύνατόν τινι τῶν ἀνθρώπων καταλαβεῖν ἢ ὥσπερ ἐν τῷ ἀέρι τὸν ἀριθμὸν τῶν πετεινῶν ἢ τὰ γένη ἢ τὴν ποικιλίαν ἀδύνατον γνῶναι ἢ ὥσπερ τὸ τοῦ οὐρανοῦ μέγεθος ἢ τὰς θέσεις τῶν ἄστρων ἢ τὸν δρόμον αὐτῶν ὡς ἐστιν ἀδύνατον καταλαβεῖν οὕτως ἐστὶν ἀδύνατον εἰπεῖν ἢ διαγορεῦσαι τὸν πλοῦτον τῶν Χριστιανῶν τὸν ἀπέραντον καὶ ἀκατάληπτον. Εἰ γὰρ τὰ κτίσματα ταῦτα τοσοῦτον ἄπειρα καὶ ἀκατάληπτα τοῖς ἀνθρώποις τυγχάνει, πόσῳ μᾶλλον ὁ κτίσας καὶ κατασκευάσας αὐτά. Ὀφείλει οὖν τις μᾶλλον ἀγαλλιασθῆναι καὶ χαρῆναι, ὅτι τοσοῦτος πλοῦτος καὶ κληρονομία τοῖς Χριστιανοῖς ἡτοίμασται, ὥστε μηδένα δυνηθῆναι εἰπεῖν ἢ ἐξαγορεῦσαι. Μετὰ πάσης οὖν σπουδῆς καὶ ταπεινοφροσύνης[1] προσελθεῖν δεῖ ἐπὶ τὸν ἀγῶνα τῶν Χριστιανῶν, καὶ λα**[748]**βεῖν ἐκεῖνον τὸν πλοῦτον· κληρονομία γὰρ καὶ μερὶς τῶν Χριστιανῶν αὐτός ἐστιν ὁ Θεός· «Κύριος γάρ», φησί, «μερὶς τῆς κληρονομίας μου καὶ τοῦ ποτηρίου μου»[2]. Δόξα τῷ ἑαυτὸν διδόντι καὶ συγκιρνῶντι τὴν ἁγίαν φύσιν αὐτοῦ ταῖς ψυχαῖς τῶν Χριστιανῶν εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΕ΄.

Περὶ τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ καινοῦ Σαββάτου.

Α΄. Ἐν τῇ σκιᾷ τοῦ νόμου τοῦ διὰ Μωσέως δοθέντος προσέταξεν ὁ Θεὸς ἐν τῷ Σαββάτῳ ἕκαστον ἀναπαύεσθαι καὶ μηδὲν ποιεῖν[3]. Τοῦτο δὲ τύπος ἦν καὶ σκιὰ τοῦ ἀληθινοῦ Σαββάτου τοῦ διδομένου τῇ ψυχῇ ἀπὸ τοῦ Κυρίου. Ἡ γὰρ καταξιωθεῖσα ψυχὴ τοῦ ἀληθινοῦ σαββάτου ἀργεῖ καὶ **263** ἀναπαύεται ἀπὸ τῶν αἰσχρῶν καὶ ῥυπαρῶν λογισμῶν, καὶ ἀληθινὸν Σάββατον σαββατίζει καὶ ἀληθινὴν ἀνάπαυσιν ἀναπαύεται, ἀργοῦσα καὶ ἐλευθερουμένη ἀπὸ πάντων τῶν σκοτεινῶν ἔργων. Ἐκεῖ μὲν γὰρ εἰς τὸ τυπικὸν Σάββατον, εἰ καὶ σωματικῶς, ἀνεπαύοντο, ἀλλ' αἱ ψυχαὶ εἰς τὰς πονηρίας καὶ κακίας ἦσαν δεδεμέναι. Τοῦτο δὲ τὸ ἀληθινὸν Σάββατον ἀνάπαυσις ἀληθινή ἐστι ψυχῆς ἀργούσης καὶ καθαριζομένης ἀπὸ τῶν διαλογισμῶν τοῦ Σατανᾶ καὶ ἀναπαυομένης εἰς τὴν τοῦ Κυρίου ἀνάπαυσιν αἰωνίαν καὶ χαράν.

Β΄. Ὥσπερ γὰρ τότε προσέταξε καὶ αὐτὰ τὰ ἄλογα ζῷα τῷ Σαββάτῳ ἀναπαύεσθαι[4], τὸν βοῦν μὴ ὑπὸ ζυγὸν ἀνάγκης ἕλκεσθαι, τὸν ὄνον μὴ ἐπιφορτίζειν (ἀνεπαύοντο γὰρ καὶ αὐτὰ τὰ ζῷα ἀπὸ τῶν

1. Πρβλ. Ἐφ. 4,2. 2. Ψαλ. 15,5. 3. Πρβλ. Ἐξ. 20,10. 4. Πρβλ. Ἐξ. 20,10.

βαρέων ἔργων), οὕτως ἐλθὼν ὁ Κύριος καὶ τὸ ἀληθινὸν καὶ αἰώνιον Σάββατον δοὺς ἀνέπαυσε τὴν βεβαρημένην καὶ πεφορτισμένην ψυχὴν φορτίοις ἀνομίας ἀκαθάρτων διαλογισμῶν καὶ ἐργαζομένην ἀδικίας ἔργα μετὰ ἀνάγκης, ὡς ὑπὸ δεσπότας πικροὺς δεδουλωμένην, καὶ ἐκούφισεν αὐτὴν ἀπὸ τῶν δυσβαστάκτων φορτίων ματαίων καὶ ῥυπαρῶν διαλογισμῶν. Καὶ ἦρε τὸν ζυγὸν τὸν πικρὸν τῶν ἔργων ἀδικίας καὶ ἀνέπαυσεν αὐτὴν κοπιῶσαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς τῆς ἀκαθαρσίας.

Γ'. Ὁ γὰρ Κύριος καλεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἀνάπαυσιν λέγων· «Δεῦτε πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς»[1]. Καὶ ὅσαι ψυχαὶ πείθονται καὶ προσέρχονται, ἀναπαύει αὐτὰς ἀπὸ τούτων τῶν βαρέων καὶ φορτικῶν καὶ ἀκαθάρτων λογισμῶν, καὶ ἀργοῦσιν ἀπὸ πάσης ἀνομίας, σαββατίζουσαι Σάββατον ἀληθινόν, τρυφερόν, ἅγιον· καὶ ἑορτάζουσιν ἑορτὴν Πνεύματος, χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως ἀνεκλαλήτου. Καὶ λατρεύουσι λατρείαν καθαρὰν καὶ εὐάρεστον τῷ Θεῷ ἐκ καθαρᾶς καρδίας. Τοῦτό ἐστι τὸ ἀληθινὸν καὶ ἅγιον Σάββατον. Παρακαλέσωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς τὸν Θεὸν εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν ταύτην τοῦ ἀργεῖν ἡμᾶς ἀπὸ τῶν αἰσχρῶν καὶ πονηρῶν καὶ ματαίων διαλογισμῶν, ἵνα οὕτω δυνηθῶμεν λατρεῦσαι τῷ Θεῷ ἐκ καθαρᾶς καρδίας καὶ ἑορτάσαι ἑορτὴν Πνεύματος ἁγίου. Μακάριος οὖν ὁ εἰσελθὼν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν[2]. Δόξα τῷ οὕτως εὐδοκήσαντι Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι. Ἀμήν.

[749] ΟΜΙΛΙΑ ΛϚ'. 264.

Περὶ δισσῆς ἀναστάσεως τῶν ψυχῶν καὶ σωμάτων, καὶ διαφόρου δόξης τῶν ἀνισταμένων.

Α'. Ἀνάστασις τῶν νεκρῶν ψυχῶν ἀπὸ τοῦ νῦν γίνεται, ἀνάστασις δὲ τῶν σωμάτων ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. Ὥσπερ δὲ ἐν τῷ οὐρανῷ πεπηγμένοι ὄντες οἱ ἀστέρες οὐκ ἴσοι πάντες εἰσίν, ἀλλ' εἷς τοῦ ἑνὸς διαφέρει ἐν τῇ λαμπρότητι καὶ μεγαλειότητι[3], οὕτω κἀν τοῖς πνευματικοῖς κατὰ τὸ μέτρον τῆς πίστεώς[4] εἰσι προκοπαὶ ἐν αὐτῷ τῷ Πνεύματι· εἷς πλουσιώτερος τοῦ ἑτέρου. Καὶ ἡ Γραφὴ λέγει ὅτι· «Ὁ λαλῶν ἐν γλώσσῃ Πνεύματι Θεοῦ λαλεῖ»[5]. Οὗτος πνευματικός ἐστι Θεῷ λαλῶν· «Ὁ δὲ προφητεύων Ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ»[6]· οὗτος περίσσειαν ἔσχε τῆς χάριτος[7]. Ὁ μὲν γὰρ ἑαυτὸν μόνον οἰκοδομεῖ[8], ὁ δὲ ἑαυτὸν καὶ τὸν πλησίον. Τοῦτο δέ ἐστιν ὥσπερ κόκκος σίτου σπειρόμενος ἐν τῇ γῇ, καὶ ὁ αὐτὸς

---

1. Ματθ. 11,28. 2. Πρβλ. Ἑβρ. 4,10. 3. Πρβλ. Α' Κορ. 15,41. 4. Πρβλ. Ρωμ. 12,3. 5. Α' Κορ. 14,2. 6. Πρβλ. Α' Κορ. 14,4. 7. Πρβλ. Ρωμ. 5,17. 8. Πρβλ. Α' Κορ. 14,4.

ἐκ τῆς μιᾶς καρδίας πολλοὺς καὶ διαφόρους κόκκους ἐκφέρει. Καὶ πάλιν αὐτοὶ οἱ στάχυες, οἱ μέν εἰσι μειζότεροι, οἱ δὲ μικρότεροι, ὅλοι δὲ εἰς μίαν συνάγονται ἅλωνα, εἰς μίαν ἀποθήκην· διάφοροι ὄντες εἷς ἐξ αὐτῶν γίνεται ἄρτος.

Β'. Ἢ ὥσπερ εἰσὶν ἐν πόλει πλήθη ἀνθρώπων, καὶ οἱ μέν εἰσι παιδία νήπια, οἱ δὲ ἄνδρες ἢ νεανίσκοι· πάντες δὲ ἀπὸ μιᾶς πηγῆς ὕδωρ πίνουσι καὶ ἀπὸ ἑνὸς ἄρτου ἐσθίουσιν, ἕνα ἀέρα ἔχοντες· ἢ ὥσπερ εἰσὶ λύχνοι, καὶ ὁ μὲν ἔχει δύο μυκτῆρας, ὁ δὲ ἑπτά, ἀλλ' ὅπου ἐστὶν ἡ περίσσεια τοῦ φωτός, ἄλλως φωτίζει, οὕτως ὅσοι εἰσὶν ἐν πυρὶ καὶ φωτί, οὐ δύνανται εἶναι ἐν σκότει, ἀλλὰ διαφορὰ πολλή ἐστιν. Ὥσπερ ἂν εἴ τις πατὴρ ὢν υἱοὺς ἔχοι δύο, τὸν μὲν παιδίον, τὸν δὲ νεανίσκον, καὶ τὸν μὲν εἰς πόλεις ἀποστέλλει καὶ πατρίδας, τὸ δὲ νήπιον πάντοτε δορυφορεῖ, ἐπεὶ μηδὲν δύναται ποιεῖν. Δόξα τῷ Θεῷ. Ἀμήν.

265 ΟΜΙΛΙΑ ΛΖ'.

Περὶ τοῦ παραδείσου, καὶ νόμου πνευματικοῦ.

Α'. «Ἡ φιλία τοῦ κόσμου» κατὰ τὸ γεγραμμένον «ἔχθρα ἐστὶν εἰς Θεόν»[1]. Διὸ ἡ Γραφὴ κελεύει πάσῃ φυλακῇ τηρεῖν ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν[2], ἵνα τις ὡς παράδεισον φυλάσσων ἐν αὐτῇ τὸν λόγον ἀπολαύσῃ τῆς χάριτος, μὴ ἀκούων τοῦ ἔνδον ἰλυσπωμένου ὄφεως συμβουλεύοντος τὰ πρὸς ἡδονήν, δι' ἧς γεννᾶται θυμὸς ὁ ἀδελφοκτόνος καὶ θνήσκει ψυχὴ ἡ τίκτουσα, ἀλλ' ἀκούων τοῦ Κυρίου λέγοντος· «Ἐπιμελεῖσθαι πίστεως καὶ ἐλπίδος, δι' ὧν γεννᾶται ἡ φιλόθεος καὶ φιλάνθρωπος ἀγάπη ἡ τὴν αἰώνιον ζωὴν παρέχουσα»[3]. Εἰς τοῦτον τὸν παράδεισον εἰσῆλθε Νῶε[4], τὴν ἐντολὴν φυλάσσων καὶ ἐργαζόμενος καὶ διὰ τῆς ἀγάπης ἐλυτρώθη τῆς ὀργῆς. Τοῦτον φυλάσσων Ἀβραὰμ φωνὴν Θεοῦ ἤκουσε[5]. Τοῦτον φυλάσσων Μωϋσῆς δόξαν εἰς τὸ πρόσωπον ἐλάμβανεν[6]. Ὁμοίως Δαυῒδ τοῦτον φυλάσσων εἰργάζετο, ὅθεν τῶν ἐχθρῶν ἐκυρίευεν. Ἀλλὰ καὶ Σαούλ, ἕως οὗ ἐφύλασσε τὴν καρδίαν, εὐωδοῦτο· ὅτε δὲ εἰς τέλος παρέβη, εἰς τέλος ἐγκατελήφθη. Ἐν μέτρῳ γὰρ κατὰ ἀναλογίαν **[752]** μετέρχεται ἕκαστον ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ· ὅσον ἐπικρατεῖ τις, τοσοῦτον ἐπικρατεῖται, καὶ ὅσον φυλάσσει, τοσοῦτον φυλάσσεται.

Β'. Διὰ τοῦτο πᾶς ὁ χορὸς τῶν ἁγίων προφητῶν, ἀποστόλων, μαρτύρων, τὸν λόγον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν ἐφύλασσον, μηδὲν ἕτερον μεριμνῶντες, ἀλλὰ τὸ τοῦ Πνεύματος φιλόθεον καὶ ἀγαθὸν πάντων

---

1. Ἰακ. 4,4. 2. Πρβλ. Παρμ. 4,23. 3. Πρβλ. Α' Κορ. 13,13. 4. Πρβλ. Γεν. κεφ. 6-8. 5. Πρβλ. Γεν. 12,1. 6. Πρβλ. Ἐξ. 34,29. 35.

προκρίνοντες, οὐ λόγῳ μόνον ἢ γνώσει ψιλῇ, ἀλλ' ἐν λόγῳ καὶ ἔργῳ δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων· ἀντὶ πλούτου ἑλόμενοι πτωχείαν, ἀντὶ δόξης ἀτιμίαν, ἀντὶ ἀπολαύσεως κακουχίαν, ὅθεν καὶ ἀντὶ τοῦ θυμοῦ ἀγάπην. Μισοῦντες γὰρ τὰ ἡδέα τοῦ βίου, τοὺς ἀφαιρουμένους αὐτὰ μᾶλλον ἠγάπων, ὡς συνεργοῦντας αὐτοῖς πρὸς τὸν σκοπόν, ἀπεχόμενοι τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν. Οὔτε γὰρ τοὺς ἀγαθοὺς ἠρνοῦντο οὔτε τοὺς κακοὺς ᾐτιῶντο, πάντας ἀποκρισιαρίους τῆς Δεσποτικῆς οἰκονομίας ἡγούμενοι. Πρὸς πάντας οὖν εἶχον ἐνδιάθετον εὔνοιαν. Ὅτε γὰρ ἤκουον τοῦ Κυρίου· «Ἄφετε καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν»[1], τότε τοὺς ἀδικοῦντας εὐεργέτας ἐλογίζοντο, εἰς ἄφεσιν ἔχοντες τὰς παρ' αὐτῶν ἀφορμάς. Ὅτε δὲ πάλιν ἤκουον· «Καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς»[2], τότε καὶ **266** τοὺς ἀγαθοὺς κατὰ συνείδησιν ἠγάπων. Ἀφέντες γὰρ τὴν δικαιοσύνην ἑαυτῶν καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην ζητήσαντες[3] εὗρον ἀκολούθως καὶ τὴν ἀγάπην ἐν αὐτῇ κατὰ φύσιν ἐγκεκρυμμένην.

Γ'. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος, πολλὰ περὶ τῆς ἀγάπης ἐντειλάμενος, τὴν δικαιοσύνην ἐκέλευσε ζητεῖν τοῦ Θεοῦ[4]· οἶδε γὰρ ταύτην μητέρα τῆς ἀγάπης ὑπάρχειν. Οὐκ ἔστι γὰρ ἄλλως σωθῆναι, εἰ μὴ διὰ τοῦ πλησίον, καθὼς ἐνετείλατο· «Ἄφετε καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν»[5]. Οὗτός ἐστιν ὁ πνευματικὸς νόμος[6], ὁ ἐν καρδίαις πισταῖς γραφόμενος, τὸ πλήρωμα τοῦ πρώτου νόμου[7]· «Οὐκ ἦλθον γάρ», φησί, «καταλῦσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι»[8]. Πῶς δὲ πληροῦται, μάθε. Ὁ πρῶτος νόμος διὰ τῆς εὐλόγου ἀφορμῆς τοῦ ἁμαρτήσαντος κατέκρινε περισσοτέρως τὸν ἀδικηθέντα· «Ἐν ᾧ γάρ», φησί, «κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις· ἐν ᾧ δὲ ἀφίησιν, ἀφεθήσεται αὐτῷ»[9]· οὕτω γὰρ ὁ νόμος λέγει· «Ἀνὰ μέσον κρίσεως κρίσις καὶ ἀνὰ μέσον ἁφῆς ἁφή[10].

Δ'. Πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἄφεσις τυγχάνει. Πρῶτον δὲ νόμον εἰρήκαμεν, οὐχ ὅτι ὁ Θεὸς δύο νόμους παρέθετο τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλ' ἕνα· πνευματικὸν μὲν κατὰ φύσιν, κατὰ δὲ τὴν ἐκδίκησιν δικαίαν ἐπιφέρων ἑκάστῳ τὴν ψῆφον. Τῷ ἀφιέντι ἀφίησι καὶ τῷ παραζηλοῦντι παραζηλοῖ. Φησὶ γάρ· «Μετὰ ἐκλεκτοῦ ἐκλεκτὸς ἔσῃ καὶ μετὰ στρεβλοῦ διαστρέψεις»[11]. Διὰ τοῦτο οἱ πνευματικῶς αὐτὸν ἐκτελοῦντες καὶ ἀναλόγως τῆς χάριτος μετέχοντες, οὐ μόνον τοὺς εὐεργετοῦντας ἀλλὰ καὶ τοὺς ὀνειδίζοντας καὶ διώκοντας ἠγάπων, τὴν πνευματικὴν ἀγάπην ἀντ[753]απόδοσιν ἐκδεχόμενοι τῶν ἀγαθῶν. Ἀγαθῶν δὲ λέγω, οὐχ ὅτι τὰ ἀδικήματα συνε-

1. Πρβλ. Ματθ. 6,14. 2. Πρβλ. Λουκ. 6,31. Ματθ. 7,12. 3. Πρβλ. Ρωμ. 10,3. Φιλιπ. 3,9. 4. Πρβλ. Ματθ. 6,33. 5. Πρβλ. Ματθ. 6,14. 6. Πρβλ. Ρωμ. 7,14. 7. Πρβλ. Ρωμ. 13,10. 8. Ματθ. 5,17. 9. Ρωμ. 2,1-3. 10. Πρβλ. Δευτ. 17,8. 11. Ψαλ. 17,27.

χώρησαν, ἀλλ' ὅτι καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀδικούντων εὐηργέτησαν· οὕτω γὰρ αὐτοὺς παρετίθεντο τῷ Θεῷ, ὡς δι' αὐτῶν τοῦ μακαρισμοῦ τυγχάνοντες, καθώς φησι· «Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσιν»[1].

Ε'. Ὑπὸ δὲ πνευματικοῦ νόμου οὕτω φρονεῖν ἐδιδάσκοντο. Ὑπομενόντων γὰρ αὐτῶν καὶ τὴν νοερὰν πραότητα τηρούντων ὁ Κύριος, βλέπων τὴν ὑπομονὴν τῆς καρδίας πολεμουμένης καὶ τῆς ἀγάπης **267** μὴ ἐξισταμένης, διέρρηξε «τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ»[2] καὶ τελείως τὴν ἔχθραν ἀπεβάλλοντο, καὶ οὐκέτι μετὰ βίας, ἀλλὰ μετὰ βοηθείας εἶχον τὴν ἀγάπην· ὁ γὰρ Κύριος λοιπὸν κατήργει τὴν στρεφομένην ῥομφαίαν[3] τὴν κινοῦσαν τοὺς λογισμούς, καὶ εἰσήρχοντο εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν ὁ Κύριος[4]. Καὶ ἐνετρύφων τοῖς καρποῖς τοῦ Πνεύματος[5] καὶ τὰ μέλλοντα ἐν βεβαιότητι καρδίας θεασάμενοι, καὶ κατὰ τὸν Ἀπόστολον οὐκέτι ἐν «ἐσόπτρῳ καὶ ἐν αἰνίγματι»[6] ἔλεγον, «Ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ὅσα ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν»[7].

Ϛ'. Ἐρώτησις. Ἀλλ' ἐγὼ τοῦτο θαυμαστὸν ἐπερωτήσω. Εἰ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ὑμεῖς αὐτὰ πῶς οἴδατε; Μάλιστα ὁμολογήσαντες ἐν ταῖς Πράξεσιν «ὁμοιοπαθεῖς ἡμῖν εἶναι ἄνθρωποι»[8];

Ἀπόκρισις: Ἀλλ' ἀκούετε, τί πρὸς ταῦτα ἀποκρίνεται Παῦλος· «Ἡμῖν δέ», φησίν, «ἀπεκάλυψεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ. Τὸ γὰρ Πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ»[9]. Ἀλλ' ἵνα μή τις εἴπῃ ὅτι αὐτοῖς ἐδόθη τὸ Πνεῦμα ὡς ἀποστόλοις, ἡμῖν δὲ κατὰ φύσιν ἀχώρητον τοῦτο ἀλλαχοῦ ἐπευχόμενος λέγει· «Ἵνα δῴη ὑμῖν ὁ Θεὸς δύναμιν, κραταιωθῆναι εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν»[10] καὶ πάλιν· «Ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμά ἐστιν· ὅπου δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία»[11] καὶ πάλιν· «Εἰ δέ τις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ»[12].

Ζ'. Εὐξώμεθα τοίνυν καὶ ἡμεῖς ἐν πληροφορίᾳ καὶ αἰσθήσει μεταλαβεῖν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ εἰσελθεῖν ὅθεν ἐξεληλύθημεν, καὶ τοῦ λοιποῦ ἀποστραφῆναι ἀφ' ἡμῶν τὸν θυμοτόκον ὄφιν καὶ κενόδο-

---

1. Ματθ. 5,11. 2. Ἐφ. 2,14. 3. Πρβλ. Γεν. 3,24. 4. Πρβλ. Ἑβρ. 6,19. 5. Πρβλ. Γαλ. 5,22. 6. Α' Κορ. 13,12. 7. Α' Κορ. 2,9. 8. Πράξ. 14,15. 9. Α' Κορ. 2,10. 10. Ἐφ. 3,16-17. 11. Β' Κορ. 3,17. 12. Ρωμ. 8,9.

ξον σύμβουλον, τὸ Πνεῦμα τῆς μερίμνης καὶ κραιπάλης, ὅπως βεβαίως πιστεύσαντες τὰς **268** ἐντολὰς τοῦ Κυρίου φυλάξωμεν καὶ αὐξηθῶμεν ἐν αὐτῷ εἰς «ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας»[1], τοῦ μηκέτι κατακυριευθῆναι ὑπὸ τῆς ἀπάτης τοῦ αἰῶνος τούτου, ἀλλ' ἐν πληροφορίᾳ τοῦ Πνεύματος εἶναι καὶ μὴ ἀπιστεῖν, ὅτι καὶ εἰς ἁμαρτωλοὺς μετανοοῦντας ἡ χάρις Θεοῦ εὐδοκεῖ. Τὸ γὰρ κατὰ χάριν δωρούμενον οὐκέτι ἐν παρ**[756]**εικασμῷ τῆς προλαβούσης ἀσθενείας μετρεῖται, ἐπεὶ ἡ χάρις οὐκέτι ἐστὶ χάρις[2], ἀλλὰ τῷ παντοδυνάμῳ Θεῷ πιστεύσαντες ἁπλῇ καὶ ἀπεριέργῳ καρδίᾳ προσέλθωμεν τῷ διὰ πίστεως τὴν μετουσίαν τοῦ Πνεύματος χαριζομένῳ, καὶ οὐ διὰ παρεικασμοῦ φύσεως ἔργων· φησὶ γάρ· «Οὐκ ἐξ ἔργων νόμου τὸ Πνεῦμα ἐλάβετε, ἀλλὰ δι' ἀκοῆς πίστεως»[3].

Η'. Ἐρώτησις. Τί ἐστι, «Θέλω πέντε λόγους ἐν ἐκκλησίᾳ διὰ τοῦ νοός μου λαλῆσαι»[4];

Ἀπόκρισις. Ἐκκλησία ἐν δυσὶ προσώποις νοεῖται, τῷ συστήματι τῶν πιστῶν καὶ τῷ συγκρίματι τῆς ψυχῆς. Ὅταν οὖν πνευματικῶς εἰς τὸν ἄνθρωπον λαμβάνηται, Ἐκκλησία ἐστὶν ὅλον αὐτοῦ τὸ σύγκριμα· πέντε δὲ λόγοι εἰσὶν αἱ περιεκτικαὶ ἀρεταί, ὅλον τὸν ἄνθρωπον οἰκοδομοῦσαι, πολυτρόπως διαιρούμεναι. Ὥσπερ γὰρ ὁ λαλῶν ἐν Κυρίῳ διὰ τῶν πέντε λόγων πᾶσαν σοφίαν περιέλαβεν, οὕτως ὁ ἀκολουθῶν τῷ **269** Κυρίῳ διὰ τῶν πέντε ἀρετῶν πολλὴν οἰκοδομεῖ τὴν εὐσέβειαν. Πέντε γὰρ οὖσαι πάσας περιέχουσι· πρώτη εὐχή, λοιπὸν ἐγκράτεια, ἐλεημοσύνη, πτωχεία, μακροθυμία. Ταῦτα πόθῳ καὶ προαιρέσει ἐπιτελούμενα λόγοι εἰσὶ ψυχῆς ὑπὸ Κυρίου λαλούμενοι καὶ ὑπὸ καρδίας ἀκουόμενοι· ὁ γὰρ Κύριος ἐνεργεῖ καὶ τὸ Πνεῦμα τότε νοερῶς λαλεῖ καὶ ἡ καρδία ὅσον ἐπιποθεῖ τοσοῦτον καὶ φανερῶς ἐπιτελεῖ.

Θ'. Αἱ δὲ ἀρεταὶ ὅσον εἰσὶ περιεκτικαὶ πασῶν, τοσοῦτον ἀλλήλων γενικαί. Τῆς πρώτης γὰρ ἀπούσης ἀναιροῦνται πᾶσαι. Ὁμοίως διὰ τῆς δευτέρας αἱ ἀκολουθίαι ὡσαύτως αἱ καθεξῆς. Πῶς γὰρ εὔξεταί τις μὴ ὑπὸ Πνεύματος ἐνεργηθείς; Καὶ μαρτυρεῖ μοι ἡ Γραφὴ λέγουσα· «Οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ»[5]. Πῶς δὲ ὑπομείνῃ ὁ χωρὶς εὐχῆς ἐγκρατευόμενος ἀβοηθήτως; Ὁ δὲ ἐν παντὶ μὴ ἐγκρατευόμενος, πῶς ἐλεήσει τὸν πεινῶντα ἢ ἀδικοῦντα; Ὁ δὲ οὐκ ἐλεῶν οὐδὲ πτωχεύειν ἑκουσίως καταδέχεται. Πάλιν δὲ τῆς τῶν χρημάτων ἐπιθυμίας ὁ θυμὸς σύντροφος, κἂν ἔχῃ χρήματα κἂν μὴ ἔχῃ. Ἡ δὲ ἐνάρετος ψυχὴ οὕτω προσοικοδομεῖται τῇ Ἐκκλησίᾳ, οὐχ ὅτι ἐποίησεν, ἀλλ' ὅτι ἐπόθησεν· οὐ γὰρ τὸ ἴδιον ἔργον σῴζει τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ὁ χαρισάμενος τὴν δύναμιν. Εἰ οὖν ὑπομένει τις τὰ στίγματα τοῦ

1. Ἐφ. 4,13. 2. Πρβλ. Ρωμ. 11,6. 3. Γαλ. 5,2. 4. Α' Κορ. 14,19. 5. Α' Κορ. 12,3.

Δεσπότου, μὴ οἰηθῇ ἕν τινι, κἂν τὸ τυχὸν πεποίηκεν, ἀλλ' ἢ μόνον τῷ ἀγαπῆσαι καὶ ἐπιτηδεῦσαι πρὸς τὰς ἐνεργείας. Μὴ οὖν δόξῃς ποτὲ ἐν ἀρετῇ προειληφέναι τὸν Κύριον κατὰ τὸν λέγοντα ὅτι «αὐτός ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν καὶ τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας»[1].

Ι'. Ἐρώτησις. Τί οὖν ἡ Γραφὴ παραγγέλλει τῷ ἀνθρώπῳ ποιεῖν;

Ἀπόκρισις. Προείπομεν, ὅτι τὴν ἐπιτήδευσιν ἔχει ὁ ἄνθρωπος κατὰ φύσιν, καὶ ταύτην ὁ Θεὸς ἐπιζητεῖ. **[757]** Παραγγέλλει οὖν, ἵνα πρῶτον νοή**270**σῃ καὶ νοήσας ἀγαπήσῃ καὶ θελήματι ἐπιτηδεύσῃ. Τὸ δὲ ἐνεργηθῆναι τὸν νοῦν ἢ ὑπομεῖναι τὸν κόπον ἢ τελέσαι τὸ ἔργον ἡ χάρις τοῦ Κυρίου παρέχει τῷ θελήσαντι καὶ πιστεύσαντι. Τὸ οὖν θέλημα τοῦ ἀνθρώπου ὡς παράστασις ὑποστατική· μὴ παρόντος δὲ τοῦ θελήματος, οὐδὲ αὐτὸς ὁ Θεός τι ποιεῖ, καίπερ δυνάμενος, διὰ τὸ αὐτεξούσιον. Ἡ οὖν τελεσιουργία τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ θελήματι τοῦ ἀνθρώπου κεῖται. Πάλιν ἐὰν ὅλον τὸ θέλημα δῶμεν, ὅλον τὸ ἔργον ἡμῖν ἐπιγράφει. Θαυμαστὸς ὁ Θεὸς ἐν πᾶσι καὶ ἀπερινόητος τὸ σύνολον. Ἄνθρωποι δὲ μέρος τι τῶν θαυμασίων αὐτοῦ λαλεῖν ἐπιχειροῦμεν, τῇ Γραφῇ ἐπερειδόμενοι, μᾶλλον δὲ ὑπ' αὐτῆς συνετιζόμενοι. «Τίς γάρ», φησίν, «ἔγνω νοῦν Κυρίου»[2]; Αὐτὸς δέ φησι· «Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυνάξαι τὰ τέκνα σου καὶ οὐκ ἠθελήσατε»[3]; Ὡς ἐκ τούτου πιστεύειν, ὅτι αὐτὸς ἡμᾶς ἐπισυνάγει· ἡμῶν δὲ μόνον παραζητεῖ τὸ θέλημα. Τίς δὲ ἡ φανέρωσις τοῦ θελήματος, εἰ μὴ πόνος ἑκούσιος;

ΙΑ'. Ὥσπερ γὰρ σίδηρος πρίζων, ἐκκόπτων, γεωργῶν, καταφυτεύων, αὐτὸς μὲν ὑποθλιβόμενος ἐνδίδωσι, πλὴν ἄλλος ἐστὶν ὁ κινῶν καὶ ἐπάγων, καὶ ἐν τῷ συντριβῆναι πυρῶν καὶ ἀνακαινίζων, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος κἂν θλίβηται καὶ κοπιᾷ ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθόν[4]· ἀλλ' ὁ Κύριος λανθανόντως ἐν αὐτῷ ἐργάζεται, καὶ ἐν τῷ κοπιάσαι καὶ συντριβῆναι τὴν καρδίαν παρακαλεῖ καὶ ἀνακαινίζει, καθὼς καὶ ὁ προφήτης λέγει· «Μὴ δοξασθήσεται ἀξίνη ἄνευ τοῦ κόπτοντος; Ἢ ὑψωθήσεται πρίων ἄνευ τοῦ ἕλκοντος»[5]; Οὕτω δέ ἐστι καὶ εἰς τὸ κακόν. Ὅτε ὁ ἄνθρωπος ὑπακούει καὶ ἑτοιμάζεται, τότε καὶ ὁ Σατανᾶς ἐλαύνει καὶ παροξύνει ὡς ὁ λῃστὴς τὸ ξίφος. Σιδήρῳ δὲ παρεικάσαμεν τὴν καρδίαν διὰ τὴν ἀναισθησίαν τῶν πραγμάτων καὶ πολλὴν σκληρότητα. Οὐκ ἔδει δὲ ἡμᾶς ἀγνοεῖν τὸν κρατοῦντα ὡς ἀναίσθητος σίδηρος, ἐπεὶ ταχέως ἀπὸ τοῦ γεωργοῦ λόγου εἰς τὸν τοῦ πολέμου **271** λογισμὸν οὐ μεταπίπτομεν, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ὁ βοῦς καὶ ὁ ὄνος εἰδέναι τὸν ἐλαύνοντα καὶ ὁδηγοῦντα κατὰ διάνοιαν· φησὶ γάρ· «Ἔγνω βοῦς τὸν κτησάμε-

---

1. Φιλιπ. 2,13. 2. Πρβλ. Ἡσ. 40,13. Ρωμ. 11,34. 3. Λουκ. 13,34. Ματθ. 23,37. 4. Πρβλ. Ἐφ. 4,28. 5. Ἡσ. 10,15.

νον καὶ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ· Ἰσραὴλ δέ με οὐκ ἔγνω»[1]. Εὐξώμεθα τοίνυν δέξασθαι γνῶσιν Θεοῦ, καὶ πνευματικῷ παιδευθῆναι νόμῳ[2] εἰς ὑπούργησιν τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἐντολῶν, δοξάζοντες Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΗʹ.

Πολλῆς ἀκριβείας καὶ συνέσεως χρεία ἐστὶν ἐν τῷ δοκιμάσαι τοὺς ἀληθινοὺς Χριστιανούς, καί τινες ἐκεῖνοί εἰσιν.

Αʹ. Πολλοὶ δίκαιοι φαινόμενοι νομίζονται εἶναι Χριστιανοί· τεχνιτῶν δέ ἐστι καὶ πεπειραμένων δοκιμάσαι, εἰ ἀληθῶς οἱ τοιοῦτοι ἔχουσι τὸ σίγνον καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ βασιλέως, μήπως ἄρα παρακεχάρακται τεχνιτῶν ἔργα, καὶ θαυμάζουσι τεχνῖται καὶ ψέ**[760]**γουσιν. Εἰ δὲ μὴ ὦσι τεχνῖται, οὐ δύνανται δοκιμάσαι τοὺς δολίους ἐργάτας[3], ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἐπιφέρονται σχῆμα μοναζόντων ἤτοι Χριστιανῶν. Καὶ γὰρ οἱ ψευδαπόστολοι ἔπασχον ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ καὶ αὐτοὶ εὐηγγελίζοντο βασιλείαν οὐρανῶν. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Ἀπόστολος· «Ἐν κινδύνοις περισσοτέρως, ἐν θλίψεσιν ὑπερβαλλόντως»[4], θέλων δεῖξαι ὅτι πλεῖον αὐτῶν ἔπαθε.

272 Βʹ. Χρυσὸς εὐχερῶς εὑρίσκεται, μαργαρῖται δὲ καὶ λίθοι τίμιοι προχωροῦντες εἰς διάδημα βασιλέως σπανίως εὑρίσκονται· πολλάκις γὰρ ἐξ αὐτῶν οὐχ εὑρίσκονται προχωροῦντες. Οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐποικοδομοῦνται εἰς τὸν στέφανον τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κοινωνοὶ γένωνται τῶν ἁγίων αἱ ψυχαὶ ἐκεῖναι. Δόξα τῷ οὕτως ἀγαπήσαντι τὴν ψυχὴν ταύτην καὶ ὑπὲρ αὐτῆς παθόντι καὶ ἀναστήσαντι αὐτὴν ἐκ νεκρῶν. Ὥσπερ δὲ τῷ Μωϋσεῖ κάλυμμα ἐπετίθετο εἰς τὸ πρόσωπον[5] πρὸς τὸ μὴ δύνασθαι προσέχειν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ τὸν λαόν, οὕτω καὶ νῦν ἐπὶ τὴν καρδίαν σου κεῖται κάλυμμα[6] πρὸς τὸ μὴ βλέπειν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Ὅταν δὲ περιαιρεθῇ τοῦτο, τότε ἐπιφαίνεται καὶ ἐμφανίζει ἑαυτὸν τοῖς Χριστιανοῖς καὶ τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν καὶ ἐκζητοῦσιν ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς λέγει, ὅτι «Ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτὸν καὶ μονὴν παρ᾽ αὐτῷ ποιήσω»[7].

Γʹ. Σπουδάσωμεν οὖν προσελθεῖν τῷ ἀψευδεῖ Χριστῷ, ἵνα τύχωμεν τῆς ἐπαγγελίας καὶ τῆς καινῆς διαθήκης, ἣν ἐνεκαίνισεν ὁ Κύριος διὰ σταυροῦ καὶ θανάτου, διαρρήξας πύλας ᾅδου[8] καὶ ἁμαρτίας, καὶ ἐξαγαγὼν τὰς πιστὰς ψυχὰς καὶ δοὺς αὐταῖς ἔνδον παράκλητον, καὶ ἀνενέγκας εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. Συμβασιλεύσωμεν οὖν αὐτῷ

---

1. Ἡσ. 1,3. 2. Πρβλ. Ρωμ. 7,14. 3. Πρβλ. Βʹ Κορ. 11,13. 4. Βʹ Κορ. 11,23. 5. Πρβλ. Ἐξ. 34,33-35. Βʹ Κορ. 3,13. 6. Πρβλ. Βʹ Κορ. 3,15. 7. Ἰω. 14,21. 23. 8. Πρβλ. Ματθ. 16,18.

καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ τὴν πόλιν αὐτοῦ, εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἐκκλησίαν, εἰς τὸν χορὸν τῶν ἁγίων ἀγγέλων. Οἱ δὲ ἐπὶ πολὺν χρόνον γυμνασθέντες ἀδελφοὶ καὶ δοκιμασθέντες, οὗτοι δύνανται τοῖς ἀπείροις βοηθῆσαι καὶ συμπαθῆσαι.

Δ'. Τινὲς γὰρ ἀσφαλισάμενοι ἑαυτοὺς καὶ ὑπὸ χάριτος Θεοῦ ἐνεργηθέντες μεγάλως, οὕτως εὗρον τὰ μέλη αὐτῶν ἡγιασμένα, ὥστε λογίζεσθαι αὐτούς, ὅτι **273** οὐ συμβαίνει εἰς Χριστιανισμὸν γίνεσθαι ἐπιθυμίαν, ἀλλὰ κέκτηνται νοῦν σώφρονα καὶ ἅγιον· καὶ ἔστι λοιπὸν ὁ ἔσω ἄνθρωπος μετέωρος εἰς τὰ θεῖα καὶ ἐπουράνια, ὥστε νομίσαι τὸν τοιοῦτον ἤδη ἐφθακέναι εἰς τὰ τέλεια μέτρα. Καὶ ὡς ἐνόμιζε προσηγγικέναι ἤδη τῷ εὐδίῳ λιμένι, ἐπανέστησαν αὐτῷ κλύδωνες, ὥστε πάλιν εὑρεθῆναι εἰς τὸ μέσον τοῦ πελάγους καὶ εἰσενεχθῆναι ὅπου ἡ θάλασσα, οὐρανὸς καὶ θάνατός ἐστιν ἕτοιμος. Οὕτως ἡ ἁμαρτία ἐπεισελθοῦσα κατειργάσατο πᾶσαν ἐπιθυμίαν κακήν[1]. Αὖθις δὲ οἱ τοιοῦτοι χάριτός τινος ἀξιωθέντες καὶ ὥσπερ εἰπεῖν ἀπὸ ὅλου βυθοῦ τῆς θαλάσσης ψεκάδα τινὰ δεξάμενοι, εὑρίσκουσιν <αὐτοὶ ἐκεῖνοι> καθ' ὥραν καὶ καθ' ἡμέραν τοσαύτην θαυματουργίαν γινομένην, ὥστε τὸν ἐνεργούμενον ἐπὶ τῇ παραδόξῳ καὶ ξένῃ καὶ θεϊκῇ ἐργασίᾳ θαμβεῖσθαι καὶ ἐκπλήτ**[761]**τεσθαι πῶς ἐσοφίσθη. Φωτίζει γὰρ αὐτὸν ἡ χάρις, λοιπὸν ὁδηγεῖ, εἰρηνεύει, ἀγαθύνει τὰ πάντα, οὖσα θεία καὶ ἐπουράνιος, ὥστε πρὸς σύγκρισιν ἐκείνου βασιλεῖς καὶ δυνάστας, σοφοὺς καὶ ἀξιωματικοὺς ὡς ἐλαχίστους καὶ εὐτελεῖς ἡγεῖσθαι. Μετὰ δὲ καιρὸν καὶ ὥραν μεταβάλλεται τὰ πράγματα, ὥστε ἐξ ἀληθείας τὸν τοιοῦτον ἑαυτὸν ἡγεῖσθαι ἁμαρτωλότερον πάντων ἀνθρώπων, καὶ πάλιν ἄλλῃ ὥρᾳ ὁρᾶν ἑαυτὸν οἷον βασιλέα μέγιστον ἐξαίσιον ἢ δυνάστην φίλον βασιλέως, πάλιν ἄλλῃ ὥρᾳ ἑαυτὸν ὁρᾶν ἀσθενῆ καὶ πτωχόν. Λοιπὸν εἰς ἀμηχανίαν ἐμπίπτει ὁ νοῦς, διὰ τί οὕτω καὶ πάλιν οὕτως; Ὅτι ὁ Σατανᾶς μισόκαλος ὢν τὰ πονηρὰ ὑποβάλλει τοῖς τὴν ἀρετὴν κατορθοῦσι, καὶ ἀγωνίζεται αὐτοὺς μεταστρέψαι· ἔργον γὰρ ἔχει τοῦτο.

Ε'. Ἀλλὰ σὺ τούτῳ μὴ ὑποταγῇς, τὴν ἐν τῷ ἔσω ἀνθρώπῳ[2] ἐπιτελουμένην δικαιοσύνην ἐργαζόμενος[3], ἐν ᾧ τὸ τοῦ Χριστοῦ βῆμα[4] ἕστηκεν ἅμα τῷ **274** ἀχράντῳ ἁγιαστηρίῳ, ὅπως τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεώς σου[5] καυχήσηται ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ[6] τοῦ καθαρίσαντός σου τὴν συνείδησιν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων[7], ἵνα τῷ πνεύματί σου Θεῷ λατρεύσῃς[8], ἵνα γνῷς τί προσκυνεῖς, κατὰ τὸν εἰπόντα· «Ἡ μ ε ῖ ς π ρ ο σ κ υ ν ο ῦ μ ε ν ὃ ο ἴ δ α μ ε ν»[9]. Πείσθητι τῷ ὁδηγοῦντί σε Θεῷ, κοινωνησάτω ἡ ψυχή σου τῷ Χριστῷ ὡς κοινωνεῖ νύμφη νυμφίῳ· «Τ ὸ γ ὰ ρ μ υ σ τ ή ρ ι ο ν τ ο ῦ τ ο μ έ γ α ἐ σ τ ί», φησίν, «ἐ γ ὼ δ ὲ λ έ γ ω ε ἰ ς Χ ρ ι σ τ ὸ ν»[10] καὶ εἰς τὴν ἄμωμον ψυχήν. Ὧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

1. Πρβλ. Ρωμ. 7,8. 2. Πρβλ. Ρωμ. 7,22. 3. Πρβλ. Πραξ. 10,35. 4. Πρβλ. Β' Κορ. 5,10. 5. Πρβλ. Β' Κορ. 1,12. 6. Πρβλ. Γαλ. 6,14. 7. Πρβλ. Ἑβρ. 9,14. 8. Πρβλ. Ρωμ. 1,9. 9. Ἰω. 4,22. 10. Ἐφ. 5,32.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΘ′.

Τίνος ἕνεκεν ἐδόθη ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἡ θεία Γραφή;

Α′. Ὥσπερ βασιλεὺς γράψας ἐπιστολάς, οἷς βούλεται κωδικέλλους καὶ δωρεὰς ἰδίας χαρίσασθαι, σημαίνει πᾶσιν, ὅτι «ταχέως σπουδάσατε ἐλθεῖν πρός με, ἵνα λάβητε παρ' ἐμοῦ δωρεὰς βασιλικάς». Καὶ εἰ μὴ ἀπέλθωσι καὶ λάβωσιν, οὐδὲν ὠφελήθησαν ἀναγνόντες τὰς ἐπιστολάς, μᾶλλον δὲ καὶ θανάτου εἰσὶν ἔνοχοι, μὴ θελήσαντες ἀπελθεῖν καὶ ἐκ χειρὸς βασιλέως τιμῆς ἀξιωθῆναι, οὕτω καὶ τὰς θείας Γραφὰς ὥσπερ ἐπιστολὰς ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς Θεὸς τοῖς ἀνθρώποις, δηλώσας δι' αὐτῶν, ἵνα παρακαλέσαντες τὸν Θεὸν καὶ πιστεύσαντες αἰτήσωσι καὶ λάβωσι δωρεὰν οὐράνιον[1] ἐκ τῆς ὑποστάσεως τῆς θεότητος αὐτοῦ. Γέγραπται γάρ· «Ἵνα γενώμεθα θείας κοινωνοὶ φύσεως»[2]. Εἰ δὲ μὴ προσέλθῃ καὶ αἰτήσει καὶ λάβῃ ὁ ἄνθρωπος, οὐδὲν ὠφελήθη ἀναγνοὺς τὰς Γραφάς, μᾶλλον δὲ καὶ θανάτου ἔνοχός ἐστιν, ὅτι παρὰ βασιλέως οὐρανίου οὐκ ἠθέλησε λαβεῖν ζωῆς δωρεάν, ἧς ἄνευ ἀδύνατόν ἐστι ζωῆς ἀθανάτου τυχεῖν, ἥτις ἐστὶν ὁ Χριστός, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

275 ΟΜΙΛΙΑ Μ′.

Ὅτι πᾶσαι αἱ ἀρεταί, καὶ πάντα κακὰ ἀλλήλων ἐκδέδενται, καὶ ὡσπερεὶ ἅλυσίς τις μία τῆς μιᾶς ἤρτηνται.

Α′. Περὶ τῆς φαινομένης ἀσκήσεως καὶ ποῖον ἐπι**[764]**τήδευμα μεῖζον καὶ πρῶτον τυγχάνει, τοῦτο γινώσκετε, ἀγαπητοί, ὅτι ἀλλήλων ἐκδέδενται πᾶσαι αἱ ἀρεταί, ὡσπερεὶ γάρ τις πνευματικὴ ἅλυσις· μία τῆς μιᾶς ἤρτηνται. Ἡ εὐχὴ ἀπὸ τῆς ἀγάπης, ἡ ἀγάπη ἀπὸ τῆς χαρᾶς, ἡ χαρὰ ἀπὸ τῆς πραότητος, ἡ πραότης ἀπὸ τῆς ταπεινώσεως, ἡ ταπείνωσις ἀπὸ τῆς διακονίας, ἡ διακονία ἀπὸ τῆς ἐλπίδος, ἡ ἐλπὶς ἀπὸ τῆς πίστεως, ἡ πίστις ἀπὸ τῆς ὑπακοῆς, ἡ ὑπακοὴ ἀπὸ τῆς ἁπλότητος, ὥσπερ καὶ τὸ ἐναντίον μέρος ἓν ἀφ' ἑνὸς τὰ κακὰ ἐκδέδενται· τὸ μῖσος ἀπὸ τοῦ θυμοῦ, ὁ θυμὸς ἀπὸ τῆς ὑπερηφανίας, ἡ ὑπερηφανία ἀπὸ τῆς κενοδοξίας, ἡ κενοδοξία ἀπὸ τῆς ἀπιστίας, ἡ ἀπιστία ἀπὸ τῆς σκληροκαρδίας, ἡ σκληροκαρδία ἀπὸ τῆς ἀμελείας, ἡ ἀμέλεια ἀπὸ τῆς χαυνώσεως, ἡ χαύνωσις ἀπὸ τῆς ἀκηδίας, ἡ ἀκηδία ἀπὸ τῆς ἀνυπομονησίας, ἡ ἀνυπομο**276**νησία ἀπὸ τῆς φιληδονίας· καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς κακίας ἀλλήλων εἰσὶν ἐκκρεμάμενα. Οὕτω κἀν τῷ ἀγαθῷ μέρει ἀλλήλων εἰσὶν ἐκκρεμάμεναι αἱ ἀρεταὶ καὶ ἀπηρτημέναι.

---

1. Πρβλ. Ἑβρ. 6,4. 2. Β′ Πέτρ. 1,4.

Β'. Κεφάλαιον δὲ πάσης σπουδῆς ἀγαθῆς καὶ κορυφαῖον τῶν κατορθωμάτων ἐστί τὸ προσκαρτερεῖν τῇ εὐχῇ, ἀφ' ἧς καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς διὰ τῆς παρὰ Θεοῦ αἰτήσεως ὁσημέραι προσκτᾶσθαι δυνάμεθα. Ἐντεῦθεν γὰρ ἐγγίνεται τοῖς καταξιουμένοις ἡ κοινωνία τῆς τοῦ Θεοῦ ἁγιότητος καὶ τῆς πνευματικῆς ἐνεργείας, καὶ ἡ συνάφεια τῆς τοῦ νοῦ διαθέσεως πρὸς τὸν Κύριον ἐν ἀγάπῃ ἀρρήτῳ· ὁ γὰρ ἑαυτὸν ὁσημέραι τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖν ἀναγκάζων, εἰς ἔρωτα θεῖον καὶ πόθον ἔμπυρον ὑπὸ τῆς πνευματικῆς ἀγάπης ἐκκαίεται πρὸς Θεὸν καὶ τὴν χάριν τῆς τοῦ Πνεύματος ἁγιαστικῆς τελειότητος ὑποδέχεται.

Γ'. Ἐρώτησις. Ἐπειδή τινες πωλοῦσι μὲν τὰ ὑπάρχοντα καὶ δούλους ἐλευθεροῦσι καὶ ποιοῦσιν ἐντολὰς οὐ ζητοῦσι δὲ λαβεῖν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τὸ Πνεῦμα, ἄρα ζῶντες οὕτως οὐκ ἀπέρχονται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν;

Ἀπόκρισις. Ὁ λόγος οὗτος λεπτός ἐστι. Τινὲς γὰρ λέγουσι μίαν βασιλείαν καὶ μίαν γέενναν· ἡμεῖς δὲ λέγομεν βαθμοὺς πολλοὺς καὶ διαφορὰς καὶ μέτρα, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ βασιλείᾳ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ γεέννῃ. Ὥσπερ δέ ἐστι μία ψυχὴ ἐν ὅλοις τοῖς μέλεσι, καὶ ἄνω ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἐνεργεῖ καὶ κάτω τοὺς πόδας αὕτη κινεῖ, οὕτως καὶ ἡ θεότης πάντα τὰ κτίσματα τὰ ἐπουράνια καὶ τὰ ὑποκάτω τῆς ἀβύσσου περιέχει καὶ πανταχοῦ πεπλήρωται ἐν τῇ κτίσει, εἰ καὶ ἐξωτέρα τῶν κτισμάτων ἐστὶ διὰ τὸ ἀμέτρητον καὶ ἀπερίληπτον. Προσέχει οὖν αὕτη ἡ θεότης τοῖς ἀνθρώποις καὶ οἰκονομεῖ πάντα κατὰ λόγον. Καὶ ἐπειδή τινες μὲν εὔχονται, μὴ εἰδότες τί ζητοῦσι, τινὲς δὲ νηστεύουσιν, ἄλλοι στήκουσιν εἰς διακονίαν, ἑκάστῳ κατὰ τὸ μέτρον τῆς πίστεως[1] ὁ Θεός, δικαιοκρίτης ὤν, ἀποδίδωσι τὸν μισθόν[2]. Ἃ γὰρ ποιοῦσι, διὰ φόβον Θεοῦ[3] ποιοῦσιν· ἀλλ' οὐκ εἰσὶν οὗτοι πάντες υἱοὶ οὔτε βασιλεῖς οὔτε κληρονόμοι.

Δ'. Εἰσὶ δὲ ἐν τῷ κόσμῳ οἱ μὲν φο**277**νεῖς, ἄλλοι πόρνοι καὶ ἄλλοι ἅρπαγες, οἱ δὲ πάλιν τὰ ἴδια πτωχοῖς **[765]** διαδιδόντες. Προσέχει καὶ τούτοις κἀκείνοις ὁ Κύριος. Καὶ τοῖς μὲν ἀγαθοποιοῦσιν ἀνάπαυσιν καὶ μισθὸν δίδωσιν. Εἰσὶ γὰρ μέτρα ὑπερέχοντα καὶ μέτρα μικρά· καὶ ἐν αὐτῷ τῷ φωτὶ καὶ τῇ δόξῃ διαφορά ἐστι. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ γεέννῃ καὶ τῇ κολάσει φαίνονται οἱ φαρμακοὶ καὶ οἱ λῃσταὶ καὶ οἱ ἄλλοι οἱ μικρὰ πλημμελήσαντες. Οἱ δὲ λέγοντες ὅτι μία ἐστὶ βασιλεία καὶ μία γέεννα καὶ οὐκ εἰσὶ βαθμοὶ κακῶς λέγουσι. Πόσοι γὰρ εἰσι κοσμικοὶ νῦν εἰς θέατρα στήκοντες καὶ λοιπὰς ἀταξίας, καὶ πόσοι εἰσὶν ἄρτι εὐχόμενοι καὶ φοβούμενοι τὸν Θεόν. Τούτοις οὖν κἀκείνοις ὁ Θεὸς

1. Πρβλ. Ρωμ. 12,3. Β' Μακ. 12,41. 2. Πρβλ. Ματθ. 20,8. 3. Πρβλ. Β' Κορ. 7,1.

προσέχει, καὶ ὡς δικαιοκρίτης τοῖς μὲν ἀνάπαυσιν ἑτοιμάζει, τοῖς δὲ κόλασιν.

Ε΄. Ὥσπερ δὲ ζευγνύοντες ἄνθρωποι ἵππους καὶ ἅρματα ἡνιοχοῦσι καὶ κατ' ἀλλήλων ἐλαύνουσιν (ἕκαστος γὰρ ἀγωνίζεται, πῶς ῥίψει καὶ κινήσει τὸν ἐξ ἐναντίας), οὕτως ἐστὶν ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν ἀγωνιζομένων θέατρον τῶν πονηρῶν πνευμάτων παλαιόντων τῇ ψυχῇ καὶ Θεοῦ καὶ ἀγγέλων θεωρούντων τὸν ἀγῶνα. Λοιπὸν καθ' ἑκάστην ὥραν κτίζονται ὑπὸ τῆς ψυχῆς πολλοὶ λογισμοὶ νεαροί· ὁμοίως καὶ ὑπὸ τῆς κακίας ἔνδον. Καὶ γὰρ ἡ ψυχὴ πολλοὺς ἔχει ἀποκρύφους λογισμούς, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ προφέρει καὶ γεννᾷ· καὶ αὐτὴ ἡ κακία λογισμοὺς ἔχει πολλοὺς καὶ ἐπιτηδεύματα, καὶ καθ' ὥραν γεννᾷ λογισμοὺς νεαροὺς κατὰ τῆς ψυχῆς. Καὶ γὰρ ὁ νοῦς ἡνίοχός ἐστι καὶ ζεύγνυσι τὸ ἅρμα τῆς ψυχῆς κατέχων τὰς ἡνίας τῶν λογισμῶν. Καὶ ὧδε τρέχει κατὰ τοῦ ἅρματος τοῦ Σατανᾶ, ὅπου καὶ αὐτὸς ἔζευξε κατὰ τῆς ψυχῆς.

278 Ϛ΄. Ἐρώτησις. Εἰ ἀνάπαυσίς ἐστιν ἡ ψυχή, πῶς λέγουσί τινες, ὅτι· Οὐ δυνάμεθα εὔξασθαι, οὐδὲ ὑπομένουσιν ἐν τῇ εὐχῇ;

Ἀπόκρισις. Αὕτη ἡ ἀνάπαυσις πλεονάζουσα δίδωσι σπλάγχνα καὶ διακονίας ἑτέρας, οἷον τοῦ ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀδελφούς, τοῦ εἰς τὸν λόγον διακονῆσαι. Καὶ αὐτὴ ἡ φύσις θέλει ἀπελθεῖν καὶ ἰδεῖν τοὺς ἀδελφούς, λαλῆσαι λόγον· οὐδὲν γὰρ ἐν πυρὶ βαλλόμενον δύναται μένειν ἐν τῇ ἰδίᾳ φύσει, ἀλλ' ἀνάγκη καὶ αὐτὸ γίνεσθαι πῦρ. Ὃν τρόπον ἐὰν βάλῃς κάχληκας εἰς πῦρ, ὁ λίθος γίνεται ἄσβεστος· καὶ εἰς θάλασσαν ὁ θέλων ἐπὶ πολὺ καταδῦναι καὶ ἀπελθεῖν, εἰς μέσον πέλαγος καταποντίζεται καὶ ἀφανὴς γίνεται, ὁ δὲ κατὰ βαθμὸν εἰσερχόμενος πάλιν ἀναβῆναι θέλει καὶ ἐπιπλεῦσαι καὶ ἐξελθεῖν εἰς λιμένα καὶ ἰδεῖν τοὺς ἐπὶ γῆς ἀνθρώπους οὕτω καὶ εἰς τὸ πνευματικὸν εἰσέρχεταί τις εἰς βάθος χάριτος καὶ πάλιν μνημονεύει τῶν ἑταίρων αὐτοῦ, καὶ αὐτὴ ἡ φύσις θέλει ἀπελθεῖν εἰς ἀδελφούς, ἀποπληρῶσαι τὴν ἀγάπην, πληροφορῆσαι λόγον.

Ζ΄. Ἐρώτησις. Πῶς δύναται τὰ δύο πρόσωπα εἶναι ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ ἡ χάρις καὶ ἡ ἁμαρτία;

Ἀπόκρισις. Ὥσπερ ὅταν ᾖ πῦρ ἔξωθεν χαλκίου, λοιπὸν ἐὰν ὑποβάλῃς ξύλα, ἰδοὺ ἔκπυρον γίνεται, καὶ τὸ ἔσωθεν τοῦ σκεύους ἕψεται καὶ βράσσει, τοῦ **[768]** πυρὸς ἔξωθεν ὑποκαιομένου· εἰ δέ τις ἀμελήσει καὶ μὴ ὑποβάλῃ ξύλα, ἄρχεται χλιαρώτερον γίγνεσθαι τὸ πῦρ καὶ ὥσπερ κατασβέννυσθαι, οὕτω καὶ ἡ χάρις, τὸ πῦρ τὸ οὐράνιον, καὶ ἔσωθέν σού ἐστι καὶ ἔξωθέν σού ἐστι. Λοιπὸν ἐὰν εὔξῃ καὶ δώσῃς τοὺς λογισμούς σου εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, ἴδε ὑπέβαλες τὰ ξύλα, καὶ γίνονται οἱ λογισμοί σου πῦρ, καὶ βάπτονται εἰς τὸν πόθον τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ καὶ ὑποχω**279**ρεῖ τὸ Πνεῦμα ὡς ἐξώτερόν σου γινόμενον, ἀλλὰ καὶ ἔσωθέν σού ἐστι καὶ ἔξωθέν σου παραφαίνεται. Εἰ δὲ

ἀμελήσει τις, ὀλίγον ἐκδοὺς ἑαυτὸν ἢ εἰς κοσμικὰ πράγματα ἢ εἰς ῥεμβασμόν, πάλιν ἔρχεται ἡ κακία καὶ ἐνδύεται τὴν ψυχήν, καὶ ὅλον τὸν ἄνθρωπον ἄρχεται θλίβειν. Μνηνονεύει οὖν ἡ ψυχὴ τῆς προτέρας ἀναπαύσεως καὶ ἄρχεται θλίβεσθαι καὶ συνεχέστερον ταλαιπωρεῖν.

Η'. Πάλιν προσέσχεν ὁ νοῦς πρὸς τὸν Θεόν, ἤρξατο προσεγγίζειν αὐτῷ ἡ προτέρα ἀνάπαυσις, ἄρχεται σφοδροτέρως ἐπιζητεῖν· «Δέομαί σου», φησί, «Κύριε». Κατὰ μικρὸν μικρὸν προστίθεται αὐτῷ τὸ πῦρ ἐξάπτον καὶ ἀναπαῦον τὴν ψυχήν, ὥσπερ τὸ ἄγκιστρον αἴρει ἐκ τοῦ βυθοῦ τὸν ἰχθὺν κατὰ μικρὸν μικρόν. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν καὶ ἐγεύετο τοῦ πικροῦ καὶ τοῦ θανάτου, πῶς ἠδύνατο διακρῖναι τὸ πικρὸν ἀπὸ τοῦ γλυκέος καὶ τὸν θάνατον ἀπὸ τῆς ζωῆς καὶ εὐχαριστῆσαι τῷ ζωοποιῷ Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΑ'.

Βαθέα λίαν τὰ τῆς ψυχῆς ταμεῖα, τῆς ἀπὸ μέρους τῇ χάριτι καὶ ταῖς κακίαις συναυξανομένης.

Α'. Τὸ τίμιον σκεῦος τῆς ψυχῆς ἐν πολλῇ βαθύτητι τυγχάνει, ὥς πού φησιν· «Ἄβυσσον καὶ καρδίαν αὐτὸς ἐρευνᾷ»[1]. Ἐκτραπέντος γὰρ τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἐντολῆς καὶ ὑπὸ ἀπόφασιν ὀργῆς γεγενημένου, λαβοῦσα αὐτὸν ὑποχείριον ἡ ἁμαρτία, καὶ αὐτὴ ὥσπερ ἄβυσσός τις πικρίας ἐν λεπτότητι καὶ βαθύτητι τυγχάνουσα, εἰσελθοῦσα ἔνδον, τὰς νομὰς τῆς ψυχῆς κατέσχεν ἕως τῶν βαθυτάτων αὐτῆς ταμείων. Τοιούτῳ δὲ τρόπῳ **280** παρεικάσωμεν τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ἁμαρτίαν μιγεῖσαν, ὥσπερ ὅταν ᾖ δένδρον μέγιστον, ἔχον πολλοὺς κλῶνας, ἔχῃ δὲ καὶ τὰς ῥίζας ἐν τοῖς βαθυτάτοις τῆς γῆς, οὕτω τὰς νομὰς τῶν βαθυτάτων τῆς ψυχῆς ταμιείων ἡ παρεισελθοῦσα ἁμαρτία κατασχοῦσα, ἐν συνηθείᾳ γέγονε καὶ προλήψει, ἑκάστῳ νηπιόθεν συναυξανομένη καὶ συνανατρεφομένη καὶ τὰ κακὰ ἐκδιδάσκουσα.

Β'. Ἐπὰν τοίνυν χάριτος θείας ἐνέργεια ἐπισκιάσῃ τῇ ψυχῇ[2] κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἑκάστου πίστεως, καὶ δέξηται ἄνωθεν βοήθειαν, ἀκμὴν ἐν μέρει τινὶ ἐπεσκίασεν ἡ χάρις, μὴ νομίσῃ οὖν τις ὅλην τὴν ψυχὴν πεφωτίσθαι. Ἀκμὴν πολλὴ νομὴ τῆς κακίας ἔνδον ἐστί, καὶ πολλοῦ πόνου χρεία καὶ καμάτου τῷ ἀνθρώπῳ συμφωνοῦντος τῇ πρὸς αὐτὸν χάριτι. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἀπὸ μέρους ἤρξατο ἡ θεία χάρις ἐπιφοιτᾶν τῇ ψυχῇ, δυναμένη ῥοπῇ ὥρας τὸν ἄνθρωπον καθαρίσασα τελειῶσαι, ἀλλ' ἵνα δοκιμάσῃ τὴν προαίρεσιν τοῦ ἀνθρώπου, εἰ τὴν ἀγάπην πρὸς Θεὸν ὁλόκληρον ἀποσῴζει, μὴ συνδυάζων τῷ πονηρῷ **[769]** ἐν μηδενί,

1. Σοφ. Σειρ. 42,18. 2. Πρβλ. Λουκ. 1,35.

ἀλλ' ὅλον τῇ χάριτι ἑαυτὸν ἐκδιδούς· καὶ οὕτως εὐδοκιμοῦσα ἡ ψυχὴ χρόνοις καὶ καιροῖς καὶ τὴν χάριν ἐν μηδενὶ λυποῦσα μήτε ἐνυβρίζουσα ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον βοηθεῖται. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ χάρις νομὴν λαμβάνει ἐν τῇ ψυχῇ καὶ ἕως τῶν βαθυτάτων αὐτῆς μερῶν καὶ διαλογισμῶν ἐρριζοῦται, ἐν καιροῖς πλείοσιν εὐδοκιμούσης καὶ συμφωνούσης τῆς ψυχῆς τῇ χάριτι, ἕως οὗ **281** ὅλη ἡ ψυχὴ περιληφθῇ ὑπὸ τῆς ἐπουρανίου χάριτος, λοιπὸν βασιλευούσης ἐν αὐτῷ τῷ σκεύει.

Γ'. Ἐὰν δέ τις μὴ ᾖ ἐν ταπεινοφροσύνῃ πολλῇ, παραδίδοται οὗτος τῷ σατανᾷ καὶ ἀπογυμνοῦται τῆς πρὸς αὐτὸν γενομένης θείας χάριτος καὶ πειράζεται ἐν θλίψεσι πολλαῖς, καὶ τότε φανεροῦται αὐτοῦ ἡ οἴησις, ὅτι γυμνὸς καὶ ταλαίπωρος ὑπάρχει. Ὀφείλει οὖν ὁ πλουτῶν τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ ἐν πολλῇ ταπεινοφροσύνῃ καὶ συντριμμῷ καρδίας ὑπάρχειν, καὶ ὡς πτωχὸν καὶ μηδὲν ἔχοντα ἑαυτὸν ἡγεῖσθαι· ἀλλότριον γὰρ αὐτοῦ ἐστι, καὶ ἄλλος ἔδωκεν αὐτῷ, καὶ ὅτε βούλεται αἴρει αὐτό. Ὁ οὕτως ταπεινῶν ἑαυτὸν ἐπὶ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, δύναται διαφυλάξαι τὴν πρὸς αὐτὸν γενομένην χάριν, καθὼς ὁ Κύριός φησιν· Ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται[1]. Καίπερ ὢν ἐκλεκτὸς Θεοῦ[2], παρ' ἑαυτῷ ἀποδεδοκιμασμένος ἤτω, καὶ ὢν πιστὸς ὡς ἀνάξιον ἑαυτὸν ἡγείσθω. Τοιαῦται γὰρ ψυχαὶ εὐαρεστοῦσι Θεῷ καὶ ζωοποιοῦνται ἐν Χριστῷ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΒ'.

Μὴ τὰ ἔξωθεν, ἀλλὰ τὰ ἔνδοθεν προάγει ἢ βλάπτει τὸν ἄνθρωπον, δηλαδὴ τὸ τῆς χάριτος Πνεῦμα ἢ τὸ πνεῦμα τῆς πονηρίας.

Α'. Ὥσπερ ἐὰν ᾖ πόλις μεγάλη, ἔρημος δὲ ᾖ τῶν τειχέων διαλελυμένων, καὶ ὑπὸ ἐχθρῶν ληφθῇ, οὐδὲν τῆς μεγαλειότητος ὄφελος· ζητητέον οὖν κατὰ τὸ μέγεθος, ἵνα ἔχῃ καὶ τείχη ὀχυρὰ πρὸς τὸ μὴ τοὺς ἐχθροὺς εἰσιέναι· οὕτω δὴ καὶ ψυχαὶ αἱ κεκοσμημέναι γνώσει καὶ συνέσει καὶ νῷ ὀξυτάτῳ ὡς πόλεις εἰσὶ μεγάλαι. Ἀλλὰ ζητητέον, εἰ ὠχύρωνται τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος, μήποτε οἱ ἐχθροὶ εἰσελθόντες ἐρημώσωσιν αὐτάς. Οἱ γὰρ σοφοὶ τοῦ κόσμου Ἀριστοτέλης ἢ Πλάτων ἢ Ἰσοκράτης, φρόνιμοι ὄντες ἐν γνώσει, ὥσπερ πόλεις μεγάλαι ἐτύγχανον, ἀλλ' ἔρημοι ἦσαν ὑπὸ ἐχθρῶν διὰ τὸ μὴ εἶναι Πνεῦμα Θεοῦ ἐν αὐτοῖς.

282 Β'. Ὅσοι δέ εἰσιν ἰδιῶται, μέτοχοι τῆς χάριτος, ὥσπερ πόλεις μικραί εἰσιν ὠχυρωμέναι τῇ δυνάμει τοῦ Χριστοῦ· ἐκπίπτουσαι δὲ τῆς χάριτος[3] ἀπὸ δύο πραγμάτων ἀπόλλυνται ἢ ὅτι τὰς ἐπιφερομένας θλίψεις οὐχ ὑπομένουσιν ἢ ὅτι εἰς τὰς ἡδονὰς τῆς ἁμαρτίας ἐνηδυνθεῖσαι ἀπέμειναν. Οὐ δύνανται γὰρ οἱ διοδεύοντες

1. Λουκ. 14,11. 2. Πρβλ. Ρωμ. 8,33. 3. Πρβλ. Γαλ. 5,4.

ἄνευ πειρασμῶν διελθεῖν. Ὥσπερ δὲ ἐν τῷ τοκετῷ ἡ προσαῖτις καὶ ἡ βασιλὶς τὰς αὐτὰς ὠδῖνας ἔχουσιν· ὁμοίως καὶ ἡ γῆ τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ πένητος, εἰ μὴ τὴν δέουσαν ἐργασίαν λάβῃ, οὐ δύναται καρποὺς ἀξίους ἐνεγκεῖν, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῆς ψυχῆς οὐ σοφός, οὐ πλούσιος ἐν τῇ χάριτι βασιλεύει, εἰ μὴ δι' ὑπομονῆς καὶ θλίψεων καὶ καμάτων πολλῶν· ὁ γὰρ **[772]** Χριστιανῶν βίος ὀφείλει τοιοῦτος εἶναι. Ὥσπερ τὸ μέλι γλυκὺ τυγχάνον, οὐδὲν ἐπιδέχεται τῶν πικρῶν ἢ τῶν ἰοβόλων μεταλαβεῖν, οὕτως αὐτοὶ πᾶσι τοῖς προσερχομένοις, εἴτε ἀγαθοῖς εἴτε πονηροῖς, χρηστοὶ τυγχάνουσιν, ὥς φησιν ὁ Κύριος· «Γίνεσθε χρηστοί, ὡς ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος[1]. Τὸ γὰρ βλάπτον καὶ μιαῖνον τὸν ἄνθρωπον ἔνδοθέν ἐστιν», καθὼς ὁ Κύριος λέγει, ὅτι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον ἔνδοθέν ἐστιν· ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐκπορεύονται διαλογισμοὶ πονηροί[2].

Γ΄. Ἔνδοθεν οὖν ἐστιν ἐν τῇ ψυχῇ ἕρπον καὶ προϊὸν πνεῦμα πονηρίας, λογιστικόν, κινητικόν, ὅπερ ἐστὶ τὸ κάλυμμα τοῦ σκότους, ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος, ὃν δεῖ τοὺς τῷ Θεῷ προσφεύγοντας ἀποδύσασθαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἐπουράνιον καὶ καινὸν ἄνθρωπον[3], ὅς ἐστι Χριστός. Οὐδὲν οὖν τῶν ἔξωθεν βλάπτειν δύναται τὸν ἄνθρωπον, εἰ μὴ τὸ ζῶν καὶ ἐνεργητικὸν τὸ ἐνοικοῦν ἐν τῇ καρδίᾳ πνεῦμα σκότους. Ὥστε οὖν τὸν ἀγῶνα ἕκαστος ἐν τοῖς λογισμοῖς ὀφείλει κεκτῆσθαι, ἵνα ἐπιλάμψῃ τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ὁ Χριστός, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

283 ΟΜΙΛΙΑ ΜΓ΄.

Περὶ τῆς προκοπῆς τοῦ Χριστιανοῦ ἀνδρός, ἧς πᾶσα ἡ δύναμις ἐκ τῆς καρδίας ἀποκρεμαμένη ἐστίν, ὥσπερ ποικίλως ἐνταῦθα διαγράφεται.

Α΄. Ὥσπερ ἀπὸ τοῦ πυρὸς ἅπτονται λύχνοι πολλοὶ καὶ λαμπάδες καιόμεναι, πᾶσαι δὲ αἱ λαμπάδες καὶ οἱ λύχνοι ἀπὸ μιᾶς φύσεως ἀνάπτονται καὶ φαίνουσιν, οὕτως καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ μιᾶς φύσεως ἀνάπτονται, καὶ φαίνουσι, τοῦ πυρὸς τοῦ θείου, τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔχουσι τὰς λαμπάδας καιομένας εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν καὶ φαίνουσι κατενώπιον αὐτοῦ ἐν γῇ ὄντες, καθὼς καὶ αὐτός. Λέγει γάρ· «Διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως»[4]. Διὰ τοῦτο Χριστὸς ἐπεκλήθη, ἵνα τῷ αὐτῷ ἐλαίῳ, ὡς αὐτὸς ἐχρίσθη, καὶ ἡμεῖς χρισθέντες γενώμεθα Χριστοί, τῆς μιᾶς, ὡς εἰπεῖν, οὐσίας καὶ ἑνὸς σώματος. Λέγειν πάλιν· «Ὅ τε ἁγιάζων καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες»[5].

Β΄. Ἐοίκασιν οὖν οἱ Χριστιανοὶ ἐν ἑνὶ μέρει λυχνίαις ἐχούσαις

1. Πρβλ. Λουκ. 6,36. 2. Πρβλ. Μαρκ. 7,20. Ματθ. 15,18. 3. Πρβλ. Ἐφ. 4,24. 4. Ψαλ. 44,8. 5. Ἑβρ. 2,11.

τὸ ἔλαιον ἐν αὐταῖς, τουτέστι τοὺς καρποὺς τῆς δικαιοσύνης· ἂν δὲ μὴ ἀφθῇ ἐκ τοῦ λύχνου τῆς θεότητος ἐν αὐτοῖς, οὐδέν εἰσιν. Ὁ Κύριος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος[1] διὰ τὸ Πνεῦμα τῆς θεό**284**τητος τὸ μένον οὐσιωδῶς ἐν αὐτῷ καὶ ἐκκαῖον αὐτοῦ τὴν καρδίαν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον. **285** Ὥσπερ ἐὰν ᾖ βαλάντιον σαπρὸν πεπληρωμένον μαργαριτῶν, οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοὶ τῷ ἔξωθεν ἀνθρώπῳ ταπεινοὶ ὀφείλοντες εἶναι καὶ εὐκαταφρόνητοι, ἔνδοθεν εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον[2] ἔχουσι τὸν πολύτιμον μαργαρίτην[3]. Ἕτεροι δέ εἰσι τάφοις κεκονιαμένοις ἐοικότες, ἔξωθεν μὲν **286** ἐζωγραφημένοι καὶ περικαλλεῖς, ἔσωθεν δὲ γέμοντες ὀστέων νεκρῶν[4] καὶ δυσωδίας πολλῆς καὶ πνευμάτων ἀκαθάρτων· νεκροί εἰσιν ἀπὸ Θεοῦ, καὶ πᾶσαν αἰσχύνην καὶ ῥυπαρίαν, καὶ τὸ σκότος τοῦ ἀντικειμένου ἐνδεδυμένοι.

[773] Γ'. Ὁ Ἀπόστολος λέγει, ὅτι ὁ νήπιος, ἕως ὅτε μικρός ἐστιν, ὑπὸ ἐπιτρόπους καὶ οἰκονόμους[5] τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἐστίν, ἅτινα πνεύματα οὐ θέλουσι τὸ νήπιον αὐξῆσαι, ἵνα μὴ γενόμενος ἀνὴρ τέλειος[6] ἄρξηται ἐπιζητεῖν τὰ κατὰ τὸν οἶκον καὶ ἐκδικεῖν τὴν κυριότητα. Ὁ Χριστιανὸς πάντοτε ὀφείλει τὴν μνήμην τοῦ Θεοῦ ἔχειν· γέγραπται γάρ· «Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου»[7], ἵνα μὴ μόνον, ὅτε εἰσέρχηται εἰς τὸ εὐκτήριον, ἀγαπᾷ τὸν Κύριον, ἀλλὰ καὶ περιπατῶν καὶ ὁμιλῶν καὶ ἐσθίων ἔχῃ τὴν μνήμην τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν στοργήν. Λέγει γάρ· «Ὅπου ὁ νοῦς σου, ἐκεῖ καὶ ὁ θησαυρός σου»[8]· εἰς ὃ γὰρ πρᾶγμα ἡ καρδία τινὸς δέδεται καὶ ὅπου ἡ ἐπιθυμία ἕλκει αὐτόν, ἐκεῖνό ἐστιν αὐτοῦ Θεός. Ἐὰν ἐπιθυμῇ ἡ καρδία πάντοτε τοῦ Θεοῦ, αὐτός ἐστι Κύριος τῆς καρδίας αὐτοῦ. Εἰ δὲ ἀποταξάμενός τις καὶ γενόμενος ἀκτήμων καὶ ἄπολις καὶ νηστεύων, οὗτος εἰς τὸν ἑαυτοῦ **287** ἄνθρωπον ἀκμὴν δέδεται ἢ εἰς τὰ κοσμικὰ πράγματα ἢ εἰς οἰκίαν ἢ εἰς φίλτρον γονέων. Ὅπου ἐδέθη αὐτοῦ ἡ καρδία καὶ ὁ νοῦς ἐξῃχμαλωτίσθη, ἐκεῖνο αὐτοῦ ἐστι θεός· καὶ εὑρίσκεται διὰ μὲν τῆς πλατείας θύρας ἐξελθὼν τοῦ κόσμου, διὰ δὲ τῆς παραθύρου εἰσελθὼν καὶ ἐμπεσὼν εἰς τὸν κόσμον. Ὥσπερ τὰ φρύγανα ἐπιρριπτόμενα εἰς τὸ πῦρ οὐ δύνανται ἀντιστῆναι τῇ δυνάμει τοῦ πυρός, ἀλλ' εὐθέως κατακαίονται, οὕτω καὶ οἱ δαίμονες, θέλοντες πολεμεῖν ἀνθρώπῳ Πνεύματος ἠξιωμένῳ, καίονται καὶ καταναλίσκονται ὑπὸ τῆς θείας δυνάμεως τοῦ πυρός, μόνον ἵνα ὁ ἄνθρωπος πάντοτε προσκολλώμενος ᾖ τῷ Κυρίῳ καὶ τὴν πεποίθησιν καὶ τὴν ἐλπίδα πρὸς αὐτὸν ἔχων. Καὶ ἐὰν ὦσιν οἱ δαίμονες ἰσχυροὶ ὡς ὄρη σιδηρά, ὑπὸ τῆς εὐχῆς καίονται, καθάπερ ὁ κηρὸς ὑπὸ πυρός. Μέγας δὲ ἐν τῷ μεταξὺ κεῖται ἀγὼν καὶ πόλεμος τῇ ψυχῇ πρὸς αὐτούς. Ποταμοί εἰσι δρακόντων ἐκεῖ καὶ στόματα λεόντων, πῦρ ἐστι φλε-

---

1. Πρβλ. Ἰω. 5,35. 2. Πρβλ. Ἐφ. 3,16. 3. Πρβλ. Ματθ. 13,46. 4. Πρβλ. Ματθ. 23,28. 5. Πρβλ. Γαλ. 4,1. 6. Πρβλ. Ἐφ. 4,13. 7. Δευτ. 6,5. Μαρκ. 12,30. 8. Ματθ. 6,21.

γόμενον εἰς τὴν ψυχήν. Ὥσπερ ὁ τέλειος κακοποιός, μεθύων εἰς τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης ἢ φονεύων ἢ μοιχεύων, ἀκόρεστός ἐστιν εἰς τὸ κακόν, οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοὶ βεβαπτισμένοι εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἄπειροι γίνονται τοῦ κακοῦ. Οἱ δὲ ἔχοντες χάριν καὶ ἔτι μεμειγμένοι τῇ ἁμαρτίᾳ, οὗτοι ὑπὸ φόβον εἰσί, καὶ διὰ φοβερῶν τόπων ὁδεύουσι.

Δ΄. Καθάπερ γὰρ οἱ ἔμποροι πλέοντες, κἂν εὕρωσιν ἴδιον ἄνεμον καὶ γαληνιῶσαν τὴν θάλασσαν, μήπω δὲ φθάσωσιν εἰς τὸν λιμένα, ὑπὸ φόβον εἰσί, μήπως ἄφνω ἐναντίου κινηθέντος ἀνέμου κλυδωνισθῇ ἡ θάλασσα καὶ κινδυνεύσῃ τὸ πλοῖον, οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοί, εἰ καὶ ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς αἴσιον ἄνεμον τοῦ ἁγίου Πνεύματος πνέοντα, ἀλλ᾽ ἔτι ὑπὸ φόβον εἰσί, μήπως ὁ ἄνεμος τῆς ἐναντίας δυνάμεως πνεύσῃ ἐπελθών, καὶ ταραχήν τινα καὶ κλύδωνα κινήσῃ ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν. Σπουδῆς οὖν πολλῆς χρεία, ἵνα φθάσωμεν εἰς τὸν λιμένα τῆς καταπαύσεως, εἰς τὸν τέλειον κόσμον, εἰς **288** τὴν αἰωνίαν τρυφήν, εἰς τὴν πόλιν τῶν ἁγίων, εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλὴμ[1], εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πρωτοτόκων. Ἐὰν δὲ **[776]** μὴ διέλθῃ τις τὰ μέτρα ἐκεῖνα, ὑπὸ φόβον ἐστὶ πολύν, μήπως ἐν τῷ μεταξὺ πτῶσίν τινα ἡ πονηρὰ δύναμις ἐργάσηται.

Ε΄. Ὥσπερ δὲ γυνὴ συλλαβοῦσα ἐντὸς ἔχει τὸ βρέφος αὐτῆς, ἐν σκότει ὡς εἰπεῖν καὶ ὑλώδει τόπῳ· εἰ δὲ συμβῇ λοιπὸν ἐξελθεῖν τὸ παιδίον τῷ δέοντι καιρῷ, βλέπει κτίσιν καινοτέραν, ἣν οὐδέποτε εἶδεν, οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ ἡλίου, καὶ εὐθὺς οἱ φίλοι καὶ συγγενεῖς ἱλαρῷ τῷ προσώπῳ δέχονται αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας· εἰ δὲ συμβῇ ὑπὸ ἀταξίας τινὸς σπασθῆναι ἔνδον τὸ παιδίον, ἀνάγκη λοιπὸν τοὺς εἰς τοῦτο τεταγμένους ἰατροὺς ξίφει χρήσασθαι, καὶ λοιπὸν εὑρίσκεται τὸ παιδίον ἀπὸ θανάτου εἰς θάνατον χωροῦν, καὶ ἀπὸ σκότους εἰς σκότος, οὕτως ἀνάλαβε καὶ εἰς τὸ πνευματικόν. Ὅσοι ὑπεδέξαντο τὸν σπόρον τῆς θεότητος, οὗτοι ἀοράτως ἔχουσιν αὐτόν, καὶ διὰ τὴν σύνοικον ἁμαρτίαν ἐν σκοτεινοῖς καὶ φοβεροῖς τόποις κρύπτουσιν. Ἐὰν οὖν ἀσφαλίσωνται ἑαυτοὺς καὶ τηρήσωσι τὸ σπέρμα, οὗτοι τῷ δέοντι καιρῷ ἀναγεννῶνται εἰς τὸ φανερόν, καὶ λοιπὸν ἐν τῇ διαλύσει τοῦ σώματος οἱ ἄγγελοι καὶ πάντες οἱ ἄνω χοροὶ ἱλαροῖς προσώποις προσδέχονται αὐτούς. Ἐὰν δὲ ὑποδεξάμενος τὰ ὅπλα τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ πολεμῆσαι ἀνδρείως χαυνωθῇ, εὐθέως ὁ τοιοῦτος παραδίδοται τοῖς ἐχθροῖς, καὶ ἐν τῇ διαλύσει τοῦ σώματος ἀπὸ σκότους τοῦ νῦν περιέχοντος αὐτὸν εἰς ἄλλο χαλεπώτερον σκότος χωρεῖ καὶ ἀπώλειαν.

Ϛ΄. Ὥσπερ δὲ ἐὰν ᾖ παράδεισος ἔχων δένδρα καρποφόρα καὶ ἄλλα φυτὰ εὐώδη, καὶ ὅλως ᾖ καλῶς εἰργασμένος καὶ πεφιλοκαλημένος, ἔχει δὲ καὶ μικρὸν τεῖχος ἀντὶ τριγχίου τὸ φυλάσσον αὐτόν· συμβῇ δὲ ἐκεῖ ποταμὸν ὁρμητιαῖον διέρχεσθαι, εἰ καὶ μικρὸν τοῦ ὕδατος προσκρού-

1. Πρβλ. Ἑβρ. 12,22.

σει τῷ τοίχῳ καὶ ὑποφθείρει τὸν θεμέλιον, λαμβάνει ἀγωγὴν καὶ κατὰ μικρὸν μικρὸν λύει τὸν θεμέλιον, καὶ εἰσελθὼν διαρρήσει καὶ ἐκριζοῖ πάντα τὰ φυτά, καὶ ὅλην τὴν ἐργασίαν ἀφανίζει καὶ ἄκαρπον ποιεῖ, οὕτως ἐστὶ καὶ ἡ καρδία τοῦ ἀνθρώπου. Ἔχει τοὺς λογισμοὺς τοὺς καλούς, πλησιάζουσι δὲ πάντοτε καὶ οἱ ποταμοὶ τῆς κακίας τῇ καρδίᾳ, θέλοντες αὐτὴν κατα**289**βαλεῖν καὶ ῥίψαι εἰς τὸ ἴδιον μέρος. Λοιπὸν ἐὰν ᾖ μικρὸν κοῦφος ὁ νοῦς καὶ εἴξῃ τοῖς ἀκαθάρτοις λογισμοῖς, ἰδοὺ ἔλαβον νομὴν τὰ πνεύματα τῆς πλάνης καὶ εἰσῆλθον καὶ κατέστρεψαν τὰ ἐκεῖ κάλλη ἠφάνισαν τοὺς ἀγαθοὺς λογισμοὺς καὶ ἠρήμωσαν τὴν ψυχήν.

Ζ΄. Ὥσπερ ἐστὶν ὁ ὀφθαλμὸς μικρὸς παρ' ὅλα τὰ μέλη, καὶ αὐτὴ ἡ κόρη μικρὰ οὖσα μέγα ἐστὶ σκεῦος, βλέπει γὰρ ὑφ' ἓν οὐρανόν, ἀστέρας, ἥλιον, σελήνην, πόλεις καὶ ἄλλα κτίσματα· ὁμοίως καὶ αὐτὰ τὰ ὁρώμενα ὑπὸ τὸ ἕν, τῇ μικρᾷ κόρῃ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐμμορφοῦται καὶ ἐνεικονίζεται, οὕτως ἐστὶ καὶ ὁ νοῦς εἰς τὴν καρδίαν. Καὶ αὐτὴ ἡ καρδία μικρόν τι σκεῦός ἐστι, καὶ ἐκεῖ οἱ δράκοντες καὶ ἐκεῖ οἱ λέοντες, ἐκεῖ τὰ ἰοβόλα θηρία καὶ ὅλοι οἱ θησαυροὶ τῆς κακίας, καὶ ἐκεῖ αἱ τριγχίαι καὶ ἀνώμαλοι ὁδοί, ἐκεῖ αἱ φάραγγες. Ὁμοίως πάλιν ἐκεῖ ὁ Θεός, ἐκεῖ καὶ οἱ ἄγγελοι, ἐκεῖ ἡ ζωὴ καὶ ἡ βασιλεία, ἐκεῖ τὸ φῶς καὶ οἱ ἀπόστολοι, ἐκεῖ αἱ πόλεις αἱ ἐπουράνιαι, ἐκεῖ οἱ θησαυροὶ τῆς σῆς χάριτος, ἐκεῖ τὰ πάντα ἐστίν. Ὥσπερ γάρ ἐστιν ὁμίχλη εἰς ὅλην τὴν **[777]** οἰκουμένην ἐπικειμένη, καὶ ἄνθρωπος ἄνθρωπον οὐχ ὁρᾷ, οὕτως ἐστὶ καὶ τὸ σκότος τοῦ αἰῶνος τούτου ἐπικείμενον πάσῃ τῇ κτίσει καὶ πάσῃ φύσει ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς παραβάσεως· ὅθεν ἐπισκιαζόμενοι ἐκ τοῦ σκότους ἐν νυκτί εἰσι, καὶ ἐν φοβεροῖς τόποις ἔχουσι τὴν διαγωγήν. Καὶ ὥσπερ καπνοῦ πλῆθός ἐστιν ἐν οἴκῳ ἑνί, οὕτως ἐστὶ καὶ ἡ ἁμαρτία μετὰ τῶν λογισμῶν αὐτῆς τῶν ῥυπαρῶν ἐγκαθεζομένη καὶ ἐφέρπουσα εἰς τοὺς λογισμοὺς τῆς καρδίας, καὶ ἄπειρον πλῆθος δαιμόνων.

Η΄. Ὥσπερ δὲ ἐν τοῖς φαινομένοις πολέμου συγκροτουμένου οὐκ ἀπέρχονται οἱ σοφοὶ καὶ μεγιστᾶνες ἐκεῖ, ἀλλὰ φοβούμενοι τὸν θάνατον ἀπομένουσι, λοιπὸν προβάλλονται οἱ τήρωνες καὶ οἱ πένητες καὶ οἱ ἰδιῶται· καὶ συμβαίνει, ὅτι νίκην ἐργάζονται κατὰ τῶν πολεμίων, καὶ διώκουσιν αὐτοὺς ἐκ τῶν ὁρίων καὶ τὰ ἐπινίκια καὶ τοὺς στεφάνους λαμβάνουσιν ἀπὸ τοῦ βασιλέως καὶ ἔρχονται εἰς προκοπὰς καὶ ἀξιώματα, κἀκεῖνοι οἱ μεγάλοι ὀπίσω τούτων εὑρίσκονται, οὕτως ἐστὶ καὶ εἰς **290** τὸ μέρος τὸ πνευματικόν. Οἱ ἰδιῶται, ἀκούοντες ἐξ ἀρχῆς τὸν λόγον, φιλαλήθει λογισμῷ τὸ ἔργον αὐτοῦ ποιοῦσι καὶ λαμβάνουσι παρὰ Θεοῦ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος. Οἱ δὲ σοφοὶ καὶ λεπτῶς ζητοῦντες τὸν λόγον, οὗτοι φεύγουσι τὸν πόλεμον καὶ οὐ προκόπτουσι, καὶ ὀπίσω εὑρίσκονται τῶν πολεμησάντων καὶ νικησάντων.

Θ΄. Ὥσπερ δὲ οἱ ἄνεμοι σφοδρῶς πνέοντες πάντα τὰ κτίσματα τὰ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν κινοῦσι καὶ ἦχον πολὺν ἀποτελοῦσιν, οὕτως ἡ

δύναμις τοῦ ἐχθροῦ κρούει καὶ φέρει τοὺς λογισμοὺς καὶ σαλεύει τὰ βάθη τῆς καρδίας πρὸς τὸ ἑαυτοῦ θέλημα, καὶ εἰς τὴν διακονίαν αὐτοῦ σκορπίζει τοὺς λογισμούς. Ὥσπερ εἰσὶν οἱ τελῶναι καθεζόμενοι εἰς τὰς στενὰς ὁδοὺς καὶ κατέχοντες τοὺς παριόντας καὶ διασείοντες, οὕτω καὶ οἱ δαίμονες ἐπιτηροῦσι καὶ κατέχουσι τὰς ψυχὰς καὶ ἐν τῷ ἐξέρχεσθαι αὐτὰς ἐκ τοῦ σώματος· ἐὰν μὴ τελείως καθαρισθῶσιν, οὐκ ἐπιτρέπονται ἀνελθεῖν εἰς τὰς μονὰς τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀπαντῆσαι τῷ Δεσπότῃ αὐτῶν· καταφέρονται γὰρ **291** ὑπὸ τῶν ἀερίων δαιμόνων. Εἰ δὲ ὑπάρχοντες ἐν σαρκὶ[1] ἔτι διὰ πόνου καὶ ἀγῶνος πολλοῦ τὴν ἐξ ὕψους παρὰ Κυρίου κτήσονται χάριν[2], δηλαδὴ οὗτοι μετὰ τῶν δι' ἐναρέτου ἀναπαυσαμένων πολιτείας πρὸς τὸν Κύριον ἀπελεύσονται, καθὼς ἐπηγγείλατο· «Ὅπου εἰμὶ ἐγώ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται»[3], καὶ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας συμβασιλεύσουσι τῷ Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΔ'.

Ποίαν ἐν ἀνθρώπῳ Χριστιανῷ μεταβολὴν καὶ ἀνακαίνισιν ἀπεργάζεται ὁ Χριστός, ὁ τὰ τῆς ψυχῆς πάθη καὶ νόσους θεραπεύσας.

Α'. Ὁ προσερχόμενος τῷ Θεῷ καὶ Χριστοῦ πάρεδρος ἐν ἀληθείᾳ θέλων εἶναι, τούτου χάριν τοῦ σκοποῦ ὀφείλει προσέρχεσθαι τοῦ ἀλλαγῆναι αὐτὸν καὶ μεταβληθῆναι ἀπὸ τῆς προτέρας καταστάσεως καὶ ἀναστροφῆς, καὶ καλὸν καὶ καινὸν ἄνθρωπον **[780]** ἀποδειχθῆναι μηδέν τι τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου ἐπιφερόμενον· «εἴ τις γάρ», φησίν, «ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις»[4]. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος ἡμῶν διὰ τοῦτο παραγέγονεν, ὥστε τὴν φύσιν ἀλλάξαι καὶ μεταβαλεῖν καὶ ἀνακαινίσαι καὶ ἀνακτίσαι τὴν ψυχὴν ταύτην τὴν κατεστραμμένην τοῖς πάθεσι διὰ τὴν παράβασιν, κεράσας τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ Πνεύματι τῆς θεότητος. Καινὸν νοῦν, καὶ καινὴν ψυχήν, καινοὺς ὀφθαλμούς, καινὰ ὦτα, καινὴν γλῶτταν πνευματικήν, καὶ ἁπαξαπλῶς καινοὺς ἀνθρώπους τοὺς πιστεύοντας αὐτῷ ἦλθεν ἀπεργάσασθαι, ἤτοι καινοὺς ἀσκούς, χρίσας αὐτοὺς τῷ ἑαυτοῦ φωτὶ τῆς γνώσεως, ἵνα βάλῃ νέον οἶνον, ὅ ἐστι τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ· «οἶνον γάρ», φησί, «νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον»[5].

Β'. Ὥσπερ γὰρ ὁ ἐχθρὸς λαβὼν τὸν ἄνθρωπον ὑποχείριον, καινὸν αὐτὸν εἰς ἑαυτὸν ἀπειργάσατο, πάθεσι κακίας περιβαλὼν καὶ χρίσας τῷ πνεύματι τῆς ἁμαρτίας, τὸν οἶνον τῆς ἀνομίας πάσης καὶ κακῆς διδασκαλίας ἐνέβαλεν εἰς αὐτόν, οὕτω καὶ ὁ Κύριος λυτρωσάμενος αὐτὸν **292** ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ, καινὸν ἀπειργάσατο, χρίσας τῷ ἑαυτοῦ

---

1. Πρβλ. Β' Κορ. 10,3. 2. Πρβλ. Λουκ. 24,49. 3. Ἰω. 12, 26.
4. Β' Κορ. 5,17. 5. Πρβλ. Λουκ. 5,38. Ματθ. 9,17.

Πνεύματι, καὶ τὸν τῆς ζωῆς οἶνον, τὴν καινὴν τοῦ Πνεύματος διδασκαλίαν, εἰς αὐτὸν ἐνέχεεν. Ὁ γὰρ μεταβαλὼν τὴν φύσιν τῶν πέντε ἄρτων εἰς πλῆθος[1], καὶ φύσει ὄνου ἀλόγῳ δοὺς φωνήν[2], καὶ τὴν πόρνην εἰς σωφροσύνην μεταστρέψας[3], καὶ πυρὸς φύσιν καυστικοῦ δροσίζειν τοὺς ἐν τῇ καμίνῳ παρασκευάσας, καὶ φύσιν λεόντων, ἀγρίων θηρίων τῷ Δανιὴλ ἡμερώσας[4], οὗτος δύναται καὶ τὴν ψυχὴν ταύτην τὴν ἔρημον καὶ ἀγριωθεῖσαν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μεταβαλεῖν εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἀγαθότητα καὶ χρηστότητα καὶ εἰρήνην τῷ Πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας[5] τῷ ἁγίῳ καὶ ἀγαθῷ.

Γ'. Ὃν γὰρ τρόπον ποιμὴν τὸ ψωριῶν πρόβατον δύναται θεραπεῦσαι καὶ ἀπὸ λύκων φυλάξαι, ὡσαύτως ὁ ἀληθινὸς ποιμὴν Χριστὸς ἐλθὼν μόνος ἠδυνήθη θεραπεῦσαι καὶ ἐπιστρέψαι τὸ ἀπολωλὸς καὶ ψωριῶν πρόβατον, τὸν ἄνθρωπον, ἀπὸ τῆς ψώρας καὶ λέπρας τῆς ἁμαρτίας. Οἱ γὰρ πρὶν ἱερεῖς καὶ Λευῖται καὶ διδάσκαλοι οὐκ ἠδυνήθησαν θεραπεῦσαι τὴν ψυχὴν ταῖς προσφοραῖς τῶν δώρων καὶ θυσιῶν καὶ ῥαντισμοῖς αἵματος, ὅπου γε οὐδὲ ἑαυτοὺς ἠδυνήθησαν θεραπεῦσαι. Καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀσθένειαν περιέκειντο[6]· «ἀδύνατον γάρ», φησίν, «αἷμα ταύρων καὶ τράγων ἀφελεῖν ἁμαρτίας»[7]. Ὁ δὲ Κύριος ἔλεγε, δεικνὺς τὴν ἀσθένειαν τῶν τότε ἰατρῶν· «Πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην· Ἰατρέ, θεράπευσον σεαυτόν»[8], ἀντὶ τοῦ· Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὡς ἐκεῖνοι οἱ μήτε ἑαυτοὺς δυνάμενοι θεραπεύειν. Ἐγώ εἰμι ὁ ἀληθινὸς ἰατρὸς καὶ καλὸς ποιμήν[9], ὁ θεὶς τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ τῶν προβάτων, ὁ δυνάμενος θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ψυχῆς[10]· Ἐγώ εἰμι τὸ ἄμωμον πρόβατον, τὸ **293** ἅπαξ προσενεχθέν[11], καὶ τοὺς ἐμοὶ προσερχομένους δυνάμενος θεραπεῦσαι. Ἡ γὰρ ἀληθινὴ ἴασις τῆς ψυχῆς ἀπὸ Κυρίου μόνου γίνεται· «Ἰδοὺ γάρ», φησίν, «ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[12], τῆς ψυχῆς δηλονότι πιστευσάσης αὐτῷ καὶ ἀγαπώσης αὐτὸν ἐξ ὅλης καρδίας[13].

[781] Δ'. Ὁ ποιμὴν τοίνυν ὁ καλὸς[14] τὸ ψωριῶν πρόβατον θεραπεύει. Πρόβατον δὲ πρόβατον θεραπεῦσαι οὐ δύναται. Καὶ εἰ μὴ θεραπευθῇ τὸ λογικὸν πρόβατον, ὁ ἄνθρωπος, εἰς Ἐκκλησίαν Κυρίου[15] τὴν ἐπουράνιον οὐκ εἰσέρχεται. Οὕτω γὰρ καὶ ἐν τῷ νόμῳ εἴρηται διὰ σκιᾶς[16] καὶ εἰκόνος. Περὶ γὰρ τοῦ λεπροῦ καὶ μῶμον ἔχοντος ταῦτα αἰνίσσεται μηνῦον τὸ Πνεῦμα· Λεπρός, φησίν, ἢ «μῶμον ἔχων οὐκ εἰσελεύσεται»[17] εἰς Ἐκκλησίαν Κυρίου. Ἀλλὰ προσέταξε τῷ λεπρῷ ἀπέρχεσθαι πρὸς τὸν ἱερέα[18] καὶ παρακλήσει πολλῇ ἄγειν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τῆς σκηνῆς αὐτοῦ καὶ ἐπιτιθέναι τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπὶ τὴν

---

1. Πρβλ. Μαρκ. 6,38-45. 2. Πρβλ. Ἀριθμ. 22,28 ἑξ. 3. Πρβλ. Ἰησ. Ν. 2,1 ἑξ. 4. Πρβλ. Δαν. κεφ. 3. 5. Πρβλ. Ἐφ. 1,13. 6. Πρβλ. Ἑβρ. 5,2. 7. Ἑβρ. 10,4. 8. Λουκ. 4,23. 9. Πρβλ. Ἰω. 10,11. 10. Πρβλ. Ματθ. 10,1. 11. Πρβλ. Ἑβρ. 9,28. 12. Ἰω. 1,29. 13. Πρβλ. Μαρκ. 12,30. 14. Πρβλ. Ἰω. 10,11. 15. Πρβλ. Δευτ. 23,2. 16. Πρβλ. Ἑβρ. 10,1. 17. Λευϊτ. 21,17 ἑξ. Δευτ. 23,2. 18. Πρβλ. Λευ. 14,2 ἑξ.

λέπραν, σημειούμενον τὸν τόπον τῆς ἀφῆς τῆς λέπρας, καὶ θεραπεύειν. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ Χριστός, ὁ ἀληθινὸς ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν[1], ταῖς λεπρώσαις ψυχαῖς λέπραν ἁμαρτίας καὶ ἐπικαλουμέναις αὐτὸν ἐπικαμπτόμενος, εἰσέρχεται εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ σώματος αὐτῶν καὶ θεραπεύει καὶ ἰᾶται τὰ πάθη. Καὶ οὕτω δυνήσεται ἡ ψυχὴ εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἐκκλησίαν τῶν ἁγίων τοῦ ἀληθινοῦ Ἰσραήλ. Πᾶσα γὰρ ψυχὴ φοροῦσα λέπραν ἁμαρτίας παθῶν καὶ μὴ προσελθοῦσα τῷ ἀληθινῷ ἀρχιερεῖ καὶ θεραπευθεῖσα νῦν, εἰς τὴν παρεμβολὴν τῶν ἁγίων, εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἐκκλησίαν οὐκ εἰσέρχεται· ἄμωμος γὰρ οὖσα καὶ καθαρὰ ἀμώμους καὶ καθαρὰς ψυχὰς ζητεῖ. «Μακάριοι γάρ», φησίν, «οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται»[2].

Ε'. Δεῖ γὰρ τὴν ψυχὴν τὴν ἐν ἀληθείᾳ πιστεύουσαν Χριστῷ μετατεθῆναι καὶ ἀλλαγῆναι ἀπὸ τῆς νῦν πονηρᾶς καταστάσεως εἰς ἑτέραν κατάστασιν ἀγαθὴν καὶ ἀπὸ τῆς νῦν φύσεως ταπεινῆς, εἰς ἑτέραν θείαν φύσιν, καὶ καινὴν αὐτὴν ἀπεργασθῆναι διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος· καὶ οὕτω δύναται χρησιμεῦσαι εἰς τὴν ἐπουράνιον βασιλείαν. Τυχεῖν δὲ τούτων ἡμῖν ἔσται πιστεύουσι καὶ ἀγαπῶσιν αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἁγίαις αὐτοῦ ἐντολαῖς ἀναστρεφομένοις. Εἰ γὰρ ἐπὶ τοῦ Ἐλισσαίου τὸ φύσει κοῦφον ξύλον ἐν τοῖς ὕδασι βληθὲν[3] ἀνήνεγκε τὸ φύσει βαρὺ σιδήριον, πόσῳ μᾶλλον ἐνταῦθα ἀποστελεῖ ὁ Κύριος τὸ κοῦφον καὶ ἐλαφρὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ ἐπουράνιον αὐτοῦ Πνεῦμα, καὶ δι' αὐτοῦ τὴν βεβυθισμένην τοῖς ὕδασι τῆς πονηρίας ψυχὴν ἀνενέγκῃ, καὶ κουφίσει, καὶ πτερώσει πρὸς τὰ ὕψη τῶν οὐρανῶν καὶ μεταβαλεῖ καὶ **294** ἀλλάξει αὐτὴν ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως.

Ϛ'. Καὶ ὥσπερ ἐν τοῖς φαινομένοις οὐδεὶς δύναται δι' ἑαυτοῦ περᾶσαι καὶ διελθεῖν τὴν θάλασσαν, εἰ μὴ ἔχει τὸ κοῦφον καὶ ἐλαφρὸν πλοῖον τὸ ἐκ ξύλου κατασκευασθέν, τὸ μόνον ἐπάνω τῶν ὑδάτων περιπατεῖν δυνάμενον· καταποντίζεται γὰρ καὶ ἀπόλλυται, ἂν ἐπιβαίνῃ τις ἐν τῇ θαλάσσῃ, τὸν αὐτὸν τρόπον ἀδύνατον ψυχὴν δι' ἑαυτῆς διελθεῖν καὶ ὑπερβῆναι καὶ διαπερᾶσαι τὴν πικρὰν θάλασσαν τῆς ἁμαρτίας καὶ τὴν χαλεπὴν ἄβυσσον τῶν πονηρῶν δυνάμεων τοῦ σκότους τῶν παθῶν, εἰ μὴ τὸ ἐλαφρὸν καὶ οὐράνιον καὶ εὔπτερον τοῦ Χριστοῦ Πνεῦμα δέξεται, ἐπάνω τῆς πονηρίας ὅλης περιπατοῦν καὶ διοδεῦον **[784]** δι' οὗ εὐθυδρόμως καὶ ὀρθῶς εἰς τὸν ἐπουράνιον λιμένα τῆς ἀναπαύσεως, εἰς τὴν πόλιν τῆς βασιλείας δυνήσεται καταντῆσαι. Ὥσπερ δὲ οἱ ἐν τῷ πλοίῳ ἐκ τῆς θαλάσσης οὐκ ἀρύονται καὶ πίνουσιν οὔτε ἐξ αὐτῆς τὰ ἐνδύματα καὶ τὰς τροφὰς ἔχουσιν, ἀλλ' ἔξωθεν ἐν τῷ πλοίῳ ἐπικομίζονται, οὕτως αἱ ψυχαὶ τῶν Χριστιανῶν οὐκ ἐκ τοῦ αἰῶνος τούτου, ἀλλ' ἄνωθεν ἐξ οὐρανοῦ τροφὴν οὐράνιον καὶ ἐνδύματα

1. Πρβλ. Ἑβρ. 9,11. 2. Ματθ. 5,8. 3. Πρβλ. Δ' Βασ. 6,5.

πνευματικὰ λαμβάνουσι, κἀκεῖθεν ζῶσαι ἐν τῇ νηῒ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ζωοποιοῦ Πνεύματος ἐμβᾶσαι, παρέρχονται τὰς ἐναντίας τῶν ἀρχῶν καὶ ἐξουσιῶν πονηρὰς δυνάμεις. Καὶ ὥσπερ ἐκ μιᾶς φύσεως ξύλου πάντα τὰ πλοῖα κατασκευάζονται, δι' ὧν παρελθεῖν οἱ ἄνθρωποι τὴν πικρὰν δυνήσονται θάλασσαν, οὕτως ἐκ μιᾶς θεότητος φωτὸς οὐρανίου τῶν διαφόρων χαρισμάτων τοῦ ἑνὸς Πνεύματος πᾶσαι τῶν Χριστιανῶν αἱ ψυχαὶ δυναμούμεναι τὴν ὅλην ὑπερίπτανται πονηρίαν.

Ζ'. Ἐπεὶ δὲ τὸ πλοῖον καὶ κυβερνήτου χρῄζει καὶ εὐκράτου καὶ ἡδέος ἀνέμου πρὸς τὸ διαπλεῦσαι καλῶς, ταῦτα πάντα αὐτός ἐστιν Κύριος, ἐν τῇ πιστῇ ψυχῇ γινόμενος καὶ διαπερῶν αὐτὴν τοὺς δεινοὺς χειμῶνας καὶ τὰ ἄγρια τῆς πονηρίας κύματα, καὶ τὰς καταιγίδας τῶν βιαίων τῆς ἁμαρτίας ἀνέμων, δυνατῶς καὶ ἐμπείρως καὶ ἐπιστημόνως, ὡς αὐτὸς ἐπίσταται, διαλύων τὸν κλύδωνα αὐτῶν. Ἄνευ γὰρ τοῦ ἐπουρανίου κυβερνήτου Χριστοῦ ἀδύνατόν τινι παρελθεῖν τὴν πονηρὰν θάλασσαν τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους καὶ τῶν πικρῶν πειρασμῶν τὰ καταφυσήματα· «ἀναβαίνουσι γάρ», φησίν, «ἕως τῶν οὐρανῶν καὶ καταβαίνουσιν ἕως τῶν ἀβύσσων»[1]. Πᾶσαν δὲ κυβερνητικὴν ἐπιστήμην καὶ πολέμων καὶ πειρασμῶν ἐπίσταται, ὑπεράνω τῶν ἀγρίων κυμάτων ἐπιβαίνων[2]. «Αὐτὸς γάρ», φησί, «πειρασθεὶς δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι»[3].

295 Η'. Δεῖ τοίνυν ἀλλαγῆναι καὶ μεταβληθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἀπὸ τῆς νῦν καταστάσεως εἰς ἑτέραν κατάστασιν καὶ φύσιν θείαν, καὶ γενέσθαι καινοὺς ἐκ παλαιῶν, τουτέστιν ἀγαθοὺς καὶ χρηστοὺς καὶ πιστοὺς ἐκ πικρῶν καὶ ἀπίστων, καὶ οὕτω χρησίμους γενομένους εἰς τὴν ἐπουράνιον βασιλείαν ἀποκατασταθῆναι. Καὶ γὰρ ὁ μακάριος Παῦλος περὶ τῆς μεταβολῆς αὐτοῦ καὶ καταλήψεως, ἧς κατελήφθη ὑπὸ Κυρίου, γράφει ταῦτα· «Διώκω δέ, εἰ καὶ καταλάβω, ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθην ὑπὸ Χριστοῦ»[4]. Πῶς τί ἄρα καταλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ; Ὥσπερ ἐὰν αἰχμαλωσίαν τινὰ τύραννος ἁρπάσας ἀπάγῃ, εἶτα καταληφθῇ ὑπὸ τοῦ ἀληθινοῦ βασιλέως, οὕτω καὶ Παῦλος, ὅτε ὑπὸ τοῦ τυραννικοῦ πνεύματος τῆς ἁμαρτίας ἐνηργεῖτο, τὴν Ἐκκλησίαν ἐδίωκε[5] καὶ ἐσκύλευεν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ζήλῳ Θεοῦ κατὰ ἄγνοιαν ἐποίει[6], ὡς ὑπὲρ ἀληθείας ἀγωνιζόμενος, οὐ παρωράθη, ἀλλὰ κατέλαβεν αὐτὸν ὁ Κύριος, περιλάμψας ἀρρήτως[7] ὁ ἐπουράνιος καὶ ἀληθινὸς βασιλεὺς καὶ φωνῆς τῆς αὐτοῦ τοῦτον ἀξιώσας, καὶ ῥαπίσας ὡς δοῦλον ἠλευθέρωσεν. Ἴδε Δεσπότου ἀγαθότητα καὶ μεταβολήν, πῶς δύναται μεταβαλεῖν ψυχὰς τὰς τῇ κακίᾳ συμπλακείσας καὶ ἀγρίας ἀποκαταστάσας, καὶ ῥοπῇ ὥρας εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἀγαθότητα καὶ εἰρήνην μετενεγκεῖν.

[785] Θ'. Πάντα γὰρ δυνατὰ παρὰ Θεῷ[8], ὥσπερ ἐπὶ τοῦ λῃστοῦ γέγονε· ῥοπῇ ὥρας[9] διὰ τῆς πίστεως μετεβλήθη καὶ εἰς παράδεισον

1. Ψαλ. 107,26. 2. Πρβλ. Μαρκ. 6,48. 3. Ἑβρ. 2,18. 4. Φιλιπ. 3,12. 5. Πρβλ. Φιλιπ. 3,6. 6. Πρβλ. Ρωμ. 10,2 ἑξ. 7. Πρβλ. Πράξ. 26,13 8. Πρβλ. Μαρκ. 10,27. 9. Πρβλ. Α' Κορ. 15,52.

ἀπεκατέστη[1]. Διὰ τοῦτο ἦλθεν ὁ Κύριος, ἵνα τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἀλλάξῃ καὶ ἀνακτίσῃ καὶ ποιήσῃ αὐτάς, καθὼς γέγραπται, «θείας κοινωνοὺς φύσεως»[2], καὶ δοῦναι εἰς τὴν ψυχὴν ἡμῶν ἐπουράνιον ψυχήν, τουτέστι Πνεῦμα θεότητος ὁδηγοῦν ἡμᾶς εἰς πᾶσαν ἀρετήν, ὅπως ζωὴν αἰώνιον ζῆσαι δυνηθῶμεν. Εἴη τοίνυν ἐξ ὅλης καρδίας πιστεῦσαι ἡμᾶς ταῖς ἀνεκδιηγήτοις αὐτοῦ ἐπαγγελίαις, ὅτι ἀληθής ἐστιν ὁ ἐπαγγειλάμενος[3]. Χρὴ οὖν ἀγαπῆσαι τὸν Κύριον καὶ σπουδάσαι παντοίως ἐν πάσαις ἀρεταῖς καὶ αἰτῆσαι ἐπιμόνως καὶ ἐνδελεχῶς, ὥστε δέξασθαι τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πνεύματος[4] αὐτοῦ ὁλοκλήρως καὶ τελείως[5], ἵνα ζωοποιηθῶσιν αἱ ψυχαὶ ἡμῶν, ὡς ἔτι ἐν σαρκί ἐσμεν[6]. Εἰ μὴ γὰρ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ δέξεται ἡ ψυχὴ τὸν ἁ**296**γιασμὸν τοῦ Πνεύματος[7] διὰ πολλῆς πίστεως καὶ δεήσεως, καὶ κοινωνὸς θείας φύσεως γένηται, ἀνακραθεῖσα τῇ χάριτι, δι' ἧς πᾶσαν ἐντολὴν ἀμώμως καὶ καθαρῶς ἐπιτελεῖν δυνήσεται, ἀποίητός ἐστιν εἰς τὴν βασλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὅπερ γάρ τις ἐντεῦθεν ἀγαθὸν ἐκτήσατο, τοῦτο αὐτὸ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἔσται αὐτοῦ ζωὴ διὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΕ΄.

Οὐδεμία τέχνη, οὐ πλοῦτος τούτου τοῦ κόσμου, εἰ μὴ μόνη ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐπιφάνεια θεραπεῦσαι τὸν ἄνθρωπον δύναται, οὗ μεγίστην πρὸς τὸν Θεὸν συγγένειαν αὕτη ἡ ὁμιλία ἀποφαίνεται.

Α΄. Ὁ τὸν μονήρη βίον ἐπιλεξάμενος πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ στρεφόμενα πράγματα ἀλλότρια ἑαυτοῦ καὶ ξένα ἡγεῖσθαι ὀφείλει. Ὁ γὰρ ἐξ ἀληθείας μεταδιώκων τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ πάντα ἀρνησάμενος, ἔτι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν[8], προσηλωμένον τὸν νοῦν εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ[9] ἔχειν ὀφείλει, προτιμῶν δηλαδὴ τὸν Κύριον γονέων, ἀδελφῶν, γυναικός, τέκνων, συγγενείας, φίλων, ὑπαρχόντων. Τοῦτο γὰρ ὁ Χριστὸς ἀπεφήνατο εἰπών· «Πᾶς ὅστις οὐκ ἀφῆκε πατέρα ἢ μητέρα ἢ **297** ἀδελφοὺς ἢ γυναῖκα ἢ τέκνα ἢ ἀγρούς, καὶ οὐκ ἀκολουθεῖ μοι, οὐκ ἔστι μου ἄξιος»[10]. Ἐν οὐδενὶ γὰρ ἑτέρῳ εὑρίσκεται σωτηρία τοῖς ἀνθρώποις[11] καὶ ἀνάπαυσις, ὡς ἠκούσαμεν. Πόσοι γὰρ βασιλεῖς ἀνεφάνησαν ἐκ τοῦ γένους Ἀδὰμ κρατοῦντες πάσης τῆς γῆς, μέγα φρονοῦντες ἐπὶ τῇ βασιλικῇ δυναστείᾳ, καὶ τούτων οὐδεὶς διὰ τῆς τοιαύτης ἱκανότητος ἴσχυσε γνωρίσαι τὴν ἐκ τῆς παραβάσεως τοῦ πρώτου ἀνθρώπου ἐπεισελθοῦσαν τῇ ψυχῇ κακίαν καὶ σκοτίσασαν αὐτὴν πρὸς τὸ μὴ ἐπιγνῶναι τὴν μεταβολήν. Ὅτι τὸ πρῶτον καθαρεύων

1. Πρβλ. Λουκ. 23,43. 2. Β΄ Πέτρ. 1,4· 3. Πρβλ. Ἑβρ. 10,23. 4. Πρβλ. Γαλ. 3,14. 5. Πρβλ. Ἰακ. 1,4. 6. Πρβλ. Γαλ. 2,20. 7. Πρβλ. Β΄ Θεσ. 2,13. 8. Λουκ. 14,26. 9. Πρβλ. Ρωμ. 8,35. 10. Πρβλ. Ματθ. 10,37. 11. Πρβλ. Πράξ. 4,12.

ὁ νοῦς ἑώρα τὸν Δεσπότην αὐτοῦ ἐν ἀξιώματι ὤν, καὶ νῦν ἐνδέδυται διὰ τὴν ἔκπτωσιν αἰσχύνην, τυφλωθέντων τῶν ὀφθαλμῶν τῆς καρδίας[1] τοῦ μὴ βλέπειν ἐκείνην τὴν δόξαν, ἣν ἔβλεπε πρὸ τῆς παρακοῆς ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀδάμ.

Β'. Ἐγένοντο δὲ καὶ διάφοροι σοφοὶ κατὰ κόσμον, ὧν οἱ μὲν διὰ φιλοσοφίας ἀρετὴν ἐπεδείξαντο, οἱ δὲ [788] τὴν σοφιστικὴν ἐξασκήσαντες ἐθαυμαστώθησαν· ἄλλοι τὴν ῥητορικὴν ἐπεδείξαντο δεινότητα, ἄλλοι γραμματικοὶ καὶ ποιηταὶ γενόμενοι τὰς κατὰ τὴν συνθήκην ἱστορίας συνεγράψαντο. Ἀλλὰ καὶ τεχνῖται διάφοροι γεγόνασι τὰς κατὰ τὸν κόσμον ἐξασκήσαντες τέχνας· ὧν οἱ μὲν ἐν τοῖς ξύλοις τορεύσαντες γένη ὀρνέων καὶ ἰχθύων καὶ εἰκόνας ἀνθρώπων, ἐν ἐκείνοις τὴν ἑαυτῶν ἀρετὴν ἐπιδεῖξαι ἐσπούδασαν· ἄλλοι δὲ διὰ χαλκοῦ ὁμοιώματα ἀνδριάντων καὶ ἄλλων τινῶν ἐπεχείρησαν κατασκευάσαι· ἄλλοι οἰκοδομὰς μεγίστας καὶ περικαλλεῖς ἔκτισαν. Ἕτεροι δὲ τὴν γῆν ὀρύσσοντες ἀναφέρουσι τὸν φθειρόμενον ἄργυρον καὶ χρυσόν, ἄλλοι δὲ λίθους τιμίους. Ἄλλοι δὲ κάλλη σωμάτων ἔχοντες, ἐπὶ τῇ ὡραιότητι τῶν προσώπων ἐπαιρόμενοι μᾶλλον ἐδελεάσθη298σαν ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ καὶ εἰς ἁμαρτίαν ἔπεσον. Καὶ οὗτοι πάντες οἱ προρρηθέντες τεχνῖται, κατεχόμενοι ὑπὸ τοῦ ἔνδον οἰκοῦντος ὄφεως καὶ μὴ γνόντες τὴν σύνοικον αὐτοῖς ἁμαρτίαν, αἰχμάλωτοι καὶ δοῦλοι τῆς πονηρᾶς δυνάμεως γεγόνασι, μηδὲν ὠφεληθέντες ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης καὶ τέχνης αὐτῶν.

Γ'. Ἔοικεν οὖν ὁ κόσμος ὁ πάσης ποικιλίας πεπληρωμένος ἀνθρώπῳ πλουσίῳ κεκτημένῳ οἴκους λαμπροὺς καὶ μεγάλους, χρυσόν τε καὶ ἄργυρον καὶ κτήσεις διαφόρους καὶ πᾶσαν ὑπηρεσίαν ἄφθονον· ἀθρόως δὲ συσχεθέντι νόσοις καὶ πάθεσι πᾶσα παρέστηκεν ἡ συγγένεια, μετὰ παντὸς τοῦ πλούτου μὴ δυναμένη αὐτὸν ἐξελέσθαι τῆς ἀσθενείας. Οὐδεμία τοίνυν σπουδὴ τῶν κατὰ τὸν βίον, ἀδελφοί, οὐ πλοῦτος, οὐκ ἀνδρεία, οὔτ' ἄλλα ὅσα προείρηται, τὴν βεβαπτισμένην ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ψυχὴν καὶ καθαρῶς διαβλέψαι μὴ δυναμένην ἐξαιρεῖται τῆς ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνη ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐπιφάνεια καθαρίσαι δύναται ψυχὴν καὶ σῶμα. Πάσης οὖν ἀπαλλαγέντες τῆς κατὰ τὸν βίον μερίμνης σχολάσωμεν τῷ Κυρίῳ, βοῶντες πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας. Ὁ γὰρ φαινόμενος οὗτος κόσμος καὶ ἡ ἐν αὐτῷ ἀνάπαυσις, ὅσῳ τὸ σῶμα δοκοῦσι θάλπειν, τοσοῦτον τῆς ψυχῆς τὰ πάθη παροξύνουσι καὶ αὔξουσιν αὐτῆς τὴν κάκωσιν.

Δ'. Ἀνὴρ δέ τις φρόνιμος, ἐπιθυμήσας ἐπιμέλειαν ποιήσασθαι τῆς ψυχῆς, ἐσπούδασεν ἀποπειραθῆναι πάντων τῶν κυλιομένων ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, εἴ πως εὑρεῖν ὠφέλειαν δυνηθῇ. Προσῆλθε βασιλεῦσι, δυνάσταις, ἄρχουσι, καὶ οὐχ εὗρεν ἴαμα σωτηριῶδες ἐκεῖθεν τῇ ψυχῇ προσενέγκαι, καὶ τούτοις ἐπὶ πολὺ συνδιατρίψας οὐδὲν ὤνησεν. Ἀπῆλθεν αὖθις πρὸς τοὺς σοφοὺς τοῦ κόσμου καὶ ῥήτορας· τῷ αὐτῷ τρόπῳ

---

1. Πρβλ. Ἐφ. 1,18.

κατέλιπε κἀκείνους, μηδὲν κέρδος ἀπενεγκάμενος. Διῆλθε διὰ τῶν ζωγράφων καὶ τῶν τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον ἀπὸ γῆς ἀναφερόντων, διὰ πάντων τε τῶν τεχνιτῶν καὶ οὐδεμίαν θεραπείαν ἴσχυσε τοῖς ἰδίοις ἐφευρεῖν τραύμασι. Τέλος **299** ἀναχωρήσας τούτων ἐπεζήτει ἑαυτῷ Θεὸν ἰώμενον τὰ πάθη καὶ τὰς νόσους τῆς ψυχῆς. Ὡς δὲ ἐπεσκέπτετο ἑαυτὸν καὶ ταῦτα διελογίζετο, εὑρέθη ὁ νοῦς αὐτοῦ ἐν ἐκείνοις ῥεμβόμενος τοῖς πράγμασιν ὧν φανερῶς ἀνεχώρησε, μισήσας αὐτά.

Ε΄. Ὥσπερ δὲ γυνή τις ἐν κόσμῳ πλουσία καὶ **[789]** χρήματα πολλὰ καὶ οἶκον λαμπρὸν ἔχουσα λείπεται προστασίας, καὶ οἱ ἐπερχόμενοι ἐπὶ τῷ βλάψαι αὐτὴν καὶ τὰς οἰκήσεις ἐρημῶσαι πολλοί, κἀκείνη μὴ φέρουσα τὴν ὕβριν περιέρχεται ζητοῦσα ἄνδρα δυνάστην, ἱκανόν τε καὶ πεπαιδευμένον ἐν πᾶσι, καὶ ὅταν πολλὰ ἀγωνισαμένη λάβῃ τοιοῦτον ἄνδρα, ἀγαλλιᾶται ἐπ' αὐτῷ καὶ ἔχει αὐτὸν ἀντὶ τείχους ἰσχυροῦ, τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ ψυχὴ μετὰ τὴν παράβασιν ἐπὶ πολὺ θλιβεῖσα ὑπὸ τῆς ἐναντίας δυνάμεως καὶ εἰς μεγάλην ἐρημίαν ἐμπεσοῦσα, καὶ χήρα καὶ μεμονωμένη ἀπὸ τοῦ ἐπουρανίου ἀνδρὸς διὰ τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς καταλειφθεῖσα καὶ παίγνιον πάσαις ταῖς ἀντικειμέναις δυνάμεσι γενομένη· ἐξέστησαν γὰρ αὐτὴν τῶν ἰδίων φρενῶν, θαμβήσαντες ἀπὸ τῆς οὐρανίου διανοίας, ὥστε μὴ ὁρᾶν τὰ ὑπ' αὐτῶν εἰς αὐτὴν γινόμενα, ἀλλὰ νομίζειν ὅτι οὕτως ἐξ ἀρχῆς γεγένηται. Εἶτα δι' ἀκοῆς μαθοῦσα τὴν μόνωσιν αὐτῆς καὶ ἐρημίαν, στενάξασα ἐνώπιον τῆς φιλανθρωπίας[1] τοῦ Θεοῦ, εὗρε ζωὴν καὶ σωτηρίαν. Διὰ τί; Ἐπειδὴ ἀνῆλθεν εἰς τὴν συγγένειαν αὐτῆς. Οὐδεμία γὰρ ἄλλη τις οἰκείωσίς ἐστι καὶ ὠφέλεια τοιαύτη εἰ μὴ ψυχῆς πρὸς Θεὸν καὶ Θεοῦ πρὸς αὐτήν. Ἐποίησε γὰρ ὁ Θεὸς ὀρνέων γένη διάφορα· τὰ μὲν ὥστε φωλεύειν ἐν τῇ γῇ, κἀκεῖθεν ἔχειν τὴν διατροφὴν καὶ τὴν ἀνάπαυσιν· τὰ δὲ ᾠκονόμησεν ὑπὸ τὰ ὕδατα φωλεύειν, κἀκεῖθεν ἔχειν τὴν ζωήν. Ἐδημιούργησε καὶ δύο κόσμους· τὸν μὲν ἄνω τοῖς λειτουργικοῖς πνεύμασι[2], καὶ τὴν πολιτείαν ἔχειν ἐκεῖ διετάξατο· τὸν δὲ κάτω τοῖς ἀνθρώποις ὑπὸ τὸν ἀέρα τοῦτον. Ἔκτισε δὲ καὶ οὐρανὸν καὶ γῆν, ἥλιον καὶ σελήνην, ὕδατα, δένδρα καρποφόρα, γένη ζῴων παντοίων· ἀλλ' ἐν οὐδενὶ αὐτῶν ὁ Θεὸς ἐπαναπαύεται. Πᾶσα ἡ κτίσις ὑπ' αὐτοῦ κεκράτηται, καὶ ὅμως οὐκ ἔπηξεν ἐν αὐτοῖς θρόνον, οὔτε κοινωνίαν ἡρμόσατο, εἰ μὴ ἐν ἀνθρώπῳ μόνον εὐδόκησε, κοινωνήσας αὐτῷ καὶ ἐπαναπαυσάμενος. Ὁρᾷς ὧδε συγγένειαν Θεοῦ πρὸς ἄνθρωπον καὶ ἀνθρώπου πρὸς Θεόν. Ἡ οὖν συνετὴ **300** καὶ φρονίμη ψυχὴ περιελθοῦσα πάντα τὰ δημιουργήματα, οὐχ εὗρεν ἀνάπαυσιν ἑαυτῇ εἰ μὴ μόνον ἐν Κυρίῳ, καὶ ὁ Κύριος ἐν οὐδενὶ εὐδόκησεν, εἰ μὴ μόνον ἐν ἀνθρώπῳ.

Ϛ΄. Ἂν ἐκπετάσῃς τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν ἥλιον, εὑρίσκεις ἐν οὐρανῷ τὸν κύκλον αὐτοῦ, τὸ δὲ φῶς καὶ τὰς ἀκτῖνας ἐπὶ γῆν

1. Πρβλ. Τιτ. 3,4. 2. Πρβλ. Ἑβρ. 1,14.

ῥεπούσας καὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ φωτὸς καὶ τὴν λαμπηδόνα πρὸς γῆν φερομένην. Οὕτω καὶ ὁ Κύριος ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας κάθηται, τὸν δὲ ὀφθαλμὸν αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων ἔχει τεταμένον[1], ὅπως τοὺς ἀπεκδεχομένους τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν ἀνενέγκῃ, ἔνθα αὐτὸς ὑπάρχει· ἐπειδὴ λέγει· «Ὅπου εἰμὶ ἐγώ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται»[2]. Καὶ πάλιν ὁ Παῦλος· «Ὅτι συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις»[3]. Πολὺ δὲ τὰ ἄλογα ζῷα συνετώτερά εἰσιν ἡμῶν. Καὶ γὰρ ἕκαστον αὐτῶν συνήνωνται τῇ ἰδίᾳ φύσει· τὰ ἄγρια πρὸς τὰ ἄγρια **[792]** καὶ τὰ πρόβατα πρὸς τὸ ἴδιον γένος. Καὶ σὺ οὐκ ἐπανέρχῃ πρὸς τὴν ἐπουράνιόν σου συγγένειαν, ἥτις ἐστὶν ὁ Κύριος, ἀλλὰ συνεπιδίδεις καὶ συνεπινεύεις τοῖς λογισμοῖς σου εἰς τοὺς λογισμοὺς τῆς κακίας, βοηθὸς τῆς ἁμαρτίας γενόμενος, καὶ σὺν αὐτῇ ἑαυτῷ πολεμῶν καὶ οὕτω κατάβρωμα τοῦ ἐχθροῦ ποιῶν ἑαυτόν, ὥσπερ ἂν ὄρνεον ἀπὸ ἀετοῦ συλληφθὲν καταναλωθῇ ἢ πρόβατον ὑπὸ λύκου ἢ παιδίον ἀγνοοῦν ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα αὐτοῦ πρὸς ὄφιν καὶ βρωθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἀποκτανθῇ. Αἱ γὰρ παραβολαὶ ὥσπερ πρόσωπα ἔχουσιν εἰς τὸ πνευματικὸν ἔργον.

Ζ'. Ὥσπερ δὲ παρθένος πλουσία μεμνηστευμένη ἀνδρί, ὅσα ἂν δέξηται δῶρα πρὸ τῆς κοινωνίας, εἴτε κόσμια εἴτε ἱματισμὸν εἴτε σκεύη πολύτιμα, οὐκ ἐπαναπαύεται τούτοις, ἕως οὗ ὁ καιρὸς ἔλθῃ τοῦ γάμου καὶ τύχῃ τῆς κοινωνίας, οὕτως ἁρμοσθεῖσα εἰς νύμφην ἡ ψυχὴ τῷ ἐπουρανίῳ νυμφίῳ λαμβάνει ἀρραβῶνα ἐκ τοῦ Πνεύματος[4], εἴτε χαρίσματα ἰαμάτων εἴτε γνώσεως εἴτε ἀποκαλύψεως, ἀλλ' οὐκ ἐπαναπαύεται ἐκείνοις, ἕως ἂν τύχῃ τῆς τελείας κοινωνίας, τοῦτ' ἔστι τῆς ἀγάπης, ἥτις ἄτρεπτος οὖσα καὶ ἄπτωτος, ἀπαθεῖς καὶ ἀσαλεύτους ἐργάζεται τοὺς αὐτὴν ποθήσαντας. Ἢ ὥσπερ βρέφος περιβεβλημένον μαργαρίτας καὶ ἐνδύματα τίμια, **301** ὅταν πεινάσῃ, ὡς οὐδὲν λογίζεται ἃ φορεῖ, ἀλλὰ καταφρονεῖ αὐτῶν, ὅλην δὲ τὴν μέριμναν ἔχει εἰς τὸν μασθὸν τῆς τροφοῦ, πῶς τὸ γάλα λάβῃ, τὸ αὐτό μοι λογίζου κἀν τοῖς πνευματικοῖς χαρίσματι τοῦ Θεοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜϚ'.

Περὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ τε Λόγου τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ λόγου τοῦ κόσμου, καὶ τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν τέκνων τούτου τοῦ κόσμου.

Α'. Ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος Θεός ἐστι[5], καὶ ὁ λόγος τοῦ κόσμου κόσμος ἐστί. Πολλὴ δὲ διαφορὰ καὶ μεσότης τυγχάνει τοῦ τε Λόγου

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 32,18. 2. Ἰω. 12,26. 3. Ἐφ. 2,6. 4. Πρβλ. Β' Κορ. 1,22. 5,5. Α' Κορ. 12,7-10. 5. Πρβλ. Ἰω. 1,1.

τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ λόγου τοῦ κόσμου, καὶ τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ[1] καὶ τῶν τέκνων τοῦ κόσμου. Ἕκαστον γὰρ γέννημα τοῖς ἰδίοις ἔοικε γονεῦσιν. Εἰ οὖν θελήσει τὸ τοῦ Πνεύματος γέννημα ἐπιδοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸν λόγον τοῦ κόσμου καὶ τὰ πράγματα τῆς γῆς καὶ τὴν δόξαν τοῦ αἰῶνος τούτου, θανατοῦται καὶ ἀπόλλυται, ἀνάπαυσιν ἀληθινὴν ζωῆς εὑρεῖν μὴ δυνάμενος. Ἡ γὰρ ἀνάπαυσις αὐτοῦ ἐκεῖ ἐστιν, ὅθεν καὶ ἐγεννήθη. Συμπνίγεται γάρ, ὥς φησιν ὁ Κύριος, καὶ ἄκαρπος γίνεται[2] ἀπὸ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ ὁ βιοτικαῖς φροντίσι συνεχόμενος καὶ γηΐνοις δεσμοῖς δεσμούμενος, ὡσαύτως καὶ ὁ σαρκικῇ προαιρέσει κατεχόμενος· τοῦτ' ἔστιν ἄνθρωπος ὢν κόσμου, ἐὰν θελήσῃ τοῦ Λόγου ἀκοῦσαι τοῦ Θεοῦ, συμπνίγεται καὶ ὥσπερ ἀλόγιστός τις καθίσταται. Ἐθισθέντες γὰρ ταῖς τῆς κακίας ἀπάταις, ὁπόταν περὶ Θεοῦ ἀκούσωσιν, ὡς ἀηδεῖ ὁμιλίᾳ περιοχλούμενοι, τὸν νοῦν ἀηδίζονται.

Β'. Φησὶ δὲ καὶ Παῦλος· «Ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος, μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστι»[3] καὶ ὁ προφήτης λέγει· Ἐγένετο αὐτοῖς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ὡς ἔμετος[4]. Ὁρᾷς ὅτι ζῆν ἀλλαχοῦ
[793] οὐκ ἐνδέχεται, εἰ μὴ καθ' ὃν ἕκαστος γεγέννηται λόγον. Καὶ ἑτέρως δὲ ἀκουστέον περὶ τούτου. Ἐὰν ἐπιδῷ ἑαυτὸν εἰς μεταβολὴν ἐλθεῖν ὁ σαρκικὸς ἄνθρωπος, ἀποθνήσκει πρότερον ἐκεῖθεν καὶ ἄκαρπος γίνεται[5] ἀπὸ τῆς προτέρας ἐκείνης ἐν τῇ πονηρίᾳ ζωῆς. Ὥσπερ δὲ εἴ τις νόσῳ ἢ πυρετῷ κατέχεται, εἰ καὶ τὸ σῶμα ἐπὶ τῆς κλίνης ἔρριπται,
302 μηδὲν δυνάμενον διαπράξασθαι τῶν τῆς γῆς ἔργων, καὶ ὁ νοῦς οὐχ ἡσυχάζει περισπώμενος καὶ μεριμνῶν περὶ ἐργασίας, καὶ τὸν ἰατρὸν ἐπιζητεῖ, ἀποστέλλων πρὸς αὐτὸν τοὺς φίλους αὐτοῦ, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς ἐν ἀσθενείᾳ τῶν παθῶν γεγονυῖα καὶ ἄτονος καταστᾶσα, προσερχομένη τῷ Κυρίῳ καὶ πιστεύουσα τῆς ἀντιλήψεως αὐτοῦ τυγχάνει, καὶ ἀρνησαμένη τὴν προτέραν κακίστην ζωήν, εἰ καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ ἀσθενείᾳ κατάκειται, μὴ δυναμένη τὰ ἔργα τῆς ζωῆς ἐν ἀληθείᾳ διαπράξασθαι, ἀλλ' ὅμως τὸ μεριμνῆσαι περὶ τῆς ζωῆς ἐμπόνως, τὸ δεηθῆναι τοῦ Κυρίου, τὸ ζητῆσαι τὸν ἀληθινὸν ἰατρὸν ἔχει καὶ δύναται.

Γ'. Καὶ οὐχ ὥς τινές φασι, κακοδιδασκαλίαις ὑπαγόμενοι, ὅτι «καθάπαξ ἀπέθανεν ὁ ἄνθρωπος καὶ ὅλως οὐ δύναταί τι ἀγαθὸν διαπράξασθαι». Καὶ γὰρ τὸ βρέφος κἂν μηδὲν ἰσχύῃ διαπράττεσθαι ἢ τοῖς ἰδίοις ποσὶν ἐλθεῖν πρὸς τὴν μητέρα ἀδυνατῇ, ὅμως κυλίεται καὶ βοᾷ καὶ κλαίει ἐπιζητοῦν τὴν μητέρα, καὶ ἐν τούτῳ σπλαγχνίζεται ἡ μήτηρ καὶ χαίρει ἐπιζητοῦντος αὐτὴν τοῦ νηπίου ἐν πόνῳ καὶ κραυγῇ, καὶ ἀδυνατοῦντος τοῦ βρέφους ἐλθεῖν πρὸς αὐτήν. Ὅμως διὰ τὴν πολλὴν τοῦ παιδίου ζήτησιν αὐτὴ ἡ μήτηρ ἀπέρχεται πρὸς αὐτό, ὑπὸ τῆς περὶ τὸ βρέφος ἀγάπης αἰχμαλωτιζομένη, καὶ ἀναλαμ-

1. Πρβλ. Ἰω. 1,12. 2. Πρβλ. Μαρκ. 4,19. 3. Α' Κορ. 2,14. 4. Πρβλ. Ἱερ. 20,8 (;) 5. Πρβλ. Μαρκ. 4,19.

βάνει καὶ περιθάλπει καὶ τροφοφορεῖ ἐν πολλῇ στοργῇ. Τοῦτο καὶ ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς ποιεῖ ἐπὶ τῇ προσερχομένῃ καὶ αὐτὸν ἐπιποθούσῃ ψυχῇ. Πολὺ δὲ μᾶλλον αὐτὸς ἀγάπῃ φερόμενος ἐνδιαθέτῳ καὶ ἰδίᾳ χρηστότητι κολλᾶται τῇ διανοίᾳ αὐτῆς καὶ γίγνεται μετ' αὐτῆς εἰς ἓν πνεῦμα»[1], κατὰ τὸν ἀποστολικὸν λόγον. Τῆς γὰρ ψυχῆς κολλωμένης τῷ Κυρίῳ, καὶ τοῦ Κυρίου ἐλεοῦντος καὶ ἀγαπῶντος, ἐρχομένου τε πρὸς αὐτὴν καὶ κολλωμένου αὐτῇ, καὶ τῆς διανοίας λοιπὸν παραμενούσης ἀδιαλείπτως τῇ χάριτι τοῦ Κυρίου, εἰς ἓν πνεῦμα καὶ εἰς μίαν κρᾶσιν καὶ εἰς μίαν διάνοιαν γίγνονται ἡ ψυχὴ καὶ ὁ Κύριος. Καὶ τὸ σῶμα αὐτῆς ἔρριπται ἐν τῇ γῇ, καὶ ἡ διάνοια αὐτῆς ὅλη ἐξ ὅλου τῇ ἐπουρανίῳ Ἱερουσαλὴμ πολιτεύεται, ἕως τρίτου οὐρανοῦ ἀνερχομένη καὶ κολλωμένη τῷ Κυρίῳ κἀκεῖ διακονοῦσα αὐτῷ.

303 Δ'. Καὶ αὐτὸς ἐν τῷ θρόνῳ τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς καθεζόμενος ἐν τῇ ἐπουρανίῳ πόλει, ὅλος πρὸς αὐτὴν ἐν τῷ σώματι αὐτῆς ἐστι. Τὴν μὲν γὰρ αὐτῆς εἰκόνα τέθεικεν ἄνω ἐν τῇ ἐπουρανίῳ πόλει τῶν ἁγίων Ἱερουσαλήμ, τὴν δὲ ἰδίαν εἰκόνα τοῦ ἀρρήτου φωτὸς τῆς θεότητος αὐτοῦ τέθεικεν ἐν τῷ σώματι αὐτῆς. Αὐτὸς αὐτῇ διακονεῖ ἐν τῇ τοῦ σώματος πόλει κἀκείνη αὐτῷ διακονεῖ ἐν τῇ ἐπουρανίῳ πόλει. Αὕτη αὐτὸν ἐκληρονόμησεν ἐν οὐρανοῖς, καὶ αὐτὸς ἐκληρονόμησεν **[796]** αὐτὴν ἐπὶ γῆς· ὁ Κύριος γὰρ κληρονομία γίγνεται τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ ψυχὴ κληρονομία γίγνεται τοῦ Κυρίου. Εἰ γὰρ τῶν ἐν σκότει ἁμαρτωλῶν ἡ διάνοια καὶ ὁ νοῦς τοσοῦτον πόρρω τοῦ σώματος εἶναι δύναται καὶ μακρὰν ἀποδημεῖ καὶ εἰς μακροτέρας πατρίδας ἀπελθεῖν ῥοπῇ ὥρας ἰσχύει, καὶ πολλάκις, ἐρριμμένου ἐν τῇ γῇ τοῦ σώματος, ἡ διάνοια ἐν ἑτέρᾳ πατρίδι πρὸς τὸν ἀγαπητὸν ἢ τὴν ἀγαπητὴν αὐτοῦ τυγχάνει, κἀκεῖ ἑαυτὸν ὡς διαιτώμενον καθορᾷ· εἰ οὖν ἡ τοῦ ἁμαρτωλοῦ ψυχὴ οὕτως ἐλαφρά τε καὶ εὔπτερος, ὥστε τὸν νοῦν αὐτοῦ μὴ ἐμποδίζεσθαι ἀπὸ τῶν πόρρωθεν τόπων, — πολλῷ μᾶλλον ἡ ψυχή, ἧς ἤρθη τὸ κάλυμμα τοῦ σκότους ὑπὸ τῆς δυνάμεως τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου καὶ ἐφωτίσθησαν οἱ νοεροὶ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς διὰ τοῦ ἐπουρανίου φωτὸς καὶ ἐλυτρώθη τελείως ἀπὸ τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας καὶ καθαρὰ διὰ τῆς χάριτος κατειργάσθη, ὅλη ἐν οὐρανοῖς ἐν πνεύματι διακονεῖ τῷ Κυρίῳ καὶ ὅλη ἐν τῷ σώματι διακονεῖ αὐτῷ. Καὶ τοσοῦτον πλατύνεται τῷ φρονήματι, ὥστε πανταχοῦ αὐτὴν εἶναι καί, ὅπου βούλεται καὶ ἔνθα βούλεται, διακονεῖν τῷ Χριστῷ.

Ε'. Τοῦτό φησιν ὁ Ἀπόστολος· Ἵνα ἐξισχύσητε καταλαβεῖν σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις, «τί τὸ πλάτος καὶ μῆκος καὶ ὕψος καὶ βάθος, γνῶναί τε τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, ἵνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ Θεοῦ»[2]. Θεώρησον ἄρρητα μυστήρια ψυχῆς, ἧς περιαίρει Κύριος τὸ ἐπικείμενον σκότος καὶ

---

1. Α' Κορ. 6,17. 2. Ἐφ. 3,18. ἑξ.

ἀποκαλύπτει αὐτὴν καὶ ἀποκαλύπτεται αὐτῇ. Πῶς πλατύνει καὶ τείνει τὰ φρονήματα τοῦ νοὸς αὐτῆς εἰς τὰ πλάτη καὶ μήκη καὶ βάθη καὶ ὕψη πάσης ὁρατῆς καὶ ἀοράτου κτίσεως. Μέγα τοίνυν καὶ θεῖον ἔργον καὶ θαυμαστὸν ὄντος ἐστὶν ἡ ψυχή. **304** Ἐν γὰρ τῷ δημιουργῆσαι αὐτὴν τοιαύτην ἐποίησεν αὐτὴν ὁ Θεός, ὡς ἐν τῇ φύσει αὐτῆς μὴ ἐνθεῖναι κακίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν εἰκόνα τῶν ἀρετῶν τοῦ Πνεύματος ἐποίησεν αὐτήν. Ἔθηκεν εἰς αὐτὴν νόμους ἀρετῶν, διάκρισιν, γνῶσιν, φρόνησιν, πίστιν, ἀγάπην καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετάς, κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Πνεύματος.

Ϛ'. Ἔτι γὰρ καὶ νῦν ἐν τῇ γνώσει καὶ φρονήσει καὶ ἀγάπῃ καὶ πίστει εὑρίσκεται καὶ φανεροῦται αὐτῇ ὁ Κύριος. Ἔθηκεν εἰς αὐτὴν διάνοιαν, λογισμούς, θέλημα, νοῦν ἡγεμόνα, ἐνεθρόνισεν ἐν αὐτῇ καὶ ἄλλην πολλὴν λεπτότητα, ἐποίησεν αὐτὴν εὐκίνητον, εὔπτερον, ἄκοπον, ἐχαρίσατο αὐτῇ τὸ ἐν ῥοπῇ ἔρχεσθαι καὶ ἀπέρχεσθαι καὶ τοῖς φρονήμασι διακονεῖν αὐτῷ, ἔνθα τὸ Πνεῦμα βούλεται, καὶ ἁπαξαπλῶς ἔκτισεν αὐτὴν τοιαύτην ὥστε γενέσθαι εἰς νύμφην καὶ κοινωνικὴν αὐτοῦ τοῦ αὐτὸν μετ' αὐτῆς κεκρᾶσθαι καὶ ἓν Πνεῦμα μετ' αὐτοῦ εἶναι, καθώς φησιν· «Ὁ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ ἓν Πνεῦμά ἐστιν»[1]. Ὧ ἡ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ περὶ τῶν παλαιῶν ΜΖ'.

Ἀλληγορικὴ παράφρασις τῶν ὑπὸ νόμον γεγενημένων.

Α'. Ἡ δόξα Μωσέως, ἣν εἶχεν ἐν τῷ προσώπῳ, τύπος ἦν τῆς ἀληθινῆς δόξης. Ὃν γὰρ τρόπον ἐκεῖ **[797]** ἀτενίσαι εἰς τὸ πρόσωπον Μωσέως οὐκ ἴσχυον οἱ Ἰουδαῖοι[2], οὕτω νῦν ἐκείνην τὴν δόξαν τοῦ φωτὸς ἐν ταῖς ψυχαῖς δέχονται οἱ Χριστιανοί, καὶ τὸ σκότος μὴ φέρον τὴν αὐγὴν τοῦ φωτὸς ἐκτυφλούμενον φυγαδεύεται. Ἐκεῖνοι ὅτι λαὸς Θεοῦ ἦσαν, ἐκ τῆς περιτομῆς ἐφαίνοντο[3]. Ἐνταῦθα δὲ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ ὁ περιούσιος[4] τὸ σημεῖον τῆς περιτομῆς ἔνδοθεν τῇ καρδίᾳ[5] αὐτοῦ ὑποδέχεται· μάχαιρα γὰρ ἐπουράνιος ἐκτέμνει τὸ περισσὸν τοῦ νοῦ, τοῦτ' ἔστι τὴν ἀκάθαρτον ἀκροβυστίαν τῆς ἁμαρτίας. Παρ' ἐκείνοις βάπτισμα τὴν σάρκα ἁγιάζον, παρ' ἡμῖν δέ ἐστι βάπτισμα ἁγίου Πνεύματος καὶ πυρός· τοῦτο γὰρ ἐκήρυξεν Ἰωάννης· «Αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν ἁγίῳ Πνεύματι καὶ πυρί»[6].

305 Β'. Ἐκεῖ σκηνὴ ἐσωτέρα καὶ ἐξωτέρα· καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην διὰ παντὸς εἰσῄεσαν οἱ ἱερεῖς τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς σὺν αἵματι, τοῦτο δηλοῦντος τοῦ ἁγίου Πνεύματος «μήπω πεφανερῶσθαι τὴν τῶν ἁγίων

---

1. Α' Κορ. 6,17. 2. Πρβλ. Ἐξ. 30,35. 3. Πρβλ. Γεν. 17,10. 4. Πρβλ. Τιτ. 2,14. 5. Πρβλ. Ρωμ. 2,29. 6. Πρβλ. Μαρκ. 1,8. Ματθ. 3,11.

ὁδόν»[1]. Ἐνταῦθα δὲ οἱ καταξιούμενοι εἰσέρχονται εἰς τὴν ἀχειροποίητον σκηνήν[2], ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθε Χριστός[3]. Γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ τὸν ἱερέα λαβεῖν δύο περιστερὰς καὶ θῦσαι μὲν τὴν μίαν, ῥαντίσαι δὲ τὴν ζῶσαν ἀπὸ τοῦ αἵματος ἐκείνης καὶ ἀπολῦσαι ἵπτασθαι ἐλευθέραν[4]. Τὸ δὲ γενόμενον τύπος ἦν καὶ σκιὰ τῆς ἀληθείας. Καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς ἐτύθη, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ῥαντίσαν ἡμᾶς πτεροφυῆσαι ἐποίησεν· ἔδωκε γὰρ ἡμῖν πτέρυγας ἁγίου Πνεύματος πρὸς τὸ ἵπτασθαι ἀκωλύτως εἰς τὸν ἀέρα τῆς θεότητος.

Γʹ. Ἐκείνοις νόμος ἐδόθη ἐν πλαξὶ γεγραμμένος λιθίναις[5], ἡμῖν δὲ νόμοι πνευματικοὶ πλαξὶν ἐγγραφόμενοι καρδίας σαρκίναις[6]· λέγει γάρ· «Διδοὺς νόμους μου ἐν καρδίαις αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὰς διανοίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς»[7]. Κἀκεῖνα μὲν πάντα καταργούμενα καὶ πρόσκαιρα, νῦν δὲ πάντα ἐξ ἀληθείας εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον[8] ἐπιτελούμενα. Διαθήκη τε γὰρ ἔσωθεν καὶ πόλεμος ἔσωθεν καὶ ἁπαξαπλῶς «ὅσα ἐκείνοις συνέβη, τυπικῶς ἐγίνετο· ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμετέραν»[9]. Τῷ γὰρ Ἀβραὰμ προεῖπεν ὁ Θεὸς τὸ ἐσόμενον ὅτι· «Πάροικον ἔσται τὸ σπέρμα σου ἐν γῇ οὐκ ἰδίᾳ, καὶ κακώσουσι καὶ δουλώσουσιν αὐτὸ ἔτη τετρακόσια»[10]. Τοῦτο ἐπλήρου τὴν τῆς σκιᾶς εἰκόνα. Πάροικος γὰρ ἐγένετο ὁ λαὸς καὶ κατεδουλώθη ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἐκακώθη ἐν πηλῷ καὶ πλινθείᾳ[11]· ἔστησε γὰρ αὐτοῖς Φαραὼ ἐργοεπιστάτας καὶ ἐργοδιώκτας, ἵνα ποιῶσι τὰ ἔργα αὐτοῦ μετὰ ἀνάγκης, καὶ ὅτε ἐστέναξαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἀπὸ τῶν ἔργων πρὸς τὸν Θεόν[12], τότε ἐπεσκέψατο αὐτοὺς διὰ Μωσέως. Καὶ πολλαῖς πληγαῖς πατάξας τοὺς Αἰγυπτίους ἐν τῷ μηνὶ τῶν ἀνθῶν, ὅτε πρῶτον ἐπιφαίνεται τὸ ἥδιστον ἔαρ, τῆς στυγνότητος τοῦ χειμῶνος παρερχομένης, ἐξάγει αὐτοὺς ἐξ Αἰγύπτου.

Δʹ. Εἶπε δὲ ὁ Θεὸς τῷ Μωϋσῇ ἄρνα λαβεῖν ἄμωμον καὶ σφάξαι καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ χρίσαι ἐπὶ **[800]** τῶν θυρῶν καὶ τῶν φλιῶν[13], ἵνα μὴ ὁ ὀλοθρεύων τὰ πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων θίγῃ αὐτῶν[14]. Ἑώρα γὰρ ὁ ἀποσταλεὶς ἄγγελος τὸ σημεῖον τοῦ αἵματος πόρρωθεν καὶ ἀφίστατο, ἐπεισῄει δὲ ταῖς μὴ σεσημειωμέναις οἰκίαις καὶ πᾶν πρωτότοκον ἀνῄρει[15]. Ἔτι δὲ καὶ **306** ζύμην ἐκ παντὸς οἴκου ἐκέλευσεν ἀφανισθῆναι καὶ τὸ σφαζόμενον ἀρνίον μετὰ ἀζύμων καὶ πικρίδων ἐσθίειν προσέταξεν, ἐσθίειν δὲ αὐτοὺς περιζωσαμένους τὰς ὀσφύας καὶ ὑποδεδεμένους ἐν τοῖς ποσὶ τὰ ὑποδήματα καὶ τὰς βακτηρίας ἔχοντας ἐν χερσί. Καὶ οὕτω μετὰ πάσης σπουδῆς ἐσθίειν πρὸς ἑσπέραν κελεύει τὸ πάσχα Κυρίου[16] καὶ μήτε ὀστοῦν ἀπὸ τοῦ ἀρνίου συντρίψαι[17].

Εʹ. Ἐξήγαγε δὲ αὐτοὺς ἐν ἀργυρίῳ καὶ χρυσίῳ, κελεύσας χρή-

---

1. Ἑβρ. 9,8. 2. Πρβλ. Βʹ Κορ. 5,1. Ἑβρ. 9,11. 3. Πρβλ. Ἑβρ. 6,20. 4. Πρβλ. Λευ. 1,14 ἑξ. 5. Πρβλ. Ἐξ. κεφ. 20. 6. Πρβλ. Βʹ Κορ. 3,3. 7. Ἱερ. 38,33. 8. Πρβλ. Ἐφ. 3,16. 9. Αʹ Κορ. 10,11. 10. Γεν. 15,13. 11. Πρβλ. Ἐξ. 1,11-14. 12. Πρβλ. Ἐξ. 2,23. 13. Πρβλ. Ἐξ. 7,13. 12,3. 14. Πρβλ. Ἑβρ. 11,28. 15. Πρβλ. Ἐξ. 12,13. 16. Πρβλ. Ἐξ. 12,8-12. 17. Πρβλ. Ἐξ. 12,46.

σασθαι ἕκαστον παρὰ γείτονος αὐτοῦ Αἰγυπτίου σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ[1]. Ἐξήρχοντο δὲ ἐξ Αἰγύπτου, τῶν Αἰγυπτίων θαπτόντων τὰ πρωτότοκα. Καὶ τοῖς μὲν ἦν χαρὰ ἐπὶ τῇ ἀπαλλαγῇ τῆς αὐχμηρᾶς δουλείας, τοῖς δὲ πένθος καὶ κοπετὸς ἐπὶ τῇ τῶν τέκνων ἀπωλείᾳ. Διό φησι Μωϋσῆς· Αὕτη ἡ νὺξ ἐν ᾗ ἐπηγγείλατο ὁ Θεὸς λυτρώσασθαι ἡμᾶς[2]. Ταῦτα δὲ πάντα μυστήριόν ἐστι ψυχῆς τῆς ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Χριστοῦ λυτρωθείσης. Ἰσραὴλ γὰρ ἑρμηνεύεται νοῦς ὁρῶν Θεόν. Ἐλευθεροῦται οὖν ἀπὸ τῆς δουλείας τοῦ σκότους, ἀπὸ τῶν Αἰγυπτίων πνευμάτων.

Ϛ'. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ παρακοῇ ἀπέθανεν ὁ ἄνθρωπος θανάτῳ δεινῷ τῆς ψυχῆς καὶ κατάραν ἐπὶ κατάρᾳ ἐδέξατο («τριβόλους καὶ ἀκάνθας ἀνατελεῖ σοι ἡ γῆ»[3], καὶ αὖθις· ἐργάσῃ τὴν γῆν καὶ οὐ προσθήσει δοῦναί σοι τοὺς καρποὺς αὐτῆς[4]), ἀνεφύησαν καὶ ἀνέτειλαν ἐν τῇ γῇ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἄκανθαι καὶ τρίβολοι, ἦραν αὐτοῦ τὴν δόξαν οἱ ἐχθροὶ διὰ τῆς ἀπάτης καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν αἰσχύνην, ἤρθη τὸ φῶς αὐτοῦ καὶ ἐνεδύθη σκότος, ἐφόνευσαν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ καὶ διεσκέδασαν καὶ διεῖλον τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ καὶ κατέσπασαν ἀπὸ τοῦ ὕψους τὸν νοῦν αὐτοῦ, καὶ ἐγένετο ὁ Ἰσραὴλ ἄνθρωπος δοῦλος τοῦ ἀληθινοῦ Φαραώ. Καὶ ἐπέστησεν αὐτῷ τοὺς ἐργοεπιστάτας[5] καὶ ἐργοδιώκτας, τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας[6] ἀναγκάζοντα αὐτὸν ἑκόντα καὶ ἄκοντα ποιεῖν τὰ πονηρὰ αὐτοῦ ἔργα καὶ τὴν σύνταξιν ἐκπληροῦν τοῦ πηλοῦ καὶ τῆς πλινθείας· οἱ καὶ χωρίσαντες αὐτὸν τοῦ οὐρανίου φρονήματος, κατήγαγον ἐπὶ τὰ ὑλικὰ καὶ **307** γήινα καὶ πηλώδη ἔργα πονηρὰ καὶ λόγους καὶ ἐνθυμήματα καὶ διαλογισμοὺς ματαίους. Ἐκπεσοῦσα γὰρ τοῦ ἰδίου ὕψους ἡ ψυχὴ εὗρε βασιλείαν μισάνθρωπον καὶ ἄρχοντας πικροὺς τοὺς καταναγκάζοντας αὐτὴν οἰκοδομεῖν αὐτοῖς τὰς τῆς κακίας πόλεις ἁμαρτιῶν.

Ζ'. Ἐὰν δὲ στενάξῃ ἡ ψυχὴ καὶ βοήσῃ πρὸς τὸν Θεόν, ἐξαποστέλλει αὐτῇ τὸν πνευματικὸν Μωσέα, τὸν λυτρούμενον αὐτὴν ἐκ τῆς δουλείας τῶν Αἰγυπτίων. Ἀλλὰ πρῶτον βοᾷ καὶ στενάζει, καὶ τότε τῆς ἀπολυτρώσεως τὴν ἀρχὴν λαμβάνει, καὶ αὐτὴ ἐν τῷ μηνὶ τῶν νέων ἀνθῶν, λυτρουμένη κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ ἔαρος, ἡνίκα ἡ γῆ τῆς ψυχῆς ἐξανθεῖν δύναται **[801]** τοὺς καλοὺς καὶ ἀνθηροὺς κλάδους τῆς δικαιοσύνης, τῶν πικρῶν χειμώνων διελθόντων τῆς ἀγνοίας τοῦ σκότους καὶ τῆς πολλῆς πωρώσεως τῆς ἐκ τῶν αἰσχρῶν πράξεων καὶ ἁμαρτιῶν. Κελεύει δὲ τότε ἀφανισθῆναι ἐξ ἑκάστης οἰκίας πᾶσαν ζύμην παλαιάν[7], τὰς πράξεις καὶ τὰ φρονήματα τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου τοῦ φθειρομένου[8], διαλογισμοὺς πονηροὺς καὶ ἐνθυμήσεις ῥυπαρὰς ὅσον δυνατὸν ἀπορρίψασθαι.

---

1. Πρβλ. Ἐξ. 12,35. 2. Πρβλ. Ἐξ. 12,42 (;) 3. Γεν. 3,18. 4. Πρβλ. Γεν. 4,12. 5. Πρβλ. Ἐξ. 1,11. 14. 6. Πρβλ. Ἐφ. 6,12. 7. Πρβλ. Ἐξ. 12,15. 10. Α' Κορ. 5,7. 8. Πρβλ. Ἐφ. 4,22.

Η'. Σφαγῆναι δεῖ τὸ ἀρνίον καὶ τυθῆναι καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ χρισθῆναι ἐπὶ τῶν θυρῶν[1]. Χριστὸς γὰρ τὸ ἀληθινὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ ἄμωμον ἀρνίον ἐσφάγη, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐχρίσθη ἐπὶ τῶν φλιῶν τῆς καρδίας, ὅπως γένηται τὸ ἐκχυθὲν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ αἷμα[2] τοῦ Χριστοῦ τῇ μὲν ψυχῇ εἰς ζωὴν καὶ ἀπολύτρωσιν, τοῖς δὲ Αἰγυπτίοις δαίμοσιν εἰς πένθος καὶ θάνατον. Ἀληθῶς γὰρ πένθος αὐτοῖς ἐστι, χαρὰ δὲ καὶ ἀγαλλίασις τῇ ψυχῇ τὸ τοῦ ἀμώμου ἀρνίου αἷμα. Εἶτα μετὰ τὸ χρῖσμα κελεύει πρὸς ἑσπέραν φαγεῖν τὸ ἀρνίον καὶ τὰ ἄζυμα μετὰ πικρίδων περιεζωσμένους τὰς ζώνας καὶ ὑποδεδεμένους τὰ ὑποδήματα καὶ ἔχοντας τὰς βακτηρίας ἐν ταῖς χερσίν[3]. Ἐὰν γὰρ μὴ πρότερον γένηται ἡ ψυχὴ παρεσκευασμένη πανταχόθεν δι' ἔργων ἀγαθῶν, ὅσον ἐστὶν ἐν αὐτῇ, οὐ δίδοται αὐτῇ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ ἀρνίου. Εἰ δὲ καὶ τὸ ἀρνίον ἡδὺ καὶ τὰ ἄζυμα καλά, ἀλλ' αἱ πικρίδες πικραὶ καὶ τραχεῖαι· μετὰ θλίψεως γὰρ πολλῆς καὶ πικρίας **308** ἐσθίει ἡ ψυχὴ ἀπὸ τοῦ ἀρνίου καὶ τῶν χρηστῶν ἀζύμων, θλιβούσης αὐτὴν τὴν συνούσης αὐτῇ ἁμαρτίας.

Θ'. Καὶ πρὸς ἑσπέραν, φησίν, ἔδεσθε αὐτό[4]. Ἡ δὲ πρὸς ἑσπέραν ὥρα μέση φωτὸς καὶ σκότους ἐστίν. Οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ πρὸς ταύτῃ οὖσα τῇ ἀπολυτρώσει, μέση γίνεται φωτὸς καὶ σκότους, ἑστώσης τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ καὶ μὴ ἐώσης τὸ σκότος ἐπελθεῖν τῇ ψυχῇ καὶ καταπιεῖν αὐτήν. Καὶ ὃν τρόπον εἶπε Μωϋσῆς· αὕτη ἡ νὺξ τῆς ἐπαγγελίας ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ ὁ Χριστός, δοθέντος αὐτῷ βιβλίου ἐν τῇ συναγωγῇ, ὡς γέγραπται, ἐκάλεσεν «ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτὸν»[5] καὶ ἡμέραν ἀπολυτρώσεως. Ἐκεῖ νὺξ ἀνταποδόσεως, ἐνταῦθα ἡμέρα ἀπολυτρώσεως[6]. Εἰκότως, πάντα γὰρ ἐκεῖνα τύπος ἦν καὶ σκιὰ τῆς ἀληθείας, καὶ μυστικῶς προτυπούμενα τὴν ἀληθινὴν σωτηρίαν ὑπέγραφον τῆς ψυχῆς τῆς ἐγκεκλεισμένης τῷ σκότει καὶ πεπεδημένης κρυπτῶς ἐν λάκκῳ κατωτάτῳ[7] καὶ ἐναποκεκλεισμένης πύλαις χαλκαῖς[8] καὶ μὴ δυναμένης ἄνευ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀπολυτρώσεως ἐλευθερωθῆναι.

Ι'. Ἐξάγει οὖν τὴν ψυχὴν ἐξ Αἰγύπτου καὶ τῆς ἐν αὐτῇ δουλείας, τῶν πρωτοτόκων αὐτῆς ἀναιρουμένων ἐν τῇ ἐξόδῳ· ἤδη γὰρ μέρος τι τῆς δυνάμεως τοῦ ἀληθινοῦ Φαραὼ καταπίπτει. Πένθος ἔχει τοὺς Αἰγυπτίους· στενάζουσι γὰρ λυπούμενοι ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τοῦ αἰχμαλώτου. Κελεύει χρήσασθαι παρὰ τῶν Αἰγυπτίων σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ[9], καὶ λαβόντας ἐξελθεῖν· ἀπολαμβάνει γὰρ ἐξιοῦσα τοῦ σκότους ἡ ψυχὴ τὰ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ σκεύη ἤγουν τοὺς ἰδίους ἀγαθοὺς λογισμοὺς πεπυρωμένους[10] ἑπταπλασίως, ἐν οἷς διακονεῖται καὶ ἐπαναπαύεται ὁ Θεός· ἐσκόρπι**[804]**σαν γὰρ οἱ γειτονεύσαντες αὐτῇ δαίμονες

1. Πρβλ. Ἐξ. 12,7. 2. Πρβλ. Α' Πέτρ. 1,19. 3. Πρβλ. Ἐξ. 12,6-11. 4. Πρβλ. Ἐξ. 12,6. 5. Λουκ. 4,17. 6. Πρβλ. Λευ. 25,29. Ἐφ. 4,30. 7. Πρβλ. Ψαλ. 87,7. 106,10. 8. Πρβλ. Ψαλ. 106,16. 9. Πρβλ. Ἐξ. 11,2. 10. Πρβλ. Ψαλ. 11,7.

καὶ κατέσχον καὶ διεσκέδασαν τοὺς λογισμοὺς αὐτῆς. Μακαρία ἡ ψυχὴ ἡ λυτρωθεῖσα ἐκ τοῦ σκότους, καὶ οὐαὶ ψυχῇ τῇ μὴ βοώσῃ καὶ στεναζούσῃ πρὸς τὸν δυνάμενον ῥύσασθαι αὐτὴν ἀπὸ τῶν χαλεπῶν ἐκείνων καὶ πικρῶν ἐργοδιωκτῶν.

ΙΑ'. Ἀπαίρουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, τὸ Πάσχα ποιήσαντες· προκόπτει ἡ ψυχὴ λαβοῦσα ζωὴν Πνεύματος ἁγίου καὶ ἀπογευσαμένη τοῦ ἀρνίου καὶ χρισθεῖσα τῷ αἵματι αὐτοῦ καὶ φαγοῦσα τὸν ἀληθινὸν ἄρτον, τὸν ζῶντα Λόγον. Στῦλος πυρὸς καὶ στῦλος νεφέλης ἐκείνων προηγεῖτο[1]· φυλάττον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑποστηρίζει τούτους, θάλπον καὶ ὁδη**309**γοῦν ἐν αἰσθήσει τὴν ψυχήν. Γνοὺς Φαραὼ καὶ οἱ Αἰγύπτιοι τὴν τοῦ λαοῦ φυγὴν καὶ τὴν ἐκ τῆς δουλείας αὐτῶν στέρησιν καὶ μετὰ τὴν τῶν πρωτοτόκων ἀναίρεσιν, διώκειν ἐθάρσησε[2], σπουδῇ γὰρ ζεύξας τὰ ἅρματα αὐτοῦ καὶ μετὰ παντὸς τοῦ λαοῦ ἐπ' αὐτοὺς ἀνελεῖν ἠπείγετο. Ἤδη δὲ μέλλοντος ἀναμείγνυσθαι αὐτοῖς, ἵστατο νεφέλη ἐν μέσῳ, τοῖς μὲν ἐμποδίζουσα καὶ ἐπισκοτίζουσα, τοὺς δὲ φωταγωγοῦσά τε καὶ φυλάττουσα[3]. Καὶ ἵνα μὴ τὴν ἱστορίαν ἅπασαν ἀνελίττων μηκύνω τὸν λόγον, λάβε μοι ἐν πᾶσι τὴν παραβολὴν πρὸς τὰ πνευματικά.

ΙΒ'. Ὅτε γὰρ πρῶτον ἡ ψυχὴ τοὺς Αἰγυπτίους ἀποφύγῃ, προσελθοῦσα ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις βοηθεῖ ὁδηγοῦσα αὐτὴν ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν. Γνοὺς δὲ ὁ πνευματικὸς Φαραώ, ὁ βασιλεὺς τοῦ σκότους τῆς ἁμαρτίας, ὅτι ἀφίσταται αὐτοῦ ἡ ψυχὴ καὶ ἀποφεύγει τῆς βασιλείας αὐτοῦ λαβοῦσα τοὺς λογισμοὺς πάλαι κατεχομένους (ταῦτα γὰρ αὐτοῦ τὰ ὑπάρχοντα), ὑπέλαβε καὶ ἤλπισεν ὁ δεινὸς πάλιν αὐτὴν ἐπανιέναι πρὸς αὐτόν. Μαθὼν δὲ ὅτι παντάπασι φεύγει τὴν καταδυναστείαν αὐτοῦ ἡ ψυχὴ (καὶ ὅτι ἤδη μέρος τι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ἀνήρηται διὰ) τῆς σφαγῆς τῶν πρωτοτόκων καὶ κλοπῆς τῶν λογισμῶν, ἀναιδέστερον προσέδραμε, φοβηθεὶς μήποτε τῆς ψυχῆς ἐκφυγούσης παντελῶς οὐδεὶς εὑρεθῇ ὁ τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ τὸ ἔργον ἐκπληρῶν. Καταδιώκει οὖν αὐτὴν διὰ θλίψεων καὶ πειρασμῶν καὶ πολέμων ἀοράτων. Ἐνταῦθα δοκιμάζεται, ἐνταῦθα πειράζεται, ἐνταῦθα φαίνεται ἡ πρὸς τὸν ἐξάγοντα αὐτὴν ἐξ Αἰγύπτου ἀγάπη· παραδίδοται γὰρ δοκιμασθῆναι καὶ πειρασθῆναι παντοδαπῶς.

ΙΓ'. Θεωρεῖ γὰρ τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ βουλομένην ἐπελθεῖν καὶ θανατῶσαι καὶ μὴ ἐξισχύουσαν· μέσος γὰρ αὐτῆς καὶ τῶν Αἰγυπτίων πνευμάτων ἕστηκεν ὁ Κύριος[4]. Θεωρεῖ δὲ καὶ ἔμπροσθεν θάλασσαν πικρίας καὶ θλίψεως ἢ ἀπογνώσεως, καὶ οὔτε εἰς τὰ ὀπίσω ἀνύσαι ἰσχύει ὁρῶσα ἑτοίμους τοὺς ἐχθρούς, οὔτε εἰς τὰ ἔμπροσθεν χωρῆσαι· δειλία γὰρ θανάτου καὶ θλίψεις δειναὶ καὶ ποικίλαι περιέχουσαι, θάνατον ὁρᾶν ποιοῦσιν. Ἀπευδοκεῖ οὖν ἑαυτὴν τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου[5]

1. Πρβλ. Ἐξ. 13,21. 2. Πρβλ. Ἐξ. 14,5 ἑξ. 3. Πρβλ. Ἐξ. 14,19 ἑξ.
4. Πρβλ. Ἐξ. 14,20. 5. Πρβλ. Β' Κορ. 1,9.

ἐν αὐτῇ ἔχουσα ἡ ψυχὴ διὰ τὸν περικυκλώσαντα αὐτὴν τῶν πονηρῶν ἑσμόν. Καὶ ἐπειδὰν ἴδῃ ὁ Θεὸς δειλίᾳ θανάτου περιπεσοῦσαν τὴν ψυχὴν καὶ τὸν ἐχθρὸν καταπιεῖν αὐτὴν ἑτοίμως ἔχοντα[1], τότε δὴ τότε δίδωσι μικρὰν βοήθειαν, **310** μακροθυμῶν ἐπὶ **[805]** τὴν ψυχὴν καὶ δοκιμάζων αὐτήν, εἰ τῇ πίστει ἕστηκεν, εἰ τὴν ἀγάπην τὴν πρὸς αὐτὸν ἔχει. Τοιαύτην γὰρ ὁ Θεὸς ἔθετο τὴν ὁδὸν τὴν ἀπάγουσαν εἰς τὴν ζωὴν μετὰ θλίψεως εἶναι καὶ στενοχωρίας καὶ δοκιμασίας πολλῆς καὶ πειρασμῶν πικροτάτων[2], ἵνα ἐντεῦθεν καταντήσῃ λοιπὸν ἡ ψυχὴ εἰς τὴν γῆν τὴν ἀληθινὴν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ[3]. Ὅταν οὖν ἀπευδοκήσῃ καὶ ἀπαγορεύσῃ ἑαυτὴν ἡ ψυχὴ διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν θλῖψιν καὶ τὸν παρ' ὀφθαλμοῖς θάνατον, τὸ τηνικαῦτα χειρὶ κραταιᾷ καὶ ὑψηλῷ βραχίονι[4] διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τῆς ἐπιλάμψεως ῥήσσει τὴν δύναμιν τοῦ σκότους καὶ διέρχεται ἡ ψυχή, τοὺς φοβεροὺς τόπους ἐκφυγοῦσα καὶ διαπεράσασα τὴν θάλασσαν τοῦ σκότους καὶ τοῦ παμφάγου πυρός.

ΙΔ΄. Ταῦτα μυστήριά ἐστι ψυχῆς ἀληθῶς γιγνόμενα ἐν ἀνθρώπῳ σπουδάζοντι ἐλθεῖν πρὸς τὴν ἐπαγγελίαν τῆς ζωῆς καὶ λυτρουμένῳ ἐκ τῆς βασιλείας τοῦ θανάτου καὶ λαμβάνοντι ἀρραβῶνα παρὰ Θεοῦ καὶ Πνεύματος ἁγίου μετέχοντι. Εἶτα ῥυσθεῖσα ἡ ψυχὴ ἐκ τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς καὶ τὴν πικρὰν θάλασσαν τῇ δυνάμει τοῦ Θεοῦ διελθοῦσα καὶ ὁρῶσα τοὺς πολεμίους ἀπολλυμένους πρὸ ὀφθαλμῶν[5], οἷς τὸ πρὶν ἐδούλευεν, ἀγαλλιᾶται χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ καὶ δεδοξασμένῃ, παρακαλουμένη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀναπαυομένη ἐν Κυρίῳ. Τότε τὸ πνεῦμα ὅπερ ἔλαβε καινὸν ᾆσμα τῷ Θεῷ ᾄδει[6] διὰ τοῦ τυμπάνου[7], ἤγουν τοῦ σώματος, καὶ τῶν τῆς κιθάρας, ἤτοι ψυχῆς, λογικῶν χορδῶν καὶ λεπτοτάτων λογισμῶν καὶ τοῦ πλήκτρου τῆς θείας χάριτος, καὶ ἀναπέμπει αἶνους τῷ ζωοποιῷ Χριστῷ. Ὡς γὰρ διὰ τοῦ αὐλοῦ τὸ πνεῦμα διερχόμενον λαλεῖ, οὕτω διὰ τῶν ἁγίων καὶ πνευματοφόρων ἀνθρώπων τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιόν ἐστιν ὑμνοῦν καὶ ψάλλον καὶ προσευχόμενον τῷ Θεῷ ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ. Δόξα τῷ ῥυσαμένῳ τὴν ψυχὴν ἐκ τῆς δουλείας Φαραὼ καὶ θρόνον ἴδιον καταστήσαντι καὶ οἶκον καὶ ναὸν καὶ νύμφην καθαράν, καὶ εἰσαγαγόντι αὐτὴν εἰς βασιλείαν ζωῆς αἰωνίου ἔτι οὖσαν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ.

311 ΙΕ΄. Ἐν τῷ νόμῳ ζῷα ἄλογα προσεφέροντο εἰς θυσίαν, καὶ εἰ μὴ ἐσφάζοντο, οὐκ ἦσαν δεκταὶ αἱ προσφοραί. Καὶ νῦν ἐὰν μὴ σφαγῇ ἡ ἁμαρτία, οὐκ ἔστι δεκτὴ ἡ προσφορὰ παρὰ τῷ Θεῷ καὶ ἀληθινή. Ἦλθεν ὁ λαὸς εἰς Μερράν, ὅπου ἦν πηγὴ πικρὸν ὕδωρ βρύουσα καὶ ἄχρηστον πρὸς πόσιν[8]. Κελεύει οὖν ὁ Θεὸς ἀποκνίσαντα ξύλον ῥῖψαι εἰς τὸ πικρὸν ὕδωρ, καὶ οὕτως ἐμβληθέντος τοῦ ξύλου, ἐγλυκάνθη τὸ

1. Πρβλ. Α' Πέτρ. 5,8. 2. Πρβλ. Ματθ. 7,14. 3. Πρβλ. Ρωμ. 8,21. 4. Πρβλ. Ἐξ. 6,1. 5. Πρβλ. Ἐξ. 14,31. 6. Ψαλ. 39,4. 7. Πρβλ. Ἐξ. 15,20. 8. Πρβλ. Ἐξ. 15,23.

ὕδωρ καὶ μεταβληθὲν ἐκ τῆς πικρότητος χρήσιμον καὶ πόσιμον ἐγένετο τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ ψυχὴ πεπίκραται ἐκπιοῦσα τὸν ἰὸν τοῦ ὄφεως καὶ ὁμοιωθεῖσα τῇ πικρᾷ αὐτοῦ φύσει καὶ ἁμαρτωλὸς γενομένη. Διὸ ἐμβάλλει ὁ Θεὸς τὸ ξύλον τῆς ζωῆς εἰς αὐτὴν τὴν πικρὰν πηγὴν τῆς καρδίας καὶ γλυκαίνεται ἐκ τῆς πικρότητος μεταβαλλομένη καὶ συγκιρνωμένη τῷ Πνεύματι τοῦ Χριστοῦ, καὶ οὕτως εὔχρηστος γενομένη εἰς διακονίαν τοῦ Δεσπότου αὐτῆς προχωρεῖ· γίγνεται γὰρ πνεῦμα σαρκοφόρον. Δόξα τῷ μεταβάλλοντι τὴν πικρότητα ἡμῶν εἰς τὴν ἡδύτητα καὶ χρηστότητα τοῦ Πνεύματος. Οὐαὶ ἐκείνῳ, ἐν ᾧ οὐκ ἐβλήθη τὸ ξύλον τῆς ζωῆς[1] εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ὅτι ἄχρι τέλους μένει ἐν τῇ πικρίᾳ μὴ λαβὼν γὰρ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς· οὐ δύναται μεταβολήν τινα κτήσασθαι ἀγαθήν.

[808] ΙϚʹ. Ἡ ῥάβδος Μωϋσέως δύο ἔφερεν εἰκόνας[2]. Τοῖς μὲν γὰρ ἐχθροῖς ὡς ὄφις ἀπήντα, δάκνων καὶ ἀναιρῶν, τοῖς Ἰσραηλίταις δὲ βακτηρία, ἐφ' ἣν ἐπεστηρίζοντο. Οὕτω καὶ τὸ ἀληθινὸν ξύλον τοῦ σταυροῦ, ὅ ἐστι Χριστός, τῶν μὲν ἐχθρῶν ἐστι θάνατος, τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας[3], τῶν δὲ ψυχῶν ἡμῶν βακτηρία καὶ ἕδρασμα ἀσφαλὲς καὶ ζωή, ἐφ' ἣν ἐπαναπαύονται. Τύποι γὰρ καὶ σκιαὶ τὸ πρὶν ἐγίγνοντο τῶν ἀληθινῶν τούτων πραγμάτων[4]. Σκιὰ γάρ ἐστι καὶ εἰκὼν ἡ παλαιὰ λατρεία τῆς νῦν λατρείας[5]. Καὶ ἡ περιτομὴ καὶ ἡ σκηνὴ καὶ ἡ κιβωτὸς καὶ ἡ στάμνος καὶ τὸ μάννα καὶ ἱερατεία καὶ τὸ θυμίαμα καὶ τὰ βαπτίσματα, καὶ ἁπαξαπλῶς πάντα ὅσα γέγονεν ἐν τῷ Ἰσραὴλ καὶ ἐν τῷ νόμῳ Μωσέως ἢ ἐν τοῖς προφήταις, διὰ τὴν ψυχὴν ταύτην γέγονε τὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγενημένην καὶ πεσοῦσαν ὑπὸ ζυγὸν δουλείας καὶ ὑπὸ βασιλείαν σκότους πικρίας.

ΙΖʹ. Ταύτῃ γὰρ ἠθέλησεν ὁ Θεὸς κοινωνῆσαι καὶ ταύτην ἡρμόσατο **312** ἑαυτῷ εἰς νύμφην βασιλέως καὶ ταύτην καθαρίζει ἀπὸ τοῦ ῥύπου, καὶ ἐκπλύνων λαμπρύνει ἀπὸ τῆς μελανίας καὶ τῆς αἰσχρότητος αὐτῆς καὶ ζωοποιεῖ ἐκ τῆς νεκρώσεως καὶ ἰᾶται ἐκ τῆς συντρίψεως, καὶ εἰρηνεύει αὐτῆς τὴν ἔχθραν καταλλάσσων. Κτίσμα γὰρ οὖσα εἰς νύμφην τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως ἡρμόσθη[6], καὶ τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ δυνάμει ὁ Θεὸς παραδέχεται αὐτὴν κατὰ μικρὸν συμμεταβαλλόμενος αὐτῇ, ἕως αὐξήσει αὐτὴν τῇ ἰδίᾳ αὐξήσει[7]. Τείνει γὰρ αὐτὴν καὶ μηκύνει εἰς ἀπέραντον καὶ ἀμέτρητον αὔξησιν, ἕως ἂν ἄμωμος καὶ ἀξία αὐτοῦ νύμφη γένηται. Πρῶτον γὰρ γεννᾷ αὐτὴν ἐν ἑαυτῷ καὶ αὐξάνει δι' ἑαυτοῦ, ἕως ἀπολάβῃ τὸ τέλειον μέτρον τῆς ἀγάπης αὐτοῦ[8]· αὐτὸς γὰρ ὢν τέλειος νυμφίος, λαμβάνει αὐτὴν τελείαν νύμφην εἰς τὴν ἁγίαν καὶ μυστικὴν καὶ ἄχραντον κοινωνίαν τοῦ γάμου. Καὶ τότε συμβασιλεύει αὐτῷ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας[9]. Ἀμήν.

---

1. Πρβλ. Γεν. 2,9. 2. Πρβλ. Ἐξ. 7,9. 3. Πρβλ. Ἐφ. 6,12. 4. Πρβλ. Ἑβρ. 10,1. 5. Πρβλ. Ἑβρ. 9,1 ἑξ. 6. Πρβλ. Ἰεζ. κεφ. 16. 7. Πρβλ. Κολ. 2,19. 8. Πρβλ. Α' Ἰω. 4,18. 9. Πρβλ. Β' Τιμ. 2,12.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΗ'.

Περὶ τῆς τελείας πίστεως εἰς Θεόν.

Α'. Ὁ Κύριος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς εἰς τελείαν πίστιν ἀγαγεῖν βουλόμενος ἔλεγεν· «Ὁ ἐν ὀλίγῳ πιστὸς καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστι· καὶ ὁ ἐν ὀλίγῳ ἄπιστος, καὶ ἐν πολλῷ ἄπιστός ἐστι»[1]. Τί ἐστι τὸ ὀλίγον καὶ τί ἐστι τὸ πολύ; Τὸ ὀλίγον τὰ ἐπαγγέλματά εἰσι τοῦ αἰῶνος τούτου, ἅπερ ὑπέσχετο παρασχεῖν τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ, οἷον τροφάς, ἐνδύματα καὶ τὴν λοιπὴν τοῦ σώματος ἀνάπαυσιν ἢ ὑγείαν καὶ τοιαῦτα, προστάξας μὴ μεριμνᾶν[2] ὅλως περὶ τούτων, ἀλλὰ τῇ εἰς αὐτὸν πεποιθήσει ἐλπίζειν, ὅτι ὁ Κύριος προνοητὴς τῶν αὐτὸν καταφευγόντων κατὰ πάντα γίνεται. Τὸ δὲ πολὺ τὰ τοῦ αἰωνίου καὶ ἀφθάρτου αἰῶνος δωρήματά ἐστιν, ἅπερ ὑπέσχετο παρασχεῖν τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ καὶ ἀδιαλείπτως περὶ ἐκείνων μεριμνῶσι καὶ αἰτοῦσιν αὐτόν, ὅτι οὕτως ἐνετείλατο· Ὑμεῖς δέ, φησί, «μόνον ζητεῖτε τὴν βασιλείαν καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν»[3], ὅπως ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων καὶ προσκαίρων δοκιμασθῇ ἕκαστος, εἰ πιστεύει τῷ Θεῷ· ὅτι **[809]** ἐπηγγείλατο παρασχεῖν, ἡμῶν ἀμερίμνων περὶ τὰ τοιαῦτα **313** ὄντων καὶ μόνον περὶ τῶν μελλόντων καὶ αἰωνίων τὴν φροντίδα ἐχόντων.

Β'. Καὶ τότε φανερόν ἐστιν, ὅτι πιστεύει περὶ τῶν ἀφθάρτων καὶ ὄντως ζητεῖ τὰ αἰώνια ἀγαθά, εἰ περὶ τῶν ὁρωμένων ὑγιῆ τὴν πίστιν[4] ἀποσῴζει. Ὀφείλει γὰρ ἕκαστος τῶν ὑπακουόντων τῷ τῆς ἀληθείας λόγῳ[5] δοκιμάζειν ἑαυτὸν καὶ ἀνακρίνειν ἤτοι ὑπὸ πνευματικῶν ἀνδρῶν ἀνακρίνεσθαι καὶ δοκιμάζεσθαι, πῶς ἐπίστευσε καὶ ἔδωκεν ἑαυτὸν τῷ Θεῷ, εἰ ὄντως ἐν ἀληθείᾳ κατὰ τὸν λόγον αὐτοῦ ἢ οἰήσει δικαιώσεως καὶ πίστεως ἐν ἑαυτῷ πιστεύειν νομίζων. Ἕκαστος γὰρ εἰ ἐν τῷ ὀλίγῳ πιστός ἐστι[6] (περὶ τῶν προσκαίρων λέγω), δοκιμάζεται καὶ ἐλέγχεται. Τὸ δὲ πῶς, ἄκουε. Πιστεύειν λέγεις βασιλείας οὐρανῶν καταξιοῦσθαι καὶ υἱὸς Θεοῦ[7] γεννηθεὶς ἄνωθεν[8] γενέσθαι καὶ συγκληρονόμος τοῦ Χριστοῦ[9] καὶ εἰς αἰῶνας ὅλους συμβασιλεύειν αὐτῷ[10] καὶ τρυφᾶν ἐν φωτὶ ἀρρήτῳ ἐν ἀπεράντοις καὶ ἀναριθμήτοις αἰῶσιν ὡς ὁ Θεός; Πάντως ἐρεῖς· Ναί. Διὰ ταύτην γὰρ τὴν αἰτίαν ἀναχωρήσας τοῦ κόσμου ἑαυτὸν τῷ Κυρίῳ δέδωκα.

Γ'. Δοκίμασον τοίνυν σεαυτόν, μή ποτέ σε μέριμναι γήιναι κατέχουσιν ἔτι καὶ φροντὶς πολλὴ περὶ τῆς τοῦ σώματος τροφῆς καὶ ἐνδύσεως καὶ τῆς λοιπῆς ἐπιμελείας καὶ ἀναπαύσεως, ὡς τῇ σῇ δυνάμει περιγιγνόμενος καὶ προνοούμενος ἑαυτοῦ, ἃ προσετάχθης μὴ μεριμνᾶν ὅλως περὶ σεαυτοῦ. Εἰ γὰρ πιστεύεις τὰ ἀθάνατα

1. Λουκ. 16,10. 2. Πρβλ. Ματθ. 6,25-32. 3. Ματθ. 6,33. 4. Πρβλ. Τιτ. 1,13. 5. Πρβλ. Κολ. 1,5. 6. Πρβλ. Λουκ. 16,10. 7. Πρβλ. Γαλ. 4,7. 8. Πρβλ. Ἰω. Γ 3,3. 9. Πρβλ. Ρωμ. 8,17. 10. Πρβλ. Ἀποκ. 22,5. Β' Τιμ. 2,12.

καὶ αἰώνια καὶ παράμονα καὶ ἄφθονα λήψεσθαι, πόσῳ μᾶλλον ταῦτα τὰ παρερχόμενα καὶ γήινα, ἅπερ ὁ Θεὸς ἔδωκε καὶ ἀσεβέσιν ἀνθρώποις καὶ θηρίοις καὶ πετεινοῖς, οὐ πιστεύεις παρασχέσθαι σοι τὸν Κύριον; Ὥσπερ καὶ ἐνετείλατο μὴ μεριμνᾶν ὅλως περὶ τούτων εἰπών· «Μὴ μεριμνήσητε τί φάγητε ἢ τί πίητε ἢ τί περιβάλησθε. Ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ»[1]. Εἰ δὲ περὶ ταῦτα ἔτι μέριμναν ἔχεις καὶ οὐκ ἐνεπίστευσας ὅλον σεαυτὸν τῷ λόγῳ αὐτοῦ, γνῶθι ὅτι τὰ αἰώνια ἀγαθά, ἅπερ ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἀκμὴν οὐκ ἐπίστευσας λαβεῖν, καὶ νομίζεις πιστεύειν, ἔτι ἐν τοῖς μικροῖς καὶ **314** φθαρτοῖς ἄπιστος εὑρισκόμενος. Καὶ πάλιν· Ὥσπερ τὸ σῶμα τιμιώτερον τοῦ ἐνδύματός ἐστιν[2] οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ τιμιωτέρα ἐστὶ τοῦ σώματος. Πιστεύεις τοίνυν, ὅτι ἡ ψυχή σου ὑπὸ Χριστοῦ ἴασιν δέχεται ἀπὸ τῶν αἰωνίων καὶ ἀθεραπεύτων παρὰ ἀνθρώποις τραυμάτων, τῶν παθῶν τῆς ἁμαρτίας, δι' ἣν καὶ ἦλθεν ἐνταῦθα ὁ Κύριος, ἵνα νῦν τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν θεραπεύσῃ ἐκ τῶν ἀνιάτων παθῶν, καὶ καθαρίσῃ ἐκ τοῦ ῥύπου τῆς λέπρας τῆς κακίας, ὁ μόνος ἀληθινὸς ἰατρὸς καὶ θεραπευτής;

Δ'. Ἐρεῖς πάντως· πιστεύω. Εἰς τοῦτο γὰρ ἔστηκα καὶ ταύτην ἔχω τὴν προσδοκίαν. Γνῶθι τοίνυν, ἐρευνήσας σεαυτόν, μή ποτέ σε τὰ σαρκικὰ πάθη πρὸς ἰατροὺς γηΐνους ἀποφέρῃ, ὡς Χριστοῦ, ᾧ ἐπίστευσας, μὴ δυναμένου σε θεραπεῦσαι. Ἴδε πῶς σεαυτὸν ἀπατᾷς, ὅτι νομίζεις πιστεύειν, μηδέπω πιστεύων, ὡς δεῖ ἐξ ἀληθείας. Εἰ γὰρ τὰ αἰώνια καὶ **[812]** ἀθεράπευτα τῆς ἀθανάτου ψυχῆς τραύματα καὶ πάθη κακίας ἐπίστευσας ὑπὸ Χριστοῦ θεραπευθῆναι, ἐπίστευες ἂν αὐτῷ δυνατῷ ὄντι θεραπεύειν καὶ τὰ πρόσκαιρα τοῦ σώματος πάθη καὶ νοσήματα, καὶ πρὸς αὐτὸν ἂν μόνον κατέφευγες, ὑπερορῶν ἰατρικῶν ἐπιτηδευμάτων καὶ θεραπειῶν. Ὁ γὰρ τὴν ψυχὴν κτίσας αὐτὸς καὶ τὸ σῶμα πεποίηκε, καὶ ὁ ἐκείνην τὴν ἀθάνατον ἰώμενος αὐτὸς τὸ σῶμα δύναται ἀπὸ τῶν προσκαίρων παθῶν καὶ νοσημάτων θεραπεῦσαι.

Ε'. Ἀλλὰ πάντως ἐρεῖς μοι ταῦτα· Ὁ Θεὸς τῷ σώματι ἔδωκεν εἰς θεραπείαν τάς τε βοτάνας τῆς γῆς καὶ τὰ φάρμακα[3], καὶ ἰατρῶν ἐπιτηδεύματα πρὸς τὰ τοῦ σώματος πάθη προευτρέπισε, τὸ ἀπὸ γῆς ὂν σῶμα θεραπεύεσθαι οἰκονομήσας ἐκ τῶν τῆς γῆς διαφόρων εἰδῶν. Σύμφημι κἀγὼ **315** ταῦτα οὕτως ἔχειν. Ἀλλὰ πρόσεχε καὶ γνώσῃ τὸν τρόπον, τίσι ταῦτα δέδοται καὶ τίσιν ᾠκονόμησεν ὁ Θεὸς κατὰ πολλὴν καὶ ἄπειρον φιλανθρωπίαν καὶ χρηστότητα. Ἐκπεσὼν ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τῆς ἐντολῆς, ἧς εἰλήφει, καὶ ὑπὸ τὴν ἀπόφασιν τῆς ὀργῆς γεγονώς, καὶ ὥσπερ εἰς αἰχμαλωσίαν καὶ ἀτιμίαν ἢ μετάλλου τινὸς ἐργασίαν, ἐκ τῆς τρυφῆς τοῦ παραδείσου εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἐξορισθεὶς καὶ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ σκότους γεγονὼς καὶ ἄπιστος ἀπὸ

1. Ματθ. 6,31. 2. Πρβλ. Ματθ. 6,25. 3. Πρβλ. Σοφ. Σειρ. 38,4.

τῆς πλάνης τῶν παθῶν καταστάς, ὑπὸ τὰ πάθη λοιπὸν καὶ τὰ νοσήματα τῆς σαρκὸς πέπτωκεν, ὁ πρὶν ἀπαθὴς καὶ ἄνοσος. Δῆλον δὲ ὅτι καὶ πάντες οἱ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντες τοῖς αὐτοῖς πάθεσιν ὑποπεπτώκασιν.

Ϛʹ. Ὠκονόμησε τοίνυν ταῦτα τοῖς ἀσθενέσι καὶ ἀπίστοις ὁ Θεός, μὴ βουληθεὶς παντελῶς ἐξολοθρεῦσαι τὸ ἁμαρτωλὸν τῶν ἀνθρώπων γένος διὰ πολλὴν χρηστότητα, ἀλλ' ἔδωκεν εἰς ψυχαγωγίαν καὶ θεραπείαν καὶ ἐπιμέλειαν τοῦ σώματος τὰ φάρμακα τοῖς τοῦ κόσμου ἀνθρώποις καὶ τοῖς ἔξω πᾶσι[1], κἀκείνους συνεχώρησε τούτοις χρᾶσθαι τοὺς τῷ Θεῷ μηδέπω δυναμένους ἐξ ὅλου ἑαυτοὺς ἐμπιστεύειν. Σὺ δὲ ὁ μονάζων ὁ προσεληλυθὼς τῷ Χριστῷ καὶ υἱὸς Θεοῦ[2] βουλόμενος εἶναι καὶ ἄνωθεν ἐκ Πνεύματος γεννηθῆναι[3] καὶ ἀνωτέρας καὶ μείζους τοῦ πρώτου καὶ ἀπαθοῦς ἀνθρώπου ἐπαγγελίας ἐκδεχόμενος, τὴν εὐδοκίαν τῆς τοῦ Κυρίου ἐπιδημίας, καὶ ξένος τοῦ κόσμου γεγονώς, καινοτέραν τινὰ καὶ ξένην πίστιν καὶ ἔννοιαν καὶ πολιτείαν παρὰ πάντας τοὺς τοῦ κόσμου ἀνθρώπους κεκτῆσθαι ὀφείλεις. Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΘʹ.

Οὐκ ἐπαρκεῖ, τῆς τρυφῆς τούτου τοῦ κόσμου ἀπαλλαγῆναι, ἐὰν μή τις τὴν μακαρίαν τοῦ ἄλλου κόσμου λάβῃ.

Αʹ. Ἐάν τις ἐξελθὼν τῶν ἰδίων καὶ ἀποταξάμενος τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ τῆς τρυφῆς τοῦ κόσμου, ἀπαλλαγεὶς καὶ κτημάτων καὶ πατρὸς καὶ μητρὸς ἕνεκεν τοῦ Κυρίου[4] καὶ ἑαυτὸν σταυρώσας, ξένος[5] καὶ πένης καὶ ἐνδεὴς **316** γένηται, ἀντὶ δὲ τῆς ἀναπαύσεως τοῦ κόσμου ἀνάπαυσιν θεϊκὴν ἐν ἑαυτῷ μὴ εὕρῃ καὶ ἀντὶ τῆς προσκαίρου τρυφῆς τρυφῆς Πνεύματος εἰς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν μὴ αἴσθηται καὶ ἀντὶ τῶν φθαρτῶν ἐνδυμάτων ἐνδύματα φωτὸς θεότητος μὴ **[813]** ἀμφιάσηται εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον[6], καὶ ἀντὶ τῆς προσκαίρου καὶ σαρκικῆς κοινωνίας ταύτης κοινωνίαν τοῦ ἐπουρανίου ἐν τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ ἐν πληροφορίᾳ μὴ γνῷ, καὶ ἀντὶ τῆς φαινομένης τοῦ κόσμου τούτου χαρᾶς χαρὰν Πνεύματος[7] ἔνδον μὴ σχῇ, καὶ παράκλησιν οὐρανίου χάριτος καὶ χορτασίαν θείαν ἐν τῇ ψυχῇ μὴ λάβῃ ἐν τῷ ἐποφθῆναι αὐτῷ τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου κατὰ τὸ γεγραμμένον[8], καὶ ἁπαξαπλῶς ἀντὶ ταύτης τῆς προσκαίρου ἀπολαύσεως ἀπόλαυσιν ἄφθαρτον ἐπιθυμητὴν ἐν τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ μὴ κτήσηται νῦν, οὗτος γέγονεν ἅλας μωρόν[9], οὗτος ἐλεεινός ἐστι παρὰ πάντας ἀνθρώπους, οὗτος καὶ τῶν ἐντεῦθεν ἐστερήθη καὶ τῶν θεϊκῶν

---

1. Πρβλ. Αʹ Κορ. 5,12 ἑξ. 2. Πρβλ. Γαλ. 4,7. 3. Πρβλ. Ἰω. 3,3. 7. 4. Πρβλ. Μαρκ. 10,29. 5. Πρβλ. Ἑβρ. 11,13. 6. Πρβλ. Ἐφ. 3,16. 7. Πρβλ. Αʹ Θεσ. 1,6. 8. Πρβλ. Λευ. 9,6. 9. Πρβλ. Ματθ. 5,13.

δωρεῶν οὐκ ἀπέλαυσε. Μυστήρια θεῖα δι' ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος οὐκ ἔγνω ἐν τῷ ἔσω αὐτοῦ ἀνθρώπῳ[1].

Β'. Διὰ τοῦτο γὰρ ξένος τοῦ κόσμου γεγένηταί τις ἵνα εἰς ἕτερον κόσμον καὶ αἰῶνα τῷ φρονήματι μετέλθῃ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ κατὰ τὸν Ἀπόστολον· «Ἡμῶν γάρ», φησί, «τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει»[2], καὶ πάλιν· «Ἐπὶ γῆς περιπατοῦντες οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα»[3]. Δεῖ τοίνυν τὸν ἀποταξάμενον τῷ κόσμῳ τούτῳ βεβαίως πιστεῦσαι, ὅτι χρὴ εἰς ἕτερον αἰῶνα τῷ φρονήματι ἀπὸ τοῦ νῦν διὰ τοῦ πνεύματος μεταβῆναι, κἀκεῖ πολιτεύεσθαι καὶ τρυφᾶν καὶ ἀπολαύειν πνευματικῶν **317** ἀγαθῶν καὶ τὸν ἔσω ἄνθρωπον ἐκ πνεύματος γεννηθῆναι, καθὼς ὁ Κύριος εἶπεν· «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν»[4]· ἐπειδή ἐστιν ἄλλος θάνατος παρὰ τὸν φαινόμενον καὶ ἄλλη ζωὴ παρὰ τὴν φαινομένην. Λέγει γὰρ ἡ Γραφὴ ὅτι «ἡ σπαταλῶσα ζῶσα τέθνηκεν»[5], καί, ἄφετε τοὺς νεκροὺς θάπτειν τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς[6]· «ὅτι οὐχ οἱ νεκροὶ αἰνέσουσί σε, Κύριε, ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ζῶντες εὐλογήσομέν σε»[7].

Γ'. Ὥσπερ γὰρ ὁ ἥλιος ἀνατείλας ἐπὶ τὴν γῆν ὅλος ἐν τῇ γῇ ἐστιν, ἐπὰν δὲ πρὸς δυσμὰς γένηται, πάσας αὐτοῦ τὰς ἀκτῖνας συνάγει πορευόμενος ἐν τῷ ἑαυτοῦ οἴκῳ, οὕτως καὶ ψυχὴ ἡ μὴ ἄνωθεν ἐκ τοῦ Πνεύματος ἀναγεννηθεῖσα[8] ὅλη ἐν τῇ γῇ ἐστι τοῖς λογισμοῖς αὐτῆς καὶ τῷ φρονήματι ἐπὶ γῆς ἐκτεινομένη ἕως τῶν περάτων αὐτῆς[9]. Ἐπὰν δὲ καταξιωθῇ τὴν ἐπουράνιον λαβεῖν τοῦ Πνεύματος γέννησιν[10] καὶ κοινωνίαν[11], πάντας αὐτῆς τοὺς λογισμοὺς συνάγουσα καὶ μεθ' ἑαυτῆς ἔχουσα εἰσέρχεται πρὸς τὸν Κύριον εἰς τὸ ἐξ οὐρανοῦ ἀχειροποίητον κατοικητήριον, καὶ πάντες οἱ λογισμοὶ αὐτῆς οὐράνιοι καὶ καθαροὶ καὶ ἅγιοι γίγνονται, χωροῦντες εἰς ἀέρα θεϊκόν. Ῥυσθεῖσα γὰρ ἡ ψυχὴ ἐκ τῆς φυλακῆς τοῦ σκότους, τοῦ πονηροῦ ἄρχοντος τοῦ πνεύματος τοῦ κόσμου, εὑρίσκει λογισμοὺς καθαροὺς καὶ θείους, ὅτι εὐδόκησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ποιῆσαι θείας φύσεως κοινωνόν[12].

Δ'. Εἰ οὖν ἀναχωρήσεις πάντων τῶν ἐν τῷ βίῳ πραγμάτων καὶ προσκαρτερεῖς τῇ εὐχῇ σου, οὐ μᾶλλον τὸν κάματον τοῦτον ἀναπαύσεως μεστὸν ἡγήσῃ, καὶ τὴν ὀλίγην θλῖψιν καὶ τὸν πόνον χαρᾶς καὶ ἀνέσεως **318** ἀνάπλεων νομίσεις μεγίστης; Εἰ γὰρ καὶ τὸ σῶμά σου καὶ ἡ ψυχή σου καταδεδαπάνητο κατὰ πᾶ**[816]**σαν ὥραν ἐν ὅλῳ τῷ βίῳ διὰ τηλικαῦτα ἀγαθά, τί τοῦτο ἦν; Ὢ τῆς ἀρρήτου εὐσπλαγχνίας τοῦ Θεοῦ, ὅτι δωρεὰν ἑαυτὸν χαρίζεται τοῖς πιστεύουσιν ἐν ὀλίγῳ καιρῷ Θεὸν κληρονομῆσαι, καὶ Θεὸν οἰκῆσαι ἐν σώματι ἀνθρώπου καὶ ἔχειν τὸν Κύριον οἰκίαν καλὴν τὸν ἄνθρωπον. Ὥσπερ γὰρ ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἔκτισεν[13] εἰς τὸ κατοικῆσαι τὸν ἄνθρωπον, οὕτω καὶ τὸ

1. Πρβλ. Ἐφ. 3,16. 2. Φιλιπ. 3,20. 3. Β' Κορ. 10,3. 4. Ἰω. 5,24. 5. Α' Τιμ. 5,6. 6. Λουκ. 9,60. 7. Ψαλ. 113,25-26. 8. Πρβλ. Ἰω. 3,3. 7. 9. Πρβλ. Δαν. 4,21. 10. Πρβλ. Ἰω. 3,3. 7. 11. Πρβλ. Β' Κορ. 13,13. Φιλιπ. 2,1. 12. Πρβλ. Β' Πέτρ. 1,4. 13. Πρβλ. Γεν. 1,1.

σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου ἔκτισεν εἰς ἰδίαν οἰκίαν, εἰς τὸ ἐνοικῆσαι καὶ ἀναπαῆναι ὡς ἐν ἰδίῳ οἴκῳ τῷ σώματι, ἔχων νύμφην καλὴν τὴν ἐράσμιον ψυχὴν τὴν κατ' εἰκόνα αὐτοῦ πεποιημένην[1]. «Ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς», φησὶν ὁ Ἀπόστολος, «ἑνὶ ἀνδρί, παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ»[2], καὶ πάλιν· «Οὗ οἶκος ἐσμὲν ἡμεῖς»[3]. Ὥσπερ γὰρ ὁ ἀνὴρ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ μετὰ σπουδῆς πάντα τὰ ἀγαθὰ ἀποθησαυρίζει, οὕτω καὶ ὁ Κύριος ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι, ἀποτίθεται καὶ θησαυρίζει τὸν πλοῦτον τοῦ Πνεύματος τὸν οὐράνιον. Οὔτε δὲ σοφοὶ διὰ τῆς σοφίας οὔτε φρόνιμοι διὰ τῆς φρονήσεως αὐτῶν ἠδυνήθησαν καταλαβεῖν ψυχῆς λεπτότητα ἢ εἰπεῖν περὶ αὐτῆς ὥς ἐστιν, εἰ μὴ μόνον οἷς διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀποκαλύπτεται ἡ κατά**319**ληψις καὶ γνῶσις ἀκριβὴς περὶ ψυχῆς γνωρίζεται. Ἀλλ' ἐνταῦθα θεώρει καὶ διάκρινον καὶ σύνες, πῶς. Ἄκουσον· οὗτος Θεός, αὕτη οὐ Θεός. Οὗτος Κύριος, αὕτη δούλη. Οὗτος κτίστης, αὕτη κτίσμα. Οὗτος ποιητής, αὕτη ποίημα. Οὐδὲν κοινὸν τῆς αὐτοῦ φύσεως καὶ αὐτῆς τυγχάνει, ἀλλὰ διὰ τὴν ἄπειρον καὶ ἄρρητον καὶ ἀνεννόητον ἀγάπην καὶ εὐσπλαγχνίαν αὐτοῦ εὐδόκησεν εἰς τοῦτο τὸ ποίημα καὶ κτίσμα νοερὸν καὶ τίμιον καὶ ἐξαίρετον ἔργον ἐνοικῆσαι, ὥς φησιν ἡ Γραφή· «Εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχήν τινα τῶν αὐτοῦ κτισμάτων»[4], εἰς τὴν αὐτοῦ σοφίαν καὶ κοινωνίαν, εἰς ἴδιον κατοικητήριον, εἰς ἰδίαν τιμίαν καὶ καθαρὰν νύμφην.

Ε'. Τοιούτων οὖν ἀγαθῶν προκειμένων καὶ τοιούτων ἐπαγγελιῶν ἐπαγγελθεισῶν καὶ τοιαύτης εὐδοκίας ὑπὸ Κυρίου εἰς ἡμᾶς γεγενημένης, μὴ ἀμελήσωμεν, ὦ τέκνα, μήτε ὀκνήσωμεν ἐπειχθῆναι πρὸς τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ ἑαυτοὺς ὁλοτελῶς τῇ τοῦ Κυρίου εὐαρεστήσει ἐπιδοῦναι. Παρακαλέσωμεν τοίνυν τὸν Κύριον, ἵνα τῇ ἰδίᾳ τῆς θεότητος δυνάμει λυτρώσηται ἡμᾶς ἐκ τῆς φυλακῆς τοῦ σκότους τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας[5], καὶ τὴν ἰδίαν εἰκόνα καὶ τὸ πλάσμα ἐκδικήσας ἀναλάμψαι ποιήσῃ, σώαν καὶ καθαρὰν τὴν ψυχὴν ἀπεργασάμενος, καὶ οὕτως ἀξιωθῶμεν τῆς κοινωνίας τοῦ Πνεύματος, δοξάζοντες Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Ν'.

Θεός ἐστιν ὁ διὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ θαυματουργῶν.

Α'. Τίς ἦν ὁ κλείσας τὰς θύρας τῶν οὐρανῶν; Ἠλίας ἢ ὁ Θεὸς ἦν ἐν αὐτῷ ὁ ἐπιτάξας καὶ τῷ ὑετῷ[6]; Νομίζω, ὅτι ὁ ἐξουσιαστὴς τοῦ οὐρανοῦ αὐτὸς ἐνεκαθέσθη ἐντὸς τοῦ νοὸς αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς γλώττης αὐτοῦ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐκώλυσε τοῦ μὴ κατελ**[817]**θεῖν ὑετὸν ἐπὶ τῆς γῆς.

1. Πρβλ. Γεν. 1,26. 2. Β' Κορ. 11,2. 3. Ἑβρ. 3,6. 4. Ἰακ. 1,18.
5. Πρβλ. Ρωμ. 1,26. 6. Πρβλ. Γ' Βασ. 17,18. 45.

Καὶ πάλιν εἶπε, καὶ ἠνοίγησαν αἱ πύλαι τῶν οὐρανῶν καὶ κατῆλθεν ὁ ὑετός. Ὁμοίως καὶ Μωϋσῆς ἔθηκε ῥάβδον[1] καὶ ἐγένετο ὄφις. Καὶ πάλιν εἶπε καὶ ἐγένετο ῥάβδος. Ἔλαβεν ἀπὸ καμίνου τέφραν καὶ ἐσκόρπισε καὶ ἐγένετο ἕλκη[2]. Καὶ πάλιν ἐπέταξε, καὶ ἐγένοντο σκνίπες καὶ βάτραχοι[3]. Ἆρα ταῦτα φύσις ἀνθρώπων ποιεῖν ἠδύνατο; Εἶπε τῇ θαλάσσῃ καὶ ἐμερίσθη[4]· τῷ ποταμῷ, καὶ μετεβλήθη εἰς αἷμα[5]. Ἀλλὰ δῆλον ὅτι οὐρανία δύναμις ᾤκει ἐν τῷ νῷ αὐτοῦ, καὶ διὰ Μωσέως ἐποίει τὰ σημεῖα ταῦτα.

320 Β'. Ὁ Δαυῒδ πῶς ἄνευ ὅπλου ἠδύνατο μετὰ τοιούτου γίγαντος συμβαλεῖν εἰς πόλεμον; Καὶ ὅτε ἔρριψε τὸν λίθον κατὰ τοῦ ἀλλοφύλου, διὰ τῆς χειρὸς Δαυῒδ[6] χεὶρ Θεοῦ ὡδήγει τὸν λίθον, καὶ αὐτὴ ἡ θεία δύναμις ἀπέκτεινεν αὐτὸν ποιήσασα τὴν νίκην· οὐ γὰρ Δαυῒδ ἠδύνατο, ἀσθενὴς ὢν τῷ σώματι. Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, ὅτε ἀπῆλθεν εἰς Ἱεριχώ, περιεκαθέσθη ἑπτὰ ἡμέρας μηδὲν δυνάμενος ποιῆσαι τῇ ἰδίᾳ φύσει, ἀλλ' ὅτε ὁ Θεὸς ἐκέλευσε, τὰ τείχη ἀφ' ἑαυτῶν κατέπεσε[7]. Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, λέγει αὐτῷ ὁ Κύριος· «Ἄπελθε εἰς πόλεμον». Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· «Ζῇ Κύριος, οὐ μὴ ἀπέλθω ἄνευ σοῦ». Καὶ τίς ἐστιν ὁ ἐπιτάξας τῷ ἡλίῳ στῆναι[8] ἄλλας δύο ὥρας ἐν τῇ συμβολῇ τοῦ πολέμου; Ἡ φύσις αὐτοῦ μόνη ἢ ἡ συνοῦσα αὐτῷ δύναμις; Καὶ Μωϋσῆς ὅτε συνέβαλε τῷ Ἀμαλήκ, εἰ μὲν ἐξέτεινε τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν πρὸς τὸν Θεόν, ἐπάτει τὸν Ἀμαλήκ· εἰ δὲ ἔκλινε τὰς χεῖρας, ὁ Ἀμαλὴκ περιεγίνετο»[9].

Γ'. Σὺ δὲ ἀκούων ταῦτα γινόμενα, μὴ μακράν σου ἀπέλθῃ ὁ νοῦς, ἐπειδὴ ἐκεῖνα τύπος ἦν καὶ σκιὰ τῶν ἀληθινῶν πραγμάτων. Ἀνάλαβε οὖν εἰς ἑαυτὸν ταῦτα. Ὅτε γὰρ ἐκτείνεις τὰς χεῖρας τοῦ νοός σου καὶ τοὺς λογισμοὺς εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ θελήσεις προσκολληθῆναι τῷ Κυρίῳ, κατώτερος τῶν λογισμῶν σου γίνεται ὁ Σατανᾶς. Καὶ ὥσπερ εἰς Ἱεριχὼ τὰ τείχη ἔπεσον διὰ δυνάμεως Θεοῦ[10], οὕτω καὶ νῦν τὰ τείχη τῆς κακίας τὰ κωλύοντά σου τὸν νοῦν καὶ αἱ πόλεις τοῦ Σατανᾶ καὶ οἱ ἐχθροί σου ἐξολοθρεύονται διὰ δυνάμεως Θεοῦ. Οὕτως ἐν τῇ σκιᾷ Θεοῦ δύναμις ἀδιαλείπτως συνῆν τοῖς δικαίοις, ποιοῦσα θαυμάσια φανερά, καὶ ἔσωθεν δὲ ἐν αὐτοῖς ᾤκει ἡ θεία χάρις. Ὁμοίως καὶ εἰς τοὺς προφήτας ἐνήργει καὶ διηκόνει τὸ Πνεῦμα ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν τοῦ προφητεύειν καὶ λαλεῖν, ὅτε χρεία ἦν πράγματα μεγάλα εἰπεῖν τῷ κόσμῳ. Οὐ γὰρ πάντοτε ἐλάλουν, ἀλλ' ὅτε ἤθελε τὸ ἐν αὐτοῖς Πνεῦμα· πλὴν ἡ δύναμις πάντοτε συνῆν.

Δ'. Εἰ οὖν εἰς τὴν σκιὰν τοσοῦτον ἐξεχύθη τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, πόσῳ μᾶλλον εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, εἰς τὸν σταυρόν, εἰς τὴν ἔλευσιν τοῦ **321** Χριστοῦ, ὅπου ἐγένετο ἡ ἔκχυσις καὶ ἡ μέθη τοῦ Πνεύματος.

1. Πρβλ. Ἐξ. 7,10. 2. Πρβλ. Ἐξ. 9,8 ἑξ. 3. Πρβλ. Ἐξ. 8,7. 17. 4. Πρβλ. Ἐξ. 14,16. 21. 5. Πρβλ. Ἐξ. 7,20. 6. Πρβλ. Α' Βασ. 17,49. 7. Πρβλ. Ἰησ. Ν. 6. 8. Πρβλ. Ἰησ. Ν. 10,13 ἑξ. 9. Πρβλ. Ἐξ. 17,11. 10. Πρβλ. Ἰησ. Ν. 6,20.

«᾿Εκχεῶ γάρ», φησί, «ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα»[1]. Τοῦτό ἐστιν ὃ εἶπεν αὐτὸς ὁ Κύριος ὅτι· «Μεθ' ὑμῶν ἔσομαι ἕως τῆς συντε**[820]**λείας τοῦ αἰῶνος»[2]. Πᾶς γὰρ ὁ ζητῶν εὑρίσκει[3]. «Εἰ γάρ», φησίν, «ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος δώσει Πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν[4], δυνάμει καὶ πληροφορίᾳ πολλῇ[5] κατὰ τὸν ᾿Απόστολον. Τὰ οὖν τοιαῦτα μέτρῳ καὶ πόνῳ καὶ κόπῳ πολλῷ καὶ ὑπομονῇ, καὶ φιλίᾳ τῇ πρὸς αὐτὸν εὑρίσκεται, γυμναζομένων τῶν αἰσθητηρίων[6] τῆς ψυχῆς, κατὰ τὸ εἰρημένον, διὰ καλοῦ τε καὶ κακοῦ, δηλαδὴ διά τε τῶν μηχανῶν καὶ ἐπιβουλῶν καὶ πολυτρόπων περιστάσεων καὶ ἐνεδρῶν τῆς κακίας, ὁμοίως δὲ καὶ διὰ τῶν διαφόρων χαρισμάτων καὶ ποικίλων ἀντιλήψεων τῆς ἐνεργείας καὶ δυνάμεως τοῦ Πνεύματος. ῾Ο γὰρ γνωρίζων τὴν ἐπιβουλὴν τῆς κακίας διὰ τῶν παθῶν μιαίνουσαν τὸν ἔσω ἄνθρωπον[7] καὶ μὴ ἐπιγινώσκων ἐν αὐτῷ τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος τῆς ἀληθείας[8] ἐνδυναμοῦσαν αὐτοῦ τὴν ἀσθένειαν καὶ ἀνανεοῦσαν τὴν ψυχὴν ἐν ἀγαλλιάσει καρδίας[9], ὁ τοιοῦτος ἐν ἀδιακρισίᾳ πορεύεται, μὴ γνωρίζων ἀκμὴν τὴν πολύτροπον οἰκονομίαν τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος[10] καὶ εἰρήνης. Καὶ πάλιν δὲ ὁ βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Κυρίου καὶ εὑρισκόμενος ἐν εὐφροσύνῃ πνευματικῇ καὶ χαρίσμασιν ἐπουρανίοις, ἐὰν νομίσῃ μηκέτι ἀδικεῖσθαι ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἀπατᾶται κλεπτόμενος, μὴ διακρίνων τὴν λεπτότητα τῆς κακίας καὶ μὴ συνιὼν τὴν κατὰ μέρος γινομένην τῆς νηπιότητος αὔξησιν καὶ τελειότητα ἐν Χριστῷ διὰ γὰρ τῆς ἐπιχορηγίας τοῦ ἁγίου καὶ θεϊκοῦ Πνεύματος[11]. ῾Ομοῦ τε καὶ ἡ πίστις αὐξανομένη εἰς προκοπὴν ἔρχεται[12] καὶ πᾶν ὀχύρωμα πονηρῶν λογισμῶν κατὰ μέρος χωρεῖ εἰς καθαίρεσιν παντελῆ[13]. ᾿Ερευνᾶν οὖν ὀφείλει ἕκαστος ἡμῶν, εἰ εὗρεν ἐν τῷ ὀστρακίνῳ τούτῳ σκεύει τὸν θησαυρόν[14], εἰ ἐνεδύσατο τὴν πορφύραν τοῦ πνεύματος, εἰ εἶδε τὸν βασιλέα καὶ ἀνεπάη, ἐγγύτατος **322** αὐτοῦ γενόμενος, εἴτε ἀκμὴν εἰς τοὺς ἐξωτάτους οἴκους διακινεῖ. ῾Η γὰρ ψυχὴ ἔχει μέλη πολλὰ καὶ βάθος πολύ, καὶ λοιπὸν ἡ ἁμαρτία ἐπεισελθοῦσα κατέσχεν αὐτῆς ὅλα τὰ μέλη καὶ τὰς νομὰς τῆς καρδίας. Εἶτα ἐπιζητοῦντος τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται ἡ χάρις πρὸς αὐτὸν καὶ κατέχει δύο μέλη τῆς ψυχῆς ἴσως. ῾Ο οὖν ἄπειρος παρακαλούμενος ὑπὸ τῆς χάριτος νομίζει, ὅτι ἐλθοῦσα ἡ χάρις ὅλα τὰ μέλη τῆς ψυχῆς κατέσχε καὶ ἐξερριζώθη ἡ ἁμαρτία. Τὸ πλεῖστον δὲ μέρος ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας κρατεῖται καὶ ἓν μέρος ὑπὸ τῆς χάριτος, καὶ ὑποκλέπτεται καὶ οὐκ οἶδε. Διὰ πλειόνων δὲ ἔτι περὶ τούτων ἔχοντες ἐπιστεῖλαι τῇ διαθέσει τῆς ὑμετέρας εἰλικρινείας δι' ὀλίγων ἐδώκαμεν ὑμῖν ἀφορμὴν ὡς συνετοῖς ἀνδράσιν,

---

1. ᾿Ιωὴλ 3,1. Πράξ. 2,17. 2. Ματθ. 28,20. 3. Πρβλ. Λουκ. 11,10. 4. Λουκ. 11,13. Ματθ. 7,11. 5. Πρβλ. Α' Θεσ. 1,5. 6. Πρβλ. ῾Εβρ. 5,14. 7. Πρβλ. Ρωμ. 7,22. 8. Πρβλ. ᾿Ιω. 14,17. 9. Πρβλ. Πράξ. 2,46. 10. Πρβλ. ᾿Εφ. 3,2. 11. Πρβλ. Φιλιπ. 1,19. 12. Πρβλ. Φιλιπ. 1,12. 13. Πρβλ. Β' Κορ. 10,4. 14. Πρβλ. Β' Κορ. 4,7.

ἵνα ἐπεργασάμενοι καὶ ἐξερευνήσαντες τὴν τῶν λόγων δύναμιν συνετώτεροι γένησθε ἐν Κυρίῳ, καὶ τὴν ἁπλότητα τῆς καρδίας ὑμῶν[1] αὐξάνητε ἐν τῇ αὐτοῦ χάριτι καὶ δυνάμει τῆς ἀληθείας, ἵνα μετὰ πάσης ἀσφαλείας ἀντεχόμενοι τῆς ἑαυτῶν **[821]** σωτηρίας, καὶ ῥυσθέντες ἀπὸ πάσης περιεργείας καὶ δολιότητος τοῦ ἀντικειμένου καταξιωθῆτε ἄπτωτοι καὶ ἀκατάγνωστοι εὑρεθῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς διαγνώσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

1. Πρβλ. Ἐφ. 6,5. Κολ. 3,22.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ*

* Τὰ χωρία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καταριθμοῦνται κατὰ τὸ κείμενον τῶν Ο', ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Ἐκδόσεως Alfred Rahlfs.

ΠΙΝΑΞ

ΘΕΜΑΤΩΝ, ΟΝΟΜΑΤΩΝ, ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

(Συνταχθεὶς ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κορινθίας κ. Παντελεήμονος)

α) Οἱ πρῶτοι ἀριθμοὶ ἀναφέρονται εἰς τὴν σελίδα, οἱ δὲ μετὰ τὸ κόμμα εἰς τοὺς στίχους τῆς σελίδος.– β) Ὅταν εὑρίσκηται πρὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῆς σελίδος τὸ σημεῖον σελ., τὸ ὄνομα ἢ πρᾶγμα ἀπαντᾶται περισσότερον ἢ δὶς εἰς τὴν αὐτὴν σελίδα.– γ) Ὅπου ἀπαντᾶται πρὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῆς σελίδος τὸ σημεῖον σ ἢ σ - ς, αἱ σελίδες δὲν ἔχουν τοὺς στίχους ἠριθμημένους.

Ὑπεύθυνος διὰ τὴν ὕλην τοῦ τόμου ὁ κ. Κ. Ν. Δρατσέλλας, Θεολόγος, Δ. Φ. καὶ διὰ τὰς διορθώσεις ὁ φιλόλογος κ. Παναγιώτης Γ. Νικολόπουλος, ὁ ὁποῖος συνειργάσθη καὶ εἰς τὸν καταρτισμὸν τῶν Πινάκων μετὰ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κορινθίας κ. Παντελεήμονος.

Σημειωτέον, ὅτι ἔνθα ἀπαντῶσι δύο ἀριθμήσεις, οἱ ἐντὸς ἀγκυλῶν κατὰ τὴν παράθεσιν τοῦ κειμένου σημειούμενοι ἀριθμοὶ παραπέμπουσιν εἰς τὰς σελίδας τῆς ἐκδόσεως τοῦ J.-P. Migne οἱ δὲ ἄνευ ἀγκυλῶν εἰς τὰς σελίδας τῆς ἐξ ἧς ἐλήφθησαν κριτικῆς ἐκδόσεως.